

AZƏRBAYCAN MİLLİ ELMLƏR AKADEMİYASI
NƏSİMİ ADINA DİLÇİLİK İNSTİTUTU

DƏST 24680

AZƏRBAYCAN TOPONİMLƏRİNİN
ENSİKLOPEDİK LÜĞƏTİ

İKİ CİLDDƏ
BİRİNCİ CİLD

ŞƏRQ-QƏRB
BAKI-2007

Redaktor: Rübabə Əliyeva

Tərtibçilər: Rübabə Əliyeva
Qara Məşədiyev
Etibar İnanç
Tünzalə Baxşiyeva
Şəms Qocayeva
İsmayıl Məmmədov
Fikrət Xalıqov

Rəyçilər: İsmayıl Məmmədov
Fikrət Xalıqov

İSBN 978-9952-34-155-3

914.754/003-dc22

Azərbaycan toponimləri - Lüğətlər

Azərbaycan toponimlərinin ensiklopedik lüğəti. İki cildə. I cild.
Bakı, "Şərq-Qərb", 2007, 304 səh.

İkicildlik Azərbaycan toponimlərinin ensiklopedik lüğətində 12 minə yaxın coğrafi adın izahı verilmişdir. Lüğətin tərtibində Azərbaycanın görkəmli dilçi, tarixçi və toponimist alimlərinin tədqiqatları nəzərə alınmışdır.

©"Şərq-Qərb", 2007

ÖN SÖZ

Hər bir xalqın tarixi, dili, etnogenezi, təfəkkürü, məşğuliyyəti haqqında dəyərli məlumat verən toponimlər onomastik vahidlər sırasında öz zənginliyi ilə seçilir. Lüğətdə toplanmış toponimlər Azərbaycan Respublikasının bu günü və yaxın keçmişi (1980-ci illər) ilə bağlı olan coğrafi adlardır. Müstəqillik dövründə dəyişdirilmiş adlar da lüğətdə öz əksini tapmışdır.

Lüğətin tərtibində toponimiyadakı son məlumatlar nəzərə alınmışdır. Lakin bəzi məqamlarda tərtibçilər və redaktor öz mövqelərindən çıxış etməyi lazım bilməmişlər. Belə ki, əsasən toponimik tədqiqatlara yardım məqsədilə nəzərdə tutulmuş bu lüğətdə gələcək tədqiqatçıları düzgün istiqamətləndirmək üçün kəndlərin adları onların daxil olduqları inzibati ərazi vahidlərinin adları ilə birlikdə çəkilir. Müstəqillik dövründə dəyişdirilmiş adların bəziləri tərtibçiləri qane etmədiyindən, köhnə adların etimologiyası da açıqlanmış və beləliklə də qədim dil vahidlərinin dildən çıxarılmasına qarşı tədqiqatçılar öz fikirlərini söyləmiş olmuşlar.

Lüğətin tərtibində müəlliflərin öz tədqiqatları ilə yanaşı, Azərbaycanın bir çox görkəmli dilçi alimlərinin, türkoloqların, tarixçilərin, coğrafiyaşünasların, toponimistlərin, etnoqrafların əsərləri nəzərdən keçirilmiş, mövzu ilə bağlı müxtəlif lüğətlərə, toplulara, inzibati ərazi bölgülərinə müraciətlər olmuş, müqayisələr aparılmışdır.

ŞƏRTİ İXTİSARLAR

alm. - almanca
antr. - antroponim
avar. - avarca
Azərb. - Azərbaycan
azərb. - azərbaycanlı
c. - cənub
d.y. - dəmir yol
düz. - düzəltmə
erm. - ermənicə
etn. - etnonim
ər. - ərəbcə
fars. - farsca
fr. - fransızca
ha. - hektar
hidr. - hidronim
hün. - hündürlüyü
i.ə.v. - inzibati ərazi vahidi
km. - kilometr
q. - qərb
qəd. - qədim
lat. - latınca
ləzg. - ləzgiyə
m. - metr
mənsüb.şək.-si - mənsubiyyət şəkilçisi
min. - mineral
monq. - monqolca
mür. - mürəkkəb
Nax.MR - Naxçıvan Muxtar Respublikası
oyk. - oykonim
or. - oronim
r-n- rayon
rus. - rusca
ş. - şərq
ş.a. - şəxs adı
şək. - şəkilçi
şm. - şimal
ştq. - şəhər tipli qəsəbə
tal. - talışca
tat. - tatca

təqr. - təqribən

top. - toponim

türk. - türkçə

AZƏRBAYCAN ƏLİFBASI

Aa a	Bb be	Cc ce	Çç çe	Dd de	Ee e	Əə ə	Ff fe
Gg ge	Ğğ ğe	Hh he	Xx xe	İı ı	İi i	Jj j	Kk ke, ka
Qq qe	Ll el	Mm em	Nn en	Oo o	Öö ö	Pp pe	Rr er
Ss es	Şş şe	Tt te	Uu u	Üü ü	Vv ve	Yy ye	Zz ze

Aa

Abad *oyk., sadə.* Ağdaş r-nunun Qaradeyin i.ə.v.-də kənd. 1809-cu ildə Avat, 1917-ci ildə Avad şəklində qeydə alınmışdır. Yerli sakinlərin dilində *Avat* kimi tələffüz olunur və "quru kol-kos" mənasında izah edilir. Mənbələrin verdiyi məlumata görə, *avat* qırğız tayfalarından birinin adıdır. Tümen vilayətində Abat, Gürcüstanda Abatxevi, Qazaxıstanda Avat, Qafqazda Avat dağ və kənd adları Abad (Ağdaş) oykoniminin *avat* etnonimi ilə bağlı olduğunu söyləməyə əsas verir. Türklərin Qərb yürüşlərində iştirak edən avatların XI-XIII əsrlərdə Səlcuq oğuzlarının tərkibində Azərb.-a gəlmələri ehtimal olunur.

Abadgöl *hidr., mür.* Ağdaş r-nunda arx. Hidronim *Abad* (kənd adı) və *göl* sözlərindən düzəlib, "Abad kəndinə məxsus göl" deməkdir.

Abadkənd *oyk., mür.* Salyan r-nunun Xələc i.ə.v.-də kənd. 1954-cü ilədək Cındırlı (əslə Candarlı) olmuşdur. Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Oykonim *abad* və *kənd* topokomponentlərindən düzəlib, "müntəzəm və çoxlu tikintisi, yaşayış üçün hər cür şəraiti olan, məskun edilmiş, səliqəli, inkişaf etmiş, becərilmiş, düzəldilmiş yer, yaşayış məntəqəsi" deməkdir. *Abad* topokomponenti çox vaxt şəxs adlarına qoşularaq rus dilindəki *-grad*, *-ovka*, yunan dilindəki *-pol*, alman dilindəki *-burq* topoformantlarına uyğun gəlir və memorial toponimlərin yaranmasında iştirak edir. Bu topokomponento hind, Pakistan, fars, türk (həmçinin digər türkdilli xalqlar) toponimiyasında rast gəlmək mümkündür. Candarlı toponiminə gəlincə, bu toponimə Çandır/Çandar/Candar variantlarında Türkmənistan, Özbəkistan, Gürcüstan toponimiyasında təsadüf olunur. Azərb.-in Qazax-Ağstafa bölgəsində Candar göl hidronimi və Çandırli familiyası da qeydə alınmışdır. XIX əsrdə Azərb.-nin keçmiş Cavad qəzasında yaşayan xələclərin bir tirəsinin adı *candır* olmuşdur. İndiki Abadkənd kəndinin Xələc i.ə.v.-nin tərkibində olması bu toponimin etnotoponim olmasını söyləməyə əsas verir. Çandar etnonimi Səlcuq oğuzları ilə əlaqələndirilir.

Abalı/Abalu (1933) *oyk, sadə.* Zaqatala r-nunun Danaçı i.ə.v.-də kənd. Mənbələrin verdiyi məlumata görə, kəndin əsl adı Abaəlioba olmuşdur. Yerli əhalinin ehtimalına görə, oykonim *Abaəli* (Dağıstanın Çaroda kəndindən gəlmiş şəxsin adı) və *oba* (kəndin ərazisində kiçik icma) komponentlərindən ibarətdir. Türk dillərində, o cümlədən Azərb. dilinin dialekt və şivələrində *aba* "ata, baba, əmi; ana, xala, böyük bacı" mənalarında işlənir. Oykonimi Dədəli, Babalı və s. etnotoponimlərinin omonimi kimi qəbul etmək lazımdır. Bu oykonim sonrakı illərdə Abasalı (1979), Abaşlı (1986) variantlarında qeydə alınmışdır. 2004-cü ildə kəndin adı Abaəli variantında rəsmiləşdirilmişdir.

Abazallı (1968)/ **Abasallı** (1917, 1933, 1961)/ **Abasahlı** (1979, 1986) *oyk., düz. 1.* Neftçala r-nunun Tatarməhlə i.ə.v.-də kənd. Salyan düzündədir. Son illərdə Abasəlikənd variantında rəsmiləşdirilmişdir; *2.* Cəlilabad r-nunun Təklə

i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. 2001-ci ildən Abasallı kimi rəsmiləşdirilmişdir. Biləsuvar r-nundakı Novomixaylovka (indiki Zəhmətabad) kəndinin adı da 1840-cı ilədək Abazallı olmuşdur. Bu oykonimlər xəzər və peçeneqlərin tərkibində Azərb.-na gəlmiş *abaza* (avaz/abas/abaz) tayfasının adı ilə bağlıdır. Türkmənistanda Avaza, Xakas MV-də Abaza, Gürcüstanda Abaşa, Abazlar toponimlərinin, Azərb.-da isə Avazlar, Avaz, abbazlı (Qazax r-nunun İkinci Şıxlı kəndində tayfa) toponim və etnonimlərinin qeydə alınması bu fikri təsdiq edir.

Abbasabad *oyk., mür.* Yardımlı r-nunun Hamarkənd i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında pornayım tayfasına mənsub ailələr tərəfindən salınmışdır. Bəzi mənbələrdə Abbasabad (1917, 1933, 1961) variantında qeydə alınmışdır. Oykonim *Abbas* (şəxs adı) və *abad* topokomponentlərindən düzəlib. 1809-1810-cu illərdə Araz çayı sahilində, Naxçıvan şəhərinin 6 km c.-ş.-ində fransız hərbi mühəndislərinin layihəsi əsasında Abbasabad qalası tikilmişdi. Qala İran dövlət xadimi, Fətəli şah Qacarın oğlu və vəliəhdi Abbas Mirzənin adı ilə bağlı idi. Rusiya-İran müharibəsində (1826-1828) qalada vuruşmalar olmuşdu. Araz su qovşağı tikildəndən sonra Abbasabad qalasının xarabalığı su altında qalmışdır. Mənbələrdə 1828-30-cu illərdə baş vermiş hadisələrlə əlaqədar İrəvan xanlığının Vedibasar, Şərur və Sürməli mahallarında Abbasabad adlı kəndlərin azərb. əhalisi haqqında məlumat verilir.

Abbasbəyli/Abasbəyli *oyk., sadə.* 1. Qazax r-nunun Alpout i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmiş adı Daharbəylidir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Dəmirçilər kəndinin abbasbəyli adlı nəslinə mənsub ailələr tərəfindən salınmışdır; 2. Masallı r-nunun Yeyənkənd i.o.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında. 1933-cü ildə Dəvəçi və Sabirabad r-nları ərazisində də Abasbəyli kəndləri qeydə alınmışdır. Bu oykonimlər abasbəyli etnonimi ilə bağlıdır.

Abbasxanlı/Abasxanlı *oyk., sadə.* Ağsu r-nunun Kəndoba i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Keçmiş adı Gorus Abbasxanlı olmuşdur. Oykonim Şamaxı qəzasında maldarlıqla məşğul olan bir nəslin adını əks etdirir. Bu kənd Şirvan xanlığı dövründə Çaparlı və Ağarx kəndləri ilə birlikdə Gorus adlanan mahala daxil idi. Mahalın adı vaxtilə burada məskunlaşmış gorus qızılbaş tayfasının adından götürülmüşdür. XVIII əsrdə Gorus mahalı Şamaxı xanı Mustafa xanın kürəkəni Ağakəşi bəyə mənsub olmuşdur. 1933-cü ildə Cəlilabad r.-nu ərazisində eyniadlı kənd qeydə alınmışdır. Bu oykonimlər *abbasxanlı* nəslinin adı ilə bağlıdır.

Abbasəkənd *oyk., mür.* Şəki r-nunun Aşağı Göynük i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. *Oykonim Abbas* (şəxs adı) və *kənd* topokomponentlərindən düzəlib, "Abbas adlı şəxsə məxsus yaşayış məntəqəsi" deməkdir.

Abbasqulular/Abasqulular (1933) *oyk., sadə.* Tovuz r-nunun Çeşməli (keçmiş Çirkinli) i.ə.v.-də kənd. Əsrlik çayının sahilindədir. Gədəbəy r-nunda da eyniadlı kənd qeydə alınmışdır. Etnotoponimdir.

Abbaslar köbəri *or., müir.* Yevlax r-nunun Ərəbbəsrə kəndi ərazisində yoxuş. Oronim *abbaslar* (etnonim) və *köbər* (qabarmış səth boyu gedən yol, yoxuş) sözlərindən düzəlib (-/ mənsub. şəkilçisidir).

Abbaslı/Abaslı *oyk., sadə.* Şəmkir r-nunun Seyfəli i.ə.v.-də kənd. Şəmkir çayının sahilində, dağ ətəyindədir. Oykonom *abbaslı/abaslı* etnonimi ilə bağlıdır. Yerli əhalinin verdiyi məlumatlara görə, kəndin əsası XIX əsrdə İrəvan quberniyasından gəlmiş eyniadlı nəslə məxsus ailələr tərəfindən qoyulmuşdur. 1917-ci ildə Yardımlı r-nunun Şiləvəngə i.ə.v.-də Abaslı kənd adı qeydə alınmışdır.

Abdal *oyk., sadə.* 1. Ağdam r-nunun Gülablı i.ə.v.-də kənd. Dağ yamacındadır; 2. Tovuz r-nunun Yanıxlı i.ə.v.-də kənd. Çınqıldağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom *abdal* tayfasının adı ilə bağlıdır. Qafqaz Albaniyasında hələ eradan əvvəl yaşaması ehtimal olunan abdalıların (heftal/heptal/efal) adına qazax, qaraqalpaq, türkmən və türk toponimiyasında da rast gəlmək mümkündür.

Abdal hidr., sadə. Tovuz r-nu ərazisində çay. Zəyəm çayının qoludur. Mənbəyini Öküz dağı və Maral dağının yamaclarından götürür. Çay qədim Abdal qəlasının yaxınlığından axdığı üçün həmin qəlanın adı ilə adlandırılmışdır.

Abdal *or., sadə.* Ordubad r-nu ərazisində dağ. Etnotoponimdir.

Abdalanlı *oyk., düz.* Qubadlı r-nunun Qayalı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Ocaqqışlaqdır. Yaşayış məntəqəsi keçmiş qışlaq yerində salınmışdır. Tədqiqatçılara görə, kəndin adı *abdalanlı* adlı elatın adı ilə bağlıdır. Oykonom *abdal* etnonimindən, *-an* (far. cəm şəkl.-si) və *-lı* (azərb. mənsubluq, aidlik bildirən şəkl.) şəkilçilərindən düzəlib, "abdallara məxsus, abdallar yaşayan kənd" deməkdir.

Abdallar *oyk., sadə.* Laçın r-nun Qarıkaha i.ə.v.-də (keçmiş Abdallar) kənd. Həkəri çayının sahilində, Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. 1923-cü ilədək Laçın şəhərinin adı da Abdallar olmuşdur. Etnotoponimdir.

Abdallı *oyk., düz.* Oğuz r-nunun Xaçmaz i.ə.v.-də kənd. Qala çayının sahilində, dağ ətəyi ərazidədir. Mənbələrin məlumatına görə, XIX əsrdə Şəkinin Qoruqlar kəndindən köçüb gələnlər Oğuzda üç kiçik məntəqəni yaratmışdılar. Bunlar Şibili, Yemişanlı və Abdallı məntəqələri idi. *Abdallı* "abdal tayfasına məxsus yaşayış məntəqəsi" deməkdir. XIX əsrdə Gürcüstan ərazisində də eyniadlı iki kənd qeydə alınmışdır.

Abdinli (1961, 1968)/**Abdınli** (1933, 1979) / **Abidinli** (1917) *oyk., sadə.* 1. Ağdam r-nunun Göytəpə i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Kəndin ərazisi keçmişdə Tağibəyli kəndinin abdinli nəslinə məxsus qışlaq yeri olmuşdur; 2.

Yardımlı r-nunun Şəfəqli i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sahilində, dağ-ətəyi ərazidədir. Oykonom *abidinli* (digər adı qullardır) nəslinin adı ilə bağlıdır.

Abdullauşağı *oyk., sadə*. Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Mozçayın sol sahilində, dağ ətəyindədir. Keçmiş adı Şahsevənlidir. Yerli əhalinin məlumatına görə, XIX əsrin sonlarında Ağcabədi r-nunun Şahseven kəndindən köçmüş Abdulla adlı şəxs ərazidə iki binə salmışdır. XX əsrin əvvəllərində də Cavanşir qəzasında Böyük və Kiçik Abdullauşağı adlı iki binə adı qeydə alınmışdır. R-nun Çobangərəkməz kəndi yaxınlığında bir yurd yeri indi də Abdulla yurdu adlanır. Etnotoponimdir.

Abdullu *oyk., sadə*. Cəlilabad r-nunun Astanlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Molla Abdulla olmuşdur. Yaşayış məntəqəsinin XIX əsrin ortalarında keçmiş Hasıllı kəndinə məxsus pay torpağı sahəsində salınmışdır. Oykonom Qızılbaş tayfalarından şamlıların bir qolu olan *abdullu* tirəsinin adı ilə bağlıdır. 1933-cü ildə həmin r-nun ərazisində Abdullu oykonimi ilə yanaşı iki Abdullalı kənd adı da qeydə alınmışdır.

Abdulyan *oyk., sadə*. Sabirabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sol sahilində, Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsini Kür çayındakı balıq vətəgələrində işləyən Cənubi Azərb.-dan köçmüş ailələr salmışlar. Son illərdə kəndin adı Abdulla-abad adlandırılmış və Hacıqabul r-nun ərazisinə daxil edilmişdir. *Abdulyan* abduallar etnoniminin variantıdır, XIX əsrdə İrəvan xanlığında Abdullar, Abdulkənd, Abdulağalı oykonimləri qeydə alınmışdır. Orenburq vilayətindəki Abdulino şəhərinin adı da, çox güman ki, bu etnonimlə bağlıdır.

Abışabad *oyk., mür.* Cəlilabad r-nunun Şilvəngə i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom *Abış* (şəxs adı) və *abad* topokomponentlərindən ibarətdir. Bu I şəxs adı ilə bağlı Masallı r-nunun Şıxlar kəndi ərazisində Abış təpəsi oronimi və Ağcabədi r-nunun Qaradolaq i.ə.v.-də Abışbəyli (1933) oykonimi məlumdur. Elmi ədəbiyyatların verdiyi məlumata görə, bu yaşayış məntəqəsi keçmişdə həmin ərazidə yaşayan aslar tayfasının üçüncü qolundan olan Abış bəyə mənsub ailələr tərəfindən XIX əsrdə salınmışdır.

Abix *or., sadə*. Bakı şəh.-dən 12 km şm.-da, Abşeron yarımadasında palçıq vulkanı. Uzun müddətdir püskürmür. Abşeron yarımadasında və Xəzərdə olan palçıq vulkanlarını öyrənmiş, Azərb.-nın geoloji quruluşuna və 1859-cu il Şamaxı zəlzələsinə aid əsərlər yazmış alman geoloqu, Peterburq EA-nın akademiki German Vilhelm Abixin (1806-1886) şərəfinə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Abjit *hidr., sadə*. Balakən r-nu ərazisində çay. Qanıx çayının qoludur. Bəzi tədqiqatçıların fikrincə, çayın adı İran mənşəli *ab* (su, çay) və *jət* (qətran) sözlərindən ibarət olub "qətranlı çay" mənasındadır. Qədim türk yazılı abidələrində xristianların xeyir-dua mərasimi "abijik/abişik" adlanır. Ehtimal ki,

abjit sözü r-nun ərazisində tarixi məlum olmayan qədim məbəd və ibadətqahla bağlıdır.

Abjit *oyk., sadə.* Balakon r-nunun Qaysa i.ə.v.-də kənd. Qoyuntəpə dağının ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi İkinci dünya müharibəsindən sonra yaradılmışdır. Kəndin adı eyniadlı çayın adından alınmışdır.

Abrix *oyk., sadə.* Qəbələ r-nunun Tikanlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Keçən əsrə aid materiallara əsasən, Abrix Tikanlı kəndindən yaranmış yaşayış məntəqəsidir. IX əsr ərəb coğrafiyaşünaslarının yazdığına görə, Beyləqanda (bu şəhərin xarabalıqları Mil düzündə indiyədək Örənqala adı ilə qalmaqdadır) Abrik/Abrek adlı qala mövcud olmuşdur. Toponimikada belə bir fərziyyə var ki, həmin Abrik qalası bir vaxt müəyyən hadisə ilə əlaqədar olaraq (bəlkə də monqolların XIII əsr basqınları) dağıdıldıqdan sonra əhalisinin müəyyən hissəsi bu zonaya gəlmiş və bu adı da özləri ilə gətirmişlər. Mənbələr Bizansda da Abrik adlı şəhərin mövcudluğundan xəbər verir. Azərb. dilinin dialekt və şivələrində *avırx/ avruğ* "çay qırağında olan qamışlıq, çubuq" deməkdir. Türk dilində avrık "hörülmüş, sarınmış, bağlanmış" mənalarını ifadə edir. Deməli, *Abrix/Abrik/Abriq qalası* "qamışdan hörülmüş qala" kimi izah oluna bilər.

Abşeron *or., sadə.* Azərb.-da, Xəzər dənizinin q. sahilində ən böyük yarımada. Böyük Qafqazın c.-ş. qurtaracağındadır. Bakı şəhəri və ətraf kəndləri Abşeron yarımadasına daxildir. Sözü etimologiyası ilə bağlı müxtəlif fikirlər mövcuddur. Bəziləri "Abşeron"un farsca *ab* (su) və *şoran* (duzlu) sözlərindən əmələ gəldiyini güman edirlər. Bir çox alimlərin fikrincə, "Abşeron" oğuz boylarından biri olan *avşar/əfşar* tayfa adı ilə bağlıdır. Mənbələrin məlumatına görə, Bakı yaxınlığında, İrandan Dərbəndə gedən karvan yolu üzərində Əfşaran adlı yaşayış məntəqəsi olmuşdur. Orta əsrlərdə Xəzər dənizinin q. sahilində, Pirallahı adasının qarşısında Əfşaran şəhərinin mövcudluğu haqqında məlumat verilir. Türk-səlcuq tayfa birliyinə daxil olmuş və Azərb. xalqının etnogenezində iştirak etmiş əfşarlar Səfəvilər dövlətinin siyasi həyatında mühüm rol oynamış, Nadir şah Əfşarın dövründə bir müddət İranda hakimiyyəti ələ ala bilmişdilər. Belə olan surətdə əfşarların adı Azərb. toponimiyasında öz əksini tapmaya bilməz. Odur ki, *Abşeron* toponiminin "əfşarlar yaşayan yer" kimi izah olunması məntiqli daha çox uyğundur.

Abşeron *oyk., sadə.* 1. Azəb.-nın ş.-ində inzibati r-n. Fatmayı, Masazır, Məhəmmədli, Hökməli kəndləri, Güzdək, Qobu, Saray, Dığah, Ceyranbatan qəsəbələri r-nun ərazisinə daxildir; 2. Bakı şəhəri, Əzizbəyov r-nunda qəsəbə. Xəzərin sahilində, eyniadlı yarımada salınmışdır (1960-cı illərdə). Türkiyə, İran, Ermənistan, Gürcüstan, Türkmənistan ərazilərində də avşar/əfşar etnonimi ilə bağlı çoxlu coğrafi adlara rast gəlmək mümkündür. Krasnodar vilayətindəki Apşeronsk şəhər və r-nunun adı isə Abşeron y.a.-nın adı ilə bağlıdır.

Abşeron arxipelaqı *or., mür.* Xəzər dənizində Abşeron yarımadasından ş.-də bir qrup adadır. Arxipelaqın tərkibinə Pirallahı, Çilov, Qu daşı, Böyük Tava, Kiçik Tava və b. adalar daxildir.

Abşeron boğazı *hidr., mür.* Pirallahı adası ilə Abşeron yarımadası arasında su sahəsi. Bu boğazda şose və elektrik d.y.-ları keçən bənd salınmışdır.

Abşeron kanalı *hidr., mür.* Abşeron yarımadasında q.-dən ş.-ə doğru uzanır. Kanala su Ceyranbatan su anbarından verilir.

Acıbulaq *hidr., mür.* Abşeron yarımadasında göl. Hidronim *acı* və *bulaq* sözlərindən düzəlib, göl suyunun dadına görə bu adı almışdır. Belə hidronimlərdən biri də Kürdəmir r-nu ərazisindəki Acı arxdır. Şamaxı və Qazax r-nları ərazisində və Şəki r-nunun Təpəcənnət kəndində də Acıbulaq adlı su obyektləri qeydə alınmışdır.

Acıçay *hidr., mür.* 1. Şamaxı r-nunda çay (Çigil çayı hövzəsi). Tudar kəndinin yaxınlığından axır. Tudar da adlanır; 2. Qax r-nunda çay. Kürmük (Qurmux) çayından ayrılaraq Qanıx (Alazan) çayına tökülən qoldur. Hidronim *acı* və *çay* sözlərindən düzəlib, obyekt suyunun acı və ya şor olduğunu bildirir. Türkmənistan ərazisində Açısay adlı çay və yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır.

Acıçəsmən *or., mür.* Ordubad r-nu ərazisində dağ. Oronim *acı* (dad bildirən söz) və *çəsmə(n)* (far. bulaq) sözlərindən düzəlib, "acıbulaq" və ya "acıbulaqlar" deməkdir. Dağın adı ərazidəki duzlu bulaqlardan alınmışdır.

Acıdağ *or., mür.* Goranboy r-nu ərazisində dağ. Hün. 807 m. Oronim *acı* və *dağ* sözlərindən düzəlib. Mütəxəssislərin fikrincə, oronimin birinci komponenti dad bildirən sifətlə ifadə olunaraq coğrafi obyektin süxurlarının acı maddələrlə zəngin olduğunu bildirir. Başqa mülahizəyə görə, dağın adındakı *acı* sözü oradakı otların acı olmasını əks etdirir. İlin üç fəslində bu otlar acı olduğu üçün heyvanlar onu yemir. Yalnız qışda bu otlar quruduqda yem üçün yararlı olduğundan maldarlar qış qoyun yataqlarını, binələri belə yerlərdə salırlar. Lakin onu da əlavə etmək lazımdır ki, *acı taş* ifadəsi qədim türk dillərində "zey, zəyli" mənalarında işlənmişdir. Ərazidəki Zəylik, Zəylikçay coğrafi adları bu fikri təsdiqləyir. Mənbələrdə bu ərazidə Acıqala oronimi də qeydə alınmışdır.

Acıdərə/Ajıdərə/Acdərə *hidr., mür.* İsmayilli və Kürdəmir r-nlarından axan çay. Girdiman çayının sol qoludur; 2. Şamaxı r-nunda çay (Girdiman çayı hövzəsi). Pirsaat çayının sol qoludur. Sündü kəndi yaxınlığından başlayıb, Acıdərə kəndi yaxınlığında qurtarır. Yay quraq keçəndə suyu azalır və şorlaşır. Buna görə də Acıdərə adlanır. Bu çaylar adlarını ərazidəki eyniadlı çay dərələrindən almışlar.

Acıdərə *or., mür.* 1. Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Hün. 931 m; 2. Şamaxı r-nunda eyniadlı çayın dərəsi. Şamaxı şəhəri kənarından başlayıb, Acıdərə kəndi yaxınlığında qurtarır. 3. Qazax r-nunun şm.-q.-ində yarğan. Yaylıcaq dağlarından c. istiqamətdə ayrılan Dəmirdağ, İlanlıcadağ və Sacdağ yüksəklikləri ilə birləşir. Həmin yüksəkliklərin arasındakı dərə keçmişdə Böyük

Acı adlandırdı. Oronim buradakı şor sulu bulaqlarla əlaqədardır. 4. Qax r-nu ərazisində dəre; 5. Tovuz r-nu ərazisində dəre və s. Mütəxəssislərin statistik hesablamasına görə, respublika ərazisində 50-dən artıq Acıdərə oronimi qeydə alınmışdır. Oronim *acı* və *dərə* sözlərindən düzəlib, obyekt örtüyünü dad cəhətdən təyin edir. Məs., Qax r-nundakı Acıdərə həmin dərədən axan Acısu çayının, Qax r-nundakı Acıdərə isə oradan axan Acıçayın suyunun dadının acı olmasına görə belə adlandırılmışdır. Cənubi Azərb.-da da Acıdərə oronimi qeydə alınmışdır.

Acıdərə *oyk., sadə.* Şamaxı r-nunun Göylər i.ə.v.-də kənd. Acıdərə çayının sahilində, Ləngəbiz silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin ərazisi keçmişdə Şamaxı qəzasında yaşamış çiraqlı tayfasının qışlaq yeri olmuşdur. 1896-cı ildə çiraqlıların bir hissəsi Acıdərədə xidmət evi olan poçt (çapaxana) ətrafında məskunlaşmışlar. Yaşayış məntəqəsi yerləşdiyi ərazinin adı ilə adlanmışdır.

Acıdərəsu *hidr., mür.* Şamaxı r-nu ərazisində çay. Hidronim "Acıdərədən axan, su, çay" deməkdir.

Acıqançay *hidr., mür.* Kürün sol qolu. Böyük Qafqazdan axır. Hidronim *acıqan* və *çay* sözlərindən düzəlib, "acıqlı, qəzəbli çay" deməkdir.

Acılıqbınə *oyk., mür.* Balakən r-nunun Qullar i.ə.v.-də kənd. Mazım çayının sahilindədir. Mütəxəssislərin fikrincə, *Acılıqbınə/ Hacılıqbınə* "Hacıya məxsus binə" deməkdir. Əvvəllər bu ərazidə Qullar kəndi camaatının binələri yerləşirdi. XIX əsrin ortalarında Qullar kəndindən çıxmış ailələr Acılıq adlanan pay torpağında məskunlaşdılar. Bəzi tədqiqatçılar oykonimin birinci komponentini həmin ərazidə acı dad verən yovşan bitkisinin bolluğu ilə əlaqələndirirlər. Əslində *acılıq* sözü Azərb. dilinin bir sıra dialekt və şivələrində "sıx tikanlı bitkisi olan yer" mənasında işlənir. Odur ki, oykonim "sıx tikanlı bitkisi olan binə (kənd)" kimi izah olunmalıdır.

Acınohur *hidr., mür.* Şəki və Qax r-nları ərazisində şor göl. Acınohur çölünün mərkəzi hissəsindədir. Dəhnə çayı daşqın zamanı Acınohura tökülür. Axarı olmayan göldür. Hidronim *acı* (şor) və *nohur* (monq. "göl") sözlərindən düzəlib, "şor göl" deməkdir. Yerli əhali arasında Acıgöl də adlanır. Qərbi Sibirdəki Aşikul, Aşequl, Aşikul hidronimləri bu hidronimin paralelləridir.

Acınohur çölü *or., mür.* Acınohur ön dağlığının Bozdağ və Gəmiqaya silsilələri arasında Qax və Şəki r-ları ərazisindədir. Turut çölünə qovuşur. Qış otlığı kimi istifadə olunur. Adını ərazidəki Acınohur gölündən almışdır.

Acınohurdərəsi *or., mür.* Qax r-nunun Zərnə kəndi ərazisində dəre. Dərəyə bu ad Acınohur çölünün yaxınlığında olduğu üçün verilmişdir.

Acınohur ön dağlığı *or., mür.* Böyük Qafqazın c.-unda, Alazan-Həftəran vadisi ilə Kür-Araz ovalığı arasındadır. Hün. 1100 m. Silsilə və tirələrdən (Daşüz, Gəmiqaya, Bozdağ-Qaraca, Qaraməryəm və s.), onları ayıran çökəklik və dərələrdən (Sarıca, Acınohur, Turut, Ərəş, Qarayazı, Külüllü və s.) ibarətdir. Adını Acınohur gölündən almışdır.

Acısu *hidr., mür.* 1. Qazax r-nunda çay. Kürün sağ qoludur; 2. Şamaxı r-nu ərazisində çay. Hidronim *acı* və *su* sözlərindən düzəlib. Hidronim çay suyunun dadının acı və ya şor olduğunu bildirir. V-XIII əsrlərə aid gürcü mənbələrində Acısu hidronimi qeydə alınmışdır. Dağıstan toponimiyasında Açısu hidronimi və oykonimi, Cənubi Azərb.-da Acısu hidronimi vardır.

Açarlı *oyk., sadə.* Ağdam r-nunun Novruzlu i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Toponimiyada *atsa/aça* coğrafi termin kimi "iti uclu qaya; yüksəklik; dağətəyi yer" mənalərini ifadə edir.

Adnalı *oyk., düz.* 1. Cəlilabad r-nunun Şiləvəngə i.ə.v.-də kənd. İncəçayın sahilindən bir qədər aralı, Burovar silsiləsinin şm.-ş. ətəyindədir; 2. Şamaxı r-nunun Çarhan i.ə.v.-də kənd. 1933-cü ildə bu kənd Kələxana i.ə.v.-nin tərkibində qeydə alınmışdır. Kələxana fars. "ilxı saxlanılan yer" deməkdir. Adna qədim türk dillərində *adana/adına/aduna* formasında olub "axtalanmış dəvə; at ilxısı; at saxlanılan yer" mənalərində işlənmişdir. Şamaxı r-nu yaxınlığında, Ağsu r-nuna aid İlxiçi kəndinin olması bir daha əsas verir ki, Adnalı oykonimi "ilxısı olan, at saxlanılan yer" kimi izah olunsun. Türkiyədəki Adana adlı şəhərin adı da, çox güman ki, qədim türklərin bu məşğuliyyəti ilə bağlıdır.

Adur *oyk., sadə.* Quba r-nunun Rük i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın sahilində, Yan silsiləsinin yamacındadır. Türk dillərində *adir/adır/adur* "tepelik", "dağlıq yer", "düzən olmayan yer", "suvarıla bilməyən yüksəklik", "bir neçə təpədən ibarət meşəsiz yer", "dağ ətəyi" mənalərində işlənir. Dağlıq yerdə, alçaq təpəli ərazidə yerləşən kəndin coğrafi relyefi adın verilməsində əsas olmuşdur. Fərqanə vadisini əhatə edən təpəli dağətəyi sahələr *adur* adlanır. Altay toponimiyasında Adur, Türkiyə toponimiyasında Ədirnə oykonimləri bu sözlə əlaqədardır.

Adurçay *hidr., mür.* Quba r-nu ərazisində kiçik çay. Qaraçayın sol qoludur. Çay öz adını yaxınlığındakı eyniadlı kəndin adından almışdır. Hidronim *adur* (sərt relyefli yer) və *çay* (axar su obyekt) sözlərindən düzəlib, "sərt relyefli yerdən axan çay" deməkdir. Pireney dağlarından başlayaraq Fransanın c.-q.-indən axan və Biskay körfəzinə tökülən bir çayın adı da Adurdur.

Afan *oyk., sadə.* Saatlı r-nunda kənd. Mil düzündədir. R-nun Novruzlu kəndindən çıxmış yeddi ailə tərəfindən Afan adlanan yerdə salınmış bu kənd əvvəllər Təzə Novruzlu, Yeddievlər, Gəlmələr də adlanırdı. Azərb. dilinin dialektlərində *afan* "zəif, gücsüz" mənasında işlənir. Toponim "gücsüz yer" mənasını ifadə edir.

Afurca *oyk., sadə.* Quba r-nunun Güləzi i.ə.v.-də kənd. Cimi çayının sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Adını ərazidəki eyniadlı şlalədən almışdır. Bu şlalə Azərb.-da dağ çaylarına məxsus daimi fəaliyyətdə olan şlalələrdən biridir və Vəlvələ çayının Təngə dağından axan hissəsidir. Kənd də həmin şlalənin yaxınlığında yerləşir. Afurca sözünü tədqiqatçılar belə

izah edirlər: İran mənşəli abforucə (yerli tələffüz forması ofirəcə) sözünün qismən təhrif olunmuş formasıdır. Toponim *a* (ab) "su", *fur/for* "aşağı" və *ca* (castən) "sıçramaq" sözlərindən düzəlib, "su aşağı sıçrayan (tökülən) yer, şalalə" deməkdir.

Ağababa/Ağbaba *or., sadə.* Kəlbəcər r-nunun ş. hissəsində, Qarabağ silsiləsində dağ. Hün. 2367 m. Türkcə *akbaba* "qartal" deməkdir. Oronim "qartal dağı, qartallı dağ" mənasını ifadə edir. Dağda Ağbaba piri var. Qərbi Azərb.-nin Amasiya r-nunda böyük bir ərazi də Ağbaba adlanır.

Ağabağı *oyk., mür.* Zərdab r-nunun Şıxbağı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. *Oykonim Ağa* (şəxs adı) və *bağ* sözlərindən düzəlib (-ı mənsub. şək.-si), "Ağaya məxsus bağ" deməkdir. Mənbələrin verdiyi məlumatlara görə, 1855-ci ildə Kür sahilində 740 desyatinlik rut bağı (çakillik) ayrı-ayrı şəxslər arasında bölüşdürülmüşdü. Ağa adlı bir nəfərə verilmiş hissə əhali arasında Ağabağı adlandırılmışdır. Sonralar Zərdabın kəndlərindən buraya köçmüş ailələr həmin ərazidə məskunlaşmış, yeni yaşayış məntəqəsi həmin adı saxlamışdır.

Ağabəylənc/Ağabəylənc (1979) / **Ağabəylinc** (1933) *oyk, mür.* Ağdərə r-nunun Möhrətağ i.ə.v.-də kənd. *Oykonim ağabəy* (ağabəyli etn.-nin qısaldılmış forması), -3 (bitişdirici sait) və *linc/lənc* (tat dilində "ətək, yer, yüksəklik") sözlərindən düzəlib, "ağabəyilərə məxsus yüksəklik" deməkdir. Kəndin adı XIX əsrdə Ağabəyyal kimi qeydə alınmışdır. Toponimin ikinci komponentinin *lənc* sözü ilə əvəz olunması XIX əsrin əvvəllərində İrandan gəlmə erməni ailələrinin həmin ərazidə məskunlaşması ilə əlaqədardır. 1992-ci ildən kənd Ağabəyyal adı ilə rəsmiləşdirilmişdir.

Ağabəylər *hidr., sadə.* İmişli və Biləsuvar r-nları ərazisində çay. Etnohidronimdir. Ağabəyililər nəslini 1903-cü ilədək Cavad və Göyçay qəzalarında yaşamış ərəbəbdülkərimli tayfasının qollarından biridir. Bu nəsil Hacıbəy oğlu Ağabəyin adını daşıyır.

Ağabəyli *oyk., sadə.* 1. Ağcabədi r-nunun Hacıbədəlli i.ə.v.-də kənd. Qarqar çayının sahilindədir; 2. Ağsu r-nunun Çaparlı i.ə.v.-də kənd. Ağsu çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Tam adı Hacı Ağabəylidir. *Oykonim ağabəyli* nəslinin adını əks etdirir. Bu etnonimlə bağlı Şamaxı r-nunda Ağabəyli (1933), Ağdam və Ağsu r-nlarında Ağalarbəyli (1917-1961), Ağsu r-nunun Bozavand kəndində Ağabəy qobusu, Qax r-nunun Zərnə kəndində Ağabəyililər obası və s. qeydə alınmışdır. Ağabəyililər kəbirililərin ağabəyalı qoluna məxsus bir nəslin adıdır.

Ağabulağı *or., sadə.* Tovuz r-nu ərazisində dərə. Oronim dərədəki eyniadlı bulağın adından yaranmışdır. "Ağaya (mülkədara) məxsus bulaq olan dərə" deməkdir.

Ağacanlı *oyk., diüz.* Sabirabad r-nunun Qaragüney i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Etnotoponimdir. *Oykonim* XIX əsrin

ortalarda Şirvandan köçmüş muğanlı tayfasının xiləmirzələr tirəsinə aid *ağacanlı* nəslinin adını daşıyır.

Ağacbulaqdərəsi *hidr., mür.* Yardımlı r-nu ərazisində dəre və həmin dərədən axan çay. Hidronim *Ağacbulaq* (bulağın adı) və *dərəsi* komponentlərindən düzəlib. Adından məlum olduğu kimi, çay meşədə yeraltı suların üzə çıxaraq axması nəticəsində yaranmışdır. Çay Ağacbulaq adlı bulağın yerləşdiyi dəre ilə axdığı üçün belə adlandırılmışdır.

Ağacəri *or., sadə.* Tovuz r-nu ərazisində dağ. Hün. 1769 m. Etnoonoronimdir. Eyniadlı dağ Cənubi Azərb. ərazisində də qeydə alınmışdır.

Ağacqala *oyk., mür.* Tovuz r-nunun Santala i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Oykonim *ağac* (taxta) və *qala* (qurğu, tikinti) sözlərindən düzəlib, "taxtadan tikilmiş, qurulmuş qala" deməkdir. Başqa məlumatlara görə, əsl adı Ağcaqaladır. Kənd adını sıldırım qayada olan Ağcaqalanın (XIX əsrdən adı çəkilən Kirən qalasının xarabalığıdır) adından almışdır. Toponim *ağca* (qalanın divarları kirəc və gil məhlulla hörüldüyündən ağımtıl görünür) və *qala* sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlib, "ağımtıl divarlı qala" mənasındadır. Qeyd etmək lazımdır ki, Azərb. dilində kərən "meşə məmulatı, şalban, tir" deməkdir. Bu baxımdan Ağcaqala toponimi doğru variant hesab olunmalıdır.

Ağaçay *hidr., mür.* Qubadlı r-nu ərazisində çay. Bazarçayın qoludur. Yerli məlumatlara görə, çay vaxtilə oradakı yaylaq yurdundan istifadə edən Ağa adlı pirani bir seyidin adını daşıyır. Hidronim *ağa* (böyük, enli, güclü) və *çay* (hidrokomp.) sözlərindən düzəlib, "böyük çay, güclü çay" deməkdir.

Ağakişibəyli *oyk., sadə.* Masallı r-nunun Şərəfə i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Etnotoponimdir. Kənd XIX əsrdə təklə tayfasından olan Ağakişi bəyə mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Ağakişilər *oyk., sadə.* Zəngilan r-nunun İsgəndərbəyli i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Etnotoponimdir. Kəndi vaxtilə Ermənistanın Qafan r-nunun Kirs kəndindən qovulmuş ağakişilər nəslə salmışdır. Kəndin ərazisi keçmişdə həmin nəslin qışlaq yeri olmuşdur. 1933-cü ildə Bərdə r-nu ərazisində də eyniadlı kənd qeydə alınmışdır.

Ağalaruşağı *oyk., sadə.* Laçın r-nunun Qorçu i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Etnotoponimdir.

Ağalçay *hidr., mür.* Tovuz r-nu ərazisində çay. Türk dillərində *ağal* komponenti çay adlarında "sahilindən çıxan, daşan, həddini aşan" mənalarını ifadə edir. Hidronim "daşan, sahilindən çıxan çay" mənasındadır.

Ağalı *oyk., diiz.* Ağdaş r-nunun Aşağı Zeynəddin i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yerli əhalinin dediyinə görə, oykonim *ağa* və *-lı* komponentlərindən ibarət olub, "ağası, sahibi olan; mülkədara məxsus" deməkdir. 1917-ci ildə Xanlar r-nunda Ağalıbəyli, Kəlbəcər r-nunda Ağalıyeri, 1961-ci ildə Zəngilan r-nunda Birinci Ağalı, İkinci Ağalı, Üçüncü Ağalı adlı üç kənd qeydə alınmışdır. Etnotoponimdir.

Ağalkənd *oyk., mür.* Biləsuvar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Oykonom *ağalı* (etn.) və *kənd* sözlərindən düzəlib, etnotoponimdir. 1917-ci ildə Ağamkənd adı ilə qeydə alınmış bu yaşayış məntəqəsi 1941-ci ilədək Sarpabad adlanmışdır. 1870-ci ilə aid bir sənəddə yaşayış məntəqəsinin keçmiş dilağarda tayfasının canşalı (cahanşahlı) tirəsinin ağalı nəslindən salındığı haqqında məlumat verilir.

Ağamalı *oyk., sadə.* Gədəbəy r-nunun Nərimankənd i.ə.v.-də kənd. Missuyu çayının (Zəyəm çayının sağ qolu) sahilində, Qızılca dağının ətəyindədir. Kəndi 1929-cu ildə Tovuz r-nunun Çanaqçı kəndindən gəlmiş namazlar, səfirzalar nəsilərinə mənsub ailələr salmışlar. Yaşayış məntəqəsi sovet dövlət xadimi Səmədağa Ağamalıoğlunun (1867-1930) şərəfinə adlandırılıb.

Ağamalılar *oyk., sadə.* İmişli r-nunun Muradxanlı i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Etnotoponimdir. 1933-cü ildə Ağamallar kimi qeydə alınmışdır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarına qədər maldarlıqla məşğul olmuş təklə tayfasının *ağamalılar* tirəsinə mənsub ailələr tərəfindən salınmışdır.

Ağamalıoğlu *oyk., sadə.* Goranboy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Antropotoponimdir. Sovet dövlət xadimi, publisist Səmədağa Həsən oğlu Ağamalıoğlunun şərəfinə adlandırılmışdır. 1925-ci ilədək kəndin adı Abdullabəy-kürdü olmuşdur. İnkilabdan əvvəl Düzqışlaq adlanan bu ərazidə Bağçakürd kəndindən olan abdullabəy-kürdü nəslə məskunlaşmışdı. Memorial toponimdir.

Ağaməmmədli *oyk., sadə.* 1. İmişli r-nunun Cəfərli i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Mənbələrdə Ağammədli variantında da təsadüf olunur. Keçmişdə Alıpnəahlı adlanan bu kənd qışlaq yeri olmuşdur; 2. Cəlilabad r-nunun Xanəgah i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin yamacında, İncəçayın sahilindədir. Etnotoponimdir. 1979-cu ildə Azərb.-da üç (İmişli, Cəlilabad, Tovuz), 1961-ci ildə isə dörd (Əli Bayramlı, İmişli, Astraxanbazar, Tovuz) Ağaməmmədli adlı kənd qeydə alınmışdır.

Ağanus *hidr., mür.* Laçın r-nu ərazisində mineral bulaq. Hidronim *ağan/aqan* (iti axan) və *us* (su) sözlərindən düzəlib, "iti axan su" deməkdir.

Ağanus *oyk., sadə.* Laçın r-nunun Fətəlinəyə i.ə.v.-də kənd. Adını ərazidəki eyni-adlı mineral bulaqdan almışdır. Bəzi tədqiqatçılara görə, toponim *ağ* və *naus* (ərəbcə "məbəd" deməkdir. Sasanilər dövründə zərdüştiliyə sitayiş edənlərin qəbirüstü tikilisi də "naus" adlanırdı) sözlərindən düzəlib, "ağ rəngli məbəd" mənasını ifadə edir.

Ağarəhimoba *oyk, sadə.* Xaçmaz r-nunun Qımılqışlaq i.ə.v.-də kənd. Məzarçayın sahilindədir. Etnotoponimdir. 1917-ci ildə Ağarəhim şəklində qeydə alınmışdır. XIX əsrin ortalarında Quba r-nunun Cek kəndindən köçmüş ailələrin həmin kəndə aid qışlaq yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. 1933-cü ildə Sabirabad r-nunda da Ağarəhimli yaşayış məntəqəsinin olduğu göstərilir.

Ağarx *oyk., sadə.* Ağsu r-nunda kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi eyni-adlı arxın yaxınlığında salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Hidronim isə *ağ* (şəffaf) və *arx* (süni suvarma kanalı) sözlərindən düzəlib.

Ağasovqat *or., mür.* İsmayilli r-nu ərazisində dağ. Pirsaat çayının yuxarı axarındadır. Oronim *ağa* (burada ilahi, tanrı) və *sovqat* (hədiyyə, bəxşiş) sözlərindən düzəlib, "allahın bəxşişi, hədiyyəsi" deməkdir. Oronimi Ağasovqat şəxs adı ilə də əlaqələndirirlər.

Ağaşirinoba *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Qusarçay i.ə.v.-də kənd. Qusar çayının sahilində, Samur-Dəvəçi ovalığındadır. XIX əsrin ortalarında Qrız kəndinə məxsus qışlaq yerində salınmışdır. Oykonom *Ağaşirin* (şəxs adı) və *oba* (el, birlik, nəsil) sözlərindən düzəlib, "Ağaşirinə məxsus el, nəsil" deməkdir.

Ağaverdioba *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Qusarçay i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Kənd XIX əsrin 11 yarısında Qrız kəndinin sakini Ağaverdi adlı şəxsin oba yerində salınmışdır. Oykonom "Ağaverdiyə məxsus oba, el" deməkdir.

Ağayrı *oyk., mür.* Biləsuvar r-nunun Mircəlal (keçmiş Kirovka) i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Kənd XX əsrin əvvəllərində Ağalıkənd əhalisinin bir hissəsinin Ağayrı adlanan sahəyə köçərək burada məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Toponimiyada belə bir fikir mövcuddur ki, bu söz qədim türk dillərindəki *ak* (axın, çay) və *ayrı* sözlərindən ibarət olub, "axının əyildiyi, burulduğu yer" mənasını verir. Bu da Ağayrı kəndinin məhz Bolqarçayın əyildiyi, burulduğu yerdə yerləşməsi ilə izah olunur. Türk dillərində *ağayrı* sözü "ağıldan (tövlədən) kənar"; "kiçik çay"; "ot, çiçək" adı kimi də izah olunur.

Ağazaman *or., sadə,* Şamaxı r-nunun ş.-ində, Quşçu kəndi yaxınlığında dağ. Ləngəbiz silsiləsindədir. Dağda eyniadlı pır vardır. Dağın adı da pırın adından götürülmüşdür. Hün. 831 m. Oronim Ağazaman şəxs adındandır.

Ağbaldır *or., mür.* Tovuz r-nu ərazisində dağ. Oronim *ağ* (kiçik, balaca) və *baldır* (qədim türkcə "dağ çıxıntısı") sözlərindən düzəlib, "kiçik çıxıntı" deməkdir. Həmin r-nun ərazisində Qarabaldır adlı dağ da vardır.

Ağbalıq *hidr., sadə.* Salyan r-nu ərazisində çay. Aquşa çayının qoludur. *Ağbalıq* Çay balığı növüdür. Çayda yaşayan balıq növünün adı çayın adına köçürülmüşdür.

Ağbaş *oyk., sadə.* Dəvəçi r-nunun Ağbaş i.ə.v.-də kənd. Samur-Abşeron kanalının kənarında, Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi XX əsrin ortalarında Çirax, Hacıskəndərli və Təkyə kənd sakinlərinə məxsus Ağbaş adlanan qışlaq yerində bəzi ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oğuzların *ağbaş* tayfasının adındandır. Etnotoponimdir. XTX əsrin əvvəllərində keçmiş İrəvan xanlığında Aqbaş adlı kənd qeydə alınmışdır. 1900-cü ildə İran ərazisində Ağbaşlı keçidi adlı yerin olması haqqında məlumat verilir.

Ağbaşlar *oyk., sadə.* Tovuz r-nunun Qəribli i.ə.v.-də kənd. Zəyəm çayının sahilindədir. Etnotoponimdir.

Ağbaşyurd *or., mür.* Zəngilan r-nu ərazisində dağ. Oronim *ağbaş* (tayfa adı) və *yurd* sözündən düzəlib, "ağbaş tayfasının məskəni" deməkdir. Etnotoponimdir.

Ağbatxayır *hidr., mür.* Laçın r-nu ərazisində mineral bulaq. Ağbatxeyir (Minkənd çayının qolu) çayının dərəsindədir. Suyu az kükürlüdür; xalq arasında mədə ağrısının müalicəsində istifadə edilir. Yerli əhalinin məlumatına görə, təhrifə uğramış bu hidronimin əslı Aqıbəti xeyirdir. Bulağın belə adlandırılması suyunun müalicəvi faydası ilə izah olunur. Hidronim *ağ* (rəng), *bat/bad/bed* (kənd, məskən, hündür yer) və *xayır/ kayır* (su şırnağı, fəvvarə) sözlərindən düzəlib, "Ağkənd bulağı" deməkdir. Tarixi mənbələrdə verilən məlumatı görə, orta əsrlərdə Dağlıq Qarabağda Aqbat/Aqbed adlı, yaşayış məntəqəsi olmuşdur. XIX əsrin 20-ci illərində həmin kəndə ermənilər doluşmuş və onun adını çevirərək Spitakşen, yəni Ağkənd qoymuşlar.

Ağbənd *or., mür.* Zəngilan r-nu ərazisində dağ. Ağbənd qəsəbəsinin c.-ş.-indədir. Süxurları ağ rəngdə olan dağ Araz çayının dərəsinə doğru bəndi xatırladan formada uzandığı üçün belə adlandırılmışdır.

Ağbənd *oyk., sadə.* Zəngilan r-nunun Bartaz i.ə.v.-də qəsəbə. Araz çayının sahilində, Ağbənd dağının ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi adını ətəyində salındığı dağın adından almışdır. 1958-ci ildə meydana gəlmiş bu qəsəbəni Bartaz, Vejneli, Dəlləkli, Əmirxanlı, Baharlı, Çöpədərə və Sürtük kəndlərindən gəlmiş ailələr salmışdır. Qazaxıstanın Selinoqrad vilayətində Akbənt qəsəbəsi qeydə alınmışdır.

Ağbil *oyk., mür.* Quba r-nunun Vladimirovka i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. XVI əsrə aid Ağbil türbələri bu kəndin ərazisindədir. Yerli əhali bu türbələri Dörd Ağbil adlandırır. Hazırda üçü qalmaqda olan həmin türbələr şeyxlər üçün tikilmişdir. XIX əsrdə Zeyid kəndindən köçüb gələnlər tərəfindən məskunlaşmış Ağbil kəndi bir müddət Ağbil Zeyid adlandırılmışdır. Oykonom *ağ* (kiçik) və *bil* (qəd. bulqar dilində "türbə, məzar daşı") komponentlərindən düzəlib, "kiçik türbə, məzar daşı" deməkdir. Xorasan ərazisində qeydə alınmış Akməzar toponimi ilə sinonimdir.

Ağbiz *or., mür.* Zəngilan r-nu ərazisində dağ. Oronim *ağ* (burada dağ süxurlarının rəngini bildirir) və *biz/bis/pis* (dik, yüksəklik; şiş, çıxıntı; yuva, oyuq) komponentlərindən düzəlib, "ağ dağ" mənasını bildirir.

Ağbiz *oyk., sadə.* Zəngilan r-nunun İsgəndərbəyli i.ə.v.-də kənd. Ağbiz dağının yamacındadır. Kənd əvvəllər Sofulu tayfasına məxsus olan eyniadlı qışlaq yerində salınmışdır. Ərazi öz adını Ağbiz dağının adından almışdır. VII əsrə aid mənbələrdə Albaniya ərazisində Aqbid adlı yaşayış məskəni yad olunur. 1933-cü ildə Zəngilan r-nu ərazisində iki Ağbis kənd adı qeydə alınmışdır.

Ağbulaq *hidr., mür.* 1. Ağdam r-nunda min. bulaq; 2. Oğuz r-nunda min. bulaq; 3. Şərur r-nunda min. bulaq; 4. Abşeron r-nunda min. bulaq; 5. Ağsu r-nunda min. bulaq; 6. İsmayılı r-nunda min. bulaq; 7. Quba r-nunda min. bulaq; 8. Qusar r-nunda min. bulaq; 9. Qobustan r-nunda Ceyrankeçməz çayı dərəsində soyuq sulu kükürlü bulaq. Mərazə qəsəbəsi yaxınlığındadır. Hidronim *ağ* (içməyə yararlı su) və *bulaq* (hidrokomp.) sözlərindən düzəlib, "içməyə yararlı suyu olan bulaq" mənasındadır; 10. Quba r-nu ərazisində çay; 11. Oğuz r-nu ərazisində çay. Çayların adı eyniadlı bulaqdan götürülmüşdür.

Ağbulaq *or., sadə.* 1. Baş Qafqaz silsiləsinin su ayrıcında dağ. Azərb.-in Qax r-nu ilə Dağıstanın sərhədindədir. Hün. 3072 m. Ağbulaq (Xuray; hun. 2800 m.) aşırımı buradadır. Adını eyniadlı bulaqdan almışdır; 2. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacında, Qəbələ r-nu ərazisində dağ. Vəndam çayının sol sahilindədir. Hün. 2468 m. Adını eyniadlı bulaqdan almışdır; 3. Xocavənd r-nu ərazisində dağ. Adını eyniadlı bulaqdan almışdır; 4. Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Adını eyniadlı bulaqdan almışdır.

Ağbulaq *oyk., sadə.* 1. Cəlilabad r-nunun Ağdaş i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin yamacındadır; 2. Əsgəran r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidir. Hidrooykonimdir; 3. Xocalı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidir. Keçmiş adı Talıbxanbəyli olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Talıbxan bəy adlı birisinə məxsus maldar ailələrin Ağbulaq adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 4. Xocavənd r-nunun Edilli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrdə Cənubi Azərb.-nin Qaradağ əyalətindən köçüb gəlmiş ailələrin burada məskunlaşmasından yaranmışdır. Sovet hakimiyyəti illərində 1992-ci ilədək Mısmına adlandırılmışdır; 5. İsmayılı r-nunun Qoşakənd i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin ərazisi keçmişdə ərəbşahverdi tayfasının qışlaq yeri olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin sonlarında həmin tayfaya mənsub ailələr tərəfindən məskunlaşmışdır; 6. Laçın r-nunun Qarıkaha i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir;

7.

Laçın

r-nunun Mustafabəyli i.ə.v.-də kənd. Hocaşu çayının sağ qolunun sahilindədir. Kəndin ərazisi keçmişdə Zəngəzur qəzasında yaşamış ağkörpü adlı tayfanın qışlaq yerlərindən

olmuşdur; 8. Tovuz r-nunun Kirən i.ə.v.-də kənd. Əsrək və Zəyəm çaylarının suayrıcında, orta dağlıq qurşaqdadır. Yaşayış məntəqələri ərazidəki bulaqların adı ilə adlandırılmışdır. Əfqanıstanda Aqbulaq adlı 2 kənd, Qazaxıstanda Akbulak, Ermənistanda Ağbulax, Türkiyədə Ağbulaq, Orenburq vilayətində Akbulak, Qırğızıstanda Ak-Bulak və s. adlı obyektlərin mövcudluğu bu toponimin ümumtürk onomastikasında geniş yayıldığını göstərir. İran toponimiyasındakı Ağkəhriz (Mərkəzi İran), Ağçəsmə (Xorasan) oykonimləri də Ağbulaq oykoniminin sinonimləridir.

Ağburun *or., mür.* 1. Xocavənd r-nu ərazisində, Ağcaqoşun çayının sol sahilində dağ. Hün. 196 m.; 2. Qaradağ r-nu ərazisində, Lökbatan qəsəbəsindən q.-də dağ. Hün. 130 m. Oronim *ağ* (rəng; kiçik) və *burun* (qurunun, dağın və ya qayanın sivri bucaq şəklində uzanmış hissəsi) komponentlərindən düzəlib, obyektin sivri bucaq şəklində uzanmış hissəsinin ağ süxurlardan ibarət olmasını və ya ölçüsünün kiçikliyinə bildirir. Gürcüstanın Marneuli r-nu ərazisində də Aqburun dağı qeydə alınmışdır.

Ağcabədi *oyk, mür.* 1. Azərb.-da inzibati r-n. 1930-cu ildə təşkil edilmiş, 1963-cü ildə ləğv edilib Ağdam r-nuna verilmiş, 1965-ci ildə yenidən müstəqil r-n olmuşdur. Kür-Araz ovalığının Mil və Qarabağ düzlərindədir. Qarqar çayı və Yuxarı Qarabağ kanalı r-nun ərazisindən keçir. Mərkəzi Ağcabədi şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər. Eyniadlı r-nunun mərkəzi. Qarqar çayının hər iki sahilində, Mil və Qarabağ düzlərindədir. Yaşayış məntəqəsinin adı mənbələrdə ilk dəfə 1593-cü ildən çəkilir. Ağcabədi bir müddət mənbələrdə Ağcabədi Xəlfərəddin adı ilə qeyd olunmuşdur. Şəhərin mərkəzindəki çökəkliyin bir hissəsi keçmişdə Xəlfərəddin adlanırdı. XIX əsrin əvvəllərində ərazidəki xəlfərəddinilər 88 ailədən ibarət bir icma olmuşdur. Toponim bəzi mənbələrdə *ağca* (burada "ağımtıl", "bozumtul", "boz") və *bədi* (ərəbcə bədiyə sözünün təhrif forması olub, "düzənlik", "düzən" deməkdir) sözlərindən ibarət olub, "bozumtul yer", "ağca düz" kimi açıqlanır. 1933-cü ildə Cəlilabad r-nu ərazisində Ağcabədi adlı kənd qeydə alınmışdır. Əslində *ağca* (bozumtul, əkilməmiş) və *bədi* (türk dillərində bət/bet/bəd "dağ yamacı" mənasını ifadə edir) sözlərindən düzəlib, "əkilməmiş dağ yamacı" deməkdir. Ərazinin coğrafi mövqeyi bunu bir daha sübut edir.

Ağcabulaq *hidr., mür.* Şamaxı r-nu ərazisində mineral bulaq. Hidronim *ağca* (içməyə yararlı) və *bulaq* (yeraltı suyun süxur çatlarından yer səthinə çıxması nəticəsində yaranan su obyektini) sözlərindən düzəlib, "içməyə yararlı su" deməkdir.

Ağcakənd *oyk., mür.* 1. Xocavənd r-nunun Köhnə Tağlar i.ə.v.-dı kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir; 2. Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarasu çayının sol sahilində Qonqur silsiləsinin ətəyindədir. Digər adı Kamyanlıdır. Kamyanlı burada məskunlaşmış nəslin adıdır. XIX əsrin əvvəllərində Laçın r-nunun Ağcakənd kəndindən çıxmış bir qrup ailənin burada məskunlaşması nəticəsində kəndin adı dəyişdirilmişdir; 3. Laçın r-nunun Qoşasu i.ə.v.-də kənd. Hocazsu çayının sahilində, Qarabağ yaylasındadır. Kənd pirembeş tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom *ağca* (ağımtıl) və *kənd* (yaşayış məntəqəsi termini) sözlərindən düzəlib, "ağımtıl, bozumtul, quru sahəsi olan kənd" deməkdir. 1960-cı ilə qədər Ermənistan ərazisində Ağcakənd, 1933-cü ildə Qarabağ ərazisində Aşağı Ağcakənd kəndləri qeydə alınmışdır. Goranboy r-nu ərazisində olan bu kənd 1938-ci ildə

Şaumyanselsk (Şaumyankənd) adlandırılmışdı. 1992-ci ildən kəndin keçmiş adı yenidən bərpa edilmişdir.

Ağcakənd *hidr., sadə.* Kəlbəcər r-nu ərazisində çay. Tutqunçayın qoludur. Quzey və Güney çaylarının birləşməsindən əmələ gəlmişdir. Eyniadlı kəndin ərazisindən axdığı üçün belə adlanır. Bəzi mənbələrdə Qarasu çayı kimi də qeyd olunur.

Ağcaqoşun *or., mür.* Ağcabədi r-nu ərazisində dağ. Oronim *ağca* (çox da yüksək olmayan, alçaq) və *qoşun* (bir cərgəyə düzülmüş; silsilə) sözlərindən düzəlib, "alçaq dağ sırası" deməkdir.

Ağcaqoşun *hidr., sadə.* Ağcabədi və Xocavənd r-nları ərazisində çay. Xonaşen çayının sol qoludur. Müvəqqəti axarlıdır. Suvarmada istifadə edilir. Adını ərazidəki eyniadlı dağdan almışdır.

Ağcaqovaq *oyk., sadə.* Ağdaş r-nunun Eymur i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində düzənlikdədir. Oykonom "ağcaqovaq ağacı bitən yer" deməkdir. Kəndin ərazisində həqiqətən də çoxlu ağcaqovaq ağacı var.

Ağcalsu *hidr., mür.* Daşkəsən r-nu ərazisində çay. Hidronim *ağcalar* (eto.) və *su* (çay) sözlərindən düzəlib, "ağcalar nəslinə mənsub-çay" deməkdir. Emotoponimdir.

Ağcayazı *or., mür.* 1. Laçın r-nu ərazisində düz. Yerli əhali tərəfindən Ağcaəzi kimi tələffüz olunur. Toponim türk mənşəli *ağca* (ağımtıl, bozumlu) və *yazı* (çöl, düz, düzənlik) sözlərindən düzəlib, "ağımtıl, bozumlu düz" deməkdir; 2. Laçın r-nu ərazisində dağ. Dağ öz adını eyniadlı düzənliyin adından almışdır.

Ağcayazı *oyk., sadə.* Laçın r-nunun Vaqazın i.ə.v.-də kənd. Oykonom *ağca* (ağımtıl; quru; şumlanmamış bozumlu torpaq) və *yazı* (çöl, düz, düzənlik, səhra) sözlərindən düzəlib, "ağımtıl, bozumlu düzən, çöl" deməkdir. Ağdaş r-nu ərazisində Aşağı və Yuxarı Ağcayazı adlı iki kənd var.

Ağcüyür *oyk., mür.* İmişli r-nunun Bəcirəvan i.ə.v.-də kənd. 1933-cü ildə kəndin adı əslində olduğu kimi, Ağcığır şəklində qeydə alınmışdır. Oykonom *ağ* (quru torpaq) və *cığır* (yol) sözlərindən düzəlib, "quru torpaq yolu olan kənd" deməkdir.

Ağçala *hidr., mür.* Muğan düzünün c.-ş.-ində bataqlıq göl. 1896-cı ildə Araz çayı daşıb Muğan düzünü basarkən Ağçala, Mahmudçala və Cavadçala gölləri yaranmışdı. Hazırda Mahmudçala gölü bataqlığa çevrilmiş və öz növbəsində iki hissədən - Mahmudçala və Ağçala göllərindən ibarət olmuşdur. Beləliklə, ərazidə iki Ağçala gölü meydana gəlmişdir. Əvvəllər göl Araz çayı daşan zaman dolurdu. İndi isə gölə su Muğanın suvarma kanallarından və Bolqarçayın artıq sularından toplanır. Hidronim *ağ* və *çala* (çökək yer, çuxur yer; dərə, quyu; əkilməmiş yer; yağış və çay sularının doldurulduğu çökək) sözlərindən düzəlmişdir. Tədqiqatçıların bir qismi bu hidronimin suyun keyfiyyəti ilə bağlı olduğunu söyləyir. Bəzi tədqiqatçılar isə çalanın yay fəslində suyunun qurumasından duzların üzə çıxması və ağ rəngdə olması ilə

əlaqələndirirlər. Mənbələrdə təkcə Salyan və Biləsuvar r-nları ərazisində 4 Ağçala adlı gölün olduğu göstərilir.

Ağçay *hidr., mürr.* 1. Quba və Xaçmaz r-nlarında çay. Yan silsilənin Yarımyaylaq dağından (1780 m. yüksəklikdən) başlanır. Xəzər dənizinə tökülür. Əsas qolu Quruçaydır. Suvarmada istifadə edilir; 2. Quba r-nu ərazisində çay. Qudyal çayının sağ qoludur; 3. Qax r-nu ərazisində çay. Qurmux çayının sağ qoludur. Qurmux çayına nisbətən suyunun duru olduğu üçün belə adlandırılması ehtimal olunur; 4. Kəlbəcər r-nu ərazisində çay. Lev çayının (Tərtər hövzəsi) qoludur. Laçın, Qubadlı, Oğuz, Tovuz r-nları ərazisində də eyniadlı çaylar qeydə alınmışdır. Hidronim *ağ* (kiçik; içməyə yararlı; axan; cənub) və *çay* (axar su) sözlərindən düzəlib. Dağıstan, Ççenistan, Rostov vilayəti (Don çayının sağ qolu) ərazisində Aksay adlı çaylar da qeydə alınmışdır. Maraqlı burasıdır ki, Ağçay adlı çayların böyük əksəriyyəti ayrıldıqları çayların sağ qolunu təşkil edir.

Ağçay *oyk., sadə.* 1.Xaçmaz r-nunun Niyazoba i.ə.v.-də kənd. Ağçayın kənarındadır. XIX əsrdə gəlmə rusların məskunlaşdığı bu kənd Vasilyevka (1992-ci ilədək) adlandırılmışdı; 2. Qax r-nunun İlisu i.ə.v.-də kənd. Ağçayın sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin c. ətəklərindədir. Yaşayış məntəqəsi 1953-cü ildə yeni yaradılmış üzümçülük sovxozunun fəhlələri üçün salınmışdır. Kəndlər öz adlarını ərazidəki eyniadlı çaydan almışlar. Ural və Rostov vilayətlərində də eyni-adlı (Aksay) yaşayış məntəqələri qeydə alınmışdır.

Ağdaban *or., mürr.* Şəhur, Kəlbəcər və Ağdərə r-nları ərazisində dağ. Oronim *ağ* (ağımtıl-bozumtul rəng; kiçik, alçaq, çox da hündür olmayan) və *daban* (aşırım; təpə; dağ yüksəkliyi; dağ və ya qaya ayağının aşağı hissəsi; dağın dibinə yaxın yer) sözlərindən düzəlib, "kiçik aşırım" deməkdir.

Ağdaban *hidr., sadə.* Kəlbəcər r-nunda çay. Tərtər çayının sol qoludur. Adını eyni-adlı dağdan almışdır. Obyektin başlanğıcını, mənbəyini, yerləşdiyi ərazini göstərir.

Ağdaban *oyk, sadə.* Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ağdaban çayının sağ sahilində, Murovdağ silsiləsinin c. ətəyində, Ağdaban dağının yamacındadır. Adını eyni-adlı dağdan almışdır. XIX əsrin sonunadək kəndin ərazisi Dəmirçidam kəndinin binəsi olmuşdur. 1905-ci ildə həmin kəndin dəlikli, məmmədli, məhərrəmli, feyzalılar adlı nəsilərindən bir qrup ailələr bu binəyə köçərək burada məskunlaşmışlar.

Ağdağ *or., mürr.* 1. Qazax r-nunun Köçəsgər kəndindən c.-da dağ. Hün. 770 m.; 2. Ordubad r-nu ərazisində dağ; 3. Tovuz r-nunda, Tovuz şəhərindən c.-q.-də dağ. Hün. 937 m.; 4. Şəmkir şəhərinin q.-ində dağ. Hün. 359 m.; 5. Şəki yaylasından c.-da, Axar-baxar silsiləsinin q. hissəsində zirvə. Hün. 282 m. Oronim *ağ* (kiçik, alçaq) və *dağ* (yer səthinin müsbət relyef forması) sözlərindən düzəlib, "kiçik, alçaq dağ" deməkdir. Dağların *ağ* rəngə çalan süxurlardan ibarət olduğu üçün bu adı alması fikri də istisna deyil. Hələ XIII əsrə aid coğrafi adlar

lüğətlərində Ağdağ oroniminə rast gəlmək mümkündür. Ağdağ digər türkdilli xalqların oronimiyasında da geniş yayılmışdır: Aktuu (Dağlıq Altay), Aktau (Tatarıstan, Qazaxıstan), Ağdağ (İran, Türkiyə) və s.

Ağdam *or., mür.* 1. Ağdam r-nu ərazisində dağ; 2. Abşeron r-nu ərazisində, Qobustanda palçıq vulkanı; 3. Tovuz r-nunun Ermənistanla sərhədində dağ. Hün. 966 m. Oronim *ağ* (rəng; kiçik, alçaq) və *dam/tam* (yer qatı; divar; qala; yüksəlmiş tikilinin üst örtüyü, başı, zirvəsi) sözlərindən düzəlib, "kiçik qala; kiçik yüksəklik; kiçik zirvə" deməkdir. Adlandırmada dağ süxurlarının rənginin ağımtıl olmasının nəzərə alınması da istisna deyil.

Ağdam *oyk., sadə.* 1. Azərb.-da inzibati r-n. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Kür-Araz ovalığının q. hissəsində və Kiçik Qafqazın ş. ətəklərində yerləşir. Xaçın və Tərtər çayları r-nun ərazisindən axır. Burada tikinti daşları istehsal edilir. Mərkəzi Ağdam şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər (1828-ci ildən). Eyniadlı r-nun mərkəzidir. Qarqar çayının sol sahilində, Qarabağ düzünün c.-q.-indədir. Şəhərin əsası XVIII əsrin ikinci yarısında qoyulmuşdur. Burada Pənah xanın ağ daşdan tikdiriyi "İmarət" mühafizə edilib. Şəhərin adının bu bina ilə əlaqədar olması ehtimal edilir. Lakin əslində, şəhərin adı yaşayış məntəqəsi kimi ilk dəfə 1357-ci ilə aid mənbələrdə çəkilir. Ağdam yaxınlığındakı Şahbulaq adlanan yerdə əhəngdaşdan ibarət qədim daş karxanası vardır. Qalanın divarları həmin daşdan hörülmüşdür. Bütün bunlara baxmayaraq, şəhərin adı r-nun ərazisindəki eyniadlı dağdan götürülmüşdür; 3. Tovuz r-nunun Vahidli i.ə.v.-də kənd. Kiçik Qafqazın ətəyindədir. Kəndin adı r-nun ərazisindəki eyniadlı dağdan götürülmüşdür. 1917-ci ildə bu kəndin adı Ağdam Ocaqlı şəklində qeydə alınmışdır; 4. Xocavənd r-nunun Tuğ i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrdə buraya gələn ermənilər kəndin adını Akaku toponimi ilə əvəz etmişdilər. 1992-ci ildə kəndin əvvəlki adı özünə qaytarılmışdır.

Ağdam *hidr., sadə.* Abşeron yarımadasında göl. Gölün adı yarımadaanın ərazisindəki eyniadlı dağdan götürülmüşdür.

Ağdamkənd *oyk., mür.* Ağdam r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzünüdədir. Ağdamkənd su anbarı kəndin yaxınlığındadır. Oykonom *Ağdam* (r-nun ərazisindəki dağın adı) *kənd* (yaşayış məntəqəsi) sözlərindən düzəlib, kəndin ərazisindəki dağın adını əks etdirir.

Ağdam Qalal/Ağdam Kələl *oyk., mür.* Zaqatala r-nunun Gözparaq i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Oykonom *Ağdam* (oyk.) və *Qalal* (oyk.) sözlərindən ibarətdir. Kəndin adının Ağdam Qalal variantını səhv hesab edən bəzi tədqiqatçıların fikrincə, vaxtilə kəndin ərazisində, Dağıstana gedən yolun kənarındakı dağ keçidində daşdan bir bina (dam) tikilmiş və ağ kirəclə suvanıb ağardılmışdır. Xarici görünüşünə görə Ağdam adlanan bu binadan karvansara, düşərgə məqsədilə istifadə olunurdu. XIX əsrdə Dağıstanın Baş Kələl kəndindən bir qrup ailə köçərək burada məskunlaşmış, yeni yaşayış məntəqəsini Baş Kələldən fərqləndirmək üçün Ağdam Kələl, yəni "Ağdamın yanında salınmış

Kələl kəndi" adlandırmışlar. Lakin əslində, kəndin əhalisi XIX əsrdə buraya köçmüş Ağdam r-nundakı baraxlılardan və Dağıstanın Baş Kələl kəndindən gələn saxurlardan ibarətdir. *Kələl/Qalaal*-saxur dilində "qalalı" deməkdir. Beləliklə, kəndin adı iki kəlmə icmanın əvvəlki məskəninin adından düzəlmişdir.

Ağdaş *or., mür.* 1. Füzuli r-nu ərazisində dağ. R-nun şm.-q.-ində yerləşir. Hün. 222 m.; 2. Gədəbəy r-nu ərazisində dağ; 3. Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ; 4. Qazax r-nu ərazisində dağ. Oronim *ağ* (kiçik, alçaq; ağ rəng çalan) və *daş* (qaya, dağ) sözlərindən düzəlib, "kiçik qaya və ya ağ rəngli süxurlardan əmələ gəlmiş dağ" deməkdir. Oronimin etnotoponim olması da istisna deyil. Ağdaş toponiminə XIII əsrə aid coğrafi adlar lüğətində rast gəlmək mümkündür.

Ağdaş *oyk., sadə.* 1. Azərb.-da inzibati r-n. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Şirvan düzünün şm.-q.-ində, Acınohur ön dağığının c.-undadır. Türyan çayı r-nun ərazisindən axır. Mərkəzi Ağdaş şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər (1900-cü ildən). Eyniadlı r-nun mərkəzidir. Türyan çayının sağ sahilindən bir qədər aralı, Şirvan düzünün şm.-q.-indədir. Yaşayış məntəqəsi kimi adı XV əsrin ortalarından çəkilir; 3. Cəlilabad r-nunun eyni-adlı i.ə.v.-də kənd. Göytəpə çayının sol sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Keçmişdə Üçüncü Dərviş adlanırdı. Bu da onunla bağlıdır ki, kənd XIX əsrin ortalarında ərazidə maldarlıqla məşğul olan dərvişbəyli tayfasının üçüncü qoluna mənsub ailələr tərəfindən məskunlaşmışdır. Oykonom kəndin ərazisindəki Ağdaş adlı qayanın adından götürülmüşdür; 4. Kəlbəcər r-nunun Çaykənd i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Kənd Ağdaş dağının döşündə salınmışdır. Etnotoponimdir. Əfşarların araşlı oymağının bir qolunun ağdaş adlanması və Ağdaş r-nunun XX əsrin əvvəllərinə qədər Ərəş qəzası kimi qeydə alınması bunu bir daha sübut edir. Ağdaş toponimi türk xalqlarının onomastikasında geniş yayılmışdır: Aktaş (Özbəkistanda dağ), Akdaş (Türkmənistan), Aktas (Qazaxıstan), Ağdaş (Başqırdıstan, Ermənistan), Aqtaş (Əfqanıstan), Akdaş (İran, Türkiyə) və s.

Ağdaşsu *hidr., mür.* Gədəbəy r-nu ərazisində çay. Şəmkir çayının sol qoludur. Başlanğıcını Ağdaş adlı dağdan alır. Hidronim *Ağdaş* (r-nun ərazisindəki dağın adı) və *su* (çay) sözlərindən düzəlib, "Ağdaş dağından axan çay" deməkdir.

Ağdərə *or., mür.* 1. Ağsu r-nunun Bico kəndi ərazisində dərə; 2. Şamaxı r-nu ərazisində dərə; 3. Tərtər r-nu ərazisində dağ; 4. Zəngilan r-nunun İsgəndərbəyli, Sadallı və Şərifli kəndləri ərazisində dərə. Oronim *ağ* (kiçik; qısa, dayaz, çox da dərin olmayan) və *dərə* (çay yatağı; çayın axdığı yer; iki dağ və ya təpə arasında, eləcə də düzənlikdə uzun, dərin çuxur) sözlərindən düzəlib, "kiçik çay yatağı; çox da dərin olmayan çuxur" deməkdir.

Ağdərə *oyk., sadə.* 1. Xızı r-nunda kənd. Çigil çayının sahilindədir. Kəndin əhalisi vaxtilə Abşeronun Novxanı kəndindən köçüb gələn ailələrdən

ibarətdir.; 2. Ordubad r-nunun Parağaçay qəsəbə i.ə.v.-də qəsəbə. Zəngəzur silsiləsinin c.-q. yamacındadır. Qəsəbə 1950-ci ildə Ağdərə adlı ərazidə filizsəfləşdirmə kombinatının yaradılması ilə əlaqədar salınmışdır. Ətraf yamaclar ağ rəngə çalan süxurlardan ibarətdir. Adını ərazidəki eyni-adlı dərədən almışdır; 3. Şamaxı r-nunun Xilmilli i.ə.v.-də kənd. Qozluçayın sahilində, dağətəyi ərazidədir. Adını ərazidəki eyniadlı dərədən almışdır; 4. Tərtər r-nunda ştq. Tərtər-İstisu avtomobil yolunun kənarındadır. Keçmişdə eyniadlı r-nun mərkəzi olmuşdur. XIX əsrdə burada məskunlaşdırılmış ermənilər r -nun və qəsəbənin adını 1923-cü ildən Crabert, 1930-cu ildən isə Mardarkert kimi rəsmiləşdirmişdilər. 1992-ci ildən r-nun ərazisi Tərtər r-nuna birləşdirilmiş, qəsəbə isə keçmiş adı ilə adlandırılmışdır; 5. Tovuz r-nunun Qəribli i.ə.v.-də kənd. Şahdağ silsiləsinin şm. yamacındadır. Adını ərazidəki eyniadlı dərədən almışdır. 1933-cü ildə Laçın, 1917-ci ildə Daşkəsən r-ları ərazisində Ağdərə kəndləri qeydə alınmışdır. Əfqanıstan, Ennənistən, İran ərazisində də Ağdərə toponiminə rast gəlmək mümkündür.

Ağdərə *hidr., sadə*. Girdimançay hövzəsində çay. Adını ərazidəki eyniadlı dərədən almışdır.

Ağdəyirman *or., mü.* Ağcabədi r-nunun Boyat kəndində təpə. Oronim *ağ* (kiçik və ya rəng çaları) və *dəyirman* (qurğu) sözlərindən düzəlib, "üzərində kiçik dəyirman (yel dəyirmanı və ya su dəyirmanı) quraşdırılmış təpə" deməkdir.

Ağdəyirmançay *hidr., mü.* Ağcabədi r-nu ərazisində çay. Kiçik Həkəri (Əkərə) çayının yuxarı axarının adıdır. Hidronim *Ağdəyirman* (*or.*) və *çay* (axar su obyekt) sözlərindən düzəlib, "Ağdəyirman təpəsindən axan çay" deməkdir.

Ağduyux *or., mü.* Zəngilan r-nu ərazisində dağ. Oronim *ağ* (kiçik, alçaq) və *duyux/duruk* (təpə, dağ zirvəsi) sözlərindən düzəlib, "kiçik təpə" mənasındadır.

Ağəhməd *oyk., sadə*. Şərur r-nunun Dəmirçi i.ə.v.-də kənd. Araz çayının sahilində, düzənlikdədir. Kəndin adının Ağəhməd adından təhrif olunması güman edilir. Oykonom Ağəhməd şəxs adı ilə bağlıdır.

Ağgədik *or., mü.* 1.Böyük Qafqazda (Yan silsilədə), Quba r-nunun Buduq kəndinin q.-ində dağ. Hün. 2861 m.; 2. Masallı r-nunun Miyanku kəndi ərazisində dağ; 3. Şəki-Zaqatala zonasında dağ. Oronim *ağ* (rəng) və *gədik* (türk dillərində, o cümlədən Azərbaycan dilində "hündür dağlar arasında yol", "dağ keçidi"; "aşırım"; "dağ belində batıq") sözlərindən düzəlib, "qarlı aşırım" və ya "ağımtıl rəngli dağ keçidi" deməkdir.

Ağgədik *oyk., sadə*. Xocalı r-nunun Xanabad i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Ağdar, 1992-ci ilədək Kötük ("gədik" sözünün təhrif forması) olmuşdur. Oykonom ərazidəki eyniadlı dağ keçidinin adından yaranmışdır.

Ağgöl *hidr., mür.* 1. Ağcabədi r-nu ərazisində, Mil düzündə şor göl. Suyunu Ağcabədi və Beyləqan r.-nlarındakı kollektorlardan alır. Yasaqlıdır; 2. Ağcabədi r-nu ərazisində, Mil düzündə axarı olmayan şirin sulu göl. Qarqar çayı bu gölə tökülür; 3. Ağdaş r-nu ərazisində göl; 4. Kəlbəcər r-nu ərazisində göl; 5. Laçın r-nu ərazisində göl. Hidronim *ağ* (təmiz, şəffaf, içməyə yararlı) və *göl* (su obyekt) sözlərindən düzəlib, "şəffaf sulu göl" və ya "içməyə yararlı suyu olan göl" deməkdir. Şor sulu göllərdə isə sahillərinin ağ şoran sahə olması nəzərə alınır. Qarabağ və Mil düzlərində bu adla bir neçə başqa göllər də vardır. Cənubi Azərb.-da, Ermənistanda (Ağgöl), Qərbi Sibirdə (Akkul), Qazaxıstanda (Akkol), Tataristanda (Akul/Akqol/Beloozerka) və başqa türkdilli regionlarda da külli miqdarda Ağgöl hidronimləri qeydə alınmışdır.

Ağgöl düzü *or., mür.* Ağcabədi r-nu ərazisində düz. Mil düzünün şm.-ş.-ində, Qarqar çayının aşağı axarı boyundadır. Adını ərazidəki eyniadlı göldən almışdır.

Ağgöz *hidr., mür.* Qax r-nu ərazisində çay. Hidronim *ağ* (yaxşı, içməyə yararlı) və *göz* (bulaq, bulağın çıxdığı yer, mənbə) sözlərindən düzəlib, "mənbəyi bulaq olan çay" deməkdir.

Ağıl dərəsi *or., mür.* Füzuli r-nunun Kərimbəyli kəndi ərazisində dərə. Oronim *ağıl* (qoyun-quzu yatağı) və *dərə* (çuxur) sözlərindən düzəlib, "qoyun-quzu yatağı olan dərə" deməkdir.

Ağırca *hidr., düz.* Abşeronda çay (Xəzər hövzəsi). Sitalçay da adlanır. Hidronim *ağır* (ləng, yavaş) sözündən və *-ca* şəkl.-sindən ibarət olub, axının vəziyyətini, sürətinin ləngliyini bildirir.

Ağızdağ/Aızdağ *or., mür.* Hacıqabul (Əli Bayramlı) r-nu ərazisində dağ. Hün. 272 m. Oronim *ağız* (girəcək, qapı, sərhəd keçidi) və *dağ* (müsbət relyef forması) sözlərindən düzəlib, "keçid dağ və ya dağ keçidi" deməkdir.

Ağız güneyi *or., mür.* 1. Gədəbəy r-nunun Zamanlı kəndi ərazisində yüksəklik; 2. Qubadlı r-nu ərazisində yüksəklik. Oronim *ağız* (keçid, qapı), *güney* (yüksəkliyin cənuba, günəşə baxan hissəsi) sözlərindən və *-i* mənsub.şəkl.-sindən düzəlib. Birinci obyekt güneydə ağızdan keçildiyi üçün, ikinci obyekt isə dərədən düzənliyə çıxdığı üçün belə adlandırılmışdır.

Ağıztala *or., mür.* Gədəbəy r-nu ərazisində düzənlik. Oronim *ağız* və *tala* (düzənlikdə açıq yer, çöl) sözlərindən düzəlib, talanın girəcəyi olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Ağkeçay *hidr., mür.* İsmayılı r-nu ərazisində çay. Girdiman çayının qollarından biridir. Hidronim *ağ* (kiçik), *keç* (çay yatağı) və *çay* (axar su; su obyekt) sözlərindən düzəlib, "yatağı çox da dərin olmayan çay" deməkdir.

Ağkənd *oyk., mür.* 1. Zəngilan r-nunun Canbar i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd XIX əsrdə sarallı tayfasının aldavudlu, qəzənfərli, ismayılı, hacıaxundlu nəsilərinə məxsus binə yerində salınmışdır. Oykonom *ağ* (burada varlı, dövlətli, yaşayış səviyyəsi yüksək olan) və *kənd* (əhalisi əksəriyyətlə kənd

təsərrüfatında çalışan yaşayış məntəqəsi) sözlərindən düzəlib, "varlı kənd" deməkdir; 2. Tərtər r-nunun Dəmirçilər i.ə.v.-də kənd. İncəçayın sahilindədir. Keçən əsrin 20-ci illərində bir qədər yerini dəyişdiyindən Təzəkənd də adlanır; 3. Xocavənd r-nunun Ağkənd i.ə.v.-də kənd. 1828-ci ildə İrənin Xoy əyalətindən gəlmə ermənilər burada məskunlaşdıqdan sonra kəndin adı erməni dilinə kalka edilərək Spitakşen (Ağkənd) adlandırılmış, 1992-ci ildən kəndin əvvəlki adı özünə qaytarılmışdır. 1917-ci ildə Gəncə və Şuşa qəzalarında da Ağkənd kəndləri qeydə alınmışdır. Keçən əsrdə Ermənistan ərazisində Ağkənd adlı 6 kənd olmuşdur.

Ağkəsən *or., mü.* Qax r-nu ərazisində dağ. Keçmişdə bu dağda ağ daş karxanası olmuşdur. Oronim "ağ daş kəsilən, ağ daş çıxarılan dağ" mənasındadır.

Ağkəsən hidr, sadə. Şəki-Zaqatala r-nları ərazisindən axan çay. Adını ərazidəki eyni-adlı dağdan almışdır.

Ağkilsə *oyk., mü.* Balakən r-nunun Şəmbül i.ə.v.-də kənd. Oykönim *ağ* (rəng) və *kilsə* (ibadət üçün tikilmiş bina) sözlərindən düzəlib, "ağ rəngli kilsə" deməkdir. Kəndin ərazisində ağ kilsə olduğundan belə adlanmışdır. Gədəbəy r-nunun Novoivanovka kəndinin adı 1844-cü ilə qədər Ağkilsə olmuşdur. Keçən əsrdə Ermənistan ərazisində bir neçə Ağkilsə kəndi qeydə alınmışdır.

Ağkilsə *or., sadə.* Gədəbəy r-nu ərazisində dağ. Adını yerləşdiyi kəndin adından almışdır.

Ağkörpü *hidr., sadə.* Astara r-nunun Pəlikəş kəndindən ş.-də, Təngərud çayının hövzəsində mədən bulağı. Suyu soyuq və kükürlüdür. İstifadə edilmir. Etnotoponimdir.

Ağköynək *oyk., sadə.* Qazax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Etnotoponimdir.

Ağqaya *or., mü.* 1. Babək r-nu ərazisində dağ; 2. Daşkəsən r-nu ərazisində dağ; 3. Göyçay r-nunun ş.-ində, Qarayazı kəndindən şm.-da dağ. Hün. 450 m.; 4. Quba r-nu ərazisində dağ; 5. Naxçıvan r-nunun Payız. kəndindən şm.-da dağ. Hün. 1754 m.; 6. Oğuz r-nu ərazisində dağ; 7. Şəki r-nunun Baş Layski kəndi ərazisində dağ; 8. Şəmkir çayının hövzəsində Şahdağ silsiləsinin ş. yamacında dağ. Hün. 2980 m.; 9. Tovuz r-nu ərazisində qaya. Oronim *ağ* I (rəng; kiçik, alçaq, çox da hündür olmayan) və *qaya* (sıra dağlardan ayrılmış qol; dağların müəyyən hissəsində daş süxurlardan ibarət olan, çətin keçilən yer) sözlərindən düzəlib. Gədəbəy, Kəlbəcər, Laçın, Şuşa, Cəbrayıl r-nlarında Ağqaya, Dağlıq Allayda Akkaya, Ermənistanda Ağqaya, Ağqayadağ, Krımda Ak Kaya, İranda Axqaya və s. dağlar da qeydə alınmışdır.

Ağqaya hidr., sadə. Axınca hövzəsində çay. Gədəbəy, Tovuz və Şəmkir r.-nlarının ərazisindən axır. Adını Şahdağ silsiləsinin şm. yamacındakı

Ağqaya dağının adından almışdır. Çay öz mənbəyini də bu dağın yaxınlığından alır.

Ağqaya *oyk., sadə*. Kəlbəcər r-nunun Almalıq i.ə.v.-də kənd. 1933-cü ildə Ağqaya binəsi kimi qeydə alınmışdır. Kənd XIX əsrdə Zəngəzur qəzasının Şəlvə dərəsindəki kəndlərdən öz yaylaq yerlərinə gələrək məskunlaşmış rəhimli və kərimli nəsiləri tərəfindən salınmışdır. Sonralar yaxınlıqdakı Pələnkəli kəndi dağıldıqdan sonra onun əhalisinin çox hissəsi də Ağqaya kəndinə köçmüşdür. Adını r-nun ərazisindəki Ağqaya adlı yüksəklikdən almışdır. Hazırda bu yüksəklik Şişqaya adlanır.

Ağqayabaşı *or., mür.* Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Oronim *Ağqaya* (dağ adı), *baş* (dağın zirvəsi) sözlərindən və *-ı* mənsub. şək.-sindən düzəlib, "zirvəsində ağ qaya olan dağ" və ya "Ağqaya dağının zirvəsi" deməkdir.

Ağqılinc *or, mür.* Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Oronim *ağ* (kiçik) və *qılinc* (klinc/kılinc/ qılıç/qilinc - türk dillərində, o cümlədən Azərbaycan dilində "dağ yalı", "dağ üstü") sözlərindən düzəlib, "kiçik dağ yalı" deməkdir. I Abşeron r-nu ərazisində Qaraqılinc dağı da qeydə alınmışdır.

Ağqıraqılı/Ağqıraq *oyk., mür.* Yevlax r-nunun Varvara i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, kəndi XIX əsrdə Qazax mahalından köçüb gəlmiş ağqıraqılı nəslə salmışdır. Bu nəslin nümayəndələri indi də Qazax r-nunun Yuxarı Salahlı kəndində yaşayırlar. Etnotoponimdir.

Ağqışlaq *oyk., mür.* Lerik r-nunun Şingədulan i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin c. yamacında, Şərətük çayı sahilindədir. Oykonom *ağ* (kiçik; cənub) və *qışlaq* (qış yatağı, qış mənzili) sözlərindən düzəlib, "kiçik qış yatağı" və ya "cənubdakı qış yatağı" deməkdir.

Ağqobu *or., mür.* İmişli r-nu ərazisində dərə. Oronim *ağ* (kiçik; dayaz) və *qobu* (quru dərə) sözlərindən düzəlib, "kiçik quru dərə" deməkdir.

Ağlar *hidr., sadə*. Bakı şəhərinin Suraxanı r-nu ərazisində göl. Türk dillərində *ağlar* - "bir qabdan başqasına tökülən" deməkdir. Ağlar gölü "axarı olan göl" mənasını ifadə edir. İkinci adı Qaraçuxurdur.

Ağlıq *oyk., düz.* Oykonom *ağ* (rəng) sözündən və *-lıq* şəkilçisindən düzəlib, "torpağı ağımtıl, ağ rəngə çalan yer" deməkdir. Azərbaycan.-da arpa və buğda əkilən sahələrə də "ağlıq" deyilir. 1933-cü ildə Oğuz r-nunun Padar i.ə.v.-də Ağlıq adlı kənd qeydə alınmışdır. Son illərin məlumatına görə, kənd xarabalığa çevrilmişdir.

Ağmollaçal *or., mür.* Qazax r-nunun şm.-q.-ində, Əli Bayramlı kəndindən c.-da dağ. Hün. 553 m. Türk dillərində *Akmola* - "ağ məzar" mənasını ifadə edir. Oronim "Ağ məzar daşı olan yüksəklik" deməkdir. Yerli əhalinin dediyinə görə, guya Allaha asi olan bir molla dağın başına çıxaraq orada öldüyü üçün dağ belə adlanmışdır. Qazaxıstan və Türkmənistan ərazisində Akmola adlı yaşayış məntəqəsi var.

Ağnaqtəpə *or., mür.* Şahbuz r-nu ərazisində dağ və təpə. Yerli əhalinin dediyinə görə, təpədə olan torpaq sürüşməsi bu adın yaranmasına səbəb olmuşdur. Azərbaycan dilinin dialektlərində "ağnaq" sözü "ovulub tökülən", "gilli, çirkli gölməçə" mənalarında da işlənir. Oronim "ovulub tökülən, dağılan təpə" mənasındadır. XIX əsrə aid mənbələrdə İrəvan xanlığının Dərəkənd Parçənis mahalında Quru Ağnac adlı kənd haqqında məlumat verilir.

Ağnohur *hidr., mür.* Sumqayıt şəhər i.ə.v.-nin Qızılqazma kəndi yaxınlığında şirin sulu, axarsız göl, Gölə su süni yolla Ataçayın sağ qolundan suvanna kanalı vasitəsilə axıdılır. Hidronim *ağ* (içməyə yararlı) və *nohur* (monq. "göl" deməkdir) sözlərindən düzəlib, "içməyə yararlı, şirin sulu göl" mənasındadır. Dəvəçi r-nunda, Gilgilçay hövzəsində, Ataçay hövzəsində, Abşeron yarımadasında da eyniadlı göllər vardır.

Ağoğlan *or., mür.* Laçın r-nu ərazisində dağ. Türk dillərində *oğlanak* - "kiçik oğlan, kiçik şahzadə" deməkdir. Müqəddəs dağ sayılır.

Ağoğlan *hidr., sadə.* Həkəri (Əkərə) çayının sağ qolu olub Laçın r-nundan axır. Yuxarı axarında Minkənd və ya Əhmədli, aşağı axarında isə Zabux adlanır. Adını ərazidəki eyniadlı dağdan almışdır.

Ağoğlan *oyk., sadə.* Laçın r-nunun Malıbəy i.ə.v.-də kənd. Ağoğlan çayının sahilində, Qarabağ yaylasındadır. Keçmiş adı Kosalar olmuşdur. Sonralar yaşayış məntəqəsi ərazidəki Ağoğlan piri adı ilə adlandırılmışdır. Yerli əhalinin rəvayətinə görə, Ağoğlan qədimdə buraya basqın etmiş yadellilərə qarşı döyüşdə öldürülmüş və alban kilsəsi ərazisində dəfn edilmiş igidin adıdır və "pak, təmiz, müqəddəs oğlan" mənasını daşıyır. Xocavənd r-nunun ərazisinə daxil olan keçmiş Hadrut r-nunun 1923-cü ilədək adı Ağoğlan olmuşdur.

Ağoyuq *or., mür.* 1. Zəngilan r-nunun c.-ş.-ində dağ. Hün. 548 m. Oronim *ağ* (kiçik) və *oyuq* (çökək, kaha, mağara, zağa) sözlərindən düzəlib, "kiçik kaha, mağara olan dağ" deməkdir; 2. Zəngilan r-nu ərazisində düz. Oxçu və Həkəri çayları arasındadır. Yerli əhali arasında Yazı adlanır. Düzənlikdə torpağa sancılmış təqr. 1,5 m. hündürlükdə yanaşı iki daş var. Bu daşlar *oyuq* və ya *Koroğlu daşları* adlanır. Daşların üzərində qədim yazılar var. Əhali həmin daşları pır hesab edir. Keçmişdə əkin sahələri arasında sərhədi bildirmək üçün düzəldilmiş hər hansı süni torpaq qalağı, yerə basdırılmış dik daş və ya ağac da *oyuq* adlanırdı. Düz öz adını ərazidəki eyniadlı dağdan da ala bilər.

Ağoyzi/Ağözü *oyk., sadə.* 1933-cü ildə Biləsuvar r-nunun indiki Nəsimi (keçmiş Novotroitski) i.ə.v.-də qeydə alınmışdır. Oykonom *ağ* və *özü* (vadi, dərə) sözlərindən düzəlib, "kiçik vadi; ağdərə" deməkdir. Kəndin adını ərazidəki eyniadlı vadidən götürməsi ehtimal olunur.

Ağrı *oyk., sadə.* Ordubad r-nunun Vənənd i.ə.v.-də kənd. Vənənd çayının sahilində, Arazboyu düzənlikdədir. Türk dillərində *ağrı/ağru* - "hündür, yüksək" deməkdir. Adını Türkiyənin ş.-ində, Van gölündən şm.-da, Ermənistan yaylasının orta hissəsində yerləşən Ağrıdağ silsiləsindən almışdır.

Ağsal *or., mür.* 1. Şəhur r-nunun şm.-ş.-ində dağ. Hün. 1924 m.; 2. Culfa r-nunun Ərəfsə kəndi yaxınlığında qayalıq dəre. Oronim *ağ* (rəng) və *sal* (hamar daş, qaya) sözlərindən düzəlib, "ağ rəngli hamar daş" deməkdir.

Ağsal *hidr., sadə.* Culfa r-nunun Ərəfsə kəndi yaxınlığında, Ağsal dərəsində mineral bulaq. Adını eyniadlı dərədən almışdır. Suyu soyuq, qoxusuz və azacıq turşudur.

Ağstafa *hidr., mür.* Ermənistanda və Azərb.-nin Qazax r-nu ərazisində çay. Kürün sağ qoludur. Pəmbək silsiləsindən (Ermənistan) 3000 m. hündürlükdən başlanır. Üstündə eyniadlı su anbarı və su qovşağı var. Ermənistanda Aqstev adlanır. XII əsr erməni mənbələrində Axstev kimi təqdim edilir. Ağstafa variantında ilk dəfə XIV əsrdə Həmdullah Qəzvininin əsərlərində işlənmişdir. Xalq arasında hidronim "oğuz təpəsi", "oğuz tayfası" kimi yozumlanır. Hidronim *ağsu* (şirin su, içməyə yararlı su) və *tafa* (qaval, zınqırov; səs-küylü) sözlərindən düzəlib, "səs-küylü çay" deməkdir.

Ağstafa *oyk., sadə.* 1. Azərb.-da inzibati r-n. Müxtəlif illərdə gah müstəqil r-n, gah da Qazax r-nunun tərkibində ayrıca şəhər kimi fəaliyyət göstərmişdir. Mərkəzi Ağstafa şəhəridir. Gəncə-Qazax düzənliyindədir; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı r-nun mərkəzi. Adını ərazidən axan eyniadlı çaydan almışdır. XIX əsrin sonlarına qədər burada İtibulaq ("sürətlə axan bulaq" mənasında) adlanan karvansara olmuşdur.

Ağsu *hid., mür.* 1. Əsasən Ağsu və Kürdəmir r-nları ərazisindən axan çay. Niyaldağ silsiləsində Sarıbulaq dağından 2110 m. hündürlükdən başlanır, kanalla Kür çayına tökülür. Əsas qolu Sulut çayıdır. Şirvan düzündə Ağsudən suvarmada geniş istifadə edilir. Suyunun bir hissəsi Cavanşir su anbarına axıdılır. Yuxarı axarında Sulut adlanır. XIII əsrə aid mənbələrdə Çaqanmuren (monq. "ağ su") kimi adı çəkilir; 2. Qax r-nu ərazisində çay. Qurmux (Kürmük) çayını əmələ gətirən qollardan biridir; 3. Laçın I r-nunda çay. Həkəri (Əkərə) çayının sağ qoludur. Qarabağ silsiləsindən başlanır; 4. Xanlar r-nunda çay. Kürək (Kür hövzəsi) çayının sağ qoludur. Kəpəz dağının yamacından 2180 m. hündürlükdən başlanır. Göy-gölə tökülür və ondan axır. 1139-cu ildə zəlzələ zamanı Kəpəz dağının bir hissəsi uçaraq çayın qarşısını kəmiş, nəticədə Göygöl, Maralgöl, Zəligöl və bir neçə kiçik gölün əmələ gəlməsinə səbəb olmuşdur. Çayın Göygölə qədər olan hissəsi Yuxarı Ağsu, göldən başlanan hissəsi isə Aşağı Ağsu adlanır. Ağsudən Gəncəyə su kəməri çəkilmişdir. Hidronim *ağ* (içməyə yararlı, şirin; axar, çağlayan, coşan) və *su* (çay, axar su) sözlərindən düzəlib. Türkdilli xalqların toponimiyasında geniş yayılmışdır: Ağsu (Ermənistan), Aqsu (Əfqanıstan), Aksu-Sarıçay çayının (Qazaxıstan və Çin) aşağı axımında adı, Aksuu (Qırğızıstan), Aksuat (Qazaxıstan), Ağsu (Dağıstan) və s.

Ağsu *oyk., sadə.* 1. Azərb.-da inzibati r-n. 1943-cü ildə təşkil edilmişdir. 1963-cü ildə ləğv edilib Kürdəmir r-nuna verilmiş, 1965-ci ildə yenidən

müstəqil r-n olmuşdur. Mərkəzi Ağsu şəhəridir. Adını ərazidəki eyniadlı çaydan almışdır; 2. Azərb.-da şəhər. Ağsu r-nunun mərkəzi - Ağsu çayının hər iki sahilində, Şirvan düzünün şm.-ş. qurtaracağında, Hinqar silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi kimi XV əsrdən məlumdur. Şəhərin 4-5 km.-ində "Xaraba şəhər" adlanan orta əsr şəhəri Ağsu və ya Yeni Şamaxının qalıqları var. Adını ərazidəki eyni-adlı çaydan almışdır.

Ağsu aşırımı *or., mür.* Azərb.-da Ağsu və Şamaxı r-nları arasında, Ləngəbiz silsiləsində aşırım. Aşırımdan şose yolu keçir. Oronim *Ağsu* (çay adı), *aşırım* (dağ silsiləsində ən alçaq yer) sözlərindən və *-ı* mənsub.şək.-sindən ibarətdir. Adını ərazidəki eyniadlı şəhərdən almışdır.

Ağsuçay dərəsi *or., mür.* Qax r-nunun Ağçay kəndi ərazisində dərə. Oronim *Ağsu* (r-nun ərazisindəki çayın adı), *çay* (axar su), *dərə* (mənfi relyef forması) sözlərindən və *-(s)i* mənsub.şək.-sindən düzəlib, "Ağsu çayının axdığı dərə" mənasındadır.

Ağsu təpəsi *or., mür.* Laçın r-nunun Budaqdərə kəndi ərazisində yüksəklik. Təpə adını r-nun ərazisindəki eyniadlı çaydan almışdır.

Ağtala *oyk, mür.* Xaçmaz r-nunun Nəracan i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında. 1840-cı ildə adı dəyişdirilərək Rodnikovka (bulaqlı yer) adlandırılmasına baxmayaraq, 1933-cü ildə Ağtala şəklində qeydə alınmışdır. Oykonom *ağ* (kiçik) və *tala* (ətrafa nisbətən fərqlənən sahə) sözlərindən düzəlib, "kiçik sahə" deməkdir. Gürcüstan və Ermənistan ərazisində Axtala kənd adları olmuşdur.

Ağtala *or., mür.* Qax r-nunun Qoşaçovaq kəndi ərazisində düz. Oronim *ağ* (kiçik) və *tala* sözlərindən düzəlib, "kiçik tala" deməkdir.

Ağtəpə *or., mür.* 1. Qazax r-nunda, Kürün sağ sahilində, Həsənsu çayının mənsəbi yaxınlığında dağ. Hün. 307 m.; 2. Qobustanda Ceyrankeçməz çayının sağ sahilində dağ. Hün. 253 m.; 3. Gəncə şəhərindən c.-ş.-də, Gəncə çayının sağ sahilində dağ. Hün. 582 m.; 4. Gəncə şəhər i.ə.v.-də Qocaşen silsiləsinin c.-q.-ində ucqar zirvə. Hün. 375 m.; 5. Lerik r-nunun Ordahal kəndi ərazisində dağ. Abşeron, Qusar, Zəngilan, Gədəbəy, Göyçay, Naxçıvan, Kəlbəcər, Cəbrayıl, Şəmkir, Xanlar r-nları ərazisində də eyniadlı yüksəkliklər qeydə alınmışdır. Oronim *ağ* (kiçik; rəng) və *təpə* (müsbət relyef forması) sözlərindən düzəlib, "kiçik təpə" və ya "ağımtıl rəngli təpə" deməkdir.

Ağtəpə *oyk., sadə.* Cəbrayıl r-nunun Minbaşılı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi XX əsrin 30-cu illərində Daş Veysəlli kəndindən ayrılmış bir qrup ailə tərəfindən Ağtəpə adlanan yerin yaxınlığında salınmışdır. Adını ərazidəki eyni-adlı dağdan almışdır. İran (Ağtəpə), Sibir (Aktöbe), Əfqanıstan (Aqtəpə, Aqtubə), Özbəkistan (Oktepa), Türkmənistan (Aqdepe), Tatarıstan (Aktübe) toponimiyasında da eyniadlı oykonimlər qeydə alınmışdır.

Ağvan *hidr., sadə.* Şuşa r-nu ərazisində çay. Qarqar çayının qoludur. Mənbəyini Çınqıldağın yamacından alır. Yerli əhalinin dilində Alvançay variantında işlənir. Keçmişdə Şuşa r-nunun Mahbəyli kəndi ərazisində Ağvan adlı yaşayış məntəqəsi də olmuşdur. Etnotoponimdir. Ağvanlar Azərbaycanın qədim türk mənşəli tayfalarından biri olmuşdur.

Ağyal *or., mür.* 1. Gədəbəy r-nu ərazisində dağ; 2. Qazax r-nu ərazisində dağ; 3. Tovuz r-nu ərazisində dağ; 4. Zəngilan r-nu ərazisində dağ. Oronim *ağ* (rəng) və *yal* (dağın ən hündür zirvələrini birləşdirən xətt; dikdir; dağın başı) sözlərindən düzəlib, "başı ağ rəngdə olan dağ" deməkdir.

Ağyamac *or., mür.* Zəngilan r-nunun Aşağı Yeməzli kəndi ərazisində yüksəklik. Oronim *ağ* (rəng çaları) və *yamac* (dağın və ya təpənin etəyindən zirvəsinə qədər olan hissə) sözlərindən düzəlib, "ağımtıl, açıq rəngli yamac" deməkdir.

Ağyar *or., mür.* 1. Babək r-nu ərazisində dağ; 2. Laçın r-nunun Qanqışlaq kəndi ərazisində dağ. Oronim *ağ* (süxurun rəngini bildirir, çünki oradan ağ gəc çıxarılır) və *yar* (yerli xalq coğrafi termini olub düzənlikdə yer səthinin sınımasından yaranan relyef formasıdır) sözlərindən düzəlib, "ağ torpaqlı, ağ süxurları olan dağ" deməkdir.

Ağyataq *or., mür.* Kiçik Qafqazda, Kəlbəcər r-nunun Kilsəli kəndi ərazisində dağ. Hün. 2389 m. Oronim *ağ* (rəng) və *yataq* (burada faydalı material çıxarılan yer) sözlərindən düzəlib. Ağyataqda civə yatağı var. Ağyataq civə yatağı Moz çayı ilə Kilsəli kəndi arasındadır. Dağın adı da buradan götürülmüşdür.

Ağyataq *oyk., sadə.* Kəlbəcər r-nunun Abdullaşağı i.ə.v.-də kənd. Adını eyniadlı civə yatağı olan dağdan almışdır.

Ağyazı *or., mür.* 1. Qubadlı r-nunun Xələc kəndi ərazisində çöl; 2. Qanıx çayının sol sahilində geniş çöl. Oronim *ağ* (kiçik, şərq; ağ rəngə çalan; arpa-buğda əkinə üçün ayrılmış sahə) və *yazı* (düzən, çöl) sözlərindən düzəlib, "ərazicə çox geniş olmayan çöl" deməkdir.

Ağyazı *oyk., sadə.* Qax r-nunun Qıpçaq i.ə.v.-də kənd. Ağyazı düzündə, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Keçən əsrdə bu kənd Kirovkənd də adlanmışdır. Bu da onunla bağlı idi ki, Qax r-nunun İlisu i.ə.v.-nin Kirovkənd adlı kəndindən Ağyazıya köçən ailələr özləri ilə əvvəlki yaşayış məntəqəsinin adını da gətirmişdilər. Ağyazı adı həmin ərazidəki eyniadlı çölün adından götürülmüşdür.

Ağyazıbuduq *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Yergüc i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. 1917-1933-cü illərdə Ağyazı şəklində qeydə alınmışdır. Oykonom *Ağyazı* və *buduq* (etn.) sözlərindən düzəlmişdir. Dağıstandan gəlmiş buduqluların kəndin ərazisində məskunlaşması ilə əlaqədar yaranmışdır. "Buduqlular yaşayan Ağyazı kəndi" deməkdir. Etnotoponimdir.

Ağyoxuş *or., mür.* 1. Xocavənd r-nunun Muğanlı kəndi ərazisində düz; 2. Kəlbəcər r-nu ərazisində düz; 3. Qubadlı r-nunun Sarıyataq kəndi ərazisində düz; 4. Laçın r-nunun Zabux kəndi ərazisində düz; 5. Zəngilan r-nunun Sarılı Xəştəb kəndi ərazisində düz. Oronim *ağ* (torpağın ağımtıl rəngi; çox da dik olmayan, alçaq; asanlıqla keçilən) və *yoxuş* (yolun dağa, tərəyə çıxan hissəsi) sözlərindən düzəlib, "asanlıqla keçilən dağ yolu" deməkdir.

Ağyoxuş *oyk, sadə.* Xanlar r-nunun Lahıc i.ə.v.-də kənd. Adını ərazidəki eyniadlı keçiddən almışdır. 1917-ci ildə kəndin adı Ağaxuş şəklində qeydə alınmışdır.

Ağyurd *or., mür.* Lənkəran r-nu ərazisində dağ. Oronim *ağ* (kiçik; rəng; abad) və *yurd* (yaşayış yeri, yaylaq; köçəri maldarların hər il yayı keçirdikləri yer) sözlərindən düzəlib, "kiçik yurd; abad yaylaq yeri; ağ rəngli alaçıqları olan yaylaq" deməkdir. Tarixən burada maldarların yaylaq yurdu olmuşdur. Vaxtilə burada eyniadlı kənd də qeydə alınmışdır.

Ağzıbir *or., mür.* 1. Bakıda palçıq vulkanı. Ağzıbirçala da adlanır; 2. Qaradağ r-nu ərazisində, Xəzər dənizi sahilində palçıq vulkanı, Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Hün. 120 m. *Ağız* çoxmənalı coğrafi termin olub "sərhəd keçidi, başlanğıc yer"; "çayın, axar suyun digər su obyektinə, dənizə, gölə töküldüyü yer"; "dərənin düzənliyə çıxan hissəsi"; "bir yerin giriləcək və ya keçiləcək tərəfi", "girəcək qapı" mənalarında işlənir. Oronim "bir çıxacaq, bir yerdən püskürən" mənasındadır.

Ağzıbir *oyk, sadə.* Ağdaş r-nunun Pirəzə i.ə.v.-də kənd. Kürün sol sahilindən bir qədər aralı, Şirvan düzündədir. Kəndin ərazisində Ağzıbir meşəsi də var. "Axar suyun digər su obyektinə töküldüyü yer" mənasını ifadə edir. 1945-ci ilə qədər Ermənistanda Ağzıbir adlı kənd olmuşdur.

Ağzıbirçala *hidr., mür.* Dəvəçi r-nunda, Xəzər dənizi sahilində şirin sulu göl-bataqlıq. Vaxtilə liman olmuşdur. Dəvəçi limanı adı ilə də tanınır. Gölə Şabran, Dəvəçi və Taxtakörpü çayları tökülür, göldən isə Xəzərə Qaradəhnə çayı axır. Hidronim *ağzıbir* (çayın, axar suyun su obyektinə, dənizə, gölə töküldüyü yer) və *çala* (su yığılan yer, çuxur) sözlərindən düzəlib, "bir axarlı göl" deməkdir. Göl keçid rolu oynayır.

Ağzıqır *or., mür.* Abşeron r-nunda palçıq vulkanı. Oronim *ağız* və *qır* (qeyri-məhsuldar yer) sözlərindən düzəlib (burada *-ı* mənsub. şəkl.-sidir), "bitkisiz, qeyri-məhsuldar yerə giriş, keçid" deməkdir.

Ahoh/Axox *hidr., sada.* İsmayılı r-nunda çay. Əyriçayın (Göyçayın qolu) sağ qoludur. Qovdağ silsiləsindən, 2000 m. hündürlükdən başlanır. Dəvəbatan çayı da adlanır. Qədim türk dillərində *axlak* - "yüksəklik, zirvə", *ox/ok* - "su, çay, axar su" deməkdir. *Ahoh/Axox* - "dağ çayı" mənasını ifadə edir.

Ahudağ *or., mür.* Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Qozluçaydan sağ tərəfdə, Qurbançı kəndi yaxınlığında yerləşir. Hün. 963 m. Ərazidə Ahudağ dərəsi adlanan obyekt də vardır. Tədqiqatçılar bu oronimi "ceyrandağ" kimi izah

edirlər. Türk dillərində *axu/aqu* - "təpə, yüksəklik" deməkdir. Bundan başqa, qədim türk abidələrinin dilində akı sözünün "comərd, səxavətli" mənası ilə yanaşı "qoz ləpəsi" mənasında işlənməsinə təsadüf edilir. Qozluçayın yaxınlığında yerləşən obyekt öz adını həmin çaydan da ala bilərdi. Ermənistan toponimiyasında da Axudağ oronimi qeydə alınmışdır.

Ahvay/Axvay *or., sadə*. Qax r-nu ilə Dağıstan sərhədində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin zirvələrindən biridir. Hün. 3480 m. Etnotoponimdir. Özlərini "aşvado" adlandıran və adıçəkilən ərazidə yaşayan axvaxların adları ilə bağlıdır. Dağıstan ərazisində Axvax adlı r-n var.

Axarbaxar *or., mür.* 1. Abşeron r-nunda aşırım; 2. Kəlbəcər r-nunun q. hissəsində, Ermənistanla sərhəddə dağ. Hün. 3047 m.; 3. Sumqayıt ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsindən c.-ş.-ə doğru ayrılan qolun üzərində yerləşir. hün. 1388 m.; 4. Şəki yaylası ilə Mingəçevir su anbarı arasında dağ silsiləsi. Burada qədim qala uçuqları da vardır; 5. Yevlax r-nunda aşırım. Oronim Azərb. dilindəki *axar* (su axarı, çay) və *baxar* (dağın çayabaxar tərəfi) sözlərindən düzəlib, "çayətərafı, çayabaxar tərəf" mənasındadır. Azərb. dilində və dialektlərində *axar-baxar* - "dağların döşü, mənzərəli yer" mənasını ifadə edir. 1917-ci ildə Qubadlı qəzasında Axarlı, Gəncə qəzasında Axarca, 1933-cü ildə Goranboy r-nunda Axarça adlı yaşayış məntəqələri qeydə alınmışdır.

Axarsu *hidr., mür.* Laçın r-nu ərazisində çay. "Axan su, çay" mənasında olan hidronim suyun hərəkəti ilə bağlı yaranmışdır.

Axınca *hidr., düz.* Azərb, və Ermənistanda çay (Kür hövzəsi). Başkənd aşırımını yaxınlığından (1950 m. hündürlükdən) başlanır. Tovuz çayının sağ qoludur. Üstündə 1969-cu ildə Tovuz r-nunun Ermənistanla sərhədində Axıncaçay su anbarı yaradılıb. XIX əsrin axırlarında çayın yaxınlığında Axınca adlı qışlaq da olmuşdur. Hidronim *axin* (sel, iti hərəkət) sözündən və *-ca* şəkilçisindən ibarət olub, suyun hərəkəti, sürəti ilə bağlı yaranmışdır. Şəmkir çayının qollarından biri də Axınca adlanır. "Axın" termini ilə bağlı Çində Korakırakın, Karakumısakın Suakınsay, Tümen vilayətində Aqınakattı və Aqınaktı çayları qeydə alınmışdır.

Axıncalı *oyk., düz.* İmişli r-nunda kənd. Mil düzündədir. Axıncalı variantında qeydə alınan bu kənd, yerli əhalinin məlumatına görə, vaxtilə Axıcan adlı şəxs tərəfindən salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Əslində kəndin adı Axıncalı, yəni "Axıncadan gələnlər" olmalıdır.

Axısxa *oyk, sadə*. Sabirabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sol sahilində, Şirvan düzündədir. 1944-cü ildə Gürcüstanın Axısxa r-nundan Qazaxıstana və Orta Asiyaya sürgün edilmiş, 60-cı illərdə isə Azərbaycana köçmüş türk ailələri tərəfindən salınmış yaşayış məntəqəsi onların köhnə məskənlərinin adı ilə adlandırılmışdır. Mənbələrdə *axısxa/axısxa* Axalsix qəzasının adı, *Axal* isə təkə-türkmənlərin yaşadığı yer kimi izah olunur.

Axmaz hidr., sadə. 1. Ağdaş r-nunda göl; 2. Mingəçevir şəhərindən c.-da, Kürün sol sahilində göl; 3. Sabirabad r-nunda göl; 4. Yevlax r-nunda göl. *Axmaz* Azərb. dilində toponimik termin kimi çayın əsas yataqdan tamamilə və ya qismən ayrılmış hissəsinə deyilir. Axmazlar ilk dövrdə göl şəklində olur və çay daşqınları ilə qidalanır; su çatmayanda tədricən bataqlığa çevrilir və quruyur.

Axmazkənd *oyk, mür.* Əli Bayramlı r-nunda kənd. 1954-cü ilə qədər Osmanlı adlanmışdır. Oykonom *axmaz* (göl, bataqlıq) və *kənd* sözlərindən düzəlib, kəndin yaxınlığındakı gölün adından yaranmışdır.

Axpərqan/Axperqan *oyk, mür.* Ağdərə r-nunun Çıldıran i.ə.v.-də kənd. Bəzi tədqiqatçılar bu oykonimin *axpur* (erm. bulaq) və *-kan* (şək.) elementlərindən ibarət olduğunu söyləyərək onu erməni mənşəli hesab edirlər. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, Qaraaxpur, Gərməaxpur və s. toponimlərinin birinci komponenti türk mənşəli sözlərdir. Digər tərəfdən, Azərb. dilinin Ordubad şivəsində *axbur* sözü "bulaq" mənasında işlənməkdədir. Qədim türk dillərində də *burqan/purqan* "çağlayan, qaynayan, coşan" mənalarını ifadə edir. Odur ki, *Axburqan/Axpurqan* sözünün fonetik dəyişməsi olan *Axpərqan* oykonimi türk mənşəli söz olub "Ağbulaq" deməkdir.

Axtaçı *oyk, sadə.* 1. Ağsu r-nunun Ağsu şəh. i.ə.v.-də kənd. Ləngəbiz silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrdə bu kənd Çöl Axtaçı adlanmışdır; 2. Kürdəmir r-nunun Axtaçı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Kəndin keçmiş adı Axtaçı Yekəqurşaqlı olmuşdur. 1933-cü ildə həmin i.ə.v.-də Axtaçı-binə adlı başqa bir kənd də qeydə alınmışdır; 3. Sabirabad r-nunun Qasımbəyli i.ə.v.-də kənd. Sarısu gölündən bir qədər aralı, Kür çayının sol sahilindədir. XIX əsrin 60-cı illərində Ağsu r-nundakı Axtaçı kəndindən köçüb gələn ailələr tərəfindən salınmışdır; 4. Sabirabad r-nunda kənd. Muğan düzündədir. Sovet hakimiyyəti illərində Axtaçı Şaumyan kimi rəsmiləşdirilən bu ad 1992-ci ildən dəyişdirilmişdir. Axtaçılar padar tayfasının bir qolu olub XIX əsrdə Kür çayının sol sahilində yaşayırdılar. Etnooykonimdir. *Axtaçı* "atabaxan, mehtər" deməkdir.

Axtaçı Muğan *oyk., mür.* Sabirabad r-nunun Güdəcühür i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sağ sahilində, Muğan düzündədir. Oykonom "Muğan düzündəki Axtaçı kəndi" deməkdir.

Axtaçı Şirvan *oyk., mür.* Hacıqabul r-nunda kənd. Şirvan düzündədir. Kürün Şirvan hissəsində yerləşdiyi üçün belə adlanmışdır. 1917-ci ildə Göyçay qəzasında Axtaçı Salyan adlı yaşayış məntəqəsi də qeydə alınmışdır. XIX əsrə aid mənbələrdə Axtaçı Sultanbəyli, Axtaçı Kəkəli kəndlərinin olduğu da göstərilir.

Axtaxana *oyk., mür.* Cəlilabad r-nunun Ağdaş i.ə.v.-də kənd. Göytəpə çayının sahilində, Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom *axta* və *xana* sözlərindən düzəlib, "heyvanların axtalandığı yer; at saxlanan yer" deməkdir. Yerli əhalinin verdiyi məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsi vaxtilə Göytəpə çayı

boyunca keçən köç yolunda yerləşən axtaxanada salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Ermənistan və Özbəkistan toponimiyasında da Axtaxana oykonimləri qeydə alınmışdır.

Axtarma *or., sadə.* Abşeron r-nunda palçıq vulkanı. *Axtarma* türk dillərində "atma, dağıtma; ətrafa səpələmə" deməkdir. Vulkan püskürəkən yerin altındakı çirkli sular, palçıq və qaz üzə çıxaraq ətrafa yayılır.

Axtarmadah *or., mür.* Abşeron r-nunda palçıq vulkanı. Oronim "vulkanın arxa tərəfi" deməkdir.

Axtarma Qaradağ *or., mür.* Qaradağ r-nu ərazisində palçıq vulkanı. Kraterində 35-ə yaxın qrifon var. Qrifonlarından qaz, palçıq və su çıxır. Oronim palçıq vulkanının yerləşdiyi ərazinin adını əks etdirir.

Axtarma Paşalı *or., mür.* Azərb.-da ən böyük palçıq vulkanlarından biridir. Şamaxı r-nu ərazisində, Paşalı stansiyası yaxınlığındadır. Nisbi hün. 3000 m.-ə çatır.

Axtarma Puta *or., mür.* Qaradağ r-nunun Puta qəsəbəsi yaxınlığında palçıq vulkanı. 1923-cü, 1933-cü və 1950-ci illərdə püskürmüşdür. Oronim vulkanın yerləşdiyi ərazini əks etdirir.

Axullu *oyk., sadə.* Xocavənd r-nunun Edilli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətyindədir. Bəzi tədqiqatçılar bu sözü haxıllı etnoniminin təhrif forması hesab edirlər. Etnotoponimdir. Akullar (Axsullar) Dağıstanın c.-unda (Aqul və Qurax r-nlarında) yaşayan xalqın adıdır. Etnoqrafik cəhətdən ləzgilərə yaxındırlar. Ərazidə Ləzgisuyu adlı obyektin olması bunu bir daha sübut edir. *Axu (axul)* Qafqaz xalqlarının (əbxaz) dilində "təpə, yüksəklik" deməkdir.

Axun *hidr., sadə.* Abşeronda mineral bulaq. Sumqayıt şəhər i.ə.v.-də, Altıağac kəndindən bir qədər şm.-q.-də yerləşir. Soyuq sulu bulaqdır. Toponimikada bu hidronimi V əsrdə Muğanda hunlar tərəfindən salınmış Akqunn (Ağhun) şəhərinin adı və ya axund (molla) dini rütbə adı ilə əlaqələndirmək meyilləri vardır. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, türk dillərində *aqın/axın/axun/akun* paralelləri "sel", "axıntı", "can atmaq", "iti axan çay, su" mənalarında işlənməkdədir. Su obyektini ilə bağlı olan bu coğrafi ad yalnız "iti axan su, bulaq" kimi izah oluna bilər. Qafqazda (Soçi) Böyük Axun adlı dağ, Penza vilayətində, Sura çayının sahilində Axun adlı kurort şəhəri vardır.

Axunahiran *oyk., sadə.* Lerik r-nunun Veri i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Əsl adının Ahunagəran olduğu və talış dilində "dəmirçilər" mənasını bildirdiyi güman edilir. Adını ərazidəki eyniadlı çaydan almışdır. Hidronim isə *axun* (sel, çay), *hır* (tal, duman, çiskin) sözlərindən və -*an* (məkan) şəkl.-sindən düzəlib, "dumanlı, bulanıq çay" deməkdir.

Axundlu *oyk., sadə.* Ağsu r-nunda kənd. Şirvan düzündədir. Etnotoponimdir. Yaşayış məntəqəsinin yaxınlığında Axundlu qobusu, Axundlu dağı, Axundlu qəbiristanı adlı coğrafi obyektlər də var.

Axunkaxi *hidr., mür.* Abşeron yarımadasında göl. Hidronim *axun* (kiçik çay, çay qolu) və far. *-gahi* (-laq şəkilçisinin qarşılığı olub, məkan anlayışı bildirir) komponentlərindən düzəlib, "çayların töküldüyü yer" deməkdir.

Axura *oyk, sadə.* Şəhur r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Axura çayının (Arpaçayın qolu) sağ sahilində, Dərələyəz silsiləsinin q. ətəyindədir. Adını ərəzidəki eyniadlı çaydan almışdır. Keçmiş adı Yeni Axura olmuşdur. Axura adlı yaşayış məntəqəsinin adı ilk dəfə VII əsrə aid mənbədə çəkilir. 1840-cı il iyunun 20-də güclü zəlzələ nəticəsində Ağrı dağının ətəyində yerləşən Axura kəndi dağılmış, kəndin əhalisi indiki ərəziyə köçərək Yeni Axura kəndinin əsasını qoymuşdur. Sonralar oykonimin birinci komponenti düşmüş, kənd Axura adlandırılmışdır.

Axura çayı *hidr., mür.* Şəhur r-nunda çay. Şərqi Arpa çayının sol qoludur. Mənbəyini Keçəltərəpə dağından, 2460 m. yüksəklikdən alır. Qabaqlıçay da adlanır. Üzərində Axura körpüsü vardır. Abidələrin dilində *axur/akur/akuru* sözləri "əhatə olunmuş; bəndə salınmış; sakit, səssiz, yavaş; sərbəst" mənalarını ifadə edir. Çayın ikinci adı da həmin mənaya uyğun gəlir. Ermənistan ərəzində Araz çayının sağ qolu olan Zəngiçay da Axuryan adlanır.

Axurçay *hidr., mür.* Qusar r-nu ərəzində çay. Hidronim *axur* (sakit, səssiz) və *çay* sözlərindən düzəlib, "sakit axan çay" deməkdir.

Akaku *oyk., mür.* Xocavənd r-nunun Tuğ i.ə.v.-də kənd. Tədqiqatçıların əksəriyyəti bu oykonimi "mənası aydın olmayan" adlar sırasına daxil edir. 1933-cü ildə həmin kənd Ataqt i.ə.v.-nin tərkibində verilmişdir. Türk dillərində "aka" sözü "baba, böyük qardaş, ata" mənalarını ifadə edir. Eyni zamanda həm "ku", həm də "ut" komponentlərinin hər ikisi "davamçı; vəliəhd, şahzadə; arxasınca gedən" mənalarında işlənmişdir. Əgər bu sinonimliyə Ağaoğlan oykonimini də əlavə etsək, görürük ki, eyni ərəzidə yerləşən Ataqt (və ya Ataut), Akaku məntəqə adları "atanın oğlu, atanın davamçısı, kiçik şahzadə" mənalarına uyğun gəlir. Kənd 1992-ci ildən Ağoğlan adlandırılmışdır.

Akop Kamari *bax:* Lüləsaz.

Akuşa *bax:* Aquşa.

Akuşapeştə *oyk., mür.* Lerik r-nunun Siyov i.ə.v.-də kənd. Ləmər çayının (Lənkəran çayının sağ qolu) sahilində, Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Kənddə Akuşa adlanan pir var. Oykonim *akuşa* (delta) və *peştə/piştə* (talış. "quru, hündür yer, suyun içində təpəcik") sözlərindən düzəlib, "çayın qollara ayrıldığı yer; delta" deməkdir.

Aqaçay *hidr., mür.* Qubadlı r-nu ərəzində çay. Hidronim *aqa* (türk dillərində "iki ayaq arasındakı genişlik; iki son arasındakı boşluq; iki sahil arası") və *çay* (su obyektini bildirən termin) komponentlərindən düzəlib, "çox da enli olmayan çay" deməkdir. Aqadır (Qazaxıstanda r-n və qəs.), Aqan (Rusiyanın Tümen vil.-də çay), Aqapa (Rusiyanın Krasnoyarsk ölkəsində çay) coğrafi adları da *aqa* topokomponenti ilə bağlıdır. 1917-ci ildə Nuxa qəzasında

Aqalix, Şamaxı qəzasında Aqan (1961-ci ildə Əhən) oykonimləri də qeydə alınmışdır.

Aqarlinçə *or., mür.* Quba r-nu ərazisində dağ. Oronim türk dillərindəki *aqar* (hündür, yüksəklik; nərdivan, pilləkən) və tat dilindəki *lingə/linçə* (ətək, yer; nərdivan, pilləkən) sözlərindən düzəlib. Hər iki komponent yüksəklik anlamı ilə bağlıdır. Astara r-nunun Pəlikəş kəndi ərazisindəki Ağalingə dağının adı da Aqarlinçə oroniminin bir variantıdır.

Aqartəpə *or., mür.* Laçın r-nu ərazisində dağ. Oronim *aqar və təpə* (yüksəklik anlayışı bildirən coğrafi termin) sözlərindən düzəlib, "hündür təpə, yüksək təpə, dağ" deməkdir. "Aqar" komponentli coğrafi adlara Türkmənistan (Aqar), Gürcüstan (Aqara), Ermənistan (Aqarak, Gülaqarak), Türkiyə (Eqerek), Hindistan (Aqartala) və b. ölkələrin ərazisində də rast gəlmək mümkündür.

Aqusəm/Aquşam (1917) / **Aqusən** (1933) *oyk., mür.* Cəlilabad r-nunun Cəngan i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Oykonimi iki cür izah etmək olar: 1. Türk dillərində *ağı/aqu* (acı, zəhər) və *sam* (isti külək) sözlərindən düzəlib, "acı, isti küləkli yer" deməkdir; 2. Türk dillərində *aqus/ağuj* (ağız südü, yeni bala vermiş heyvanın ilk südü) və *sən/san* (sağım) sözlərindən düzəlib, "yeni bala vermiş heyvanların saxlandığı, sağıldığı yer" deməkdir. Toponimiyada Aqusəm kənd adını Aqusəm çayının adı ilə də bağlayırlar. Bu baxımdan həmin hidronim Ağüzən (ağ çay) adının təhrif olunmuş forması kimi qəbul olunur.

Aquşa/Ağuşa/Akuşa Bala Kür *hidr., düz.* Salyan şəhəri yaxınlığında Kür çayından ayrılan qol. Keçmişdə Qızılağac körfəzinin bir hissəsi olmuş Xurşidçalaya tökülürdü. Sonralar Kürün səviyyəsi aşağı düşdüyündən bu çaya su axmamışdır. Bala Kür kimi "kiçik Kür" mənasını ifadə edir. Dağıstan ərazisində Akuşa adlı kənd və r-n qeydə alınmışdır. Deyilənə görə, keçmişdə burada Dağıstanın Aquşa mahalından gəlib Kür çayının kənarında məskən salanların eyniadlı yaşayış məntəqəsi olmuşdur. Çayın qolu da həmin kəndin adı ilə adlanmışdır. Bəzi tədqiqatçılara görə, hidronim farsca *ağuş* (qucaq) sözündən düzəlib, "çay qolları ilə bürünmüş ərazi, delta" deməkdir.

Alabaşlı *oyk., sadə.* Xanlar r-nunun Qarayeri i.ə.v.-də kənd. Qoşqar çayının sağ sahilindən bir qədər aralı, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Etnooykonimdir. 1943-cü ilədək Şəmkir r-nunun Qasım İsmayılov kəndinin adı da Alabaşlı olmuşdur.

Alaciki *or., mür.* Qazax r-nunda dağ. Gürcüstanla sərhəddədir. Ağstafa şəhərinin şm.-ş.-ində yerləşir. Hün. 696 m. XV əsr Azərb. şairi Bədr Şirvaninin əsərlərində Alancik coğrafi adına təsadüf olunur. Türk dillərində *cıq/ciq* "dar dərə"; "xəndək, səngər", "çıxıntı" mənalarını ifadə edir. "Alaciki" oroniminin coğrafi mövqeyi onun Alanciki olduğunu düşünməyə əsas verir. Oronim *alan* (etn.), *cik* (dərə) və *-i* (məsub. şək.-si) komponentlərindən düzəlib, "alan dərəsi" deməkdir. Dağ öz adını oradakı dərənin adından almışdır.

Alaçadırlı *oyk., sadə.* Bərdə r-nunun Kələntərli i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayının sağ sahilində, Qarabağ düzündədir. Keçmiş adı Məzməzəkdir. Ərazi XIX əsrdə Zəngəzur qəzasının Məzməzək kəndinin qışlağı olmuşdur. Sonralar bu kənddən alaçadırlı nəslinə mənsub ailələr köçərək qışlaq yerində məskunlaşdığı üçün kənd də həmin nəslin adını daşımışdır. Etnooykonimdir.

Aladaş *or., mür.* 1. Baş Qafqaz silsiləsinin c.-ş. qolu. Abşeron və Şamaxı r-nlarındadır. Dübrar (Kolanı) zirvəsi yaxınlığından başlayıb c.-ş. istiqamətində Tudar çayının dərəsinədək 30 km. məsafədə uzanır. Bəzi zirvələrinin hündürlüyü 1600 m.-dən çoxdur. Dağın adı oradakı Aladaş qayasının adındandır; 2. Zəngilan r-nu ərazisində dağ; 3. Zəngilan r-nu ərazisində dərə. Adını ərazidəki eyniadlı dağdan almışdır. Oronim *ala* (rəng) və *daş* (qaya, dağ) sözlərindən düzəlib, "ala rəngli dağ silsiləsi" deməkdir. Krım, Orta Asiya və Sibirdə bir sıra dağ silsilələri Alatau adlanır.

Aladin *oyk., mür.* Zəngilan r-nunun Gilətağ i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. 1826-28-ci illər, Rusiya-İran müharibəsindən sonra Cənubi Azərb.-nin Aladin kəndindən gəlmiş azərb. ailələr tərəfindən salınmışdır. Şəhur r-nunda Aralıdağ yaxınlığındakı kənd xarabalığı da Aladin adlanır. Tədqiqatçılar bu oykonimin *alan* və *dən* sözlərindən ibarət olub, "hamar, düz yer" və "vilayət, dairə" mənasını ifadə etdiyini söyləyirlər. Lakin əslində bütün türkdilli xalqların toponimiyasında geniş yer tutan *ala* topokomponenti "müxtəlif rəngli; qonur rəng; böyük, geniş" mənalarını bildirir. 1917-ci ildə Lənkəran qəzasında Alabin kəndi qeydə alınmışdır. *Bin* sözü Azərb. dilinin şərq qrupu dialekt və şivələrində "məskən, oturaq həyat üçün yer; bünövrə" mənalarında işlənir. Qədim türk dillərində *dın/din* komponenti "düşərgə, məskən, dincəlmək üçün yer" mənalarını ifadə etmişdir. Beləliklə, həm Aladin, həm də Alabin oykonimi "böyük məskən, geniş yaşayış məntəqəsi" kimi başa düşülməlidir. Moskva vilayətində də Alabino adlı qəsəbə və d.y. stansiyası qeydə alınmışdır.

Alagəz *or., mür.* Qax r-nunun Sarıbaş kəndinin şm.-ında dağ. Oronim *ala* (böyük) və *gəz* (gədiyin ən alçaq hissəsi) sözlərindən düzəlib, "böyük gəz; böyük dağ yolunun alçaq hissəsi" deməkdir.

Alagöl *hidr., mür.* 1. Şəki-Zaqatala zonasında göl; 2. Yevlax r-nu ərazisində göl. Hidronim *ala* (qonur, müxtəlif rəngli) və *göl* (su obyekt) sözlərindən düzəlib, "qonur rəngli göl" deməkdir. Bu hidronim türkdilli xalqların toponimiyasında geniş yayılmışdır: Alakul (Qərbi Sibir), Alakol (Qazaxıstan), Alagöl (İran) və s.

Alagöllər *hidr., mür.* Kəlbəcər r-nunda göllər (30-a qədər) qrupu. Dəniz səviyyəsindən 2700-2800 m. hündürlükdədir. Ən böyükləri Böyük Alagöl, Kiçik Alagöl, Çilli-göl və Dikpilləkən gölləridir. Vulkan püskürmələri nəticəsində çayların qabağının kəsilməsindən əmələ gəlmişdir. Şirin suludur. Hidronim suyun zahiri görünüşü (rəngi) ilə bağlı yaranmışdır.

Alagöllər *or., sadə.* 1. Azərb. və Ermənistan sərhədində, Şahdağ silsiləsinin (Kiçik Qafqaz) şm. yamacında dağ. Gədəbəy r-nunun c.-undadır. Hün. 2972 m.; 2. Laçın r-nunun şm.-q.-ində, Qarabağ yaylasında dağ. Qaragöl gölündən şm.-da yerləşir. Hün. 3175 m. Adını ərazidəki eyniadlı göllərin adından almışdır.

Alagöz *or., mür.* Ordubad r-nunun şm. hissəsində dağ. Hün. 2366 m. Oronim *ala* (böyük) və *göz* (hissə; tamın bir parçası) sözlərindən düzəlib, "böyük hissə" deməkdir. Erməni mənbələrində adı çəkilən Araqats dağının (4090 m.) adı türkmənşəli Alagöz adının erməni dilindəki tələffüz və yazılış forması hesab olunur. XIX əsrə aid mənbələrdə Şəhur, Dərələyəz qəzalarında və Eçmiədzin mahalında Alagöz adlı çay, şəhər xarabalığı haqqında məlumat verilir. Alagöz dağı qədim zamanlardan azərbaycanlıların yaylaq yerləri olmuşdur.

Alagözmərzə *oyk., mür.* Babək r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Naxçıvan çayının sol sahilində, Zəngəzur silsiləsinin c.-q. ətəyindədir. Digər adı Məzrədir. Elmi ədəbiyyatda bu oykonim Alagözmərzə şəklində də izah olunur. Oykonim *Alagöz* (ərazidəki eyniadlı dağın adı ilə bağlıdır) və *məzrə* (ər. "əkin yeri", "tarla") sözlərindən düzəlib, "Alagöz dağının ətəyində əkin yeri" deməkdir. 2003-cü ildən kəndin adı Məzrə kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Alagüney *or., mür.* Zəngilan r-nunun Ağbız kəndi ərazisində dağ. Oronim *ala* (böyük; qonur) və *güney* (türk dillərində "dağın, təpənin və digər yüksəkliyin cənuba, günəşə baxan hissəsi; günəş şüası çox düşən tərəf) sözlərindən düzəlib, "günəş şüası düşən böyük dağ" deməkdir.

Alaxançallı *oyk., mür.* Daşkəsən r-nunun Qaraqullar i.ə.v.-də kənd. Gəncə çayının sahilində, Qoşqar dağının ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında yaranmışdır. Tədqiqatçıların bir hissəsi toponimi ayrımların alaxançallı nəslinin adı ilə, digər hissəsi isə "xəncər gəzdirən Alı" yozumu ilə bağlayırlar. Bu oykonim 1917-ci ildə Alıxançallı şəklində qeydə alınmışdır. Oykonimin düzgün variantı da elə budur. Kəndin adı *Alıxan* (antr., alıxanlı nəslinin banisi), *çal* (bozqır, geniş düzən, meşəsiz sahə) və *-ı* (mənsub.şək.-si) komponentlərindən düzəlib, "Alıxana və ya alıxanlı nəslinə aid düzənlik yer" deməkdir.

Alakol *oyk., mür.* Tovuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Zəyəm çayının sol sahilindən bir qədər aralı, Mamırtı (Kiçik Qafqaz) dağının ətəyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, toponim "seyrək bitkili yer, adda-budda kollu sahə" mənasındadır. Oykonim *ala* (böyük, geniş) və *kol* (vadi; dərə; hamar düz; aran yeri) sözlərindən düzəlib, "geniş düzən; böyük aran yeri" deməkdir. Bəzi mənbələrdə Alagöl şəklində qeydə alınmış bu i.ə.v.-də, 1917, 1933, 1961-ci illərə aid məlumat kitablarına görə, Alagöl adı ilə bağlı üç kənd olmuşdur: Alagöl, Alagöl Mülkülü, Alagöl Qırıqlı. Sonralar r-nun ərazisində gedən əsaslı planlaşdırma nəticəsində həmin kəndlər Alakol, Mülkülü və Düz Qırıqlı şəklində sabitləşmişdir.

Alaqaya *or., mür.* Qarabağ silsiləsinin şm. hissəsində dağ. Kəlbəcər və Laçın r-nlarının Əsgəran r-nu ilə sərhədindədir. Hün. 2583 m. Oronim *ala* və *qaya* sözlərindən düzəlib. *Ala* bir sıra mürəkkəb toponimlərin birinci komponenti kimi "alalıq", "rəngbərənglik", "ala-bulalıq", "ağ rəng, qırmızı və qara rənglərlə qarışıqlıq" mənalarını əks etdirir. *Qaya* sözü toponimik termin olub, "sıra dağlardan ayrılmış qol", "dağların müəyyən hissəsində daş süxurlardan olan çətin keçilən yer" deməkdir. Uzaqdan ala-bəzək görünən zirvəyə, qayaya, dağa, tərəyə *ala* deyirlər.

Alaqrşaq *oyk., mür.* Qubadlı r-nunun Zilanlı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilindədir. Yaşayış məntəqəsi şotlanlı tayfası tərəfindən Alaqrşaq yeri adlı sahədə salınmışdır. Oykonim *ala* (rəng) və *qrşaq* (kəmə, zolaq) sözlərindən düzəlib, "ala rəngli zolaqda olan kənd" deməkdir.

Alar *or., sadə.* Yardımlı r-nunun Alar kəndi ərazisində dağ. Etnooronimdir.

Alar *oyk., sadə.* Yardımlı r-nu ərazisində kənd. Alar çayının (Viləş çayının qolu) sahilindədir. Etnooykonimdir. Müxtəlif məlumat kitablarında Alar/Allar/Alılar şəklində qeyd alınmışdır. Alarlar monqol yürüşlərində (XIII əsr) iştirak etmiş türk-monqol mənşəli oyrat tayfasının bir qolu olub, həmin əsrdə Taliş zonasına köçürülmüşlər. XIX əsrin ortalarında alarlar canşalı (cahanşahlı) tayfa birliyinə daxil idilər.

Alar *hidr., sadə.* Yardımlı r-nu ərazisində çay. Viləş çayının qoludur. Etnohidronimdir.

Alar bulağı *hidr., mür.* Lerik r-nunun Alar kəndi ərazisində bulaq. Etnohidronimdir.

Alaşa *hidr., sadə.* I. Astara r-nunda Alaşa kəndindən 3 km. q.-də, İslisu çayının yatağında yerləşən 16 bulağın adıdır. Bulaqlar yüksək debitli olub, acı-şordur. Yerli əhali tərəfindən müalicə üçün istifadə olunur; 2. Lerik r-nu ərazisində çay. Lənkəran çayının sol qoludur. Suvarma üçün istifadə olunur. *Alaşa* sözü türk dillərində qədim dil elementi kimi bir neçə mənə ifadə edir: "at"; "köçəri həyata alışı heyvan"; "coşan, harın, inadkar"; "aşağı, alçaq"; "bel, arxa"; "pis, murdar, iyrenc" və s. Bulaq adı kimi "pis, xoşagəlməyən su", çay adı kimi "coşqun" mənalarını ifadə edə bilər.

Alaşa *oyk., sadə.* Astara r-nunun Səncərədi i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında. Toponimin yerli tələffüz formasına (ələşo) əsaslanan tədqiqatçılar onu "böyük həyat" kimi izah edirlər. Adını ərazidəki eyniadlı bulaqdan almışdır.

Alaşaqolu *hidr., mür.* Bərdə r-nu ərazisində çay. Hidronim *Alaşa* (çay adı), *qol* (çaydan ayrılan bir hissə) və *-u* (mənsub. şək.-si) komponentlərindən düzəlib, "Alaşa çayından ayrılan qol" deməkdir.

Alaşar *or., sadə.* Cəlilabad r-nu ərazisində dağ. Alaşar-Burovar sıra dağları da adlanır. Taliş dağlarının ucqar şm.-ş.-ində silsilədir. Bu dağ silsiləsi alçaq olub, ən hündür zirvələri 1000 m.-dən artıq yüksəlik. Türk dillərində

alasar "alçaq yer", *burovar* "yüksəklik, dağ" mənalərini ifadə edir. Oronim "alçaq dağlar" deməkdir.

Alaşar *oyk., sadə*. Cəlilabad r-nunun Komanlı i.ə.v.-də kənd. Alaşar-Burovar silsiləsinin mərkəzi hissəsində, Şinəpədəre çayının sahilindədir. XX əsrin əvvəllərində qışlaq yeri kimi qeydə alınmışdır. Adını ərazidəki eyniadlı dağdan almışdır.

Alatava *or.mür.* Bakıda yüksəklik. Oronim *ala* (böyük) və *tava* (yastı səthli iri daş) sözlərindən düzəlib, "yastı səthli iri daşlardan ibarət olan yer" deməkdir. Tədqiqatçılar Alatavanın yaşının beş min il olduğunu, onun məkanca Manna dövlətinə daxil olduğunu, bu oronimin "dağ, dağlıq ölkə" mənasını ifadə etdiyini söyləyirlər. Ad ərazinin coğrafi mənzərəsinə uyğundur. Ərazidə eyniadlı yaşayış sahəsi də vardır.

Alazan *or., düz.* Azərb.-nin şm.-q. hissəsində Baş Qafqaz silsiləsinin c.ətəyi boyunda vadi. Şəki, Qax, Zaqatala və Balakən r-ları ərazisində yerləşir. Q.-ə doğru uzanaraq Gürcüstan ərazisindən keçir və burada Kaxetiya düzənliyi adlanır. Mal-qara üçün təbii qış otlaqları kimi geniş istifadə edilən vadi c.-dan Qombor silsiləsi, İori yaylası və Acınohur ön dağları ilə əhatə olunur. Baş Qafqaz silsiləsindən başlayan Alazan (Qanıx), Balakən, Katex, Kürmük, Əlican, Türyan, Göyçay və b. çaylar bu vadidən axır. Alazan-Həftəran, Alazan-Əyriçay vadisi də adlanır. Oronim *alaz/alas* (türk dillərində "aşağı", "dağətəyi düzənlik"; "enli çayların və göllərin hövzəsini əhatə edən çəmənlik") və *an* (yer, məkan) sözlərindən düzəlib, "dağətəyi düzənlik; çay sahili, çəmənlik, otlaq" deməkdir. 1933-cü ildə Lənkəran r-nunun Biləsər i.ə.v.-də Alazonu yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır. Yakutiyada Alazeya çayı Alazeya yaylasının c.-undan başlayaraq Şərqi Sibir dənizinə tökülür.

Alazan *hidr., sadə*. Baş Qafqaz silsiləsinin c.-undan başlayıb Gürcüstan və Azərb. ərazisindən axan və Mingeçevir su anbarına tökülən çay. Azərb. ərazisində bu çaya sol tərəfdən Mazım, Balakən, Katex, Tala, Muxax, Kürmük və Əyriçay çayları tökülür. Gürcüstan ərazisindəki hissəsi Alazani, Azərb. ərazisindəki hissəsi isə çox vaxt Qanıx adlanır. Adını axdığı eyniadlı vadidən almışdır.

Albalan *oyk., mür.* Cəlilabad r-nunun Xəlilli i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom *al* (burada "qırmızı") və *balan* (türk dillərində "başınağacı") sözlərindən düzəlib, "qırmızı başınağacı" deməkdir. 1917-ci ildə bu oykonim Alıbağan şəklində qeydə alınmışdır. Bu məqamda həmin oykonim *Alı* (antr.) və *bağan/bakan* (türk dillərində "asılı", "aid"; "məxsus"; "tabeliyində olan") sözlərindən düzəlib, "Alı (və ya Əli) adlı şəxsə məxsus kənd" deməkdir. Toponimi "Alının bələni (aşırımı)", "boz aşırım" kimi yozanlar da var.

Alcanlı // **Alıcanlı** *or., sadə*. Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Etnotoponimdir. 1933-cü ildə Kürdəmir r-nunda Alcanlı adlı kənd qeydə alınmışdır.

Alçabulaq *hidr., mür.* 1. Yardımlı r-nunun Zovin kəndində bulaq; 2. Yardımlı r-nunun Vərgədüz kəndində bulaq. Hidronim *alça* (qədim türk dillərində aluq/aluqa - "soyuq, buz" deməkdir) və *bulaq* (su obyektini bildirən termin) sözlərindən düzəlib, "soyuq bulaq" mənasındadır.

Alçabulaq *oyk, sadə.* Yardımlı r-nunun Sınq i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Sağolcandır. Toponim təhrif olunaraq Soxulcan kimi yazılmışdır. Sağolcan XIX əsrdə Lənkəran qəzasında yaşamış təklə tayfasının tirələrindən birinin adıdır. XX əsrin 80-ci illərində kəndin adı guya pis səsləndiyi üçün dəyişdirilərək yaxınlığındakı bulağın adı ilə adlandırılmışdır.

Alçalı *oyk., düz.* 1. Kəlbəcər r-nunun Oktyabr kənd, Kilsəli və Qılıçlı i.ə.v.-lərində üç kənd. Dağətəyi ərazidədir; 2. Salyan r-nunun Sarvan i.ə.v.-də kənd. Bala Kürün sahilində, düzənlikdədir. Oykonom *alça* (meyvə ağacı) və *-lı* (varlıq, bolluq ifadə edən şəkl.) komponentlərindən düzəlib, "alça ağacları çox olan və ya alça bağı olan kənd" deməkdir. Bu meyvə ağacı ilə bağlı Alçalı dağ (Laçın, Xanlar), Alçalıdərə (Qubadlı Daşkəsən, Kəlbəcər, Cəbrayıl), Alçalıgəz (Ağsu r-nunun Bico kəndi), Alçalı yaylaq (Abşeron), Alçalı çuxur (Laçın), Alçalıq (Yardımlı r-nunun Vəlixanlı kəndi, Lerik r-nunun Veri kəndi) orografik obyektlər, XIX əsrin əvvəllərində İrəvan xanlığında Alçalı adlı iki kənd qeydə alınmışdır.

Aldədə *or., mür.* Tovuz r-nu ərazisində pir. Oronim *al* (böyük) və *dədə* (ata) sözlərindən düzəlib, "böyük ata" deməkdir. Oronim burada dəfn olunan şəxsin müqəddəsliyini ifadə edir.

Aleksandrovkə *oyk., düz.* 1. Sabirabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sağ sahilindən bir qədər aralı, Muğan düzündədir. 2004-cü ildən adı dəyişdirilərək Şəhriyar olmuşdur; 2. Xaçmaz r-nunun Alekseyevka i.ə.v.-də kənd. 1992-ci ildən adı dəyişdirilərək Gödəkli olmuşdur. Oykonom *Aleksandr* (antr.) və *-ovka* (rus. aidlik, məxsusluq bildirən şəkl.) komponentlərindən düzəlib. XIX əsrdə Rusiyanın Saratov, Voronej, Samara, Tombov və s. quberniyalarından Azərbaycana köçürülmüş rus təhkimli kəndliləri, hərbiçiləri, təriqətçilərinin (sektantlarının) məskunlaşdıqları kəndlərdəndir.

Alekseyevka *oyk., düz.* 1. Quba r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. XIX əsrdə rusların burada məskunlaşmasına qədər kəndin adı Dəlləkkənd olmuşdur; 2. Xaçmaz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qusar çayının sağ sahilindən bir qədər aralı, Samur-Dəvəçi ovalığındadır. 1933-cü ildə Azərbaycanda Alekseyevka adlı digər iki kənd Qazax və Lənkəran r-nlarında qeydə alınmışdır. XIX əsrdə rusların Azərbaycanda yerləşdirilməsi ilə bağlı yaranmışdır.

Aleutəpə *or., mür.* Qarabağ ərazisində dağ. Oronim *aleu* (alovlu) və *təpə* (müsbət relyef formasını ifadə edən termin) sözlərindən düzəlib, "alovlu təpə" deməkdir. Yaloylu təpə, Yanardağ kimi oronimlərin sinonimidir. Kamçatka vilayətində Aleut adlı dağ, ada və yaşayış məntəqəsi vardır.

Alxan çölü *or., mür.* Füzuli r-nu ərazisində çöl. Oronim *alxan* (Köndələncəy ilə bağlıdır), *çöl* (düz.) və *-ü* (mənsüb.şək.-si) komponentlərindən düzəlib, "Köndələncəyin axdığı çöl" deməkdir.

Alxanlı *oyk, düz.* Füzuli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Köndələncəyin sol sahilində, Mil düzündədir. Tədqiqatçıların əksəriyyəti bu oykonimi alxanlı etnonimi ilə əlaqələndirir və belə bir məlumata istinad edirlər ki, kəndi XVIII əsrdə Qarabağ xanı Pənahəli xanın Naxçıvandan Qarabağa köçürdüyü kəngərlilərin alxanlı tirəsi salmışdır. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, *alxan* sözü Azərb. dilinin qərb qrupu dialektlərində "köndələn qazılmış xəndək yeri" deməkdir. Kəndin Köndələn çayının sahilində yerləşdiyini nəzərə alsaq, bu oykonimi "Köndələncəyin axdığı kənd" kimi izah etmək olar. Çeçenistanda VI-XIII əsrlərdə alanların yaşayış məskəni olan Alxanqala yer adı və Alxançurt dağ adı da "köndələn" mənasında izah olunur.

Alxanlı *oyk., sadə.* Laçın r-nun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Hocaszu çayının sağ sahilində, Hocas dağının şm.-ş. yamacındadır. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, yaşayış məntəqəsini XVIII əsrdə Qazax sultanlığından köçmüş ailələr salmışlar. Kəndin bünövrəsini onlardan Alxas adlı bir şəxs qoymuşdur. Kənddəki binnətəllilər, əhmədخانlı, hüseyinlər və şalixlı nəsiləri özlərini Alxasın törəmələri sayırlar. Etnooykonimdir. 1933-cü ildə Kəlbəcər r-nunda Alxanlı, Göyçay r-nunda isə Birinci və İkinci Alxasava (Alxasoba) adlı yaşayış məntəqələri qeydə alınmışdır.

Alxasova *oyk., mür.* Göyçay r-nunun İncə i.ə.v.-də kənd. Bozdağın ətəyindədir. 1993-cü ilədək Birinci və İkinci Alxasova kəndlərindən ibarət idi. Oykonim "Alxasa məxsus oba" mənasındadır.

Alibəyli *oyk., sadə.* Ağdam r-nunun Üçoğlan i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Keçmiş adı Tərəkəmə Alibəylidir. Kəndi tərəkəmə elatının alibəyli tirəsi saldığı üçün belə adlandırılmışdır. Sonralar toponimin birinci komponenti düşmüşdür. Etnooykonimdir. 1933-cü ildə Cəlilabad r-nunun Qaralı i.ə.v.-də də eyniadlı kənd qeydə alınmışdır.

Alıc *oyk., sadə.* Quba r-nunun Amsar i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın sahilindədir. Qədim türk dillərində *alıç/alıç/alıç* sözü çoxmənalı olub, "çayın ağzı, mənsəbi; axar suyun hövzəyə tökülən yeri", "soyuq", "uzaq, uzaqda olan"; "düz olmayan, kələ-kötür", "dəyişdirilmiş", "iynəyarpaqlı ağac", "vəhşi heyvan, quş" və s. mənaları ifadə edir. Oykonim "uzaqda olan, ucqar kənd" deməkdir. 1933-cü ildə Quba r-nunun Digah kəndinin adı da Alıc Digah şəklində qeydə alınmışdır.

Alıcan *oyk., düz.* Laçın r-nunun Köhnəkənd i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, kəndi Xocavənd r-nunun Susalıq kəndindən gəlmiş Alıcan adlı şəxs salmışdır. Kənddə onun nəslə indi də alıcanlılar və ya əmiralılar adlanır. Oykonim *alıç* (ucqar) və *-an* (yer, məkan

anlayışı ifadə edən şəkl.) komponentlərindən düzəlib, "ucqar yer" deməkdir. Etnotoponim olması da mümkündür.

Alıçqışlaq *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Aşağı Zeyd i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin ortalarında Qubanın Alıç kəndindən köçüb gələn ailələr salmışlar. "Alıç kəndinin qışlağı, alıçlıların qışlağı" mənasını bildirir.

Alıkeyxalı/Alıkoyxalı/Alıkovxalı *oyk., düz.* Cəbrayıl r-nunun Soltanlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi keçmişdə Beydili adlanan ərazidə salınmışdır. Yerli əhalinin məlumatına görə, XVI əsrdə yaşamış Cəbrayıl adlı kişinin altı oğlundan birinin adı Alı olmuşdur. Ataları öldükdən sonra onların saldıqları kəndlər də öz adları ilə adlanmışdır. Bu kəndlərdən biri də indiki Alıkeyxah (Alıkovxalı)dır. Oykonom *Alı kovxa* (antr.) və *-lı* (mənsubluq, aidlik ifadə edən şəkl.) komponentlərindən düzəlib, "Alı yüzbaşıya məxsus kənd" deməkdir. Zaqatala r-nu ərazisində Alkoxalı (Alıkovxalı) çay adının qeydə alınması bu ərazidə də vaxtilə eyniadlı yaşayış məntəqəsinin olmasından xəbər verir.

Alıkənd *oyk., mür.* Kəlbəcər r-nunun Qktyabrəkənd i.ə.v.-də kənd. Şahdağ silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Alılıdır. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndi XIX əsrdə kəlbəcərli Alı Kərbəlayi Avaz oğlu özünə məxsus binə yerində salmış və yaşayış məntəqəsi də onun adı ilə adlandırılmışdır (Alılı kənd/Alılıkənd/Alı kənd). Oykonom *Alı* (antr.) və *kənd* (yaşayış məntəqəsi termini) sözlərindən düzəlib, "Alıya məxsus kənd" deməkdir. 1933-cü ildə Göyçay r-nunun Ramal və Şəkər i.ə.v.-lərində daha iki Alıkənd kəndi qeydə alınmışdır.

Alılar *oyk., sadə.* Cəlilabad r-nunun eyni-adlı i.ə.v.-də kənd. İncəçayın hər iki sahilində, düzənlikdədir. Etnooykonimdir. 2001-ci ildən rəsmi olaraq Alar adlandırılmışdır.

Alıncalı *oyk., düz.* Xanlar r-nunun Kolayır i.ə.v.-də kənd. Oykonom *Alınca* (qala adı; V-XIII əsr gürcü mənbələrində "Əlincə", "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanlarında "Alınca qalası" kimi qeyd olunur) və *-lı* (mənsubluq, aidlik bildiren şəkl.) komponentlərindən düzəlib, "Alıncadan olanlar və ya Alıncadan gələnələr" deməkdir. Naxçıvanda Əlincə/ Alınca adlı məşhur qala, dağ və çay vardır.

Alırzalar *oyk., sadə.* Kəlbəcər r-nunun Başlıbel i.ə.v.-də kənd. Qaraxan çayının sahilində, Dəlidağın ətəyindədir. Deyilənə görə, kəndin əsasını Laçın r-nunun keçmiş Muncuqlu kəndinin sakini Hacı Alırza adlı şəxs qoymuşdur. Etnooykonimdir. 1988-ci ilədək Ermənistanın Ararat rayonunda eyniadlı kənd olmuşdur.

Alırzalı *oyk., sadə.* Goranboy r-nunda kənd. Düzənlikdədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, yaşayış məntəqəsi XVIII əsrdə Qarabağ xanı İbrahimxəlil xanın darğası, Ağdam r-nunun Sarıçalı kənd sakini Alırzanın

Güllücə kəndindən gətirdiyi ailələrin məskunlaşması nəticəsində yarandığı üçün həmin dağın adı ilə adlandırılmışdır.

Alışar *oyk, düz.* Şəhur r-nunun Yengicə i.ə.v.-də kənd. Elmi ədəbiyyatda bu oykonimin izahı belə verilir: *alış* (qədim türk dillərində "çay ağzı, çayın mənsəbi, axar suyun hövzəyə tökülən yeri") və *ar* ("qarşı, əks tərəf mənasını ifadə edir) komponentlərindən düzəlib, "çay ağzının əks tərəfi" deməkdir. Kəndin Xələcdəşi dağının ətəyində, Arazın sahilində, çay suyunun güclü axaraq töküldüyü yerin əks tərəfində yerləşməsi bu fikri təsdiq edir.

Alqışlaq *oyk, mür.* Xaçmaz r-nunun Aşağı Zeyd i.ə.v.-də kənd. 1979-cu ildə Alqışlaq şəklində qeydə alınmışdır. Oykonimi iki cür izah etmək olar: 1. *al* (burada "böyük") və *qışlaq* (qış mənzili; yaşayış məntəqəsi termini) sözlərindən düzəlib, "böyük qışlaq; böyük kənd" deməkdir; 2. *Alı* (antr.) və *qışlaq* (kənd) sözlərindən düzəlib, "Alı adlı şəxsə məxsus qışlaq yeri" deməkdir.

Allahqulubağ/Allahqulubağı *oyk, mür.* Zərdab r-nunun Gəlmə i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilindədir. Oykonim *Allahqulu* (antr.), *bağ* (meyvə ağacları əkilmiş sahə) və *-ı* (mənsüb.şək.-si) komponentlərindən düzəlib. Mənbələrin verdiyi məlumatlara görə, 1855-ci ildə Zərdab icmasına aid olan Kür qırağındakı 740 desyatınlik tut bağları sonralar ayrı-ayrı bəylər və ruhanilər arasında bölüşdürülmüşdü. Həmin bağlardan biri Allahqulu adlı bəyə mənsüb olmuşdur. Zərdabdan və başqa yerlərdən gəlmiş ailələr həmin ərazidə məskunlaşdıqdan sonra bağ yeri kəndə çevrilmiş və həmin bəyin adını daşımışdır. Kəndin adı "Allahqulu adlı şəxsə məxsus bağ yeri" deməkdir. 1917-ci ildə Birinci və İkinci Allahqulubağı adı ilə iki kənd kimi qeydə alınmışdır.

Allahqulu bulağı *hidr., mür.* Yardımlı r-nunun Vərgədüz kəndində bulaq. Hidronim *Allahqulu* (antr.), *bulaq* (su obyektini termini) və *-/* (mənsüb.şək.-si) komponentlərindən düzəlib, "Allahqulu adlı şəxsə məxsus bulaq" deməkdir.

Allahqulular *oyk, sadə.* Şuşa r-nunun Şırlan i.ə.v.-də kənd. Xəlfəli çayının sahilində, düzənlikdədir. Keçmiş adı Allahquluşağı olmuşdur. XIX əsrin əvvəllərində bu kəndi Qarabağ xanı Mahmudqulu xana mənsüb xəlfəli elatının allahquluşağı nəslə salmışdır. Etnooykonimdir.

Allahmədədli *oyk, sadə.* İmişli r-nunun Məmmədli i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Şahsevənlərin Muğanlı tayfasının allahmədədli tirəsi keçmişdə yayı Kəlbəcər dağlarında, qışı isə indiki kəndin yerində keçirmişdir. XIX əsrin sonlarında onlar öz qışlaq yerində məskunlaşmış və indiki yaşayış məntəqəsini yaratmışlar. Etnooykonimdir.

Allahverdi gölü *hidr., mür.* Abşeron yarımadasında göl. Hidronim *Allahverdi* (antr.), *göl* (su obyektini termini) və *-ü* (mənsüb.şək.-si) komponentlərindən düzəlib, "Allahverdiyə məxsus göl" deməkdir. Keçmişdə torpaq xüsusi şəxslərin olduğu kimi, bəzi təsərrüfat əhəmiyyəti olan göllər də ayrı-ayrı adamlara məxsus idi. Bu səbəbdən də Azərb.-da şəxs adı daşıyan bir

sıra göllər vardır. Lerik r-nunun Kodərə kəndində Allahverdi yeri, Ermənistanda Allahverdi şəhəri qeydə alınmışdır.

Allahverənli *oyk., sadə.* Cəlilabad r-nunun Xəlilli i.ə.v.-də kənd. Həmşirə çayının sahilində, Burovar silsiləsinin yamacındadır. Kəndin əsasını XIX əsrin birinci yarısında allahverənli nəslinə mənsub ailələr qoymuşlar. Emooykonimdir.

Allahyarlı *oyk., sadə.* 1. Beyləqan r-nunun Eyvazlılar i.ə.v.-də qəsəbə. Mil düzündədir. 1986-cı ildə Biləsuvar r-nunun Səmədabad kəndindən köçmüş allahyarlı nəslinə mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində salınmışdır. Allahyarlılar vaxtilə Birinci Şahsevən kəndinin yaxınlığında Allahyarlı obası deyilən yerdə yaşamış, sonralar Səmədabad kəndinə köçmüşdülər; 2. Masallı r-nunun Yeyənkənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi öz adını eyvazlılar elinə mənsub allahyarlı nəslinin adından almışdır; 3. Siyəzən r-nunun Ərziküş i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim allahyarlı nəslinin adı ilə bağlıdır. Etnotoponimdir.

Allanmış göl *hidr., mür.* Ataçay hövzəsində göl. Hidronim *allanmış* (qızarmış, qırmızı rəngə çalan) və *göl* (su obyektini) sözlərindən düzəlib, "qızarmış göl" deməkdir.

Allı/Alıçay *hidr., sadə.* Xocavənd r-nunda çay. Quruçayın sağ qoludur. Böyük Kirs dağından, 2280 m. hündürlükdən başlanır. Aşağı axımında İğah adlanır. Çay öz adını vaxtilə burada mövcud olmuş Allı yaşayış məntəqəsinin adından almışdır. 1917-ci ildə Lənkəran qəzasında Allı adlı kənd qeydə alınmışdır.

Almaarx *hidr., mür.* Yevlax r-nu ərazisində arx. Tədqiqatçıların böyük əksəriyyətinin fikrincə, "alma" sözü ilə bağlı toponimlər alma ağacı ilə zəngin obyektləri bildirir. Lakin "alma" komponentli toponimlərin bağlı olduğu obyektlərin müxtəlifliyi və arealının genişliyi bu fikirlə razılaşmamağa əsas verir. Belə ki, Alma Ata (Tatarıstan), Alma Atı (Qazaxıstan), Alma Kerman, Alma Tamak, Alma Tarxan (Kırım), Alma/Zeda Alma (Acarıstan), Almazar (Özbəkistan), Alma çayı (Kırım dağlarından axır), Alma Arasan (Qazaxıstan), Almalı (Azərb., Cənubi Azərb., Ermənistan) və s. coğrafi adların hamısı alma ağacı ilə bağlı ola bilməz. Türk dillərində *alma* sözünün "meyvə növü" mənasından başqa "dəyişmə"; "alınma, götürülmə"; "üstün, daha yaxşı" "turş"; "almat/almatı" şəklində isə "təbəə, rəiyyət, təcəbilik" mənalarında işləndiyini və Alma Atı (Qazaxıstan) şəhərinin və Almatinka çayının rus mənbələrində "Verniy", "reka okolo Vernoqo" adlanmasını nəzərə alsaq bu fikri təsdiq etmiş olarıq. Bu baxımdan Yevlax r-nundakı Almaarx hidronimi *alma* (alınma) və *arx* (su obyektini) sözlərindən düzəlib, "hansısa su hövzəsindən alınma, ayrılma arx" deməkdir.

Almabulaq *hidr., mür.* Yardımlı r-nunun Horavar kəndində bulaq. Hidronim *alma* (turş) və *bulaq* (su obyektini) sözlərindən düzəlib, "turş bulaq, turş su" deməkdir.

Almalı *oyk., düz.* 1. Qax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Almalı çayının sahilində, Alazan-Həftəran vadisindədir. Yaşayış məntəqəsi eyniadlı sahədə salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Kəndin ərazisində Almalı nüyü (Almalı dərəsi) adlanan başqa bir obyekt də qeydə alınmışdır. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, kənd Samux r-nundan gəlmiş ailələr tərəfindən salınmışdır; 2. Daşkəsən r-nunun Zinzahal i.ə.v.-də kənd. Murovdağ silsiləsinin yamacında, Gəncə çayının sahilindədir. Yaşayış məntəqəsi əvvəllər Almalı adlanan yamacda qonşu Zinzahal kəndindən köçmüş ailələr tərəfindən salınmışdır. Oykonom *alma* (meyvə ağacı) və *-li* (varlıq, bolluq bildirən şəkl.) komponentlərindən düzəlib, "alma bağı olan kənd" deməkdir. Qax r-nunda Armudlu adlı kəndin olması bunu bir daha sübut edir; 3. Xocalı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. dağətəyi ərazidədir. Azərb.-nin şm.-i Rusiya tərəfindən işğal olunduqdan sonra burada gəlmə ermənilər məskunlaşmış, kəndin adını da tədricən erməni dilinə tərcümə edərək Xndziristan (erməni dilində "almalı" deməkdir) qoymuşdular. Sovet hakimiyyəti illərində bu adla da rəsmiləşdirilən kənd 1992-ci ildən yenidən Almalı adlandırılmışdır.

Almalı dağ *or., mür.* 1. Şahbuz r-nunda dağ. Aşağı Rəmşin kəndindən ş.-də yerləşir. Hün. 2150 m.; 2. Şəki r-nu ərazisində dağ. Oronim *almalı* (cır alma ağaclarından ibarət bitki örtüyü olduğu üçün) və *dağ* (müsbət relyef forması) sözlərindən düzəlib. Şəki r-nundakı Almalı yaylağı oronimi də ərazidəki dağın adındandır.

Almalıq *oyk., düz.* Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Tutqunçayın sahilində, Laçın dağının (Kiçik Qafqaz) ətəyindədir. Kəndin ərazisi XIX əsrin ortalarında sarallı tayfasına mənsub səkkiz evdən ibarət elatın qışlaq yeri olmuşdur. Qışlaq cır alma ağacları olan ərazidə yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır. 1934-40-cı illərdə yaxınlıqdakı Otaqlar, Gözlübulaq, Ortakənd və Çayqışlaq kəndlərindən köçmələrin bu ərazidə məskunlaşması ilə Almalıq kəndi yaranmışdır. *Almalıq* "alma ağacları ilə zəngin olan yer; alma bağı" deməkdir. Quba r-nunun Davudoba və Hacıqayıb kəndlərində Almalıq adlı iki sahə, Yardımlı r-nunun Vəlixanlı kəndində Almalıq adlı yer qeydə alınmışdır. Almalıq adına Muq dağından tapılmış VIII əsrin əvvəllərinə aid sənədlərdə rast gəlmək olar. Orta əsrlərdə Türkmənistan ərazisində bir neçə Almalıq toponimi qeydə alınmışdır. Özbəkistanın Daşkənd vilayətində Almalıq adlı şəhər, Dağıstanda Almalıq kəndi, Almalıqçay adlı çay var.

Almalıta *oyk., mür.* Tovuz r-nunun Qəribli i.ə.v.-də kənd. Zəyəm çayının sahilindədir. Oykonom *almalı* (alma ağacları olan) və *tala* (ətraf ərazidən fərqli sahə) sözlərindən düzəlib, "alma ağacları olan tala" deməkdir. Keçmişdə Çanaxçı da adlanırdı. Yaşayış məntəqəsi cır alma ağaclarının bol olduğu talada

çanaxçı nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Almalıdərə (Oğuz, Zəngilan, Göyçay, Laçın), Almalı düzü (Kəlbəcər), Almalı çökək (Gədəbəy), Almalı çuxur (Laçın) yer adları da "alma ağacları ilə zəngin yer" mənasını ifadə edir.

Almaz *hidr., sadə.* Oğuz və Qəbələ r-nları ərazisində dağ. Əlican və Türyan çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 395 m. Olmaz variantında da qeydə alınmışdır. Türk dillərində *almaz/almas* sözü "möhkəm daş", "polad", "parlaq" mənalarını ifadə edir. Toponimiyada bu qiymətli daşın çıxarıldığı yataq da göstərilir. Voroşilovqrad, Rostov vilayətlərində və Yakutiya qeydə alınmış Almaznaya, Almazniy şəhər və qəsəbələri belələrindəndir. Oğuz r-nundakı Almaz oronimi isə "möhkəm"; "parlaq" mənasındadır.

Almu *oyk., sadə.* Lerik r-nunun Vizəzəmin i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Türk dillərində *alum/alımu* "yaxın; əldə edilmiş" deməkdir. Oykönim kəndin mərkəzə yaxın olmasını bildirir.

Alolar *oyk., sadə.* Kəlbəcər r-nunun Keşdək i.ə.v.-də kənd. Alolar çayının (Tərtər çayının qolu) sahilindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Keşdək kəndinə məxsus binə olmuşdur. Sonralar həmin kənddən alolar nəslinə mənsub ailələrin burada daimi məskunlaşması nəticəsində yaşayış məntəqəsi yaranmışdır. Etnotoponimdir.

Alolar gölü *hidr., mü.* Kəlbəcər r-nunda göl. Bəzi mənbələrdə Alovlar gölü şəklində qeydə alınmışdır. Göl ya təbii şəraitdən qurumuş, ya da qurudulmuşdur. Hidronim *Ayolar* (yerləşdiyi yaşayış məntəqəsinin adıdır), *göl* (su obyektini termini) və *-ü* (mənsub. şəkl.-si) komponentlərindən düzəlib, "Alolar kəndinin gölü" deməkdir.

Alpan *or., sadə.* Quba r-nu ərazisində dağ. Toponim qədim alban tayfa adını özündə əks etdirir. Albanlar Azərb.-nin türk mənşəli qədim yerli sakinləri olmuşlar.

Alpan *oyk., sadə.* Quba r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Quruçayın sağ sahilində, Qusar maili düzənliyindədir. Kəndin ərazisində e.ə. I minilliyə aid Alpan şəhərgahı var. Etnotoponimdir.

Alpı *oyk., düz.* Ucar r-nunun Qulabənd (Güləbənd) i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzəndədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumatlara görə, kənd keçmişdə Alplı adlanmışdır. Bəzi mənbələr bu toponimi Alplı etnotoponiminin fonetik dəyişikliyə uğramış forması kimi qəbul edir. Türk dillərində *alp* "böyük, iri, yüksək"; "qəhrəman"; "atıcı"; "pəhləvan"; moqol dilində *alba/alpa* "vergi, gəlir növü"; "məcburi xidmət" deməkdir. Beləliklə, Alpı kəndinin adı "böyük kənd" və ya "vergi verən kənd" mənasını ifadə edir.

Alpout *or., sadə.* 1. Bərdə r-nunun eyni-adlı i.ə.v.-də kənd. Yuxarı Qarabağ kanalından bir qədər aralı, Qarabağ düzəndədir; 2. Goranboy r-nunun Fəxrəli i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qax düzənliyindədir. 1953-cü ildə keçmiş Samux r-nunun Alpout kəndinin buraya köçürülməsi ilə yaranmış yaşayış

məntəqəsi keçmiş kəndin adını saxlamışdır; 3. Göyçay r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şilyan çayının sol sahilində, Şirvan düzündədir; 4. Qazax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Coqas çayının sol sahilində, dağ ətəyindədir; 5. Laçın r-nunun Qoşasu i.ə.v.-də kənd. Hocaszu çayının sol sahilində, Qabaqtəpə dağının ətəyindədir; 6. Ucar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. 1914, 1917-ci illərə aid mənbələrdə Azərb.-nin Quba, Ağdam, Şamaxı (2), Samux r-nlarında da Alpout adlı kəndlər qeydə alınmışdır. Etnotoponimdir. Məlumdur ki, VIII əsrdən mənbələrdə adları çəkilən alpoutlar Səfəvilərə hərbi xidmət etdiklərinə görə Cənubi Qafqazın müxtəlif yerlərində torpaqlar almışdılar. Bu da Alpout adının yayılma arealına öz təsirini göstərmişdir.

Alpout *hidr., sadə*. Qazax r-nu ərazisində çay. Çay öz adını eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından almışdır.

Alpout dərəsi *or., mür.* Şamaxı r-nu ərazisində dərə. Oronim *Alpout* (kənd adı), *dərə* (mənfə relyef forması) və *-(s)i* (mənsub. şəkl.-si) komponentlərindən düzəlib, "Alpout kəndinin dərəsi" deməkdir. 1917-ci ildə Şamaxı ərazisində Erməni Alpout və Türk Alpout adlı iki kənd qeydə alınmışdır.

Alpoutdərə *hidr., sadə*. Şamaxı r-nu ərazisində çay. Alpout dərəsindən axdığı üçün adını həmin dərədən almışdır.

Altiğac *oyk., mür.* Abşeron r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ataçayın sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin ş. ətəyindədir. XIX-XX əsrlərdə Şurabad da adlanırdı. Oykonom *altı* (say) və *ağac* (qədim uzunluq ölçü vahidi, təqribən 6-7 km.-ə qədər məsafəni bildirir) sözlərindən düzəlmişdir. Həqiqətən də Altiğac kəndi ilə keçmişdə poçt məntəqəsi və ona məxsus karvansarası olan Şamaxı arasındakı məsafə 6 ağacliqdır. Yaşayış məntəqəsi mərkəzlə arasındakı məsafəyə görə bu adı almışdır. Altiğac oykonominə ilk dəfə 1823-cü ilə aid mənbədə təsadüf olunur. İrənin Qafqaz vilayətində də Altiğac adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır.

Altiğac *hidr., sadə*. 1. Abşeron r-nunda mineral bulaq. Altiğac kəndindən 0,5 km. c.-ş.-də yerləşir. Suları soyuq və kükürlüdür. Adını eyniadlı yaşayış məntəqəsindən almışdır; 2. Abşeron r-nunda çay. Mutyanka çayından ayrılan sağ qoldur. Adını ərazidəki eyniadlı yaşayış məntəqəsindən almışdır.

Altınca *oyk., düz.* Qubadlı r-nunun Kavdaq i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Altınca Qiyaslı, yaxud Narlı Qiyaslı olmuşdur. Yerli əhəlinin verdiyi məlumatlara görə, XIX əsrdə Naxçıvanın Nehrəm kəndindən qiyaslı nəslinə mənsub ailələr Narlı (Narlı-dərə) adlanan bu əraziyə keçərək kəndin bünövrəsini qoymuşlar. Bu oykonom 1917 və 1933-cü illərdə Altıncı, 1961-ci ildə Altıncı şəklində qeydə alınmışdır. Türk dillərində *altın/altun* "qızıl", "mis" mənasında işlənir, *-çı* isə peşə, sənət bildirən şəkl.-dir. Beləliklə, əslı Altıncı olan bu oykonom "zərgər" və ya "misgər" deməkdir.

Altıntaxta/Altuntaxta *or., mür.* Qarabağ I silsiləsində aşırım. Kirs dağından c.-da, Laçın r-nu ilə Xocavənd r-nu arasındadır. Hün. 2242 m. Oronim

altun (qızıl) və taxta (dağlıq yerdə hamar sahə, ətraf sahələrdən fərqli olaraq hündür ərazidə düzənlik) sözlərindən düzəlib. Tədqiqatçıların bir qismi bu oronimi "qızıl çıxarılan dağda hamar sahə", digər qismi isə dağın vulkan mənşəli olmasından çıxış edərək "dağda qırmızı süxurlardan ibarət hamar sahə" kimi izah edirlər. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, toponimiyada qırmızı rəngi ifadə etmək üçün "altun" deyil, "qızıl" sözündən istifadə olunur. Ona görə də bu oronimi ya qiymətli metal olan qızılla (və ya mislə), ya da onun qızıl kimi parıldaması ilə əlaqələndirmək lazımdır.

Alunitdağ *oyk., mür.* Daşkəsən r-nunun Daşkəsən şəh. i.ə.v.-də qəsəbə. Qafanqala silsiləsinin c. ətəyindədir. Bir müddət "85-ci sahə" adlanmışdır. 1958-ci ildən Alunitdağ mədəni yaxınlığında salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Toponim elmi ədəbiyyatda alunit (mineral adı) və dağ sözlərinin birləşməsi kimi izah olunur. Bəzi türkdilli xalqların toponimiyasında *alin/alun* və it-dağın c. tərəfi, c. ətəyi deməkdir. Qəsəbənin coğrafi mövqeyi onun "dağın cənub ətəyi" mənasında olduğunu bir daha sübut edir.

Alvadi *or., mür.* Masallı r-nu ərazisində dağ. Oronim *al* (burada "yüksək") və *vadi* /*vartu/virdu/artı* (təpə; aşırım) sözlərindən düzəlib, "yüksəktəpə; dağ aşırımı" deməkdir. Dağın yaxınlığındakı kənd də onun adını daşıyır (bax: Köhnə Alvadi, Təzə Alvadi). Yerli əhali toponimi "qırmızı vadi" (çoxlu qırmızı lalə bitdiyi üçün) kimi izah edir.

Amankənd *oyk., mür.* Biləsuvar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Toponimikada bu yaşayış məntəqəsinin adını Qarabağın otuzikilər tayfasının amanlı tirəsinin adı ilə bağlayırlar. Oykönim "amanlı tirəsinə məxsus kənd" deməkdir. Etnotoponimdir.

Amanlı *oyk., sadə.* Qax r-nunun Qıpçaq i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Etnotoponimdir.

Amaras *hidr., mür.* Xocavənd r-nu ərazisində çay. Qədim Alban şəhəri Amarasın xarabalığı çayın sahilindədir. Hidronim *amar* (qəd. türk. "çay") və *as* (böyük çay qolu) sözlərindən düzəlib, "böyük çay qolu" deməkdir

Ambar *hidr., sadə.* Şəmkir r-nu ərazisində çay dərəsi. *Ambar* türk dillərində "su yığılan yer", "su saxlanan yer", "müxtəlif ərzaq məhsulları və s. saxlanan yer" deməkdir. Türkiyədə Ambarlı, Gürcüstanda Ambartəpə, Kareliyada Ambarıny adlı yaşayış məntəqələri var

Ambardağ/Anbardağ *or., mür.* Şəmkir r-nu ərazisində dağ. Cəyir çayının sağ sahilindədir. Hün. 1125 m. Oronim *Ambar* (ərazidəki eyniadlı çay dərəsinin adı) və *dağ* (müsbət relyef forması termini) sözlərindən düzəlib, "Ambar dərəsi yaxınlığında dağ" deməkdir. Bəzi mənbələrdə Anbardağ şəklində qeydə alınmışdır. Yakutiya da Anabar adlı çay və r-n vardır.

Ambu *oyk., mür.* Lerik r-nunun Biləbənd i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Tədqiqatçıların fikrincə, *ambu/ambo* talış mənşəli söz olub, "yabanı xurma", "armud", "ambar"

deməkdir. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, bu toponim Ambuhoni adından təhrif olunmuşdur. Taliş dilindəki ambu (armud) və honi (bulaq) sözlərindən düzəlib "armudlu bulaq" mənasındadır. Lakin türkdilli xalqların toponimiyasında *am* "keçid"; "ağız"; "yarğan"; "dərə", *bu(r)* isə "yüksəklik" mənalarını ifadə edir. Kəndin coğrafi mövqeyini nəzərə alsaq, demək olar ki, *ambu* sözü "dağ keçidi" mənasına uyğundur. 1961-ci ildə Anbu şəklində qeydə alınmışdır.

Amburan *on, mür.* Bakıda, Xəzər dənizində burun. Qədim Bilgəh kəndinin yaxınlığında olduğu üçün Köhnə Bilgəh burnu da adlanır. Oronim *am* (ağız) və *buran/burun* (çıxıntı) sözlərindən düzəlib, "çay ağızında, çay mənsəbində olan çıxıntı" deməkdir.

1917-ci ildə Lənkəran qəzasında Amburan adlı kənd qeydə alınmışdır.

Amburdərə *or., mür.* Lerik r-nu ərazisində dərə. Oronim *ambur* (yarğan, dərə, keçid) və *dərə* (mənfə relyef forması; çuxur) sözlərindən düzəlib, "yarğan, çay dərəsi" deməkdir.

Amburdərəçay *hidr., mür.* Lerik r-nunda çay. Hidronim *Amburdərə* (*or.*) və *çay* (su obyektini) sözlərindən düzəlib, "Ambur dərəsindən axan çay" deməkdir.

Ambuzəmi/Ambuzami *or., mür.* Astara r-nunun Torədi kəndi ərazisində dağ. Oronim *ambu* (dağ keçidi) və *zəmi* (yer, sahə) sözlərindən düzəlib, "keçidi olan dağ" deməkdir. Həmin r-nun ərazisində Ambon və Ambubənd coğrafi obyektləri də qeydə alınmışdır.

Ametist *hidr., sadə.* Şahbuz r-nu ərazisində min. bulaq. Ametist şəffaf göy və ya bənövşəyi rəngli qiymətli mineral daşdır. Bulağın adı həmin ərazidə ametist mineralının çıxarılması ilə bağlıdır.

Amirki/Amiraki *or., mür.* İsmayılı r-nu ərazisində dağ. Oronimi qismən təhrifə uğramış (Əmir əku) hesab edən bəzi tədqiqatçılar *Əmir* və *ku* (tatca "dağ") sözlərindən ibarət olan toponim kimi "Əmirin dağı" mənasına üstünlük verirlər. Oronim *amir* (amur türk dillərində və monqol dilində "sakit dinc") və *ki* (ku/kuh İran dillərində "dağ") sözlərindən düzəlib, "sakit dağ; dinc dağ" deməkdir.

Amsar/Əmsar *oyk., sadə.* Quba r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ağçayın sahilində, dağətəyi düzənlikdədir. Tədqiqatçıların fikrincə, oykonim ərəb mənşəli *əmsar* (mesr sözünün cəmi) "böyük şəhər, ölkə"; "böyük yaşayış məntəqəsi" sözü ilə bağlıdır. Görünür, Ərəb xilafəti dövründə yaşayış məntəqəsi başqalarına nisbətən böyük və əhalisi çox olduğuna görə onu Amsar (Əmsar) adlandırmışlar.

Amsar *hidr., sadə.* Quba r-nunda Amsar kəndindən q.-də min. bulaq. Azdebitlidir. Suyu soyuq, rəngsiz və şəffafdır. Suyu bir qədər qızdırmaqla yerli əhali tərəfindən müalicə üçün istifadə edilir. Adını yaxınlığında yerləşdiyi eyniadlı yaşayış məntəqəsindən almışdır.

Amsarqışlaq *oyk., mür.* Quba r-nunun Alekseyevka i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Amsar kəndindən kəçüb gələnlər tərəfindən salınmışdır. Oykonom *Amsar* (oyk.) və *qışlaq* (qış mənzili) sözlərindən düzəlib, "Amsar kəndinə aid qışlaq yeri" deməkdir. 1933-cü ildə Amsarqazma kimi qeydə alınmışdır.

Amuduq *or., sadə.* Qubadlı r-nu ərazisində dağ. Dağın üstündə qədim yaşayış məskəninin yeri və təbii istehkamı xatırladan Amuduq məbədi var. Türkiyədə Van gölünün yaxınlığındakı Amid qalasının adı ilə eyni mənşəli olması ehtimal olunur. Xalq etimologiyasına görə, oronim Armudluq sözünün təhrif olunmuş formasıdır.

Anaarx *hidr., mür.* Tovuz, Ağsu, Neftçala, Ağdaş, Tərtər r-nlarında arxlar. Hidronim *ana* (böyük, əsas, baş) və *arx* (su obyektini) sözlərindən düzəlib. Obyekt ölü cəhətdən təyin edir.

Anabad *oyk., mür.* Ordubad r-nunun Ordubad şəh. i.ə.v.-də kənd. Zəngəzur silsiləsinin c. ətəyindədir. Bu sözlə bağlı Anabad yeri (Qubadlı), Anabad dərəsi (Laçın) və s. mikrotoponimlər mövcuddur. Van gölündən c.-da, Anabad məbədinin yaxınlığında Anabad adlı kənd var. Tədqiqatçılar toponimi orta fars dilindəki *anapat*. (adam yaşamayan, abad olmayan yer) sözü ilə bağlayırlar. Oykonom *ana* (əsas, böyük, baş) və *bad/bat/bet* (dağ yamacı, eniş, dağ ətəyi) sözlərindən düzəlib, "böyük dağ ətəyi" deməkdir. 1918-ci ilədək Ermənistanın Qafan r-nunda Anabad adlı yaşayış məntəqəsi olmuşdur.

Anabad Qayadın *or., mür.* Babək r-nu ərazisində dağ. Əznəbürd kəndindən şm.-da yerləşir. Hün. 2077 m. Bəzi ədəbiyyatlarda Anabad Gədik kimi də işlədilir. Oronim *Anabad* (oyk.), *qaya* (dağ) və *dın* (maldarların dincəldiyi yer, yaylaq) sözlərindən düzəlib, "Anabad kəndinin dağda yaylaq yeri və ya Anabad kəndinin yaylağı olan dağ" deməkdir.

Ana Zağa *or., mür.* Qobustanda mağara. Oronim *ana* (baş, böyük, əsas) və *zağa* (oyuq, quyu, mağara) sözlərindən düzəlib, "böyük mağara" deməkdir.

Anart *or., mür.* Bakıda pəlçiq vulkanı. Oronim türk dillərindəki *an* (çökək, quyu; yeraltı boşluq) və *art* (yüksəklik) sözlərindən düzəlib, "yüksəklikdə quyu; dağda yeraltı boşluq, vulkan" deməkdir.

Anbabu *oyk., düz.* Astara r-nunun Asxanakəran i.ə.v.-də kənd. Bəşəri çayının sahilində, Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Anbobu, Anbubu, Anbobo variantlarına da təsadüf olunur. 1917 və 1961-ci illərdə Ambu şəklində qeydə alınmışdır. Talış dilində *ambu* "anbar" deməkdir.

Anbardağ bax: Ambardağ.

Ancaqov *oyk., mür.* Lerik r-nunun Bürsülüm i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Bəzi tədqiqatçılara görə, Ancaku sözündən təhrifdir. Güman edilir ki, qıpçaqların *əncə* tayfasının adından və talış dilindəki *ku* (yer, ərazi) sözündən ibarət olub, "əncələrin məskən yeri" mənasındadır. Əslində

oykonim talış dilindəki *anca* (doğramaq, kəsmək) və *qov/gav* (öküz, qaramal) sözlərindən ibarət olub, "mal kəsilən yer; sallaqxana" deməkdir.

Andreyev bankəsi *hidr., mür.* Bakıda, Xəzər dənizində dayazlıq. Rus dənizçilərindən birinin adı ilə bağlıdır.

Andreyevka *oyk., sadə.* Cəlilabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. İncəçaydan bir qədər aralı, Lənkəran ovalığındadır. XVIII əsrdə Rusiyadan köçüb gəlmiş kəndli icmalarından birinin adı ilə bağlıdır. 1992-ci ildə kəndin əvvəlki adı özünə qaytarılaraq Qarazəncir adlandırılmışdır.

Andurma *oyk., sadə.* Lerik r-nunun Çayrud i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Türk dillərində andurma "qoruq; ov heyvanları ilə zəngin olan yer" deməkdir. XX əsrin əvvəllərində kəndin əhalisi İrana köçmüş, sonralar kənd yenidən bərpa olunmuşdur. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, *andurma* talışça "dəmirağac" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi dəmirağac bitən ərazidə salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Amur vilayətində Amderma adlı qəsəbə vardır.

Angalan/Angəlan/Əngəlan *or., düz.* Abşeron r-nu ərazisində dağ. Türk dillərində *ankal/angal* sözü "təəcübü, heyranedic, qəribə", monq. dilində isə *anq* "yarıq, çat, xəndək" mənalarını ifadə edir. Oronim *angal* və *-an* (şək.) komponentlərindən düzəlib, "çatlamış yer və ya qəribə, heyranedic yer" deməkdir. 1917-ci ildə Quba qəzasında Angəlan, 1961-ci ildə isə Sumqayıtda Əngəlan adlı yaşayış məntəqələri qeydə alınmışdır.

Anqolovibənd/Anqilovibənd *or., mür.* Lənkəran r-nu ərazisində, Bəşərü və Ləmər çayları arasında dağ. Hün. 1160 m. Oronim *anqil/anqülü* (talış. "düyün"; "qovşaq"; "mərkəz"; "bənd"; "topa, yığın" mənalarını ifadə edir) və *bənd* (dağ) sözlərindən düzəlib, "mərkəzdə, ortada olan dağ" deməkdir. Dağ iki çay arasında yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Anqolovikəş/Anqilovikoş *hidr., mür.* Lənkəran r-nunun Tatova kəndində çay. Hidronim *Anqilovi* (ərazidəki dağın adı) və *kəş* (çay qolu) sözlərindən düzəlib, "Anqilovi yaxınlığından axan çay" deməkdir.

Anzor *hidr., sadə.* Naxçıvan ərazisində, Əlincə çayı dərəsində min. bulaq. Azdebitlidir. "Anzol" sözünün təhrif formasıdır.

Anzov *oyk., sadə.* Yardımlı r-nunun Hamarkənd i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Yerli əhali bu adı Anzo kimi tələffüz edir. Kəndin keçmiş adı Zivirs olmuşdur. XIX əsrin ortalarında aparılan araşdırmalara görə, kənddə cəmi beş ailə olmuşdur. Mütəxəssislərin fikrincə, *anzol anzol* talış dilində "iki yarğan arasında kiçik torpaq sahəsi" deməkdir. Lakin Qafqazda Andzav şəklində qeydə alınmış dağın adı "dar, çətin keçilən; mağara" kimi izah olunur. Tacikistanda, Hissar silsiləsindəki Anzob aşırımının adı da həmin mənə ilə bağlıdır.

Anzovlu *oyk., düz.* Lerik r-nunun Çayrud i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Kəndi Yardımlı r-nunun Anzov kəndindən çıxmış

ailələr salmışlar. 1917-ci ildə Anzoli, 1933 və 1961-ci illərdə Anzolu şəklində qeydə alınmışdır. Oykonom "Anzovdan gəlmişlər" deməkdir. İran ərazisində Ənzəli adlı şəhər mövcuddur.

Apobənd *or., mür.* Lənkəran r-nunun Biləsər kəndi ərazisində dağ. Bəşəri çayının sol sahilində yerləşir. Hün. 696 m. Oronim *apo* (toponimiyada "papaq, yuvarlaq zirvə, dağ başı" kimi izah olunur) və *bənd* (dağ) sözlərindən düzəlib, "yuvarlaq zirvəli dağ" deməkdir. 1917 və 1933-cü illərdə Lənkəran r-nunun Sefidor i.ə.v.-də Apo adlı kənd qeydə alınmışdır. Sonralar həmin kəndin adı Aşağı və Yuxarı Apu kimi verilmişdir. Filippində ən yüksək vulkan (2954 m) Apo, Xabarovsk vilayətində bir vulkan (çay və təpə) Apokan adlanır.

Arabaçı *oyk., sadə.* 1. Gədəbəy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Axınca çayının sağ sahilində, Murğuz silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhali tərəfindən Şınıx Arabaçısı da adlanır. XIX əsrin ortalarında indiki Çobankənd i.ə.v.-dəki Arabaçı kəndindən köçüb gəlmiş ailələr (azanlı, bayramlı, kəlbaylar, cültüylü tirələri) tərəfindən salınmışdır; 2. Gədəbəy r-nunun Çobankənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Toponim oğuz tayfalarından salırların bir qolu olan arabaçılar tayfasının adını əks etdirir. Etnotoponimdir.

Arabaçılar *oyk., sadə.* Bərdə r-nunun Mustafağalı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Arabaçılar Qarabağda yaşamış bəyəhmədli tayfasının tirələrindən birinin adıdır. Etnotoponimdir.

Aracı *or., sadə.* Şahbuz r-nu ərazisində, Zəngəzur silsiləsində dağ zirvəsi. Şahbuz r-nu ilə Ermənistanın sərhədindədir. Hün. 3067 m. Oronim "arada olan, sərhəd" deməkdir. Azərb. dilində "türkəçarəçi, türkəçərə ilə müalicə edən" mənasında da aracı sözü işlənir. Təbii dağ çiçəklərinin müalicəvi xüsusiyyətini nəzərə alsaq, ikinci variant da qəbul oluna bilər.

Araçadzor *oyk., mür.* Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Xaçın çayının sol sahilində, Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Dovşanlı kurqanları (e.ə. XI-IX əsrlərə aid 9 kurqan) kəndin yaxınlığındadır. Bəzi mənbələrdə Dovşanlı, Ayıdərəsi adları ilə də yad olunur. Tədqiqatçılar Araçadzor oykonimini erm. *arç* və *dzor* sözlərindən ibarət "ayı dərəsi" mənasını ifadə edən toponim kimi izah etmişlər. Əslində *araça/araçı* türk dillərində "qoruyucu, keşikçi", *zor/zur* "təpə, zirvə" deməkdir. 1992-ci ildən kəndin adı Dovşanlı kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Arakç *or., mür.* Xəzər dənizində ada. Türk dillərində *arak* "su, cövhər, tər", *aç/açak* "qucaq, ətraf, əhatə" deməkdir. *Arakəçi Arakaç* "su ilə əhalə olunmuş; ada" mənasını ifadə edir. Braziliyanın ş.-ində, Atlantik okeanının port şəhərlərindən biri Arakaju adlanır.

Arakəl/Arakel/Arakul *oyk., mür.* Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Çaylaq çayının (Araz çayının qolu) sol sahilində, Qarabağ silsiləsinin c.-ş. ətəyindədir. Kəndin əvvəlki adı Qara Quzey olmuşdur. Arakel oykonimi türk dillərindəki *arak* və *el* sözlərindən ibarət olub, "su, çay kənarında yerləşən kənd, oba" mənasına uyğundur. Çelyabinsk vilayətinin Silaçeki kəndi 1968-ci ilədək

Arakulski adlanırdı. 1917-ci ildə Cəbrayıl qəzasında Birinci və İkinci Arakul adlı iki yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır. 1988-ci ildən kəndin adı Şah İsmayıl Xətəinin şərəfinə Xətəi adlandırılmışdır.

Araqçay *hidr., mür.* Kəlbəcər r-nu ərazisində çay. Tərtər çayının sağ qoludur. Hidronim *Araq* (monq. və türk dillərində "şimal"; "dağın kölgə düşən yamacı", "açıq, geniş sahə", "quru çay yatağı" mənalarını ifadə edir) və *çay* (su obyektini termini) sözlərindən düzəlib, "şimaldan axan çay" və ya "geniş sahəni tutan çay" deməkdir. Zəngilan r-nundakı Araqlıdərə, keçmiş Yelizavetpöl qəzasında qeydə alınmış Araqlı mülkü, Ermənistanda Araqate, Gürcüstanda Araqvi coğrafi adları da bu mənə ilə bağlıdır.

Aralıq *or., düz.* Salyan r-nu ərazisində palçıq vulkanı. Türk dillərində və monq. dilində *aral* "ada, çay hövzəsi" mənasında işlənir. 1933-cü ildə Ağdaş r-nu ərazisində Aral kənd adı qeydə alınmışdır. Özbəkistan və Qazaxıstan ərazisində bir göl Aral, Uralda iki göl Aralsor adlanır. Azərbaycan dilinin qərb qrupu dialekt və şivələrində *aralıx* sözü "hər tərəfi su ilə əhatə olunan quru yer, adacıq" mənasını ifadə edir. *Aralıq* oronimi də "quru yer, adacıq" mənasına uyğundur.

Aralıqbulaq *hidr., mür.* Laçın r-nu ərazisində bulaq və çay. Hidronim Aralıq və bulaq sözlərindən ibarət olub, coğrafi obyektin yerləşmə mövqeyini bildirir. Çayın adı eyniadlı bulaqdan götürülmüşdür. **Aralıqtəpə** *or., mür.* Gədəbəy r-nu ərazisində dağ. Oronim *aralıq* və *təpə* sözlərindən ibarət olub, "ada təpə" mənasını ifadə edir.

Aran *oyk, sadə.* 1. Lerik r-nunun Kirövud i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir; 2. Tovuz r-nunun Yanıqlı i.ə.v.-də kənd. Çınqıladağ silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhali arasında Aran Yanıqlı kimi tanınır. Vaxtilə Yanıqlı kəndinin Aran adlı ərazisində əkin sahələri olmuş, İkinci dünya müharibəsindən sonra isə həmin kənddən ayrılmış əhali burada yeni yaşayış məntəqəsi salmışdır. Oykonom "Aranda yerləşən Yanıqlı kəndi" mənasındadır. Toponimi qırpaqların uran tayfasının adı ilə bağlayırlar. Türk dillərində *aran* sözü "düzənlik; isti yer; qışlaq yeri; tövlə" mənalarında işlənir. Azərb. ərazisində bu sözlə bağlı bütün coğrafi obyekt adlarında həmin mənə özünü doğruldur.

Aran *or., sadə.* 1. Azərbaycanın düzənlik hissəsinə (Kür-Araz, Samur-Dəvəçi, Lənkəran ovalıqları, Gəncə - Qazax və Arazboyu düzənlikləri və s.) əhali tərəfindən verilən ad. Yay istə, qışı mülayim keçir. Əsas pambıqçılıq r-ları və qışlaqlar burada yerləşir; 2. Tovuz r-nu ərazisində dağ. Adını ərazidəki eyniadlı yaşayış məntəqəsindən almışdır; 3. Qəbələ r-nu ərazisində dağ silsiləsi. Erkən orta əsrlərdə Şimali Azərb.-nin adı olmuşdur. Mənbələrdə Tosaren (Düz Aran), Aran, Arran, el-Ran, Rani kimi adı çəkilir. Qədim Azərb. dilində *aran* "isti, düzən yer, qışlaq yeri" mənasındadır. Oronimlərin eyniadlı etnonimlə bağlılığı da istisna deyil. Çünki Krım ərazisində Aranada, İrkutsk vilayətində Aranqala, Sibirdə Arankul, Azərbaycan ərazisində Aran təpəsi, Aran dərəsi

(Lerik r-nu), Oran dərə (Masallı r-nu Yelocaq kəndi), Arantəpə (Kəlbəcər r-nu Məzkənd kəndi), Urandağ (Xocavənd r-nu) və s. qeydə alınmışdır və tədqiqatçılar bu coğrafi adları aran/oran/uran etnonimi ilə əlaqələndirirlər.

Arançı təpələri *or., mür.* Ağstafa r-nunun Ağstafa şəhəri yaxınlığında qədim yaşayış yerləri sayılan iki təpə. *Arançı və təpələri* sözlərindən düzəlib. Azərb. dilinin Qazax dialektində "biçin işləri qurtaranadək yayda aranda qalan adam" *arançı* adlanır. *Arançı* sözünün etnonim olması da istisna deyil. Qeyd etmək lazımdır ki, türkdilli xalqların toponimiyasında *arançı* toponimik termin kimi "daşlıq, qayalıq, dağ" mənalarında işlənmişdir. Krımın Suvorovo kəndinin əvvəlki adı da *Arançı* olmuşdur.

Aran görünən *or., mür.* 1. Daşkəsən r-nu ərazisində dağ; 2. Daşkəsən r-nu ərazisində təpə. Həmin dağdan və təpədən baxdıqda aranı - Kür-Araz ovalığını görmək mümkündür olduğundan bu cür adlanmışdır.

Aranlı *oyk, sadə.* Biləsuvar r-nunun Mircəlal i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin sonlarında Rusiyadan köçürülmüş ailələr salmışlar. 1991-ci ilədək fatyanovski, Tatyankovka adlandırılmışdır. Oykonom "düzənlikdə yaşayanlar; arandan gələnələr" mənasındadır.

Aranzəmin *oyk., mür.* Xocalı r-nunun Naxçıvancıq i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, Mirzəbuyı (Mirzənin yurdu), Mirzəboyun adları bu kəndin keçmiş adları olmuşdur. Tədqiqatçıların fikrincə, alban hökmdarı I Varazın (VI əsr) burada iqamətgahı olduğuna görə kənd Varazabun adlanmışdır. Bəzi mənbələrdə bu kəndin adı Vartaşen kimi də qeyd olunmuşdur. Oykonom *aran* və *zəmin* (far. "yer, məkan") sözlərindən düzəlib, "isti və mülayim iqlimə malik düzənlik yer" mənasındadır. Mənbələrin məlumatına görə, XIX əsrdə Cənubi Azərb.-nin Qaradağ əyalətindən köçüb gəlmiş bəzi ailələr Şuşa qəzasındakı Aranzəmin adlı sahədə məskunlaşmışlar.

Araskut *hidr., mür.* Abşeron yarımadasında göl. Hidronim *aras* və *kut* sözlərindən düzəlib, "axar suyun töküldüyü, çayın mənsəbi" deməkdir.

Aratlı Curuqlu *oyk, mür.* Ağsu r-nunun Ərəbuşağı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Keçmiş adı İkinci Aratkənd olmuşdur. 1992-ci ildən kənd indiki adı ilə rəsmiləşdirilmişdir. Oykonomun uryat tayfa adından və həmin tayfanın curuqlu tirəsinin adından düzəldiyi güman edilir. Etnotoponimdir.

Arayatlı *oyk, düz.* Füzuli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Araz çayının sol sahilindən bir qədər aralı düzənlikdədir. XIX əsrə aid sənədlərdə Mustafa Sərkərlı adı ilə verilir. 1933-cü ildə Arayatlı şəklində qeydə alınmışdır. Belə güman edilir ki, toponim XIII əsrdə monqolların tərkibində Azərb.-na gəlmiş türkdilli uryat tayfasının adını özündə əks etdirir. Etnonim isə türk dillərindəki *ara* (orta) və *yat/yatıq* (hərəkət etməyən, oturaq türk) sözlərindən olub,

"mərkəzdə yerləşən oturaq türklər" deməkdir. Burada *-lı* şəkilçisi aidlik, mənsubluq ifadə edir.

Araz *hidr., sadə*. Türkiyə, Azərb. və Ermənistan ərazisindən axan çay. Kürün ən böyük qoludur. Türkiyədə Bingöl silsiləsinin yamaclarından, 3000 m. hündürlükdən başlanır. Bəhramtəpə su qovşağı yaxınlığından mənşəbədək Araz Azərb. ərazisində axır. Sabirabad şəhəri yaxınlığında, Suqovuşan adlı yerdə Kürə birləşir. Azərb.-nin İranla dövlət sərhədini təşkil edir.

Tarixi mənbələrdə *Araz* sözü Rass, Arras, Rude-Aras, Eraks, Araks, Aras, Araz şəklində işlənmişdir. Yunanlar bu hidronimi "qazıram", qədim parslar "qaçmaq" mənası ilə əlaqələndirmişlər. Tədqiqatçıların əksəriyyəti "aras" sözünün İran mənşəli dillərin birində "su" mənasında olduğunu söyləyirlər və bunu Midiya torpağında Araks adlı ikinci bir çayın olması ilə əlaqələndirirlər. Hidronimin ən qədim forması Araks olmuşdur. Son tədqiqatlara görə, çayın adı qədim türk dillərindəki *oraz/uraz/əraz* (sakit, dinc, xeyir-xah, xeyir verən) sözündədir. *Ar* türk və moqol dillərində "şimal", "dağın şimal yamacı", "qərb", "arxa tərəf" və s. mənalarda işlənir. "Aks, əks" komponenti isə türkdilli xalqların toponimiyasında "aksu, oksu" forması ilə yanaşı işlənərək həm müstəqil, həm də ikinci komponent mövqeyində "axan su, çay" mənalarını ifadə edir. Beləliklə, sonralar Araz formasına düşmüş Araksu hidronimi "qərbdən axan çay" mənasında izah oluna bilər. Bu çayın adı bəzi mənbələrdə Qarasu kimi də verilir ki, bu da həmin mənaya uyğundur. Herodot Amudərya və Sırdərya çaylarını da Araks adlandırır.

Araz *oyk., sadə*. Babək r-nunun Təzəkənd i.ə.v.-də qəsəbə. 1972-ci ildə Araz su qurğuları tikintisində fəhlə qəsəbəsi kimi yaranmışdır. Adını ərazisindəki eyniadlı çaydan almışdır. **Arazbarı/Arazbar/Arasbar** *oyk., mür.* Ağcabədi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarqar çayının sağ sahilində, Mil düzündədir. İlk dəfə XIII əsrə aid mənbələrdə (Fəzlullah Rəşidəddin "Məktublar") Arasbar şəklində qeydə alınmışdır. XVI əsrdə türk səyyahı Övliya Çələbinin yazdığına görə, Araz çayının nisbətən yuxarıdan töküldüyü ərazi yerli əhali arasında Arazbar adlanırmış. XVIII əsrdə Arazbar Qarabağ xanlığının banisi Pənəhəli xanın atası İbrahim ağanın otlaq yeri olmuşdur. XIX əsrə aid mənbələrin birində Araz çayının Ordubad və Mehri arasında Arasbar adlı dar dərədən axdığı göstərilir. Həmin əsrə aid başqa bir mənbədə isə Arazbarlı kəndi qeydə alınmışdır. 1917-ci ildə Cəbrayıl və Şuşa qəzalarında Arasparlı, 1917 və 1933-cü illərdə Göyçay qəzasında Arazbəyli yaşayış məntəqəsi olmuşdur. 1933-cü ildə Ağcabədi r-nundakı Arazbar kəndinin adı Araspar şəklində qeydə alınmışdır. Türkiyənin Qars əyalətinin Kağızman dairəsində də Arasbarlı adlı yaşayış məntəqəsi mövcuddur. Toponimin belə geniş arealda yayılması onu göstərir ki, Arazbar əvvəllər yer adı olmuş, orada yaşayan insanlar müxtəlif ərazilərə köçdükdən sonra saldıqları yeni yaşayış məntəqələrinə də keçmiş yurdlarının adını vermişlər. Çox güman ki, Arasparlı etnonim və ya

etnotoponim, Arasbar və ya Araspar isə toponimdir. Toponim elmi ədəbiyyatda *Araz* (çay adı) və *bar* (farsca "sahil", "kənar") sözlərindən ibarət olub, "Araz çayının kənarı, yanı, sahili" mənasında izah olunur. Lakin qeyd edək ki, türk dillərində *par/bar* sözünün bir çox mənalara ilə yanaşı "açıq, geniş düzən", "hərəkət edən, axan" mənalarda işlənməsi hallarına da təsadüf edilir. Bu baxımdan Araspar və ya Arazbar oykoniminin mənası "Araz çayının axdığı geniş düzən" kimi izah oluna bilər.

Araz Dilağarda *oyk., mür.* Füzuli r-nunun Əhmədbəyli i.ə.v.-də kənd. Araz çayı sahilində, düzənlikdədir. Oykonim *Araz* (hidr.) və *Dilağarda* (etnotoponim; qaraqoyunlu qəbiləsinə mənsub nəsil adı) sözlərindən düzəlib, "Araz sahilində yerləşən Dilağarda kəndi" deməkdir. Ərazidəki iki Dilağarda kəndini bir-birindən ayırmaq üçün oykonimin əvvəlinə Araz və Qobu komponentləri artırılmışdır.

Araz Zərgər *oyk., mür.* Füzuli r-nunun Əhmədbəyli i.ə.v.-də kənd. Araz çayının sahilində, Mil düzündədir. Oykonim *Araz* (hidr.) və *Zərgər* (etnotoponim) sözlərindən düzəlib, "Araz sahilində Zərgər kəndi" deməkdir. Kəndi r-nun ərazisindəki Zərgər adlı digər kənddən fərqləndirmək üçün Araz sahilində olan bu kənd belə adlandırılmışdır. Kəndin əhalisi 1820-ci ildə Cənubi Azərb.-dan köçürülmüş ailələrdən ibarətdir.

Arbat *or., sadə.* Abşeron r-nu ərazisində palçıq vulkanı. Türkdilli xalqların toponimiyasında *arba(t)* toponimik termin kimi "azsulu, dayaz yer", "saya", "qum, gil və çınqıldan ibarət torpaq sahəsi" mənalarda işlənir. 1948-50-ci illərdə Ermənistanın Masis r-nundan deportasiya edilmiş bir kəndin adı Arbat olmuşdur. Rusiya ərazisində Arbatsk adlı bir neçə coğrafi obyekt qeydə alınmışdır ki, bunları tədqiqatçılar ərəb dilindəki *rabat* (karvansara, məscid, qonaq evi və s.) sözü ilə əlaqələndirirlər.

Arbatan *oyk., düz.* 1. Salyan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sağ sahilindən bir qədər aralı, Salyan düzündədir; 2. Şərur r-nunun Dərvişlər i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzənlikdədir, Oykonim "sayalıq, çınqıllıq" deməkdir.

Arçandağ *or., mür.* 1. Azərb.-da Acınohur ön dağlığının c.-unda dağ silsiləsi. Bozdağ sil.-nin Əlican və Türyan çayları arasındakı hissəsidir. Hün. 700 m. Türyançay qoruğunun çox hissəsi bu ərazidədir; 2. Şəki r-nu ərazisində dağ. Oronim *arçan* (ardıc ağacının nadir növlərindən birinin adıdır) və *dağ* sözlərindən düzəlib. Ərazidə həmin ağacın bitdiyi meşələr var. Şəki r-nunda Arçantəpə adlı yüksəkliyin olduğu da məlumdur.

Arçiman *oyk., mür.* Şamaxı r-nunun Dəmirçilər i.ə.v.-də kənd. Pirsaat çayının sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Bəzi tədqiqatçılara görə, toponim *arçan* (ardıc bitkisi) və *man* (ətraf) sözlərinin birləşməsindən yaranaraq yerli tələffüz nəticəsində indiki formasını almışdır. Kənd ətrafı arçan ağacları ilə zəngin olan dağın ətəyində salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Toponimik

sözlüklərdə Ərçiman variantında olan bu oykonim 1917-ci ildə Arçiman şəklində qeydə alınmışdır. Oykonim *arçi* və *man* sözlərindən düzəlib. Arçilər Qərbi Dağıstanda yaşayan və avarlara yaxın olan etnik qrupdur. Türk dillərində *arçi* sözü "dağlı" sözünün sinonimidir, *man* komponenti isə "adam", "yer, məkan", "əhatə olunmuş" mənalarını ifadə edir. Arçiman oykonimi "dağlılar", yaxud "dağlıların məskunlaşdığı yer" kimi başa düşülməlidir. Türkmənistanda Köpətdağın ətəyində Arçiman adlanan kurort şəhərinin olduğu da məlumdur.

Arçivan *oyk., mürr.* Astara r-nunun Arçivan i.ə.v.-də kənd. Arçivan çayının sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Ədəbiyyatlarda Ərçivan şəklində təqdim edilir. Tədqiqatçıların bir qrupu bu toponimi talış dilindəki *arç* (dəyirman) və *van* (məskən, ev, yaşayış yeri) komponentlərindən ibarət "dəyirman yeri" mənalı, digər qrupu isə türk dillərində *arça* (ardıc ağacı) və *van* (məkan, yer) komponentlərindən düzəlmiş "ardıc ağacı bitən yer" mənasında söz kimi qəbul edirlər. Əslində oykonim *arçi* və *van* sözlərindən düzəlib, "dağlıların yaşadığı yer" deməkdir.

Arçivan hidr., sadə. Astara r-nu ərazisində çay. Adını eyniadlı yaşayış məntəqəsindən almışdır.

Ardağlı *or, düz.* Şəhur r-nu ərazisində dağ. Dərələyəz silsiləsinin q.-indədir. Hün. 2229 m. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, dağın adı Ərdağ olmalıdır. Keçmişdə burada yaylaq olmuş, yaylaq sahibləri və dağ da sonralar Ərdağlı adlanmışdır. Toponimik ədəbiyyatlarda Türkiyədəki Ardağ şəhərinin adı ilə əlaqələndirilərək etnononim hesab edilir. Lakin əslində oronim "gözətçi, keşikçi dağı" kimi izah olunmalıdır.

Ardaşava *or., mürr.* Laçın r-nu ərazisində dağ. 1917-ci ildə həmin ərazidə Ardaşava adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır. Yerli əhalinin dilində Ərdəşəvi kimi tələffüz edilən bu oronim çox vaxt kürd dilində *ardaş* (ardıc ağacı), (-a bitişdirici sait) və *va* (yer) komponentlərindən ibarət söz kimi "ardıclı dağ" mənasında izah olunur. Güman ki, *Ardaş* ("keşikçi daş") dağın adı, *Ardaşava* ("Ardaş dağı olan oba") isə kəndin adı olmuşdur.

Ardaşava *oyk., sadə.* Laçın r-nunun Təzəkənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Adını ərazidəki eyniadlı dağdan almışdır. Bəzi mənbələrdə Ərdəşəvi kimi verilmişdir.

Ardaşavası *hidr, mürr.* Laçın və Daşkəsən r-nları ərazisində çay. Şəlvə çayının qoludur. Adını ərazidəki eyniadlı yaşayış məntəqəsindən almışdır.

Ardıc *or, sadə.* 1. Gədəbəy r-nu ərazisində dağ; 2. Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ; 3. Qubadlı r-nu ərazisində dağ; 4. Şəhur r-nu ərazisində dağ. Hün. 2032 m. Oronim bu dağların ətəyində bitən *ardıc* ağacının adı ilə bağlı yaranmışdır.

Ardıclı/Ardışlı *oyk., düz.* Laçın r-nunun Vaqazın i.ə.v.-də kənd. Piçənis çayının sahilində, Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim "ardıc ağacı çox olan yer", "ardıc bitən yer" deməkdir.

Argünəş or, mür. Xocavənd r-nunun Xırmancıq kəndi ərazisində dağ. Hün. 1468 m. Oronim Ar və günəş sözlərindən düzəlmişdir. Toponimik ədəbiyyatlarda Ərgünəş şəklində təqdim olunan bu oronim belə izah olunur: "yaxınlığındakı dağlardan hündür olmasına və günəş şüası ilk dəfə həmin dağın zirvəsinə düşməsinə görə dağ belə adlanmışdır". *Ar* sözü "keşikçi, gözətçi"; "quru çay dərəsi" mənaları ilə yanaşı buryat, yakut və monq. dillərində "qərb, arxa tərəf, şimal, dağın kölgə düşən hissəsi, quzey" mənalarını da ifadə edir. Qeyd etmək lazımdır ki, Quba r-nu ərazisindəki hal-hazırda Dolanlar adlanan dağın da əvvəlki adı Argünəş olmuşdur. Bu oronimin coğrafi mövqeyi ikinci izahla üst-üstə düşür. *Dolanlar* adına gəlincə, *dolan* qədim fars və tacik dillərində "dağ keçidi", monq. dilində (*dalin*) "arxa tərəf, yüksəklik, yol" deməkdir. Bu baxımdan Argünəş və Dolanlar oronimləri sinonim hesab oluna bilər. Qırğızistanda Dolon, Tacikistanda Dolona, Dolonabulak yer adları bu oronimin türk dilləri üçün yad olmadığını sübut edir.

Arğalıdağı or., mür. Tovuz r-nu ərazisində dağ. *Arğalı* Azərb. dilinin dialektlərində "vəhşi qoç" deməkdir. Bu baxımdan oronim "qoç dağı" kimi izah olunmalıdır.

Arxaclar düzü or., mür. 1. Qax r-nunun Tasmalı kəndi ərazisində düz; 2. Qax r-nunun Almalı kəndi ərazisində, dağ ətəyində düz; Azərb. dilində *arxac* qoyun, mal-qara yatağına deyilir. *Arxaclar düzü* "qoyun, mal yatağı, düzü" deməkdir. Azərb.-da arxac komponentli Qaynararxac, Çayarxac, Qaraarxac; Ermənistanda Xanarxac, Arxactəpə; Gürcüstanda Arxacqaya coğrafi obyektləri qeydə alınmışdır.

Arxangelovka oyk., sadə. Biləsuvar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Mahmudçala gölündən bir qədər aralı, Muğan düzündədir. Kəndin adı XIX əsrdə Arxangelsk vilayətindən köçüb gəlmiş əhali tərəfindən verilmişdi. 1991-ci ildən Bağbanlar adı ilə rəsmiləşdirilmişdir.

Arxaşan or., mür. Tərtər r-nu ərazisində dağ. Ərazidəki çaylardan birinin yuxarı axarında qarşısı daşla kəsilmiş, onun dərəsinin sağ yamacı boyu arx çəkilmişdir. Arx yamacıdan endirildikdən sonra dərin olmayan çökəklikdən keçərək qaşı aşır. Ona görə də dağ Arxaşan adlandırılmışdır.

Arıarx hidr., mür. Astara r-nu ərazisində çay. Hidronim *arı* (təmiz, şəffaf) və *arx* (kanal, su obyekt) sözlərindən ibarət olub, "təmiz su" deməkdir.

Arı dərəsi or, mür. Tovuz r-nu ərazisində dərə. Hidronim "Arısu çayının dərəsi" mənasındadır.

Ardıq oyk., sadə. Balakən r-nunda kənd. Dağətəyi ərazidədir. Burada vaxtilə Gərəkli kəndinin əhalisinin yay vaxtı arıxanaları olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini Mahamalar kəndindən çıxmış ailələr Arılıq adlanan həmin yerdə saldıqlarına görə kənd belə adlanmışdır.

Arıqdam/Arıxdam oyk., mür. Gədəbəy r-nunun Qumlu i.ə.v.-də kənd. Gədəbəy çayının (Şəmkir çayının qolu) sol sahilindən bir qədər aralı, Şəkərbəy

dağının ətəyindədir. Kənd XVIII əsrin axırlarında yaranmışdır. Hazırda həmin r-nun Hacılar kəndinin bir hissəsi də Arıqpəyə adlanır. Xalq etimologiyasına görə, toponim Arıq Alı adlı şəxsin adı ilə bağlıdır. Qədim türk dillərində *arık/erik* "kanal, arx, su hövzəsi", *dam* "mal saxlanan yer, yaşayış yeri" mənalarını ifadə edir. Oykonom "su, çay sahilində yaşayış yeri" kimi izah olunur. Gürcüstan ərazisində Arıxdam, Qazaxıstanda Arıkbalık yer adları da mövcuddur.

Arıqdamsu *hidr., mür.* Gədəbəy r-nu ərazisində çay. Şəmkir çayının qoludur. Başlanğıcını Çolpan dağından aldığına görə, yerli əhali arasında Çolpan çayı adı ilə tanınır. Son zamanlar Çiçəkli adlandırılmışdır. Bu da ərazidəki Arıqıran kəndinin Çiçəkli (1991-ci ildən) adlandırılması ilə bağlıdır. Adını eyni-adlı yaşayış məntəqəsindən almışdır. Bəzi mənbələrdə hidronim Arıqsu şəklində də qeyd alınmışdır.

Arıqıran/Arqıran/Arıqran *oyk., mür.* Gədəbəy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Çətindərə çayının (Zəyəm çayının qolu) sağ sahilində, Haçaqaya dağının (Şahdağ silsiləsi) ətəyindədir. Güman edirlər ki, oykonim həmin ərazidə yaşayan və əsasən həşəratlarla qidalanan *arıqıran* adlı kiçik quşun adı ilə bağlıdır. 1991-ci ildən Çiçəkli adlandırılmışdır.

Arıqıran *hidr., sadə.* Gədəbəy r-nunda çay. Uzunluğu təqribən 10 km olan bu çay Zəyəm çayının sol qoludur. Başlanğıcını Şahdağda Təndirli yurd deyilən yerdən alır. Xalq etimologiyasına görə, çay daşarkən sahilindəki arıxanarı yuyub apardığı üçün belə adlandırılmışdır.

Arınc *oyk., sadə.* Şahbuz r-nunun Qarababa i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Qədim türk dillərində *arınc* "çətin, tərs, sərt, darıxdırıcı" mənalarını ifadə etmişdir. Güman ki, oykonim mövcud ərazinin sərt iqlimi ilə əlaqədar olaraq yaranmışdır. 2003-cü ildən kəndin adı naməlum səbəbdən Ayrınc kimi rəsmiləşdirilmişdir. XVIII əsrin əvvəllərində İrəvan xanlığının Qırxbulaq mahalında Arınca adlı kənd qeydə alınmış, 1948-50-ci illərdə Ermənistanın Yeğenadzor r.-nun Arınc kəndindən azərb.-lar deportasiya edilmişlər.

Arısu *or., mür.* Ordubad r-nu ərazisində dağ. Oronim *an* və *su* sözlərindən düzəlib, "təmiz, saf su" mənasını ifadə edir. Dağın adı, güman ki, buradakı saf bulaqların varlığı ilə bağlı yaranmışdır.

Arısu *hidr., mür.* Gədəbəy r-nu ərazisində çay. Şəmkir çayının qoludur. Hidronim "təmiz su" mənasındadır.

Arısu *oyk, sadə.* Gədəbəy r-nunun Çaldaş i.ə.v.-də kənd. Adını ərazidəki eyniadlı çaydan almışdır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Arısu çayının sağ sahilində məskunlaşmış Qazax r-nundan gəlmiş ağsaçlı, Gədəbəy r-nunun Çalburun kəndindən gəlmiş didarlı, keçmiş Govdu kəndindən gəlmiş atxanlı nəsilləri tərəfindən salınmışdır.

Arış *oyk., sadə.* Füzuli r-nunun Qoçəhmədli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Türk dillərində *arış/aris* sözü tayfanın bir qolu"; "arabanın yan qoşqusu"; həris, acgöz"; "çovdar" mənalarını ifadə etmişdir. 1933-

cü ildə Gədəbəy r-nunda Arışlı kəndi, 1917-ci ildə Quba qəzasında Arısküş kəndi qeydə alınmışdır. Başqırdistanın Pobonin yaşayış məntəqəsinin adı əvvəllər Arış olmuşdur. Qazaxıstanda Sırdərya çayının sağ qolu, həmin çayın sol sahilində Şəhər və Qızıl Orda vilayətində şor göllərdən biri Arıs adlanır. Deyilənlərdən belə nəticəyə gəlmək olar ki, Arış - tayfadan bir qol; Arışlı - çovdarlı, Arışküş - çovdar zəmisisi; Arıs - çay qolu deməkdir.

Armaki *oyk., sadə*. Quba r-nunun Amsar i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. 1917-ci ildə Armaki şəklində qeydə alınan bu oykonim sonralar Erməni (1961), Ərməki (1986) kimi təqdim olunmuşdur. Belə ehtimal olunur ki, kəndin adı türk dillərindəki *irmak* (çay) sözündən və -/ şək.-sindən ibarət olub, "çaylı" mənasını ifadə edir. *Armaki* qədim türk dillərində "at bağlanan yer", "at tükündən toxunmuş kəndir" mənalarını da bildirmişdir.

Armakiqışlaq/Ərməkiqışlaq *oyk., mür.* Quba r-nunun Hacıhüseynli i.ə.v.-də kənd. Qusar məli düzənliyindədir. Oykonim *Armaki* (kəndin adı) və *qışlaq* komponentlərindən ibarət olub, "Armaki kəndinin qışlağı" deməkdir. Kollektivləşmədən sonra daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmiş bu kənd əvvəllər həqiqətən də Armaki kəndinin qışlaq yeri olmuşdur.

Armatyan *or., mür.* 1. Qazax r-nu ərazisində dağ; 2. Qax r-nu ərazisində dağ. hün. 997 m. zirvəsində V-VI əsrlərə aid edilən dairəvi formalı, yerli əhali arasında Periqala adlandırılan atəşpərəst məbədinin qalıqları var. Dağın adının zərdüştiliyin torpaq ilahəsi olan Armanın ilə əlaqədar olması ehtimal olunur. Əsli Armatandır. Oronim *arma* və *tan* sözlərindən düzəlib. Qədim türk tayfalarından biri *arma* adlanırdı. Bunu Krım vilayətində Batalnoye yaşayış məntəqəsinin keçmişdə Arma Eli adlanması da sübut edir. *Tan* sözünün bir mənası da qədim türk dillərində "şiş, təpə, qabarıq yer səthi" deməkdir. Beləliklə, oronim "armaların təpəsi" mənasındadır.

Armudlu *hidr., sadə*. Daşkəsən r-nu ərazisində min. bulaq. Ərazinin adıçəkilen ağac növü ilə zəngin olduğunu göstərir. *Armud* sözü ilə bağlı olan digər hidronim Bərdə r-nu ərazisindəki Armudarxdır.

Armudlu *oyk. düz.* 1. Kəlbəcər r-nunun Keşdək i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayının sol sahilindədir; 2. Qax r-nunun Qaşqaçay i.ə.v.-də kənd. Qaşqaçayın sol sahilində, Ahvay dağının ətəyindədir. Bu kəndin ərazisi keçmişdə qaraqoyunlu tayfasına mənsub yaylaq yeri olmuşdur. Sonralar həmin tayfa üzvlərinin bir hissəsi orada məskunlaşmışdır. 3. Qubadlı r-nunun Başarat i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Əliyanlı tayfasına mənsub ailələr tərəfindən salınmışdır. 1948-ci ilədək rəsmi adı Armudluq olmuşdur. Kənd Armudluq (armuda bənzər) dağının adı ilə adlandırılmışdır. Sonralar Armudluq sözü səhvən Armudlu kimi qeydə alınmışdır. Oykonim ərazidə armud ağacının zəngin olduğunu göstərir. Ermənistandakı Tuafnin və Tandzit yaşayış məntəqələrinin adı 1946-cı ilədək, Gürcüstandakı Pantiani kəndinin adı isə 1949-cu ilədək Armudlu olmuşdur.

Armudlu or., düz. 1. Qax, Kəlbəcər, Xanlar, Şəmkir r-nları ərazisində dağ; 2. Qazax, Ağdərə, Laçın, Cəbrayıl, Şuşa r-nları ərazisində dərə; 3. Oğuz, Qubadlı, Laçın, Cəbrayıl r-nları ərazisində düz; 4. Qazax r-nu ərazisində yal və çal; 5. Tovuz r-nu ərazisində tala; 6. Füzuli r-nu ərazisində bağ; 7. Armud yeri - Yardımlı r-nunun Horəvar kəndində yer; 8. Armudlu puca - Yardımlı r-nunun Vərgədüz kəndində sahə. Oronim ərazinin armud ağacı ilə zənginliyini bildirir.

Armudpadar oyk., müir. Xaçmaz r-nunun Yergüc i.ə.v.-də kənd. Qudyal çayının sahilindədir. 1933-də r-nun ərazisində eyniadlı üç kənd qeydə alınmışdır. Etnooykonimdir. Padarlarla bağlı olan və Padar adlanan başqa bir məntəqədən fərqləndirmək məqsədilə, eyni zamanda ərazidə armud ağacının zəngin olması ilə əlaqədar belə adlandırılmışdır.

Aronovka oyk., sadə. Xaçmaz r-nunun Müşkür i.ə.v.-də kənd. 1933-cü ildə həmin i.ə.v.-in Əhmədoba adlandırıldığı və burada rusların əhalinin 15%-ni təşkil etdikləri haqqında məlumat verilir. Oykönim rus mənşəli olub rusların ərazidə məskunlaşması ilə əlaqədar yaranmışdır. 1992-ci ildən kəndin adı dəyişdirilərək Əzizli olmuşdur.

Arpabulaq hidr., müir. Şamaxı r-nu ərazisində min. bulaq. Hidronim *arpa* və *bulaq* sözlərindən düzəlib. Türkdilli xalqların toponimiyasında öz zənginliyi ilə seçilən *arpa* komponenti dənli bitkilərdən birinin adını bildirməklə bərabər *arma/arpa/arpa* variantlarında işlənən qədim türkdilli tayfa adını da ifadə edir. Relyef baxımından arpa bitkisinin əkilməsi mümkündür olan ərazilər dənli bitki ilə bağlı olsa da, yüksəkliklər, su hövzələri omonimlə ifadə olunur. Toponimiyada "arpa" sözü ilə bağlı minlərlə obyekt adı mövcuddur: Arpa dağı (Ağsu, Şəmkir), Arpa dərəsi (Oğuz, Ağdam, Qubadlı, Daşkəsən, Qazax, Zəngilan, Kəlbəcər, Goranboy, Ordubad, Xanlar), Arpa düzü (Kəlbəcər r.-nunun Çovdar kəndi), Arpa yalı (Kəlbəcər, Şuşa), Arpaçı günbəzi (Cəbrayıl), Arpa çökəyi (Tovuz, Xanlar), Arpa çuxuru (Qubadlı); Ermənistanda Arpa, Arpa kəndi (1946-cı ildən Areni), Arpa çayı (1957-ci ildən Axuryan), Arpa gölü (1950-ci ildən Arpiliç), Arpavad (1945-ci ildən Xusakert), Arpavar/Arpava (1967-ci ildən Naşavan); Qarsda Arpaqala, Arpaşen; Gürcüstanda Arpatala, Arpa kəndi; Krımda Arpalar; Qazaxıstanda Arpa suyu və s. 1933-cü ildə Cəlilabad r-nunun Qoşabulaq i.ə.v.-də Arpalıqkəndi qeydə alınmışdır. Arpa sözünün etnonim variantında *ar* hissəsinin "yüksəklik, dağlıq" mənası danılmazdır.

Arpaçay hidr., müir. Ermənistan və Azərbaycanın Şərur r-nu ərazisindən axan çay. Arpa, Şərqi Arpaçay da adlanır. Araz çayının sol qoludur. Vardenis silsiləsindən 3100 m. hündürlükdən başlanır. Yazılı mənbələrdə adına ilk dəfə XII əsrdən təsadüf edilir. XVI əsrə aid mənbələrdə də Arpaçay hidronimi haqqında məlumat verilir. Hidronim *arpa* (etn.) və *çay* (axar su hövzəsi) sözlərindən düzəlib, etnotoponimdir.

Arpadərə hidr., müir. Ordubad r-nu ərazisində çay. Gilan çayının sağ qoludur. Hidronim *Arpa* (çay adı) və *dərə* (çay dərəsi) komponentlərindən

düzəlib, "Arpa çayının dərəsi" mənasındadır. Cənubi Azərb. ərazisində eyniadlı kənd vardır.

Arpadüzü *oyk., sadə*. Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrdə burada gəlmə ermənilər məskunlaşmışdı. Sovet hakimiyyəti illərində kəndin adı Kolxozaşen (Kolxoz kəndi) adlandırılmış, 1992-ci ildə isə dəyişdirilərək Arpadüzü kimi rəsmiləşdirilmişdir. Kənd öz adını ərazidəki "arpa əkilən düz, çöl" mənalı eyniadlı sahədən almışdır.

Arpagədik *oyk, sadə*. Xocavənd r-nunun Çaylaqqala i.ə.v.-də kənd. İlk dəfə adı Arpa şəklində XII əsrə aid mənbədə çəkilmişdir. Oykonom *arpa* (etn.) və *gadik* (dağın yastı yeri, dağarası yol) sözlərindən düzəlib. Kənd öz adını yaxınlığındakı yüksəkliyin adından almışdır. Mənbələrdə Qarabağ ərazisində Arpadöşü orografik obyektinə də qeyd alınmışdır.

Arsal *hidr., müir*. Qəbələ r-nu ərazisində çay. Hidronim *ar* (yüksəklik, dağ; quzey) və *sal* (qədim və müasir türk dillərində "çay, axar su obyektinə") sözlərindən düzəlib, "dağ çayı" və ya "şimaldan axan su" deməkdir. Çayın adını axdığı dərənin landşaft xüsusiyyəti ilə əlaqələndirənlər *ar* (qonur) və *sal* (bütöv hamar daş, qaya) komponentli bu hidronimi "qonur rəngli sal daş, qaya" mənasında izah edirlər.

Arşalı *oyk., düz*. Kürdəmir r-nunun Pirili i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Ərşəli variantında da işlənir. Tədqiqatçılara görə, kəndin adı keçmişdə Quba və Şirvanda yaşamış tayfalardan biri olan ərşəli tayfasının adındandır. Ərdəbil şəhərinin şm.-q.-ində, Qarasu çayı hövzəsində Ərşə adlı tarixi mahal qeydə alınmışdır. Belə güman edilir ki, kəndi həmin mahaldan köçüb gələnlər salmışlar. Türk, monqol, tunqus-mancur dillərində *arsan/arşan*, o cümlədən *arsal/arşal* "mineral su, müalicəvi su", "dağ çayı" deməkdir. Oykonom "müalicəvi suyu olan yer" mənasını ifadə edir. 1917-ci ildə Quba qəzasında Arşalı kəndi qeydə alınmışdır. Buryat toponimiyasında Arşan, Tataristanda Arça adlı dağlıq kurort şəhəri vardır.

Arta *oyk., sadə*. Lerik r-nunun Osyedərə i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Türk dillərində *arta* sözünün "sıra dağ; dağ tırəsi; alçaq dağlıq", "dağıdılmış, pozulmuş", "bolluq", "balta küpü" mənalarda işlənməsi məlumdur. Oykonomun coğrafi mövqeyi əsas verir ki, onu "dağ aşırımında yerləşən kənd" kimi izah edək. 1917-ci ildə Şamaxı qəzasında Artaçı kəndi də qeydə alınmışdır.

Artəpə *or., müir*. Gədəbəy r-nunun Soyuqbulaq kəndi ərazisində təpə. Ərtəpə variantında daha çox işlənir. "Yüksək təpə, hündür təpə" deməkdir.

Artəpə *hidr., sadə*. Daşkəsən və Şəmkir r-nları ərazisində çay. Şəmkir çayının qoludur. Adını eyniadlı yüksəklikdən almışdır.

Artupa *oyk., mür.* Astara r-nunun Səncərədi i.ə.v.-də kənd. Xəzər dənizindən bir qədər aralı, Lənkəran ovalığındadır. Oykonom *art* və *upa* (oba) sözlərindən düzəlib, "dağ aşırımında salınan oba, kənd" deməkdir.

Artyom Abşeron arxipelaqında ən böyük ada, Xəzər dənizindədir. Pirallahı adasının 1925-ci ildən 1991-ci ilədək adıdır. Peşəkar inqilabçı Artyomun (F.A.Sergeyevin) şərəfinə adlandırılmışdır. Rus xəritələrində adanı "Svyatoy" da adlandırmışlar. Artyomada qəsəbəsi bu adadadır. 1991-ci ildən həm ada, həm də qəsəbə Pirallahı adlandırılmışdır.

Aru *hidr., sadə.* Goranboy r-nu ərazisində çay. Mənası "təmiz, saf" deməkdir.

Arus *oyk., sadə.* Yardımlı r-nunun eyni-adlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom Arus variantında da işlənir. Mənbələrin verdiyi məlumata görə, həmin kənd Mirimli, Tapırlı, Mələkli və Aruslu adlanan dörd məhəllədən ibarətdir. XIX əsrin ikinci yarısına aid mənbələrdə də Lənkəran qəzasında mənşəcə qırçaqlardan olan *orus/ərus* tayfasının yaşadığı göstərilir. *Arus* sözü qədim türklərdə "uzun, hündür adam" deməkdir.

Artunaqomer *oyk., mür.* Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Keçmiş adı Qızılqaya olmuşdur. Keçən əsrdə ermənilərin dəyişdirdikləri adlardandır. Tərtər çayından bir qədər aralı, dağ ətəyindədir. Erm. *Artuna-qomer* "Artun pəyəsi" deməkdir. 1992-ci ildən kəndin adı yenidən Qızılqaya kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Arvan *or., sadə.* Culfa r-nu ərazisində dağ. Hün. 1280 m. Toponimik ədəbiyyatların bir çoxunda *arvan* sözü "erkək dəvə cinsi", "ikihürgüclü dəvə" kimi izah olunur. Lakin aparılan tədqiqatlar göstərir ki, arvan *ar* və *van* hissələrindən ibarət olub, bir çox xalqların toponimiyasında *ar* "qum çay dərəsi"; "qoruyucu, keşikçi"; *van* isə "düşərgə, yaşayış yeri"; "şiş uclu zirvə"; "dayanacaq" və s. kimi mənalandırılır. Bu baxımdan oronimi "keşikçi zirvə" kimi izah etmək olar. Qazaxıstanın Oş vilayətində Aravan adlanan r-n məlumdur.

Arvan *hidr., sadə.* Culfa r-nu ərazisində çay. Adını eyniadlı dağdan almışdır.

Arvana *oyk., düz.* Yardımlı r-nunun Peştəsər i.ə.v.-də kənd. Talış dağlarının ətəklərindədir. XIV əsrə aid Fəzlullah ibn Ruzbihan Xuncinin "Tarixi Aləm-arayi əmini" əsərində Arvanadağı oronimi qeydə alınmışdır. Azərbaycan dilinin dialektlərində *arvana* "boz dişi dəvə" deməkdir. Lakin kəndin adı yaxınlığındakı dağlardan birinin adı ilə də adlandırıla bilər. Mənbələrin verdiyi məlumata görə, Peştəsər dağ silsiləsinin Alvan adlanan c.-q. yamacında Arvana adlı yaşayış məntəqəsinin xarabalığı var. XIX əsrdə salınmış indiki kənd də həmin xarabalığın adı ilə adlanmışdır. Bəzi tədqiqatçılara görə, Arvana etnotoponim hesab edilir.

Arvançay *hidr., mür.* Qəbələ r-nu ərazisində çay. Hidronim "quru çay dəresi" mənasındadır.

Arzanax *or., mür.* Qax və Şəki r-nları ərazisində dağ. Qədim türk dillərində *arza/arzu* "sönməmiş əhəng", *nax/nak* "xalis, təmiz" deməkdir. Dağın adı onu təşkil edən süxurların adından götürülüb. Bu sözlə bağlı Ağstafa şəhəri yaxınlığında Arzamas adlı təpə və Rusiyanın Qorki vilayətində Arzamas adlı şəhər qeydə alınmışdır.

Arzu *oyk., sadə.* Xaçmaz r-nunun Yergüc i.ə.v.-də qəs. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. 50-ci illərin əvvəllərində 12 №-li sovxozun yanında salınmış, 1965-ci ildə rəsmi olaraq belə adlandırılmışdır. Keçən əsrin əvvəllərində Ermənistandan köçürülmüş azərb.-lar məskunlaşdırılmışdır. Kəndin adı əhalinin xoş gələcəyə ümidi ilə bağlıdır.

Axanakəran *oyk, mür.* Astara r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Bəşəri çayının sol sahilində, Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Türk dillərində *as* sözünün "qartal", "qədim alanların adı", "qamış" mənalarında işlənməsi məlumdur. Lakin Azərb. dilinin dialektlərində *as* "əs, əks-səda, səs-küy" mənalarını da ifadə edir. Kəndin yerləşdiyi coğrafi şərait onun adının "qartal" və ya "əks-səda" sözləri ilə bağlı olduğunu söyləməyə imkan verir. *Xana* və *kəran* sözlərinin hər ikisi yaşayış məntəqəsi bildiren toponimik terminlərdir. Bəzi tədqiqatçılar toponimi talış dilinin materialları əsasında "dəmirçi evləri" kimi də izah edirlər.

Aslanarx *hidr., mür.* Bərdə r-nu ərazisində arx. Hidronim *Aslan* və *arx* sözlərindən ibarətdir. 1933-cü ildə həmin r-nun Xoruzlu i.ə.v.-də Aslanlar adlı kənd də qeydə alınmışdır. Arx həmin kəndin adı ilə bağlıdır.

Aslan daşı *or., mür.* Xəzər dənizində ada. Abşeron arxipelaqında ən kiçik adalardan biridir. Çilov adası yaxınlığındadır. Yerli əhalinin verdiyi məlumatlara görə, Aslan adlı bir dənizçinin gəmisi buradakı daşlara toxunub fəlakətə uğradığı üçün ada bu adı almışdır. Buradakı mayak da Aslan mayakı adlanır. *Aslan* (şir) çiğillərin totemi olmaqla yanaşı türk xalqlarında güc-qüdrət rəmzi olmuşdur. Mənbələrdə ada Aslan qayası şəklində də qeydə alınmışdır. "Qüdrətli qaya" deməkdir.

Aslanoba *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Susayqışlaq i.ə.v.-də kənd. Xəzər dənizi sahilindədir. Oykonom *Aslan* (şəxs adı) və *oba* sözlərindən düzəlib, "Aslana aid oba, kənd" deməkdir. *Aslan* sözü antroponim və etnonim kimi türkdilli xalqların toponimiyasında geniş yayılmışdır. Aslanboyun, Aslanbud, Aslanbəyli (Qazax r-nunda Əli Bayramlı kəndinin keçmiş adı), Aslanlar, Aslanlı (Ermənistan), Aslan, Aslanşah, Qamışaslan, Aslandüz (İran) və s.

Asmaçay *hidr., mür.* Xaçmaz və Quba r-nları ərazisində çay. Hidronim *asma* və *çay* sözlərindən düzəlib. Qədim türk abidələrinin dilində *asla/asma* sözü "qidalanan, artan, çoxalan" mənalarında işlənmişdir. *Asmaçay* "artan, suyu çoxalan, hər hansı bir su hövzəsi hesabına qidalanan çay" deməkdir. 1917-ci ildə

Lənkəran qəzasında Asladar kəndi qeydə alınmışdır ki, bu oykonimin də mənası "artan, çoxalan, böyüyən" kimi izah olunmalıdır. Toponimikada bu hidronimi türk dillərindəki asma (çıxıq, sallaq yer) və çay komponentlərindən ibarət "dağdan, çıxıqdan axan çay" mənalı söz kimi də izah edirlər.

Asparəsti *oyk., mür.* Quba r-nunun Zərqova i.ə.v.-də kənd. Vəlvələçayın sahilindədir. Əslində Asparastə olmalıdır. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, oykonim tat dilindəki *as* (at) və *parusta* (uçmuş, düşmüş) sözlərindən düzəlib, "atın uçduğu, düşdüyü yer" mənasındadır. Tədqiqatçılara görə isə *aspa* (türk dillərində "sürgün", "dağ aşırımı, dağ yolu"; "ağcaqovaq") və *rəstə* (İran dillərində "yaşayış yeri, kənd") komponentlərindən ibarət olan bu coğrafi ad "dağ aşırımında kənd, dağ yolunda kənd" deməkdir.

Astaf *oyk., mür.* Daşkəsən r-nunun Qabaqtərəpə i.ə.v.-də kənd. Qafılqala silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim *ast* (aşağı, çökək) və *a*"(a/ab/ob) sözlərindən düzəlib, "dərə çay" və ya "çay dərəsi" deməkdir.

Astanlı *oyk., düz.* 1. Cəlilabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Həmsirə çayı sahilində, Burovar silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrin axırlarında kəndin əsasını Musabəyli kəndindən çıxmış astanlı nəslı qoymuşdur. Kənd həmin nəslin adı ilə adlanmışdır. 1933-cü ildə r-nda Astanabad adlı başqa bir kənd də qeydə alınmışdır; 2. Neftçala r-nunun Aşağı Qaramanlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, düzənlikdədir. Mənbələrin verdiyi məlumata görə, kənd keçmişdə Xançobanlı, Əli Sultanlı da adlanmışdır. Əli Sultan xançobam tayfasına mənsub aslanlı tirəsinin başçısının adıdır. Tədqiqatçılar bu oykonimləri dialekt variantında rəsmiləşdirilmiş (astanlı) aslanlı etnonimi ilə əlaqələndirirlər. *Astan* sözünü toponimistlər çox vaxt şəxs adı hesab edirlər. Əslində bu oykonimlərdəki *astan* komponenti Azərb. xalq dilində "çay yatağında sualtı hündür yer, sualtı donqar" mənasında işlənir. Çay kənarında yerləşən hər iki obyektin coğrafi mövqeyi sözün mənasına uyğundur. *As* sözünün də bir çox türk dillərində "çay, böyük çay, böyük çay qolu" mənalarında işlənməsi məlumdur.

Astara *hidr., mür.* 1. Astara r-nu ərazisində min. bulaq. İstisu çay dərəsində, Astara Şəhəri yaxınlığındadır. Suyu yüksək dərəcədə minerallaşmış, acı-duzludur; 2. Azərb.-nin İranla dövlət sərhədində çay. Şindanqalası dağının (Talış silsiləsi) yamaclarından 0 817 m. yüksəklikdə) başlanır, Xəzər dənizinə tökülür. Astara şəhəri çayın mənsəbindədir. Adını ərazidəki eyniadlı bulaqdan almışdır. Hidronim *ast* (aşağı, çökək dərə) və *ara/ura* (yer; su, çay, bulaq) sözlərindən düzəlib, "dərədə bulaq, çökək yerdən çıxan su mənasındadır.

Astara *hidr., mür.* 1. Astara r-nu ərazisində min. bulaq. İstisu çay dərəsində, Astara şəhəri yaxınlığındadır. Suyu yüksək dərəcədə minerallaşmış, acı-duzludur; 2. Azərb.-nin İranla dövlət sərhədində çay. Şindanqalası dağının (Talış silsiləsi) yamaclarından (1817 m. yüksəklikdə) başlanır, Xəzər dənizinə tökülür. Astara şəhəri çayın mənsəbindədir. Adını ərazidəki eyniadlı bulaqdan

almışdır, Hidronim *ast* (aşağı, çökək dərə) və *ara/ura* (yer; su, çay, bulaq) sözlərindən düzəlib, "dərədə bulaq, çökək yerdən çıxan su" mənasındadır.

Astara *oyk., sadə*. 1. Azərb.-da inzibati r-n. İranla sərhəddə yerləşir. Ş.-dən Xəzər dənizinə qovuşur. Q. hissəsi dağlıqdır. Reştəsər silsiləsinin və Talış dağlarının bir hissəsi r-nun ərazisində yerləşir. Astara və Təngəru çayları r-nun ərazisindən axır. Mərkəzi Astara şəhəridir. Adını ərazidəki eyniadlı çaydan almışdır; 2. Azərb.-da şəhər.

Astara r-nunun mərkəzi. Azərb.-nm İranla sərhədində (bir hissəsi İran Azərb.-nındadır), Astara çayının mənsəbində, Xəzər dənizinin sahilində, Lənkəran ovalığında. Adını eyniadlı çaydan almışdır. XIII əsrə aid mənbələrdə Astara yaşayış məntəqəsi adı kimi xatırlanır. Astara çayının Cənubi Azərb. Sahilində yerləşən şəhər və port da Astara adlanır. Bu şəhərin qədim adı Qum olmuşdur. Fars dilində qum sözü də "alçaq yer, aşağı yer" kimi izah edilir.

Astraxanbazar *oyk., mü.* Cəlilabad r-nunun və şəhərinin 1967-ci ilədək adı. Oykonim *Həştərxan* adının rusca səsləşməsindən və *bazar* (burada "düz, meydan") sözündən ibarət olub, XIX əsrdə Həştərxan vilayətindən köçürülmüş ailələrin məskunlaşması ilə bağlı yaranmışdır.

Astraxanka *oyk., düz*. Şamaxı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Keçmiş adı Qızmeydanı olmuşdur. Qozluçayın sağ sahilindən bir qədər aralı, Qızmeydanı platosundadır. Çar hökumətinin Rusiyanın mərkəzi quberniyalarından müxtəlif dini təriqət nümayəndələrini (molokan, bapnist, duxobor və b.) milli ucaqlara, o cümlədən Azərb.-na köçürmə siyasəti ilə əlaqədar 1849-cu ildə Həştərxan vilayətindən köçüb gələnlər burada məskən salmışlar. Oykonim *Həştərxan* adının rusca səslənməsindən və rusların əlavə etdiyi *-ka* şəkilçisindən ibarət olub, "Həştərxandan gələnlər" mənasındadır.

Astraxanka *hidr., düz*. 1. Şamaxı r-nu ərazisində çay. Həmsirə (fars. "bacı") çayı da adlanır; 2. Şamaxı r-nunda Astraxanka kəndi yaxınlığında mineral bulaq. Üç soyuq kükürlü bulaqdan ibarətdir. Hidronim ərazidəki eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır. Toponimiyada *astraqan* bir-birinə çox yaxın olan kiçik körfəzlərə deyilir. Bu baxımdan çayın hər iki adı birini tamamlayır.

Astraxanovka *oyk., düz*. Oğuz r-nunun Böyük Söyüdlü i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Həştərxan vilayətindən köçüb gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim *Həştərxan* (yer adı) və rusca *-ovka* şəkilçisindən ibarət olub, "həştərxanlılar" mənasındadır.

Aşağıgülü *or., sadə*. Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Tudar və Çigil çaylarının aşağı axınları arasında yerləşir. hün. 798 m. Əsli Aşağılı olmalıdır. Mənası "aşağıda yerləşən, aşağıda yaşayanlar" deməkdir. Ərazinin iki çayın aşağı axınında yerləşməsi də bu izahın doğruluğunu sübut edir. Bəzi tədqiqatçılar oronimi "aşağılu bitən dağ" kimi mənalarırırlar.

Aşağı Ağcakənd *oyk., mür.* Goranboy r-nunun eyniadlı qəsəbə i.ə.v.-də ştq. Qaraçayın (Goran çayının yuxarı axarı) sahilində, dağlıq ərazidədir. 1938-ci ildən 1992-ci ilədək Şaumyan adlandırılmışdır. Qarabağ yaylasında yerləşən Ağcakənd yaşayış məntəqəsinin adının qarşılığıdır.

Aşağı Ağcayazı *oyk, mür.* Ağdaş r-nunun Dəhnəxəlil i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. XIX əsrin ortalarında Ağcayazı (indiki Yuxarı Ağcayazı) kəndindən çıxmış ərəbəbdülkərim tayfasına mənsub olan ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Birinci komponent ərazidəki eyniadlı iki yaşayış məntəqəsinə fərqləndirmək məqsədilə işlənir. Oykonom "aşağıda yerləşən Ağcayazı kəndinin aşağı hissəsi" deməkdir.

Aşağı Ağasıbəyli *oyk, mür.* Samux r-nunun Əli Bayramlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yuxarı Ağasıbəyli oykoniminin qarşılığıdır. Ağasıbəyli XIX əsrin ortalarında maldar elatlardan birinin adını əks etdirir.

Aşağı Amburdərə *oyk., mür.* Lerik r-nunun Qosmalıyan i.ə.v.-də kənd. Gəncəvi çayının sahilində, Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. 1933-cü ildə kənd sadəcə Amburdərə şəklində qeydə alınmışdır. Oykonom "aşağıda yerləşən Amburdərə kəndi" deməkdir.

Aşağı Apu *oyk., mür.* Lənkəran r-nunun Biləsər i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Oykonom "aşağıda yerləşən Apu kəndi" deməkdir. Türk dilləri və onların dialektlərində *abı/abu/apu* paralelləri "xəlvət guşə; təcrid olunmuş yer; gizli yer; dincəlmək üçün sakit yer", "papaq; dağ başı" mənalarını ifadə edir. Bu da həmin kəndin yerləşdiyi ərazinin coğrafi mövqeyi ilə bağlıdır.

Aşağı Aralıq *oyk., mür.* Şərur r-nunun Qarxun i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi keçmiş Aralıq Başkənd (indiki Yuxarı Aralıq) kəndindən çıxmış ailələr tərəfindən salınmış və Aşağı Aralıq Başkənd adlandırılmışdır. Sonralar toponimin tərkibindəki Başkənd komponenti ixtisara uğramış və indiki formada rəsmiləşdirilmişdir. Oykonom "aşağıda yerləşən Aralıq kəndi" deməkdir.

Aşağı Astanlı *oyk., mür.* Yardımlı r-nunun Astanlı i.ə.v.-də kənd. Bolqar çayından bir qədər aralı, Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Astanlı olmuşdur. Oykonomun birinci komponenti kəndin coğrafi mövqeyini bildirməklə yanaşı, onu eyniadlı digər yaşayış məntəqəsindən fərqləndirməyə xidmət edir. "Astanlı kəndinin aşağı hissəsi" deməkdir.

Aşağı Atuc *oyk, mür.* Quba r-nunun Güləzi i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. XIX əsrin sonlarında Atuc kəndindən çıxmış bir qrup ailənin həmin kəndə məxsus qışlaq yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Yaşayış məntəqəsi əvvəlki kənddən bir qədər aşağıda yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Aşağı Ayıblı *oyk, mür.* Tovuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Zəyəm çayının sol sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. XIX əsrin əvvəllərində keçmiş Gövhər Ayıblı kəndindən çıxmış ailələrin burada məskunlaşması

nəticəsində yaranmışdır. Tədqiqatçıların məlumatına görə, bu kənd şərti olaraq üç hissəyə ayrılır. Aşağı Ayıblı, Yuxarı Ayıblı (və ya Qaş Ayıblı), Qazanlar. Araşdırmalar göstərir ki, bu kəndin ilkin adı Çıraqlılardır. Zəyəmçay üzərində məskun olan çıraqlıların hakimi Eyyubxan olmuşdur. XVII-XVIII əsrlərdə kənd Eyyublu kimi də qeydə alınmışdır. *Ayıblı* Eyyublu adının təhrif olunmuş şəkli. Oykonomim "Eyyublu kəndinin aşağı hissəsi" kimi başa düşülməlidir.

R-nun ərazisində Ayıblı qobusu adlı yarğan da vardır.

Aşağı Ayrım *oyk, mür.* Kəlbəcər r-nunun Oktyabr kənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd Ayrım çayının aşağı hissəsində yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Aşağı Aza *oyk, mür.* Ordubad r-nunun Aza i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Oykonomim "aşağıda yerləşən Aza kəndi" mənasındadır. 2003-cü ildən kəndin adı Azakənd kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Aşağı Bilnə *oyk, mür.* Lerik r-nunun Noda i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. XIX əsrdə Bilnə (indiki Yuxarı Bilnə) kəndindən çıxmış ailələr tərəfindən salınmışdır. "Bilnə kəndinin aşağı hissəsi" deməkdir. Kənd öz adını ərazidəki Bilnəçayın adından almışdır. Türk dillərində *bilan* "dağ keçidi"; Azərb. dilinin dialektlərində *bilin* "runel, dağın altından açılan yol" mənalarında işlənməkdədir. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, 1917-ci ildə Lənkəran qəzasında iki Bilnə və bir Bilinə kəndi qeydə alınmışdır.

Aşağı Bradi *oyk, mür.* Lerik r-nunun Dəstər i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrdə Bradi (indiki Yuxarı Bradi) kəndindən çıxmış bir qrup ailənin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Toponimin ikinci komponenti Talış dilində *bur* (hündür, yüksək) və *di* (kənd) sözlərindən ibarət olub (-a bitişdirici sait), "yüksəklikdə yerləşən kənd" deməkdir. Birinci komponent isə kəndin coğrafi mövqeyini göstərir. Oykonomim "Bradi kəndinin aşağı hissəsi" deməkdir.

Aşağı Bucaq *oyk, mür.* Yevlax r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Əlican çayının sahilindədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, kənd Əlican çayının Bozdağ silsiləsi ilə bucaq əmələ gətirdiyi ərazidə yerləşdiyi üçün belə adlanır. Birinci komponent isə eyniadlı iki yaşayış məntəqəsini fərqləndirməyə xidmət edir. Bucaq, eyni zamanda monqolların (tatarların) noğay qəbiləsinə mənsub nəslin adıdır. Bölgədə bu nəslin adı və bağlı başqa obyekt adları da vardır: Bucaq (Mingəçevir), Qarabucaq (Kürdəmir).

Aşağı Buzqov *oyk, mür.* Babək r-nunun Buzqov i.ə.v.-də kənd. Buzqov çayının sahilində, Dərələyəz silsiləsinin c. yamacındadır. Yaşayış məntəqəsi Buzqov çayının aşağı hissəsində yerləşdiyinə görə belə adlandırılmışdır. Oykonomim Yuxarı Buzqov adının qarşılığıdır. Ərazi adını eyniadlı çaydan almışdır.

Aşağı Cibikli *oyk, mür.* Qubadlı r-nunun Çardaqlı i.ə.v.-də kənd. Kosakərəm (Bərgüşad çayının qolu) çayının sahilindədir. Keçmiş adı

Kosakərəm olmuşdur. XIX əsrə aid mənbələrdən birinin məlumatına görə, qədim türk tayfalarından olan cibiklilərin oturaq həyata keçməsi ilə əlaqədar əvvəlcə Yuxarı Cibikli kəndinin əsası qoyulmuşdur. Kollektivləşmə illərində isə oradan çıxmış bir sıra ailələr tərəfindən Aşağı Cibikli kəndi salınmışdır. Oykonimlər yaşayış məntəqələrinin coğrafi mövqeyi ilə əlaqədar yaranmışdır. Mənbələrdə hələ XV əsrdən cibikli/cibiklu tayfasının bu ərazidə yaşaması haqqında məlumat verilir. Qazax r-nunun Caylı kəndində də cibişli nəslə qeydə alınmışdır.

Aşağı Cürəli *oyk, mür.* Biləsuvar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, Sovet hakimiyyəti illərində Yuxarı Cürəli adlanan məntəqədən bir qrup ailə ayrılaraq Aşağı Cürəli kəndini əmələ gətirmişdir. Oykonim yaşayış məntəqəsinin coğrafi mövqeyi ilə əlaqədar yaranmışdır.

Aşağı Çardaqlar *oyk, mür.* Zaqatala r-nunun Danaçı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Tədqiqatçıların yazdığına və yerli əhalinin dediyinə görə, həmin kənd Dağıstanın Çurdax kəndindən köçüb gəlmiş ailələr tərəfindən salınmışdır. Bunlar məhsəcə avarlardır. Sonralar *çurdax* sözü *çardax* şəklinə düşmüşdür. Oykonim yaşayış məntəqəsinin coğrafi mövqeyi ilə əlaqədar yaranmışdır.

Aşağı Çaykənd *oyk, mür.* Şəmkir r-nunun Barsum i.ə.v.-də kənd. Dağ ətəyində yerləşir. XIX əsrdə bu ərazidə Gürcüstandan və Ermənistandan gələn ermənilər məskunlaşdıqdan sonra kəndin adı Barum kimi rəsmiləşdirilmişdir. Hal-hazırda, əsasən Ermənistanın Qaraqoyunlu mahalının Çay-kənd kəndindən və Göyçə mahalından didərgin salınmış azərb. ailələr burada məskunlaşmışlar.

Aşağı Çaylı *oyk., mür.* Ağdərə r-nunun Yuxarı Çaylı i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayının sol sahilində yerləşən və əvvəllər Çaylı adlanan kəndin aşağı hissəsidir. 1933-cü ildə Aşağı Çaylı kimi qeydə alınan bu kənd sonralar Nerkin (erm. "aşağı") Çaylı adlandırılmışdı. 1992-ci ildən kəndin əvvəlki adı bərpa olunmuşdur.

Aşağı Çəmənli *oyk., mür.* Beyləqan r-nunun Yuxarı Çəmənli i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndi Ağdam r-nundakı Çəmənli kəndindən ayrılmış ailələr salmışlar. Bəzən Araz Çəmənlisi də adlanır. Oykonim yaşayış məntəqəsinin coğrafi mövqeyi ilə əlaqədar yaranmışdır.

Aşağı Danzıq *oyk., mür.* 1933-cü ildə Naxçıvan r-nunun Yəci i.ə.v.-də qeydə alınmışdır. Oykonim "Danzıq yaşayış məntəqəsinin aşağı hissəsi" deməkdir. Danzıq/Danzıx/Danzik variantlarında yazıya alınan bu oykonimin *dan* (qədim türk dillərində "çöl, açıq yer") və *zik/zıq* (soyuq) komponentlərindən ibarət olub, "soyuq çöl" mənasını ifadə etdiyini söyləmək olar.

Aşağı Daşağıl *oyk., mür.* Şəki r-nunun Aydınbulaq i.ə.v.-də kənd. Dəhnə çayının sahilində, çökəklikdədir. Mənbələrin verdiyi məlumatdan və tədqiqatçıların yazılarından məlum olur ki, bu kənd Şəki r-nundakı Bucaq kəndinin yaxınlığında yerləşdiyinə görə keçmişdə Bucaq Daşağıl, bir müddət

Qışlaq Daşağıl da adlandırılmışdır. XIX əsrdə Daşağıl kəndindən çıxmış bir qrup ailə kəndin yaxınlığında yeni yaşayış məntəqəsi - Aşağı Daşağıl yaratmışlar. Əvvəlki kənd isə indi olduğu kimi, Baş Daşağıl adlandırılmışdır. Oykönimin ikinci komponenti *daş* və *ağıl* (qoyun saxlanan yer; tövlə) sözlərindən ibarətdir. Həqiqətən də, kəndin ərazisində iki təbii mağara və bir qayaaltı daş mağara vardır.

Aşağı Daşarx *oyk., mü.* Şərur r-nunun Siyaqut i.ə.v.-də kənd. Arpaçayın sahilindədir. Oykönim "Daşarx yaşayış məntəqəsinin aşağı hissəsi" deməkdir. Kəndi keçmiş Daşarx (indiki Yuxarı Daşarx) kəndindən çıxmış ailələr kollektivləşmə illərində (XX əsrin 30-cu illəri) salmışlar.

Aşağı Daşkəsən *oyk., mü.* Daşkəsən r-nunun Daşkəsən qəs. i.ə.v.-də kənd. Qoşqar çayının sahilindədir. "Daşkəsən yaşayış məntəqəsinin aşağı hissəsi" deməkdir. Daşkəsən filiz mədənlərinin istismarı ilə əlaqədar olaraq Böyük Vətən müharibəsindən sonra yaranmış yaşayış məntəqələrindədir.

Aşağı Əbdürəhmanlı *oyk., mü.* Füzuli r-nunun Əbdürəhmanlı i.ə.v.-də kənd. Çərəkən çayının sahilindədir. Kəndi əbdürəhmanlı nəslinə mənsub ailələr salmışlar. "Əbdürəhmanlı yaşayış məntəqəsinin aşağı hissəsi" deməkdir. Oykönim yaşayış məntəqəsinin coğrafi mövqeyi ilə əlaqədar yaranmışdır.

Aşağı Əndəmiç *oyk., mü.* Ordubad r-nunun Nüsnüs i.ə.v.-də kənd. Ordubad çayının sahilindədir. Yaşayış məntəqəsinə XIX əsrin əvvəllərində keçmiş Əndəmiç kəndindən çıxmış ailələr salmış və aşağıda, çökəkdə yerləşdiyinə görə belə adlanmışdır. Xalq danışq dilində *əndə* "eniş-yoxuş"; "çala-çuxur", *miş* "su yığılan yer" mənalarını ifadə edir. Beləliklə, oykönim "su yığılan çala, çuxur yer" mənasındadır. 2003-cü ildən kəndin adı Aşağı Əndəmiç kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Aşağı Əskipara *oyk., mü.* Qazax r-nunun Əskipara i.ə.v.-də kənd. Coğas çayının sol sahilində, Qazançı dağının ətəyindədir. Oykönim kəndin coğrafi mövqeyi ilə bağlı yaranmışdır. "Əskipara yaşayış məntəqəsinin aşağı hissəsi" deməkdir. Əskipara isə Köhnəkənd oyköniminin sinonimidir.

Aşağı Əylis *oyk., mü.* Ordubad r-nunun Əylis i.ə.v.-də kənd. Əylis çayının sahilində, dağ ətəyindədir. "Əylis yaşayış məntəqəsinin aşağı hissəsi" deməkdir. Kənd XIX əsrdə Əylis (indiki Yuxarı Əylis) kəndindən çıxmış bir qrup ailənin Dəşt (farsca "çöl, səhra") adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Toponimin ikinci komponenti *Əylis* (əylənmək, köç salmaq, məskunlaşmaq mənalı feldən) "əylənc, düşərgə, yaşayış yeri" mənasına uyğundur.

Aşağı Fərəcan *oyk., mü.* Laçın r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sol sahilindən bir qədər aralı, Qarabağ silsiləsinin c.-q. ətəyindədir. Keçmiş adı Haraldır. 1954-cü ildə qonşu Fərəcan kəndindən köçüb gəlmiş ailələr məskunlaşdığı üçün kəndin adı dəyişdirilərək Aşağı Fərəcan adlandırılmışdır. Oykönim "Aşağıda yerləşən Fərəcan kəndi" deməkdir.

Aşağı Filfil *oyk., mür.* Oğuz r-nunun Filfil i.ə.v.-də kənd. XIX əsrdə indiki Filfil kəndi əsasında yaranmışdır. Bucaq kəndi yaxınlığında yerləşdiyinə görə keçmişdə, Bucaq Filfil də adlandırılmışdır. Oykonim yaşayış məntəqəsinin coğrafi mövqeyi ilə əlaqədar yaranmışdır. *Filfil* isə "istiot" deməkdir.

Aşağı Gədik *or., mür.* Lerik r-nunun Kəlvəz kəndində dağ. "Ətrafa nisbətən alçaq dağ yolu" deməkdir.

Aşağı Göyəli *oyk., mür.* Zəngilan r-nunun Şayıflı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim yaşayış məntəqəsinin coğrafi mövqeyi ilə bağlı yaranmışdır. Kəndi Yuxarı Göyəli kəndindən köçüb gələn ailələr salmışlar. Toponim XIX əsrdə Zəngəzur qəzasında yaşamış maldar göyəli tayfasının adını əks etdirir. Etnotoponimdir.

Aşağı Göynük *oyk., mür.* Şəki r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Çoparx çayının hər iki sahilində, Alazan-Həftəran vadisindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində Göynük (indiki Baş Göynük) kəndindən çıxmış ailələrin burada məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. "Aşağıda olan Göynük kəndi" deməkdir.

Aşağı Güzdək *oyk, mür.* Abşeron r-nunun Ceyranbatan i.ə.v.-də qəsəbə. Əvvəllər Güzdək dəmir yol stansiyası yanında qəsəbə adlandırılmışdır. 1965-ci ildən qəsəbənin adı indiki kimi rəsmiləşdirilmişdir. Oykonim yaşayış məntəqəsinin coğrafi mövqeyi ilə bağlı yaranmışdır. Oykonimin ikinci komponenti *güzlək* (payız otlığı) sözünün tələffüz formasıdır.

Aşağı Güzlək *oyk, mür.* Füzuli r-nunun Pirəhmədli i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Güzdək (indiki Yuxarı Güzlək) kəndindən çıxmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. "Güzlək yaşayış məntəqəsinin aşağı hissəsi" deməkdir. *Güzlək* qədim Azərb. dilində "payız otlığı", "payız yurdu" mənalarını ifadə edir.

Aşağı Hacıqasımlı *oyk, mür.* Saatlı r-nunun Hacıqasımlı i.ə.v.-də kənd. Araz çayının sahilində, Mil düzündədir. Oykonimin birinci komponenti kəndin yerləşdiyi coğrafi mövqeyi bildirir, ikinci komponent isə şahsevənlərin Hacıqasımlı qolunun adı ilə bağlıdır.

Aşağı Xaç *oyk, mür.* Kəlbəcər r-nunun Çaykənd i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Oykonimin birinci komponenti yaşayış məntəqəsinin coğrafi mövqeyi ilə bağlıdır. İkinci komponent isə abidələrin dilində "xristianlığın rəmzi işarəsi"; "kilsə bayrağı"; "kilsə" mənalarında işlənmişdir. Ərazidəki Sınıqkilsə yer adı bu sözün məhz "kilsə" mənasını qəbul etməyə əsas verir.

Aşağı Xocamusaxlı *oyk, mür.* Qubadlı r-nunun Fərəcan i.ə.v.-də kənd. Bərgüşad silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Qalacıq Xocamusaxlıdır. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin axırlarında Xocamusaxlı (indiki Yuxarı Xocamusaxlı) kəndindən çıxmış ailələr salmışlar. Əsl adı xacəəbuishaqlı olan xocamusaxlı tayfası qədimdən Zəngəzur qəzasında yaşamışdır. Onların keçmişdə Qalacıq,

Dəstəgird və Mazutlu adlanan qışlaqları sonralar tədricən müstəqil yaşayış məntəqələrinə çevrilmişdir. Oykonim yaşayış məntəqəsinin coğrafi mövqeyi ilə bağlı yaranmışdır.

Aşağı Xuc *oyk, mür.* Quba r-nunun Xucbala i.ə.v.-də kənd. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Orta Xuc kəndinə məxsus qışlaq yerində bina edilmişdir. Toponimi, əsasən mənşəcə qırpaqlardan olan kuç tayfasının adı ilə əlaqələndirirlər. Oykonimin birinci komponenti yaşayış məntəqəsini eyniadlı digər iki kənddən fərqləndirməyə xidmət edir.

Aşağı İmamqulukənd *oyk, mür.* Qusar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. XX əsrin əvvəllərində İmamqulukənd yaşayış məntəqəsinə aid pay torpaqlarından bir qədər aşağıda eyniadlı yeni yaşayış məntəqəsi salınmış və Aşağı İmamqulukənd adlandırılmışdır.

Aşağı Kəldək/Gəldək *oyk, mür.* Şəki r-nunun Baş Küngüt i.ə.v.-də kənd. Əyriçayın sahilində, Alazan - Əyriçay çökəkliyindədir. Tədqiqatçılar oykonimi *kəl* (gücdən düşmüş, dincə qoyulmuş) və *-dək (-lək)* komponentlərindən ibarət "dincə qoyulmuş əkin sahəsi" mənalı söz kimi izah edirlər. *Kəldək* komponenti kəndin ərazisindəki Kəl dağının adından yaranıb. "Kəl dağı yerləşən, Kəl dağının ətrafı, yanı" mənasını ifadə edir. Yaşayış məntəqəsini keçmiş Kəldək (indiki Baş Kəldək) kəndindən çıxmış ailələr nisbətən aşağıda saldıqları üçün belə adlandırılmışlar.

Aşağı Kəsəmən *oyk., mür.* Ağstafa r-nunda kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi Sovet hakimiyyəti illərində Qıraq Kəsəmən kəndindən çıxmış ailələr tərəfindən salınmışdır. Dağ Kəsəmən kəndinin qarşılığı kimi nəzərdə tutulmuşdur.

Aşağı Küngüt *oyk., mür.* Şəki r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Küngüt çayının sahilində, Alazan-Həftəran vadisindədir. Kəndi XIX əsrin əvvəllərində Baş Küngüt kəndindən çıxmış ailələr salmışlar. Oykonimin birinci komponenti kəndin coğrafi mövqeyini, ikinci komponenti isə türkdilli kinkit tayfasının adını əks etdirir.

Aşağı Kürdmahmudlu *oyk., mür.* Füzuli r-nunun Kürdmahmudlu i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Oykonimin birinci komponenti yaşayış məntəqəsinin coğrafi mövqeyi, ikinci komponenti isə maldar kürdmahmudlu tayfasının adı ilə bağlıdır.

Aşağı Kürkəndi *oyk., mür.* Salyan r-nunun Arbatan i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilindədir. Yaşayış məntəqəsi XX əsrin əvvəllərində Salyan balıq vətəgələrində işləmək üçün Cənubi Azərb.-dan gələnlər tərəfindən salınmış və Kürkəndi adlandırılmışdı. Sonralar tikinti idarəsinin fəhlə və qulluqçuları üçün salınmış qəsəbə də kəndlə birləşmişdir. Yeni salınmış yaşayış məntəqəsi həmin kənddən bir qədər aşağıda yerləşdiyi üçün Aşağı Kürkəndi adlandırılmışdır. Kürkəndi "Kür sahilində kənd" mənasındadır.

Aşağı Qaraçanlı *oyk., müir.* Kəlbəcər r-nunun Orta Qaraçanlı i.ə.v.-də kənd. Uluxan çayının (Tərtər çayının qolu) sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Zəngəzur qəzasının Qaraçanlı kəndindən (indiki Laçın r-nu ərazisindədir) gəlmiş iki qardaş - Uluxan və Əhmədخان salmışlar. Ona görə də kəndə el arasında Uluxan Qaraçanlı və ya Fərzalıuşağı deyirlər. Əhmədخانın oğlanlarından Fərzalı kəndin aşağı hissəsində məskunlaşdığı üçün bura Aşağı Qaraçanlı, digər oğlu Məmmədخان kəndin orta hissəsində məskunlaşdığı üçün bura Orta Qaraçanlı, Uluxanın əmisi oğlu Bayram (Balo) isə kəndin yuxarı hissəsində məskunlaşdığı üçün həmin yer Baş Qaraçanlı adlandırılmışdır (bu kənd Balouşağı da adlanır).

Aşağı Qaragüvəndli *bax:* Qaragüvəndi.

Aşağı Qaramanlı *oyk., müir.* Neftçala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sağ sahilində, Salyan düzündədir. Oykonimin birinci komponenti kəndin coğrafi mövqeyi ilə, ikinci komponenti isə türkdilli qaramanlı tayfasının adı ilə bağlıdır.

Aşağı Qaraməryəm *oyk., müir.* Göyçay r-nunun İncə i.ə.v.-də kənd. Şirvan kanalı boyundadır. "Qaraməryəm (əslində Qaramaryan) adlı yaşayış məntəqəsinin aşağı hissəsi" deməkdir. Mənbələrdə Aşağı Qaraməryəm variantında da qeyd olunur. İkinci komponent *qara* (böyük) və *maryan* (dağın gündüoyən hissəsi, çöl bitkiləri ilə əhatə olunmuş sahə) komponentlərindən ibarət olub, "böyük otlaq sahəsi, dağın gündüoyən ətəyi" mənalərini bildirir. Ərazinin coğrafi mövqeyi də bu izaha uyğundur.

Aşağı Qaranlıq *oyk, müir.* Xocavənd r-nunun 1923-cü ilədək adı. Oykonimin birinci komponenti yaşayış məntəqəsinin coğrafi mövqeyi ilə bağlıdır. Məntəqə adını ərazidəki Qaranlıq dağından almışdır. Ərazidə eyniadlı çay da vardır. Ermənistan ərazisindəki Martuni r-nunun adı da 1946-cı ilədək Aşağı Qaranlıq olmuşdur.

Aşağı Qarxun *oyk., müir.* Yevlax r-nunun Yuxarı Qarxun i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Kəndi XIX əsrdə İrəvan quberniyasındakı Qarxun kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Yaşayış məntəqəsi Qarxun Körpükənd və ya Qıraqlı Qarxun da adlanır. Bu da onun Körpükəndin yaxınlığında və Kür çayı sahilində olması ilə əlaqədardır. XIX əsrin sonlarında kənd böyüyərək Aşağı və Yuxarı Qarxun kəndlərinə bölünmüşdür. Ermənistanın Eçmiədzin r-nundakı Araks kəndinin adı da 1946-cı ilədək Aşağı Qarxun adlanmışdır.

Aşağı Qələnxur *oyk, müir.* Qusar r-nunun Gilah i.ə.v.-də kənd. Samur çayının sahilindədir. Tədqiqatçılar bu toponimi ləzgi dilindəki *kalunxur* (düzenlikdə yerləşən kənd) və ya *kalınxur* (sahil kəndi) sözlərinin təhrifə uğramış forması hesab edirlər. *Qələnxur* ərazidəki orta əsrlərə aid Qalaxur/Qələxür/ Qalakənd yaşayış məntəqəsinin adındandır.

Aşağı Qəsil *oyk., müir.* Ağdaş r-nunun Qülbəndə i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. "Aşağıda yerləşən Qəsil kəndi" deməkdir. *Qəsil* Azərb. dilinin

dialektlərində və bəzi türk dillərində işlənən *qas/qəs/qəjəl* sözləri ilə bir yuvadan olub, "otlaq, yamac" mənasını ifadə edir.

Aşağı Qılıçbağ *oyk., mür.* Xocalı r-nunun Xanabad i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. XIX əsrin 20-ci illərində İrandan köçüb gəlmiş erməni ailələri məskunlaşdıqdan sonra kəndi Nerkin (erm. "aşağı") Qılıncbağ adlandırmışdılar. 1992-ci ildə kəndin əvvəlki adı bərpa edilmişdir. Toponimin *Qılinc* şəxs adından və *bağ* sözündən ibarət olub, "Qılınca məxsus bağ" mənasını bildirməsi ehtimal olunur. Oykonomimin birinci komponenti kəndin coğrafi mövqeyi ilə bağlıdır.

Aşağı Qışlaq *oyk, mür.* Şahbuz r-nunun Kolanı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Tədqiqatçıların fikrincə, oykonimin ikinci komponenti olan *qışlaq* sözünü "qışlama" mənasında qəbul etmək olmaz. Çünki ərazidəki Aşağı Qışlaq və Yuxarı Qışlaq kəndləri qışlaq üçün əlverişli deyil. Bu ad kəngərlilərin qızıl qışlaq tayfasının tirələrindən (orta qışlaq, güllü qışlaq, yazlı qışlaq, yazı qışlaq və ya düz qışlaq) birinin adı ilə bağlıdır. Aşağı Qışlaq oykonimi etnotoponim kimi "adı çəkilən tayfanın, tirənin məskunlaşdığı ərazinin aşağı hissəsi" anlamındadır.

Aşağı Qolqəti *oyk., mür.* Ağdaş r-nunun Yuxarı Qolqəti i.ə.v.-də kənd. Yuxarı Şirvan kanalının sahilində, Şirvan düzündədir. *Qolqəti* sözü *qol* və *kəndi* hissələrindən ibarət olub "çay qolunun və ya çayın sahilini" mənasını ifadə edir. Kənd doğrudan da vaxtilə Türyançayın qollarından birinin sahilində yerləşmişdir. Hal-hazırda yatağı qalmış həmin çay quruduqdan sonra əhali oranı tərk edərək indiki əraziyə köçmüşdür. Qolqəti kəndin keçmiş adının (Qol kəndi) yerli tələffüz formasıdır. 1933-cü ildə Aşağı Qolqəti variantında qeydə alınmışdır. Oykonomimin birinci komponenti yaşayış məntəqəsini eyniadlı digər məntəqədən fərqləndirməyə xidmət edir.

Aşağı Qoşun *or., mür.* Şəki r-nunun Aşağı Kəldək kəndində dağ. Oronim "Aşağı Kəldək kəndindəki Qoşun dağı" deməkdir. *Qoşun* sözü isə "dağ silsiləsi, cərgəsi, sırası" mənasını ifadə edir.

Aşağı Qumlu *oyk, mür.* Gədəbəy r-nunun Qumlu i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonomim "aşağıda yerləşən Qumlu kəndi" deməkdir.

Aşağı Quşçu *oyk, mür.* Tovuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Əsrək çayının sahilində, dağ ətəyindədir. Oykonomim "aşağıda yerləşən Quşçu kəndi" deməkdir. Etnotoponimdir.

Aşağı Quşçular *oyk, mür.* Şuşa r-nunun Malıbəyli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. "Aşağıda yerləşən Quşçular kəndi" deməkdir. Etnotoponimdir.

Aşağı Layski *oyk., mür.* Şəki r-nunun Aşağı Göynük i.ə.v.-də kənd. Şin çayının sahilində, Alazan-Həftəran vadisindədir. Oykonomim ərazidəki Layskiqaya dağının adını daşıyır və "aşağıda yerləşən Layski kəndi" deməkdir. Qarşılığı Baş Layski oykonimidir.

Aşağı Ləgər *oyk, mür.* 1. Xaçmaz r-nunun Xudat şəhər i.ə.v.-də qəsəbə. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Çkalov adına sovxozun 5-ci şöbəsi yanında yaranmış bu kənd 1965-ci ildən Aşağı Ləgər qəsəbəsi adlandırılmışdır;

2. Qusar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Oykonim "aşağıda yerləşən Ləgər kəndi" deməkdir.

Aşağı Ləkətağ *hidr., mür.* Culfa r-nunun Ərəfsə kəndi yaxınlığında min. bulaq. Bəzi ədəbiyyatlarda Aşağı Ləkətan variantında da işlənir. Ləkətağ çayı dərəsində yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır. İki bulaqdan ibarətdir və içmək üçün istifadə edilir.

Aşağı Loki *oyk, mür.* Ağdaş r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Türyan çayının sağ sahilindən bir qədər aralı, Şirvan düzündədir. Oykonim "aşağıda yerləşən Ləki kəndi" deməkdir. Etnotoponimdir.

Aşağı Lənkəran *hidr., mür.* Lənkəran r-nunda min. bulaq. Müalicə məqsədilə istifadə edilir. Bulaq Lənkəran çayının aşağı hissəsində yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Aşağı Lüləkəran bax: Aşağı Tüləkəran.

Aşağı Malax *oyk., mür.* Qax r-nunun Qaşqaçay i.ə.v.-də kənd. Qaşqaçayın sahilindədir. Keçmişdə bu zonada Malax adlı iki kənd mövcud idi. Onlar yaxınlıqlarındakı kəndlərin adları ilə Ləkit Malax və Qacar Malax adlanırdı. XI əsrə aid mənbədə Şəki zonasında Maluq qalasının adı çəkilir. Toponimikada Malax kəndinin adının Maluq qalasının adından götürülməsi ehtimalı var. Tədqiqatçıların məlumatına görə, bu kənd Dağıstanın Zeyxur kəndindən çıxmış saxurlar tərəfindən salınmışdır. Təxminən XVI əsrin ortalarında saxurlar bu zonaya köçüb gəlmiş və Malax kəndinin əsasını qoymuşlar. Ərazidəki Malaxlar adlı dağın olması bu toponimin etnotoponim olmasından xəbər verir. Qafqaz dillərində *malax/malux* "az, bir az, bir hissə" mənasını bildirir. Oykonim "aşağıda yerləşən Malax kəndi" deməkdir.

Aşağı Maralyan *oyk., mür.* Cəbrayıl r-nunun Karxulu i.ə.v.-də kənd. Araz çayının sol sahilində, düzənlikdədir. Bəzi tədqiqatçılara görə, yaşayış məntəqəsi Cənubi Azərb.-nin Maraluy kəndindən çıxmış ailələrin XIX əsrin əvvəllərində şm.-a köçərək burada məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır və "maraluyulular" mənasındadır. Birinci komponent isə kəndin yerləşdiyi coğrafi mövqeyi bildirir.

Aşağı Mollu *oyk, mür.* Qubadlı r-nunun Yuxarı Mollu i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sağ sahilindədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumatlara görə, kəndi XVI-XVIII əsrlərdə Cənubi Azərb.-dəki Mollu kəndindən gəlmiş ailələr salmışlar. *Mol* sözü türk dillərində bir çox mənalarla yanaşı "torpaq bənd; qumdaşı" mənasını da ifadə edir. Kəndin çay sahilində yerləşməsi *mollu* sözünün məhz bu mənası ilə bağlılığından xəbər verir. Oykonimin birinci komponenti yaşayış məntəqəsini eyni-adlı digər məntəqədən fərqləndirməyə xidmət edir.

Aşağı Mülkülü *oyk., mür.* Tovuz r-nunun Düz Cırdaxan i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmiş adı Alakol Mülkülüdür. Əvvəllər kənd Kürün sağ sahilində yerləşirdi. Hazırda orada kəndin qəbiristanı var. Sonralar kəndin əhalisi indiki yerə köçmüş və kənd belə adlanmışdır. Oykonom "aşağıda yerləşən Mülkülü kəndi" deməkdir.

Aşağı Nehrəm *oyk., mür.* Babək r-nunun Nehrəm i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Nehrəm kəndinin yaxınlığındakı eyniadlı d.y. st.-nin yanında salınmışdır. Oykonom "aşağıda yerləşən Nehrəm kəndi" deməkdir.

Aşağı Nemətabad *oyk., mür.* Ağdaş r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Yuxarı Şirvan kanalından bir qədər aralı, Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsini keçmiş Nemətabad (indiki Yuxarı Nemətabad) kəndindən köçmüş ailələr salmışlar. Aşağı sözü kəndin coğrafi mövqeyini göstərir.

Aşağı Noxudlu *oyk, mür.* Salyan r-nunun Arbatan i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Kənd keçmişdə şahsevənlərin sarıxanbəyli tayfasına mənsub Noxudlu yeri adlanan qışlaq yerində ətraf kəndlərin əhalisinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom "Noxudlu yaşayış məntəqəsinin aşağı hissəsi" deməkdir.

Aşağı Nüvədi *oyk, mür.* Lənkəran r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də ştq. Xəzər dənizi sahilində, Lənkəran ovalığında. Oykonom "aşağıda yerləşən Nüvədi kəndi" deməkdir. Oykonomun ikinci komponenti tat və talış dillərində "təzəkənd", "yenikənd" mənasını bildirir.

Aşağı Oratağ *oyk., mür.* Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. XIX əsrdə ermənilər burada məskunlaşdıqdan sonra kəndin adı tədricən erməniləşmiş və Sovet hakimiyyəti illərində Nerkin (erm. "aşağı") Oratağ kimi rəsmiləşmişdi. 1992-ci ildən kənd indiki adını daşıyır. Toponimin ikinci komponenti qədim İran dillərinin materialları əsasında "qala yeri" mənasında izah olunur.

Aşağı Öysüzlü/Aşağı Öksüzlü *oyk., mür.* Tovuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Çal dağının (Kiçik Qafqaz) ətəyindədir. Ayrı-ayrı mənbələrdə Aşağı Öküzlü, Aşağı Öksüzlü variantlarında da qeydə alınmışdır. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Öysüzlü (indiki Yuxarı Öysüzlü) kəndindən çıxmış ailələr salmışlar. Oykonomun birinci komponenti yaşayış məntəqəsinin coğrafi mövqeyini təyin edir, ikinci komponenti isə Azərb. elatlarından birinin adıdır.

Aşağı Rəməşin *oyk, mür.* Şahbuz r-nunun Kükü i.ə.v.-də kənd. Kükü çayının sol sahilində, Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. Təhrifə uğramış toponimin əslı Aşağı Rəməşindir. Yaşayış məntəqəsini keçmiş Rəməşin (indiki Yuxarı Rəməşin) kəndindən çıxmış ailələr salmışlar. 1969-cu ildə yaxınlığındakı Zırnəl kəndi də bu kəndə birləşmişdir. Tarixi sənədlərin və tədqiqatçıların məlumatına görə, Rəməşin adına ilk dəfə XVII-XIX əsrlərə aid sənədlərdə rast gəlinir. 1654-cü ilə aid sənədlərdə Naxçıvan ərazisinin Şahbuz dərəsində yerləşən Xurəməşin kəndinin bir hissəsinin satılması haqqında məlumat verilir.

Sənəddən aydın olur ki, hələ bu tarixdən 300 il əvvəl kəndin adı "hure-nişin" hissələrindən ibarət olub "hurilər, gözəl qadınlar yaşayan yer" mənasını ifadə edir. 1727-ci ildə Hurçəşin, XIX əsrdə Hureməşin (Quromeşin) kimi qeydə alınmışdır. Azərbaycan xalq danışıq dilində toponimik termin kimi *rəməl irəmə* "kiçik təpə, düzənliyə çıxan alçaq təpə, kələ-kötür yer"; *şin/şın* - "məskən, çoxlu adam olan yer"; "qalabalıq, bolluq" mənalarında işlənməkdədir. Bu baxımdan *Remeşin* sözünü "düzənliyə çıxan alçaq təpə üzərində yerləşən yer, kələ-kötür yer, kənd" kimi də izah etmək olar. 2003-cü ildən kəndin adı Qızıl Qışlaq kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Aşağı Rəfədinli *oyk., mür.* Füzuli r-nunun Pirəhmədli i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə keçmiş Rəfədinli kəndindən çıxmış ailələr salmışlar. Oykonimin birinci komponenti yaşayış məntəqəsinin coğrafi mövqeyini təyin edir, ikinci komponenti isə Rəfiəddinli antropotoponiminin təhrif olunmuş formasıdır.

Aşağı Salamabad *oyk., mür.* Yevlax r-nunun Xaldan i.ə.v.-də kənd. Əlican çayının sahilindədir. Yerli əhali arasında Salamaur (Salamovur və ya Salamov) adı ilə tanınır. Yaxınlığındakı Əsnaf kəndi sonralar Yuxarı Salamabad adlandırıldıqdan sonra, bu kənd də coğrafi mövqeyinə görə Aşağı Salamabad adlandırılmışdır.

Aşağı Salahlı *oyk., mür.* Qazax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayından bir qədər aralı, Gəncə-Qazax düzənliyindədir.

Oykonim "aşağıda yerləşən Salahlı kəndi" deməkdir. Öykonimin ikinci komponenti qazaxların salahlı tayfasının adı ilə bağlıdır.

Aşağı Seyfəli *oyk., mür.* Şəmkir r-nunun Seyfəli i.ə.v.-də kənd. Şamxor çayının sahilində, Kiçik Qafqazın ətəyindədir. Bəzi ədəbiyyatlarda Şamaxı r-nu ərazisində də Aşağı Seyfəli yaşayış məntəqəsinin olduğu göstərilir. 1917-ci ildə Seyfəli variantında qeydə alınmışdır. Etnotoponimdir. Seyfəli dərəsi (Daşkəsən), Seyfəlas/Seyfəlisu (Qəbələ) oronim və hidronimi də seyfəli etnonimi ilə bağlıdır. XIX əsrə aid sənədlərdə Gəncə qəzasında maldarlıqla məşul olan *seyfəli* (*seyfəlli*) elatı haqqında məlumat verilir. Onlar əsasən Şəmkir çayından çəkilmiş Kotançı arxın kənarında yaşayırdılar. Oykonim "aşağıda yerləşən Seyfəli kəndi" mənasındadır.

Aşağı Seyidəhmədli *oyk., mür.* Füzuli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Quruçay və Köndələnçay arasındadır. Oykonimin birinci komponenti yaşayış məntəqəsinin yerləşdiyi coğrafi mövqeyi, ikinci komponenti isə *seyid-əhmədli* nəslinin adını əks etdirir.

Aşağı Siyaku *or., mür.* Abşeronda dağ. Sumqayıt şəhər i.ə.v.-də, Çigil və Kənda çayları arasında yerləşir. Hün. 643 m. *Siyaku/Siyəki* tat dilində "qara dağ" mənasını ifadə edir. Birinci komponent dağın coğrafi mövqeyini göstərir.

Aşağı Surra *oyk., mür.* Neftçala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Salyan düzündədir. Birinci komponent kəndin Kür çayının

aşağı axarında yerləşdiyini göstərir. Qədim abidələrin dilində *sur-sur* "şap-şap, su şırıltısı", *sura/sora* "bataqlıq, sulu yer" mənalarında işlənmişdir. Oykonimin ikinci komponenti "su şırıltısı eşidilən yer"; "sulu yer"; "çay sahili" kimi başa düşülməlidir. Surra toponimini qızılbaşların surra tayfasının adı ilə də əlaqələndirirlər.

Aşağı Şabalıd *oyk., mür.* Şəki r-nunun İncə i.ə.v.-də kənd. Murdarçayın sahilindədir. Oykonimin birinci komponenti kəndin yerləşdiyi coğrafi mövqeyi bildirir, ikinci komponent isə ərazidə yetişdirilən şabalıd bitkisinin adıdır.

Aşağı Şilyan *oyk., mür.* Kürdəmir r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykonimin birinci komponenti kəndi ərazidəki Eyniadlı yaşayış məntəqələrindən fərqləndirməyə xidmət edir, ikinci komponent isə türkdilli şilyan tayfasının adını əks etdirir.

Aşağı Şurtan *oyk., mür.* Kəlbəcər r-nunun Şurtan i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayının sahilində, Dəlidağın ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi ərazidəki Şurtançayın aşağı axarında yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Aşağı Tanircal *oyk., mür.* Qusar r-nunun Yuxarı Tahircal i.ə.v.-də kənd. Tahircal çayının sahilində, Qusar maili düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi Tahircal çayının nisbətən aşağı axarında yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Aşağı Tala *oyk., mür.* Zaqatala r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Tala çayının sol sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrdə bu ərazidə yalnız bir Tala kəndi olmuşdur. Onun Aşağı və Yuxarı Tala kəndlərinə ayrılması kollektivləşmə illərinə aiddir. "Tala kəndinin aşağı hissəsi" deməkdir. Oykonimin ikinci komponenti Azərb. toponimiyasında "meşə içərisində ağacsız, otlu sahə" mənasında işlənir.

Aşağı Tüləkəran *oyk., mür.* Quba r-nunun Tüləkəran i.ə.v.-də, Ağçayın sahilində, dağətəyi ərazidədir. Lüləkəran variantında da qeyd edilmişdir. XIX əsrin ortalarında Tüləkəran (indiki Yuxarı Tüləkəran) kəndindən çıxmış ailələrin həmin kəndə məxsus pay torpağında məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim "aşağıda yerləşən Tüləkəran kəndi" deməkdir. Tüləkəran komponenti *tülə* (tat. "yunu çıxmış dəri") və *kəran* (kənd; yaşayış məntəqəsi termini) sözlərindən ibarət olub, "gön aşılamaqla məşğul olanlara aid kənd" mənasını ifadə edir.

Aşağı Uzunoba *oyk., mür.* Babək r-nunun Şıxmahmud i.ə.v.-də kənd. Naxçıvan çayının sahilindədir. Oykonim "aşağıda yerləşən Uzunoba kəndi" deməkdir.

Aşağı Veysəlli *oyk., mür.* Füzuli r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarasu çayının sol sahilində, düzənlikdədir. Oykonimin birinci komponenti yaşayış məntəqəsinin coğrafi mövqeyini təyin edir, ikinci komponenti isə veysəlli nəslinin adı ilə bağlıdır.

Aşağı Yağlavənd *oyk., mür.* Füzuli r-nunun Kərimbəyli i.ə.v.-də kənd. Araz çayının sol sahilində, düzənlikdədir. Oykonimin birinci komponenti yaşayış məntəqəsinin coğrafi mövqeyini təyin edir, ikinci komponenti isə *yağıla* (qədim abidələrin dilində "döyüş, vuruş, cəng") və *vənd* (bir çox xalqların toponimiyasında "yer, məkan") sözlərindən ibarət olub, "döyüş yeri", "savaş meydanı" mənasını ifadə edir. Bu baxımdan oykonim Cəngan toponiminin sinonimidir. XIX əsrə aid sənədlərdə Cəbrayıl qəzasında maldarlıqla məşğul olan yağlavənd adlı bir elat haqqında məlumat verilir. Oykonimin etnotoponim olması da istisna deyil.

Aşağı Yeməzli *oyk., mür.* Zəngilan r-nunun Qarababa i.ə.v.-də kənd. Dəğətəyi ərazidədir. Kəndin ərazisi əvvəllər Orta Yeməzli kəndinin qışlaq yeri olmuşdur. Əhali qışlaq yerinə köçərək məskunlaşdıqdan sonra yeni yaşayış məntəqəsini Qışdaqlı, daha sonra Aşağı Yeməzli adlandırmışdır. Oykonimin birinci komponenti yaşayış məntəqəsinin coğrafi mövqeyi ilə bağlıdır, ikinci komponent isə atyeməzli etnoniminin qısaldılmış formasıdır.

Aşağı Yemişan *oyk., mür.* Xocalı r-nunun Qızıloba i.ə.v.-də kənd. Dəğətəyi ərazidədir. XIX əsrdə gəlmə ermənilər Sıznaq adlanan bu yerdə məskunlaşmış, kəndin adını da Nerkin Sıznək (Aşağı Sıznək) kimi rəsmiləşdirmişdilər. 1992-ci ildə kəndə Aşağı Yemişan adı verilmişdir. Toponimin ikinci komponenti "yemişan" sözünün tələffüz formasıdır.

Aşağı Yəyci *oyk., mür.* Şərur r-nunun Yəyci i.ə.v.-də kənd. Arpaçayın sol sahilində, Dərələyəz silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini 1928-ci ildə keçmiş Yəyci (indiki Yuxarı Yəyci) kəndindən çıxmış bir qrup ailə salmışdır. Oykonimin birinci komponenti yaşayış məntəqəsinin coğrafi mövqeyi ilə bağlıdır, ikinci komponenti isə türk mənşəli yaycı tayfasının adını əks etdirir.

Aşağı Zeyd *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın sağ sahilində, Samur-Dəvəçi ovalığında. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Quba r-nunun Zeyid kəndindən bir qrup ailənin həmin kəndə məxsus qışlaqda məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonimin birinci komponenti yaşayış məntəqəsinin coğrafi mövqeyini bildirir. Kəndin əsasını Qasım adlı bir şəxs qoyduğundan Qasım qışlağı da adlanır.

Aşağı Zeynəddin *oyk., mür.* Ağdaş r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. XIX əsrin axırlarında həmin r-ndakı Zeynəddin (indiki Yuxarı Zeynəddin) kəndindən çıxmış ailələrin burada məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Aşağı Zurnabad *oyk., mür.* Xanlar r-nunun Zurnabad i.ə.v.-də qəsəbə. Gəncə çayının sol sahilində, Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir. Burada 1929-cu ildə Azərb.-da ilk SES-lərdən olan Zurnabad Su Elektrik Stansiyası tikilmişdir. Su elektrik stansiyası tikilərkən onun yanında qəsəbə salınmışdır. Qəsəbə Zurnabaddan aşağıda yerləşdiyi üçün 1966-cı ildən belə adlandırılmışdır.

Aşağbulaq *hidr., mü.* Quba r-nu ərazisində bulaq. Hidronim coğrafi obyektin yerləşmə mövqeyini bildirir. Ərazidə Yuxarı-bulaq da vardır.

Aşağioba *oyk., mü.* Xaçmaz r-nunun Susayqışlaq i.ə.v.-də kənd. Xəzər dənizinin sahilində, Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Kənd obalar əsasında yaranmışdır. Obalar ilk yaşayış məskəni kimi kəndlərə çevrilir. Məs., Şəki r-nundakı Təpəcənnət kəndi, Qax r-nundakı Almalı kəndi Yuxarıoba və Aşağioba məhəllələrindən ibarətdir. Deməli, Aşağioba kəndi də əvvəllər ayrı-ayrılıqda mövcud olmuş obalardan ərazinin nisbətən aşağı, alçaq hissəsində yerləşəni əsasında yaranmışdır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Susay kəndinə məxsus qışlaqda yaranmış iki obadan (Susayqışlaq və Aşağioba) biridir.

Aşan *oyk., sadə.* Xocavənd r-nunun eyni-adlı i.ə.v.-də kənd. Xonaşen çayının sol sahilindən bir qədər aralıdır. Kənd adını ərazidəki Aşandağdan almışdır.

Aşandağ *or., mü.* Xocavənd r-nu ərazisində dağ. Oronim *aşan* (aşırım, dağ keçidi) və *dağ* sözlərindən ibarət olub, "dağ aşırımı, keçidi olan dağ" deməkdir.

Aşqalılar *oyk., sadə.* Beyləqan r-nunun Əhmədli i.ə.v.-də kənd. 1933-cü ildə Qaradonlu (İmişli) r-nunun Xələc i.ə.v.-də bu etnotoponim Aşqallar variantında qeydə alınmışdır. *Aşqal* "arıq, döllüyə yaramayan" deməkdir. *Aşqalılar* isə XIX əsrdə Mil düzündə yaşamış xələc tayfasının bir qolunun adıdır.

Aşiqbayramlı *oyk., sadə.* İsmayılı r-nunun Kürdmaşı i.ə.v.-də kənd. Dəvəbatan çayı sahilindədir. Yaxınlığında eyniadlı su anbarı var. XIX əsrin ortalarında Şamaxı qəzasında yaşamış, mənşəcə indiki Quba r-nundakı Hapıt kəndindən çıxmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. "Aşiq Bayramın nəslinə aid kənd" mənasındadır.

Aşiqbayramlı *hidr., sadə.* İsmayılı r-nunun İvanovka kəndi yaxınlığında süni göl. Dəvəbatan çayının suyunu bənd vasitəsilə saxlamaq üçün yaradılmış bu göl 1951-ci ildə istifadəyə verilmişdir. Göyçay r-nunun pambıq tarlalarını suvarmaq üçün istifadə olunur. Adını yaxınlığındakı eyniadlı kənddən almışdır. Bəzi ədəbiyyatlarda bu su qovşağının adı Aşağı Bayramlı variantında qeydə alınmışdır.

Aşıqlı/Aşıxlı *oyk., sadə.* 1. Beyləqan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd; 2. Xanlar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. 1931-ci ilədək Qaryaqdı, 1958-ci ilədək Vorosilovka adlanmışdır. Gəncə çayının sağ sahilindən bir qədər aralı, Sanyal dağının ətəyindədir. Etnotoponimdir. 1917-ci ildə Aşaxlı variantında qeydə alınmışdır. Gürcüstanın Dmanisi r-nunda Aşiq kəndi, Moskva vilayətində Aşukino qəsəbəsi və d.y. stansiyası, Şəki-Zaqatala zonasında Aşıqlar məhəlləsi var.

Aşkar *oyk., sadə.* Şamaxı r-nunun Quşçu i.ə.v.-də qəsəbə. Oykönim türk dillərində "döyüş atı", fars dilində isə "açıq, aydın, müstəqil" mənalarını ifadə edir. Burada *aşkar* sözü "müstəqil" mənasında işlənmişdir.

Aşralar/Aşırılılar *oyk., sadə.* 1. Tovuz r-nunun Qəribli i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidir; 2. Tovuz r-nunun Alakol i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Hər iki kəndin əhalisi vaxtilə Xınnə dərəsində məskən saldıqları üçün Xınnəli da adlanırdı. Onların qışlaq yeri aranda Alakol ərazisində, yaylaq yurdu isə Qəribli sahəsində olmuşdur. Sonralar həmin yaylaq və qışlaq yerləri əsasında aşırılıların adı daşıyan iki müstəqil kənd yaranmışdır. Yerli əhali bu kəndləri Aran Aşırılıları və Dağ Aşırılıları da adlandırır. Aşrallar/Aşırallar variantlarında da qeydə alınan bu oykonim ərəb mənşəli "aşura" sözü ilə əlaqələndirilir. Mütəxəssislərin bir qismi bu fikirdədir ki, oykonim *aşur* (məhərrəm ayının onuncu günü), alı (Əli) sözlərindən və *-lar* şəkl.-dən ibarət olub, "məhərrəm ayının onuncu günü matəm saxlayan müsəlmanlar" deməkdir. Əslində oykonim aşırılılar nəslinin adıdır.

Aşurlar obası *oyk., mür.* Qax r-nunun Tasmalı kəndi ərazisindədir. Etnotoponimdir.

Aşurlu *oyk., sadə.* Masallı r-nunun Bədəlan i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında. Etnotoponimdir.

Atabəy *oyk., sadə.* Şəmkir r-nunun Çardaqlı i.ə.v.-də kənd. Şəkərbəy silsiləsinin əəyindədir. Yaxınlığında Qalaboynu qalası var. Kənd 1924-cü ildə Atabəy yeri adlanan ərazidə salınmışdır. Burada keçmişdə Atabəy adlı kənd olmuşdur. Xalq etimologiyasına görə, Atabəy, Şəkərbəy və Gədəbəy adlı üç qardaş olmuşdur. Onların hər birinin adı bir-birinə yaxın olan üç yaşayış məntəqəsindən birinə verilmişdir. Oykönim Azərb.-da XII-XIII əsrlərdə fəaliyyət göstərən Eldəgizlər və ya Atabəylər sülaləsinin nümayəndələrindən birinin adı ilə bağlıdır. Mənbələrin məlumatına görə, Məhəmməd Cahən Pəhləvanın oğlu Atabəy Əbubəkr (1191-1210) 1203-cü ildə Şəmkir yaxınlığındakı döyüşdə müttəfiqlərə (gürcü çarçası Tamara, Şirvanşah I Axsitan və düşmənlər tərəfə keçmiş qardaşı Əmirmiran) məğlub olaraq qaçmağa məcbur oldu. Gəncə Əmirmiranın əlinə keçdi. *Atabəy* qədim Azərb. dilində "qəyyum" deməkdir. Bu adla adlanan digər obyekt Atabəy türbəsidir. Möminə xatın türbəsi kimi daha çox tanınan bu sərdabə 1186-cı ildə Atabəy Məhəmməd Cahən Pəhləvanın xanımı üçün Naxçıvanda tikilmişdir. Kürdəmir r-nunun Sığırılı kəndində Atabəyli məhəlləsi, Qazaxıstanda Atabəy kəndi, Tatarıstanın Kukmara r-nunda Atabəy adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır. Cənubi Azərb.-da Atabəyli, Bağatabəy adlı kəndlər vardır.

Ataçay *hidr., mür.* Abşeron və Dəvəçi r-nları ərazisində çay. Dübrar dağından 1870 m. hündürlükdən başlanıb Xəzər dənizinə tökülür. Bir çox qol və xırda çayları özündə birləşdirir. Toponimikada *ata* və *çay* sözlərindən ibarət

olan bu hidronim "əsas çay, baş çay", "iti axan çay" kimi izah olunur. Qazaxıstanda Atası adlı qəsəbə və çay vardır.

Ataxal *oyk, mü.* Gədəbəy r-nunun Böyük Qaramurad i.ə.v.-də kənd. Zəyəm çayının sağ sahilində, Şahdağ silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, kəndi

XVIII əsrdə Qaraboyun Ataxal adlı bir nəfər bina etmişdir. Kənddə Ataxal bulağı da var. Hazırda kənddə yaşayan nəsilərdən biri qaraboyunlu adlanır. 1930-cu illərdən başlayaraq kənddən xeyli ailə Zəyəm çayının sol sahilinə köçmüş, bir qədər aralıda Təzə Ataxal adlı yeni kənd salmışdır. Türk dillərində *ata* sözünün "baba", "yaşlı kişi, erkək" və s. mənaları ilə yanaşı "təyin etmək, göndərmək" mənasında işlənməsinə də təsadüf olunur. *Xal/xayl* sözü isə "atlı dəstəsi, süvari dəstəsi" deməkdir. Ataxal oykonimləri "atlı dəstəsi göndərilən yer" mənasını bildirir. 1917-ci ildə bu oykonim Ataxal variantında qeydə alınmışdır. Bu variantda oykonim "məşhur atlı dəstəsi" mənasını ifadə edir.

Atakişili *oyk, sadə.* Kürdəmir r-nunun Atakişili i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir.

XIX əsrin ortalarında maldarlıqla məşğul olan atakişili nəslinə mənsub ailələrin burada məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Etnotoponimdir. Bu etnonimlə bağlı 1933-cü ildə Ağcabədi r-nunda Atakişibəyli, 1917-ci ildə Quba qəzasında Atakişiqazma adlı yaşayış məntəqələri qeydə alınmışdır.

Ataqt *hidr., mü.* 1. Kürdəmir r-nu ərazisində çay; 2. Xocavənd r-nunda çay. Quruçayın sağ qoludur. Bəzən Ataut variantında da işlənir. Türk dillərində *atak* "bənd, sədd, düyün" mənalarını ifadə edir, *ut* komponenti isə "kəsmək, qarşı gəlmək" fəllərinin (utruş/utrun) kökləridir. Hidronim "qarşısı kəsilmiş", "qarşısına bənd çəkilmiş çay" kimi başa düşülməlidir.

Ataqt *oyk, sadə.* Xocavənd r-nunun Tuğ i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Adını ərazidəki eyniadlı çaydan almışdır.

Atbatan *hidr., mü.* 1. Tovuz r-nunda bataqlıq; 2. Abşeron yarımadasında göl. Obyektə ad burada atın batması və ya sudan keçə bilməməsi ilə əlaqədar verilmişdir. 1933-cü ildə Salyan r-nu ərazisində Atbatan kəndi qeydə alınmışdır.

Atbulaq *oyk, sadə.* 1. Hacıqabul r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Pirsaat çayının sahilində, düzənlikdədir. Adını ərazidəki eyniadlı çaydan almışdır. Bəzi ədəbiyyatlarda Atabulaq variantında da işlənir. Əsl adı Atbulağıdır. Yaşayış məntəqəsinin ərazisi keçmişdə maldarlıqla məşğul olan elatların qışlaq yeri olmuşdur. Sonralar burada Mərzədən köçmüş ailələr məskunlaşmışlar. Kənd öz adını vaxtilə heyvanları suvarmaq üçün burada qazılmış su quyusunun adından almışdır; 2. Əli Bayramlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd və d.y. stansiyası. Adını ərazidəki eyniadlı bulaqdan almışdır.

Mənbələrin verdiyi məlumatla görə, XIX əsrdə mərzili adlı tayfa Atbulaq adlanan yerdə məskunlaşmışdır.

Atbulaq *hidr., mür.* 1. Salyan r-nu ərazisində bulaq; 2. Əli Bayramlı r-nu ərazisində bulaq; 3. Lerik r-nunun Kəlvə kəndi ərazisində bulaq. Hidronim *at* və *bulaq* sözlərindən ibarət olub, "atın sulandığı, su içdiyi bulaq" deməkdir.

Aterk *oyk, sadə.* Ağdərə r-nunda kənd. Tərtər çayının sol sahilində, Aterk çökəkliyindədir. Hələ XII əsrə aid mənbələrdə bu oykonim yad edilirdi. Toponimikada *aterk* Türkmənistandakı Atrek, Şimali Qafqazdakı Terek coğrafi adları da daxil olmaqla qədim türk dillərindəki "atrak" (çayın mənsəbə töküldüyü yer, çayın mənsəbi) sözünün metatezaya uğramış variantı hesab olunur. Kənd həqiqətən də Tərtər çayının mənsəbinə yaxındır. 1992-ci ildən kəndin adı Həsənrix kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Atəşgah *or., mür.* 1. Abşeron yarımadasının c.-q. hissəsində, Şabandağ silsiləsində zirvə. Hün. 276 m.; 2. Qaradağ r-nunun Şubanı qəsəbəsində dağ; 3. Quba r-nunun Xınalıq kəndində Qızılqaya yastanının c.-unda dağ. Bu ərazilərdə yer altında yerləşən yanar şistlərdən ayrılan qazlar üzə çıxır və açıq təbiətdə yanır. Bu səbəbdən də onlar Atəşgah adlanır. *Atəşgah* fars. "od evi", "yanar yer" deməkdir. Vaxtilə atəşgahlar müqəddəs yer kimi məşhur olduğundan ora ziyarətə gəlirlərmiş. İran və Cənubi Azərb. ərazisində Atəşgah adlanan çoxlu obyektlər qeydə alınmışdır.

Atəşi/Ataşi şoru *hidr., mür.* Abşeron yarımadasında göl. *Atəşi* "oda inanan", *şor* "göl" deməkdir. *Atəşi şoru* "oda inananlara aid göl" mənasını bildirir. Krımın Beloqlınkə kəndinin keçmiş adı Ataş Kiyat olmuşdur. Mordva Respublikasında da Atyaşevo adlanan kənd və r-n vardır.

Atəşqaya *or., mür.* Abşeron yarımadasında qaya. Oronim ərazidəki yanar qazlarla bağlı yaranmışdır.

Atlıxan *oyk, sadə.* Qusar r-nunun Quzuquşlaq i.ə.v.-də kənd. Qusar çayının sahilində, Yan silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim Atlıxan şəxs adı ilə bağlı yaranmışdır. Yerli əhalinin verdiyi məlumatla görə, Atlıxan əslən Kuzun kəndindən olan bir tayfa başçısının adıdır.

Atmanlı *oyk, sadə.* Kürdəmir r-nunun Əlvənd i.ə.v.-də kənd. Etnooykonimdir. *Atman* "nişançı, mahir atıcı" deməkdir.

Attaqay/Ataqay aşırımı *or., mür.* Baş Qafqaz silsiləsində, Qax r-nu ilə Dağıstanın sərhədində dağ aşırımı. Hün. 2600 m.-ə qədərdir. Türk dillərinə aid abidələrdə *atta* "keçid"; "böyük addım atmaq"; "sərhədi keçmək", *qay/kay* "daş, qaya" deməkdir. Başqa halda *atağ* "son, nəhayət, uc, zirvə" mənalarını ifadə edən söz, *-ay* isə isim düzəldən şəkilçidir. Hər iki halda oronim "dağ aşırımı", "dağ zirvəsi" kimi izah olunur. İrkutsk vilayətində Attaqay, Yakutiya da isə Bataqay oroqrafik obyektləri qeydə alınmışdır.

Atuc *oyk, sadə.* Quba r-nunun Güləzi i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Toponimik tədqiqatlarda bu oykonim belə izah

olunur: *Atuc* mənbələrdə və bəzi müasir türk dillərində rast gəlinən "iki arx arası əkin sahəsi", "suvarma üçün ayrılan lək və ya şum sahəsi" mənalı "atız" sözünün "c" dialekt variantını əks etdirir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Qonaqkənddən gəlmiş ailələrin burada məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Atuçan *or., mür.* Tovuz r-nu ərazisində qaya. Atın qayadan düşməsi hadisəsi ilə əlaqədar yaranmış addır.

Atyaldağ *or., mür.* Qobustanda dağ. Ceyrankeçməz çayından solda yerləşir. Hün. 611 m. Xarici görünüşü at yalına oxşadığı üçün belə adlandırılmışdır. Kəlbəcər r-nu ərazisindəki *Atdağ* oronimi də dağın adı çəkilən heyvana bənzəməsi ilə bağlı yaranmışdır. At dərəsi (Qubadlı, Zəngilan), At təpəsi (Daşkəsən r-nunun Qaraqullar kəndi), At yaylağı (Qəbələ), At güneyi və s. oronimlər isə həmin ərazilərdə vaxtilə at sürülərinin otarılması ilə əlaqədar olaraq meydana gəlmişdir.

Atyeməzli *oyk., sadə.* Ağdam r-nunun Qiyaslı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Çox vaxt Ətyeməzli şəklində təqdim olunan bu coğrafi ad etnotoponim olub atyeməzlər tayfasının adı ilə bağlıdır və "at əti yeməyənlər" deməkdir. Atyeməzli kəbirli tayfa qrupuna daxil olan qərvəndli elinin bir qoludur. İrənin Xorasan vilayətində də Atyeməz adlanan kənd qeydə alınmışdır. Güman edilir ki, atyeməzlilər vaxtilə Cənubi Azərb.-nin Atyeməz mahalından gəlmişlər.

Avaxıl hidr., mür. 1. Şamaxı r-nunda çay. Pirsaat çayının sol qolu olub, Ağsu çayı hövzəsinə daxildir. Mənbəyini Qırxbulaq dağından alır. Avaxılçay kimi də işlənir; 2. Şamaxı r-nunda, Pirsaat çayının sol qolu sahilində, Avaxıl kəndi yaxınlığında min. bul. Kükürlü soyuq bulaqdır. Qəd. türk. *avağu* "üfunətli, pis iyli su" deməkdir.

Avaxıl *oyk., sadə.* Şamaxı r-nunun Qalay-buğurt i.ə.v.-də kənd. Avaxılçayın sahilindədir. Yaşayış məntəqəsinin adı ərazisindəki mineral bulağın adından götürülüb.

Avaran *oyk., düz.* Qusar r-nunun Avaran i.ə.v.-də kənd. Qusar çayının sol sahilində, Qusar məili düzənliyindədir. Oykönim *avar* etnonimindən və *-an* (məkan və cəmlilik bildirir) şəkl.-dən düzəlib, "avarların yeri" mənasındadır. Mənbələrdə VI əsrin ortalarından etibarən Şimali Qafqazdan Albaniya ərazisinə gəlmiş türkdilli avar tayfasının adı ilə bağlı Avarqan dərəsi oronimi Qubadlı r-nu ərazisində qeydə alınmışdır.

Avarandağ *or., mür.* Qusar və Xaçmaz r-nları ərazisində dağ. Dağ adını yerləşdiyi kəndin adından almışdır.

Avaranqışlaq *oyk, mür.* Qusar r-nunun Avaran i.ə.v.-də kənd. Qusar çayının sahilində, düzənlikdədir. Avaran kəndinə məxsus keçmiş qışlaq yerində məskunlaşma nəticəsində bu yaşayış məntəqəsi meydana gəlmişdir. Oykönim *Avaran* (kənd adı) və *qışlaq* sözlərindən düzəlib, "Avaran kəndinin qışlağı" deməkdir.

Avararx *hidr., mür.* Qusar r-nu ərazisində arx. Hidronim *avar* (etn.) və *arx* (su obyektı) sözlərindən düzəlib. Etnotoponimdir.

Avaş *oyk., sadə.* Yardımlı r-nunun Kürəkçi i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sahilindədir. XIX əsrin ortalarında Pirembel kəndindən çıxmış ailələrin Avaş adlanan yerdə məskunlaşması nəticəsində bu kənd yaranmışdır. Türk dillərində və monqol dilində *ablav* (aş) sözü "qoruc"; "uzaq"; "yaşayış məskənindən kənar"; "boş yer"; "sakitlik" kimi izah olunur. XIX əsrin əvvəllərində İrəvan xanlığının Göyçə mahalında Abaş kəndi qeydə alınmışdır. Avaş eyni zamanda Həbəşistanda dağ dərəsinin və çayın adıdır.

Avaz *or., sadə.* 1. Tovuz r-nu ərazisində dağ. Hün. 520 m.; təpə; 2. Laçın r-nunun Hacılar kəndində təpə; 3. Astara r-nunun Təngəbin kəndinin q.-ində aşırım; Həmoşam kəndində dərə və təpə. Oronim qədim xəzər tayfalarından birinin adı olan *avaz/abaz* etnonimi ilə bağlıdır.

Avazlar *oyk., sadə.* Laçın r-nunun Hoçaz i.ə.v.-də kənd. Qarabulaq yaylasındadır. Xəzər və peçeneqlərin tərkibindəki *avaz/ abaz/abas* tayfasının bir qolunun adı ilə bağlıdır. Gürcüstanın Bolnisi r-nunda yaşayan avazlar nəslı burada da Avazlar məhəlləsini təşkil etmişdir.

Avazlı *oyk., sadə.* Goranboy r-nunda kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Etnotoponimdir. 1933-cü ildə Cəlilabad r-nu ərazisində də Avazlı kəndi qeydə alınmışdır.

Avdur *oyk., sadə.* Xocavənd r-nunda kənd. Dağətəyi meşəlikdədir. Yaşayış məntəqəsi bəzi mənbələrdə Avdur Takır kimi qeydə alınmışdır. Yerli əhalinin verdiyi məlumatlara görə, kənd keçmiş Buğuz qalasının yerində salınmışdır. Ərazidə köhnə qəbiristanlıqların olması burada çox qədimdən insanların məskunlaşmasından xəbər verir. Kənd sonralar yerini dəyişərək bir qədər aşağıda salınmışdır. Toponimi fars dilindəki *ab* və *duru* ("təmiz su") və ya qədim türk dillərindəki *adur* (təpəlik yer, sıldırım) sözləri ilə əlaqələndirirlər. Avdur Takır toponiminə gəlincə, ikinci komponent takır türk dillərində "gurultu", "uğultu" mənalarını ifadə edir. Moldovianın ərazisində Lunqa çayının sağ, Yalpuq çayının sol qolu Avdarma/Avdırma adlanır. Çayın kənarında qaqouzlər yaşayan eyniadlı yaşayış məntəqəsi də yerləşir. Qaqouz toponimikasında bu hidronim qırpaq dilinin elementi kimi "bulanıq, çevrilmiş, qarışmış" mənalarında izah olunur. Xocavənd r-nu ərazisindəki Qaranlıq çayının adı da bu mənani əks etdirir.

Aveydağ *or., mür.* Qazax r-nu ərazisində dağ. Daş Salahlı kəndindən q.-də, dəniz səviyyəsindən 600-900 m. hündürlükdədir. Dağda qədim insan məskənlərindən sayılan Aveydağ mağaraları yerləşir. Oronim *avey* və *dağ* (yüksəklik ifadə edən topoforant) sözlərindən düzəlib. Türk dillərində *avey* "sığınacaq, örtülü səngər, sığınacaq, daldalanacaq yer" mənalarını ifadə edir. Bəzi tədqiqatçılar Avey oronimini Ayev sözünün fonetik variantı kimi qəbul edərək "Ay evi (məbədi)" mənasına üstünlük verirlər. Bu tədqiqatçılar Strabonun

albanların İberiya sərhədinə yaxın yerdə Ay məbədinin yerləşməsi haqqındakı məlumatına və Aveydağda qazıntı işləri aparılarkən üzərində Ay rəsmi olan saxsı parçalarının tapılmasına istinad edirlər.

Avləzin *or., mür.* Lerik r-nunun Şinəband kəndi ərazisində dağ. Tədqiqatçıların fikrincə, talış dilində *avlə* (ovələ) "ətək, aşağı hissə", *zin* "daş" deməkdir. Oronim "dağ ətəyi" mənasındadır.

Avrora *oyk, sadə.* Lənkəran r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də ştq. Dağətəyi düzənlikdədir. Xanbulançay su anbarı bu qəsəbədədir. 1934-cü ildə Baltik donanmasının "Avrora" kreysərinin şərəfinə "Avrora" çayçılıq saxxozu əsasında yaradılmışdır. Krımın Razdolnoye r-nunda da eyniadlı yaşayış məntəqəsi var.

Avsı *or., sadə.* Qazax r-nunun q.-ində, Yuxarı Əskipara kəndinin c.-unda dağ. Hün. 996 m. Türk dillərinin materialları əsasında *avçı* "ovçu" kimi izah oluna bilər. Lakin oronimin peçeneqlərin tərkibindəki *avas/abas* etnonimi ilə bağlılığı ehtimalı da var.

Avşar *oyk, sadə.* 1. Ağcabədi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür-Araz ovalığında. Keçmiş adı Üzeyirkənd olmuşdur. 1991-ci ildən indiki adı ilə rəsmiləşdirilmişdir; 2. Xocavənd r-nunda kənd. Oykonom oğuz tayfalarından olan *avşarların* adı ilə bağlıdır, etnotoponimdir.

Avun *hidr., sadə.* Yardımlı r-nunun Osnakeran kəndində çay. Toponim yerli əhalinin dilində Ovun kimi tələffüz edilir. Tədqiqatçıların bir qisminə görə, hidronim talış dilindəki *ov* (su) sözündən və həm məkan, həm də cəmlilik bildirən *-on* şəkilçisindən ibarət olub, "sulu yer" deməkdir. Tədqiqatçıların digər qismi isə bu toponimi "ov, ovlaq" kimi izah edir. Əslində türk dillərində *avun* "sakitləşdirən, təsəlli verən, ovudan"; "ram olan, sakitləşən" deməkdir. Deməli, *Avun* hidronimini "sakit çay" kimi qəbul etmək daha məqsədəuyğundur. Toponimikada Amur çayının adı da eyni mənə ilə açıqlanır.

Avun *oyk, sadə.* Yardımlı r-nunun Çayüzü i.ə.v.-də kənd. Viləş çayı sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi adını ərazidəki eyniadlı çaydan almışdır.

Avur *oyk, sadə.* Yardımlı r-nunun Çayüzü i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sahilindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, *av* (*ov* sözünün qədim variantı) və *ur* (qədim türk dillərində "bol", "çox") komponentlərindən ibarət olan bu toponim "ovlaq, ov heyvanları çox olan yer" mənasını ifadə edir. Qədim türk yazılı abidələrinin dilində *avırmak/evirmək* "bir şeyin ətrafında hərhlənmək, dolanmaq" mənasında işlənmişdir. Kəndin adlandırılmasında onun coğrafi mövqeyi nəzərə alınmışdır. Kəndin kənarındakı çay onun ətrafına dolanır.

Avuş *hidr., sadə.* 1. Şərur r-nunda Keçəltəpə dağının ətəyində gur sulu bulaq. Yerli əhalinin məlumatına görə, bulağın adı ovuc (*avuc*) sözündən olub, formaca ovuca oxşadığı üçün belə adlanmışdır; 2. Şərur r-nu ərazisində çay. Mənbəyini Keçəltəpə dağının ətəyindəki bulaqdan alır. Avuşçay variantında da

işlənir. Türk dillərində *avuş/avuj* "aşu maddəsi, zəy" deməkdir. Bu da bulağın suyunun tərkibində həmin maddənin olmasına işarədir.

Avuş or., sadə. Şərur r-nunda dağ, Dərələyəz silsiləsinə aiddir. Adını Avuş bulağından almışdır.

Avuş oyk., sada. Şərur r-nunun Axura i.ə.v.-də kənd. Avuş dağının ətəyində yerləşir. Toponimin Havuş variantına da təsadüf olunur. Bəzi tədqiqatçıların şərhinə görə, *avuş* "ağuş" sözünün təhrif formasıdır. Farsca *ağuş* "qucaq" deməkdir. Guya kənd Avuş dağının ətəyində olduğu üçün belə adlanır. Əslində isə kənd öz adını eyniadlı bulaqdan götürmüşdür. 2003-cü ildən kəndin adı Havuş kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Avyarud oyk., mür. Astara r-nunun Pəlikəş i.ə.v.-də kənd, Dağətəyi ərazisindədir. Oykonimin talış dilindəki *avya* (çəmən, biçənək; açıq yer) və *rud* (çay) sözlərindən düzəldiyi ehtimal olunur. Qədim türk yazılı abidələrinin dilində *avya* "abır-həya"; "heyva" mənalarını ifadə edir.

Ayadı Tağa or., mür. Qubadlı r-nu ərazisində dağ. Oykonim *ayadı* (türk dillərində ayağın altı; dib, özü; dağın ətəyi) və *tağa* (nal) sözlərindən düzəlib, "ayağı nallı dağ" deməkdir. 1933-cü ildə Qarabağ ərazisində Ayad adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır.

Ayax Qərvənd oyk., mür. Ağdam r-nunun Qərvənd i.ə.v.-də kənd. Xaçın çayının sahilindədir. Toponimiyada *ayax* "kənar, uzaq"; "aşağı"; "qurtaracaq" mənalarını ifadə edir. Yaşayış məntəqəsi Baş Qərvənd kəndindən aşağıda yerləşdiyinə görə belə adlandırılmışdır. Qərvənd etnotoponimdir.

Ayaxqobu or., mür. Tovuz r-nunda çökəklik. Oronim *ayax* (aşağı) və *qobu* (dərə) sözlərindən düzəlib, "aşağı dərə" deməkdir.

Ayaxyalın dağ or., mür. Cəbrayıl r-nu ərazisində dağ. Oronim *ayax* (dağın aşağı hissəsi, qurtaracağı), *yalın* (çılpaq, bitkisiz, qayalıq) və *dağ* (müsbət relyef forması) sözlərindən düzəlib, "aşağı hissəsi bitkisiz, çılpaq olan dağ" deməkdir.

Ayazaxtarma or., mür. Şamaxı r-nu ərazisində, Qobustanda, Gicəki dağında palçıq vulkanı. Hün. 45-50 m. Gicəkiaxtarma da adlanır. Sahəsinə və həcminə görə Azərb.-da ən iri palçıq vulkanıdır. Oronim *ayaz* (türk dillərində "aydın", "açıq" mənaları ilə yanaşı "boşalmaq", "yoxsullaşmaq", zəifləmək" mənalarını da ifadə edir) və *axtarma* (türk dillərində "dağıntı", "ətrafa səpələnmək", "vulkan") sözlərindən düzəlib, "boşalmış vulkan" deməkdir.

Ayçonqal or., mür. Zəngəzur silsiləsində, Ordubad r-nu ilə Ermənistan sərhədində aşırım. Hün. 3699 m. Əslində oronim *Ayçıngıl* adının təhrifi olub, dağın süxurlarını təyin edir.

Aydınbulaq hidr., mür. 1. Şəki r-nu ərazisində bulaq; 2. Qusar r-nu ərazisində bulaq. Hidronim *aydın* (etn.) və *bulaq* (su obyekt) sözlərindən düzəlib. Etnotoponimdir.

Aydınbulaq *oyk., sadə.* Şəki r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Həftəran vadisindədir. Adını ərazidəki eyniadlı bulaqdan almışdır. Kəndin şm.-ində təqribən IX-XIII əsrlərə aid edilən qüllə də (Ağacqala, Meydanqala, Qız qalası da adlanır) Aydınbulaq qülləsi adlanır. Kənd 1804-cü ildə Xoy xanı Cəfərqulu xanla Cənubi Azərb.-dan gəlmiş ailələrin bir qrupunun Aydınbulaq adlanan yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Aydingün *oyk., sada.* Salyan r-nunun Qaraçala qəs. i.ə.v.-də qəsəbə. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Sovet hakimiyyəti illərində (1965) verilmiş adlardandır. Oykonom "xoş gün; firavan həyat" mənasındadır.

Aydınkənd *oyk., mür.* Quba r-nunun Güləzi i.ə.v.-də kənd. Oykonom *aydın* (etn.) və *kənd* (yaşayış məntəqəsi termini) sözlərindən düzəlib. Etnotoponimdir.

Aydıncıslaq *oyk., mür.* Qəbələ r-nunun Zaraqan i.ə.v.-də kənd. Dəmiraparan çayının sağ sahilində, Alazan-Həftəran vadisindədir. Oykonom *aydın* (etn.) və *qışlaq* (yaşayış məntəqəsi termini) sözlərindən düzəlib. Etnotoponimdir.

Aydınlar *oyk., sadə.* 1933-cü ildə Dəvəçi r-nunun Ərziküş i.ə.v.-də qeydə alınmış kənd Etnooykonimdir. Kəndin ərazisindən axan Aydınlar çayının adı da kəndin adından alınmışdır. *Aydınlar* qızılbaşların təkəli tayfasının bir qolunun adıdır.

Ayğır bulağı *hidr., mür.* Şəki-Zaqatala zonasında bulaq. Hidronim *ayğır* (erkək at) və *bulaq* (su obyekt) sözlərindən düzəli. Zoohidronimdir. 1978-ci ilədək Ermənistanda Ayğırqöl kəndi olmuşdur.

Ayğırılı dağ *or., mür* Tovuz r-nu ərazisində dağ. Oronim *ayğır* (erkək at), *-lı* (şək.) və *dağ* (müsbət relyef forması) sözlərindən düzəlib.

Ayıbasanlı *oyk., mür.* Füzuli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Bəzi mənbələrdə Ayıbasan kimi də verilir. Oykonom *ayı* (heyvan adı), *basan* (yenən, qalib gələn, məğlub edən) və *-lı* (şək.) komponentlərindən düzəlib. 1980-ci ilə qədər Ermənistanda Ayıbasan adlı kənd olmuşdur. Sonralar bu kəndi ermənilər Marqahovit adlandırmışlar. Yəqin ki, Ayıbasanlı kəndində məskunlaşmış əhali Ermənistandan köçüb gəlmişdir. *Ayıbasan* "ayını məğlub edən" və ya "ayının çox olduğu yer" deməkdir. *Ayıbasanlı* isə "Ayıbasan kəndindən gələnlər" mənasına uyğundur. Hal-hazırda Ayıbasanlı kəndi Yuxarı və Aşağı Ayıbasanlı adı ilə iki kəndə ayrılmışdır.

Ayıbazar *oyk., mür.* Laçın r-nunun Təzəkənd i.ə.v.-də kənd. Ayıbazar çayının (Şəlvə çayının qolu) kənarında, Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Əsli Aybazardır. Yaşayış məntəqəsi meşəlikdən zolaq şəklində ayrılmış sahədir. Tədqiqatçılara görə, oykonom *ayı* (heyvan adı) və *bazar* (satış yeri; bolluq olan yer) sözlərindən düzəlib, "ayı bol olan yer; ayının satışa çıxarıldığı yer" deməkdir. Əslində isə, kəndin adı keçmişdə bu ərazidə ayda bir dəfə təşkil olunan bazarla əlaqədar yaranmışdır.

Ayıçınqılı/Ayıçınqılı or., mür. Kəlbəcər r-nu ərazisində Qarabağ yaylasında dağ. Tərtər çayı və Bazarçayın mənbəyi yaxınlığında sönmüş vulkan konusudur. Hün. 3344 m. Ədəbiyyatlarda Ayıçınqılı, Ayıçınqılı formalarına da təsadüf olunur. Oronim *ayı* (heyvan adı), *çınqıl* (daş qırıntısı) və *-lı* (şək.) komponentlərindən düzəlib. Vulkan mənşəli olduğuna görə dağda şaxta aşınması nəticəsində çoxlu çınqıl əmələ gəlmişdir. Türk dillərində *ayı* sözünün "çoxlu"; "zəydaşı" mənalarına da rast gəlirik. Bu baxımdan oronimi "çoxlu çınqıl olan dağ" kimi izah etmək olar.

Ayıdağ or., mür. Qazax r-nu ərazisində dağ. Oroqrafik obyektlərin bir qismi orada tez-tez rast gəlinən ayının adını daşıyır. Ayıdağ oronimi də belələrindəndir. Oronim *ayı* (heyvan adı) və *dağ* komponentlərindən düzəlib, "ayı olan dağ" deməkdir. Ayı qayası (Cəbrayıl), Ayı dərəsi (Ağsu, Qax, Qubadlı, Şahbuz), Ayı mağarası dağı (Qubadlı), Ayı vurulan qaya (Kəlbəcər), Ayı öldürülən çöl (Zaqatala), Ayı meşəsi (Şəki), Ayı tərəsi, Ayı vurulan dağ, Ayı qaçan dağ, Ayı nüyü (Tovuz), Ayı dağ (Kırım), Ayıdərə (Türkmənistan) və s. həmin ərazidə ayının olmasından xəbər verir.

Ayıtala oyk., sadə. 1. Gədəbəy r-nunun Dəyəqarabulaq i.ə.v.-də kənd. Şəmkir çayının sol sahilində, Şahdağ silsiləsinin ətəyindədir. Bəzi mənbələrdə Aytala şəklində qeydə alınmışdır. Kənd 1935-ci ildə r-nun Musayal kəndinin ərazisi əlverişsiz olduğu üçün xeyli ailənin Ayıtala adlı yerə köçməsi nəticəsində yaranmışdır. 1970-ci ildən kəndin adı əhali arasında və yerli rəsmi sənədlərdə Talakənd şəklində işlənir; 2. Zaqatala r-nunun Maqov i.ə.v.-də kənd. Bəzi mənbələrdə Oytala şəklində qeydə alınmışdır. Oykonom *ayı* (heyvan adı) və *tala* (ətəfa nisbətən fərqli sahə) sözlərindən düzəlib. Hər iki oykonim adını ərazidəki ayı olan talanın adından almışdır.

Ayındağ or., mür. Qubadlı r-nu ərazisində dağ. Oronim *ayın* (fars. "adət, dəb, mərasim", "din qanunları", "bəzək, zinət") və *dağ* (müsbət relyef forması) sözlərindən düzəlib. Oronimin mənasını iki cür izah etmək olar: 1. "Müəyyən mərasimin keçirildiyi dağ"; 2. "Yerləşdiyi əraziyə bəzək, yaraşlıq verən dağ".

Aygünlü oyk., sadə. Dəvəçi r-nunun Gəndob i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Etnotoponimdir. XIX əsrdə Aygünlü Kəngərli adı ilə qeydə alınmışdır. Həmin əsrin ortalarında Aygünlü, Burbur (Borbor), Kəngərli, Molla Kamallı, Obey Məhəmməd Hacıbəbir və Ağamirzə obası adlı kiçik məntəqələr birləşərək Aygünlü Kəngərli, Burbur Molla Kamallı və Burbur adlı üç böyük kənd icması əmələ gətirmişdir. Sonralar oykonimin tərkibindəki "kəngərli" komponenti düşmüşdür.

Ayrantökən or., sadə. 1. Qobustanda dağ. Ələt d.y. stansiyasından şm.-da yerləşir. Hün. 293 m.; 2. Əli Bayramlı r-nunda, Atbulaq d.y. stansiyası yaxınlığında palçıq vulkanı. Sonuncu dəfə 1969-cu ildə püskürmüşdür. Oronim *ayran* (süd məhsulu) və *tökən* (axıdan) sözlərindən düzəlib, palçıq vulkanının bir

formasının adıdır. Vulkan püskürərkən kənara sıçrayan maddə ayran rəngində olduğundan belə adlanır.

Ayrıqobuaxmaz *hidr., mü.* Ağdaş r-nunda, Kürün sol sahilində axmaz göl. Hidronim *ayrı* (kənar; künc; bölünmüş; başqasına məxsus), *qobu* (dərə, çökək) və *axmaz* (axarı olmayan göl) sözlərindən düzəlib, "hər hansı bir ərazinin kənarındakı dərədə olan axarsız göl" deməkdir. *Ayrı* sözünü çox vaxt elmi ədəbiyyatda "əyri" sözü ilə əvəz etməyə cəhd göstərilir. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, *Ayrı* dərə, *Ayrısu* (Gədəbəy), *Ayrıqışlaq* (Əli Bayramlı), *Ayrıca* (Bərdə), *Ayrıca*, *Ayrıbulaq* (Ermənistan) toponimlərindəki "ayrı" komponenti "yad, özgə, kənar; başqa" mənalarını ifadə edir.

Ayırım *hidr., sadə.* Kəlbəcər r-nu ərazisində çay. Tərtər çayının qoludur. Etnohidronimdir. XIX əsrə qədər çayın sahilində *Ayırım* binəsi olmuşdur. Çay öz adını həmin binənin adından almışdır. Sonralar binənin yerində Aşağı *Ayırım* kəndi salınmışdır. *Ayırım* və ya *ayrum* Kiçik Qafqazda yaşamış azərb.-ların qədim etnoqrafik adıdır.

Ayırımca *or., düz.* Gədəbəy r-nu ərazisində dağ. Oronim *ayırım* (etn.) və *-ca* (şək.) komponentlərindən düzəlib, "ayırımlara məxsus dağ" deməkdir. Etnotoponimdir.

Aza *oyk., sadə.* Ordubad r-nunun *Aza* i.ə.v.-də qəsəbə. Azərb.-nm ən qədim şəhərlərindən olan *Azanın* adındandır. Bu şəhər Culfa şəhərinin 20 km.-liyində, Gilançayın sahilində idi. Müxtəlif mənbələrdə *Aza*, *Azar*, *Azat*, *Azad* adı ilə təqdim edilən bu obyekt kiçik şəhər kimi təsvir olunur. Həmin şəhərin yerində indi Aşağı və Yuxarı *Aza* adlı iki kənd var. Qədim türk dillərində *aza* "kiçik, kiçildilmiş" mənalarında işlənmişdir. Beləliklə, *Aza* oykonimi "kiçik yaşayış məntəqəsi" deməkdir. Qəsəbənin yerləşdiyi ərazinin keçmiş adı *Uluçaydır*.

Azad/Azat *oyk., sadə.* 1. Goranboy r-nunun Ağamalioğlu i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. 1949-cu ildə Xanlar r-nunun *Azad* kəndindən gəlmiş ailələr tərəfindən salındığına görə belə adlandırılmışdır; 2. Xanlar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd, Kürək çayının sol sahilindən bir qədər aralı Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı *Suluqdur*. 1990-cı ilədək yaşayış məntəqəsinin əhalisi XIX əsrdə Cənubi Azər.-nın Xoy mahalından köçüb gəlmə ermənilərdən ibarət olmuşdur. İndiki əhalisi Ermənistandan zorla çıxarılmış azərb.-lardır. Tarixi mənbələrin verdiyi məlumatlara görə, III-V əsrlərdə Azərb.-da feodal istehsal üsuluna keçildi. Feodallar iki qrupa ayrılırdı: dünyəvi və ruhani feodallar. Dünyəvi feodallar iri və xırda feodallar təbəqəsindən ibarət idi. Xırda feodallar "azatlar" adlanırdı. Hökmdarların və iri I feodalların dayağı olan azatlar onların vassalları hesab edilirdilər. I Xosrov Anuşirəvanın zamanında azatların sayı artırdı. Azatlar kahinlər kimi böyük imtiyaza malik idilər. Bununla bağlı *azat/azad* sözü "xırda", "kiçik" mənası ilə yanaşı "müstəqil, sərbəst" mənalarını kəsb etməyə başladı. *Azad* sözünün şəxs adı kimi istifadə

edilməsi daha sonrakı dövrlərə aiddir. Azərb. toponimiyasında rast gəlinən Azad toponimləri və topokomponentlərinin böyük əksəriyyəti "xırda", "müstəqil" mənaları ilə izah olunur. Ermənistan ərazisində Azad (keçmiş Ağkilsə kəndinin 1935-ci ildən etibarən adı), Azatamut, Kırmda Azat yaşayış məntəqələri qeydə alınmışdır.

Azad *hidr., sadə*. Xanlar r-nu ərazisində çay. Kürək çayının sol qoludur. Başlanğıcını Kiçik Qafqazın şm.-ş. yamacından götürür. Adını ərazisindən axdığı kəndin adından almışdır.

Azadkənd *oyk., mür.* 1. Saatlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Keçmiş adı 5 Dekabr (Konstitusiyaya gününə işarədir) olmuş, 1937-ci ildə Sabirabad r-nu-nun Həşimxanlı kəndindən gəlmiş ailələr tərəfindən salınmışdır; 2. Sabirabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sağ sahilində, Muğan düzündədir. Kür çayının daşması nəticəsində torpaqlar şorlaşdıqından Həşimxanlı kəndinin əhalisi indiki kəndin ərazisinə köçmüş, kənd 1938-ci ildən belə adlandırılmışdır. Oykonom *azad* (kiçik, xırda; müstəqil) və *kənd* (yaşayış məntəqəsi termini) sözlərindən düzəlib, "kiçik kənd; müstəqil kənd" deməkdir. 1933-cü ildə Lerik və Kürdəmir r-nlarında da Azadkənd yaşayış məntəqələri qeydə alınmışdır.

Azad Qaraqoyunlu *oyk., mür.* Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündə Tərtər çayının sahilindədir. Oykonom *Azad* (Azad bəy Cavanşirin adı) və *qaraqoyunlu* (etn.) sözlərindən düzəlib, "qaraqoyunlu tayfasının Azad bəyə mənsub tirəsi" mənasını ifadə edir və etnotoponim hesab olunur. Kənd yerli əhali arasında Azadağabəy Cavanşirli və ya Azadağa Qaraqoyunlusu da adlanır. Keçmişdə yerli əhali qaraqoyunlu Azadağa bəy Cavanşirin rəiyyəti olduğundan kənd belə adlandırılmışdır. 1933-cü ildə Bərdə r-nunda Azatqoyunlu adlı başqa bir kənd də qeydə alınmışdır.

Azafli/Azafli *oyk., sadə*. Tovuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Əsrik çayının sol sahilində, dağ ətəyindədir. Kənd sakinləri arasında oykonom *Azafli* kimi tələffüz olunur. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsinin yaxınlığında, Köhnəqala adlı yerdə zindan (əzabxana) olmuş və kənd öz adını buradan götürmüşdür.

Azaru *oyk., sadə*. Astarə r-nunun Asxanakəran i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Adını ərazidəki eyniadlı çaydan almışdır.

Azaruçay/Azarud *hidr., mür.* Astarə r-nu ərazisində çay. Hidronim *aza* (kiçik), *ru* (talış. "çay") və *çay* (axar su obyektini) sözlərindən düzəlib, "kiçik çay" deməkdir. Hidronimi talış dilindəki *azu/asu* (sürətli) və *rud* (dağ çayı) sözlərindən düzəlmiş "iti axan dağ çayı" mənəli söz kimi də izah edirlər.

Azərbaycan *oyk., sadə*. 1. Ön Asiyada yerləşən qədim tarixə malik ölkə. Ş.-dən Xəşər dənizi ilə əhatə olunub, şm.-dan Dağıstan, şm.-q.-dən Gürcüstan, c.-q.-dən Ermənistan, c.-dan Türkiyə və İranla həmsərhəddir. Paytaxtı Bakı şəhəridir; 2. Lerik r-nunun Noda i.ə.v.-də kənd. Ölkənin

adıdır. Tarixi mənbələrdə ta qədimdən Atropaten, Adərbaqaq, Atorpatakan, Azərbaycan, Azərbaycan adları ilə tanınan bu ölkə Azərb.-lərin ulu əcdadlarının məskəni olmuşdur. Qədimdə bu ölkədə atəşpərəstliyin geniş yayılması ilə əlaqədar olaraq tədqiqatçıların bir çoxu *Azərbaycan* adını İran dilləri əsasında "odla qorunan", "atəşpərəstlərin ölkəsi", "od ölkəsi" kimi mənalandırmışlar. Toponimi türk dilləri əsasında izah etməyə çalışsan digər tədqiqatçılar onu "varlıların, böyüklərin məkanı", "böyüklər, bəylər ölkəsi", "Atropatin (Midiya canişini) ölkəsi" kimi izah etmişlər. Türk mənşəli toponimlərin coğrafi terminlərinə əsaslanan son tədqiqatlar isə bu toponimin "yüksəklik, təpəlik, dağətəyi yamacda olan məkan, yer" mənasına üstünlük verir. Azərbaycanın tarixən iqtisadi cəhətdən qüdrətli bir ölkə kimi yadelliləri özünə cəlb etməsini nəzərə alaraq onun adını "az ərələrin bolluq məkanı" kimi də şərh etmək olar.

Azərməscidi/Azərməscidi *or., mür.* Ordubad r-nu ilə Ermənistanın sərhədində aşırım. Zəngəzur silsiləsinin suayrıcısıdır. Hün. 3460 m. Vənənd və Ordubad çayları Azərməscidi aşırımının yaxınlığından başlanır. Oronim *azər* (etn.), *məscid* (ər. müsəlmanların ibadət gahı) və *-i* (mənsub. şə.k.-si) komponentlərindən düzəlib, "azərlərin sitayiş etdiyi dağ" deməkdir.

Azıx/Azox *oyk., sadə.* Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Quruçayın sol sahilindən bir qədər aralı, dağ ətəyindədir. Adını ərazidəki Azıx mağarasının adından almışdır. XIX əsrin I yarısında Cənubi Azərb.-nin Qaradağ mahalından gəlmiş erməni ailələri burada məskunlaşmış və yaşayış məntəqəsini Azox adlandırmışlar. Azıx mağarası və ya Azıx kahası Quruçayın sol sahilində, 900 m. hündürlükdədir. Azərb.-da ən iri karst mağarası hesab olunur. Tədqiqatçıların fikrincə, *azıx* qədim türk dillərindəki "ayı" sözüdür və mağara "ayı mağarası"dır. Mənbələrdəki *Azuq* variantına əsaslanan tədqiqatçılar isə bu toponimi "azuq yeri", "tədarük yeri", "anbar" kimi izah edirlər. Lakin mağaradakı 6 salon və 2 giriş qapısının olması, ocaq yerinin varlığı burada insanların yaşadığından xəbər verir. Deməli, *Azıx* "azılar, böyük insanlar birliyi" deməkdir.

Aznakar *or., mür.* Qazax r-nu ərazisində dağ. Oronim *azna* (qədim türk dillərində "dar keçid") və *kar/qar* (qədim türk dillərində "dağ") sözlərindən düzəlib, "dar keçidli dağ" deməkdir.

Bb

Babacıq *or., düz.* Culfa r-nunun Gal kəndi ərazisində dağ. Kənddə Babacıq yaylağı adlanan sahə də vardır. Oronimlər kənddəki beş pirin (Dağdağan piri, Əlihəsən piri, Gal piri, Göydaş piri, Qala piri) varlığı ilə bağlı yaranmışdır, "pirlərlə zəngin yer" mənasındadır.

Babaçay *hidr., mür.* 1. Gədəbəy və Şəmkir r-nlarında çay. Zəyəm çayının sağ qoludur. Kiçik Qafqazın şm.-ş. yamacından (1790 m. yüksəklikdən) başlanır. Bəzi ədəbiyyatlarda Babacan da adlanır. Bu adı çayın mənbəyinin Babacan yeri adlanan sahəyə yaxın ərazidən axması ilə izah edirlər. XIX əsrin sonu, XX əsrin əvvəllərinə aid sənədlərdə çayın yuxarı axını boyu ərazidə Babacan qışlağı, Babacan dərəsi adlı orografik obyektlər də qeyd edilmişdir; 2. Quba r-nunda çay. Cimi çayı ilə birlikdə Vəlvələ çayını əmələ gətirir. *Baba* (Babadağdan başladığı üçün) və *çay* sözlərindən düzəlib, "Babadağdan axan çay" deməkdir.

Babadağ *or., mür.* 1. Baş Qafqaz silsiləsinin c.-ş.-ində dağ. Quba və İsmayılı r-nlarının sərhədindədir. Hün. 3632 m. Qaraçay, Vəlvələ və Girdiman çayları buradan başlanır. İlin çox vaxtı qarla örtülü olur. Dağ ziyarətqah yeridir və Həzrətəbaba piri də adlanır; 2. Baş Qafqaz silsiləsinin c.-ş.-ində, eyniadlı dağın yamacında aşırım. Hün. 3380 m. Quba və İsmayılı r-nları arasında əsas keçidlərdən biridir. Qaraçay və Girdimançayın hövzələrini birləşdirən yol bu aşırımdan keçir. *Baba* və *dağ* sözlərindən düzəlib, "Yüksək, uca, başı qarla örtülü dağ" deməkdir. Özbəkistanın Surxandərya vilayətində, Surxandərya və Kafirniqan çayları arasında Babataq, Krımın Canköy r-nunda Babatau dağlarının olduğu məlumdur.

Babadin *oyk, sadə.* Laçın r-nunun Təzəkənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. *Baba* və *din* (xalq terminologiyasında "hündür yer, təpə"; "düşərgə, dincəlmək üçün yer") sözlərindən düzəlib, "Hündür təpə" mənasını ifadə edir. Oykonom ərazidəki dağların birinin adından törəmişdir.

Babagil *oyk, sadə.* Lerik r-nunun Noda i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kəndin adı 1508-ci ilə aid edilən Babagil türbəsinin adındandır. Qədim adı Asnaqaran/Əsnəkəran (talış. "dəmirçilər") olmuşdur. Babagil türbəsi Səfəvilərin gilanlı müridlərindən birinə mənsub olmuş, sonralar zaviyyəyə çevrilmişdir. Türbə sahibinin nəvəsi Babagilli Əmir Şahsevər Kəskəri Səfəvilərin tanınmış sərkərdələrindən olmuş, 1578-ci ildə talış hakimi Bayandır xanın fərmanı ilə Xorasanda baş verən iğtişası yatırarkən döyüş zamanı öldürülmüşdür.

Babaxanlı *oyk., sadə.* Cəlilabad r-nunun Bozayran i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Mənbələrə görə, yaşayış məntəqəsi 1905-ci ildə Məşədiəli kəndindən köçüb gəlmiş *babaxan* nəslinə mənsub ailələr tərəfindən salınmışdır.

Etnotoponimdir. 1917 və 1933-cü illərdə Salyan r-nunun Kür Qarabucaq i.ə.v.-də də eyniadlı kənd qeydə alınmışdır.

Babakar *or., mür.* Qazax r-nunda dağ, Xram çayından sağda, Gürcüstanla sərhəddə yerləşir. Hün. 708 m. Yerli tələffüz forması Babakyardır. Oronim *baba* və *kar* sözlərindən düzəlib, "yüksək dağ", "müqəddəs dağ" deməkdir.

Babaküçə *oyk, mür.* 1. Masallı r-nunun Sığdaş i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında; 2. Lerik r-nunun Veri i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhali kəndi Bobokümə adlandırır. *Bobo* (kənddəki Cahangir piri belə adlandırılır) və *kümə* (talış. "məhəllə, küçə") sözlərindən ibarət olan bu toponim "pir məhəlləsi, pir kəndi" kimi izah olunur. Oykonom *baba* (dağ) və *küçə* (*kuca* türk dillərində "əhatə olunmuş", "dövrələnmiş, tutulmuş") sözlərindən düzəlib, "dağla əhatə olunmuş yer, dağlıq ərazi" deməkdir.

Babaqum *or., mür.* 1. Şamaxı r-nunda dağ; 2. Əli Bayramlı r-nunda Ləngəbiz sil" siləsinin c.-ş. hissəsində ucqar zirvə. Hün. 576 m. Türkdilli xalqların böyük əksəriyyətində, o cümlədən azərb.-larda yüksək dağ zirvələri *baba* adlandırılır, *qum/qom/kom* sözü isə Azərb. dilində "yığıntı, toplanmış, tərəcik" mənalarında işlənir. Azərb. dilinin dialektlərində "boz rəngli mərcan" mənasında "babaqulu" sözü də işlənəkdədir. Birinci halda or. "yüksək təpə", ikinci halda isə "boz rəngli mərcandan olan təpə" deməkdir.

Babala *hidr., sadə.* Lənkəran r-nunda çay. Girdanı çayının sol qoludur. Abidələrin dilində *ba* sözü təqlidi söz kimi "gurultu", "qoyunun mələməsi" və s. mənalarda işlənir. Bu baxımdan *babala* toponimiyadakı *vəlvələ* sözünün sinonimi olub "gurultulu" deməkdir. Bəzən Boblaçay da adlandırılır. *Bobla* bu çaylardan tutulan balıq növünün adıdır.

Babalı *oyk, sadə.* 1. Xaçmaz r-nunun Niyazoba i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında. 1917-ci ildə Bəbəli variantında qeydə alınmış bu kənd o zaman Quba qəzasının Dədəli bölgəsinə daxil idi. Keçmişdə Qoz Babalı (qozluq ərazidə yerləşdiyi üçün) və ya Ərəb Babalı da adlanırdı. Hazırda həmin r-nun Qaraqaşlı kəndi yaxınlığında Ərəb Babalı adlı xarabalıq var; 2. Cəlilabad r-nunun Xaçmaz i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. İ.ə.v.-nin adı kənd sakinlərinin mənşəyi haqqında məlumat verir. Məlum olur ki, kəndin əsasını Xaçmaz r-nundan köçmüş *babablar* qoymuşlar. Tədqiqatçılar oykonimi VII əsrdə Azərb.-na köçürülmüş ərəb tayfalarından birinin adı ilə və ya pirembel tayfasının *babalı* tirəsinin adı ilə bağlayırlar. 1917-ci ildə Zaqatala qəzasının Qaraqan (Almalı) bölgəsində Babalo (Babalı) yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır. Etnotoponimdir.

Babaratma *oyk, mür.* Şəki r-nunun Qaradağlı i.ə.v.-də kənd. Murdarçayın (Əyriçayın qolu) sahilində, Alazan-Həftəran vadisindədir. Kəndin yaxınlığında Babaratma piri var. Bu pirə bəzən Pırbaba da deyirlər. Rəvayətə görə, pır ərəb işğalları dövründə (VII əsr) yerli əhali ilə vuruşmada öldürülmüş

ərəb sərkərdəsi Babarutənin qəbridir. Oykonimin ikinci komponenti *irətmə* variantında yerli dialektdə "kəlağayı toxunan yer, emalatxana" mənasında işlənir. Məlumdur ki, Şəki ta qədimdən özünün qiymətli ipəyi və kəlağayısı ilə məşhurdur.

Babaser *oyk, mür.* Masallı r-nunun Boradigah i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında. *Baba* və *ser/sar/sər* (Azərbay. toponimiyasında "yer, məkan, yaşayış məntəqəsi" mənalarında işlənir) sözlərindən düzəlib, "böyük kənd; köhnə kənd" deməkdir.

Babaser *hidr., sadə.* Masallı r-nunun Babaser kəndi yaxınlığında iki su anbarı. Fərqləndirilmək üçün Birinci və İkinci Babaser adlanır. Boşağadərə çayı üstündədir. Müvafiq olaraq 1956 və 1964-cü illərdə istifadəyə verilmişdir. Adını yaxınlıqdakı kəndin adından almışdır.

Babasəfər *or., sadə.* Şamaxı r-nunun şm. hissəsində dağ. Pirsaat çayının sahilindədir. Hün. 2161 m. Dağ buradakı Yeddıqardaş adlı qədim qəbiristanda yerləşən *Babasəfər* piriinin adı ilə adlandırılmışdır.

Babaşlar *oyk, sadə.* Kəlbəcər r-nunun Seyidlər i.ə.v.-də kənd. Ağçayın sahilində, Murovdag silsiləsinin ətəyindədir. Əsl adının Babakişilər olduğu güman edilir. *Babaşlar* ayrımına məxsus bir nəslin adıdır. Etnotoponimdir. 1917-ci ildə Lənkəran qəzasının Lerik bölgəsində Babaşlı (1921-ci ildə dağıdılmışdır), 1933-cü ildə Xaçmaz r-nunun Əhmədoba i.ə.v.-də Babaşlı kəndləri qeydə alınmışdır.

Babayal *or., mür.* 1. Goranboy r-nu ərazisində dağ; 2. Mingəçevir su anbarından c.-da, Bozdağ silsiləsində zirvə. Hün. 463 m. Bəzi ədəbiyyatlarda Babayeldağ da adlanır. Oronim *baba* və *yal* sözlərindən düzəlib, "dağ belı, dağın üstü, zirvə hissəsi" deməkdir.

Babaylı *oyk, sadə.* Zəngilan r-nunun Məmmədbəyli i.ə.v.-də kənd. 1917-ci ildə *Baba Yaqublu* şəklində qeydə alınmışdır. Görünür, sonralar oykonimin ikinci komponenti ixtisara uğramışdır. Etnotoponimdir. Toponimikada belə bir məlumat da var ki, yaşayış məntəqəsini XIX əsrin əvvəllərində Cənubi Azərbaycan-ın *Babaylı* kəndindən köçüb gələnlər saldığına görə belə adlanmışdır.

Babazənən *or., mür.* Salyan şəh.-dən şm.-ş.-də dağ, palçıq vulkanı. Hün. 41 m. Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Bəzi ədəbiyyatlarda Babasonan variantında da işlənir. Mütəxəssislərin bir qismi oronimin ikinci komponentini fars dilindəki "qadın" sözünün qarşılığı, digər qismi isə Sənan şəxs adı ilə əlaqələndirirlər. Əslində *Babasinən* variantında qəbul olunmalı olan bu oronim "baba" və "sinən" (türk dillərində "ənən", "düşən", "yatan", "kiçilən") sözlərindən ibarətdir. Dağın palçıq vulkanı ilə əlaqədar olması, vulkanın püskürüb sönməsi bu variantın doğruluğunu söyləməyə imkan verir.

Babazənən *hidr., sadə.* Salyan r-nunda min. bulaqlar. Eyniadlı dağda yerləşdiyi üçün adını da oradan almışdır. Suyu isti və kükürlüdür. Yerli əhali

tərəfindən müalicə üçün istifadə edilir. Tədqiqatçılara görə, burada əsasən qadın xəstəlikləri müalicə olunduğu üçün bulaqlar Babazenen (qadın piri) adı ilə tanınır.

Babək *oyk., sadə*. 1. Azərbaycanın Naxçıvan MR ərazisində inzibati r-n. İran İslam Respublikası, Şərur, Şahbuz və Culfa r-nları ilə həmsərhəddir. 1978-ci ilədək Naxçıvan r-nu adlanırdı. Mərkəzi Babək qəsəbəsidir; 2. Babək r-nunda ştq. Arazboyu düzənlikdədir. 1978-ci ilədək Təzəkənd adlanırdı. Qəsəbə və r-n VII əsrdə ərəb istilasına qarşı xürrəmi hərəkatının qəhrəmanı Babəkin şərəfinə adlandırılmışdır.

Babəki *oyk., sadə*. Şərur r-nunun Dərvişlər i.ə.v.-də kənd. Araz çayı yaxınlığında, Şərur düzündədir. XX əsrin ortalarında qonşu Çərçiboğan kəndindən çıxmış bir qrup gənc ailənin burada məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Toponim özündə xalq qəhrəmanı Babəkin adını əks etdirir. "Babəkə məxsus, Babəkin tərəfdarları" deməkdir.

Babəşor *hidr., müir*. Abşeron yarımadasının ş. hissəsində göl. Hidronim *babər* (*ba* - dib və *bar* - dayaz yer) və *şor* (göl) sözlərindən düzəlib, "dibi dayaz olan göl" deməkdir.

Babı *oyk., sadə*. 1. Füzuli r-nunun Arayatlı i.ə.v.-də kənd. Araz çayının sol sahilindən bir qədər aralı, düzənlikdədir. Kənddə XIII əsrə aid *Babı türbəsi* (Şıxbaba) var. Türbə 1271-72-ci illərdə Şeyx Əbu Yaqub ibn Səd tərəfindən tikilmişdir; 2. Cəbrayıl r-nunun Harovlu i.ə.v.-də kənd. Bəzi mənbələrdə Babi variantında da adı çəkilir. Oykonom "babi məzhəbinə mənsub olan" deməkdir.

Baburi *or., sadə*. Xəzərdə ada. Etnotoponimdir. 1947-ci ilədək Ermənistanın Ani r-nunda Baburlu adlı kənd olmuşdur. Oronimin Böyük Moğollar sülaləsinin banisi Zahirəddin Məhəmməd Baburun (X V-XVI əsrlər) xatirəsinə yaranmış olduğu ehtimal edilir.

Bad *oyk., sadə*. Quba r-nunun Rustov i.ə.v.-də kənd. Dağ ətəyindədir. Tam adı Bad Qalagah olan bu kəndin ərazisi Rustov kəndinin keçmiş məhəllələrindən birinin adıdır. Ərazidə Qala Suvarun və Qala Ələmun adlı qala xarabalıqları var. Bu qalalar bad adlanan kərpicdən hörüldüyü üçün kənd Bad Qalagah adını almışdır. Sonralar toponimin ikinci komponenti düşmüşdür. Azərbaycan ərazisində çox əlverişli, qışda və yayda tikilinin daxilində mülayim temperaturun saxlanması əsas rol oynayan belə kərpiclərdən evlərin tikilməsində indi də istifadə olunur. Azərb. dilinin dialekt və şivələrində, qədim abidələrin dilində *bad* "tərkibinə keçi qılı qatılmış sarı torpaqdan hazırlanmış palçıq, bu palçıqdan qurulan təndir və ya kəsilən kərpic, saxsı qab"; "su arxının kənarı"; "ağac qabığı" mənalarında işlənir.

Badaçay *hidr., müir*. Şəmkir r-nu ərazisində çay. Zəyəm çayının qoludur. Hidronim *bada* və *çay* sözlərindən düzəlib, "su arxı, çay qolu" deməkdir.

Badakənd *oyk, mür.* Şəmkir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Badaçayın (Zəyəmin qolu) sahilində, Kiçik Qafqazın ətəyindədir. Oykonom *bada* və *kənd* sözlərindən düzəlib, "su arxının kənarında; çay kənarında olan kənd" deməkdir. Bəzi ədəbiyyatlarda səhv olaraq Badəkənd variantında verilmişdir. 1920-ci ilədək Zəngəzur mahalında Badabar adlı yaşayış məntəqəsi olmuşdur. Qaraqalpaq Respublikasında Amudərya çayının sahilində Sultanuizdaş silsiləsinin ətəyində Badaytuqay adlı qoruğun olduğu da məlumdur.

Badamağac *oyk, sadə.* Cəlilabad r-nunun Ağdaş və Ləkin i.ə.v.-lərində iki kənd. Lənkəran ovalığında. Oykonom "badam ağacları olan kənd" mənasındadır.

Badamdağ *or., mür.* Daşkəsən r-nu ərazisində dağ. Oronimin birinci komponenti Azərb.-da qədim tikililərin, qalaların inşaatında işlənən xüsusi daş növünün (badamdaş) adı ilə bağlıdır. Dağın tərkibi həmin materialdan olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Badamdar *or., sadə.* Bakı yaxınlığında dağ. *Badamdaş* adlanan xüsusi daş növünün karxanası rolunu oynadığı üçün belə adlandırılmışdır.

Badamdar *oyk, sadə.* Bakı şəhəri, Səbayıllı r-nunda qəsəbə. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonom fars dilində *badam* (yarğan, çapılmış yer) və *dar* (keçid, qapı, ətək, dib) komponentlərindən ibarət olub, "yarğandakı keçid, yarğanın dibi" mənasındadır. Oykonomun Badamlar sözünün fonetik dəyişməsi kimi "badam ağacları ilə zəngin yer" mənasını ifadə etdiyini söyləyən tədqiqatçılar da var. Əslində qəsəbənin adı yaxınlıqdakı dağın adından yaranmışdır.

Badamlı *oyk, düz.* Şahbuz r-nunun Badamlı i.ə.v.-də kənd. Dərələyəz silsiləsinin c. yamacındadır. Oykonom "ərazisində badam ağacı olan kənd" deməkdir. Yaşayış məntəqəsi həqiqətən də keçmişdə yabanı badam ağacları ilə zəngin olan Badamlı adlı ərazidə salınmışdır.

Badamlı *hidr., sadə.* Şahbuz r-nunun Badamlı kəndindən bir qədər aralı, 1262-1274 m. hündürlükdə mineral bulaqlar. Çoxdibətli 5, azdibətli 20 bulaqdan ibarətdir. Bulaqlar XIX əsrin sonlarında yer qatının çatlaması nəticəsində üzə çıxmışdır. Suyu həzmi asanlaşdırır, iştahı artırır. Qiymətli süfrə suyu kimi sənaye miqyasında istehsal edilir. Adını ərazidəki kəndin adından almışdır.

Badamlısu *oyk, sadə.* Şahbuz r-nunun Badamlı i.ə.v.-də qəsəbə. Dərələyəz silsiləsinin c. yamacındadır. Yaşayış məntəqəsi 1964-cü ildə Badamlı mineral suları zavodu əsasında salınmışdır.

Badara *oyk, düz.* Xocalı r-nunun Daşbulaq i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Azərb.-da dağlıq yerlərə xas olan kiçik əkin sahəsinə *badar* deyilir. Oykonom "kiçik əkin sahəsi olan yer" deməkdir.

Bağanis Ayrım *oyk, mür.* Qazax r-nunun Əskipara i.ə.v.-də kənd. Coğaz çayının sahilindədir. Keçmiş adı Seyid Ayrım olmuşdur. Yaşayış

məntəqəsini *ayrımların* seyidli qoluna mənsub ailələr keçmişdə mövcud olmuş Bağanis kəndi yaxınlığında saldıği üçün belə adlandırılmışdır. Kəndi 1990-cı ilin martında erməni işğalçıları zəbt edərək büsbütün yandırmış, əhali ətraf kəndlərdə məskunlaşmışdı. Etnotoponimdir. Türk dillərinin əksəriyyətində *bağana* "köhnə, keçmiş"; "sadələvh" mənalarını ifadə edir. Qazaxıstandakı Bakanas (İli çayının qolu), Bakanas (Qara İrtışın qolu), Nann-Bakanas, Orta-Bakanas, Şet-Bakanas və s. çayların adı toponimiyada monq. dilindəki *boqon* və *us* sözlərinin birləşməsi kimi "qısa çay" mənasını verir. Lakin kəndin daxil olduğu i.ə.v.-in adı da (*Əskipara* - "köhnə kənd") onun "ayrımlar yaşayan köhnə kənd" kimi izah olunmasına imkan verir.

Bağban *oyk, sadə*. 1. Kürdəmir r-nunun Böyük Kəngərli i.ə.v.-də kənd. Keçmiş adı Barlıdır. XIX əsrin ortalarında elatlar tərəfindən salınmışdır; 2. Ucar r-nunun Boyat i.ə.v.-də kənd. Göyçayın sahilində, Şirvan düzündədir. Bəzi ədəbiyyatlarda Bağman variantında qeydə alınmışdır. *Bağban* "bağ salan", "bağçılıqla məşğul olan" deməkdir.

Bağbanlar *oyk, sadə*. 1. Ağdam r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarqar çayının sağ sahilindən bir qədər aralı, Qarabağ düzündədir; 2. Gəncə şəhəri, Bağbanlar i.ə.v.-də ştq. Gəncə şəhərinin keçmiş məhəllələrindən birinin adıdır; 3. Biləsuvar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Keçmiş adı Arxangelovka olmuşdur. XX əsrin əvvəllərində Rusiyanın Arxangelsk vilayətindən köçüb gələnlər burada məskunlaşmış, köhnə yaşayış yerlərinin adını yeni məskənlərinə vermişdilər. 1991-ci ildən kəndin adı Bağbanlar kimi rəsmiləşdirilmişdir. Etnotoponimdir. 1933-cü ildə Bərdə r-nunun Mehdixanlı i.ə.v.-də də eyniadlı kənd qeydə alınmışdır. Bəzi ədəbiyyatlarda və yerli əhalinin dilində Bağmanlar variantı da işlənir.

Bağbanlı *oyk, sadə*. Quba r-nunun Zərdabi i.ə.v.-də qəsəbə. Qusar maili düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi 12 №-li meyvəçilik sovxozunun 2-ci şöbəsində salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Bağçakürd/Baxçakürd *oyk, sadə*. Goranboy r-nunun Ağmalıoğlu i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsini r-nun ərazisindəki Balakürd, Səfikürd kəndlərindən fərqləndirmək üçün belə adlandırmışlar. 1961-ci ilədək Quba r-nunun Talabı i.ə.v.-də Bağçaqaraxan adlı kənd olmuşdur. Krımın Leninskoye, Boqatoye yaşayış məntəqələrinin keçmiş adı Baxçı Eli olmuşdur. 1933-cü ildə Astara r-nunun Unuz i.ə.v.-də Baxçalar adlı kəndin olduğu da məlumdur. Oykonomimin birinci komponenti etnonim mənşəlidir.

Bağçalı *oyk., düz*. Quba r-nunun Rustov i.ə.v.-də kənd. Keçmiş adı Bağçalı Qışlaq olmuşdur. Kəndin ərazisi Rustov kəndinin keçmiş məhəllələrindən biridir. Yerli əhalinin verdiyi məlumatla görə, yaşayış məntəqəsinin əsl adı Bağça Əlidir. XIX əsrin əvvəllərində İsmayılı r-nunun Lahic kəndindən gəlmiş Əli adlı şəxsin ailəsinin orada məskunlaşması əsasında

yanarmışdır. Lakin aparılan araşdırmalar Bağçalı toponiminin etnotoponim olduğunu söyləyir. 1933-cü ildə r-nun Talabı i.ə.v.-də Bağçaqaraxan, 1917-ci ildə Nuxa qəzasının Qaxmux bölgəsində Bağçalı kəndləri qeydə alınmışdır. Mənbələrdə bu oykonimin Baxşalı variantı da nəzərə çarpır.

Bağəli *oyk., sadə.* İsmayılı r-nunun Lahıc qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Lahıcdan çıxmış ailələrin Bağəli adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Tat dilində *bağala/bəğələ* böyütkən, moruq deməkdir. Oykonim "böyütkənli, moruqlu yer" mənasını ifadə edir.

Bağırbəyli *oyk., sadə.* Ucar r-nunun Qulabənd i.ə.v.-də kənd. Etnotoponimdir. 1917-ci ildə Qubadlı qəzasının Cıcimli i.ə.v.-də eyniadlı kənd qeydə alınmışdır. XIX əsrə aid məlumata görə, Göyçay qəzasında *bağırbəyli* adlı cəmi 5 ailədən ibarət elat yaşayırdı. Onlar XIX əsrin ortalarında Qulabənd qobusu və Qaraqulu yataq adlı yerdə məskunlaşaraq indiki kəndin əsasını qoymuşdular.

Bağırxan silsiləsi *or., mür.* Yuxarı Qarabağda dağ silsiləsi. Qarabağ silsiləsinin şm.-ş. yamaclarındadır. Hün. 1600 m. Meşələrlə örtülüdür. Bəzi ədəbiyyatlarda Bağırqan variantında qeydə alınır. Yəqin ki, bu ad meşələrdən gələn heyvan nərlitişi ilə əlaqədar yaranmışdır. Oronimin Bağırxan antroponimindən yarandığı ehtimalı da istisna olunmur.

Bağırli *oyk., sadə.* 1. Şamaxı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ləngəbiz silsiləsinin c. ətəyində, Bulanıqsu çayının sahilindədir. Tam adı Lələ Bağırli dir. Kəndin adı keçmişdə qışı Ərəş qəzasında, yayı isə Kəlbəcər yaylaqlarında maldarlıqla məşğul olmuş bir elatin adındandır; 2. Kəlbəcər r-nunun Ağdaban i.ə.v.-də kənd. Toponim XIX əsrdə Şamaxı qəzasında yaşamış 47 ailədən ibarət *bağırli* maldar elatının adı ilə bağlıdır. Ernotoponimdir. Krım vilayətində Baqerovo adlı ştq., 1933 ildə Sabirabad r-nunun Haşımxanlı i.ə.v.-də Bağırтуğay kəndi qeydə alınmışdır. Aşqabad vilayətində Baqır adlı dağ vardır. Türk dillərində *bağır/baqır* sözü "dağ yamacı", "dağ döşü", "obyektin qabaq hissəsi" mənalarında da işlənir.

Bağırli dağ *oyk., mür.* Şamaxı r-nunun Bağırli i.ə.v.-də kənd. Mənbələrin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Şamaxı qəzasının dağlıq ərazisində yaşamış *bağırli* elatının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Etnotoponimdir. "Bağırli kəndinin dağlıq hissəsi və ya dağlıq ərazidə yerləşən Bağırli kəndi" deməkdir.

Bağırsaq *or., sadə.* Şərur r-nunda dağ. Dərələyəz silsiləsinin zirvələrindən biridir. Hün. 1992 m. Ətəyindən başlayaraq zirvəsinə qədər dolanbac şəkildə olmasına, yəni bağırsağa oxşadığına görə bu adı almışdır.

Bağırsaq *hidr., sadə.* Kəlbəcər r-nunda, Bağırsaq çayının dərəsində, 2400 m. hündürlükdə, İstisu kurortunun yaxasında çıxan mineral bulaqlar. Çoxdibetlidir. Temperaturu aşağıdır. Vannası oynaq, sinir və s. xəstəliklərin müalicəsinə müsbət təsir göstərir. Adını eyniadlı dərədən almışdır.

Bağırsaq *oyk., sadə.* Kəlbəcər r-nunun Yanşaq i.ə.v.-də kənd. Kəndin ərazisi əvvəllər yaxınlıqdakı Qamışlı kəndinin binəsi olmuşdur. Tədricən həmin kənddəki ağayarlı və qazıxanlı nəsilərinə mənsub ailələr burada məskunlaşdıqdan sonra daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir. Adını ərazidəki eyniadlı çay dərəsindən və mineral bulaqlardan almışdır. 1917-ci ildə Baqarsıx variantında qeydə alınmışdır.

Bağırsaqçayı *hidr., mür.* Kəlbəcər r-nu ərazisində çay. Tərtər çayının qoludur. Bağırsaqdərəsi adlı dərədən axdığı üçün belə adlandırılmışdır.

Bağırsaqdərə *or., mür.* 1. Babək r-nunun Gərməçataq kəndi ərazisində dərə; 2. Culfa r-nunun Yayı kəndi ərazisində dərə. Oronimlər *bağırsaq və dərə* sözlərindən düzəlib. Dərənin relyef formasının əyri-üyrülüynə, həmçinin ərazidəki Bağırsaq dağına görə bu adı almışlar.

Bağırsaqdərəsi *hidr., mür.* 1. Sədərək r-nunda şm.-dan c.-a doğru uzanan quru çay dərəsi. Yağışlı dövrdə axan su Araza tökülür; 2. Şəur r-nunda çay. Arızın sol qoludur. 1860 m. hündürlükdən başlanır. Forma oxşarlığına, eyni zamanda ərazidəki eyniadlı dərənin varlığına görə bu adı almışdır.

Bağlıca *hidr., düz.* Gədəbəy r-nunda çay. Bacan çayının sol qoludur. Hidronim "əsas çaya bağlı kiçik qol" deməkdir.

Bağlıpəyə *oyk., mür.* Kəlbəcər r-nunun Ağdaban i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayının sahilində, Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin ərazisində qayalıqdakı mağara yaxınlığında keçmişdə kolanılara məxsus mal-qara saxlanılan pəyə yerləşirdi. Mağaranın üç tərəfi bağlı olduğu üçün ərazi belə adlanırdı. Kəndin adı əvvəllər Məşədimməddli olmuşdur. Keçmişdə Kolanı tayfasının məşədimməddli nəslinə mənsub ailələr burada məskunlaşmışdılar. Oykonom *bağlı* və *pəyə* (tövlə) sözlərindən düzəlib, "qapalı, bağlı tövlə; heyvanların bağlandığı yer" deməkdir.

Bağmansu *hidr., mür.* Əslə Bağbansudur. Daşkəsən r-nu ərazisində çay. Etnotoponimdir. Hidronim *bağman/bağban* (etn.) və *su* (çay) sözlərindən düzəlib, "bağbanlara məxsus çay" deməkdir.

Bağtala *oyk., mür.* Qax r-nunun Qaxingiloy i.ə.v.-də kənd. Bağtala keçmişdə Qaxbaş kəndinə məxsus bağların adı olmuşdur. XIX əsrin ortalarında həmin kənddən ayrılmış ailələrin burada məskunlaşması nəticəsində yaranan yaşayış məntəqəsinə elə həmin bağların adı verilmişdir. Oykonom "bağ içərisində kənd" deməkdir.

Bağyə *or., sadə.* Quba r-nu ərazisində dağ. Azərb. dilinin dialektlərində *bağa/bağya* "şiş, düyün"; türk dillərində *bağdan* "dağ döşü", "dağ yamacı" mənalarında işlənir. Oronim "yerin qabarmış, şişmiş səthi"; "dağ" mənasını ifadə edir.

Bahar *or., sadə.* Qaradağ r-nu ərazisində palçıq vulkanı. Ələt burnundadır. Bəzən Ələt burnu da adlanır. Bu palçıq vulkam son dəfə 20 mart

1967-ci ildə püskürmüşdür. Baharın (Novruzun) girdiyi gün püskürdüyünə görə rəmzi olaraq belə adlandırılmışdır.

Bahar *oyk., sadə*. Beyləqan r-nunun Qəhrəmanlı i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. 1965-ci ildən pambıqçılıq sovxozu yanında salınmış bu kənd rəmzi olaraq belə adlandırılmışdır.

Baharabad *oyk, mür.* Beyləqan r-nunun Öronqala i.ə.v.-də qəsəbə. 1965-ci ildə üzümçülük sovxozunun malikanəsi yanında salınmış yaşayış məntəqəsi rəmzi olaraq belə adlandırılmışdır. Türkmənistanda Baxarden, Baxardək; Özbəkistanda Baxoristan; Ermənistanda Bahar toponimləri də bu qəbildən olan coğrafi adlardır.

Baharlı *oyk., sadə*. 1. Ağdam r-nunun Xındırıştan və Üçoğlan i.ə.v.-lərində kəndlər. Hər iki kənd düzənlikdədir; 2. Zəngilan r-nunun Çöpədən və Ördəkli i.ə.v.-lərində kəndlər. Bəsit çayının sahilində, dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqələrinin adları oğuzların *baharlı* tayfasının adı ilə bağlıdır. Etnotoponimdir.

Baxçakürd bax: Bağçakürd.

Baxışlı *oyk., sadə*. Xızı r-nunun Altıağac i.ə.v.-də kənd. Ataçayın sahilində, dağ ətəyindədir. Müxtəlif illərdə Baxşalı (1933), Baxşılı (1961) variantlarında da qeyd alınmışdır. Etnotoponimdir. Kəndin əvvəlki adı Baxışlı qazmaları olmuşdur. XIX əsrin əvvəllərində Ataçay sahilindəki Zarat kəndinə məxsus qışlaqda həmin kənddən çıxmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Deyilənlərə görə, kəndin əsasını *baxışlı* nəslı qoymuşdur.

Bakı *oyk., sadə*. Azərb. Respublikasının paytaxtı. Xəzər dənizinin sahilindədir. Abşeron yarımadasının c. hissəsində yerləşən bu şəhər çox qədim tarixə malikdir. Qədim mənbələrdə Baku, Bakuh, Bakuyyə, Badkubə variantlarında rast gəlinir.

a) Bəzi araşdırıcılar toponimin *bagavan/ baguan/bagan* "allahların yeri, müqəddəs yer" (Bakı ətrafında təbii odun-qazın olması və atəşpərəstlik inancları ilə əlaqədar) sözlərdən törədiyini qeyd edirlər.

b) XVIII əsrdə fars. *bad* (külək) və *kubə* (döymək) birləşməsindən olan Badkubə (külək döyən) variantı xalq etimologiyası əsasında yaranmışdır və elmi cəhətdən əsassızdır.

c) *Bag* tayfa adından törəmiş *bagan* variantı ilə bağlamaq meyilləri də mövcuddur.

ç) Qədim qürk mənşəli *bakı/baku* sözünün "təpə", "yüksəklik", "yamac" sözündən yaranması fikri daha həqiqətə uyğundur. Bu coğrafi ada müxtəlif variantlarda geniş arealda təsadüf olunur. Laxubaku, Musilbaku, Urqbaku (Dağıstan), Qunıbakı (Bakı yaxınlığında), Bakuriani (Gürcüstan), Maku/Maki (Cənubi Azərb.) və s.

Bakı buxtası/Bakı körfəzi *hidr., mür.* Xəzər dənizinin q. sahilində, Abşeron yarımadasının c.-undadır. Ş.-də Sultan Burnu, c.-q.-də Şıx Burnu, c.-ş.-

də və c.-da Qum, Daş Zirə (Vulf), Böyük Zirə (Nargin) adaları ilə əhatə olunmuşdur. Körfəz Bakı şəhərinin ətrafında yarımdayrə şəklində yerləşir və dünyada ən gözəl körfəzlərdən sayılır. *Körfəz* limanda gəmilərin təhlükəsiz yanaşma bildiyi yerdir.

Bakıxanov *oyk., sadə.* Bakı şəhəri Sabunçu r-nunda ştq. Sovet hakimiyyəti illərində burada salınmış qəsəbə Razin (Stepan Razinin adı ilə) adlandırılmışdı. XVII əsrdə Rusiyada üsyan edən kəndli hərəkatının başçısı Stepan Razin quldurluq məqsədilə 1667-ci ildə Xəzər dənizi vasitəsilə Abşerona gəlmiş, burada yerləşən dağdakı mağarada düşərgə salmışdı. Sonralar Razin dağı adlandırılan bu dağdakı düşərgədən ətraf kəndlərə basqınlar etmiş, soyğunçuluq və qarətlə məşğul olmuşdur. 1992-ci ildən yaşayış məntəqəsinin adı Bakıxanov (Azərbaycan alimi şair və maarifpərvər Abbasqulu ağa Bakıxanov Qüdsinin şərəfinə) adlandırılmışdır.

Baklanı *or., sadə.* Xəzərdə ada. Qarabatdağ adası da adlanır. Adadakı qarabatdağ (rusca baklan) quşlarının zənginliyi ilə əlaqədar yaranmışdır.

Baqqal *or., sadə.* Şəki r-nu ərazisində dağ. 1917, 1933, 1961-ci illərdə r-nun ərazisində Baqqal adlı kənd qeydə alınmışdır. Dağın adı kəndin adından törəmişdir. Yaşayış məntəqəsinin əsl adı Baqqallıdır. Yerli əhalinin verdiyi məlumatlara görə, kəndin ilk sakinləri həmin r-nun Cunut kəndindən çıxmış *baqqal* ailələrindən ibarət olmuşdur. *Baqqal* peşə adıdır, ərzaq malları satan adamlara deyilir. Rusiyanın Çelyabinsk vilayətində Bakal; Başqırdıstanda Bakallı; Kırımada Bakal, Bakal Kayat, Bakal-Tatar, Bakkal-Su və s. coğrafi adlarını olması onu göstərir ki, bu, etnotoponimdir.

Baqqallı *oyk, sadə.* Tovuz r-nunun Kirən i.ə.v.-də kənd. Keçmiş adı Göllüdüür. Kənd hazırda Aşağı və Yuxarı Baqqallı adlanan iki hissədən ibarətdir. Etnotoponimdir.

Bala *hidr., sadə.* Cəlilabad r-nunda çay. Göytəpə çayının sağ qoludur. Uz. 10 km. Suvarma üçün istifadə edilir. "Kiçik çay" mənasındadır.

Bala Badara *hidr., müir.* Əsgəran r-nunda çay. Badara çayının sol qoludur. Bala Bədərə variantında da qeydə alınmışdır. Hidronim *bala* (kiçik, balaca) və *Badara* komponentlərindən düzəlib, "kiçik Badara çayı" deməkdir.

Bala Bəhmənli *oyk, müir.* Füzuli r-nunun Əhmədbəyli i.ə.v.-də kənd. Araz çayının sol sahilində, Mil düzündədir. Kənd Bəhmənli adlanan yaşayış məntəqəsinin nisbətən kiçik hissəsini təşkil edir. Oykonomim "kiçik Bəhmənli" deməkdir. Etnotoponimdir.

Bala Cəfərli *oyk., müir.* Qazax r-nunun Cəfərli i.ə.v.-də kənd. Ağstafa çayının sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Oykonomim "kiçik Cəfərli kəndi" deməkdir. Etnotoponimdir.

Bala Göyüşlü *oyk, müir.* Bərdə r-nunun Kolayır (keçmiş Boyəhmədli) i.ə.v.-də kənd. 1933-cü ildə Bala Göyüş və Bala Göüc variantlarında da qeydə alınmışdır. Oykonomim "kiçik Göyüşlü kəndi" deməkdir.

Bala Haşımıxanlı *oyk., mür.* Sabirabad r-nunun Moranlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Etnotoponimdir. "Kiçik Haşımıxanlı kəndi" deməkdir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Haşımıxanlı (indiki Böyük Haşımıxanlı) kəndindən çıxmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Bala Həmyə *oyk., mür.* Dəvəçi r-nunun Həmyə i.ə.v.-də kənd. Ataçayın sahilində, Samur-Dəvəçi ovalığında. Oykonom "Kiçik Həmyə kəndi" deməkdir. *Həmyə/həməyə* tat və talış dillərində "düz yer", "hamar yer" mənasını ifadə edir. Keçən əsrdə kəndin adı Balaca Həmyə (1933,1979) variantında da qeydə alınmışdır.

Bala Kəhrizli *oyk., mür.* Ağcabədi r-nunun Kəhrizli i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Kəhrizli (indiki Böyük Kəhrizli) kəndindən çıxmış ailələr salmışlar. Oykonom bala (kiçik) və Kəhrizli (kənd adı) komponentlərindən düzəlib, "kiçik Kəhrizli kəndi" deməkdir. *Kəhriz* isə yeraltı su yolu, su kəmərinə deyilir.

Bala Kəngərli *oyk., mür.* 1. Tərtər r-nu-nun Dəmirçilər i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. XIX əsrdə Kəngərli kəndindən ayrılmış ailələr tərəfindən salınmış, nisbətən kiçik olduğuna görə belə adlandırılmışdır; 2. Kürdəmir r-nunun Cəyli i.ə.v.-də kənd. Keçmiş adı Çılpaq Kəngərli (Çılpaq adlanan yerdə salındığı üçün) olmuşdur. Etnotoponimdir. "Kəngərli yaşayış məntəqəsinin nisbətən kiçik hissəsi" deməkdir.

Bala Körfəz *hidr., mür.* Kiçik Qızılağac körfəzi də adlanır. Xəzər dənizinin c.-q. sahilindədir. Sarı (Sara) yarımadası vasitəsilə Qızılağac körfəzindən və dənizdən ayrılır. Qızılağac körfəzinin bir hissəsidir.

Bala Kür *hidr., mür.* Aquşa çayının ikinci adıdır. Salyan şəhəri yaxınlığında Kürün sağ tərəfindən ayrılan qoldur. "Kiçik Kür" deməkdir. Keçmişdə Qızılağac körfəzinin bir hissəsi olmuş Xurşidçalaya tökülürdü. Sonralar Kürün səviyyəsi aşağı düşdüyündən Bala Kürə su axmamışdır.

Bala Kürək *hidr., mür.* Buzluqçayın ikinci adıdır. Kürək çayından ayrıldığı üçün belə adlandırılmışdır. "Kiçik Kürək" və ya "Kürək Çayının qolu" deməkdir.

Bala Qacar *oyk, mür.* Bərdə r-nunun Şirvanlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Etnotoponimdir. "Qacar yaşayış məntəqəsinin nisbətən kiçik hissəsi" deməkdir.

Bala Qoşqar *or., mür.* Daşkəsən r-nunun c. - q - hissəsində, Şahdağ silsiləsində dağ. Hün. 2607 m. "Kiçik Qoşqar" deməkdir. *Qoşqar* sözü Azərb.-da dağ və çay adlarında özünü göstərir. Çin Uyğuristanındakı Qaşqar (dağ adı) toponimi ilə eyni mənşəlidir. Oronim "qoşa daş, qoşa dağ" mənasındadır.

Bala Qusar *oyk, mür.* Qusar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qusar çayının sol sahilində, Qusar maili düzənliyindədir. Oykonom "Qusar yaşayış məntəqəsinin nisbətən kiçik hissəsi" deməkdir. Kənd XIX əsrdə Qusardan köçmüş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Bala Qusarqışlaq *oyk, mür.* Xaçmaz r-nunun Qusarçay i.ə.v.-də kənd. Oykonom "Kiçik Qusar kəndinin qışlağı" deməkdir. Yaşayış məntəqəsi Bala Qusardan həmin kəndə məxsus qışlağa köçmüş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Bala Soltanlı *oyk, mür.* Qubadlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sol sahilində, Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Etnotoponimdir. Oykonom "Soltanlı yaşayış məntəqəsinin kiçik hissəsi" deməkdir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin ortalarında indiki Cəbrayıl r-nundakı Soltanlı kəndindən köçmüş ailələr salmışlar.

Bala Söyüdlü *oyk, mür.* Oğuz r-nunun Böyük Söyüdlü i.ə.v.-də kənd. Oykonom "Söyüdlü yaşayış məntəqəsinin kiçik hissəsi" deməkdir.

Bala Surra *oyk, mür.* Neftçala r-nunun Cəngan i.ə.v.-də kənd. Kürün sahilində, Şirvan düzündədir. Oykonom "kiçik Sura kəndi" deməkdir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin 80-ci illərində Kürün sağ sahilindəki Ərəb Bəbirxanlı kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar.

Bala Şahağac *oyk, mür.* Astara r-nunun Kakalos i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında, Xəzər dənizi sahilindədir. Oykonom "Kiçik Şahağac kəndi" deməkdir. *Şahağac* ərazidəki ağac növlərindən birinin adıdır.

Bala Şamlıq *oyk, mür.* Tovuz r-nunun Qəribli i.ə.v.-də kənd. İki dağ silsiləsinin arasında, dərədə yerləşir. Kəndin içərisindən Zəyəm çayı keçir. Oykonom "Kiçik Şamlıq kəndi" deməkdir. *Şamlıq* komponentini tədqiqatçılar "şam ağacları çox olan yer", "şamlu tayfasının adı", "günəşə, işığa tapınanlar" və s. kimi açıqlamağa çalışmışlar. Lakin Azərb.-da coğrafi termin *şam yer* (şamlıq) ifadəsi işlənməkdədir ki, bu da "otlu, xəm yer" mənasını bildirir.

Bala Şürük *oyk., mür.* Lənkəran r-nunun Gərmətük i.ə.v.-də kənd. Bəşəru çayının sahilindədir. Oykonom "kiçik Şürük kəndi" deməkdir. Türk dillərində *şürük* "cavan şam ağacı"; "gavalı ağacı"; "kiçik, balaca, cır" mənalarını ifadə edir.

Bala Təklə *oyk., mür.* Masallı r-nunun Çaxırlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Keçmiş adı Abdulla Təkləli olmuşdur. Abdulla həmin kənddə məskunlaşmış təklə tayfasına mənsub ailələrin başçısının adıdır. "Təklə yaşayış məntəqəsinin kiçik hissəsi" deməkdir. Etnotoponimdir.

Balaçay/Bala çayı *hidr., mür.* Cəlilabad r-nu ərazisində çay. Göytəpə çayının sağ qoludur. Suvarma üçün istifadə edilir. "Kiçik çay" və ya "çay qolu" deməkdir.

Balahəsənli *oyk., mür.* Qubadlı r-nunun Teymurmüskənli i.ə.v.-də kənd. Bərgüşad çayının sahilində, Qarabağ yaylasının ətəyindədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, kəndi 1918-ci ildə Ermənistan ərazisindəki Ağvanlı kəndindən didərgin salınmış ailələr bina etmişlər. Kənd *balahəsənli* nəslinin adını daşıyır. Etnotoponimdir.

Balaxanı *oyk., mür.* Bakı şəhərinin Sabunçu r-nunda ştq. Abşeron yarımadasının qədim neft r-nlarından. Böyükşor gölündən bir qədər aralı yerləşir. Bəzi mənbələrdə Balaxana variantında da qeydə alınmışdır. XIII əsrə aid mənbələrdə adı çəkilən bu toponimi tədqiqatçıların bir qismi fars dilindəki bala (yüksəklik, üst, yuxarı) və xanı (qaynaq, mədən, quyu) komponentlərindən ibarət "təpədə yerləşən mədən" mənalı söz kimi izah edir. Lakin ərazinin coğrafi mövqeyi bu mülahizəni doğrultmur. Fars. bala (uca, yüksək, yuxarıda olan), xam/xane (ev, otaq) sözlərindən düzəlib. *Balaxana* bir sıra şərq ölkələrində, o cümlədən Azərb.-da yaşayış binalarının üstündə tikilən əlavə evyanlı otaqdır. Bəzən karvansaraların giriş darvazası üzərində də tikilən bu tipli otaqlar qonaq və yay istirahət otağı olduğu üçün daxildən və xaricdən bəzədilirdi. Balaxanalar Naxçıvan, Ordubad, Abşeron, Lənkəran, Cənubi Azərb., Kürdəmir, Sabirabad evləri üçün əsas idi.

Balakeçiçay *hidr., mür.* Gədəbəy r-nu ərazisində çay. Çay öz başlanğıcını ərazidəki Bala Keçidərəsi adlı dərədən götürdüyü üçün həmin dərənin adı ilə adlandırılmışdır. Burada Böyük Keçidərəsi adlı dərənin olması ərazidə dağkeçisinin varlığından xəbər verir.

Balakən *hidr., sadə.* Balakən r-nu ərazisində çay. Qanıx çayının sol qoludur. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacından, 2500 m. hündürlükdən başlanır. Hidronim türk dillərindəki *bel* (təpə, yüksəklik) və *kan/kən* (çay) sözlərindən düzəlib, "yüksəklikdən, təpədən axan çay" deməkdir.

Balakən *oyk., mür.* 1. Azərb.-nin şm.-q.-ində inzibati r-n. Baş Qafqaz sıra dağlarının s. yamacında, Gürcüstanla sərhəddə yerləşir. Mərkəzi Balakən şəhəridir; 2. Balakən r-nunda şəhər. Eyniadlı r-nun mərkəzi. Balakən çayının sağ sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin c. ətəyindədir. Adını ərazidəki eyniadlı çaydan almışdır. XIII-XVIII əsrlər gürcü mənbələrində Belakani variantında adı çəkilir.

Balakənd *oyk., mür.* Sabirabad r-nunun Qalağayın i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Oykonom *bala* və *kənd* komponentlərindən düzəlib, "kiçik yaşayış məntəqəsi" deməkdir.

Balaoylaq *or., mür.* Xocalı r-nu ərazisində, Qarabağ silsiləsində dağ. Oronim *bala* və *oylaq* komponentlərindən düzəlib, "kiçik meydan; kiçik sahə" deməkdir.

Balakürd *oyk., mür.* Goranboy r-nunun Qızılhacılı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Etnotoponimdir. "Kiçik Kürd kəndi" deməkdir.

Balbau *oyk., sadə.* Astara r-nunun Asxanakəran i.ə.v.-də kənd. Bəşəri çayının sahilində, Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhalinin dilində Balbou, Balbo kimi tələffüz edilir və talış dilində "kiçik qardaş" mənasında olması ehtimal edilir. 1917-ci ildə Balabur variantında qeydə alınmışdır. Dialektlərimizdə *balbır* suya batmaq üçün tora bağlanan taxtlara deyilir. Güman etmək olar ki, kəndin adı balıqçılıqla bağlı yaranmışdır.

Balçalı *oyk., düz.* 1. Xanlar r-nunun Salahlı i.ə.v.-də kənd. Qoşqar çayının (Kürün qolu) sahilində, Qaflanqala silsiləsinin ətəyindədir. köhnə ədəbiyyatlarda Balçalı kimi də işlənmişdir. Əsas məşğuliyyəti balçılıq olan sakinlərin peşə adından yaranmışdır; 2. Yevlax r-nunun Varvara i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilindədir. Kənd XIX əsrdə Gəncə (Yelizavetpol) qəzasında maldarlıqla məşğul olmuş *balçalı* nəslinin adı ilə adlandırılmışdır.

Baldırğanlı *oyk., sadə.* Laçın r-nunun Mığıldərə i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Kəndi XX əsrin əvvəllərində haqverdiuşağı nəslə *Baldırğanlı* adlanan sahədə salmışdır. Oykönim "baldırğan bitkisinin zəngin olduğu yer" deməkdir. 1918-ci ilədək Ermənistanda eyniadlı kənd olmuşdur.

Balıqçı *oyk., sadə.* Hacıqabul r-nunda qəsəbə. Hacıqabul gölünün sahilində, Şirvan düzündədir. Oykönim sakinlərin əsas məşğuliyyətini özündə əks etdirir. Xakas vilayətində Balıksa, özbəkistanda Balıqçı, Qazaxistanda Balıqçı qəsəbələri qeydə alınmışdır.

Balıqçılar *oyk., düz.* Lənkəran r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də qəsəbə. Sarı yarımadasındadır. 1971-ci ildə balıq zavodu fəhlələri üçün salınmışdır. Əsas məşğuliyyəti balıqçılıq olan sakinlərin adından yaranmışdır.

Balıq daşı *or., mür.* Xəzərdə ada. Oronim *balıq, daş* və *ı* (mənsub.şək.-si) komponentlərindən düzəlib, "balıqla zəngin olan qayalıq" kimi başa düşülür.

Balılar/Ballar *oyk., sadə.* Ağdam r-nunun Uçoğlan i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Keçmişdə qışı Mil düzünün Çatalan, yayı isə Kəlbəcər r-nunun Alagöllər yaylağında keçirən *balılar* (kəbirilərin qərəvəndli qolunun tirəsi) elatına mənsub ailələr tərəfindən salınmış bu kənd həmin elatın adını daşıyır. Etnotoponimdir.

Balık *oyk., sadə.* İsmayılı r-nunun Quşəncə i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Qədim türk dillərində *balık/balıq* "şəhər", "divarla əhatə olunmuş şəhər" mənasını bildirir.

Balıton *oyk., düz.* Lənkəran r-nunun Gəgiran i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Tədqiqatçıların fikrincə, talış dilindəki *hal* (gilas) və *ton* (tərəf, səmt) sözlərindən ibarət olan bu toponim "gilas ağacları olan yer, gilaslı" mənasındadır. 1917-ci ildə Bəleton variantında qeydə alınmışdır. Talış dilində *bəlet* "kiçik qapı, doqqaz" deməkdir, *-on* isə *-an* (yer, məkan) şəkilçisinin yerli dilə məxsus variantıdır. Kəndin coğrafi mövqeyi ilə bağlı adlandırılmışdır.

Balkaldağ *or., mür.* Balakən r-nu ərazisində dağ. Oronim *balkal* və *dağ* komponentlərindən düzəlib. Balkal komponentinin qədim türk tayfalarından olan *balkarların* /*bulqarların* adı ilə əlaqədar olduğunu ehtimal etmək olar.

Balkarçay *hidr., mür.* Biləsuvar r-nu ərazisində çay. Azərb.-nin İranla sərhədində axaraq Muğanda Mahmudçalaya tökülür. Mənbələrdə Bolqaru/Bulqaru/Balhari/Bolqarçay/Bulqarçay/Balharçay variantlarında qeydə

alınmışdır. Qədim türk tayfalarından olan *balkarların/bulqarların* adı ilə bağlı olması ehtimal olunur.

Balqaya *or., mür.* Abşeronda dağ. Oronim *bal* (üstü yastı) və *qaya* komponentlərindən düzəlib, "üstü yastı qaya" deməkdir.

Ballica *hidr., düz.* Xocalı r-nunda çay. Qarqar çayının sol qoludur. Suvarma üçün istifadə olunur. Başlanğıcını Ballica adlı yaylaqdan aldığına görə belə adlandırılmışdır. Yaylaq isə öz adını burada bitən *ballıca* (öfkəotu) bitkisinin adından almışdır.

Ballica *oyk., sadə.* Xocalı r-nunun eyni-adlı i.ə.v.-də kənd. Ballica çayının sol sahilində, Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Adını ərazidəki eyniadlı çaydan almışdır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Gəncə qəzasındakı Əhmədbəyli kəndinin əhalisinin yaylağı olmuşdur. Sonralar başqa yerlərdən köçürülmüş ermənilər burada məskunlaşmışdılar.

Ballıcalı *oyk, düz.* Neftçala r-nunun Boyat i.ə.v.-də kənd. Salyan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Şorsulu kəndindən çıxmış ailələrin Ballıcalı adlı ərazidə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Ərazinin adı isə burada ballıca otunun bitməsi ilə bağlıdır.

Ballıqaya *or., mür.* Abşeronda dağ. Oronim *ballı* və *qaya* komponentlərindən düzəlib. Xızı kəndindən şm.-da yerləşir. Hün. 986 m. Qayadakı kiçik təbii oyuqlarda vəhşi bal arılarının pətək salması ilə əlaqədar dağın belə adlandırılması ehtimal olunur.

Ballıqaya *oyk., sadə.* 1. Ağdam r-nunun Sırxavənd i.ə.v.-də kənd. Xaçın çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Bir müddət Kirk Kican adlandırılmışdır. 1992-ci ildən bu adla rəsmiləşdirilmişdir; 2. Qubadlı r-nunun Həl i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Mahmuduşağı imiş. Vaxtilə sofulu tayfasının qışlaq yeri olmuşdur; 3. Goranboy r-nunun Yuxarı Ağcakənd i.ə.v.-də kənd. Quruçayın sahilində, dağ yamacındadır. Keçmiş adı Birgöz Ballıqaya olmuşdur. 1990-cı ildə ermənilərin hücumları zamanı dağıdılmışdır; 4. Goranboy r-nunun Qızılhacılı i.ə.v.-də kənd. Düzenlikdə yerləşir. 1922-ci ildə Birgöz Ballıqayadan köçüb gəlmiş ailələr tərəfindən salınmışdır. Oykonimlər Xankəndi r-nu ərazisində, Xaçınçayın sol sahilində yerləşən qədim *Ballıqaya kurqanlarının* adından yaranmışdır.

Baltalı *oyk, düz.* Şəki r-nunun Kiş i.ə.v.-də kənd. Kiş çayının sağ sahilində, Alazan-Həftəran vadisindədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Gürcüstanın indiki Laqodexi r-nundakı Balta kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. *Baltalı* qədim türk tayfalarından birinin adıdır. Qədim zamanlarda türk ellərinə yadellilərin hücumu zamanı hər bir kənd müxtəlif silahlarla silahlanırdı. Sonralar kəndlər döyüş zamanı yerinə yetirdikləri funksiyalarına görə adlandırılırdı. Məs.: balta > baltalı/baltaçı; sapan > sapançı/sabançı/sabançe/sabunçu; yay > yaylı/yayçı; qılınc > kılıclı/qılınclı; top > topçu və s.

Başqırdıstanda Baltaçayevski, Starobaltaçevo, Tatarıstanda Baltask, Odessa vilayətində Balta və s. qeydə alınmışdır.

Baltalı düzü *or., mür.* Qax r-nu ərazisində düz. Cəlair kəndi yaxınlığındadır. Etnooronimdir.

Balvarı *oyk., sadə.* Sabirabad r-nunun Surra (keçmiş Daballar/Qaralı) i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilindədir. Kəndin tam adı əvvəllər Balvan Dabağlar olmuşdur. Sonralar toponimin ikinci komponenti (əslində Dabağlar) düşmüş, 1936-cı ildən isə guya pis səsləndiyi üçün Balvan komponentini Balvar, daha sonralar Balvan şəklində yazmışlar. Kənddəki nəsillərdən biri də balvan adlanır. Türk dillərində *balban/balvan* - qırğının bir növünün adıdır. Bəzi tədqiqatçılar yaşayış məntəqəsinin adını erkən orta əsrlərdə Azərb.-da mövcud olmuş Balavankərəc şəhərinin adı ilə əlaqələndirirlər.

Balyand *oyk., sadə.* Cəbrayıl r-nunun eyniadlı (keçmiş Qarakəlli) i.ə.v.-də kənd. Yerli əhalinin dilində *bələn* sözünün təhrif olunmuş formasıdır. Qozluçayın sağ sahilində, dağ ətəyində yerləşən kəndin adı "hündür yer, təpə" mənasını ifadə edir. Xalq etimologiyasına görə, əvvəllər burada balı yandıraraq alman şəkərdən çay hazırlanmış. Buradan da Balyand adı yaranmışdır. Başqa bir məlumata görə, kənd vaxtilə Cənubi Azərb.-nın Balyand kəndindən çıxmış ailələr tərəfindən salınmışdır. Cənubi Azərb.-da Baland adlı kənd mövcuddur.

Banazur *oyk., mür.* Xocalı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin c.-ş. ətəyindədir. Oykonom *bana* (alçaq tirə) və *zur* (üst, təpə) sözlərindən düzəlib, "tirənin üstü" deməkdir. Kəndin adı 1992-ci ildən Binəderəsi kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Banbaşı *oyk., mür.* Masallı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sol sahilində, Lənkəran ovalığındadır. 1972-ci ildə Böyük Xocavar kəndi Banbaşı ilə birləşdirilmişdir. Oykonom *ban* (çardağ), *baş* və *ı* (mənsub. şəkl.-si) komponentlərindən düzəlib, "çardağ üstü" mənasındadır. Türk dillərində *baş* sözü "dağ, təpə zirvəsi", "çayların mənbəyi" mənasını daşıyır. Kənd yüksəklikdə yerləşdiyi üçün bu adı almışdır. Bambaşı variantında da qeydə alınmışdır.

Bankə *oyk., sadə.* Neftçala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də şəh. Kür çayının sol sahilində, Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Balıq sənayesinin inkişafı ilə əlaqədar 1842-ci ildə salınmışdır. *Bank/banka* "sahil", "dayaz yer", "kiçik boğaz" mənası bildirən Hind-Avropa mənşəli sözdür. Geniş Avrasiya arealında rast gəlinir. Bankə həmin sözün yerli tələffüzə uyğunlaşdırılmış variantıdır. 1933-cü ildə *Banq-mədən* variantında qeydə alınmışdır.

Baraxum *oyk., sadə.* Xaçmaz r-nunun Uzunoba i.ə.v.-də kənd. Qusar çayı sahilində, düzənlikdədir. 1933-cü ildə r-nun ərazisində Baraxlı kəndi də qeydə alınmışdır. 1917-ci ildə Kiçik və Böyük Baraxun, Köhnə və Yeni Baraxun adlı dörd kəndin Quba qəzasının Dədəli və Müşkür bölgələrində

yerləşməsi haqqında da məlumat var. Oykonom *baraxlı/barağlı* etnonimindən yaranmışdır.

Baranbat *or., mür.* Goranboy r-nu ərazisində dağ. İncəçayın sol sahilində yerləşir. Hün. 1635 m. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, vaxtilə burada Baranbat adlı yaşayış məntəqəsi olmuşdur. Həmin kəndin adını daşıyan qəbiristan indi də mövcuddur. Oronim *baran* (baranilər-qaraqoyunlu tayfa ittifaqının adı) və *bat/bet* (türk dillərində "yüksəklik", "dağ yamacı", "dağın güney hissəsi") sözlərindən düzəlib. Etnotoponimdir. Macarıstanda Baranya, Belorusda Baranoviçi, Baranq, Hindistanda Baranaqar, Türkiyədə Baran və s. qeydə alınmışdır.

Barxudarlı *oyk., düz.* Qazax r-nunun Cəfərli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. *Barxudar* şəxs adından və *-lı* şək.-dən ı əmələ gəlmiş toponim hesab olunur. Barxudar (Bərxudar) Bəy Ənis XVI əsrin ikinci yarısı, XVII əsrin əvvəllərində yaşamış Azərb.-nin məşhur top tökmə ustası olmuşdur. Səfəvilər dövlətində ona "topçubaşı" ləqəbi və vəzifəsi verilmişdir. XVII əsrin əvvəllərində Səfəvi-Osmanlı müharibələri dövründə Təbriz, İrəvan, Gəncə və b. şəhərlərin mühafizəsində istifadə edilən iri qaladağdan toplar Bərxudanın başçılığı ilə hazırlanmışdı. Oykonom həmin hadisələrin nəticəsi kimi də meydana çıxıb bilər. Bəzi tədqiqatçıların fikrincə, kəndi *barxudarlı* nəslinə mənsub ailələr saldığına görə belə adlanmışdır.

Barlı *oyk., düz.* Quba r-nunun Zərdabi i.ə.v.-də qəsəbə. Qudyal çayının sahilində, Qusar düzənliyindədir. Quba r-nunda meyvəçiliyin inkişafı ilə əlaqədar 1955-ci ildə Qonaqkənd kəndindən köçüb gələn ailələr tərəfindən salınmışdır. Oykonom *bar* (mey və, bəhrə) və *-lı* (şək.) komponentlərindən düzəlib, "meyvəsi olan, meyvəli" deməkdir.

Barlıbağ *oyk., mür.* Şəmkir r-nunun Təzəkənd i.ə.v.-də qəsəbə. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. 1965-ci ildən Nizami, 1994-cü ildən isə Barlıbağ (məhsuldar bağ) adlandırılmışdır.

Barmaqbinə *oyk., mür.* Kəlbəcər r-nunun Kəlbəcər qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Dikyurd dağının ətəyindədir. Keçmişdə binə yeri olan bu əraziyə XIX əsrdə qonşu Dalqılınlı kəndindən bir qrup ailə köçüb məskunlaşmışdı. Oykonom *barmaq* və *binə* komponentlərindən düzəlib. Türkdilli arealda *barmaq/barmak/barmax/bormax* "zirvə", "şiş uclu zirvə" mənası daşıyır, *binə* komponenti isə toponimiyada "müvəqqəti yaşayış məskəni", "köç" mənalarında işlənərkəndir. Oykonom "zirvədə yaşayış məskəni" mənasını ifadə edir.

Barsum *oyk., düz.* Şəmkir r-nunun Barsum i.ə.v.-də kənd. Şamxor çayının sol sahilindən bir qədər aralı, Kiçik Qafqazın şm. ətəyindədir. 1933-cü ildə Barsım variantında qeydə alınmışdır. Oykonomun etnonimdən düzəldiyini ehtimal etmək olar. *Barsillar/barsellər, basillər/barseltlər* adlanan türkdilli tayfanın IV-V əsrlərdə Xəzər dənizinin şm.-q. sahillərində yaşaması, etnik və dil cəhətdən bulqar, savir və avarlara yaxın olması, V-VIII əsrlərdə onların bir

qisminin Azərb.-na, Kür çayı sahillərinə köçməsi, digər qisminin Dağstanda və Azərb.-nın şm.-ında əkinçilik və maldarlıqla məşğul olması haqqında elmi ədəbiyyatda kifayət qədər məlumat var. *Barsel* "pələng, bəbir eli" deməkdir.

Bartaz *or., mür.* Zəngilan r-nunun c.-q.-ində Mehri (Mehri Güney) silsiləsində, Ermənistanla sərhəddə dağ. Hün. 2270 m. Toponimiyada *bart/bard* "dağ", *as/az/ats* "su"; "iti uc, iti zirvə" deməkdir. Oronim "iti zirvəli dağ" mənasındadır.

Bartaz *oyk., sadə.* 1. Zəngilan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Bartaz çayının sol sahilində, Mehri silsiləsinin ətəyindədir. Adını ərəzidəki eyniadlı dağdan almışdır. Yaşayış məntəqəsi vaxtilə Ordubad və Samux r-nlarından gəlmiş ailələrin Pəri Bartaz adlanan yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Zəngilan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də qəsəbə. Düzənlikdədir. 1952-ci ildə qonşu kəndlərdən gəlmiş ailələr Bartaz d.y. stansiyası ətrafında salmışlar.

Barum *oyk., sadə.* Şəmkir r-nunun Barsum i.ə.v.-də kənd. 1917-ci ildə Göyçay qəzasında Barumlar, 1933-cü ildə Kürdəmir r-nunda Barımpərdili yaşayış məntəqələri qeydə alınmışdır. Tuvada Barun-Xemçik, Krımda Barın toponimlərinin olması oykonimin etnotoponim kimi qəbul edilməsinə imkan verir. Mənbələrin məlumatına görə, həm *barımlar*, həm də *pərdililər* qaraqoyunluların tərkibində olmuşlar. Türk dillərində *barım* "gəzən, köçəri" deməkdir.

Barzavu *or., mür.* Lerik r-nunda dağ. Peştəsər silsiləsindədir. Toponimiyada *barz/bardz* "hündür yer", "yüksəklik, dağ belisi", *vu* talış dilində "təpə", "meydan" mənalarını ifadə edir. Oronim "hündür təpə" mənasındadır.

Barzavu *oyk., sadə.* Lerik r-nunun Bilabənd i.ə.v.-də kənd. Gəncəvi çayının sol sahilində, Barzavu dağının yamacındadır. Adını ərəzidəki eyniadlı dağdan almışdır. 1917-ci ildə Borzava variantında qeydə alınmışdır.

Barzəku *or., mür.* Astara r-nunda dağ. Talış dağ silsiləsində, Bəşərü və Siyəki çaylarının suayrıcında yerləşir. Mün. 559 m. Oronim *barz* (yüksək) və *ku* (dağ) sözlərindən düzəlib, "yüksək dağ" deməkdir.

Basqal *oyk., mür.* İsmayılı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Niyaldağ silsiləsinin ətəyindədir. Tədqiqatçılar bu oykonimi "dağ yalı" kimi izah etmişlər və türk dillərindəki *baskı* (mənbə) və *yal* sözlərindən ibarət olduğunu söyləmişlər. Azərb. dilinin dialektlərində *basalax*, *basmax*, *basna* kimi sözlər "nəsil, tayfa", "çeşid, növ" mənalarında işlənir. *Qal/kal/xal* komponenti isə *kalm* sözünün kökü kimi dilimizdə qədimdən "sıx", "yığın", "cəmlənmiş", "kütlə" mənalarını ifadə edir. Həqiqətən də basqallılar yaşadıkları ərəzidə kompakt halda öz kiçik cəmiyyətlərini yaratmışlar. Krımın Krasnoselskoye yaşayış məntəqəsinin də keçmiş adı Basalak olmuşdur.

Basqalçay *hidr., mür.* İsmayılı r-nunda çay. Girdiman çayının sol qoludur. Basqal və çay sözlərindən düzəlib. Adını ərəzidəki eyniadlı (Basqal) yaşayış məntəqəsindən almışdır.

Basquma *or., mür.* Quba r-nu ərazisində dağ. Oronim *bas* (qalaq, yığın), *qum* və *-a* (şək.) komponentlərindən düzəlib, "qum qalağı, qum dağı" deməkdir. Burada *qum* sözünün toponimiyada "təpəcik" mənasını ifadə etdiyini də nəzərdən qaçıрмаq olmaz.

Basma *oyk., sadə.* Sabirabad r-nunun Qasımbəyli i.ə.v.-də kənd. 1933-cü ildə Basmaçı variantında qeydə alınmışdır. Azərb. dilinin Şamaxı dialektində *basmaçı* "kömür yandıran, kömürçü" mənasını ifadə edir. Dialektlərimizdə bu sözün "yolayıcı", "arpa əkilən yer, sahə" (basmalıx) mənasında işlənməsinə də təsadüf olunur.

Baş Daşağıl *oyk., mür.* Oğuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Daşağıl çayının sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim "Daşağıl yaşayış məntəqəsinin yuxarı hissəsi" deməkdir. Qədimdən Daşağıl adlandırılan ərazidə iki mağara və qayaaltı ağıl (mal-qara və ya qoyun yatağı) var. XIX əsrin ortalarında Aşağı Daşağıl kəndi yarandıqdan sonra nisbətən yuxarıda yerləşən eyniadlı kənd Baş Daşağıl adını almışdır.

Baş Dizə *oyk., mür.* Ordubad r-nunun Aza i.ə.v.-də kənd. Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim "Böyük Dizə" deməkdir. *Dizə* komponenti türkdilli xalqların toponimiyasında "kənd", İran dillərində "hasar", "qala divarı", "qala" mənalarını ifadə edir. *Baş* sözü kəndin adına onu eyniadlı yaşayış məntəqələrindən fərqləndirmək üçün əlavə olunmuşdur.

Baş Ələt *oyk., mür.* Bakı şəhəri Qaradağ r-nunda d.y. stansiyası, qəsəbə. Düzenlikdədir. Toponimin ikinci komponenti türk-moңqol mənşəli oyrat tayfasının ələt qolunun adı ilə bağlıdır. Bu etnonim digər xalqların toponimiyasında da özünü göstərir. Ələtli (Ermənistan, Dağıstan), Ələt (Moңqolustan), Alat (Volqaboyunda), Ələt (Özbəkistan) və s. Oykonim "birinci Ələt" deməkdir.

Baş Əmirxanlı *oyk., mür.* Dəvəçi r-nu-nun Əmirxanlı (keçmiş Şıxlı) i.ə.v.-də kənd. Əmirxanlı çayının sahilində, Yan silsiləsinin şm. ətəyindədir. Etnotoponimdir. Oykonim "yuxarı Əmirxanlı kəndi" deməkdir.

Baş Əmirxanlı *hidr., sadə.* Dəvəçi r-nunda Baş Əmirxanlı kəndindən bir qədər q-də min. bulaq. Ərazinin adı ilə adlandırılmışdır.

Baş Göynük *oyk., mür.* Şəki r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şin çayının (Əyri-çayın qolu) sol sahilində, Qoçumırıq silsiləsinin şm.-q. ətəyindədir. Toponim çox vaxt Köynük variantında da işlənir. XIX əsrin əvvəllərində Göynük adlı kənddən bir qrup ailə ayrılaraq 10 km. aşağıda düzenlik sahədə yeni məntəqə (Aşağı Göynük) yaratdıqdan sonra toponimin əvvəlinə *baş* sözü əlavə edilmişdir. Ehtimal edilir ki, Göynük yaşayış məntəqəsini orta əsrlərdə Kiçik Asiyada adı çəkilən Göynük mahalından və ya eyniadlı qaladan gəlmiş ailələr salmışlar. Oykonim "yuxarıda yerləşən Göynük kəndi" deməkdir. *Göynük/göyriük* Azərb. toponimiyasında "yaşıl sahə, otlu sahə" mənasını ifadə edir. *Köynük* variantı isə "kənd, el, məskun yer" mənasını bildirir.

Baş Göynük *hidr., sadə.* Şəki r-nunda çay. Şin çayının sol qoludur. Suvarma üçün istifadə olunur. Adını ərazidəki eyniadlı kənddən almışdır.

Baş Güneypəyə *oyk., mür.* Ağdam r-nu-nun Çıldıran i.ə.v.-də kənd. Qavartu çayının sahilində, dağ ətəyindədir. Oykonim *baş* (yuxarı), *güney* (cənub, gün düşən yer) və *pəyə* (burada yaşayış məntəqəsi) komponentlərindən düzəlib, "yuxarıda yerləşən Güneypəyə kəndi" mənasındadır.

Baş Kəldək *oyk., mür.* Şəki r-nunun Baş Küngüt i.ə.v.-də kənd. Küngüt çayının sahilindədir. Keçmiş adı Kəldək olmuşdur. Həmin kəndin bir qrup ailəsi Aşağı Kəldək məntəqəsini bina etdikdən sonra toponimin əvvəlinə *baş* sözü əlavə olunmuşdur. Baş Gəldək variantında da qeydə alınmışdır. Azərb. toponimiyasında *kəldək* "daşlı sahə", *gəldək* "məhsuldar yer", "dincə qoyulmuş torpaq sahəsi" kimi izah olunur. Oykonim "yuxarı Kəldək kəndi" mənasındadır.

Baş Küngüt *oyk., mür.* Şəki r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Küngüt çayının (Əyriçayın qolu) sahilində, Qızılcaya dağının ətəyindədir. Ərazidə orta əsrlərə aid Küngüt qalası var. Toponimin ikinci komponenti XIII əsrdə moңqol işğallarında iştirak etmiş türkdilli *kinqit* tayfasının adını əks etdirir. Etnotoponimdir. Oykonim "yuxarı Küngüt kəndi" deməkdir.

Baş Qafqaz *or., mür.* Qafqaz bərzəxində ən hündür sıra dağlar. Şm.-q.-dən c.-ş.-ə doğru 1100 km. məsafəyə qədər uzanır. Suayrıcı silsiləsi də adlanır. Burada *baş* sözü "böyük" mənasını ifadə edir.

Baş Qaraçanlı *oyk., mür.* Kəlbəcər r-nunun Orta Qaraçanlı i.ə.v.-də kənd. Uluxan çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Etnotoponimdir. *Baş* türkmənşəli toponim kimi ümumtürk toponimiyasında mürəkkəb toponim yaradıcılığında geniş istifadə olunur. "Əsas", "birinci", "böyük", "üst", "yuxarı" mənalarını bildirir. *Baş* komponenti dağ, qaya zirvələrinin, çay, bulaq mənbələrinin adlandırılmasında istifadə olunur və Sibir, Çin, Orta Asiya, Qafqaz, Balkanlar, Kiçik Asiya, Ukrayna, Volqaboyu, Rusiyanın Mərkəzi Qaratorpaq, Qazaxıstan, Azərbaycan və s. əhatə edən geniş Avrasiya regionunda təsadüf edilir. Konkret olaraq bu oykonim də "yuxarı" mənasına uyğundur.

Baş Qərvənd *oyk., mür.* Ağdam r-nunun Qərvənd i.ə.v.-də kənd. Xaçın çayının sağ sahilində, Qarabağ düzündədir. Keçmiş adı Kəkilbəyli Qərvənd olmuşdur. Kəkilbəy qərvəndlərin bu kənddə məskunlaşmış hissəsinin başçısının adıdır. Yaşayış məntəqəsi vaxtilə Qışlaq adlı yerdə salınmışdır. Burada *baş* komponenti "böyük" mənasını ifadə edir. Qərvənd etnotoponimdir. Kəbirli tayfasının bir qolunun adıdır.

Baş Qışlaq *oyk., mür.* Goranboy r-nunun Buzluq i.ə.v.-də kənd. Buzluq çayının sol sahilində, Murovdağ silsiləsinin şm.-ş. yamacındadır. Oykonim "yuxarıda, yüksəkdə olan qışlaq" deməkdir. Kəndin əhalisi vaxtilə Gədəbəy r-nunun Çaldaş, Çalburun və Dəyəqarabulaq kəndlərindən köçüb gəlmiş ailələrdən ibarətdir.

Baş Layski *oyk., mür.* Şəki r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Cunut çayının sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin c. ətəyindədir. Oykonom *Baş* və *Layski* (Laskıqaya adından) komponentlərindən düzəlib, "Layski yaşayış məntəqəsinin yuxarı hissəsi" deməkdir. *Layski* komponenti *Laysqi*, *Laski*, *Laysıqı* variantında da qeydə alınmışdır.

Baş Şabalıd *oyk., mür.* Şəki r-nunun Baş Göynük i.ə.v.-də kənd. Şin çayı sahilində, dağ yamacındadır. Keçmiş adı Şabalıd olmuşdur. XIX əsrin əvvəllərində bu kənddən çıxmış ailələr tərəfindən Aşağı Şabalıd yaşayış məntəqəsi yarandıqdan sonra keçmiş kənd indiki adla tanınmışdır. Oykonom *baş* (yuxarı) və *Şabalıd* (kənd adı) komponentlərindən düzəlib, "yuxarıda yerləşən Şabalıd kəndi" deməkdir.

Baş Şabalıd *hidr., sadə.* Şəki r-nunda çay. Şin çayının sol qoludur. Suvarma üçün istifadə olunur. Adını ərazidəki eyniadlı kənddən almışdır.

Baş Zəyzit *oyk., mür.* Şəki r-nunun Zəyzit i.ə.v.-də kənd. Zəyzit çayının sahilində Baş Qafqaz silsiləsinin c. ətəyindədir. Baş Zəyzit variantında da qeydə alınmışdır. Oykonom "yuxarı Zəyzit kəndi" deməkdir.

Başarat *oyk, mür.* Qubadlı r-nunun eyniadlı (keçmiş Şıxavan) i.ə.v.-də kənd. Kiçik Həkəri çayının sağ sahilindən bir qədər aralı, Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom *baş* (yuxarı) və *arat* (dincə qoyulmuş sahə) komponentlərindən düzəlib. Görünür, r.-nun ərazisində bir vaxtlar Aşağı Arat adlı kənd də mövcud olmuşdur. Mənbələrin məlumatına görə, kəndin əvvəlki sakinləri XVIII əsrin sonlarında Türkiyəyə köçmüşlər. İndiki əhalisi isə XIX əsrdə yaxınlıqdakı Hürneyit kəndindən köçən ailələrdir. R-nun ərazisində eyniadlı dağ da var. XVI əsrə aid bir sənəddə Başaratbey şəxs adı da qeydə alınmışdır.

Başbaşı *oyk., mür.* Naxçıvan r-nunda Naxçıvan şəhər i.ə.v.-də qəsəbə. Arazboyu düzənlikdədir. Oykonom *baş* (yuxarı, yüksəklik) və *başı* (üstü) komponentlərindən düzəlib. Araz çayının sahilindəki yüksəklik oradan Naxçıvan şəhərinə tərəf açılmağa başlayır. Tirənin ən hündür yeri yerli əhali arasında *baş* adlanır. Yaşayış məntəqəsi burada yerləşdiyi üçün Başbaşı (yüksəkliyin başı) adlandırılmışdır.

Başdam *oyk, mür.* Dəvəçi r-nunun Zarat i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Ətraf kəndlərə nisbətən yuxarıda salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Oykonom "baş tərəfdə, yuxarıda salınmış yaşayış məskəni" mənasına uyğundur.

Başkənd *oyk, mür.* 1. Kəlbəcər r-nunun Sınıqkilsə i.ə.v.-də kənd. Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, XIX əsrin əvvəllərində Laçın r-nunun Alxaslı kəndindən gəlmiş Hacı Ələmşah adlı bir şəxs burada binə salıbmış. Sonralar onun törəmələri binə yerində daimi məskunlaşmışlar. Kənd qonşu kəndlərə nisbətən yuxarıda yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır; 2. Xocalı r-nunun Kosalar i.ə.v.-də kənd. Ballica çayının

sahilində, Mixtökən dağının ətəyindədir; 3. Culfa r-nunda kənd. Oykonim *baş* və *kənd* komponentlərindən düzəlib, "mərkəz, əsas yaşayış məntəqəsi, yuxarıda, yüksəklikdə olan kənd" deməkdir. Ermənistan ərazisində Akunsk və Vernaşen kəndlərinin 1946-cı ilədək, Artsvaşen kəndinin isə 1978-ci ilədək adları Başkənd olmuşdur.

Başkənd *hidr., sadə*. 1. Culfa r-nunun Başkənd kəndi yaxınlığında min. bulaqlar. İki soyuq bulaqdan ibarətdir. Dadı şor-turş, tərkibi karbonqazlıdır; 2. Culfa r-nunun Başkənd kəndi ərazisində çay. Adını yerləşdiyi kəndin adından almışdır.

Başkənd aşırımı *or., mür.* Keçəldağ silsiləsində dağ aşırımı. Gədəbəy r-nu ilə Ermənistan sərhədində, Başkənd kəndi yaxınlığındadır. Hün. 2170 m. *Oronim Başkənd* (oyk.) və *aşırımı* (keçidi) komponentlərindən düzəlib.

Başkəndsü *hidr., mür.* Gədəbəy r-nu ərazisində çay. Başkənd aşırımından axır. Hidronim *Başkənd* (or.) və *su* (çay) komponentlərindən düzəlib, "Başkənd aşırımından axan çay" mənasındadır.

Başlıbel *oyk, mür.* Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Başlıbel çayının sahilindədir. Oykonim *başlı* (şiş uclu, yüksək zirvəsi olan) və *bel* (tirənin üstü) komponentlərindən düzəlib. 1917-ci ildə Başlıbel Seyidlər variantında qeydə alınmışdır. Yerli əhalinin verdiyi məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə indiki Laçın r-nunun Seyidlər kəndindən gəlmiş ailələr saldıqına görə əvvəllər Seyidlər və ya Başlıbel Seyidləri adlanmışdır. Toponim özündə kəndin salındığı coğrafi relyefi əks etdirir.

Başlıbel *hidr., sadə*. Kəlbəcər r-nunda çay. Tutunqayın sol qoludur. Adını yerləşdiyi kəndin adından almışdır.

Batabat *hidr., mür.* 1. Şahbuz r-nunda Biçənək aşırımı yaxınlığında, 2100 m. hündürlükdə keçmiş bataqlıq yerində süni surətdə yaradılmış göl. Yay dövründə göldən su Naxçıvan çayına axıdılır və suvarma üçün istifadə edilir; 2. Şahbuz r-nunda Qələyli yaylağında 1700 m. hündürlükdə min. bulaq. Soyuq və içməli sudur. Hidronim *bat*, *-a* və *bat* komponentlərindən düzəlib, *batmaq* fəлиндən əmələ gəldiyi ehtimal olunur. Türk dillərində *bat/bad/bet* toponimik termin kimi "yüksəklik, dağ döşü, dağ yamacı"; eyni zamanda "çöküntü", "bataqlıq, göl"; "girdab, burulğan" mənalarını bildirir. Hidronim "yüksəklikdə bataqlıq" və ya "dağ döşündə su mənbəyi" deməkdir. *Bat* komponentli coğrafi adlara başqa xalqların toponimiyasında da rast gəlmək mümkündür: Bataqay (Yakutiya), Bataysk (Rostov vilayəti), "Batken" (Qırğızıstan), Batimnisi, Batbakkara (Qazaxıstan), Batumi (Gürcüstan) və s.

Batançay *hidr., mür.* Zaqatala r-nu ərazisində çay. Hidronim *batan* (yox olan, qərq olan, itən) və *çay* komponentlərindən düzəlib, "yox olan, itən çay" mənasındadır".

Bayan *oyk, sadə*. 1. Daşkəsən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qoşqar çayının sol sahilində, dağ ətəyindədir; 2. Oğuz r-nunun Qumlax i.ə.v.-də kənd.

Xalxalçayın (Əlican çayının sağ qolu) sahilində, Alazan-Həftəran vadisindədir. 1917-ci ildə Boyan variantında qeydə alınmışdır. Toponimiyada bu söz çox vaxt türk dillərindəki *bayan* (qadın, xanım; varlı, dövlətli, zəngin) sözü ilə açıqlanılır. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, qədim abidələrin dilində *baya* (müasir Azərb. dilində *bayaq*) sözü də işlənmişdir ki, bu da əvvəlki, keçmiş, yaxın keçmiş" mənasını ifadə etmişdir. Bundan başqa, həmin sözün *bayın* variantı da işlənərkəndədir. Qədim lüğətlərdə *bayın* "al qırmızı gül növü" kimi izah edilir. Tədqiqatçıların əksəriyyəti bu fikirdədir ki, bayan komponentli toponimlər qaraqalpaq, uyğur və qırğız xalqlarının tərkibindəki *bayan* adlanan türk qəbiləsinin adı ilə bağlıdır. Monqolustanda Bayan-Tümen, Bayan-Uleqey, Bayan-Xara, Bayan-Xonqor, Cənubi Azərb.-da Bayan, Bayandaş Buryat toponimiyasında Bayanqol və s. coğrafi adlar qeydə alınmışdır.

Bayandaş *or., mü.* Abşeron yarımadasının q. hissəsində, Müşfiqabad (keçmiş Pirəkəşkül) kəndindən c.-q.-də yerləşən dağ. Hün. 590 m. Oronim *bayan* (etn.) və *daş* (dağ, qaya) sözlərindən düzəlib, "bayanlara məxsus dağ" deməkdir. Etnotoponimdir.

Bayandur *hidr., sadə.* Laçın r-nunda çay. Zabux çayının sağ qoludur. Suvarma üçün istifadə edilir. Hidronim oğuz tayfalarından birinin adını daşıyır. Etnotoponimdir. Bayandır variantında da işlənir.

Bayandur *oyk, sadə.* Tərtər r-nunun Səhlaabad i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi Laçın r-nunun keçmiş Bayandur kəndindən gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Etnotoponimdir. 1933-cü ildə Bərdə r-nunun Xoruzlu və Güloğlular i.ə.v.-lərində eyniadlı iki kənd qeydə alınmışdır. Ermənistanda Bayandur, Türkiyədə Baymdur yaşayış məntəqələri vardır.

Bayandurlu *oyk, düz.* Tərtər r-nunun Xoruzlu i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Oykonom "bayandurlara məxsus yer və ya Bayandur yaşayış məntəqəsindən köçüb gələnlər" deməkdir. Etnotoponimdir.

Baydarlı *oyk, sadə.* Qax r-nunun Qıpçaq i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Mənbələrin verdiyi məlumatlara görə, monqolların tərkibində *baydarlı*, Krım tatarlarının tərkibində isə *baydar* adlı tayfa olmuşdur. Tədqiqatçılar belə hesab edirlər ki, bu tayfa türkdilli olub, XIII əsrdən Azərb.-da məskunlaşmışdır. Mənbələrdən birində Şəki vilayətində bir sıra kəndlərin gəliş vergilərinin Baydar bəyə bağışlanması haqqında, digər mənbədə isə 1273-cü ildə monqol sərkərdəsi Əmir Baydar haqqında məlumat verilir. Bu iki sənədə əsaslananlar toponimin şəxs adından törədiyini ehtimal edirlər. Lakin bütün hallarda Baydarlı etnotoponimdir.

Bayıl *oyk, sadə.* Bakıda qəsəbə. Türkdilli arealda (Orta Asiya, Qafqaz, Krım, Balkan yarımadası və s.) geniş yayılmış və "təpə", "dağ döşü" mənalarında işlənən *bair/bayir/bayır* sözünün fonetik (r-1) variantıdır. Ərazinin təpələrdən ibarət olması ilə əlaqədar bura Bayır/Bayıl adlandırılmışdır. Burada

XIII əsrdə suya qərq olmuş qəsrin xarabalıqları da Səbayıl ("Sənge-Bayıl" - Bayıl daşları) adlanmışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, *bayıl* sözü Azərb. dilinin bəzi dialektlərində "arxac", "heyvan saxlanan yer" mənasında işlənmişdir.

Bayıl burnu *or., mür.* Abşeron yarımadasının c.-q. hissəsində, Bakı buxtasındadır. Bəzən Səbayıl burnu da adlanır. Oronim *Bayıl* (yer adı) və *burun* (çixıntı) sözlərindən düzəlib (-u mənsub.şək.-dir).

Bayoba *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Yergüc i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin ortalarında Quba r-nunun Cek kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, obanın əsasını *Bay* adlı bir şəxs qoymuşdur. Oykonom *bay* ("boy" sözünün qədim variantı; müasir özbək, qazax, qırğız və s. dillərdə "bay" formasında işlənmişdir.) və *oba* komponentlərindən ibarət olub, "bəy kəndi, bəy obası" deməkdir.

Bayrambinə *oyk., mür.* Balakən r-nunun Talalar i.ə.v.-də kənd. Oykonom *Bayram* (ş.a.) və *binə* (müvəqqəti məskən) sözlərindən düzəlib, "Bayram ailəsinə məxsus məskən" deməkdir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi vaxtilə Tülü kəndindən olan Bayram adlı şəxsin saldığı binə əsasında yarandığı üçün belə adlandırılmışdır.

Bayramdərə *or., sadə.* Gədəbəy r-nu ərazisində dağ. Dağ ərazidəki eyniadlı dərənin adı ilə adlandırılmışdır. Dərə isə vaxtilə Bayram adlı şəxsin yaylaq yeri olmuşdur.

Bayramkoxalı *oyk., düz.* Qəbələ r-nunun Zalam i.ə.v.-də kənd. Göyçayın sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom *Bayramkoxa* (antrop.) və *-lı* (şək.) komponentlərindən düzəlib, kəndxuda, kəndin rəisi Bayram adlı şəxsin adı ilə bağlıdır. *Koxa* "kəndxuda" sözünün fonetik cəhətdən təhrif olunmuş variantıdır. Oykonom 1933-cü ildə Bayram Koxa variantında qeyd alınmışdır.

Bayramlı *oyk., sadə.* 1. Bərdə r-nunun Otuzikilər i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Keçmişdə Bayramuşağı adlanan bu kənd otuzikilər tayfasının *bayramuşağı* oymağının burada məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Tovuz r-nunun Əsrək Cırdaxan i.ə.v.-də kənd. Əsrək çayının sahilində, dağ ətəyindədir. Bəzən Əsrək (sahilində yerləşdiyi çayın adından) Bayramlı da adlanır. Kəndin adı muğanlı tayfasının *bayramlı* tirəsinin adı ilə bağlıdır; 3. Şəmkir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Keçmiş adı Qıraç Bayramlıdır. Kəndi XIX əsrdə Tovuz r-nundakı Bayramlı kəndindən köçmüş ailələr Kür çayının qırağında saldığına görə belə adlandırılmışdır. Kənd 1929-30-cu illərdə Kürün qırağından indiki əraziyə köçmüşdür. Kollektivləşmə ilə əlaqədar 1930-cu ildə Kolxozkənd adlandırılan yaşayış məntəqəsinin əvvəlki adı 1992-ci ildən bərpa edilmişdir. Etnotoponimdir. 1917, 1933-cü illərdə bu oykonimlər Bayramlılar/Bayraməlilər, Bayramlılar, Bayramlar variantlarında

da qeydə alınmışdır. Türkmənistanın Marı vilayətində Bayraməli adlı şəhər və r-n vardır.

Bayramlı or., sadə. Şəmkir r-nunda dağ. Ceyrançöl düzündə, Kürün sahilində yerləşir. Dağın ətəyi keçmişdə Qazax qəzasında yaşamış *bayramlı* elinin qışlaq yeri olduğundan belə adlandırılmışdır.

Bayramovka oyk., düz. Saatlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Çar hökumətinin, Rusiyanın mərkəzi quberniyalarından köçürdüüyü kəndlilər 1910-cu ildə məskunlaşmış və bir müddət o dövrdə Rusiyanın Qafqazdakı canişini qraf İ.V.Vorontsov-Daşkovun adını daşımışdır. 1924-cü ildən bolşevik *Əli Bayramovun* adı ilə adlandırılmışdır. Rus mənşəli topoformantın (-ovka) işlədilməsi bəzi bölgələrdə olan slavyan mənşəli yer adlarının (Saratovka, Slavyanovka, İvanovka və s.) modellərinə əsaslanmışdır.

Baysal or., mür. Şərur r-nu ərazisində dağ. Şərqi Arpaçayın sahilində, Axura kəndindən şm.-da yerləşir. Hün. 1910 m. Ermənistanla sərhəddir. Türk dillərində *bay* "böyük", *sal* "qaya, daş" mənalarında işlənir. Oronim "böyük qaya, böyük daş" deməkdir. Türkdilli xalqların toponimiyasında bu komponentli Bayjansay, Bayçunas, Bayaldır (Qazaxıstan), Bayçun (Özbəkistan), Baykal (İrkutsk vilayəti), Baytayqa (Tuva) və s. coğrafi adlar qeydə alınmışdır.

Bazar oyk., sadə. Zaqatala r-nunun Çobankol i.ə.v.-də kənd. Yerli əhalinin məlumatına görə, kənd bazar (ticarət yeri) yanında salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Lakin tədqiqatçıların fikrincə, adı ilk dəfə 1392-ci ildə gürcü mənbələrində çəkilən bu toponim mənşəcə Şimali Qafqaz çöllərində yaşamış qıpçaq tayfalarından *bazarların* (*basarların*) adı ilə əlaqədardır. Bazar komponentli toponimlərin XII-XIII əsrlərdə qıpçaqların Azərb.-da məskunlaşması ilə əlaqədar yaranması ehtimal edilir. Etnotoponimdir. Qırğızıstanın Oş vilayətində Bazar-Korqan, Saratov vilayətində Bazar-Karabulak, Tacikistanda Bazardərə, Jitomir vilayətində Bazar, Kırmda Karasubazar, Çində İslambazar, Tabakbazar, İranda Pirbazar, Bazar-məhəllə, keçmiş Yuqoslaviyada Novi-Pazar, Bolqarıstanda Pazarcik, Pazartəpə, Türkiyədə Pazarcik adlı yaşayış məntəqələri qeydə alınmışdır. 1917-ci ildə Cavanşir qəzasının Dovşanlı bölgəsində Bazarkənd, 1933-cü ildə Sabirabad r-nunun Yolçubəyli i.ə.v.-də Bazarlı adlanan kəndlərin olduğu haqda məlumat verilir.

Bazarçay hidr., mür. Qubadlı, Zəngilan Kəlbəcər r-larından və Ermənistan ərazisindən axan çay. Qarabağ yaylasındakı Zalxa gölündən, 2040 m. hündürlükdən başlanır, Həkəri çayı ilə birləşir, Araza tökülür. Ermənistan ərazisində Vorotan adlanır. Etnotoponim hesab olunur. Azərb. dilinin dialektlərində *bazara/basara* "əkin cərgələri arasındakı kiçik arx" mənasında işləndiyi faktını da nəzərdən qaçıрмаq olmaz.

Bazardüzü or., mür. Baş Qafqaz silsiləsində, Azərb.-la Dağıstan sərhədində dağ. Üç zirvədən ibarətdir. Ən yüksək zirvəsi 4466 m. Türyan və

Qusar çayları buradan başlanır. Dağ öz adını ətəyində yerləşmiş və keçmişdə maldar ellərin yaylağı olmuş Şahnabad çayı dərəsində yerləşən Bazardüzü adlı düzənin adından almışdır. Etnotoponim hesab olunur.

Bazarkənd *oyk., mür.* Kəlbəcər r-nunun Dovşanlı i.ə.v.-də kənd. Xaçın çayının sahilində, Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrdə İrandan köçüb gəlmiş ermənilər burada yerləşdikdən sonra kəndin adı dəyişdirilərək Tıasmaqa - hoğ, (ermənicə "meşə yeri") kimi rəsmiləşdirilmişdi. 1992-ci ildə kəndin keçmiş adı bərpa edildi. Etnotoponimdir.

Bazaryurd *or., mür.* Baş Qafqaz silsiləsinin zirvələrindən biri, Qusar və Qəbələ r-nları sərhədində dağ. Hün. 4126 m. Oronim *bazar* və *yurd* komponentlərindən düzəlib, "bazarların yurd yeri" deməkdir. Etnotoponimdir.

Bcənəxut *or., mür.* Xocalı r-nu ərazisində dağ. Toponim beçenə (peçenəq) və monqol dilindəki xut (yaylaqda düşərgə) sözlərindən düzəlib, "maldar peçenəqlərin yaylaqda düşərgəsi" deməkdir. Etnotoponimdir.

Becan *hidr., sadə.* Gədəbəy r-nunda çay. Zəyəm çayının sol qoludur. Müxtəlif ədəbiyyatlarda Bacan, Bacanka (Badjanka) variantlarında da işlənmişdir. Azərb. dilinin dialektlərində *bejan* (Cəbrayıl) "böyük lək" mənasını ifadə edir. Hidronim "böyük budaq", "çayın böyük qolu" deməkdir.

Becarə *oyk., sadə.* İmişli r-nunun Bəcirəvan i.ə.v.-də qəsəbə. Becarı variantında da işlənir. 1933-cü ildə Əli Bayramlı r-nunun Poladtuğay i.ə.v.-də Becarakənt adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır. Qədim türk dillərində, həmçinin Azərb. dilində *beçara/ becərə/beçarə/becarə* sözü "artan, böyüyən, yetişən, yeniyetmə" mənalərini ifadə etmiş, hətta qədim abidələrin dilində Baçara variantında antroponim kimi də işlənmişdir.

Bedağar *oyk., mür.* Balakən r-nunun Qazma i.ə.v.-də kənd. Balakən çayının sahilində, Alazan-Həftəran vadisindədir. Oykonom *be/bet* (avar. "baş", "başlanğıc", "bir qədər yuxarı") və *dağar/dahar* (azərb. "daşlı, çınqıllı yer") komponentlərindən düzəlib, "daşlı, çınqıllı yüksəklik" mənasındadır. XVIII əsrə aid xəritələrdə Alazan çayının hər iki sahilində Bidiqar adlı yaşayış məntəqəsinin olduğu göstərilir.

Belyanov *or., sadə.* Qubadlı r-nu ərazisində dağ. Ehtimal etmək olar ki, Qafqazda və Zaqafqaziyada bir neçə mədən yatağını tapmış rus geoloqu D.S.Belyankinin adı ilə bağlı yaranmışdır.

Beretbinə *oyk., mür.* Balakən r-nunun Katex i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Kəndin ərazisi vaxtilə Zaqatala r-nunun Qəbizdərə kəndinə aid binə yeri olmuşdur. Sonralar Qəbizdərədən çıxmış bir qrup ailənin burada məskunlaşması ilə daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir. Daha sonralar kənd iki hissəyə bölünərək eyni adla yarısı Balakən, digər hissəsi isə Zaqatala r-nuna verilmişdir. Avar. *peret* "xırda ağaclıq", "kol-kos" mənasını bildirir. Oykonom "ərazisi kol-kosdan ibarət olan binə, kənd" deməkdir.

Beşbarmaq *or., mür.* Dəvəçi r-nu ərazisində dağ. Xəzər dənizi sahilində, Yan silsiləsinin c.-ş. qurtaracağındadır. Hün. 546 m. Beş çıpaq zirvədən ibarətdir. Burada qədim müdafiə səddinin bir hissəsi, qala və karvansara qalıqları qalmaqdadır. Xalq arasında müqəddəs hesab olunan Xıdırzində (Diri Xızır) piri buradadır. Ərəb mənbələrində Şirvan qayası, bəzən də Musa qayası adı ilə yad olunur. İlk dəfə Barmak adı ilə IX əsrdə müdafiə divarı kimi xatırlanır. XVIII əsrdə Quba xanlığında Barmaq mahalı olmuşdur. Dağ zirvələrinin əl barmaqlarına oxşamasına görə belə adlandırılmışdır. Şimali Qafqazda Beştəu (Pyatiqorsk şəhəri yaxınlığında beşzirvəli dağ), Gürcüstanda Beştəşeni, Türkmənistanda Beşbarmaq (beş təpəli kiçik dağ) oronimləri qeydə alınmışdır.

Beşdəli *oyk., mür.* 1. Sabirabad r-nunun Minbaşılı (Zalqarağac) i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Etnotoponimdir; 2. Zəngilan r-nunun Zəngilan şəhər i.ə.v.-də (keçmiş Keçikli) kənd. Dağətəyi ərazidədir. Tədqiqatçıların fikrincə, şahsevənlərin ataxanlı qolunun *beşdəli* tirəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmış məntəqələrdəndir. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə isə, Ordubad r-nunun Tivi kəndindən gəlmiş beş dəliqanlı (igid) qardaş məskunlaşdığına görə kənd belə adlandırılmışdır. 1933-cü ildə Ağdaş r-nunun Qaradağlı i.ə.v.-də də Beşdəlli adlanan kənd qeydə alınmışdır.

Beşevlər *oyk, mür.* Şəki r-nunda qəsəbə, Turut düzündədir. 1905-ci ildə Ermənistandan zorla Azərb.-na köçürülən, buradan Qırğızıstanın Oş vilayətinə sürgün edilmiş, 1962-ci ildə isə oradan Şəki r-nuna qayıtmış azərb.-lı ailələr Şəki üzümçülük sovxozunun 2-ci şöbəsi yanında salmışlar. Qəsəbə ilk dəfə burada beş ev tikildiyinə görə belə ad almışdır.

Beşgöl *hidr., mür.* Dəvəçi r-nu ərazisində göllər. Gilgilçayın sahilindədir. Bir-birinə yaxın beş göldən ibarətdir. Göllər qrupuna ad onların sayına görə verilmişdir.

Beştəli *oyk, mür.* 1.Neftçala r-nunun Cəngan i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sol sahilində, düzənlikdədir. Tam adı Ərəb Beştəlidir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin birinci yarısında Kürün sağ sahilindəki Beştəli kəndindən köçüb gəlmiş ərəbbaloğlan tayfasının *ərəbbeştəli* qoluna məxsus ailələr tərəfindən salınmışdır. 1933-cü ildə Beştəli Salyan və Beştəli Şirvan variantlarında qeydə alınmışdır. Etnotoponimdir; 2.Salyan r-nunun Kürqaraqaşlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sağ sahilində, düzənlikdədir. Yerli əhali arasında Yaxa (sahil) Beştəli də adlandırılır. XIX əsrə aid sənədlərdə Ərəb Beştəli və ya Beştəli kimi qeydə alınan bu yaşayış məntəqəsinin Ərəb Baloğlan və Ərəb Qardaşbeyli kəndlərinin camaatı tərəfindən salınması haqqında məlumat verilir. Oykonimin *beş* və *talı* ("tala" sözünün variantı) sözlərindən düzəldiyi və "beş tala" mənasını ifadə etdiyi ehtimal olunur. Türk dillərində *tal* və *tala* sözlərinin "düz", "kəndir", "qat, lay, mərtəbə" mənalarında işlənməsi də məlumdur.

Beşyataq *or., mür.* Balakən r-nunda dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacında, Balakən çayının sağ sahilində yerləşir. Hün. 1228 m. Keçmişdə maldar ellərin yaylaq yerlərindən olmuşdur. Oronim *beş və yataq* (çay məcrası; qoyun yatağı) komponentlərindən düzəlib. Özbəkistanın Fərqanə vilayətində Beşarıx, Qaşqaradərə vilayətində isə Beşkənd şəhəri, Krımda Beşuy, Beşuy Eli, Beşqaran, Beştamak, Beşqurt və s. yaşayış məntəqələri qeydə alınmışdır. Nəzərə almaq lazımdır ki, türk dillərində *beş* sözünün "ağac budağı", "ağac şaxəsi", *yataq* sözünün isə "ev, tikili, heyvanların saxlandığı yer" mənalarında işlənməsi halı da geniş yayılmışdır.

Beyləqan *oyk, sadə.* 1. Azərb.-da inzibati r-n. Kür-Araz ovalığında Mil düzünün s-q. hissəsində, İranla sərhəddə yerləşir. Mərkəzi Beyləqan şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı r-nun mərkəzi. Mil düzündədir. Yaşayış məntəqəsi əvvəllər 5 №-li pambıqçılıq sovxozunun fəhlələri üçün salındığına görə Mil qrupunun 5 №-li sovxoz qəsəbəsi, 1939-cu ildən Jdanov adlanırdı. 1989-cu ildə yaşayış məntəqəsinə həmin ərazidə mövcud olan qədim Beyləqan şəhərinin adı verilmişdir. Beyləqan indiki Kəbirli kəndi yaxınlığında Öranqala xarabalığının yerində Azərb.-nin ən qədim şəhərlərindən biri olmuşdur. Toponimik tədqiqatlarda əsasən bu toponimi Altay dillərindəki pılə (düzən, açıq yer) sözündən və məkan bildiren *-qan* şəkilçisindən ibarət "düzənlik, çöl" mənasında Mil düzünün qədim adı kimi qəbul edirlər. Mənbələrdə Biləqan variantında da qeydə alınmışdır; 3. Ağcabədi r-nunun Boyat i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, əhalisi vaxtilə Beyləqan şəhərindən köçüb gəlmişdir. Kəndin adı Biləqan variantında da qeydə alınmışdır.

Beynəlmiləl *oyk, sadə.* Dəvəçi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də qəsəbə. Vəlvələ çayının sağ sahilindən bir qədər aralı Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Ər. *beynəlmiləl* "millətlərarası" deməkdir. Sovet hakimiyyəti illərində yaranmış toponimlərdəndir. 1933-cü ildə Şəmkir r-nunun Dəllərcəyir i.ə.v.-də də eyniadlı kənd qeydə alınmışdır.

Beynəltaxta *or., mür.* Daşkəsən r-nunda dağ. Şahdağ silsiləsindən ayrılan qoldur. Gəncə çayı ilə Dəstəfur çayı arasında suayırıcıdır. Yay otlqları kimi istifadə olunur. Oronim *beynəl* (beynəlmiləl sözündən) və *taxta* (yüksəklikdə üstü düzən yer) komponentlərindən düzəlib.

Bezindəğ *or., mür.* Qubadlı r-nu ərazisində dağ. Həkəri və onun qolu Xoşgədik Çayları arasında, Muradxanlı kəndindən ş-dədir. Bizindəğ variantında da qeydə alınmışdır. Oronim *biz* (qəd. türk. "şiş"), *min* (qəd. türk. "burun") və *dağ* komponentlərindən düzəlib, "Şişburun dağ" deməkdir. Dağda Bizmin adlı qalanın qalıqları mövcuddur. Türkmənistan ərazisində Köpətdağın ətəyində Bezmein adlı şəhərin olduğu da məlumdur.

Bəcirəvan *oyk, sadə.* 1. Bərdə r-nunun Xəsili i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 2. Cəlilabad r-nunun Komanlı i.ə.v.-də kənd. Pirsə çayının (Göytəpə

çayının qolu) sağ sahilində, Lənkəran ovalığındadır; 3. İmişli r-nunun Bəcirəvan i.ə.v.-də kənd. Araz çayının sol sahilindən 2 km. aralı, Mil düzündədir. 1933-cü ildə bu kəndin adı Bəcirəvanlı kimi qeydə alınmışdır. IX-XIV əsrlərə aid mənbələrdə Cənubi Azərb. ərazisində, Muğan düzündə Bacrəvan adlı şəhər haqqında məlumat verilir. Bu şəhər Muğanın mərkəzi şəhəri olmuşdur. Bəcirəvan adı c.-dan şm.-a əhalinin miqrasiyası ilə gətirilmişdir. Mənbələrdə Beşbarmaq dağı ətrafında Bəcirəvan kəndi, Muğanda Bəcirəvan çayı haqqında da məlumat var. Bəcirəvan toponimi haqqında müxtəlif fikirlərin söylənilməsinə baxmayaraq, bu sözün izahı hələ də mübahisəli olaraq qalır. *Bəcir* (əslində bəzir-"kətan") və *van* (yer) komponentlərindən ibarət olan bu toponim "kətan yetişdirilən yer", "kətan istehsal olunan yer" deməkdir. Əsasən subtropik və mülayim qurşaqda yetişdirilən bu qiymətli bitki üçün Muğan əlverişli yer olmuşdur.

Bədəlan *oyk, düz.* Masallı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. *Bədəl* (ş.a.) və İran mənşəli cəm şəkilçisi *-an* formantından törədiyi ehtimal cdilir. Bədəllər etnonimini əks etdirməsi də istisna deyil.

Bədəldərə *oyk, sadə.* Oğuz r-nunda qəsəbə. Yaşayış məntəqəsi keçən əsrin 50-ci illərində Bədəldərəsi adlı yerdə salınmışdır. *Bədəl* (ş.a.) və *dərə* (çökək yer) komponentlərindən ibarət olan bu oronim ərazinin həmin şəxsin adı ilə bağlılığını bildirir.

Bədəli *hidr., sadə.* Bərdə r-nunda arx, kanal. Əsli Bədəllidir. 1933-cü ildə Bərdə r-nunun Mehdixanlı i.ə.v.-də *Bədəlli* kəndi qeydə alınmışdır. Hidronim öz adını bu kəndin adından almışdır. Etnohidronimdir.

Bədəlli *oyk., sadə.* Qobustan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Pirsaat çayının sol sahilindən 6 km. aralı, Mərzə yaylasındadır. Əsl adı Şahbədəllidir. Sovet dövründə toponimin birinci komponenti atılmışdır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Şirvanın dağlıq zonasında, Qobustanda yaşamış ərəbqədim tayfasının üç qolundan biri olan *şahbədəlli* tirəsinə mənsub ailələr tərəfindən salınmış və onların adı ilə adlandırılmışdır. Etnotoponimdir. 1933-cü ildə Ağdaş r-nunun Havarlı i.ə.v.-də Bədəlli kəndi qeydə alınmışdır.

Bədərə *or., sadə.* Əsgəran r-nunda dağ. Əsli Badaradır. Adını ərazidəki eyniadlı yaşayış məntəqəsindən almışdır.

Bədərə *hidr., sadə.* Kəlbəcər və Əsgəran r-nlarından axan çay. Əsli Badaradır. Adını ərazidəki eyniadlı dağdan almışdır.

Bədəşxan *oyk., sadə.* Babək r-nunun Yarımcə i.ə.v.-də kənd. Naxçıvan düzündədir. Yerli tələffüz forması Badaşqandır. Tədqiqatçıların mülahizəsinə görə, *badaşqan* "qəlbən bir olanlar, yaxın, qohum" deməkdir. Tacikistanda Bədəşxan vilayəti var.

Bədəvil *oyk, mür.* Göyçay r-nunun Alpout i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Bəydəvil, Bədəvil (1917), Bədəvül (1961) variantlarında da işlənir. *Bədo* (Azərb. dilində 1. "qaçağan at"; 2. "pis iyli su") və *vil* (yer, məkan, inzibati

ərazinin bir hissəsi) sözlərindən düzəlib, "pis qoxulu suyu olan yer" mənasındadır. Azərb.-nın Şirvan zonasında yayılmış müalicəvi kükürlü soyuq su obyektlərindən biri də kəndin ərazisində olduğu üçün belə adlanmışdır.

Bədirqala *oyk, sadə*. Qusar r-nunun Bala Qusar i.ə.v.-də kənd. Qusar çayından 4 km. aralı, Qusar maili düzənliyindədir. Keçmiş adı Bədirbədəlqala olmuşdur. Kəndin ərazisində orta əsrlərə aid qala xarabalığı mövcuddur. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, kənd həmin qalanın adını daşıyır. Qalanı Bədirbədəl adlı şəxs tikdirmiş və bununla da yaşayış məntəqəsinin əsasını qoymuşdur. 1917, 1933, 1961-ci illərdə r-nun ərazisində Bədirqala kəndi ilə yanaşı Bədişqala kəndi də qeydə alınmışdır.

Bədirli *oyk, sadə*. Cəlilabad r-nunun Qarazəncir i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsinin türkdilli təklə tayfasının *bədirli* nəslinin məskunlaşması nəticəsində meydana gəlməsi güman edilir. Etnotoponimdir. 1933-cü ildə Bərdə r-nunun Qaramanlı i.ə.v.-də, Bakı yaxınlığında Pirəkəşkül adlanan ərazidə də Bədirli kəndləri qeydə alınmışdır.

Bəhliyan *oyk, düz*. İsmayılı r-nunun Keyvəndi i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin c. ətəyindədir. Kənd salındığı ərazinin adını daşıyır və oykonim tat dilindəki *bəhli* və *-an* komponentlərindən ibarət "gilaslı yer" mənalı söz kimi izah olunur.

Bəhmənli *oyk, sadə*. 1. Füzuli r-nunda d.y. stansiyası və qəsəbə; 2. Beyləqan r-nunda kənd; 3. Zaqatala r-nunun Bəhmənli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. 1992-ci ilədək Verxiyan adlanırdı. Etnotoponimdir. 1933-cü ildə Ağdam r-nunun İsmayılbəyli i.ə.v.-də Bəhmənlər adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır. *Bəhmənlilər* cavanşir tayfasının bir qoludur.

Bəhramlıgöl *hidr., mür*. Xanlar r-nunda göl. Etnotoponimdir. 1933-cü ildə Qarabağın dağlıq hissəsində Muğanlı adlanan yerdə Bəhramlı kəndi qeydə alınmışdır.

Bəhramtəpə *or., mür*. İmişli r-nu ərazisində qədim yaşayış məskəni olan yüksəklik. Oronim *Bəhram* (Bəhramlı yaşayış məntəqəsinin adından) və *təpə* komponentlərindən düzəlib, "Bəhramlı kəndi ərazisində təpə" mənasındadır.

Bəhramtəpə *oyk, sadə*. İmişli r-nunda ştq. Araz çayı sahilində, Mil düzündədir. Keçmiş adı Ağaxanlı, Nərimanabad (1931-ci ildən), Bəhramtəpə, Bir May (1960-cı ildən) olmuşdur. 1992-ci ildən yenidən Bəhramtəpə adlandırılmışdır. Adını ərazidəki yüksəklikdən almışdır.

Bəhramtəpə *hidr., sadə*. Araz çayı üzərində, Bəhramtəpə kəndi yaxınlığında su qovşağı. Arazdan başlanan kanalları su ilə təmin edir. 1958-ci ildə istifadəyə verilən bu qurğu Muğan və Mil düzlərində suvarmaya xidmət edir. Adını yerləşdiyi qəsəbənin adından almışdır. Əfqanıstan ərazisində Begram adlı qədim şəhər xarabalığı var.

Bəhrud *hidr., mü.* Ordubad r-nunda çay Zəngəzur silsiləsindən axır. Fars dilində *behrud* "yaxşı çay" deməkdir. Hidronim çayın suyunun içməyə yararlı olduğunu bildirir.

Bəhrud *oyk, sadə.* Ordubad r-nunun Biləv i.ə.v.-də kənd. Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. Bəhrud çayının sahilində yerləşdiyi üçün həmin çayın adı ilə adlandırılmışdır.

Bəxtiyarlı *oyk, sadə.* Qubadlı r-nunun Göyərcik i.ə.v.-də kənd. Bərgüşad çayının sahilində, dağlıq ərazidədir. Etnotoponimdir.

Bəklə *oyk, sadə.* Hacıqabul r-nunun Nabur i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. *Bəlgə* sözünün təhrif olunmuş formasıdır. *Bəlgə* əkin yerlərinin, otlaq, biçənək sahələrinin sərhədini bildirən nişandır. Belə bir nişan kəndin ərazisinə düşdüyü üçün və ya kənd nişanlanmış yerdə salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Bəlanidərə *hidr., mü.* Quba r-nunda çay. Hidronim *bəlan/bələn* (aşırım) və *dərə* (mənfii relyef forması) sözlərindən düzəlib, "aşırımdan dərəyə tökülən çay" deməkdir.

Bəlkə *or., sadə.* Ordubad r-nu ərazisində dağ. Yerli əhalinin dilində *Bəklə* kimi tələffüz olunan bu oronim "nişan, nişangah" mənasını bildirir.

Bəlləbur *or., mü.* Lənkəran r-nunda, Lənkəran şəhərinin c.-q.-də dağ. Yerli əhalinin dilində Bəliləbur kimi tələffüz olunan dağ adı "palıdlı dağ, üzərində palıd meşəsi olan dağ" kimi açıqlanır.

Bəlləbur- *oyk., sadə.* Lənkəran r-nunda, Lənkəran şəh. i.ə.v.-də kənd. Lənkəran çayının yuxarı axarında Bəlləbur dağının ətəyindədir. Dağın başında orta əsrlərə aid Bəlləbur qalasının xarabalığı qalmaqdadır. Kənd və təqribən 1 ha sahəni əhatə edən qala öz adını eyniadlı dağdan almışdır.

Bəndələncay *hidr., mü.* Masallı r-nu ərazisində çay. Azərb. dilindəki *bəndalan* (sakitləşən, cilovlanan, tabe olan) və *çay* (su hövzəsi) sözlərindən düzəlib, "sakit çay" mənaladır.

Bəndovan *or., mü.* Əli Bayramlı r-nunda, sər dənizinin q. sahilində, Pirsaat burnun-c.-da burun (çıxıntı). Cənub-Şərqi Şirvan ündədir. Bəndovan palçıq vulkanı buradadır. Xəzər dənizi səviyyəsindən 90 m. yüksəkdir. *Bəndovan* "suyu bəndə salan, suyun qarşısını kəsən" deməkdir. Orta əsrlərdə Azərb.-da suvarma işləri ilə əlaqədar vəzifə *bəndüvan* adlanırdı. Bəndüvançı icma arxlarını təmir edir, suvarma suyunu kəndlilər arasında bölüşdürür, ondan düzgün istifadə olunmasına nəzarət edir, bəzən əkin sahələrini də qoruyurdu.

Bəndovan *oyk, sadə.* 1. Bakı şəhəri, Qaradağ r-nunun Ələt qəsəbə i.ə.v.-də ştq. Xəzər dənizinin sahilindədir; 2. Azərb.-da dövlət yasaqlığı. Salyan r-nu ərazisində, c.-ş. Şirvan düzündədir. Sahəsi 30 min ha. 1961-ci ildə təşkil olunmuşdur. Yasaqlıqda ceyran, turac və su, bataqlıq, çöl quşları qorunur; 3. Azərb.-da orta əsrlərə aid yaşayış yeri. Qalıqları Bəndovan burnunda və dənizdə aşkar edilmişdir.

Bənənyar *oyk., sadə.* Culfa r-nunun Əbrəqunis i.ə.v.-də kənd. Əlincə çayının (Arazın qolu) sağ sahilində, Zəngəzur silsiləsinin yamacındadır. Bəzi ədəbiyyatlarda Bənəniyar, Bənəniyar kimi qeydə alınmışdır. Oykonim *bənən* (bələn) və *yar* (yarğan, dəre) komponentlərindən ibarət olub, "dağ boynunda yarğan, dağ aşırımında çuxur yer" mənalarını bildirir. Kəndin coğrafi mövqeyi oykonimin ifadə etdiyi mənaya uyğundur.

Bənövşə *hidr., sadə.* Xanlar r-nu ərazisində çay. Murovdağ silsiləsinin şm. yamacından axır. Kürək çayını əmələ gətirən qollardan biridir. Uz. 9 km. Çay Bənövşəli adlı yaylaqdan axdığı üçün belə adlandırılmışdır. Fitohidronimdir.

Bərcan *oyk., mür.* Yardımlı r-nunun eyni-adlı i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sol sahilindən 7 km. aralı, Burovar silsiləsinin yamacındadır. Yerli əhalinin məlumatına görə, əsl adı Bəycandır. Guya kollektivləşmə illərində bəylərə münasibətini dəyişməsi ilə əlaqədar "y" səsi "r" səsi ilə əvəz olunmuşdur. Tədqiqatçılar isə oykonimi *bərc* (fars. "hündür tikili") və *-an* (məkan bildirən şəkl.) komponentlərindən ibarət "hündür tikili olan yer" mənali söz kimi izah edirlər. Əslində, Bərcan Azərb.-da, Muğan vilayətində mövcud olmuş qədim Bərzənd (z - c) şəhərinin adındandır və "torpaq sahəsi" mənasındadır.

Bərdalçay *hidr., mür.* Zaqatala r-nu ərazisində çay. Hidronim bərd (Azərb. dilində "bərkiymiş, möhkəmlənmiş", "hər hansı hamar sahədə bir qədər qalxmış, yüksəlmiş" mənasında, bərtik sözünün kökü), *al* (almağ felinin kökü) və *çay* (su hövzəsi termini) komponentlərindən ibarət olub, "mənbəyini yüksəklikdən alan çay" mənasını bildirir.

Bərdə *oyk., sadə.* 1. Azərb.-da inzibati r-n. Kür-Araz ovalığının q.-ində, Qarabağ düzündədir. Səthi düzənlikdir. R-nun ərazisindən Xaçın və Tərtər çaylarının qolları keçir. Mərkəzi Bərdə şəhəridir. 1930-cu ildə təşkil olunmuşdur. Adını eyniadlı qədim yaşayış məntəqəsindən almışdır; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı r-nun mərkəzidir. Tərtər çayının sahilində, Qarabağ düzündə mərkəzindədir. Azərb.-nın ən qədim şəhərlərindən biridir. V əsrdə Qafqaz Albaniyasının paytaxtı, Xilafət dövründə (VII-IX əsrlər) mühüm ticarət və mədəniyyət mərkəzi olmuşdur. Ticarət yolunun üstündə yerləşdiyinə görə Azərb.-nın şm.-ində şəhərlərarası məsafələr Bərdə şəhərindən hesablanırdı. Mənbələrdə "kürd qapısı" adlanan Bərdə darvazası yaxınlığında yerləşən "Əl-Kurkiy" bazarı haqqında məlumat verilir. Qədimdə Horum adlanan bu şəhər Sasanilər dövründə canişinlik mərkəzi olmuş və ətrafına divar çəkilmişdi. Bərdə adının yayılma arealı çox genişdir. Türkmənistanda Bardalığ obası, Dağlıq Altayda Köhnə Bərdə r-nu, Qərbi Sibirdə Bərdə çayı, Perm vilayətində Bərdə adlı üç çay, Bardım adlı r-n, Çelyabinsk vilayətində Berdyauş yaşayış məntəqəsi, Zaporozhye vilayətində Beryansk adlı şəhər və r-n, Novosibirsk vilayətində Berdsk d.y. stansiyası, Ermənistanda Bərd qəsəbəsi və s. qeydə alınmışdır. Bərdə oykonimi Azərb. dilinin materialları əsasında "yüksəlmiş,

möhkəmlənmiş şəhər, qala" mənasında izah oluna bilər; 2. Azərb.-da r-n. Kür-Araz ovalığının q.-də, Qarabağ düzündədir. R-nun ərazisindən Xaçın və Tərtər çaylarının qolları keçir. Mərkəzi Bərdə şəhəridir.

Bərdə yasaqlığı *or., mürr.* Azərb.-da dövlət yasaqlığı. Bərdə və Ağdaş r-nları ərazisində, Kür çayının hər iki sahilindədir. Sahəsi 7.5 min ha-dır. 1966-cı ildə təşkil edilmişdir. Çöldonuzu, qırqovul və turac qorunur. Adını eyniadlı r-ndan almışdır. Bərdə (oyk.) və yasaqlıq (qoruq, qorunan ərazi) komponentlərindən ibarətdir (-ı mənsub. şə.k.-sidir).

Bərdik *or., sadə.* Culfa r-nu ərazisində dağ. Qazançı kəndindən c.-da, Əlinçə çayının sahilindədir. Hün. 2048 m. Dağda qədim qala xarabalıqları var. Oronim "qurğu, tikili, qala" mənasındadır.

Bərgüşad *or., sadə.* Qubadlı və Zəngilan r-nları ərazisində sıra dağlar. Zəngəzur silsiləsindən ayrılan qol olub, Bazar və Oxçu çaylarının suayırıcını təşkil edir. Ən yüksək zirvəsi Aramazd (Ermənistanda. Hün. 3399 m.) adlanır. Azərbaycanda Ağoyuq düzünə qədər uzanan hissəsində ən yüksək zirvəsi Süsən dağıdır (Hün. 1304 m). Coğrafi ad kimi ilk dəfə XV əsrdə Azərb. şairi Bədr Şirvaninin əsərlərində çəkilir. *Bərgü* tayfa adı ilə bağlı olduğu güman edilir.

Bərgüşad *hidr., sadə.* Qubadlı r-nunda çay. Bazarçayın mənşəb hissəsindəki adıdır. Adını ərazidəki Bərgüşad çökəyinin adından almışdır.

Bərgüşad *oyk., sadə.* Ucar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. 1917-ci ildə Cavanşir qəzasının Şirvanlı i.ə.v.-də, 1933-cü ildə Bərdə r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də də Bərgüşat adlı yaşayış məntəqələri qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılar bu oykonimi "bərgülərin kəndi" kimi izah edərək, etnotoponim hesab edirlər. Ukraynanın Vannitski vilayətində Bərsad adlı şəhər və r-nun olması faktı da məlumdur.

Bərgöv *oyk., sadə.* Quba r-nunun Vəlvələ i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. XIX əsrin ortalarına aid sənədlərdə indiki Birinci Nügədi kəndinə məxsus torpaq sahəsi kimi qeyd olunmuşdur. Həmin ərazi XIX əsrin sonlarında Zərqova kəndi əhalisinin istifadəsinə verilmişdir. Kəndin ərazisi Vəlvələçaydan çəkilmiş bəndlərlə suvarılır. Azərb. dilinin dialektlərində *bər* "axar suyun qarşısını kəsmək üçün maneə, bənd" mənasında işlənir. Yerli əhalinin dilində Bərgöv kimi tələffüz olunan oykonim "suyun bəndə salındığı yer və ya bəndə salınmış çay" mənasına uyğundur.

Bərkdərə *or., mürr.* Şamaxı r-nu ərazisində, Mərəzə kəndindən c.-da yarğan. Oronim *bərk* (sərt) və *dərə* (mənfi relyef forması) komponentlərindən ibarət olub, "sərt yarğan" deməkdir.

Bərkdərə *hidr., sadə.* 1.Kəlbəcər r-nu ərazisində çay; 2. Şamaxı r-nunda çay. Bu çayların hər ikisi axdıqları dərələrin adları ilə adlandırılmışdır. Qazax r-nunun Daşsalahlı və Əli Bayramlı kəndləri arasında Bərkın ağzı dərəsi qeydə alınmışdır.

Bəsitçay *hidr., mür.* Zəngilan r-nu ərazisində çay. Araz çayının qoludur. Xalq arasında Balaçay da adlanır. Çayın Baharlı kəndindən axan hissəsi Baharlı, Rəzdərə kəndindən axan hissəsi isə Rəzdərə adlanır. Bu çayın axdığı Bəsitçay dərəsi (bəzi mənbələrdə Basutçay dərəsi) dövlət qoruğudur və burada nadir çinar ağacları qorunur. Tədqiqatçılar bu hidronimi moŋqol mənşəli *besut* tayfasının adı ilə bağlayırlar. Hidronim *bəsit* (*bəst* fars. "sığıncaq, toxunulmaz yer"; İranda qədim adətə əsaslanan ərazi toxunulmazlığı hüququ; məbədlər, məscidlər, sərdabələr) və *çay* (su hövzəsi) komponentlərindən düzəlib, ərazinin toxunulmaz olduğunu bildirir. Tacikistanda Bəsid, Cənubi Azərb.-da Bəsit adlı kəndlərin olması məlumdur.

Bəşərü *hidr., mür.* Astara və Lənkəran r-nları ərazisində çay. Lənkəran çayının sağ qoludur. Uzunluğu 38 km, Talış silsiləsindən (1800 m. yüksəklikdən) başlanır. Suvarmada istifadə edilir. Suyunun bir hissəsi kanalla Xanbulançay su anbarına axıdılır. Toponim talış dilindəki *bəş* (qol) (-ə bitişdirici sait) və *rü* (çay) sözlərinin birləşməsindən düzəlib, "çay qolu" deməkdir.

Bəşirabad *oyk, mür.* Goranboy r-nunun Hazırəhmədli i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsini XX əsrin əvvəllərində Cənubi Azərb.-nın Qaradağ mahalından gələrək Qarasuçu, Göynüyən, Hazırəhmədli və b. kəndlərdə rəncbərlik edənlər salmışdılar. 1924-cü ildə kənd partiya və dövlət xadimi Mirbəşir Qasımovun (1879-1949) şərəfinə Bəşirabad adlandırılmışdı. 1930-cu ildə burada Lenin adına kolxoz təşkil edildi və kəndin adı dəyişdirilərək Leninabad adlandırıldı. 1997-ci ildə yaşayış məntəqəsi Bəşirli adı ilə rəsmiləşdirilmişdir. 1933-cü ildə bu kəndlə yanaşı Sabirabad r-nunda da Bəşirabad adlı kənd qeydə alınmışdı.

Bəşirbəyli *oyk, sadə.* Salyan r-nunun Qaraçala qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin 70-ci illərində Pirsaat çayı yaxınlığında yaşamış 22 ailədən ibarət *qubalı bəşirbəyli* tirəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Bəşirbəy həmin tirənin başçısının adı olmuşdur. Etnotoponimdir.

Bəybabalar *oyk, sadə.* Ağdam r-nunun Xındırstan i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumatla görə, yaşayış məntəqəsinin əhalisi Beybaba adlı bir bəyin rəiyyətlərindən ibarət olduğu üçün belə adlandırılmışdır. Etnotoponimdir.

Bəydəmirl *oyk, sadə.* Gədəbəy r-nunun Çay Rəsullu i.ə.v.-də kənd. Dağ yamacındadır. Yerli əhalinin məlumatına görə, kənd vaxtilə Qazax r-nundan gəlmiş Bəydəmir oğlu Alı tərəfindən salınmış, onun adı ilə də adlandırılmışdır. Etnotoponimdir. **Bəydəvil** bax: Bədəvil.

Bəydili *oyk, sadə.* 1. Salyan r-nunun Sarvan i.ə.v.-də kənd. Bala Kür çayının sahilindədir. Tam adı Puta Bəydili ("Putu adlanan ərazidə yaşayan bəydillilər") olmuşdur. Çox vaxt Bəydilli variantında da yazıya alınmışdır; 2. Yevlax r-nunun Aşağı Bucaq i.ə.v.-də kənd. Kürsahili düzənlikdədir. Mənşəcə

Səlcuq oğuzlarının *bəydili* tayfasının adını əks etdirir. I Şah Abbas dövründə bəydidillərin bir qismi Kırmana və Şiraza köçürülmüş, hal-hazırda da bu şəhərlərin ətrafında yaşayan, maldarlıq və əkinçiliklə məşğul olan bəydidillər öz adlarını regionun toponimiyasında və Bəqdili familiyasında yaşada bilməmişlər. 1933-cü ildə Biləsuvar r-nunun Xırmandalı, Ağdaş r-nunun Havarlı i.ə.v.-lərində də Beydidili yaşayış məntəqələri qeydə alınmışdır.

Bəyəhmədyurd *oyk, mür.* Xızı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Xızı yaylasındadır. XIX əsrdə Xızı kəndindən çıxmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. 1933-də Bəyəhməd Yurdu kimi qeydə alınmışdır. *Bəyəhməd* (ş.a.) və *yurd* komponentlərindən düzəlib "Bəyəhmədin yurdu, Bəyəhmədə məxsus yaşayış yeri" mənasındadır.

Bəyi *oyk, sadə.* Kürdəmir r-nunun Qocalı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. 1917 və 1933-cü illərdə Bəy variantında qeydə alınmışdır. Tədqiqatçıların fikrincə, "bəyə məxsus, bəy mülkü" mənasındadır. Xakas vilayətində Bey, Daşkənddə Bekabad, Türkmənstanda Bekdaş, Penza vilayətində Bekovo adlı yaşayış məntəqələri var.

Bəyimdağ *or., mür.* Dəvəçi r-nu ərazisində, Zarat kəndindən c.-q.-də dağ. Hün. 936 m. *Bəyim* (Xeyran Nisə bəyim - Səfəvi dövlətinin siyasi həyatında mühüm rol oynamış, Səfəvi hökmdarı Məhəmməd Xudabəndənin arvadı, I Şah Abbasın anası olmuşdur. Mənbələrdə Məd-i Ülya kimi adı çəkilən bu qadın 1578/79-cu illərdə Şirvana hücum etmiş Kırım xanının vəliəhdi Adil Gireyə və Osmanlı qoşunlarına qarşı vuruşan Səfəvi ordusuna bilavasitə rəhbərlik etmiş və Səfəvilər bu döyüşdə qələbə çalmışdı. Bu hadisədən sonra Şirvanda bir çox yer adları bu qadının adı ilə bağlanmışdı) və *dağ* komponentlərindən ibarətdir. Memorial toponim sayılır.

Bəyimli *or., sadə.* İsmayilli r-nu ərazisində dağ. Ağasovqat dağının q. tərəfindədir. Burada Birinci və İkinci Bəyimli adlanan yay otlaqları vardır. Keçmişdə Ağsu r-nundakı Bəyimli kəndinin əhalisi bu dağdan yay otlağı kimi istifadə etdiyindən dağ həmin kəndin adını daşıyır.

Bəyimli *oyk., düz.* 1. Ağsu r-nunun Ərəbsarvan i.ə.v.-də kənd. Girdiman çayının sahilində, düzənlikdədir. Kəndin ərazisi keçmişdə Bəyimli icmasının yaylaq yeri olmuşdur. 1917-ci ildə Bəyimxanlı variantında qeydə alınmışdır; 2. Zərdab r-nunun eyniadlı qəsəbə i.ə.v.-də qəsəbə. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi keçən əsrin 20-ci illərində Bəyimli adlı ərazidə salınmışdır. Kəndin ərazisi əvvəllər Ağsu r-nunun Bəyimli kəndinə məxsus qışlaq yeri olmuşdur.

Bəyimsarov *oyk., mür.* Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. İncəçayın sağ sahilində, Qarabağ düzündədir. XVIII əsrə aid sənədlərdə kəndin adı Sarov kimi qeydə alınmışdır. Yerli əhalinin verdiyi məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsini Cənubi Azərb.-nin Sərab əyalətindən gəlmiş ailələr saldıqı üçün belə adlandırılmışdır. Sonralar bu kənd Qarabağ xanı Mehdiqulu xanın bacısı

Azad bəyimə cehiz olaraq verdiyi üçün kəndin adının əvvəlinə *bəyim* sözü əlavə edilmişdir.

Bəyqışlaq *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Hülövlü i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Oykonom *bəy* və *qışlaq* komponentlərindən ibarət olub, "bəyə məxsus qışlaq", "bəyin qışlağı" deməkdir.

Bəyli *oyk., düz.* Qəbələ r-nunun Quşlar i.ə.v.-də kənd. Şəki yaylasındadır. Yerli əhalinin dilində Bəyli kimi işlənir. Keçmiş adı Yemişanlı olmuşdur. Oykonom "bəyə məxsus kənd" mənasında izah olunur. 1933-cü ildə Kürdəmir r-nunun Axtaçı i.ə.v.-də də Bəyli kəndi qeydə alınmışdır.

Bəylik *oyk., düz.* Saatlı r-nunda kənd. Muğan düzündədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumatlara görə, kəndin əhalisi keçmişdə bəy rəiyyəti olduğu üçün kənd belə adlanır. *Bəy* (titul) və *-lik* (mənsubiyyət bildirən şəx.) komponentlərindən ibarət olan bu oykonim "bəyə məxsus kənd" mənasındadır. 1933-cü ildə Kəlbəcər r-nunun Əsrək i.ə.v.-də də Bəylik adlı kənd qeydə alınmışdır.

Bəytəpə *or.; mür.* Füzuli r-nu ərazisində dağ. R-n mərkəzindən şm.-ş.-də yerləşir. Hün. 275 m. Əsli Bəytəpəsidir. "Bəyə məxsus təpə", "hündür təpə" mənalarındadır.

Bəzirgan *or., sadə.* Qarabağ silsiləsində aşırım. Laçın və Şuşa r-nları sərhədində, Bəzircansu çayının (Həkəri çayının qolu) mənbə hissəsindədir. Hün. 1633 m. Yamaqları meşəlikdir. *Bəzirgan* orta əsrlərdə Şərqi ölkələrində ticarətlə məşğul olan adamlara verilən addır. Fars. *bəzərgan* "tacir, sövdəgər" deməkdir. Çox güman ki, vaxtilə bu aşırım karvan yolunun üstündə olmuş və ticarətə xidmət etdiyindən bu adı almışdır.

Bəzircansu *hidr., mür.* Laçın r-nunda çay. Həkəri çayının sol qoludur. Uzunluğu 9 km. Çay öz mənbəyini Bəzirgan aşırımından aldığı üçün belə adlandırılmışdır.

Bəzirxana *oyk., mür.* Kəlbəcər r-nunun Zar i.ə.v.-də kənd. Qarabağ yaylasının ətəyindədir. Bəzən səhvən Vəzirxana şəklində də qeydə alınmışdır. Azərb. dilinin qərb qrupu dialektlərində *bəzir* "kətan yağı, kətan toxumu" mənasında işlənir. Oykonom "kətan yağı və ya toxumu istehsal edilən yer" kimi izah oluna bilər. 1917-ci ildə Cavanşir qəzasında Birinci və İkinci Bəzirxana adlı iki kənd olmuşdur.

Bıçaqçı *oyk., sadə.* Zərdab r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kürün sol sahilində, Şirvan düzündədir. 1917-ci ildə Bıçaqçı variantında qeydə alınmışdır. Toponim qacarların *bıçaqçı* (pıçaqçı) tirəsinin adını əks etdirir. Hazırda pıçaqçılar Cənubi və Şərqi İrənin dağ və yarımsəhra r-nlarında yaşayırlar.

Bığır *oyk., sadə.* Göyçay r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Yuxarı Şirvan kanalının sol sahilində, Şirvan düzündədir. 1917 və 1933-cü illərdə Buğur variantında qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılara görə, Şamaxı r-nundakı Niyaldağın ətəyində yerləşən Buğurt qalası 1537-ci ildə dağılıdıqdan sonra əhali köçüb

indiki yerdə məskunlaşmışdır. Azərb. dilində və dialektlərində *bıǵır* "üçyaşar erkək dəvə", *buǵur* "kök, qüvvətli, güclü"; "birlik" mənalarında işlənir.

Bılıx *oyk., sadə.* Qəbələ r-nunun Məlikli i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın (Göyçayın qolu) sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykönim təhriif olunmuş toponimlərdən sayılır. Belə güman edilir ki, bu ad qədim türk dillərindəki *balik* (şəhər, divarla əhatə olunmuş qala) sözündəndir. Bu mülahizənin müəllifləri kəndin ərazisindəki qədim tikili xarabalıqlarına əsaslanırlar. Azərb. danışıq dilində *bılıx* "bala, balaca, yeni doğulmuş" mənalarında da işlənir.

Bızqov *or., mür.* 1. Şahbuz r-nunun Şm.-q.-ində, Ermənistanla sərhəddə dağ. Hün. 2470 m.; 2. Dəvəçi r-nu ərazisində dağ. Oronim "şiş uclu, iti uclu" mənasındadır. 1933-cü ildə Naxçıvanda Bızqov adlı yaşayış məntəqəsi də qeydə alınmışdır.

Bibiheybət *oyk., sadə.* Bakı şəhəri, Səbayıllı r-nunda ştq. Abşeron yarımadasında, Xəzər dənizi sahilindədir. Keçmiş adı Şıx və ya Şıxlardır (buradakı məscidin ətrafında şeyxlər məskən saldığı üçün belə adlandırılmışdır). Sonralar bu ərazidə dəfn olunmuş fəhlə bolşevik Xanlar Səfərəliyevin şərafinə Xanlar (1939-1991-ci illər) adlandırıldı. 1991-ci ildən buradakı Bibiheybət (Heybetin xanımı) türbəsinin adı ilə adlandırılmışdır. Türbədə şiələrin yeddinci imamı Museyi Kazımın qızı Hökumə və onun Heybət adlı nökrəri dəfn olunmuşdur.

Bibihoni *oyk., sadə.* Lerik r-nunun Çayrud i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Tədqiqatçılara görə, qismən təhriifə uğramış bu toponimin əslı Bibəhonıdır. Toponim talış dilindəki *bib* (heyva) və *honi* (bulaq) sözlərindən ibarət olub, "heyvalı bulaq" mənasındadır. Kənd ərazidəki eyniadlı bulağın adını daşıyır. Bibıyanı (1917), Bibıyonı (1961) variantlarında da qeydə alınmışdır. Hidronimin *bibi* (fars. "xanım") və *honi* (talış. "bulaq") sözlərindən ibarət olub, "xanım bulağı" mənasında olduğunu da ehtimal etmək olar. Qazax r-nunun Xanlıqlar kəndi ərazisində Xanım bulağı adlı su obyektı məlumdur.

Bıco *oyk. sadə.* Ağsu r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ləngəbiz silsiləsinin ətəyindədir. Bıcov variantında da işlənir. Kəndin yaxınlığında kükürlü mineral bulaqlar var. Bu bulaqlara istinad edən tədqiqatçılara görə, kəndin adı tat dilindəki buc (qoxulu) və ov (su) sözlərindən düzəlib, "iyli su" mənasındadır.

Bıco *or. sadə.* Ağsu r-nu ərazisində dağ. Ləngəbiz silsiləsində zirvə. Yerli əhali arasında Sanqalan (Alan daşı) dağı da adlanır. Dağın adının eyniadlı yaşayış məntəqəsindən alındığı ehtimal olunur. Azərb. dilinin dialektlərində *bıco* sözü "gödəkboylu, qısa, alçaq" mənalarında işlənir. Bu da oronimin "alçaq dağ" kimi izah olunmasına əsas verir. Yaxınlıqdakı kənd də öz adını bu dağdan ala bilər.

Bicovdərəsi *hidr. mür.* Şamaxı və Ağsu r-nları ərazisində çay. Dərədə mineral su bulaqları var. Çay axdığı Bicov dərəsinin adını daşıyır. Başqırdıstanda Bijbulak yaşayış məntəqəsi və su obyektı qeydə alınmışdır.

Biçənək *oyk. sadə.* Şahbuz r-nunun eyni-adlı i.ə.v.-də kənd. Naxçıvan çayının (Arazın qolu) sahilində, Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin ikinci yarısında Rusiyadan köçürülmüş ailələr salmış və 1919-cu ilədək Karmalinovka adlandırılmışdır. Ruslar 1919-cu ildə başqa yərə köçdükdən sonra kənddə erməni-azərbaycanlı milli münafişəsi nəticəsində keçmiş İrəvan qəzasının Almalı və b. kəndlərindən qovulmuş azərb.-lar məskunlaşmışlar. Bəzi tədqiqatçılara görə, kənd həmin vaxtdan ətrafdakı kənd icmalarının *biçənək yeri* olan Biçənək dağının adı ilə adlandırılmışdır. Tədqiqatçıların əksəriyyəti isə *toponimi peçeneq* etnonimi ilə bağlayır.

Biçənək *or., sadə.* Şahbuz r-nunda, Ermənistanın Sisyan r-nu ilə sərhəddə, Zəngəzur silsiləsində aşırım. Hün. 2425 m. Ətrafi yaylaqdır. Ermənistanda Sisyan aşırımı adlanır. Qədim və orta əsrlərdə Naxçıvandan Arana gedən yol Biçənək aşırımından keçirdi. Etnotoponim hesab edilir.

Biçənəkdərə *hidr. mür.* Quba r-nu ərazisində çay. Ağçayın sağ qoludur. Çay Biçənəkdərə adlanan dərədən axdığı üçün həmin dərənin adı ilə adlandırılmışdır. Etnotoponim hesab edilir.

Biçiqarbinə *oyk. mür.* Balakən r-nunun Püştətala i.ə.v.-də kənd. Oykonom *biçiqar* (avar. "balaca, kiçik") və *binə* komponentlərindən düzəlib, "kiçik binə" mənasındadır.

Bideyiz *oyk., sadə.* Şəki r-nunun Baş Küngüt i.ə.v.-də kənd. Küngüt çayının (Əyriçayın qolu) sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Baş Küngüt kəndindən çıxmış ailələr tərəfindən Bideyiz adlı yerdə salınmışdır. Yerli əhalinin dilində *bidey* "xam yer, əkilməmiş yer" mənasındadır, *-iz* formantını isə qədim cəmlik əlaməti kimi qəbul etmək olar. 1917-ci ildə Bideis variantında qeydə alınmışdır.

Bigül *or., sadə.* Şəki r-nu ərazisində dağ. Yerli əhalinin məlumatına görə, toponim Birgül adının təhrif olunmuş formasıdır. *Bi* komponenti qəd. abidələrin dilində "iti uclu, ülgüc" mənasında, *gül* komponenti isə türkdilli xalqların toponimiyasında *qul* variantında "yarğan, qaya" mənasında işlənir. Bu baxımdan oronim "iti uclu qaya" kimi izah oluna bilər.

Bilabənd/Bilaband *oyk., mür.* Lerik r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncəvi çayının (Lənkəran çayının qolu) sol sahilindən bir qədər aralı, Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. 1933-cü ildə Bilaband variantında qeydə alınmışdır. Türkdilli xalqların toponimiyasında *bil/bıl/bile/bilə* variantlarında rast gəlinən birinci komponent "çıxıntı", "sıldırım", "uçurum", "yarğan" mənası daşıyır. Bu söz bir çox Qafqaz dillərində də işlənir. *Bənd* komponenti isə müxtəlif fonetik variantlarda (*band/bend/bent*) Qafqaz, Orta Asiya, Balkanlar və Yaxın Şərq

regionlarında geniş yayılmışdır. "Sədd", "istehkam", "dağ" (talış.), "zirvə", "liman", "tərsənə" (fars.), "təpə" və s. mənaları bildirir.

Bilavar/Bilavor *oyk., mür.* Lerik r-nunun Osyedərə i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom talış dilindəki *bil* (bataqlıq, gölməçə) və *var* (yer) sözlərindən düzəlib, "bataqlıq yer" mənasındadır.

Bildağ *hidr., mür.* Dəvəçi r-nu ərazisində, Taxtakörpü çayının aşağı axını hövzəsində göl. Bu hidronim *bil* (türk dillərində "az maili çökəklik") -*dağ* (*dax/lax/laq*) komponentlərindən ibarət olub, "çuxur, çökəklik, gölməçə" mənasındadır. Tat dilinin materialları əsasında da eyni mənanı ifadə edir (*bil* "gölməçə, bataqlıq").

Bildirçinli *oyk., sadə.* Tərtər r-nunun Sarov i.ə.v.-də kənd. İncəçayın sahilində, Qarabağ düzündədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumatlara görə, kənd Bildirçinli adlanan ərazidə salınmışdır. Ərazidə çoxlu *bildirçin* quşu olduğuna görə belə adlandırılmışdır. Tədqiqatçılar isə Bildirçinli toponiminin etnotoponim olduğunu ehtimal edirlər.

Biləcəri *oyk., sadə.* Bakı şəhəri, Binəqədi r-nunda qəsəbə. Abşeron yarımadasındadır. 1936-cı ildə yaranmışdır. Tarixi mənbələrin məlumatına əsaslanan tədqiqatçılara görə, yaşayış məntəqəsinin adı etnotoponim olub, türkdilli xəzərlərin *bələncər* tayfasının adını əks etdirir. Bələncərlərin Azərb.-na miqrasiyası Sasani şahı Xosrov Ənuşirovanın (531-579) Azərb.-na köçürdüyü xəzərlərlə və VIII əsrin əvvəllərində ərəb əmiri Cərrah ibn Abdullahın Xəzər ölkəsinə hücum edərək onun üç paytaxt şəhərindən biri olan Bələncər şəhərindən Arana xeyli əhali köçürməsi ilə əlaqələndirilir. Yaşayış məntəqəsinin coğrafi mövqeyinə əsaslanan digər tədqiqatçılar isə bu toponimi qədim türk dillərindəki *belen* (aşırım, alçaq dağ) və *cər/cəri* (sıldırım, yarğan) komponentlərinin birləşməsi kimi "aşırımlı yarğan" mənasında izah edirlər. Zəngilan r-nu ərazisində Biləcər (Biləncər) adlı yaylaq da vardır.

Biləğan *oyk., sadə.* Ağcabədi r-nunun Boyat i.ə.v.-də kənd. 1917-ci ildə Biləqan, 1933-cü ildə isə Biləxan variantında qeydə alınmışdır. Oykonom Beyləqan toponiminin variantı olub, "düzənlik, çöl" deməkdir.

Biləsər *oyk, mür.* Lənkəran r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Talış dilində Biləsər şəklində tələffüz olunur. Toponim talış dilindəki *bil* (bataqlıq, göl) və *sər* (baş) sözlərinin birləşməsindən (-ə bitişdirici saıtdır) ibarət olub, "gölün baş tərəfində və ya kənarında olan kənd" kimi izah olunur.

Biləsər *hidr., sadə.* 1. Lənkəran r-nunun Biləsər kəndi yaxınlığında mineral bulaq. Suyu soyuq, kükürlüdür; 2. Lənkəran r-nu ərazisində çay. Bəşəri çayının qoludur. Biləsər kəndinin adındandır.

Biləsuvar *oyk., mür.* 1. Azərb.-da inzibati r-n. Muğan düzündə c. hissəsində İran sərhədi boyunca yerləşir. Mərkəzi Biləsuvar şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı inzibati r-nun mərkəzidir. Muğan düzündə yerləşir. İlk dəfə

XIII əsrə aid mənbələrdə adı çəkilir. Mənbələrin verdiyi məlumatlara görə, Sasani şahı Xosrov Ənuşirəvan (531 -579) Kür-Araz ovalığına 10 min *suvar* yerləşdirmişdi. Bu məlumat toponimin ikinci komponentinin etnonim olmasını təsdiqləyir. *Bilə* komponenti toponimiyada "çöl", "səhra", "düzən" mənalarında da işlənir. Bu baxımdan Biləsuvar toponimi etnotoponim olub, "Suvar düzü, suvarların yaşadığı düzənlik yer" deməkdir. Yaşayış məntəqəsi 1938-ci ildə rus şairi A.S.Puşkinin şərəfinə Puşkin adlandırılmışdı. 1992-ci ildən ərazinin qədim adı Biləsuvar özünə qaytarılmışdır.

Biləsuvar *or., sadə.* Biləsuvar r-nu ərazisində dağ. Adını yerləşdiyi ərazidən almışdır.

Biləv *hidr., mür.* Ordubad r-nunun Biləv kəndində min. bulaq. Suyu soyuq və içməlidir. Hidronim yerli əhalinin dilindəki *bil* (ovuc) və *av/əv* (su) sözlərindən düzəlib, "ovucla içilən su, bulaq suyu" mənasındadır.

Biləv *oyk., sadə.* Ordubad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gilan çayının (Arazın qolu) sahilində, Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom kəndin ərazisindəki eyniadlı bulağın adındandır. Tədqiqatçılar kəndin adının ərazidəki dağlarda olan *bülöv* daşlarından götürüldüyünü ehtimal edirlər. Lakin belə olduqda kəndin adı Bilov deyil, Bülövlü olmalı idi. Oykonom mənbələrdə də Biləv kimi qeydə alınmışdır.

Biləvtəpə *or., mür.* Babək r-nu ərazisində dağ. Naxçıvan şəhərinin şm.-lindədir. Hün. 1033 m. Oronim *Biləv* (ərazidəki eyniadlı bulağın adı) və *təpə* (müsbət relyef forması) komponentlərindən düzəlib, "Biləv təpəsi" deməkdir. Tədqiqatçılar vulkanik süxurlu bu dağda keçmişdə guya bülöv daşı əldə edildiyi üçün belə adlandırılmışı ehtimal edirlər. 1933-cü ildə r-nun ərazisində Biləvtəpə, Billava adlı yaşayış məntəqələri qeydə alınmışdır.

Bilgəh *oyk., mür.* Bakı şəhəri, Sabunçu r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də ştq (1937-ci ildən). Abşeron yarımadasının şm.-ində, Xəzər dənizi sahilindədir. XI-XV əsrlərdə Xəzər dənizinin limanlarından olmuşdur. Keçmiş Bilgəh kəndi indiki yaşayış məntəqəsinin q.-ində, Amburan burnunda yerləşirdi. Odur ki, bu burun indi də Köhnə Bilgəh adlanır. Köhnə kəndin ərazisi bataqlıq, qamışlıq olduğuna görə əhali XIX əsrin əvvəllərində indiki yerə köçüb məskunlaşmış və yeni məntəqəyə də Bilgəh adı vermişdir. Bilgəh toponimi tat dilindəki *bil* (bataqlıq, sucaq yer) və *gah* (yer) sözlərindən ibarət olub, "bataqlıq, qamışlıq, gölməçə" deməkdir. Bu toponim müxtəlif mənbələrdə Bilgə, Bilgah, Bilgəh, Bildi (bataqlıq kənd) variantlarında qeydə alınmışdır. Keçən əsrin 60-cı illərində Quba r-nunun Rük i.ə.v.-də də Bilgəh (Bilgah) adlı kənd olmuşdur.

Bili *oyk., sadə.* Astarə r-nunun Siyaku i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Toponim tat dilindəki *bil* (sucaq, bataqlıq sözündən) və *-i* topoformanın birləşməsindən ibarət "bataqlıq yerdə salınmış kənd" mənalı söz kimi izah olunur. Yerli əhalinin dilində *bili* "ördək" mənasında işlənir. Bu baxımdan oykonom Zəngilan r-nundakı Ördəkli oykonominin sinonimidir.

Bilici Qorqan *oyk., mür.* Dəvəçi r-nunun Pirəbədil i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. 1917-ci ildə Bilicə şəklində qeydə alınmışdır. 1933-cü ildə ərazidə Bilici qazma adlı kənd də olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi 1783-cü ildə Qubalı Fətəli xanın Qarabağdan gətirdiyi *bilici* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəngərililərin bir qolu olan *bilicilərin* adı ilə ərazidə dörd yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır. Dağ Bilici, Düz Bilici, Bilici Sursur və Bilici Qorqan. Bunlardan biri (Bilici Sursur) hal-hazırda mövcud deyil. Kənd Qorqan kəndinin yaxınlığında yerləşdiyinə görə bu adı almışdır. Etnotoponimdir. Dağıstanda Bilici adlı qəsəbənin olduğu da məlumdur.

Bilici dağı *or., mür.* Dəvəçi r-nu ərazisində dağ. Oronim kəngərililərin bilici tayfasının adını əks etdirir.

Bilistan *oyk., mür.* İsmayılı r-nunun Keyvəndi i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin c. ətəyindədir. Toponim tat dilindəki *bil* (sucaq yer, bataqlıq, çökəklik) və *-stan* (yer, məkan) komponentlərinin birləşməsi kimi "çökəklik yer" mənasında izah edilir.

Bilnə *oyk., düz.* Yardımlı r-nunun Vərgədüz i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Lerik r-nunda da Aşağı və Yuxarı Bilnə kəndləri var. Toponim talış dilindəki *bil* (bataqlıq, sucaq yer) sözü və *-nə* topoformanın birləşməsindən əmələ gəlib, "bataqlıqda yaşayış yeri" mənasındadır.

Bilnəçay *hidr., mür.* Lerik r-nu ərazisində çay. Lənkəran çayının mənbə hissəsinin adıdır. Ərazisindən axdığı Bilnə kəndinin adı ilə adlandırılmışdır.

Binə *oyk., sadə.* 1. Bakı şəhəri, Əzizbəyov r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd və qəsəbə (1936). Abşeron yarımadasındadır. Yaşayış məntəqəsinin ərazisi keçmişdə Nardaran kəndinin əkin sahəsi və heyvan saxladığı yer olmuşdur. Sonralar müxtəlif ərazilərdən köçüb gəlmiş ailələrin burada məskunlaşması nəticəsində kənd yaranmışdır. 1917-ci ildə kəndin adı Binə-Kürkənd şəklində qeydə alınmışdır. *Binə* sözü toponimiyada həm ayrılıqda, həm də topokomponent kimi geniş yayılaraq "kənddən kənarda, mövsümi təsərrüfat məqsədilə salınan müvəqqəti yaşayış yeri, yurd", müvəqqəti yaşayış yerləri böyüyüb kəndə çevrildikdə isə "daimi yaşayış yeri" mənalarında işlənir; 2. Xocavənd r-nunun Domı i.ə.v.-də kənd. Dağ ətəyindədir. 1992-ci ilədək Domı adlandırılmışdır. *Domı* sözü də *binə* sözünə yaxın "oturmaq, ayağını qatlayıb aşağı çökmək" mənaları ilə bağlıdır.

Binə *or., sadə.* Şərur r-nu ərazisində dağ. Ehtimal etmək olar ki, ətraf kəndlərdə yaşayan əhali dağdan yaylaq, binə yeri kimi istifadə etdiyindən dağ bu adı almışdır.

Binə Xocavar *oyk., mür.* Masallı r-nunun Banbaşı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında. Yaşayış məntəqəsi keçmişdə Xocavar (indi mövcud deyil) kəndinin binə yeri olmuşdur. XIX əsrin axırlarında kəndin əhalisi binə

yerində məskunlaşaraq yeni yaşayış məntəqəsinin əsasını qoymuşdur. Toponim "Xocavar kəndinə məxsus binə" mənasındadır.

Binəbəy *oyk., mür.* Astara r-nunun Siyaku i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin adının "bəyə məxsus binə, yurd, məskən" mənasında olduğu ehtimal olunur. Bu baxımdan oykonim Bəylik (Saath) oykoniminin sinonimidir.

Binəderəsi *oyk., mür.* Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. XIX əsrdə gəlmə ermənilər burada məskunlaşdıqdan sonra kəndin adı təhrif olunaraq Banazur adlandırılmış, 1992-ci ildən isə indiki adı bərpa olunmuşdur. Keçən əsrin əvvəllərində Qubadlı qəzasında Binəderəsi kəndi qeydə alınmışdır. Oykonim "müvəqqəti yaşayış məntəqəsi olan dərə" mənasındadır.

Binələr *oyk., sadə.* Ağdaş r-nunun Güvəkənd i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Mənbələrin verdiyi məlumatlara görə, keçmişdə yayı Şəki r-nunun Daşağıl və Gəldək kəndləri arasındakı Ağcaqala adlı yerdə, qışı isə Kür sahilində, Abad və Pirəzə Qaraoğlan kəndləri arasındakı ərazidə keçirmiş *binələr* adlı elatın adıdır. Sonralar həmin elat Muncuqlu, Qaraağac və Tava adlı yataqların ətrafında məskunlaşıb indiki kəndin əsasını qoymuşdur. Yeni salınmış yaşayış məntəqəsi də həmin elatın adı ilə adlandırılmışdır. Etnotoponimdir. 1933-cü ildə oykonim Binəcər variantında qeydə alınmış, Kürdəmir r-nunun Padar i.ə.v.-də isə Binəcik adlı kənd olmuşdur.

Binəqədi *oyk., mür.* I.Bakı şəhərində inzibati r-n. Abşeron yarımadasının q. hissəsində yerləşir. Biləcəri, Xocasən, Binəqədi, Dərnəgül yaşayış məntəqələri r-nun ərazisindədir. Mərkəzi Binəqədi qəsəbəsidir. Keçən əsrdə bir müddət Kirov r-nu da adlanmışdır; 2. Binəqədi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də ştq. Abşeron yarımadasındadır. Binəqədi Abşeronun ən qədim yaşayış məntəqələrindən, eyni zamanda ən qədim neft rayonlarından. XIX əsrə aid mənbələrdə Binəqəzi variantında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçıların fikrincə, həmçinin yerli əhalinin məlumatına görə, toponim *binə* və *qədi/qadi* (ərəb dilində "qazı")/ qazı sözlərinin birləşməsindən ibarət olub, "qazının binəsi, qaziya məxsus binə" mənasındadır. Lakin toponimin ikinci komponenti *qədi* gədik sözünün fonetik variantı kimi "dağda çökək yer, aşırım, dağlar arasında düzəngah", *qazi* isə göz(i) sözünün fonetik variantı kimi "gədiyin ən alçaq hissəsi" mənalarında da qəbul edilir.

Binəqədigözü *hidr., mür.* Abşeron yarımadasının şm.-q. hissəsində, Binəqədi kəndi ilə Masazır kəndi arasında yerləşir. Axarsız şor göldür. Binəqədişor da adlanır. *Binəqədi* və *göl* komponentlərindən (-ü mənsub.şək.) ibarət olub, "Binəqədi ərazisində olan göl" deməkdir.

Bioyq *or., mür.* Şəki r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacındadır. Hün. 2204 m. Oronimin düzgün variantı Bioyuqdur. Tədqiqatçılar türk dillərindəki *bi* (madyan) və Azərb. dilindəki *oyuq* (mağara,

kaha, quyu) komponentlərinin birləşməsindən əmələ gəlmiş bu sözü "madyan mağarası, madyan quyusu" kimi izah edirlər.

Bir May *oyk., mür.* İmişli r-nunda ştq. Bax: Bəhramtəpə.

Bir nömrəli Mayak *oyk., mür.* Neftçala r-nunun Bankə qəsəbə i.ə.v.-də qəs. Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi Bankə Balıq Kombinatının əsas vətəgəsi yerləşən 1 №-li Mayak yaxınlığında salındığı (1966) üçün belə adlandırılmışdır.

Birəliçay *hidr., mür.* Şəhur r-nunda çay. Arpaçayın (Araz hövzəsi) qoludur. Birəçay variantında da qeydə alınmışdır. Hidronim *birə* (toponimiyada iki və daha artıq çay və ya çay qolunun birləşməsindən yaranan çay adlarında özünü göstərən toponimant) və *çay* sözlərindən düzəlib, "birləşmiş, qovuşub birlikdə axan çay" deməkdir. Rusiyanın Xabarovsk vilayətində Bira və Böyük Bira (Amurun sol qolu, Kuldur və Sutar çaylarının birləşməsindən əmələ gəlmişdir) çayı və bu çayın sahilində Bira, Birakan qəsəbələri, Ermənistanda Birəkəvan, Xakas vilayətində Birikçul qəsəbələrinin adları da bu sözlə bağlıdır. 1933-cü ildə İsmayılı r-nunun Həftəsiyab i.ə.v.-də Biradır, Salyan r-nunun Çuxanlı i.ə.v.-də Biratman adlı yaşayış məntəqələri də qeydə alınmışdır.

Birinci Ağalı *oyk., mür.* Zəngilan r-nunun Ağalı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sol sahilində, dağətəyi düzənlikdədir. Kənd yerli əhali arasında Böyük Ağalı, yaxud Aşağı Ağalı kimi də tanınır. Azərb. toponimiyasında "birinci" komponenti "əvvəlinci", "ilkin", "baş", "aşağı və ya yuxarı", "böyük" mənalarını verir. Ağalı komponenti isə burada məskunlaşmış nəslin adıdır. Etnotoponimdir.

Birinci Alxasova bax: Alxasova.

Birinci Alibəyli *oyk., mür.* Zəngilan r-nunun Alibəyli i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, Bərgüşad silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin ərazisi əvvəllər Ağdam r-nunun Alibəyli kəndinin yaylaq yeri olmuşdur. Sonralar həmin kənddən köçüb gəlmiş ailələr yaylaq yerində məskunlaşmış, yeni kəndə də öz əvvəlki adlarını vermişlər.

Birinci Alıcanlı *oyk., mür.* Zərdab r-nunun Çalı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Kəndin sakinləri vaxtilə Ağsu r-nundakı Təklə kəndindən gəldiklərinə görə Təklə Alıcanlısı adı ilə də tanınır. Səpənkova adlanan bu yer XIX əsrdə *Alıcan* adlı ilxı sahibinə məxsus olmuş, sonralar bu ərazidə salınan yaşayış məntəqəsi də Alıcanlı adlandırılmışdır. "Birinci" komponenti isə oykonimi eyniadlı kənd adından fərqləndirmək üçün əlavə olunmuşdur.

Birinci Aral *oyk., mür.* Ağdaş r-nunun Xosrov i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ikinci yarısında yaxınlıqdakı Şəmsabad kəndindən ayrılmış ailələrin xəzinə (dövlət) torpağı sayılan Aral adlı torpaq sahəsində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Əvvəllər Təzəkənd, bir qədər sonra Təzə Şəmsabad adlandırılan bu kənd yerli əhalinin dilində Aral Bir (yeni Birinci Aral) də adlanır. *Aral* sözü türkdilli xalqların toponimiyasında

"bitkili torpaq sahəsi", "quru", "ada" və s. mənalarda işlənmişdir. Sözün "ayrılmış", "kənar" mənaları da vardır. Qazaxıstan və Özbəkistan ərazisində yerləşən dəniz və Amudərya çayının mənsəbindəki adalı sahə də Aral adlanır.

Birinci Aratkənd *oyk, mür.* Ağsu r-nunun Ərəbuşağı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Keçmişdə Şirvandakı Gorus mahalının tərkibində olduğu üçün Gorus Aratkənd adlanırdı. XX əsrin 30-cu illərində həmin kənddən çıxan bir qrup ailə İkinci Aratkənd yaşayış məntəqəsini saldıqdan sonra Gorus Aratkənd Birinci Aratkənd adlandırıldı. Burada "birinci" komponenti "ilk, mənbə" mənalarını daşıyır. Bəzi tədqiqatçılar bu toponimin ikinci komponentini monqol mənşəli *oyrat* tayfa adının fonetik dəyişikliyə uğramış forması hesab edirlər. Azərb.-da xalq coğrafi termini olan *arat* relyefin mənfii hissələrində olan şorlaşmış torpaqların yuyulub təmizlənməsi prosesinə, dağdibi rayonlarda isə dincə qoyulmuş, əkilməyən torpaqlara deyilir. Deməli, kənd vaxtilə Gorus mahalının dincə qoyulmuş torpaq sahələrində salındığı üçün belə adlandırılmışdır. 1992-ci ilədək kəndin adı Maşadqanlı olmuşdur.

Birinci Aşıqlı *oyk, mür.* Beyləqan r-nunun Əlinəzərli i.ə.v.-də kənd. Yuxarı Qarabağ kanalından 4 km. aralı, Mil düzündədir. Mülhizələrə görə, kəndin adı keçmişdə Mil-Qarabağ düzlərində yaşamış xələc tayfasının *aşıqlı* tirəsinin adı ilə bağlıdır. Birinci komponenti isə yaşayış məntəqəsinin adını digər kənd adlarından fərqləndirmək üçün əlavə edilmişdir.

Birinci Biləcik *oyk, mür.* Şəki r-nunun Aşağı Göynük i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Keçmişdə Biləcik adlanan bu kənd XVIII-XIX əsrlərdə İran əsarətinə və çarizmə qarşı mübarizə mərkəzlərindən biri olmuşdur. Kollektivləşmə illərində buradan köçmüş ailələr indiki İkinci Biləcik kəndini saldıqdan sonra Birinci Biləcik adlandırılmışdır. Biləcik kəndinin ilk sakinləri mənşəcə Türkiyənin *Biləcik* mahalından çıxmış və orta əsrlərdə burada məskunlaşmış ailələr hesab olunurlar.

Birinci Çağan *oyk, mür.* Şamaxı r-nunun Dədəgünəş i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd Çağan mineral bulağının yaxınlığında *məmmədsəlimli* nəsləli tərəfindən salındığı üçün əvvəllər Çağan Məmmədsəlimli adlanmışdır. Sonralar bu kənd yalnız bulağın adı ilə adlandı. *Çağan* türk-monqol dillərində "ağsu" deməkdir.

Birinci Dərəşam *oyk, mür.* Babək r-nunun Nehrəm i.ə.v.-də kənd. Araz çayı dərəsindədir. Toponimin ikinci komponenti Dərəşara X əsrə aid mənbələrdən məlumdur. Dərəşam adlanan yerdə sonralar d.y. stansiyası və yaşayış məntəqəsi yaranmışdır. *Dərə* və *şam* komponentlərindən düzəlmiş bu söz "qamışlı dərə" mənasındadır. Toponimin birinci komponenti isə onu eyniadlı digər kənd adlarından fərqləndirməyə xidmət edir.

Birinci Ərəbcəbirli *oyk, mür.* Göyçay r-nunun Şəhadət i.ə.v.-də kənd. Bozdağ silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin adı 1917-ci ildə Ərəb Cəbirli, 1933-cü ildə Ərəb Cəbirli şəklində qeydə alınmışdır. Oykonimin ikinci komponenti

Ərəbşamı tayfasının XIX əsrdə 12 ailədən ibarət *ərəbcəbirli* tirəsinin adı ilə bağlıdır. Birinci komponent isə onu eyniadlı digər yaşayış məntəqəsindən ayırmağa xidmət edir. Etnotoponimdir.

Birinci İmamverdili *oyk, mür.* Beyləqan r-nunun Bünyadlı i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Keçmişdə İmamverdili adlanan yaşayış məntəqəsindən İkinci İmamverdili kəndi ayrıldığı üçün bu adı almışdır. Etnotoponimdir.

Birinci İpək *oyk, mür.* Laçın r-nunun Təzəkənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. 1933-cü ildə ərazidə Birinci, İkinci və Üçüncü İpək adlı üç kənd qeydə alınmışdır. Sonralar iki kəndin adı dəyişdirilmiş, yalnız Birinci İpək saxlanılmışdır.

Birinci Qaradəmirçi *oyk, mür.* Bərdə r-nunun Qaradəmirçi i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayından 3 km. aralı, Qarabağ düzündədir. Oykonimin birinci komponenti onu eyniadlı ikinci yaşayış məntəqəsinin adından fərqləndirməyə xidmət edir. İkinci komponent isə burada məskunlaşmış *qaradəmirçi* elatının adındandır. Etnotoponimdir.

Birinci Qaralı *oyk, mür.* Neftçala r-nunun Aşağı Qaramanlı i.ə.v.-də kənd. Salyan düzündədir. Sonralar İkinci Qaralı kəndi yarandıqdan sonra Birinci Qaralı adlandırılmışdır (1917). Etnotoponimdir.

Birinci Mahmudlu *oyk, mür.* Füzuli r-nunun Əhmədbəyli i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Etnotoponimdir. Üç kənddən ibarət olan eyniadlı yaşayış məntəqələrini bir-birindən fərqləndirmək məqsədilə *birinci* komponentdən istifadə edilmişdir.

Birinci Meyniman *oyk, mür.* Hacıqabul r-nunda kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. XIX əsrə aid mənbələrdə Meneyman, 1933-cü ildə Meynəman şəklində qeydə alınmışdır. Yaşayış məntəqəsi Kür çayının üstündə balıq vətəgəsi əsasında yaranmışdır. İlk sakinləri Cənubi Azərb.-dan buradakı balıq vətəgələrində işləməyə gəlmiş azərb. ailələr olmuşlar. Sonralar ondan yeni məntəqə yaranmış və toponimin əvvəlinə *birinci* sözü əlavə edilmişdir. Meyniman komponentinin fars dilindəki "mehman" (qonaq, gəlmə) sözünün fonetik variantı olduğunu ehtimal etmək olar.

Birinci Milli *oyk, mür.* Kəlbəcər r-nunun Sınıqkilsə i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayının sahilində, Qoçdaş dağının ətəyindədir. Tədqiqatçılara görə, toponimin ikinci komponenti yürüklərin (Türkiyə) tərkibindəki *milli* tayfasının adı ilə bağlıdır. Yaşayış məntəqəsi 1920-ci illərdə İkinci Milli kəndindən ayrılmış ailələr tərəfindən salınmışdır.

Birinci Nügədi *oyk, mür.* Quba r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın sol sahilində, Qusar maili düzənliyindədir. XVIII əsrə aid sənədlərin məlumatına görə, Quba şəhərinin əhalisinə mənsub bağ ərazilərində ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranan yaşayış məntəqəsi Nügədi (tat dilində "yeni kənd, təzə kənd") adlandırılmışdır. Sonralar kəndi böyüyərək iki yerə ayrılmış

və onları bir-birindən fərqləndirmək üçün adlarının əvvəlinə *birinci* və *ikinci* sözləri artırılmışdır.

Birinci Paşalı *oyk, mür.* Hacıqabul r-nu-nun Udullu i.ə.v.-də kənd. Pirsaat çayının sahilində, dağətəyi sahədir. Keçmişdə Paşalıkənd də adlanmışdır. Etnotoponim hesab olunur. 1876-cı ildə 36 ailədən ibarət olan bu kənd XIX əsrin axırlarında böyüyərək iki yerə ayrılmışdır. Bu kənddən İkinci Paşalı kəndi ayrıldıqdan sonra kəndin adının əvvəlinə *birinci* sözü artırılmışdır.

Birinci Səmədخانlı *oyk, mür.* Masallı r-nunun Şərəfə i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Etnotoponimdir. Əvvəllər Səmədخانlı adlandırılan bu kənddən sonralar başqa bir yaşayış məntəqəsi - İkinci Səmədخانlı ayrıldığı üçün kənd Birinci Səmədخانlı adlandırılmışdır.

Birinci Şahsevən *oyk, mür.* Beyləqan r-nunun Şahsevən i.ə.v.-də kənd. Araz çayından 3 km. aralı, Mil düzündədir. Daşburun stansiyası buradadır. Birinci komponent eyni-adlı yaşayış məntəqələrini fərqləndirir. İkinci komponent isə etnotoponim olub, şahsevən tayfalar birliyinin adını əks etdirir.

Birinci Şıxlı *oyk, mür.* Qazax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sağ sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Kəndin adındakı birinci komponent onu ərazidəki İkinci Şıxlı kəndindən fərqləndirmək üçün artırılmışdır. İkinci komponent isə qazaxların *şıxlı* qolunun adını əks etdirir. Mənbələrdə 1537-ci ildə Şəmkirdən köçüb Qazax mahalına gələn Ağdolaqlı Məhəmməd ağanın oğlu Şıxı və onun övladları haqqında məlumat verilir.

Birinci Şordəhnə *oyk, mür.* Ağdaş r-nu-nun Qəsil i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Toponimin ikinci komponenti *şor* (göl; şoran yer) və *dəhnə* (çayın dərənin dar hissəsindən düzənliyə çıxdığı yer) sözlərindən düzəlib, "şoran yerdə çay ağzı və yaxud çayın gölə töküldüyü yer" mənasındadır. Kəndin adındakı *birinci* sözü onu eyniadlı digər yaşayış məntəqəsindən fərqləndirmək üçün artırılmışdır.

Birinci Tığıq *oyk, mür.* Laçın r-nunun Qarıkaha i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Adını ərazidəki eyniadlı (Tığık) dağdan almışdır. Yaşayış məntəqəsi bu dağın ətəyində yerləşir. Sonralar Tığıq adlı ərazidə İkinci Tığıq kəndi yaranmış və Tığıq kəndlərini fərqləndirmək üçün əvvəlinə *birinci* sözü artırılmışdır.

Birinci Tıyaqanı *oyk., mür.* Masallı r-nu-nun Hişgədərə i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Kəndin yaxınlığındakı İkinci Tıyaqanı yaşayış məntəqəsi bu kəndin əsasında yaranmışdır. Toponimin ikinci komponenti *tıyaqanı* talış dilində "tikanlı" mənasındadır.

Birinci Udullu *oyk., mür.* Hacıqabul r-nu-nun Udullu i.ə.v.-də kənd. Pirsaat çayının sol sahilində, Ləngəbiz silsiləsinin (Böyük Qafqaz) ətəyindədir. Əvvəlki adı Cəngan olmuşdur. Yaşayış məntəqəsinin adının şahsevənlərin *udullu* və ya xəzərlərin *edilli* tayfa adları ilə bağlı olması haqqında mülahizələr var. Hər iki halda etnotoponimdir.

Birinci Yeddiöymaq *oyk., mür.* Masallı r-nunun Yeddiöymaq i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi şahsevənlərin *yeddiöymaq* qolunun Talış xanlığı dövründə burada məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Etnotoponimdir. Oykönimin birinci komponenti "baş, əsas, mənbə" mənalarını bildirir.

Birinci Yeniöl *oyk., mür.* İsmayılı r-nu-nun Təzəkənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Nügədi (tat. "yeni kənd") olmuşdur. 1935-ci ildən Yeni Yol (Sovet hakimiyyəti illəri üçün xarakterik adlardandır) adlandırılmışdır. Sonralar həmin kənddən ayrılmış ailələr tərəfindən yeni yaşayış məntəqəsi (İkinci Yeniöl) yaranmış və bu oykonimin əvvəlinə *birinci* sözü artırılmışdır.

Birinci Yüzbaşılı *oyk, mür.* Ağdam r-nu-nun Xındırstan i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Keçmişdə Yüzbaşılı adlanan bu kənddən XIX əsrdə başqa bir yaşayış məntəqəsi (İkinci Yüzbaşılı) ayrıldıqdan sonra kənd Birinci Yüzbaşılı adlandırılmışdır.

Birinci Zabrat *oyk., mür.* Bakı şəhəri, Sabunçu r-nu ərazisində d.y. stansiyası və yaşayış məntəqəsi. Oykönim "Zabrat adlı yaşayış məntəqəsinin giriş hissəsi" mənasındadır.

Bist *oyk.sadə.* Ordubad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gilan çayı (Arazın qolu) ilə ona soldan birləşən Nəsiravaz çayı arasında, Zəngəzur silsiləsinin yamacındadır. Oykönimin fars. *best* sözündən olub, "dərə, vadi" mənasında, təsərrüfatla əlaqədar yaranmışdır, "karvansara sahibi" mənasında işlənməsi haqqında mülahizələr var. Lakin toponimiyada *Bist* adının fars. "iyirmi" mənalı söz kimi kəndin yaranması ilə bağlılığı haqqındakı fikir daha ağılatandır. Bu fikrə görə, kəndin əsası 20 ailə tərəfindən qoyulduğu üçün ona *Bist* (iyirmi ailə) adı verilmişdir.

Bist hidr., sadə. Ordubad r-nunda min. su bulaqları. *Bist* kəndindən şm.-da, Ələhi çayının sol sahilindədir. İki bulaqdan ibarətdir. Suyu soyuq və içməlidir. Adını yaxınlığında yerləşdiyi kəndin adından almışdır.

Biu *oyk., sadə.* Astarə r-nunun Siyaku i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Kənd öz adını yaxınlıqdakı min. su bulağının adından almışdır. Əslə Büyəov olan bu hidronim talış dilindəki *büy* (iy, qoxu) və *ov* (su) sözlərindən ibarət olub, "iyli, qoxulu su" mənasındadır.

Bizeyir *oyk., mür.* Lerik r-nunun Piresora i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Toponim talış dilindəki *biz* (keçi) və *zeyid* (saxlamaq) sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlib, "keçi saxlanılan yer" mənasında izah olunur. Əslində *biz* (dağ) və *yer* komponentlərindən ibarət toponim "dağətəyi sahə" mənasını bildirir.

Bizlan *oyk., mür.* İsmayılı r-nunun Tircan i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin c.-ş. ətəyindədir. Bəzi tədqiqatçılara görə, toponim İran dillərindəki *vis* (ev) və *lan* (hasar, divar) sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlib "divarla

əhatə olunmuş ev, hasarlı ev" mənasındadır. Əslində *Bizlan* "dağla əhatə olunmuş" kimi izah edilməlidir.

Bobla *oyk., sadə.* Lerik r-nunun Dəstər i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Kəndin ərazisindəki Bobla türbəsi pir hesab edilir. Kənd öz adını pirin adından almışdır. Talış dilindəki *baba/boba* (pir) və *-lə* (şək.) komponentlərindən düzəlmiş bu oykonim "pir yeri" mənasındadır.

Boblabənd *or., mür.* Lənkəran r-nunda dağ. Lənkəran çayının sağ sahilindədir. Hün. 664 m. Bobolobənd variantında da qeydə alınmışdır. Oronim talış dilindəki *baba/boba* (pir), *-lo* (-lı şək.) və *band* (təpə, kiçik dağ) komponentlərindən ibarət olub, "müqəddəs təpə, baba dağı" mənasındadır.

Boblaçay *hidr., mür.* Lənkəran r-nunda çay. Lənkəran çayının qoludur. Adını ərazidəki eyniadlı dağdan almışdır.

Boğaz düzənliyi *or., mür.* Samur-Dəvəçi ovalığının Abşeron yarımadasına qovuşan və ondan Sumqayıt çayı ilə ayrılan hissədir. Buradakı *boğaz* sözü "keçid" mənasında işlənmişdir. Düzənlik Böyük Qafqazın c.-ş. qurtaracağı ilə dəniz arasında dar keçid təşkil etdiyinə görə belə adlandırılmışdır. Boğaz düzənliyi susuz olub, bəzi yerləri şoranlıqdır. Qış otlaqları kimi istifadə edilir.

Boğboğa *or., sadə.* Abşeron yarımadasında, Sabunçu ştq.-nin q.-ində palçıq vulkanı. Hün. 87 m. Palçıq vulkanları püskürərkən yer səthinə çıxan su, palçıq və qaz müxtəlif səslər çıxarır. Belə vulkanlar əhali arasında *boğ-boğa* və ya *pilpilə* adlandırılır. Boğboğa sözü vulkanın çıxardığı səsə müvafiq olaraq təqlidi təkrar xarakteri daşıyır.

Boğda *or., sadə.* Daşkəsən r-nunda dağ. Şahdağ silsiləsinin şm. yamacında, Şəmkir çayının sahilindədir. Hün. 3102 m. Boğdağ variantında da qeydə alınmışdır. Oronimin türk dilindəki "şiş papaq" mənalı boğtak sözündən olmasını ehtimal etmək olar. *Boq* komponenti toponimiyada əsasən oronimiyada geniş yayılmışdır. Dağıstanda Boqas dağ silsiləsinin, Buryat Muxtar Vilayətində Boxan r-nunun adı da bu komponentlə bağlıdır.

Boğurxan *or., sadə.* Əsgəran r-nu ilə Xocavənd r-nu sərhədində dağ. Kəndələncəyin yaxınlığındadır. Hün. 1584 m. Bağırxan, Bağırqan da adlanır. Oronim orada müqəddəs sayılan Boğurxan qayasının adı ilə bağlıdır. Qırmızı rəngli, vulkan mənşəli süxurdan ibarət olan bu qayanın başında qədim məbəd xarabalığı var. Bu pirə sonsuz qadınlar müraciət edirlər. Tədqiqatçılar belə güman edirlər ki, Boğurxan din xadimi olmuş və orada dəfn edildikdən sonra qəbri sitayiş yerinə çevrilmişdir.

Boladı *oyk., mür.* Lənkəran r-nunun eyni-adlı i.ə.v.-də kənd. Boladı çayının sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Yerli tələffüz forması Bolədədir. Tədqiqatçılara görə, oykonim *bol* və talış dilindəki *di* (kənd) sözlərindən ibarət olub (-ə bitişdirici saitdir), "bolluq kəndi, varlı kənd" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi həqiqətən də r-nun ən varlı və böyük kəndlərindən biridir.

Boladı *hidr., sadə.* Lənkəran və Masallı r-nlarında çay. Mənbəyini Alaşar-Burovar silsiləsindən (860 m. hündürlükdən) alır. Əsas qolu Boradığah (Seydan) çayıdır. Xəzər dənizinə tökülür. Suvarmada istifadə olunur. Yuxarı axınında Ülümrü, aşağı axınında Qumbaşı adlanır. Hidronim eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır.

Bolçalı *oyk, müir.* Xanlar r-nunun eyni-adlı i.ə.v.-də kənd. Qoşqar çayının (Kürün qolu) sol sahilində, Qaflanqala silsiləsinin ətəyindədir. Oykonomim *bol* (yüksəklik), *çal* (ətək) və *-ı* (mənsub.şək.) komponentlərindən düzəlib, "dağətəyi" deməkdir.

Boldan *or., müir.* Lerik r-nunda, Limər çayının mənbəyi yaxınlığında dağ. Talış silsiləsinin zirvələrindən biridir. Hün. 1980 m. Oronim "böyük dağ, yüksək dağ" mənasındadır. İran yaylasının ş.-ində, Pakistanda Bolan dağ keçidi (hün. 1792 m), Xabarovsk vilayətində Bolon gölü, Gürcüstanda Bolnisi şəhəri, Türkiyədə Bolu ili və s. qeydə alınmışdır.

Bolqar *hidr., sadə.* Yardımlı, Cəlilabad və Biləsuvar r-nlarının ərazisindən axan çay. İran ərazisində Qaracadağın şm. yamacından başlayıb Biləsuvar r-nunda Mahmudçala gölünə tökülür. Orta axarında İranla sərhəd xəttini təşkil edir. Yay fəslində suyu quruyur. Suvarmada istifadə olunur. Üzərində Bolqarçay su anbarı yaradılmışdır (1965). Talışlar arasında Bolharu, VII əsrə aid mənbələrdə Baranrud, XIV əsrdə Bacrəvançay formasında qeydə alınmışdır. Bolqarçay isə onun yuxarı axınının adıdır. Toponimin erkən orta əsrlərdə Azərb.-da məskunlaşmış türkdilli *bulqar* tayfasının adı ilə bağlılığı güman olunur.

Bolludərə *oyk, sadə.* Şəki r-nunda qəsəbə. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi Bolludərə adlı ərazidə salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Dərənin torpağı məhsuldar, bərkətli olduğu üçün ona belə ad verilmişdir.

Bolobəni *or., müir.* Lənkəran r-nu ərazisində dağ. Balaband variantında da qeydə alınmışdır. Oronim "hündür dağ" kimi izah olunur.

Bolsulu *oyk., sadə.* Beyləqan r-nunun Təzəkənd i.ə.v.-də qəsəbə. Orconikidze adına kanaldan 4 km. aralı, Mil düzündədir. Qəsəbə kanalın yaxınlığında, Bolsulu adlanan ərazidə salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Bəzi mənbələrdə Boluslu variantında da qeydə alınmışdır. Gürcüstanın Bolnisi r-nu 1948-ci ilədək Bolus adlanırdı.

Bomadın *or., müir.* Lerik r-nu ərazisində, Limər çayının mənbəyi yaxınlığında dağ. Talış silsiləsinin zirvələrindən biridir. Oronim türk dillərindəki *bom/bam* (yüksək) və *dın/din* (düşərgə) sözlərindən düzəlib (-a bitişdirici saitdir), "yüksək yerdə dayanacaq, düşərgə" deməkdir.

Bondurcan *or., düz.* Abşeronda dağ. Əslı Bondurcadır. Oronim "təpə, dikdir" deməkdir.

Bonquşqaya *or., müir.* Qobustanda, Cəngi çayının aşağı axarından c.-da dağ. Hün. 503 m. Oronim *bonquşt* (tat. *bünkuşt* "o tərəfdəki, o taydakı") və

qaya (müsbət relyef forması) komponentlərindən düzəlib, "o tərəfdəki qaya" deməkdir. Bəzən Boquş qaya variantında da qeydə alınmışdır.

Boradigah *oyh, mür.* Masallı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də ştq. Boradigah çayının sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Toponim talış dilində Bırədiqo şəklində tələffüz olunur. Tədqiqatçıların fikrincə, *bir* (böyütkən kolu) və *diqo* (su çıxmayan əkin yeri, yüksəklik) sözlərindən ibarət olub, "böyütkənli yüksəklikdə su çıxmayan əkin yeri" mənasındadır. Lakin toponimin *bor/boz* (bitkisiz sahə) və *digah* (yaşayış yeri) komponentlərindən ibarət olub, "bozqır yerdə yaşayış məntəqəsi" mənasında olduğunu da düşünmək olar.

Boradigah *hidr., sadə.* Lənkəran r-nunda çay. Boladi çayının sol qoludur. Yuxarı axarında Seydan çayı adlanır. Çay adını ərazisindən axdığı eyniadlı yaşayış məntəqəsidən almışdır.

Boranikənd *oyk., mür.* Salyan r-nunun Şorsulu i.ə.v.-də kənd. Bala Kür (Aqşa) çayının sahilində, Salyan düzündədir. Tədqiqatçıların fikrincə, toponim *barani* (etn.) *val kənd* sözlərindən düzəlib, etnotoponim hesab olunur. Yaşayış məntəqəsini qaraqoyunluların *baranilər* tayfasına mənsub ailələrin saldığı güman edilir. Oykonomi *boranı* (tərəvəz növü) və *kənd* sözlərinin birləşməsi kimi "boranı əkilən, yetişdirilən kənd" mənasında da izah edirlər.

Borbor *oyk, sadə.* Dəvəçi r-nunun Rəhimli i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. 1917 və 1933-cü illərdə Burbur variantında qeydə alınmışdır. 1917-ci ildə Şamaxı ərazisində də Borbor kəndinin olması haqqında məlumat verilir. Tədqiqatçıların fikrincə, kənd XVIII əsrin axırlarında Qubalı Fətəli xanın Cənubi Azərb.-dan köçürüb gətirdiyi *borborlar* (baharlı tayfasının qolu) tərəfindən salınmışdır. Abşeronda qeydə alınmış Borborşor göl adı, Cənubi Azərb.-dan Urmiya şəhəri yaxınlığındakı Borbor yer adı da bu oykonimin paralelləridir.

Borispol bax: Sərkərli.

Borsunlu *oyk, sadə.* 1. Goranboy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yerli əhali tərəfindən Borsunnu kimi tələffüz olunur və belə bir məlumat verilir ki, guya vaxtilə Türkiyə ərazisində mövcud olmuş Borus mahalından gələnlər bu kəndi binə etmişlər. Türkiyənin Diyarbəkər əyalətində Borsunqala adlı kənd də qeydə alınmışdır. Tədqiqatçıların fikrincə, kəndin adı türkdilli *barsil* tayfasının adı ilə bağlıdır. V-VIII əsrlərə aid mənbələrin məlumatına görə, IV əsrdən Xəzər dənizinin şm.-q. sahillərində yaşayan və Xəzər xaqanlığının siyasi həyatında mühüm rol oynayan barsilərin bir qismi sonralar Azərb.-na köçmüş, Kür çayı boyunca Aranda məskunlaşıb əkinçilik və maldarlıqla məşğul olmuşlar; 2. Tərtər r-nunun Sarov i.ə.v.-də kənd. İncəçay (Kürün sağ qolu) sahilində, düzənlikdədir. Etnotoponimdir. Keçən əsrdə Şəmkir r-nu ərazisində də Barsum adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır.

Bostançı *oyk, sadə.* Xaçmaz r-nunun Dədəli i.ə.v. - də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Oykonomi etnotoponim hesab edilən tədqiqatçıların

fikirincə, toponim *bostan* (qırğıza və özbəklərdə *boston*) tayfa adından və -çı mənsubiyyət şəkilçisindən düzəlib. Bostançı oykonimi bu kənddə yaşayan əhalinin qədim məşğuliyyəti (tərəvəz yetişdirmə) ilə də bağlı ola bilər. Ermənistanda Bostançı Xaraba, Gürcüstanda Bostançı, Özbəkistanda Bostanlık, Bustan, Tacikistanda Bustankala toponimləri qeydə alınmışdır.

Boşağadərəçay *hidr., müir.* Masallı r-nunun Babaser kəndi ərazisində çay. Hidronim *başağ* (talış dilində *boşək* "qırğı"), *dərə* (mənfi relyef forması) və *çay* (su hövzəsi) komponentlərindən düzəlib, "qırğı dərəsindən axan çay" deməkdir.

Boşçalı *oyk, sadə.* Yevlax r-nunun Tanrıqulular i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsini XVIII əsrdə Gürcüstanın *Borçalı mahalından* gəlmiş ailələrin saldığı güman edilir. Etnotoponim olması da mümkündür.

Boşçallar *oyk, sadə.* İmişli r-nunun Sarıxanlı i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Əsli Boşçalılardır. Toponim özündə təklə tayfasının *boşçalı* tirəsinin adını əks etdirir.

Botoor *hidr., sadə.* Balakən r-nunda çay. Avar dilində *botor/beter* "mənbə, çayın mənbəyi" deməkdir.

Boyaqlı *oyk, düz.* Kəlbəcər r-nunda kənd. Tərtər çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. XIX əsrdə Kəlbəcər kəndinin əhalisinin yaylaq yurdu olmuşdur. Boyaq bitkiləri çox olduğu üçün yurd belə adlandırılmışdır. Sonralar kəndin kəlbəvəli və mərdanlı nəsillərinə mənsub bir qrup camaatı yaylaq yurdunda məskunlaşmış, yeni yaşayış məntəqəsi yurdun adını saxlamışdır.

Boyanata *or., sadə.* Şamaxı r-nunda dağ. Keçmişdə qaracüzlü tayfasına mənsub qışlaqlardan birinin adı olmuşdur. Devیلənlərə görə, dağın adı oradakı *Boyan Ata* pirinin adı ilə bağlıdır.

Boyat *oyk., sadə-* 1. Ağcabədi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. 1747-ci ildə Qarabağ xanı Pənahəli xan burada Bayat qalasını tikdirmişdi. Toponim səlcuq oğuzlarının *boyat/bayat* tayfasının adını əks etdirir. Dədə Qorqud, M.Füzuli bayat tayfasından olmuşlar; 2. Neftçala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Salyan düzündədir. Toponim XIX əsrin axırlarında Şorsulu kəndindən köçüb pay torpaqlarında məskunlaşmış *boyat* tayfasına mənsub ailələrin adındandır; 3. Ucar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Keçmişdə Boyat Məlik Umud adlanmışdır. Məlik Umud orada məskunlaşmış *boyatların* başçısının adı olmuşdur. Həmin ailələr 1846-cı ildə Çalıqışlaq adlı qışlaq yerində məskunlaşmış və yaşayış məntəqəsinə də öz adlarını vermişlər. 4. Şamaxı r-nunun Çarhan i.ə.v.-də kənd. Kənd *boyat* tayfasının adını daşıyır. Etnotoponimdir.

Boyəhməd *oyk., sadə.* Culfa r-nunun Ərəfsə i.ə.v.-də kənd. Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim qazaxların *boyəhmədli* tayfasının adındandır. Etnotoponimdir.

Boyəhmədli *oyk., sadə.* Ağdam r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Əvvəllər Qavartu Boyəhmədli adlanırdı. 1795-97-ci illərdə baş vermiş siyasi hadisələrlə əlaqədar Qazax mahalından Qarabağa köçüb gəlmiş tayfalardan biri də *boyəhmədli* idi. Kənd həmin tayfanın adını daşıyır. Etnotoponimdir.

Boyəhmədli *or., sadə.* Ağdam r-nunun Boyəhmədli kəndi yaxınlığında dağ. Hün. 386 m. Etnotoponimdir.

Boyxanlı *oyk., sadə.* Cəlilabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Etnotoponimdir. 1917, 1933-cü illərdə Boyxanlı variantında qeydə alınmışdır.

Boykəndli *oyk., mür.* Lerik r-nunun Kirovud i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin şm.-ş. ətəyindədir. Müxtəlif mənbələrdə Boykənil, Boykəndli, Boykanil, Boyqandul variantlarında qeydə alınmışdır. Oykonom türk dillərindəki *boyqan/boykan* (uzun) və *dul* (dərə) sözlərindən düzəlib, "uzun dərə" mənasındadır.

Boynəgər *oyk., mür.* Qubadlı r-nunun Hal i.ə.v.-də kənd. Bazarçayın sahilindədir. Boyunəkər variantında da qeydə alınmışdır. Kənd Boyunəkərə yeri adlı sahədə salındığı üçün həmin sahənin adını götürmüşdür. Oykonom *boyun* (burada kotana qoşulan bir cüt öküz) və *əkər* (şumlanması asan olan, münbit torpaq sahəsi) sözlərindən düzəlib, "kotana qoşulan öküzlə şumlanan sahə" mənasındadır.

Boyundağ *or, mür.* Şəki r-nu ərazisində dağ. Küngüt çayının yuxarı axarındadır. Hün. 2191 m. Oronim *boyun* (dağ aşırımı) və *dağ* (müsbət relyef forması) komponentlərindən düzəlib, "aşırımlı dağ" deməkdir.

Boyur *oyk., sadə.* Kəlbəcər r-nunda kənd. Dağətəyi ərazidir. Toponim qədim türk sözü olan və "dağ döşü", "dağ yamacı" mənalarını bildiren *bair* sözünün yerli tələffüz formasıdır. Ərazini relyef cəhətdən təsvir edir.

Bozağıl *or., mür.* Şərur r-nunun şm.-q.-ində dağ. Hün. 1174 m. Oronim *boz* (bitkisiz sahə, yovşanlıq, boş görünən yer) və *ağıl* (yataq, qoyun saxlanılan yer) sözlərindən ibarət olub, "bitkisiz yerdə qoyun yatağı" mənasındadır.

Bozalqanlı *oyk., sadə.* Tovuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Axınca çayının sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Etnotoponimdir. Toponim Azərb. xalqının etnogenezində iştirak etmiş qədim türkdilli *bozal/bizal* və *qanqlı/kanqlı* tayfalarının adı ilə əlaqədardır. Mənbələrdə bu oykonim Boz Bozalqanlı variantında da qeydə alınmışdır. Eyni zamanda, *bozalğan* yabani bitki adıdır.

Bozayran *oyk., sadə.* 1. Cəlilabad r-nunun Gülməmmədli i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. XIX əsrə aid mənbədə Bozayranlı formasında qeydə alınmışdır. Sovet hakimiyyəti illərində Böyük Bozayran və Balaca Bozayran kəndlərinə ayrılmışdı. Böyük Bozayran kəndi ləğv edildikdən sonra 1972-ci ildə Balaca Bozayran kəndi rəsmi olaraq Bozayran adlandırılmışdır. Etnotoponim olduğu güman edilir; 2. Yardımlı r-nunun Yardımlı qəs. i.ə.v.-də kənd. Viləş

çayının sağ sahilindən bir qədər aralı, Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini Cəlilabad r-nunun Böyük Bozayran kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar.

Bozayran *hidr., mür.* Yardımlı r-nunda soyuq sulu min. bulaqdır. *Boz* sözü hidronimlərin tərkibində "soyuq", "bulanıq" mənalarında, *ayran* komponenti isə "bulanıq su, turş su" mənalarında işlənir. Bozayran oykonimlərinin məhz bu bulağın adından törədiyini də ehtimal etmək olar. Özbəkistanın Daşkənd vilayətində Bozsu toponimi qeydə alınmışdır.

Bozavənd *oyk., mür.* Ağsu r-nunda kənd. Ağsu çayının sahilindən 2 km. aralı, Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsinin adı XIX əsrdə Şamaxı r-nu ərazisindəki Pir İsfahan dağında yaşamış 64 ailədən ibarət *bozavənd*, tayfasının adı ilə bağlıdır. İsmayilli r-nunun Mollaisaqlı kəndi ilə Göyçay çayı arasında Bozavənd meşəsi adlı yer də vardır.

Bozbinə *oyk., mür.* Zaqatala r-nunun Əli Bayramlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Keçmişdə Yuxarı Tala kəndindən çıxmış ailələrin *Bozbinə* adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim "boza çalan, boş görünən sahədə binə" mənasındadır.

Bozdağ *or., mür.* 1. Abşeron yarımadasının q. hissəsində, Qobu qəsəbəsindən şm.-da böyük palçıq vulkanı. Hün. 243 m. Qobu Bozdağı da adlanır; 2. Abşeron yarımadasında, Hökməli qəsəbəsindən q.-də palçıq vulkanı. Hün. 255 m.; 3. Abşeron yarımadasının c.-q.-ində Güzdək qəsəbəsi yaxınlığında palçıq vulkanı. Hün. 309 m. Güzdək Bozdağı, Qanlıtəpə də adlanır; 4. Ağdam r-nunda, Xaçın çayının sağ sahilində dağ. Hün. 710 m.; 5. Goranboy r-nunun Qızılhacılı kəndindən şm.-ş.-də dağ. Hün. 196 m.; 6. Əli Bayramlı r-nunda, Bondovan kəndindən şm.-da dağ. Hün. 113 m.; 7. Şəki r-nunun Şin kəndindən şm.-ş.-də Baş Qafqaz silsiləsinin zirvələrindən biri. Hün. 3032 m.; 8. Mingəçevir su anbarından c.-da, Gəncə çayından sağ tərəfdə dağ silsiləsi; 9. Gəncə şəhərindən başlayaraq əvvəlcə Kür çayının sağ sahili boyunca, sonra isə Şirvan düzündən şm. sərhədi üzrə enlik istiqamətində Girdiman çayının dərəsinə qədər 150 km. məsafədə uzanan dağ silsiləsidir. Qocaşen-Göyçay silsiləsi də adlanır. Bu silsilə Kür, Əlican, Türyan, Göyçay çaylarının dərələri ilə ayrı-ayrı hissələrə parçalanmışdır. Silsilənin orta hündürlüyü 350-400 m. olub, ən hündür zirvəsi Göyçay şəhəri yaxınlığında Qarğadərə zirvəsidir (1725 m); 10. Şəki r-nunda Daşüz silsiləsinin zirvəsi. Palçıq vulkanları ağımtıl rəngə çaldığına görə, dağlar seyrək bitkili, boz torpaq örtüyünə malik olduğuna görə, zirvələr isə süxurlarının ağımtıl-boz rəngdə olduğuna görə Bozdağ adını almışdır.

Bozdağan *ovk, sadə.* Laçın r-nunun Şamkənd i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Tədqiqatçılar belə güman edirlər ki, toponim eyniadlı etnik qrupun adı ilə (*bozdoğan* şahin quşunun bir növüdür) bağlıdır. 1933-cü ildə Bozağan variantında qeydə alınmış bu toponim "otsuz, bitkisiz yer" mənasında da ola

bilər. Türkiyədə Boz-Doğan, Ermənistanda Boztoğan adlı yaşayış məntəqələri qeydə alınmışdır.

Bozfi *or., sadə.* Goranboy r-nunda dağ. Oronim *boz* (açıq rəng, qonur rəng, ala) və *fi* (ən qədim topoforantlardan olub Yerfi və b. oronimlərdə olduğu kimi, nadir hallarda təsadüf olunur və "şiş", "çıxıntı", "yüksəklik" mənalarını bildirir) komponentlərindən ibarət olub, "boz dağ" mənasındadır.

Bozgüney *oyk., mür.* Laçın r-nunun Vaqazın i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. Kənd Bozgüney adlı sahədə salındığına görə həmin yerin adı ilə adlandırılmışdır. Toponim *boz* (bitkisiz, quru yer) və *güney* (cənub, gün tutan yer) komponentlərindən düzəlib, "gün tutan quru yer" mənasındadır. *Boz* komponentli toponimlər ümumtürk toponimiyasında geniş areala malikdir. Özbəkistanda Boz, Bozatau, Bozsu, Qazaxıstanda Bozşakol, Bozbien, Boz təpəsi, Bozqır təpəsi, Gökboza, Cənubi Azərb.-da Boz, Krımda Boz, Bozqana, Ermənistanda Bozqala, Bozyoxuş və s. toponimlər bu areala daxildir.

Bozlu *oyk., sadə.* 1. Kəlbəcər r-nunun Lev i.ə.v.-də kənd. Murovdağ silsiləsinin yamacındadır. Kənd XIX əsrin sonlarında Babaşlar kəndindən çıxmış *bozlu* adlı nəslin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Laçın r-nunun Mirik i.ə.v.-də kənd. Minkənd çayının (Həkəri çayının qolu) sol sahilində, Qarabağ yaylasındadır. Keçmiş adı Bozlu Ağcakənd olmuşdur. XVIII əsrdə Dərələyəz mahalından gəlib burada məskunlaşmış *bozlu* (bozulu) tayfasının adındandır. XIX əsrdə kəndin əhalisi hazırda Bozlu gövşəni, Bozlu çöpü (Minkəndin q.-ində) adlanan yerdən Minkənd çayının sol sahilindəki indiki yerə köçmüşdür. Etnotoponimdir.

Bozpapaqlar *oyk., sadə.* Ağdam r-nunun Seyidli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Tədqiqatçıların fikrincə, oykonim cavanşir tayfasına mənsub *bozpapaqlar* tirəsinin adını daşıyır və etnotoponimdir.

Bozyer *or, mür.* Goranboy r-nunda yüksəklik. Xalq arasında Bozaran da adlanır. Yamacları yarğanlara parçalanmışdır. Hü. 194 m. Oronim *boz* (yarımsəhra, zəif bitki örtüklü, bozqır) və *yer* (əslində *yar* qədim türk mənşəli söz olub "yarğan", "dərə" mənalarında işlənir) komponentlərinin birləşməsindən düzəlib, "bozqır torpaqlı yarğan" mənasındadır.

Böyük Ağdaş *or, mür.* Gədəbəy r-nunun c. hissəsində dağ. Hü. 3031 m. Coğrafi ad "ağ rəngli böyük qaya" deməkdir.

Böyük Alagöl *hidr, mür.* Kəlbəcər r-nunda, 2750 m. hündürlükdə şirin sulu, axarlı göl. Alagöllər qrupunda ən böyük göldür. Sahəsi 5 kv. km. Azad çayı bu gölə tökülür. Kiçik bir qolla Kiçik Alagöllə birləşir. Mal-qaranı suvarmaq üçün istifadə olunur. Eyniadlı digər göldən fərqləndirmək üçün, eyni zamanda həcminin böyüklüyünə görə belə adlandırılmışdır. *Ala* komponenti burada ətrafdakı qaya və yamacların sudakı əksini bildirir.

Böyük Alagöl *or., sadə.* Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Dağ öz adını ətəyindəki eyniadlı gölün adından almışdır.

Böyük Alatəmır *oyk, mür.* Qax r-nunun Qaxingiloy i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini Qaxingiloy kəndindən çıxmış ailələr vaxtilə *Alatəmır* adlı şəxsə məxsus torpaq sahəsindəki binə yerində saldıqları görə belə adlanmışdır.

Böyük Bəhmənli *oyk, mür.* Füzuli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Quruçayın (Arazın qolu) sahilində, düzənlikdədir. 1917-ci ildə Böyük Bəyimanlı şəklində qeydə alınmışdır. Etnotoponimdir. *Bəhmənlilər* Qarabağ xanlığının həyatında mühüm rol oynamış cavanşirlərin bir qoludur. *Böyük* sözü kəndin adına onu eyniadlı oykonimdən fərqləndirmək üçün əlavə edilmişdir.

Böyük Bəyli *oyk, mür.* Ağdam r-nunun Üçoğlan i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Əsli *Böyükbəylidir*. Keçmiş adı Böyükbəy Tərəkəmə olmuşdur. XIX əsrin sonunda Üçoğlan kənd icmasına mənsub bir qrup tərəkəmə elat öz bəylərinin adları ilə Tərəkəmə Abdalbəy, Tərəkəmə Böyükbəy, Tərəkəmə Mirzəbəy və Tərəkəmə İmamqulubəy adlanırdı. Sonralar toponimin tərkibindən tərəkəmə sözü düşmüş və kənd bəyin adı ilə adlandırılmışdır. Etnotoponimdir.

Böyük Dəhnə *oyk., mür.* Şəki r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Acınohur gölündən 10 km. aralı, Turut çölündədir. Oykonim böyük (ölçü bildirir) və *dəhnə* (fars. "çay ağzı, keçid, suyun əsas mənbədən ayrıldığı yer, suvarma kanalının ağzı, sukeçirən yer, arx başı, arx başında bənd") komponentlərindən düzəlib, "böyük arx başı" mənasındadır.

Böyük Dəkkə *oyk., mür.* Zərdab r-nunun İsaqbağı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsini hacirəsədlə nəslinə mənsub ailələr salmışlar. Kənd böyük olduğuna görə və Bala Dəkkə kəndindən (hazırda Təzəkəndlə birləşdiyinə görə kənd ləğv olunmuşdur) fərqləndirmək məqsədilə belə adlandırılmışdır. "Böyük oba, oymaq" mənasındadır.

Böyük Əmili *oyk., mür.* Qəbələ r-nunun Hacallı i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın sahilindən 2 km. aralı, Əmirvan silsiləsinin c. ətəyindədir. Birinci komponent oykonimi indi mövcud olmayan Kiçik Əmili kəndindən fərqləndirmək üçündür. *Əmili* komponenti isə toponimiyada türk mənşəli kaymaqların (qaymaqların) yeddi qolundan biri olan *imi* (imək) etnonimi ilə əlaqələndirilir.

Böyük Gədik *or., mür.* Qazax r-nunda dağ. Coğaz çayının sol sahilində yerləşir. Hün. 130 m. Oronim *böyük* (ölçü bildirir) və *gədik* (silsilənin batıq hissəsi, hündür dağarası yol) komponentlərindən düzəlib.

Böyük Gərdin *or., mür.* Qazax r-nunun q.-ində, Ermənistanla sərhəddə dağ. Hün. 1137 m. Oronimin ikinci komponenti *gərdənə* termininin təhrif olunmuş formasıdır. *Gərdənə* uca dağ silsilələri arasında maili sahəyə deyilir. Oronimin birinci komponenti isə obyekt ölçü cəhətdən təsvir edir.

Böyük Gilətağ *oyk., mür.* Zəngilan r-nunun Gilətağ i.ə.v.-də kənd. Oxcu çayının (Arazın qolu) sol sahilindən 10 km. aralı Bərgüşad silsiləsinin

ətəyindədir. Keçmiş adı İydəli Gilətağ olmuşdur. Bəzən Böyük Gilyataq variantında da təsadüf edilir. XIX əsrə aid mənbələrdə isə Kirətağ variantında qeydə alınmışdır. Kəndin ərazisi keçmişdə Xocahan (Qubadlı r-nu) bəylərinə məxsus olmuşdur. Kirətağ kəndinin əkin sahəsi az olduğu üçün onun camaatı bu ərazini Xocahan bəylərindən almış və əkin yerinə çevirmişdir. XIX əsrin ortalarında Kirətağdan bəzi ailələr köçərək burada həmişəlik məskunlaşmışlar. Yeni yaşayış məntəqəsi də keçmiş kəndin adı ilə adlandırılmışdır. *Böyük* sözü eyniadlı yaşayış məntəqələrini fərqləndirmək üçün artırılmışdır. Toponimik termin kimi *gilə/kirə* komponenti "əkilməmiş sahə", "daş-kəsəklı yer", *tağ* sözü isə "gillı yer, bitkisiz, otsuz yer" mənalərində işlənir.

Böyük Göl *hidr., mür.* Kəlbəcər r-nu ərazisində göl. Tərtər çayının mənbə hissəsində Sarımsaqlı dağının c.-ş.-indədir. Göl sahəsinin böyüklüyünə görə belə adlandırılmışdır.

Böyük Göyüslü *oyk, mür.* Bərdə r-nunun Kəlbəcər i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Etnotoponimdir. Kəndin *göyüslü* nəslı tərəfindən salınması güman edilir. 1933-cü ildə kəndin adı Böyük Göyüç kimi qeydə alınmışdır. Birinci komponent yaşayış məntəqəsini Kiçik Göyüslü kəndindən fərqləndirmək üçün əlavə edilmişdir.

Böyük Həmyə *oyk., mür.* Siyəzən r-nunun Həmyə i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Keçmiş adı Ərəb Həmyə olmuşdur. *Həmyə* ərəb dilindəki *həmyun* sözündən olub, "himayə edən" deməkdir. *Böyük* fərqləndirici sözdür.

Böyük Hərəmi *or., mür.* Şamaxı r-nunda dağ. Pirsaat çayının orta axarlarından sağda yerləşir, yarıqlarla parçalanmışdır. *Hərəm* (oğru, soyğunçu, qaçaq) deməkdir. Görünür, dağda qaçaq-quldurların gizlənməsi ilə bağlıdır. Oronimin birinci komponenti isə dağın sahəsinin həcmini ifadə edir.

Böyük Həsən Nanoy *or., mür.* Şəmkir r-nunun ərazisində dağ. Şahdağ silsiləsinin şm. yamacında, Şəmkir çayı ilə onun sağ qolu Qoşqar çayının suayrıcında yerləşir. Hün. XIX əsrdə bu ərazidə eyniadlı kənd də qeydə alınmışdır. Oronim Həsənnənə variantında aşiq ədəbiyyatında tərənnüm olunmuşdur. Həsənnənə Həsənbaba oronimi ilə birlikdə vəsf edilmişdir. *Nanoy* dialektlərdəki *nənük/nəniy/nənix* (aciz, zəif, kiçik) sözünün yerli tələffüz formasıdır. Həsənbaba -"böyük Həsən", Həsənnanoy isə "kiçik Həsən" deməkdir. Oronimin birinci komponenti isə, görünür, iki hissədən ibarət olan bu dağın böyük hissəsinin adlandırılmasında iştirak edir.

Böyük Xınıslı *oyk, mür.* Şamaxı r-nunun Şamaxı şəhər i.ə.v.-də kənd. Xınıslı çayının (Zoğalavay çayının qolu) sağ sahilində, Meysəri silsiləsinin (Böyük Qafqaz) ətəyindədir. Əvvəllər r-nun ərazisində Kiçik Xınıslı (və ya Dərə Xınıslısı) kəndi də olmuşdur. İndi bu kənd Şamaxı şəhərinin bir məhəlləsidir. Orta əsrlərdə Türkiyədə Xınıslı adlı şəhər və vilayət olmuşdur. Səlcuqlar,

Səfəvilər dövlətlərinin siyasi həyatında mühüm rol oynamış *xınısluların* adını daşıyır. Etnotoponimdir.

Böyük Xoşdarlı *oyk, mür.* Tovuz r-nunun Yanıqlı i.ə.v.-də kənd. Çınqıl silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi dağlıq ərazidə, Zəyəm çayının hər iki sahilində vaxtilə mövcud olmuş karvan yolunun üstündə Xan körpüsünün üstündəki keçid yolu ağzında yerləşir. Qədim mənbələrdə *qoş/koş/xoş* fonetik tərkibləri iki mənada qeyd alınmışdır: "köç, köçəri" və "ağıl" (isti hava şəraitində qoyun-quzu saxlanan yer), *-dar* fars mənşəli olub, isimlərə qoşularaq vəzifə bildirən substantiv isimlər yaradan şəkilçidir. -// isə varlıq bildirir. Toponimin izahı yaşayış məntəqəsinin karvan (köç) yolunun ağzında yerləşməsi ilə bağlıdır.

Böyük Işıqlı *or., mür.* Laçın r-nunun c.-q.-ində, Ermənistanla sərhəddə dağ. Qarabağ yaylasında ən yüksək zirvələrdən biridir. Hün. 3552 m. Yamacında Işıqlı Qaragölü

yerləşir. *Işıqlı* komponenti dağın (başı daim qarla örtülü olduğundan) işıq saçdığını, parıldadığını bildirir.

Böyük Kəhrizli *oyk., mür.* Ağcabədi r-nunun Kəhrizli i.ə.v.-də kənd. Qarqar çayının sol sahilindən 2 km. aralı, Qarabağ düzündədir. Ərazidəki Bala Kəhrizli kəndindən fərqləndirmək üçün belə adlandırılmışdır. *Kəhriz* "içməli suyu olan quyu, bulaq" deməkdir.

Böyük Kəngərli *oyk., mür.* Kürdəmir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Yuxarı Şirvan kanalının sahilində, Şirvan düzündədir. Etnotoponimdir. Birinci komponent ərazinin sahəsinin genişliyini bildirir.

Böyük Kəsik *or., mür.* Qazax r-nunda Qarayazı çölünə doğru uzanmış alçaq sıra dağlardır. Ən hündür nöqtəsi 330 m. Oronim *böyük* və *kəsik* (dağ sırasının alçaq hissəsi, təbii kəsilmiş yer) komponentlərindən düzəlib, "Kəsik dağının hündür hissəsi, zirvəsi" deməkdir.

Böyük Kəsik *oyk, sadə.* Ağstafa r-nunun Sadıqlı i.ə.v.-də qəsəbə. Yaşayış məntəqəsi adını eyniadlı dağın adından almışdır.

Böyük Kirs *or., mür.* Laçın, Xocavənd və Şuşa r-nlarının sərhədində dağ. Hün. 2725 m. Qarabağ silsiləsində ən yüksək zirvələrdən biridir. Allı çayı Böyük Kirsdən başlanır. Kiçik Kirs oronimindən fərqləndirmək məqsədilə belə adlandırılmışdır. *Kirs* toponimik termin kimi "şiş təpə, sıldırım dağ" mənalarında işlənir.

Böyük Kolatan *oyk., mür.* Masallı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sağ sahilindən 6 km. aralı, Lənkəran ovalığındadır. Külotan variantında da qeyd alınmışdır. Əvvəllər bu ərazidə bir Kolatan kəndi mövcud idi. Sonralar indiki Kiçik Kolatan yaşayış məntəqəsi yarandıqda keçmiş Kolatan kəndi Böyük Kolatan adlandırılmışdır. Talış dilində "meşədə təmizlənmiş, açılmış sahə" (tala) *külət* adlanır.

Böyük Qacar *oyk., mür.* Bərdə r-nunun Şirvanlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Oykonim *qacar* tayfa adı ilə bağlı yaranmışdır. *Böyük* sözü toponimi digər eyniadlı yaşayış məntəqələrindən fərqləndirmək üçün əlavə edilmişdir. 1933-cü ildə Böyük Qəcər variantında qeydə alınmışdır.

Böyük Qafqaz *or., mür.* Qafqazda dağ sistemi. Qara dənizlə Xəzər dənizi arasındadır. Şimali Qafqazı Cənubi Qafqazdan ayırır. *Böyük* burada fərqləndirici, eyni zamanda ölçü bildirən sözdür.

Böyük Qaladərəsi *oyk., mür.* Şuşa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Köhnəkənd, Sovet hakimiyyəti illərində Kirov, Metsqaladərəsi olmuşdur. 1992-ci ildən bu adla rəsmiləşdirilmişdir. Oykonim "Qala (Şuşa nəzərdə tutulur) dərəsindəki böyük kənd" deməkdir.

Böyük Qaramurad *oyk., mür.* Gədəbəy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qaramurad çayının (Zəyəm çayının qolu) sahilində, Şahdağ silsiləsinin ətəyindədir. Toponim *Qaramurad* şəxs adı ilə bağlıdır. Birinci komponent yaşayış məntəqəsini həcm cəhətdən eyniadlı digər yaşayış məntəqəsindən fərqləndirir.

Böyük Qarasu *hidr., mür.* Kürdəmir və Ucar r-nları ərazisində Göyçay çayının daşqın sularından əmələ gəlmiş göl-bataqlıq. *Böyük* (iri) və *qarasu* (yeraltı sular) sözlərindən düzəlib. "Yeraltı sulardan qidalanan böyük göl" deməkdir.

Böyük Qışlaq *oyk., mür.* Tovuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Əsrək çayının (Axınca çayının qolu) sol sahilində, Murğuz silsiləsinin (Kiçik Qafqaz) ətəyindədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, kəndi XVIII əsrin sonu, XIX əsrin əvvəllərində Qarabağdan köçüb gəlmiş ailələr *qışlaq* yerində salmışlar. Ona görə də kənd belə adlandırılmışdır. *Böyük* sözü isə kəndi eyniadlı digər yaşayış məntəqələrindən fərqləndirməyə xidmət edir.

Böyük Qobu *hidr., mür.* Şəki r-nu ərazisində çay. Hidronim "böyük dərə" mənasındadır.

Böyük Qoşqar *hidr., mür.* Daşkəsən r-nu ərazisində çay. Şəmkir çayının sağ qoludur. Çay öz adını Qoşqar dağının adından almışdır. Birinci komponent isə eyniadlı iki su hövzəsini bir-birindən fərqləndirmək, eyni zamanda hövzənin uzunluğunu, həcmiini bildirmək məqsədilə artırılmışdır.

Böyük Qubah *or., mür.* Balakən r-nu ərazisində, Baş Qafqaz silsiləsinin qolu üzərində zirvədir. Balakən çayı ilə Mazım çayının suayırıcını təşkil edir. Hün. 2101 m. Oronim "böyük qübbə, böyük yüksəklik, bürc" deməkdir.

Böyük Mərcanlı *oyk., mür.* Cəbrayıl r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Araz çayının sol sahilindən 2 km aralı, düzənlikdədir. Keçmiş adı Mərcanlı olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Qarabağ xanı İbrahimxəlil xanın oğlu Cəfərqulu xanın mülkü olmuş Lənbəran kəndindən (Bərdə r-nu) köçürülmüş

mərcanlı nəslinə mənsub ailələr Maralyan kəndinin ərazisində salmışlar. Sonralar Mərcanlı kəndindən köçən bir qrup ailə Yuxarı Mərcanlı kəndinin əsasını qoydular. Qarşılığı Cocuq Mərcanlı olmuşdur.

Böyük Mişovdağ *or., mür.* Əli Bayramlı r-nunun c.-ş. hissəsində dağ. Hün. 292 m. Türk dillərində *mişə* "əyri", "arakəsmə" mənalarında işlənmişdir. Oronim "uzun arakəsmə dağ" deməkdir.

Böyük Murovdağ *or., mür.* Balakən r-nu ərazisində dağ. R-n mərkəzindən şm.-ş.-də yerləşir. Hün. 3381 m. Böyük Murov variantında da qeydə alınmışdır. *Murov* komponenti toponimiyada "suayrıcı" mənasında işlənir. *Böyük* komponenti isə dağı eyniadlı digər dağ adından fərqləndirmək üçün əlavə edilmişdir. Oronim "böyük suayrıcı dağı" deməkdir.

Böyük Muruq *oyk., mür.* Qusar r-nunun Əcəxur i.ə.v.-də kənd. Yan silsiləsinin (Böyük Qafqaz) ətəyindədir. Yerli əhali arasında Çexi Murux da deyilir. Güman etmək olar ki, *murux-muxur* sözünün fonetik dəyişikliyə uğramış formasıdır. Toponimiyada *Muxur* "keçə alaçıq" mənasında işlənir. Oykonomim "böyük oba, böyük aul" mənasındadır.

Böyük Oriyat *oyk, mür.* Neftçala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. 1933-cü ildə Böyük Oriyat variantında qeydə alınmışdır. Keçmişdə Kürün sağ sahilində Köhnə Oriyat, sol sahilində isə Yeni Oriyat adlı iki kənd olmuşdur. Köhnə Oriyat sonralar Böyük Oriyat adı ilə əvəz olunmuşdur. Etnotoponimdir. Monqolların *uryat* tayfasının adındandır. Keçmiş Şəki və Quba xanlığında da Oriyat adlı yaşayış məntəqələri olmuşdur.

Böyük Pirəli *oyk., mür.* Qəbələ r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Topalançayın (Türyan çayının qolu) sahilində, Alazan-Həftəran vadisindədir. 1933-cü ildə Böyük Pirəlli variantında qeydə alınmışdır. Keçmiş adı *Piralili* olmuşdur. Etnotoponimdir. XIX əsrdə bu kənddən çıxmış ailələr Kiçik Pirəlli (Cocuq pirəli də adlanır) kəndini saldıqdan sonra əvvəlki kənd Böyük (əsas) Pirəli adlanmışdır.

Böyük Siyəki *or., mür.* Abşeron yarımadasında dağ. Sumqayıt şəhəri ərazisində Kənda çayı ilə Çigil çayı arasında yerləşir. Hün. 792 m. Dağın adı tat dilində "böyük qara dağ" kimi izah olunur.

Böyük Söyüdlü *oyk., mür.* Oğuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Türyan çayının sağ sahilindən 6 km. aralı, Daşüz silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrin əvvəllərinə aid sənədlərdə Söyüt formasında qeydə alınmışdır. XIX əsrin ortalarında həmin kənddən Bala Söyüdlü (hazırda mövcud deyil) adlı başqa bir yaşayış məntəqəsi yarandıqdan sonra əvvəlki kənd Böyük Söyüdlü adlandırılmışdır. Bəzi tədqiqatçıların fikrincə, toponim uyuğurların *soyat* tayfasının adındandır.

Böyük Suval *or., mür.* Qusar r-nunda, Qusar çayının sol sahilində dağ. Hün. 1906 m. Oronim *böyük* və *suval* (ləzgi dilində "dağ") sözlərindən ibarət olub, "böyük dağ" deməkdir.

Böyük Şamlıq *oyk., mür.* Tovuz r-nunun Qəribli i.ə.v.-də kənd. Kiçik Qafqaz dağlarının yamacındadır. Kəndin yaxınlığındakı Şəkərbəy dağlarının yamacları şam ağacları ilə zəngin olduğu üçün belə adlandırılmışdır. Buradakı *böyük* sözü ərazinin həcmcə genişliyini bildirir.

Böyük Tağlar *oyk., mür.* Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. XIX əsrdə burada gəlmə ermənilər yerləşdirildikdən sonra kəndin adı tədricən erməniləşdirilərək Metstağlar (*mets* ermənicə "böyük" deməkdir) kimi rəsmiləşdirilmişdi. Toponimin əsasını təşkil edən *taq/tağ* sözü türk dillərində "sahə", "məhəllə", "yer" mənasındadır, *-lar* cəm şəkilçisi, *böyük* isə fərqləndirici sözdür. 1992-ci ildən kəndin adı özünə qaytarılmışdır.

Böyük Tava *or., mür.* Xəzər dənizində Abşeron arxipelaqı adalarından biridir. Pirallahı adası ilə Çilov adası arasında yerləşir. Uzunluğu 550 m., eni 180 m.-ə yaxındır. Şm. hissəsi daşlıq, c. hissəsi qumluqdur. *Tava* coğrafi termin olub, "sal daş, yastı daş" mənasında işlənir. Adaya ad onun relyef xüsusiyyətinə görə verilmişdir. *Böyük* komponenti fərqləndirici xüsusiyyətə malikdir.

Böyük Turut *or., mür.* Şəki yaylasının q. hissəsində dəre. Dərədən Turut çayı axdığı üçün belə adlanır. Tədqiqatçıların fikrincə, Turut, Tərtər, Sərsur, Turtu, Turtur variantlarında qeydə alınmış bu toponimin iki min illik tarixi var. Qarabağın böyük çayı sayılan Tərtər Turutun paralellərindən biridir. *Tərtər* qıpçaq tayfalarından birinin adıdır.

Böyük Umalla *or., mür.* Balakən r-nunda dağ. Oronim *böyük* və *umalla* (umumal/ umumul Qafqaz dillərində "ata" deməkdir) komponentlərindən düzəlib, "böyük ata" mənasındadır.

Böyük Zirə *or., mür.* Xəzər dənizində, Bakı arxipelaqında ada. Bakı buxtasını dənizdən ayıran adalardan ən böyüyüdür. Toponimin tərkibindəki *zirə* komponenti ərəb dilindəki *cəzirə* (ada, yarımada) sözündəndir. XVIII əsrin əvvəllərində Xəzərin q. sahillərinə, Bakı üzərinə yürüş edən Pyotrun gəmiləri Bakı arxipelaqına daxil olduqda topoqraflar adanı Nargin (Baltik dənizində Fin körfəzindəki eyniadlı adanın adı) adlandırmışdılar. Sonralar bu ad elə də rəsmiləşdirilmişdi.

Böyükdaş *or., mür.* Ağdərə r-nunda, r-n mərkəzindən c.-da dağ. Hün. 833 m. Mənbələrdə Böyükdaş variantında da qeydə alınmışdır. Oronim birinci variantda eyniadlı iki dağın həcmcə böyüyünü, ikinci variantda isə dağın (daşın) böyüklüyünü göstərir.

Böyükçay *hidr., mür.* Zaqatala r-nu ərazisində çay. Çay ərazidəki su obyektlərinə nisbətən uzunluğu ilə fərqləndiyinə görə bu adı almışdır.

Böyükdaş *or., mür.* Qaradağ (Bakı) r-nunda, Qobustan qəs.-də və Duvannı d.y. stansiyasından 4 km. q.-də, Abşeron yaşlı əhəngdaşı ilə örtülü dağ və tunc dövrü yaşayış yeri. Zirvəsi yastıdır, hər tərəfdən 10-15 m. hündürlükdə uçurumla əhatə olunmuşdur. Ehtimal ki, qədim qobustanlılar Böyükdaşın zirvəsindən vəhşi heyvanları qovub uçuruma salmaq üçün təbii tələ, sonralar

qonşu qəbilələrin hücumundan qorunmaq məqsədilə yaşayış yeri - qala kimi istifadə etmişlər. Kiçikdaş dağından hündür olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Böyükdağ *or., mür.* 1. Abşeron yarımadasının mərkəzi hissəsində palçıq vulkanıdır. Hün. 110 m. Kiçik dağ palçıq vulkanından çökəkliklə ayrılır; 2. Lerik r-nu ərazisində dağ. Dağ yüksək, böyük olmasına görə belə adlandırılmışdır.

Böyükdüz *or., mür.* Babək r-nu ərazisində düz. Araz çayının sol sahili boyu uzanır. Düzenliyin ümumi meyli Arazın yatağına doğrudur. Yarımşəhra təbiətə malik olan bu ərazidən qış otlığı kimi istifadə edilir. Oronim düzün sahəsinin genişliyini bildirir. Ərazidə Böyükdüz dağı da vardır. Hün. 957 m. Coğrafi obyekt geniş ərazini əhatə etdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Böyükdüz *oyk., sadə.* Babək r-nunda kənd. Böyükdüz adlı sahədə salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Böyüknohur *hidr., mür.* Quba r-nu ərazisində göl. *Böyük* və *nohur* (monqol. "göl") sözlərindən ibarət olan bu hidronim obyektin sahəsinin böyüklüyünü bildirir.

Böyükşor *hidr., mür.* Abşeron yarımadasının mərkəzi hissəsində axarsız şor göldür. Səviyyəsi sabit deyildir. Sahəsi 10 kv. km. Yod istehsal edir. Keçən əsrin 40-cı illərində göldən duz çıxarılırdı. Abşeronda bütün duzlu sahələrə, göllərə *şor* deyilir. Sahəsinin nisbətən genişliyinə görə bu adı almışdır.

Böyükşor *oyk., sadə.* Bakı şəhərində qəsəbə. Böyükşor gölünün yaxınlığındadır. Adını eyniadlı göldən almışdır.

Böyüktala *oyk., mür.* Balakən r-nunun Hənifə i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Böyük Tala adlı sahədə salındığına görə kənd həmin yerin adı ilə adlandırılmışdır. *Tala* "meşədə ağacsız yer, açıqlıq" deməkdir. Talanın sahəsinin böyüklüyü oykonimdə əks olunmuşdur.

Brazmançay *hidr., mür.* Cəlilabad r-nunda çay. Hidronim *bir* (talış dilində "qol", "budaq"), *azman* (böyük) və *çay* (su hövzəsi) komponentlərindən ibarət olub, "böyük çayın qolu" deməkdir.

Brne *hidr., sadə.* Yardımlı r-nu ərazisində çay. Hidronim *bır* ("qol", "budaq") və *-ne* (Azərbaycan toponim yaradıcılığında iştirak edən topoformant. Müq. et: Xilxına, Kırna, Bilnə, Zərnə, Zərdənə və s.) komponentlərindən düzəlib, "qol" (burada çay qolu) deməkdir. Altayda qeydə alınmış Barnaul toponiminin birinci komponenti bu hidronimlə paralellik təşkil edir.

Bucaq *hidr., sadə.* Oğuz r-nu ərazisində çay. Etnohidronimdir. Türkdillil bulqarların bir qolu olan *bucaqların* adındandır. Qax r-nunun İlisu kəndində *bucaq tabun* adlı nəsil qeydə alınmışdır.

Bucaq *oyk., sadə.* Oğuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Daşağıl çayının sol sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrdə kəndin ərazisində Güllü Bucaqlı adlı icma olmuşdur. Sonralar onların bir hissəsi Daşağıl kəndi yaxınlığında yerləşdiyinə görə Bucaq Daşağıl, digər hissəsi isə

Muxas kəndi yaxınlığında olduğuna görə Muxas Bucaqlı adlanmışdır. Kənd Qozluçayın sahilində yerləşdiyinə görə Qozlu Bucaq da adlanırdı. Etnotoponimdir. Türkiyədə Bucaq, Moldovada Bucaq çöli və Bucaq adlı yaşayış məntəqəsi var.

Bucaqdərə *hidr., mür.* Oğuz r-nu ərazisində çay. Hidronim *bu* (qədim türk dillərində "buxar", "su buxarı", "suyun üzərində duman"), *çay* (su hövzəsi) və *dərə* (mənfi relyef forması) sözlərindən düzəlib, "dumanlı çay dərəsi" deməkdir.

Budaqdərə *oyk., sadə.* Laçın r-nunun Şəlvə i.ə.v.-də kənd. Qarabağ yaylasındadır. Kənd Budaqdərəsi adlı yerdə salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Etnotoponimdir. 1933-cü ildə İmişli (Qaradonlu) r-nu ərazisində Budaqlı adlı kənd də qeydə alınmışdır.

Buduq *or., sadə.* Quba r-nunun Buduq kəndi yaxınlığında dağ. Hün. 2045 m. Etnotoponimdir.

Buduq *oyk., sadə.* Quba r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın sol sahilindən 2 km. aralı, Yan silsiləsinin yamacındadır. Azərb.-nin qafqazdilli etnik qruplarından biri olan *buduqluların* məskun olduğu kəndlərdən biridir. Etnotoponimdir.

Buduq *hidr., sadə.* Quba r-nunun Buduq kəndi yaxınlığında min. bulaq. Kükürd qoxulu 2 isti bulaqdan ibarətdir. Etnotoponimdir.

Buxovludağ *or., mür.* Zaqatala r-nu ərazisində dağ. Türk dillərində *buk/bux* "meşə", *bukov* "meşə ilə örtülmüş" mənalarında işlənir. Oronim "meşə ilə örtülmüş dağ" deməkdir.

Buğadaş *or., mür.* Şuşa r-nunun Zarıslı kəndindən c.-da dağ. Hün. 2154 m. Turşsu qəsəbəsi ilə Zarıslı kəndinin sərhədindədir. Oronim *buğa* (erkək maral və ya ümumiyyətlə iribuynuzlu heyvanların erkəyi) və *daş* (qaya, dağ) komponentlərindən düzəlib. Dağ ətrafında tez-tez buğa görünməsinə görə bu adı almışdır. Özbəkistanda Buka, Rusiyanın Çita vilayətində Bukaçaça, Ukraynada Bukaçay toponimləri qeydə alınmışdır.

Buğdadağsu *hidr., mür.* Gədəbəy r-nu ərazisində çay. Mənbəyini Daşkəsən r-nundakı Boğda dağının ətəyindən aldığına görə çay belə adlandırılmışdır. Hidronimdə dağın adı bir qədər təhrifə uğramışdır (o - u).

Bulaqotağı *oyk., sadə.* Ağdaş r-nunun Qəsil i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. 1917-ci ildə oykonim Bulaqyotağı şəklində qeydə alınmışdır. Güman etmək olar ki, coğrafi adın əsl elə budur. Oykonim *bulaq* (yeraltı suların yerin üstünə təbii çıxışı) və *yataq* (mənbə) sözlərindən düzəlib, "bulağın mənbəyi, çıxdığı yer" deməkdir.

Bulanıq *hidr., sadə.* Goranboy r-nu ərazisində çay. Çayın suyu tutqun, bulanıq olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Bulanıqçay *hidr., mür.* 1. Dəvəçi r-nu ərazisində çay; 2. Balakən r-nu ərazisində çay. Hidronim *bulanıq* (tutqun, çirklı) və *çay* (su hövzəsi) sözlərindən düzəlib, çay suyunun keyfiyyətini, rəngini bildirir.

Bulanıqsu *hidr., mür.* 1. Qax r-nu ərazisində çay. Qurmux/Kürmük çayını əmələ gətirən qollardan biridir; 2. Ağdərə r-nunda çay. Keşişkənd çayı da adlanır. Bəzi mənbələrdə Bulanıqsu variantında da qeydə alınmışdır. Suyu bulanıq, tutqun, qeyri-şəffaf olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Bulduq *oyk., sadə.* Sabirabad r-nunun Ulacalı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Muğan düzündədir. Kəndin adı türk dillərindəki *bulunluq* sözünün təhrif formasıdır. Oykonom *bulun* (künc, çay körfəzi, buxta, çay döngəsi) və *-duq* (*-luq*) komponentlərindən ibarət olub, "çay döngəsi" mənasındadır. Kənd həqiqətən Kür çayının sahilində, onun bulunduğu, burulduğu yerdedir.

Bulla *or., sadə.* Bakı arxipelaqında ən böyük adadır. Ada palçıq vulkanının püskürməsindən əmələ gəlmişdir və hazırda burada fəaliyyətdə olan vulkan var. Adada qoruq təşkil edilmişdir. Digər adı Xərə Zirədir. Oronim XVIII əsrdən etibarən Xəzər sahillərində kəşfiyyətlə məşğul olmuş avropalıların adaya verdiyi addır. *Bulla* latın dilində "girdə yer, halqa" deməkdir.

Buludlu *oyk., sadə.* İmişli r-nunun Təklə i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Kənd təkləlilərin *buludlu* (*bulutlu*) nəslinin adını daşıyır. Etnotoponimdir.

Buludyer/Buludyeri *or., mür.* Quba r-nun-da dağ. Qaraçay və Babaçay çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 2254 m. Dağın adı zirvəsinin tez-tez buludla örtülməsi ilə əlaqədardır. Etnotoponim də ola bilər.

Bulutan *oyk., sadə.* Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. 1823-cü ilin məlumatına görə, kənd cəmi bir ailədən ibarət məntəqə olmuşdur. Etnotoponimdir.

Bum *hidr., sadə.* 1. Qəbələ r-nunda çay. Türyan çayının sol qoludur. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacından (3400 m. hündürlükdən) başlanır. Uzunluğu 51 km. Suvarma üçün istifadə olunur. Çayda bəzən güclü sel hadisələri də olur; 2. Qəbələ r-nunun Qəmərvan kəndindən 5 km. şm.-da Bum çayı dərəsində min. bulaq. Kükürd qoxuludur. Müalicə üçün istifadə edilir.

Bum *oyk., sadə.* Qəbələ r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Bum çayı sahilində, Kümə dağının ətəyindədir. Türk dillərində *bum/ bom* "çayın dərəsi, çətin keçilən yeri" kimi izah olunur. Yaşayış məntəqəsi yerləşdiyi ərazinin adını daşıyır.

Bunud *oyk., sadə.* Qəbələ r-nunun Vəndam i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrin əvvəllərində Vəndam kəndindən yaranmış dörd kiçik məntəqədən (Nohurqışlaq, Seyidqışlaq, Həzrə və Bunud) biridir. Yerli əhali oykonimi Bulud kimi tələffüz edir. Kənd əvvəllər *Buludun suyu* adlı kiçik çayın sahilində salınmış, sonralar buraya köçürülmüşdür. Adını kəndə vermiş çay da öz adını *buludlu* nəslindən almışdır.

Buratəpə *or., mür.* Gədəbəy r-nu ilə Ermənistanın Vardenis r-nu sərhədində, Şahdağ silsiləsində aşırım. Hün. 2880 m. Şəmkir çayının hövzəsindən Göyçə gölü hövzəsinə gedən quru yolu bu aşırımdan keçir. Azərb. dilinin dialektlərində *bura* sözü "döngə, aşırım" mənalarında işlənir, *təpə* isə müsbət relyef formasıdır. Başqırdıstanda Bura, Ermənistanda Burakan adlı yaşayış məntəqələri qeydə alınmışdır.

Burkandul *oyk., sadə.* Lerik r-nunun Nüvədi i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. 1508-ci ildə Bərkandul, 1917-ci ildə Burxandul, 1933-cü ildə Burqandul, 1961-ci ildə Brkandul variantlarında qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılar kəndin adını talış dilindəki *bir* (böyütkən kolu) və *kandul* (mağara, oyuq) sözləri əsasında "böyütkənli dərə, oyuq" kimi izah edirlər. Rusiyanın Maqadan vilayətində də Burkandya adlı yaşayış məntəqəsi var.

Burovar *oyk., sadə.* Cəlilabad r-nunun Ləkin i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin yamacındadır. Kənd ərəzidəki eyniadlı silsilənin adını daşıyır.

Burovar *or., mür.* Lənkəran və Cəlilabad r-nları ərəzində, Talış dağ sistemində silsilə. Oronim talış dilindəki *bur* (hündür, yüksək) və *var* (yer) sözlərindən düzəlib, "hündür yer, yüksəklik" mənasındadır.

Burovdal *or., mür.* İsmayilli r-nu ərəzində dağ. Adını ərəzidəki eyniadlı yaşayış məntəqəsindən almışdır.

Burovdal *oyk., sadə.* İsmayilli r-nunun Həftəsov i.ə.v.-də kənd. Babadağın ətəyindədir. Yerli əhali arasında Babadərəsi və ya Pirədərə də adlanır. Oykonom *burov* (yüksəklik) *dal/dul* (dərə) sözlərindən düzəlib, "dağın dərəsi" deməkdir.

Bursut *oyk., sadə.* Astara r-nunun Asxanakəran i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərəzidədir. Oykonomi tədqiqatçılar "alış-veriş yeri, bazar" mənasında izah edirlər. Altayda Bursol adlı yaşayış məntəqəsi, Türkiyədə Bursal şəhəri var.

Buruc *oyk., sadə.* Tərtər r-nunun Sarıçalı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. İlk dəfə XVI əsrə aid mənbələrdə Büruncru variantında təsadüf olunur. 1917-ci ildə Cavanşir qəzasında Təzə Bruc və Bruc Həsənqaya adlı iki yaşayış məntəqəsi, Lənkəran qəzasında Burçalı, 1933-cü ildə Zəngilanda Burcalılar adlı kəndlər qeydə alınmışdır". Mənbələrin məlumatına görə, kənd əvvəllər Ağdərə r-nunun Şorbulaq adlı ərəzində olmuşdur. 1918-ci ildə erməni qırğınları zamanı əhali indiki ərəziyə köçmüş, yeni yaşayış məntəqəsinə əvvəlki adı verilmişdir. Ərazidə Buruc adlı əkin yeri də var. Kəndin əhalisi kolanı tayfasına mənsub ailələrdən ibarətdir. Azərb. dilinin yerli dialektlərində *burusux* "əyri, tutqun", *buruz* "ədavət, kin", "acıqlı, kinli" mənalarında işlənmişdir.

Buruq *oyk., sadə.* Lerik r-nunun Kirəvud i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin yamacındadır. Türkdilli komanların *buruk* tirəsinin adı ilə əlaqələndirilir. XIX əsrdə Şimali Qafqazda Üç Buruqlu kəndi qeydə alınmışdır.

Burunki *or., sadə.* Xəzər dənizinin adalarından biri. "Çıxıntı" mənasındadır.

Burunqovaq *oyk., sadə.* Xanlar r-nunun Poylu i.ə.v.-də kənd. Qabırrı çayının sahilində, ovalıqdadır. XIX əsrin sonunda iri mülkədar nəslə olan Şahmalıyevlərin tabeliyindən çıxan Samux əhalisinin bir hissəsi Qabırrı çayının aşağı axarında, çayın burulduğu yerdəki Burunqovaq adlı yerdə məskən salmışdı. Qovaqlıq indi də qalır. Kənd həmin yerin adı ilə adlandırılmışdır. *Burun* komponenti toponimiyada "çixıntı" mənasında işlənir. 1917-ci ildə oykonim *Burun Qonçaq* variantında qeydə alınmışdır. Ukraynada *Burin*, Qazaxıstanda *Burunday*, Şimali Osetiyada *Buron* adlı yaşayış məntəqələri də mövcuddur.

Burunlu *oyk., sadə.* 1. Zəngilan r-nunun Şayıflı i.ə.v.-də kənd. Oxçu çayının (Arazın qolu) sahilində, dağətəyi ərazidədir. Zəngəzur silsiləsində Xüstub dağının tirələrindən birinin sərt döngəli çixıntısında yerləşdiyi üçün belə adlanır. Kəndi dərzili tayfasına mənsub ailələr salmışlar. Yerli əhali tərəfindən *Büründü* kimi tələffüz edilir; 2. Zərdab r-nunun Məlikli i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi *Burunlu* adlı yerdə salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Kür çayı əvvəllər bu ərazidən keçirmiş və onun sərt əyildiyi yerə *Burunlu* deyilmişdir. Kəndi XIX əsrdə müskürlü icmasına mənsub ailələr saldığına görə *Burunlu Müskürlüsü* də adlanmışdır.

Burunsuval/Burunoval *or., mür.* İsmayılı r-nu ərazisində dağ. Dəvəbatan çayının sol sahilindədir. Hün. 1110 m. Oronim *burun* (çixıntı) və *suval* (lay daş, tava, dağ) komponentlərindən düzəlib, "dağ burnu" deməkdir.

Burvənd *oyk., sadə.* Sabirabad r-nunun Xiləmirzəli i.ə.v.-də kənd. Kürün sol sahilində, Şirvan düzündədir. XIX əsrdə xiləmirzəli tayfasının burada *Burvənd* adlı oymağı olmuşdur. Sonralar oymaq böyüyərək kəndə çevrilmişdir. 1917-ci ildə kəndin adı *Buravənd* kimi qeydə alınmışdır. Etnotoponimdir.

Burzubənd *oyk., sadə.* Astara r-nunun Kijəba i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Əsl adı *Barzəband* olmalıdır. Toponim talış dilindəki *barz* (uca, hündür, yüksək) və *band* (dağ, təpə) sözlərindən ibarət olub, "kiçik dağ", "təpə" mənasındadır. Kənd öz adını eyniadlı dağdan almışdır. Başqırdıstanda *Burzyan* adlı r-n da mövcuddur.

Burzunbul/Bürzünbül *oyk., sadə.* Yardımlı r-nunun Hamarkənd i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sahilində, Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Yerli əhalinin verdiyi məlumatlara görə, kənd orada mövcud olmuş *Pirzumbul* pirinin adındandır. Müxtəlif illərdə *Burzumbuli* (1917), *Bürzünbül* (1933) variantlarında qeydə alınmışdır.

Buynuz *oyk., sadə.* İsmayılı r-nunun Topçu i.ə.v.-də kənd. *Buynuz* dağının ətəyində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsi keçmişdə *Qızır* və *Qərcə* kəndlərindən köçüb gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kənd adını *Buynuz* dağının adından almışdır. Türk dillərində *buynuz* sözü "ön, qabarıq hissə, çixıntı" mənalarında işlənmişdir. Dağın adını mal *buynuzuna* oxşaması ilə də əlaqələndirirlər.

Buzbulaq *or., sadə.* İsmayılı r-nu ərazisində dağ. Dağ öz adını buradakı bulağın adından almışdır. Belə ehtimal edirlər ki, bulağa ad suyunun soyuq olması ilə əlaqədar verilmişdir. *Buz/bus* sözü qədim türk dillərində "dağ çıxıntısı", "burun" mənalarında da işlənmişdir.

Buzduxqar *oyk., mür.* Kəlbəcər r-nunda qəsəbə. Adını ərazidəki dağın adından almışdır.

Buzluq *hidr., sadə.* Goranboy r-nu ərazisində çay. Kürək çayının sağ qoludur. Mənbəyini Murovdağ silsiləsinin şm. yamacından (3360 m. hündürlükdən) Buzluq adlı yerdən alır. Uzunluğu 33 km. Bala Kürək çayı da adlanır. Adını öz mənbəyinin adından almışdır. Rusiyada Xopyor və Samara çaylarının sol qolları da Buzulik adlanır.

Buzluq *oyk., sadə.* Goranboy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Buzluq çayı sahilində, Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir. Kənd adını Buzluq çayının adından almışdır. Başqırdstanda Buzdak, Rusiyanın Orenburq vilayətində Buzuluk adlı yaşayış məntəqələri qeydə alınmışdır.

Buzluq *or., sadə.* Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Hün. 2390 m. Dağın quzey yerlərində, qayalar arasında yay fəslində də buz olduğu üçün belə adlandırılmışdır. Keçmişdə dağ yaylaq yeri olmuşdur. Dağın ərazisində Buzxana adlı yer də var.

Buzovdağ *or., mür.* Şəmkir r-nunda dağ. Cəyir çayı ilə Şəmkir çayının suayrıcında yerləşir. Hün. 1671 m. Dağda keçmişdə buzovlar üçün ayrılmış otlaq sahəsi olduğuna görə belə adlandırılmışdır. Oronim rus dilində tərtib edilmiş xəritələrdə *Telyaçi buqor* (Buzov Təpəsi) kimi qeydə alınmışdır.

Buzovna *oyk., sadə.* Bakı şəhəri, Əzizbəyov r-nunda ştq. (1937-ci ildən). Xəzər dənizi sahilindədir. Azərb.-nın qədim yaşayış məntəqələrindəndir. Toponimi qədim *bozakların* (bozoğuzların) adı ilə əlaqələndirirlər. Ehtimal etmək olar ki, dəniz sahilində yerləşən yaşayış məntəqəsi "çıxıntı, burun" mənalı *buz* sözü ilə bağlıdır.

Bülbülə *oyk., sadə.* Bakı şəhəri, Suraxanı r-nunda ştq. (1936-cı ildən). XIX əsrə aid mənbədə Bilbilə kimi qeyd olunur. Şor gölünün kənarındadır. *Pilpilə* (neftli qazın köpüklənib çıxdığı yer, palçıq vulkanı) sözünün təhrif forması hesab olunur. Pirsaat çayı sahilində Pilpilə adlı palçıq püskürən kiçik dağ da var.

Bülbülüdağ *or., mür.* Şəki r-nu ərazisində dağ. 1917-ci ildə Lənkəran qəzasında Bülbülü adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır. Oronim "palçıq vulkanı" mənasında ola bilər. Bu söz *bilbıla* formasında "ilgim" mənasında da işlənir.

Bülbültasov *hidr., mür.* Ağdərə r-nunda göl. Gölün ilğımla bağlı olması güman edilir.

Büllurbulaq *oyk., sadə.* Xızı r-nunda kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Vaxtilə burada gəlmə molokan ailələri yaşamış və yaşayış

məntəqəsini buradakı bulağın adı ilə *Çistiy klyuç* adlandırmışlar. Sonralar əhali yaşayış məntəqəsini tərk edib ətraf ərazilərə yayılmışdı. 1988-1989-cu illərdə Ermənistandan didərgin salınmış azərb. ailələri burada yerləşdirilmiş və keçmiş dağ kəndi yenidən abadlaşdırılmışdır. Kənd öz adını ərazidəki saf bulaqdan almışdır.

Bülüdül/Bülüldül *oyk., mür.* Lerik r-nunun Osyedərə i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Tədqiqatçılar toponimi *Bolu* (şəxs adı) və *dul* (hündür təpələr arasında çökəklik) komponentlərinin birləşməsi kimi "Bolinin çökəkədəki sahəsi" mənasında izah edirlər. Azərb.-da yetişən *bülüül* adlı lobyaya oxşar bitki növü də vardır. Güman ki, *bülüül* və *dul* (dərə) sözlərindən ibarət olan oykonimi "bülüül yetişən dərə" mənasında da izah etmək olar.

Bülüldüz *oyk., mür.* Laçın r-nunun Təzəkənd i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi Ayıbazar və keçmiş İpək kəndindən çıxmış ailələrin Bülüldüz adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Toponim haqqında söylənilən fikirlərdən onun "hamar düzənlik" mənasında olduğu anlaşılır. Lakin bu, fitotoponim də ola bilər. Oykonim 1933-cü ildə Bülüldüzü variantında qeydə alınmışdır.

Bülövlük *oyk, düz.* Laçın r-nunun Qoşası i.ə.v.-də kənd. Mıxtökən silsiləsinin (kiçik Qafqaz) ətəyindədir. Bəzi tədqiqatçıların fikrincə, oykonim *bülöv* (kəşici alətləri itiləyən daş) sözündən və çoxluq, yer, məkan bildirən *-lük* şəkilçisindən düzəlib, "bülöv daşı olan yer" mənasındadır. Lakin dağlarda bitən ağ çiçəkli yabarı dərman bitkisinin adı da *bülöylüdür*. Xırda heyvanların ayaqlarındakı xəstəliyi bu otlə müalicə edirlər. Güman ki dağətəyi zonada yerləşən kəndin ərazisində *bülöylü* otunun zəngin olduğuna görə kənd belə adlandırılmışdır.

Bünyadabad *oyk, mür.* Yevlax r-nunun Nemətabad i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. 1926-cı ildən kəndin ərazisində vaxtilə (1918) Ermənistandan qovulmuş bir qrup azərb. ailə məskunlaşmışdır. Yaşayış məntəqəsi keçmiş inqilabçı Bünyad Sərdarovun (1889-1919) adını daşıyır. Kənd bir müddət burada təşkil edilmiş Telman adına kolxozun adı ilə Telmankənd də adlanmışdır.

Bünyadlı *oyk, sadə.* 1. Beyləqan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Yuxarı Qarabağ kanalından 2.5 km. aralı, Mil düzündədir. Keçmiş adı Molla Bünyadlıdır. *Mollabünyadlı* Mil düzündə yaşamış eyvazalılar (yaxud əmiralılar) adlı nəslin bir tirəsinin adıdır. Etnotoponimdir; 2. Xocavənd r-nunda kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi 1840-cı ildə Cənubi Azərb.-nin Qaradağ mahalından köçüb gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Etnotoponimdir. 1917-ci ildə Binyatlı variantında qeydə alınmış bu yaşayış məntəqəsi ilə yanaşı Lənkəran qəzasında Bünyalılar kəndinin olması haqqında da məlumat verilir.

Bürgütü *or., sadə.* Şəki r-nu ərazisində dağ. Daşüz silsiləsinin şm. kənarındadır. Oronim *Berkutlu* adının təhrif olunmuş forması hesab edilir, "berkut quşu olan dağ" kimi izah olunur.

Bürsülüm *oyk, mür.* Lerik r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Limər çayının (Lənkəran çayının qolu) sağ sahilində, Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin sonlarında Anzolu, Təngəbin və b. kəndlərdən çıxmış ailələrin onlara məxsus qışlaq yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom *bür/bürmə* (qalın kolluq) və *sülüm* (tikanlıq) sözlərindən düzəlib. Oykonom qışlaq yerinə xas olan "kollu, tikanlı sahə" deməkdir.

Cabani *oyk, sadə*. Şamaxı r-nunda kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim oğuz tayfalarından birinin adını əks etdirir. Etnotoponimdir. Çəpni, Çəbni, Cabani variantlarında Azərb. ərazisində geniş arealda yayılmışdır. Şərqi Avropa düzənliyində də rast gəlinir.

Cabani *hidr., sadə*. Şamaxı r-nunda, Cabani kəndinin c.-unda min. bulaqlar. Suyu soyuq və kükürlü olub, 12 bulaqdan ibarətdir. Yeni əhali tərəfindən müalicə məqsədilə istifadə edilir. Adını yerləşdiyi kəndin adından almışdır.

Cabalıq *or., düz*. Oğuz r-nu ərazisində dağ. Əsli Caballıxdır. *Caballıx* "çəkiklik", "cır tut ağacları olan yer" deməkdir. Fitooronimdir.

Cadar *oyk, sadə*. Quba r-nunun Rustov i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Kənd Rustov kəndinin keçmiş məhəllələrindən birinin adı ilə adlanır. Etnotoponimdir. Zaqatala r-nu ərazisində də Caddar nəslı qeydə alınmışdır.

Cafalı *hidr., düz*. İsmayılı r-nu ərazisində çay. Girdiman çayının sol qoludur. Bəzən Qədcilə, bəzən də Cəfələ adlanır. Xalq etimologiyasına görə, leysan zamanı çay daşaraq ətraf əhaliyə əzab-əziyyət verdiyi üçün Cəfalı adlandırılmışdır. Azərb. dilinin bir çox dialektlərində *cabal/caval (cafal)* cır tut ağacına deyilir. Güman ki, çay öz adını ətrafındakı çəkiklikdən və ya cır tut ağacları olan sahədən almışdır.

Cağadüz *oyk, sadə*. Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Sonralar burada məskunlaşmış ermənilər onu Sərkisaşen (Sərkis kəndi) kimi rəsmiləşdirmişdilər. 1992-ci ildən kəndin keçmiş adı bərpa edilmişdir. Kənd öz adını ərazidəki eyniadlı düzənlikdən almışdır. *Cağa/çağa* (kiçik) və *düz* (mənfi relyef forması) sözlərindən düzəlib, "kiçik düz" deməkdir.

Cağanqaya *or., mür*. Oğuz r-nunda dağ. Etnoonimdir. Abşeronda Şağan (kənd), Qazaxıstan ərazisində Çağan, Sarışağan (qəsəbə), Dağlıq Altayda Şaqanı (göl), Şimali Çində Tsaqan və s. toponimlər bu etnonimlə bağlıdır.

Cağazur *oyk, sadə*. 1. Laçın r-nunun Malıbəy i.ə.v.-də kənd. Qarabağ yaylasındadır; 2. Şərur r-nunun Yəyci i.ə.v.-də kənd. Dərələyəz silsiləsinin ətəyindədir. 2003-cü ildən Şahbulaq adı ilə rəsmiləşdirilmişdir. *Cağa* (kiçik) və *zur* (yüksəklik) komponentlərindən ibarət olan bu oykonimlər ərazinin coğrafi mövqeyini əks etdirir.

Cahangirbəyli *oyk, düz*. Zəngilan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Oxcu çayının sahilindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Tərəkəmə (indiki Məmmədbəyli) kəndindən köçüb gəlmiş Cahangirbəy adlı şəxs tərəfindən salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Oykonim "Cahangir bəyə məxsus kənd" deməkdir. Antropotoponimdir.

Cahanlı *hidr., sadə.* Dəvəçi r-nunda çay. Gilgil çayının sağ qoludur. Hidronim *cahanlı* nəslinin adını daşıyır.

Cahanlarx *hidr., mür.* Zaqatala r-nunda çay. Tala çayından ayrılıb sol tərəfdən Qanıx çayına tökülür. Hidronim *cahanlı* (etn.) və *arx* (çay qolu) komponentlərindən düzəlib.

Cahidli *oyk, sadə.* Tovuz r-nunun Vahidli i.ə.v.-də kənd. Etnotoponimdir.

Cahud *hidr., sadə.* Quba və Xaçmaz r-nlarında çay. Etnotoponimdir.

Caqar *oyk, sadə.* Qusar r-nunun Zindanmuruq i.ə.v.-də kənd. Qızılqaya dağının (Böyük Qafqaz) yamacındadır. Bəzi tədqiqatçıların fikrincə, toponim türk dillərindəki *caqar* (qaladan kənarında divarla əhatə olunmuş, möhkəmləndirilmiş yer) sözü ilə bağlıdır. Lakin *caqar* sözü dilimizdə "cadarlanmaq" mənasında da işlənir. R-nun ərazisində çəkilməmiş və 1973-cü ildə istifadəyə verilmiş Caqar-Cibir kanalı bu ərazilərin həqiqətən də susuz olduğunu göstərir. Samur çayından başlanan bu kanal 45.6 km. uzunluğa malik olub, Qusar r-nu ərazisində 4 min ha. torpaq sahəsinin suvarılmasına xidmət edir.

Caqarqışlaq *oyk, mür.* Qusar r-nunun Zindanmuruq i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Oykonom *Caqar* (kənd adı) və *qışlaq* komponentlərindən düzəlib. Kənd Caqar kəndinə məxsus keçmiş qışlaq yerində salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Calair/Cəlair *or., sadə.* Quba r-nunda dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 2800 m. Etnotoponimdir.

Calut *oyk., sadə.* Oğuz r-nunun Oğuz şəhər i.ə.v.-də kənd. Alazan-Həftəran vadisindədir. Caluq variantında da qeyd alınmışdır. *Cal/cil* Azərb.-də "sacaq yer", "otlu bataqlıq", "çay qollarının birləşdiyi yer"ə deyilir. Toponim coğrafi obyektin landşaftı haqqında məlumat verir.

Camal *or., mür.* Şahbuz r-nunda dağ. Zəngəzur silsiləsində, Şahbuz və Salvardı çaylarının mənbə hissəsində zirvədir. Hün. 3200 m. Dağda Camal qalası adlanan xarabalıq var. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, bu qalada Camal adlı bir igid səngər düzəldib yadelli işğalçılara qarşı vuruşmuşdur.

Camaldin *oyk., mür.* Culfa r-nunun Ərəzin i.ə.v.-də kənd. Əlincə çayının sahilində, dağ ətəyində yerləşir. Kənddə XII əsrə aid Əliməmməd ibadətگاهی var. Camaldin Camaləddin şəxs adının təhrifə uğramış forması hesab olunur. Əslində, *Camal* (ş.a.) və *din/ dın* (düşərgə, yaylaq) komponentlərindən ibarət olub, adını Camal yaylağının adından almışdır.

Camanşəir *oyk, mür.* Lerik r-nunun Əliabad i.ə.v.-də kənd. Oykonom *caman* (yaşillıq, əkin sahəsi) və *şəir* (ər. "arpa") sözlərindən düzəlib, "arpa sahəsi, arpa əkilən yer" deməkdir.

Camış talası *or., mür.* Tovuz r-nunda tala. Otlaq kimi camışlar üçün ayrıldığından belə adlandırılmışdır.

Camışdağ *or., mü.* Kəlbəcər, Xanlar və Goranboy r-nları sərhədində dağ. Murovdağ silsiləsinin ən yüksək zirvəsidir. Hün. 3722 m. Zirvənin şm. yamacında qədim buzlaşmanın izlərini bildirən moren qalıqları vardır. Əhali tərəfindən *qayma* adlanan bu daşlar uzaqdan nohurda oturmuş camışlara oxşayır. Metafor oronimdir.

Camlar *hidr., sadə.* Xaçmaz r-nunda çay. Vəlvələ çayından ayrılıb Xəzər dənizinə tökülür. Uzunluğu 7 km. Suvarma üçün istifadə edilir. Əsl adı Comalardır. Keçmişdə çayın sahilində *comalar* (bir qrup təsərrüfatçı qohum ailələrin müvəqqəti yaşayış yeri) yerləşdiyinə görə belə adlandırılmışdır.

Campara *hidr., mü.* Zaqatala r-nunda çay. Muxax çayından ayrılaraq sol tərəfdən Qanıx (Alazan) çayına tökülür. Suvarma üçün istifadə edilir. Hidronim fars. *çəmənpira* sözündən olub, "gözəl, çəmənli bəzəyən" deməkdir.

Canaxır *oyk., sadə.* Xaçmaz r-nunun Hülövlü i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsini Quba r-nunun Əlik kəndindən çıxmış ailələr Canaxır adlanan yerdə salmışlar. Kənd əvvəllər Aşağı Əlik də adlanmışdır. Azərb. dilinin əksər dialektlərində *cana* sözü "yararsız, pis", *xır* isə "əkin sahəsi" mənalarında işlənir. Oykonom "əkin sahəsi üçün yararsız yer" mənasındadır.

Canallı *oyk., sadə.* Qazax r-nunun Əzizbəyli i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Qazax tayfalarından biri olan *canalıların* adını daşıyır. Etnotoponimdir.

Canavarlı *oyk., düz.* Bərdə r-nunun Mehdixanlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Kəndin ərazisi keçmişdə meşəlik olmuşdur. Güman edildiyinə görə, ərazidə çoxlu canavar olduğundan kənd bu adı almışdır. Zootoponimdir.

Canbar *oyk., sadə.* Zəngilan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağ ətəyində yerləşir. Cambar variantında da qeydə alınmışdır. Oykonomi *çənbər* (dairə) sözü ilə əlaqələndirirlər.

Canbaz *or., sadə.* Goranboy r-nu ərazisində dağ. Kürək və Buzluq çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 1896 m. Fars. *canbaz* "oyunbaz, kəndirbaz; at minicisi, at dəllalı" deməkdir.

Candar *hidr., sadə.* Ağstafa r-nunun Gürcüstanla sərhədində şirin sulu göldür. Dəniz səviyyəsindən 289 m. yüksəklikdədir. Gürcüstan ərazisində çəkilmiş kanalla Kürdən qidalanır. Suvarmada istifadə edilir. Gölün yeri əvvəllər Candar dərəsi adlanırdı. 1883-cü ilədək Candar dərəsi və ətrafındakı Kiçik Kəsik, Böyük Kəsik adlı yerlər Şıxlı kəndinin qışlaq yeri olmuşdur. XIX əsrdə Gürcüstanda Candar adlı iki kənd, Salyan r-nunda keçmiş Cındırlı (iniki Abadkənd), Türkiyədə Candar oğulları və s. bu toponimin yayılma arealından xəbər verir. *Candar* orta əsrlərdə Şərqdə, o cümlədən Azərb.-da uzun müddət saray vəzifələrindən biri olmuş, "keşikçi, mühafizəçi, cəngüdən" mənasında işlənmişdir. Saraydakı xidmətlərinə görə candarlara verilən pay torpaqları onların vəzifə adları ilə də adlandırılmışdır.

Canhəsən *oyk, mür.* Xocalı r-nunun Kosalar i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. Antropotoponimdir.

Canqulu *or., sadə.* Füzuli r-nunda dağ. Köndələnçayın aşağı axarından sol tərəfdə yerləşir. Hün. 292 m. *Mərcañqulu* (balıqqulağı) sözünün qısaldılmış forması olub, dağ süxurunu təyin edir.

Canyataq *oyk, mür.* Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Tədqiqatçıların fikrincə, bu toponim türk dillərindəki *con/cona* (iki çayarası çöl) və *yataq* sözlərindən düzəlib, "iki çay arasındakı sahədə yerləşən yataq" mənasındadır. Keçən əsrin əvvəllərində bu toponim Caniyataq variantında qeydə alınmışdır. Güman ki, maldarlıqla məşğul olan Canı adlı şəxsə məxsus olan bu yataq onun adını daşımışdır.

Car *oyk, sadə.* Zaqatala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Silban və Bəkməz çayları sahilində, dağətəyi ərazidədir. Toponim qədim türk mənşəli söz olub, "sıldırım", "sahil", "sıldırımçı dik qaya", "uçurum", "yarğan", "dərə" mənalarında işlənən yar sözünün dialekt forması mühafizə edir. Qədim Azərb. toponimlərindəndir. Kənd öz adını eyniadlı qayadan almışdır. Yaşayış məntəqəsi XVI əsrdə avarların Car adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Mənbələrdə Çingizqala adı ilə də verilmişdir. Kəndin yaxınlığında XIII əsrdə tikilmiş bu qalanın bərpası Murtuzəli Çingiz oğlu (XVIII əsr) olmuşdur. Qala onun adı ilə tanınır. XIX əsrə aid məlumatlara görə, kənd 14 məhəllədən ibarət olmuşdur.

Cardam *oyk, mür.* Ağdaş r-nunun Nehrəxəlil i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndi Zaqatala r-nunun Car kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Oykönim "Carlıların evi" deməkdir.

Carxaçı *bax:* Çarxaçu.

Carlı *oyk, düz.* Kürdəmir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Zaqatala r-nunun Car kəndindən köçüb gəlmiş ailələr tərəfindən salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Cavad *oyk, sadə.* Sabirabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Kənd orta əsrlərdə keçid məntəqəsi rolunu oynamış və Cavad keçidi adı ilə qeydə alınmışdır. Mənbələrdən Şəhər yeri adı ilə də məlumdur. Oykönim XVI əsrdə Kür və Araz çaylarının qovşağında yerləşən tarixi Cavad şəhərinin adını yaşadır. Tədqiqatçılar bu toponimi ərəb dilindəki "cavas" (keçid) sözü ilə əlaqələndirirlər.

Cavadçala *hidr., mür.* Muğan düzündün c.-unda bataqlıq göldür. 1896-cı ildə Araz çayının daşması nəticəsində Ağçala və Mahmudçala gölləri ilə birlikdə yaranmışdır. Göl keçmiş *Cavad qəzasının* ərazisində yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Cavadlar *oyk, sadə.* Xocalı r-nunun Kosalar i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Etnotoponimdir.

Cavahirli *oyk, düz.* Ağdam r-nunun Göytəpə i.ə.v.-də kənd. Kiçik Qafqaz dağlarının ətəyindədir. Qarabağ xanı İbrahim Xəlil xanın arvadı *Cavahir xanıma* bağışlanmış (1828) mülklərdən olan bu kəndin adı "Cavahir xanıma məxsus" mənasındadır.

Cavidabad *oyk, mür.* Babək r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzənlikdədir. 1963-1964-cü illərdə burada Araz çayı üzərində su qovşağı tikilərkən r-nun Qaraçuq və Bulqan kəndləri öz əvvəlki yerlərindən o vaxta qədər əkin sahələri olan indiki əraziyə köçürülmüş və qəsəbə tipli kənd salınmışdır. Azərb. şairi və dramaturqu *Hüseyn Cavidin* (1882-1941) şərəfinə kəndə Cavidabad adı verilmişdir. Memorial toponimdir.

Cek *oyk, sadə.* Quba r-nunun Əlik i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Qrız etnik qrupunun bir qolunun adıdır. Etnotoponimdir.

Cerabert bax: Çiləbürt.

Ceyranbatan *hidr., sadə.* Abşeron r-nu ərazisində su anbarı. Ceyranbatan gölü əsasında 14 m. hündürlükdə bənd vasitəsilə yaradılmış, 1956-cı ildə istifadəyə verilmişdir. Suyunu Samur-Dəvəçi kanalından alır. Abşeron kanalı buradan başlanır. Suarmada, Bakı və Sumqayıt şəhərlərinin su təchizatında istifadə edilir. Hidronim "ceyran keçə bilməyən" mənasında olub, su hövzəsinin dərinliyinin səviyyəsini göstərir.

Ceyranbatan *oyk., sadə.* Abşeron r-nunda ştq. Ceyranbatan su anbarının kənarında salınmışdır (1959). Adını eyniadlı göldən almışdır.

Ceyrançöl *or., mür.* 1. Kür çayının sol sahili boyunda, Gürcüstanla sərhəddə sıra dağlar; 2. Ceyrançöl silsiləsindən şm.-da dərə; 3. Kür və Qabırrı çaylarının arasında, Çobandağ, Palantökən, Gödək Qılınc silsilələri ilə əhatə olunmuş düzənlikdir. Düzənlikdə axar su yoxdur və qış otlağı sahəsi kimi istifadə olunur. Keçmişdə burada çoxlu *ceyran* olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Ceyrançöl *oyk., sadə.* Ağstafa r-nunun Poylu i.ə.v.-də qəsəbə. Ağstafa qoyunçuluq sovxozunun malikanəsi yanında salınmış bu yaşayış məntəqəsi 1965-ci ildən ərazidəki eyniadlı düzənliyin adı ilə adlandırılmışdır.

Ceyrandağ *or., mür.* Şuşa r-nu ərazisində dağ. Qarqar çayının yaxınlığında yerləşir. Hün. 713 m. Zootoponimdir. Dağın adı oradakı meşədə yerləşən *Ceyran piri*nin adıdır. Rəvayətə görə, bu yerdə ceyran bir uşağa süd verərək onu xilas etmişdir.

Ceyrankeçməz *hidr., sadə.* Qobustan və Xızı r-nları ərazisində çay. Xəzər dənizinə tökülür. Uzunluğu 100 km. Yağış suları ilə qidalanır. İlin çox vaxtı qum olur. R-nun ərazisində eyniadlı min. bulaq da var. Hidronim "ceyran keçə bilməyən" mənasında olub, çayın dərinlik səviyyəsini bildirir.

Ceyrankeçməz *oyk., sadə.* Qobustan r-nunun Dərəkənd i.ə.v.-də kənd. Kəndin ərazisi əvvəllər Xilmilli kəndinin qışlaq yeri olmuş, sonralar daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir. Kənd adını eyniadlı çaydan almışdır.

Ceyranlar *oyk., düz.* Qobustanda Kiçikdaş dağ sahəsində Daş dövrünə aid düşərgə. Ceyran rəsmlərinin çoxluğuna, həmçinin real və nəfis çəkilməsinə görə Ceyranlar adlanır.

Ceyranlı *oyk., sadə.* Dəvəçi r-nunun Əmirxanlı i.ə.v.-də kənd. Əmirxanlı çayının sahilində, Yan silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Aşağı Əmirxanlı olmuşdur. Kənd *Ceyranotlayan* adlı talada salındığı üçün 1965-ci ildən adı dəyişdirilmiş və Ceyranlı kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Cəbrayıl *oyk., sadə.* 1. Azərb.-mn c.-q.-ində, Araz çayının sol sahilində inzibati r-n. Mərkəzi Cəbrayıl şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər. Eyniadlı r-nun mərkəzidir. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. R-nun ərazisində *Cəbrayıl ata* adı məşhur pır var. Deyilənlərə görə, əfşarların nüfuzlu şəxslərindən biri olan Cəbrayıl XVI əsrdə yaşamış və bu pirdə dəfn olunmuşdur. R-ndəki kəndlərdən altısı da Cəbrayıl atanın oğlanlarının adları ilə adlandırılmışdır (Mirzəcan, Maşan, Alikəyxalı, Yarəhməd, Xubyar, Hasan). Antropotoponimdir.

Cəbrayıl *or., sadə.* Cəbrayıl və Füzuli r-nlarında, Araz çayı dərəsi boyunca yerləşən təpəli düzənlik. Adını yerləşdiyi ərazinin adından almışdır.

Cəfərabad *oyk, müir.* 1. Cəbrayıl r-nunun Qarxun i.ə.v.-ində kənd. Arazboyu düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsinə 1806-cı ildə Rusiya himayəsinə keçmiş Xoy hakimi Cəfərqulu xana məxsus ailələr salmış və kəndi də xanın adı ilə adlandırmışlar; 2. Şəki r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Kəndin əsasını çar I Aleksandr tərəfindən Şəki xanı təyin edilmiş xoylu Cəfərqulu xan qoymuşdur. XIX əsrin sonunda kənd icmasına Cəfərabad-Xoy və Cəfərabad-Şəki adlı iki yaşayış məntəqəsi daxil idi. Hal-hazırda bu kəndlərdən biri Cəfərabad, digəri isə Xoylu adlanır. Bu kəndlərin bünövrəsini əslən dumbuli tayfasından olan Cəfərqulu xanla birlikdə buraya gələn ailələr (əsasən şəkəki tayfasına mənsub idilər) qoymuşdular. Oykonom *Cəfər* (Cəfərqulu xana işarədir) və *abad* (kənd) komponentlərindən düzəlib. Antropotoponimdir.

Cəfərbəyli *oyk., sadə.* Ağcabədi r-nunun Hacıbədəlli i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Tam adı Tərəkəmə Cəfərbəylidir. Keçmişdə Qiyambalı (Qiyambalı, Genbollu) da adlanmışdır. Oykonom kəbirililərin *cəfərbəyli* tirəsinin adı ilə bağlıdır. Etnotoponimdir.

Cəfərxan *oyk., sadə.* Saatlı r-nunun Sarıcalar i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Oykonom *cəfərxanlı* nəslinin adı ilə bağlıdır. Bu nəslin nümayəndələri Babək r-nunun Hacıvar, Ordubad r-nunun Üstüpi kəndlərində də qeydə alınmışdır. Etnotoponimdir.

Cəfərhanlı *oyk, sadə.* Cəlilabad r-nunun Üçtəpə i.ə.v.-də kənd. İncəçayın sahilindədir. Oykonom *cəfərhanlı* nəslinin adı ilə bağlıdır. Etnotoponimdir.

Cəfərli *oyk, sadə.* 1. Ağsu r-nunun Kənd-oba i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 2. Cəlilabad r-nunun Astanlı i.ə.v.-ində kənd. Burovar silsiləsinin ətyindədir. Yaşayış məntəqələri muğanlı tayfasının *cəfərli* tirəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 3. İmişli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Yaşayış məntəqəsi sarıxanlı tayfasının *cəfərli* tirəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 4. Gədəbəy r-nunun Əliismayılı i.ə.v.-də kənd. Şahdağ silsiləsinin ətyindədir. Keçmiş adı Mollacəfərliidir. Yaşayış məntəqəsinin XIX ərin sonlarında Kiçik Qaramurad kəndindən köçüb gəlmiş *Molla Cəfər* adlı şəxs tərəfindən salındığı haqqında məlumat verilir; 5. Qazax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi qazaxların qafarlı tayfasının bir qolu olan *cəfərli* elinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Etnotoponimdir.

Cəfəryaylaq *or., mürr.* Qəbələ r-nu ərazisində, Dəmiraparan çayı ilə Bum çayı arasında şm.-dan c.-a doğru uzanan sıra dağlar. Cəfərabad kəndinin və ya Cəfərqulu xanın şəxsi yaylaq yerləri olduğu üçün bu adı almışdır. Oronim *Cəfər* (Cəfərqulu xan) və *yaylaq* (yay düşərgəsi) sözlərindən düzəlib. Antropotoponimdir.

Cəhir *hidr., sadə.* Gədəbəy və Şəmkir r-nları ərazisində çay. Kürün sağ qoludur. Cəyir variantında da işlənmişdir. Hidronim "çay yatağı" mənasındadır.

Cəhri *oyk, sadə.* Babək r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Cəhri çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Oykonom xalq toponimik termini olan *cəhir/cühür* sözünün fonetik dəyişməsi olub, "çayın alçaq sahili" deməkdir.

Cəhri *hidr., sadə.* 1. Babək r-nu ərazisində çay. Naxçıvan çayının sağ qoludur. Mənbəyini Ermənistan ərazisindəki Gəlinqaya dağından (2320 m. yüksəklikdən) alır. Qar və yağış sularından qidalanır. Suvarma üçün istifadə edilir. Çay adını ərazisindən axdığı kəndin adından almışdır; 2. Babək r-nunun Cəhri kəndindən ş.-da min. bulaq. Suyu soyuq, dadı turşməzədir. Yerli əhali tərəfindən müalicə üçün istifadə edilir. Bulaq adını yerləşdiyi kəndin adından almışdır.

Cəlair *or., sadə.* Quba r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 2800 m. Etnotoponimdir.

Cəlair *oyk., sadə.* 1. Ağsu r-nunun Kənd-oba i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 2. Qax r-nunun Sarıbaş i.ə.v.-də kənd. Qafqaz silsiləsinin yamacındadır; 3. Cəlilabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətyindədir. Yaşayış məntəqələri türkdilli *cəlair/cəlayir* tayfasının adını daşıyır. Etnotoponimdir.

Cəlib *or., sadə.* Ağsu r-nu ilə İsmayılı r-nu sərhədində, Niyaldağ silsiləsinin c.-unda dağ. Hün. 2318 m. Yerli əhali arasında Cilb dağı da adlanan

bu dağın Qafqaz Albaniyasına məxsus qədim cilblərin adı ilə bağlı olması ehtimal edilir. Azərb. dilinin bəzi dialektlərində *cəli/cəlib* sözü "tək, yalqız" mənalarında işlənir. Oronimin bu mənada olmasını da güman etmək olar.

Cəlilabad *oyk, mür.* 1. Azərb.-da inzibati r-n. Q.-dən İranla həmsərhəd olub, Muğan düzündünün c. hissəsini və talış dağlarının şm.-ş. hissəsini tutur. Mərkəzi Cəlilabad şəhəridir. Keçmiş adı Astraxanbazar olmuşdur; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı r-nun mərkəzidir. Mişar çayının sahilində, Muğan düzündədir. İlk adı Hasılı (Asılı) olmuşdur. Vaxtilə bu ərazidə həftədə bir dəfə təşkil olunan böyük mal-qara bazarı olduğuna görə sonralar yaşayış məntəqəsi Asılıbazar adlandırılmışdır. 1945-ci ildə buraya Həştərxandan xeyli rus ailəsi köçürüldü və həmin vaxtdan yaşayış məntəqəsi Astraxanbazar adlanmağa başladı. 1967-ci ildə *Cəlil Məmmədquluzadənin* (1866-1932) anadan olmasının 100 illiyi münasibətilə yaşayış məntəqəsinə Cəlilabad adı verildi. Memorial toponimdir.

Cəlilkənd *oyk, mür.* Şəhur r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şəhur düzündədir. Keçmiş adı Baş Noraşen olmuşdur. 1961-ci ildə görkəmli mütəfəkkir *Cəlil Məmmədquluzadənin* şəərəfinə bu kəndə Cəlilkənd adı verilmişdir. Memorial toponimdir.

Cəlilli *oyk, sadə.* 1. Tovuz r-nunun Düz Cırdaxan i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmiş adı Haqverdiybəyli olmuşdur; 2. Kəlbəcər r-nunun Seyidlər i.ə.v.-də kənd. Yaşayış məntəqəsini Gədəbəy r-nunun Ağcakənd kəndindən köçmüş ailələr salmışlar. *Cəlil Məmmədquluzadənin* şəərəfinə adlandırılan kəndlərdir. Memorial toponimdir.

Cəmcəmli *oyk., sadə.* Qobustan r-nunun Mərzə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Etnotoponimdir.

Cəmillər *oyk., sadə.* Şuşa r-nunun Şırlan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kəndin yaxınlığında eyniadlı göl də var. Yaşayış məntəqəsi XVIII əsrin axırlarında Qazax mahalından Qarabağa köçmüş *cəmilli* tayfasına mənsub ailələr tərəfindən salınmışdır. Etnotoponimdir.

Cəmilli *oyk, sadə.* 1. Xocalı r-nunun Ballica i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kəndi 1991-ci ildə ermənilər yandırmışlar; 2. Tərtər r-nunun Dəmirçilər i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Etnotoponimdir.

Cəmiyyət *oyk., sadə.* Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Vaxtilə gəlmə ermənilər burada məskunlaşdıqdan sonra kəndin adını da dəyişdirib Ninki adlandırmışdılar. 1992-ci ildən yaşayış məntəqəsinin keçmiş adı bərpa edildi. *Cəmiyyət* ər. "birlik", "camaat", "yığın" deməkdir.

Cəngan *oyk., sadə.* 1. Cəlilabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir; 2. Neftçala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir; 3. Sabirabad r-nunun Muğan Gəncəli i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilindədir; 4. Salyan r-nunun Kür

Qaraqaşlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Salyan düzündədir. Mustafabəyli, Birinci Rəncbərlər adları ilə də tanınır. Qaradolaqların *cəngan* tirəsinin adı ilə bağlı olduğu ehtimal edilir. *Cəngan* sözü "döyüş meydanı, vuruş yeri" mənalarında da işlənir.

Cəngəmiran *oyk, mür.* Lerik r-nunun Lerik qəs. i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yerli əhali tərəfindən Cəngəmiran adlandırılır, *cəng* (vuruş, döyüş) və *miyon* (talış. "meydan") komponentlərinin birləşməsi kimi "döyüş meydanı" mənasında izah edilir.

Cəngəvud *oyk, mür.* Lerik r-nunun Vizəzəmin i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Oykonim *cəngan* (etn.) və talış dilindəki *vut* (yer) sözündən ibarət olub, "cənganların yeri" kimi izah olunur.

Cəngi *or., sadə.* Qobustan ərazisində dağ. Cəngi və Kənda çayları arasında. Hün. 581 m. Etnotoponimdir.

Cəngi *hidr., sadə.* Sumqayıt çayının orta axarının adıdır. Etnotoponimdir.

Cəngisər *or., mür.* Lerik r-nunda dağ. Peştəsər silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 1925 m. Oronim *cəngi* (etn.) və tat dilindəki *sər* (baş, zirvə) sözlərindən düzəlib, "cəngi zirvəsi" deməkdir. Etnotoponimdir.

Cənubi *oyk, sadə.* Bakı şəhəri, Əzizbəyov r-nunda qəsəbə. Xəzər dənizi sahilindədir. Keçmiş adı Şüvəlan mayakı yanında qəsəbə olmuşdur. 1965-ci ildən Cənubi Azərb.-nin şərafinə Cənubi adlandırılmışdır.

Cəyirli *oyk, sadə.* 1. Bərdə r-nunun Güloğlular i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 2. Göyçay r-nunun Çərəkə i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsini Şamaxı r-nunun eyniadlı kəndindən ayrılmış ailələr salmışlar; 3. Şamaxı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir; 4. Şəki r-nunun Suçma i.ə.v.-də kənd. Şəki yaylasındadır. Etnotoponimdir.

Cəyirli *or., sadə.* Şamaxı r-nunda, Cəyirli kəndi ərazisində palçıq vulkanı. Adını yerləşdiyi kəndin adından almışdır.

Cəyli *oyk, sadə.* Kürdəmir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Boz Ulus tayfalarından *cəklərin* adı ilə əlaqələndirilir və etnotoponim hesab edilir. Azərb. dilinin bəzi dialektlərində isə *cey* sözü "tayfa, nəsil" mənasında işlənir.

Cıdır düzü *or., mür.* Şuşa şəhərinin ş.-ində dağın üstündə düz. Cıdır düzü Ağzıyastı qaya, Üçmıx, Qırxpilləkən, Gəlin qayası, Xəzinə qayası, Topxana adlı sıldırım qayalar və meşələrlə əhatə olunmuş mənzərəli yerdədir. Vaxtilə (1935-ci ilədək) burada müntəzəm olaraq *cıdır* yarışları keçirildiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Cığatelli *oyk, sadə.* Qəbələ r-nunun Həməzəli i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonim 1917-ci ildə Cığataylı, 1933-cü ildə isə Cıqatallı şəklində qeydə alınmış, tədricən Cığatelli variantına düşmüşdür.

Əslində *Cığataylı* olan bu coğrafi ad etnotoponimdir və "cığataylıların məskunlaşdığı kənd" deməkdir.

Cılfır *oyk, sadə.* Qubadlı r-nunun Göyərçin i.ə.v.-də kənd. Bərgüşad silsiləsinin yamacındadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin sonlarında Göyərçik kəndindən köçmüş ailələr tərəfindən Cılfır meşəsi adlanan ərazidə salınmışdır. Kənd həmin meşənin adını daşıyır. Azərb. dilinin dialektlərində *cılfır* "cəngəllik, kol-koslu yer" deməkdir.

Cırdaxan *oyk, sadə.* Yevlax r-nunun Varvara i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. XIX əsrdə Tovuz r-nunun Əsrək Cırdaxan kəndindən gəlmiş bir qrup ailə indiki ərazidə Cırdaxanlı adlı məntəqə salmışdır. Kollektivləşmə illərində Məşədialılar və Naibli məntəqələri ilə birləşdirildikdən sonra yaranmış kənd Cırdaxan adlandırılmışdır. Etnotoponimdir. Qızılbaş tayfalarından biri olan *cırdaxanlıların* adındandır. Toponimin arealı Azərb.-da Tovuz, Bərdə, Xanlar, Şəmkir, Qazax r-nlarını əhatə edir.

Çırıqtəpə *or., mür.* Tovuz r-nu ərazisində dağ. Yanıqlı kəndindən şm.-dədir. Hün. 1082 m. Əsl adı Çirikləpədir. Etnotoponimdir. Oronim *çirik* (etn.) və *təpə* (müsbət relyef forması) sözlərindən düzəlib. Azərb. şairi M.V.Vidadi də *çirikli* elindən olmuşdur. Görünür, dağ *çirikli* elinə məxsus yaylaq yurdu olduğundan Çirikləpə adlandırılmışdır.

Çirkürd *oyk, mür.* Göyçay r-nunun Bığır i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsini Türkmən kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Oykönim *cır* (kiçik) və *kürd* (etn.) komponentlərindən ibarət olub, "kürdlərin az hissəsi", "kiçik kürd kəndi" mənasındadır. Etnotoponimdir.

Cibir *oyk, sadə.* Qusar r-nunun Piral i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi Dağıstanın Axtı r-nundakı *Çeper* kəndindən köçüb gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəndin sakinləri yeni yaşayış məntəqəsinə öz köhnə adlarını vermişlər.

Cicimli *oyk, sadə.* Laçın r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, Qarabağ yaylasındadır. Yaşayış məntəqəsi əslində Aşağı Cibikli və Yuxarı Cibikli adlanan iki hissədən ibarətdir. Kənd Yuxarı Cibiklidəki *Cicim ocağı* adlı pirin adı ilə adlandırılmışdır. Ermənistanın Sisyan r-nunda Cicimli kəndi qeydə alınmışdır.

Cicimli *hidr., sadə.* Kəlbəcər r-nu ərazisində çay. Çay öz adını ərazidəki *Cicim ocağı* adlanan pirdən almışdır.

Cidağın *hidr., sadə.* Oğuz r-nunda çay. Ağçayın qoludur. Hidronim "qarşısı alınmış, bəndə salınmış, cidarlanmış" mənasındadır.

Cığatay *oyk, sadə.* Xaçmaz r-nunun Qaraçı i.ə.v.-də kənd. Ağçayın sahilində, dağətəyi düzənlikdədir. Toponim türkdilli *cağatay/cığatay* tayfasının adındandır. XVIII əsrin sonlarında Qubalı Fətəli xanın Qarabağdan bəzi elləri, o cümlədən *cağatayları* Quba xanlığında yerləşdirməsi nəticəsində yaranmışdır. Etnotoponimdir.

Cikədi *or., mür.* Quba r-nu ərazisində dağ. Dağda qədim yaşayış məntəqəsinin xarabalıqları var. Oronim *cik* (qədim türk dillərində "dar dəre", "yarğan", "sıldırım") və *di* (tat dilində "kənd") sözlərindən düzəlib, "yarğanda, dar dəradə kənd" mənalı qədim yaşayış məntəqəsinin adını daşıyır.

Cil *hidr., sadə.* I.Lənkəran r-nu ərazisində göl. Gəmişovan mərdosuna bitişik olan bu göl hazırda qurudulmuş və çay əkin sahəsinə çevrilmişdir; 2. Lənkəran r-nu ərazisində çay. Mənbəyini Lənkəran dağlarından alır, Gəmişovan mərdosuna tökülür. Adını ərazidəki keçmiş gölün adından almışdır. Hidronim "bataqlıq" mənasındadır.

Cil *oyk, sadə.* Lənkəran r-nun Şağləsər i.ə.v.-də kənd. Cil çayının sahilində, Lənkəran ovalığında. Oykonom "bataqlıq yer", "sacaq yer" mənasındadır. Kənd öz adını hazırda qurudulmuş eyniadlı göldən almışdır.

Cilən *oyk, sadə.* Xocavənd r-nunun Arakül i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini 1840-cı ildə Ermənistanın Qafan r-nunun Balx kəndindən və Cənubi Azərb.-nin Qaradağ mahalından köçüb gəlmiş erməni ailələri Cilan adlı yerdə salmışdılar. *Cilan* "bataqlıq, sucaq yer" deməkdir. Kənd öz adını salındığı yerin adından almışdır.

Cillik *oyk., sadə.* Balakən r-nunun Qazma i.ə.v.-də kənd. Alazan Əyriçay çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsi Cillik adlanan yerin yaxınlığında salındığı üçün belə adlandırılmışdır. *Cil* bataqlıqda, rütubətli yerdə bitən bitkinin adıdır. Ərazi bu bitki ilə örtüldüyü üçün belə adlandırılmışdır.

Cilovdarlı *oyk., sadə.* Tovuz r-nunun Xatınlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Etnotoponimdir. *Cilovdarlılar* vaxtilə şahsevənlər hərbi ittifaqına daxil olmuş, I Şah Abbasın hakimiyyəti illərində (XVII əsrin əvvəlləri) Gəncəbasara gəlmişlər. *Cilovdarlıq* Səfəvilər dövründə xüsusi vəzifə olmuş və bu vəzifənin icrası ayrılıqda bir tayfaya tapşırılmışdır. Mənbələrdə *cilovdarlar* oğuzların bəydili tayfasının bir qolu kimi qeyd olunur. *Cilovdar* "cilov tutan, cilov verən", "ordunun ön hissəsində gedən" deməkdir. Füzuli r-nundakı Qazaxlar kəndinin məhəllələrindən biri də Cilovdarlı adlanır.

Cilovxanlı *oyk., sadə.* Zərdab r-nunun Çalı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Clovخان variantında da qeydə alınmışdır. Etnotoponimdir. Yaşayış məntəqəsi muğanlı tayfasının *cilovxanlı* tirəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, bu nəsil Salyan r-nu ərazisindən gəlmişdir. Babək r-nunun Cəhri kəndi ərazisində Cilovxanlı məhəlləsi qeydə alınmışdır. XVIII əsrdə Qarabağda İbrahim xana məxsus mülklərdən birinin adı, İrəvan quberniyasının Aleksandropol qəzasında bir kəndin adı da Cilovxan olmuşdur.

Cimcimax *oyk., sadə.* Zaqatala r-nunun Gözbaraq i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Qax-Zaqatala zonasında *cim-cimax/cimcimey* sözü "bataqlıq" mənasında işlənir. Kəndin adı onun coğrafi müvqeyi ilə bağlıdır.

Cimcimli *oyk., sadə.* Bərdə r-nunun Mehdixanlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Cimimli variantında da qeydə alınmışdır. Kəndin ərazisi Laçın r-nunun Cimcimli kəndinə aid qışlaq yeri olmuşdur. XX əsrin əvvəllərində bu kənddən köçüb gəlmiş ailələr qışlaq yerində məskunlaşmışlar. *Cecim* Azərb.-nın bir çox zonalarında, o cümlədən Qarabağda toxunan parça, yaxud xovsuz xalça növüdür. Qədimdən azərb.-ların məişətində geniş istifadə olunan cecimin istehsalı ilə məşğul olanların adındandır.

Cimi *hidr., sadə.* 1. Quba r-nunda çay. Baş Qafqaz silsiləsindən başlanır. Babaçayla birləşərək Vəlvələ çayını əmələ gətirir; 2. Quba r-nunda min. bulaqlar. Cimi çayının mənsəb hissəsində yerləşir. İki isti və bir soyuq bulaqdan ibarətdir. Suyu kükürdlüdür. Yerli əhali isti bulaqlardan müalicə məqsədilə istifadə edir. *Cimi* xalq dilində "narın, nazik su şırnağı" mənasında işlənir.

Cimi *oyk, sadə.* Quba r-nunun Qonaqkənd qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Cimi çayının (Vəlvələçayın qolu) sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yerli əhəlinin məlumatına görə, kənd XVI əsrdə bir neçə dağ kəndindən köçmüş ailələrin bir yerə cəmləşməsi nəticəsində yaranmış və ərəb dilindəki *cəm* sözü ilə Cemi adlandırılmışdır. Əslində isə kənd öz adını ərazidəki min. bulaqların adından almışdır.

Cincar *hidr., sadə.* Zaqatala r-nu ərazisində çay. Tala çayının sağ qoludur. Çayın adı ətrafında bitən bitkinin adındandır. *Cin-car* yarpağının formasına görə gicikənə oxşayan çoxillik ot bitkisidir. Fitotoponimdir.

Cincartala *oyk., mür.* Balakən r-nunun Hənifə i.ə.v.-də kənd. Balakən çayının sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Toponim *cincar* (bitki) və *tala* (ətrafa nisbətən fərqli sahə) sözlərindən düzəlib, "cincar otu bitən tala" mənasındadır. Kənd salındığı ərazinin adını daşıyır.

Cindağ *or., mür.* Ordubad r-nu ərazisində dağ. Parağa kəndinin c.-undadır. Hün. 1774 m. Etnotoponimdir. *Cin/çen* (erkən orta əsrlərdə Ermənistan və Gürcüstan ərazisində yaşamış türkdilli tayfa) və dağ (müsbət relyef forması) sözlərindən düzəlib. Tovuz r-nunun Düz Qırıxlı kəndindən 4-5 km. aralı kiçik təpəliklərin əhatəsində Cinlidərə adlanan qədim yaşayış yeri var. Gürcüstanın Baş keçid r-nunda da Cinlibinə adlı yer qeydə alınmışdır. Mənbələrin verdiyi məlumata görə, ilkin türk dövründən başlamış XVIII əsrə qədər Gürcüstan ərazisindən Şəmkirə qədər Kür boyunca *cinli* tayfaları yaşamış, XVIII əsrin sonlarında isə gürcü çarının tabeliyindən çıxaraq kəngərliylərlə birlikdə Qarabağ mahalına köçmüşlər.

Cindar *oyk., sadə.* Quba r-nunun Rustov i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Etnotoponimdir. Rustov kəndinin keçmiş məhəllələrindən birinin adı olmuşdur. Mühəribədən sonrakı illərdə məhəllə böyüyərək kəndə çevrilmişdir.

Cinli Boluslu *oyk., mür.* Goranboy r-nunun eyni adlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Etnotoponimdir. XVIII əsrdə Gürcüstandan Qarabağa köçmüş cinlilərin adı ilə bağlıdır. Toponim "Bolnisidən gəlmiş *cinlilər* mənasındadır.

Cinli Zeynallı *oyk., mür.* Goranboy r-nunun Cinli Boluslu i.ə.v.-də kənd. Etnotoponimdir.

Cinlidağ *or., mür.* Goranboy r-nunun c.-ş.-ində dağ. Hün. 145 m. Etnotoponimdir.

Cinlik *oyk., düz.* Ağdam r-nunun Əlimədətli i.ə.v.-də kənd. Xaçın çayının sahilində, dağ ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi XVIII əsrin sonlarında Qazax mahalından Qarabağa köçmüş *cinli* tayfasına mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Etnotoponimdir.

Cirdək *oyk., düz.* Tovuz r-nunun Çatax i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. *Cir* (qədim türk dillərində *çir*) dialekt və şivələrimizdə "kiçik, balaca" mənasında işlənmişdir. *-dək* məkan, yer bildirən şəkilçidir. Oykonom "kiçik, balaca yaşayış yeri" mənasını bildirir. Kənd həqiqətən də sahəsinə görə çox kiçikdir.

Cirimbel *oyk, sadə.* Yardımlı r-nunun Şəfəqli i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom *pirembel* etnoniminin təhrifə uğramış formasıdır.

Coqara *oyk, sadə.* Lerik r-nunun Qosmalyan i.ə.v.-də kənd. Oykonom *coğa* (Azərb. dilinin bir çox dialektlərində "nəsil, tayfa") və *-ra* (-lar şəkilçisinin təhrifə uğramış forması) komponentlərindən düzəlib, "tayfalar, nəsil" deməkdir. Kənd, güman ki, bir neçə nəslin məskunlaşdığı yerdır.

Coğaz *hidr., sadə.* Ermənistan və Azərb.-da çay. Ermənistan ərazisindən 2000 m. hündürlükdən başlayıb, Qazax r-nundan keçərək sol tərəfdən Ağstafa çayına tökülür. Qazax r-nunun Əskipara kəndi yaxınlığından axdığına görə Əskipara çayı da adlanır. Qədim Azərb. dilindəki *coğa* (qol, tayfa, nəsil) sözündən olub "qollar" deməkdir. Burada "z" qədim cəmlik əlamətidir. Coqas, Coğas variantlarında da qeydə alınmışdır.

Comərd *oyk., sadə.* Kəlbəcər r-nunun Kilsəli i.ə.v.-də kənd. Tutqunçayın (Tərtər çayının qolu) sahilində, Qonqur dağının ətəyindədir. Kəndin ərazisi XX əsrin əvvəllərində Ermənistanın Sisyan r-nundakı *Comərdli* kəndinə məxsus binə olmuşdur. Sonralar həmin kənddən ayrılmış ailələr binə yerində məskunlaşaraq köhnə yaşayış məntəqəsinin adını yeni yaşayış məntəqəsinə vermişlər. Comərdli sözündəki *-li* komponenti düşmüşdür.

Coni *oyk., sadə.* Lerik r-nunun Tülüconi i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Talış dilində *coni* "yersiz, torpaqsız" kimi izah olunur. Oykonom kəndin ərazisində əkinə yararlı torpağın olmaması ilə bağlıdır.

Corat *oyk, sadə.* Sumqayıt şəhər i.ə.v.-də qəsəbə. Xəzər dənizi sahilindədir. Toponim XIII əsrdə monqolların tərkibində Ön Asiyanın işğalında

iştirak etmiş *curyat* tayfasının adındandır. Etnotoponimdir. XIX əsrdə Şəmşədil mahalında (indiki Tovuz r-nu ərazisində) Coratlı adlı kənd qeydə alınmışdır.

Corlu *oyk., sadə*. Qəbələ r-nunun Mirzəbəyli i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Kəndin adı peçeneqlərin *cor* tayfa adı ilə əlaqələndirilir və "corlar yaşayan kənd" kimi izah edilir. Toponimi Çovurlu çayının adı ilə bağlayanlar da var. Hər iki halda etnotoponimdir. Şəki r-nunun Kiş kəndinin məhəllələrindən biri də Cor adlanır.

Coryurd *or., mür.* Yardımlı r-nu ərazisində dağ. Tədqiqatçılara görə, toponim *cor* (peçeneqlərə aid tayfa) və *yurd* komponentlərindən düzəlib "corlara məxsus yurd yeri" deməkdir. Azərb. dilinin dialektlərində *cor* sözü eyni zamanda "topa" mənasında da işlənir. Odur ki, oronim yaylaq yeri kimi istifadə olunan bu dağda insanların toplaşması ilə də bağlı ola bilər.

Coşqun *hidr., sadə*. Culfa r-nunda min. bulaqlar. Göynük kəndindən q.-dədir. Suyu şəffaf, dadı şor-turş olan bu bulaqlar yerli əhali tərəfindən geniş istifadə olunur. XIX əsrdə Coşanbulaq kimi qeydə alınmışdır. Bulaqlar gur, qaynar, coşqun olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Cucanlı *oyk., düz*. Gədəbəy r-nunun İsalı i.ə.v.-də kənd. Axınca çayının sahilində Şahdağ silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Cucanbəyli olmuşdur. Yerli əhəlinin verdiyi məlumata görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Tovuz r-nundakı Əlibəyli kəndindən köçüb gəlmiş *Cücənbəy* adlı şəxs salmış və kənd də onun adı ilə adlandırılmışdır. 1917-ci ildə bu kənd Cüncübəy şəklində qeydə alınmışdır. Oykönim *çaçanlı* və ya *cancanlı* etnonimi ilə də bağlı ola bilər.

Cuğa *oyk., sadə*. Culfa r-nunda kənd. Araz çayının sahilindədir. V əsr mənbələrində Naxçıvana köçürülmüş midiyalıların yaratdıqları yaşayış məntəqələrindən biri kimi qeyd olunub. Kənd indi Güllüstan da adlanır. Qədim Culfa şəhəri bu kəndin ərazisində, Araz çayı boyunca uzanan karvan yolu üzərində yerləşmişdir. Bura Cənubi Qafqaz, İran, eləcə də şərqlə qərb arasında mühüm ticarət əlaqələrinin keçid məntəqəsi olub. Culfa adının qədim variantıdır.

Culfa *oyk., sadə*. Azərb.-da inzibati r-n. Nax.MR-ir tərkibindədir. Mənbələrdə Cuğa, Culax, Caluk, Cüləh, Cüləhə, Culf, Culha kimi də adı çəkilir. VI əsrdə salındığı güman edilir. Ehtimala görə, *culfa* sözü "toxucu" mənası ilə bağlıdır. Toponim orta əsrlərdəki tacir təşkilatının adı ilə əlaqədardır. Qədim Culfanın xarabalığı indiki şəhərdən 3 km. aralıdır. Tranzit karvan yolu üzərində yerləşir. 1604-cü ildə Osmanlı qoşunlarının hücumu zamanı Culfanın əhalisi zorla İsfahana köçürüldü. İsfahan yaxınlığında Yeni Culfa adlı şəhər salındı. Culfanın bir hissəsi İranın şm.-q.-ində - Cənubi Azərb.-da yerləşir. R-n kimi 1930-cu ildə təşkil olunmuş və Əbrəqunis r-nu adlandırılmışdır. Culfa rayonu adı ilə 1950-ci ildən məlumdur.

Cumay oyk, sadə. Şəki r-nunun Baş Göynük i.ə.v.-də kənd. Əyriçayın sahilində Daşüz (Daşyüz) silsiləsinin ətəyindədir. Cuma variantında da qeydə alınmışdır. XIX əsrin sonlarında Şin çayı daşaraq Baş Göynük və Aşağı Göynük kəndlərində böyük dağıntılar törətdiyindən həmin kəndlərdən xeyli əhali buraya köçmüş və Təzəkənd adlı yaşayış məntəqəsinin əsasını qoymuşdur. Ətəyində yerləşdiyi dağın adı ilə Daşüz Təzəkənd də adlandırılmışdır. 1966-cı ildə el sənətkarı aşiq *Molla Cumanın* (1855-1920) şərəfinə Cuma adlandırılmışdır. 1933-cü ildə Bərdədə Cumalar kəndi qeydə alınmışdır.

Cunut oyk., sadə. Şəki r-nunun Baş Layski i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Kənd bəzən Zunut da adlandırılır. Oykonimin XIII əsrdə monqolların tərkibində olmuş türkdilli *sunnit* tayfasının adından olması ehtimal edilir.

Cunut hidr., sadə. Şəki r-nu ərazisində min. bulaqlar. Adını eyniadlı yaşayış məntəqəsindən almışdır.

Cuvarlı oyk, sadə. Füzuli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Etnotoponimdir. Azərb.-ların *cuvarlı* tayfasının adındandır. Keçmişdə Azərb.-da su bölgüsünə nəzarət edən şəxslər də *cuvar* (suçu) adlanırdı. Azərb.-da Cuvarlı toponimindən və etnonimindən yaranmış Cuvarlı və Cuvarlinski familiyaları ilə bir çox tanınmış görkəmli şəxsiyyətlər olmuşdur.

Cücük oyk, sadə. Ağdaş r-nunun Qaradağlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Tədqiqatçıların fikrincə, toponim *cuy* (arx) və *-cik* (kiçiltmə bildirən şəkilçi) komponentlərindən düzəlib, "kiçik arx" mənasındadır. *Cücük* sözü elə bütövlükdə də dilimizdə "kiçik, balaca, bala" mənalarında işlənir. Oykonim "kiçik kənd, balaca yaşayış məntəqəsi" deməkdir.

Cüdələr or., sadə. Laçın r-nunun Çorman kəndindən c.-da dağ. Şəlvə və Piçənis çayları arasındadır. Hün. 2076 m. Dağ əvvəllər *cüdələr* adlı bir nəslin yaylaq yurdu olduğundan həmin nəslin adı daşıyır. Etnotoponimdir.

Cülyan oyk., sadə. İsmayılı r-nunun 1. Müdri i.ə.v.-də kənd; dağətəyi ərazidədir; 2. Talıstan i.ə.v.-də kənd, dağətəyi ərazidədir. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, kəndlərin adı XVI əsrdə Qızılbaş tayfa ittifaqlarına daxil olmuş, kürd və lur dilli *qulian* tayfasının adındandır. Cilən toponiminin variantı olması da mümkündür.

Cülyan hidr., sadə. İsmayılı r-nunda çay. Əyriçayın sağ qoludur. Suvarmada istifadə edilir. Adını ərazidəki eyniadlı kəndin adından almışdır.

Cümşüdlü oyk, sadə. Xanlar r-nunun Bolçalı i.ə.v.-də kənd. Xeyrə çayının yaxınlığındadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin sonlarında *cümşüdlü* nəslə tərəfindən salınmışdır. Etnotoponimdir.

Cünzəli oyk, sadə. Cəlilabad r-nunun Ağdaş i.ə.v.-də kənd. 1917-ci ildə r-nun ərazisində Canşa adlı binə yeri qeydə alınmışdır. Güman ki, oykonim *canşalı* (*cahanşahlı*) adlı tayfanın adından təhrifdir. Etnotoponimdir.

Cütçü *oyk, sadə*. Xocavənd r-nunda kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmişdə kəndin ərazisi binə yeri və xırmanlıq olmuşdur. XIX əsrdə ermənilər burada məskunlaşdırıldıqdan sonra daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilən binə Maçkalaşen (erm. "cütçü, əkinçi kəndi") adlandırıldı. 1992-ci ildən kəndin adı Cütçü kimi rəsmiləşdirilmişdir. Oykonim peşə adı ilə bağlı olub, "torpağı becərən, sürən" deməkdir.

Cüvə *oyk, sadə*. Ağdaş r-nunun Pirkəkə i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Azərb.-na ilk gəlişləri XII əsrdən hesablanan, Səfəvilər dövründə qacarların tərkibində Azərb.-nın iqtisadi-siyasi həyatında fəal iştirak etmiş *yivə/yıva* tayfasının adından olduğu ehtimal edilir. Toponimin Cüvə variantı da işlənmişdir.

Çç

Çadırdərə *hidr., mür.* Gədəbəy r-nunda çay. Hidronim *çadır* (relyefi müvafiq əşyaya oxşatmaq yolu ilə) və *dərə* sözlərindən düzəlib, "üstü örtülü çay" mənasındadır.

Çağacıq *oyk., sadə.* Quba r-nunun Talabi-qışlaq i.ə.v.-də kənd. Çağacıq çayının sahilində, düzənlikdədir. Kənd öz adını sahilində yerləşdiyi çayın adından almışdır.

Çağacıqçay *hidr., mür.* Quba və Xaçmaz r-nları ərazisində çay. Çağacıq variantında da qeydə alınmışdır. Yan silsiləsindən, Bulud dağının yamacından (1780 m. hündürlükdən) başlanır və Xəzər dənizinə tökülür. Yağış və yeraltı sularla qidalanır. Suarmada istifadə olunur. Hidronim "çağlayan, gur axan çay" deməkdir. *Ağcaçay* hidroniminin sinonimidir.

Çağadüz *bax:* Çağadüz.

Çağan *hidr., sadə.* Şamaxı r-nu ərazisində min. bulaq. Qırxbulaq çayının sol sahilində, Çağan kəndi yaxınlığındadır. Kükürlü və isti bulaqdır. Yerli əhali tərəfindən yel və dəri xəstəliklərinin müalicəsində istifadə olunur. Hidronim monq. dilindəki *çağan* (*sağan*) sözündən olub, "ağ; qaynayan" deməkdir. Suyun keyfiyyətini təyin edir.

Çahar *oyk., sadə.* İmişli r-nunun Qaradonlu i.ə.v.-də kənd. Araz çayının sahilindədir. 1933-cü ildə r-nun ərazisində Çahar adlı iki yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır. *Çahar* fars. "dörd" deməkdir. Əfqanıstanda Çaharoymaq, Dağıstanda Çaharaul, İranda Çaharçöl və s. mövcuddur.

Çahar dağ *or., mür.* Quba rayonu ərazisində dağ. Dörd zirvədən ibarət olduğı üçün belə adlanmışdır.

Çaxçaxlı *oyk., düz.* Xaçmaz r-nunun Susayqışlaq i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Oykonim *çaxçax* (ağac çəpər) sözündən və *-lı* şəkilçisindən düzəlib, "ağac çəpərlə bağlanmış yer" mənasındadır. Cərgə ilə əkilmiş ağaclardan çəpər kimi istifadə etmək r-nun ərazisi üçün xarakterikdir.

Çaxıl *or., sadə.* Şəki r-nu ərazisində dağ. Dağın səthi xırda daşlarla (*çaqıl daş*) örtüldüyündən bu adı almışdır. Türkmənistanın Krasnovodsk vilayətində Çaqıl adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır.

Çaxırlı *oyk., sada.* 1. Cəbrayıl r-nunun Mehdili i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzənlikdədir; 2. Göyçay r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 3. İmişli r-nunun Məzrəli i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir; 4. Masallı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Oykonim qədim bulqar tayfa birliyinə daxil olan *çakarlıçakır* tayfasının adını daşıyır. Çaxırlı qobusu (İmişli), Çaxırlı təpəsi (Masallı), Çaqarlı dağı (keçmiş Şuşa qəzası), Çaxırlı (Ermənistanın Vardenis r-nunda Sovetakert kəndinin 1978-ci ilədək adı) və s. coğrafi adlar da bu tayfanın adı ilə bağlıdır.

Çaxmaq *or., sadə.* Şuşa r-nu ərazisində, Qarabağ silsiləsinin şm.-ş. yamacında zirvə. Hün. 1554 m. ərazisində qığılıcı törədən xüsusi *çaxmaq daşının* çoxluğu ilə əlaqədar olaraq dağ belə adlandırılmışdır. Qazax r-nunun İkinci Şıxlı kəndindən c.-da qədim düşərgə də oradan tapılmış çoxlu daş alətlərə görə Çaxmaqlı adlanır. 1991-ci ilədək Ermənistan ərazisində Çaxmaq adlı yaşayış məntəqəsi olmuşdur.

Çaxmaqçay *hidr., mür.* Cəbrayıl r-nu ərazisində çay. Arazın sol qoludur, Araza çatmır. Digər adı Quruçaydır. Mənbəyini Ziyarət dağının c. yamacından (1770 m. hündürlükdən) alır. Başlıca olaraq yağış sularından qidalanır. Suvarma üçün geniş istifadə edilir. Çay Şahvəlili kəndinin ş.-indəki *Çaxmaqdarə* adlı dərədən axdığı üçün həmin dərənin adı ilə adlandırılmışdır. Dərənin adı isə oradakı çoxlu çaxmaq daşının olması ilə bağlıdır. Kiçik Həkəri çayı da yuxarı axarında Çaxmaqçay adlanır.

Çaxmaqçöl *or., mür.* Cəbrayıl r-nunda, Araz çayının sahilində düzənlik. Oronim *Çaxmaq* (ərazidəki eyniadlı çayın və dərənin adından) və *çöl* (mənfı relyef forması) komponentlərindən düzəlib, "Çaxmaq çayının axdığı çöl" mənasındadır.

Çaxmaqlı *oyk., sadə.* Xaçmaz r-nunun Qaraçı i.ə.v.-də kənd. Ağçayın sahilində, dağətəyi düzənlikdədir. Etnotoponimdir. Mənbələrin verdiyi məlumata görə, *çaxmaqlılar* Qubalı Fətəli xanın dövründə (1758-89) tayfa başçısı şahsevən Məhəmməd xanın tabeliyində Ərdəbil ətrafından Quba xanlığına köçüb Müşkür və Şabran mahallarında məskunlaşmış səkkiz şahsevən tayfasından biri olmuşdur.

Çaxmaqlıdağ *or., mür.* Ordubad r-nu ərazisində dağ. Ələhi kəndindən c.-da yerləşir. Hün. 2013 m. Oronim *Çaxmaqlı* (dağ süxurlarının çaxmaq daşından ibarət olmasını göstərir) və *dağ* (müsbət relyef forması) komponentlərindən düzəlib, "çaxmaq daşı olan dağ" mənasındadır. Etnotoponim olması da mümkündür.

Çalaberti *oyk., mür.* Goranboy r-nunda eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Oykonom *çala* (çuxur, dərə) və *bert* (ər. "qala") sözlərindən düzəlib (-i mənsub. şəkl.), "dərə qalası" deməkdir. 1998-ci ildən kənd Veyisli adı ilə rəsmiləşdirilmişdir.

Çalagöl *hidr., mür.* Saatlı və Sabirabad r-nları ərazisində göl. Hidronim *çala* (çökəklik, çuxur, dərə) və *göl* (su hövzəsi) komponentlərindən düzəlib, "çuxur göl" mənasındadır.

Çalağançay *hidr., mür.* Oğuz r-nu ərazisində çay. Qalaçayın qoludur. Başlanğıcını Çalağan yaylağından alır. Hidronim *Çalağan* (yaylağın adı) və *çay* (su hövzəsi) komponentlərindən düzəlib, "Çalağan yaylağından axan çay" mənasındadır. Yaylağın adı isə orada *çalağan* adlı yırtıcı quşun çox olması ilə əlaqədar yaranmışdır. Zootoponimdir.

Çalağantəpə *or., mür.* Ağdam r-nunun Əfətli kəndi yaxınlığında qədim yaşayış yeri sayılan təpə. Təpə burada *çalağan* quşlarının çoxluğuna görə belə adlandırılmışdır. Zootoponimdir.

Çalbair *or., mür.* Laçın r-nunun şm.-ında dağ silsiləsi. Şəlvə və Piçəniz çayları arasındadır. Çalbair variantında da qeydə alınmışdır. Oronim *çal* (boz rəng) və qədim *bayır/bair* (türk dillərində "dağ döşü, yamac, təpə") sözlərindən düzəlib, "boz rəngli dağ yamacı" mənasındadır.

Çalburun *oyk., mür.* Gədəbəy r-nunun Rüstəm Əliyev i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Govlu olmuşdur. 1903-cü ildə Govlu kəndi *Çalburun* adlanan dağ tirəsinin ətəyinə köçürülmüş və yeni yaşayış məntəqəsi də *Çalburun* adlandırılmışdır. Toponim *çal* (boz rəng) və *burun* (dağın çıxıntılı hissəsi) komponentlərindən düzəlib, "boz rəngli çıxıntı" mənasındadır.

Çaldağ *or., mür.* Tovuz r-nu ərazisində dağ. Həsənsu və Tovuz çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 544 m. Oronim *çal* (boz rəng) və *dağ* (müsbət relyef forması) sözlərindən düzəlib, "boz dağ" deməkdir. Dağın süxurlarının rəngini təyin edir.

Çaldaş *or., mür.* Oğuz və Qəbələ r-nları ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsindən ayrılan qolun zirvəsidir. Hün. 3447 m. Oronim *çal* (boz rəng) və *daş* (dağ, qaya) sözlərindən düzəlib, "boz qaya" mənasındadır.

Çaldaş *oyk., sadə.* Gədəbəy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsini Qazax r-nunun Birinci Şıxlı və İkinci Şıxlı kəndlərindən köçüb gəlmiş eyvazlılar nəslinin aşığı tirəsinə mənsub ailələr salmışlar. Kəndin ərazisində Böyükçal və Balaçal adlı iri boz daşlarla örtülü sahələr vardır. Kənd öz adını bu ərazinin adından almışdır. Oronim *çal* (boz rəng) və *daş* sözlərindən düzəlib, "boz daşlıq" mənasındadır.

Çaldaş *hidr., sadə.* Kiçik Qafqazda min. bulaq. Bulaq öz adını yerləşdiyi yüksəkliyin adından almışdır.

Çalxaqala *oyk., sadə.* Babək r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Cəhri çayının sağ sahilində, Dərələyəz silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrdə gəlmə ermənilər orada yerləşdirildikdən sonra 1990-cı ilədək Əznəbirt (türk. və er. "yüksək qala") adlandırılmışdı. 1990-cı ildən kənd yaxınlığındakı tunc dövrünə aid iri qaya daşlarından tikilmiş *Çalxaqala* adlı qalanın adı ilə adlandırılmışdır. Oykonom *Çalxan/çelkan* (etn.) və *qala* (tikili) sözlərindən düzəlib, "çelkanların qalası" deməkdir. Etnotoponimdir. Qalanın yerləşdiyi Kəmərdəğ da bəzən Çalxaşala dağı adlanır.

Çallı *oyk., düz.* Zərdab r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür-Araz ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi əvvəllər boz küdri sahədə salınmış, sonralar isə indiki yerə köçmüşdür. Yerli əhalinin məlumatına görə, kənd əvvəllər *Çal piri* (dağ döşündə olan pır), indi isə *Çalı piri* adlanan müqəddəs yerin yaxınlığında salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Çox güman ki, bu oykonim

Azərbay. toponimiyasında "bozqırlaşmış, landsaftı pozulmuş yer" mənasında işlənən *çallıq* sözünün sonundakı samitin düşməsi ilə yaranmışdır. Dəvəçi r-nunda da Çallıq adlanan yer mövcuddur.

Çallıgöl *hidr., mür.* Xocavənd r-nunun q.-ində göl. Qarabağ bölgəsində "dağın kol-kosu olan aşağı hissəsi" *çallar* adlanır. Güman ki, göl yerləşdiyi ərazinin landsaftına uyğun adlandırılmışdır.

Çalov *oyk., düz.* Şamaxı r-nunun Cəyirli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Çelov variantında da qeydə alınmışdır. Keçmişdə Sündü kənd icmasında birləşən Tuluc kəndinin adı da Çalovlu olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi üç tərəfdən dağ və dağ tirələri ilə əhatə olduğundan oykonim "çalada olan, çalada yerləşən" mənasını daşıyır.

Çamanəncür *hidr., mür.* Xocalı r-nunda çay. Hidronim *çaman* (abidələrin dilində *çam* "güc", *çaman* "tənbəl" mənalarında işlənir) və *cur* (arx, su, çay) komponentlərindən düzəlib, "gücdən düşmüş, sakitləşmiş, ram olmuş çay" mənasındadır.

Çamradərə *hidr., mür.* Balakən r-nunda çay. Hidronim *çamır* (bulanmış, lilli) və *dərə* (burada "çay, axar su") komponentlərindən düzəlib, "bulanıq çay, lilli su" deməkdir.

Çanaqbulaq *oyk., sadə.* 1. Qəbələ r-nunun Kürd i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir; 2. Yardımlı r-nunun Astanlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Çanaqbulaq variantında da qeydə alınmışdır. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini Cənubi Azərbaycan-dakı Çanaqbulaq kəndindən gəlmiş üç qardaş binə etmişdir. Sonralar ətraf ərazilərdən də əhali buraya köçüb məskunlaşmışdır. Çanaqbulaq hidronimdir. *Çanaq* (taxta qab; çökək, çuxur) və *bulaq* (su hövzəsi) komponentlərindən düzəlmiş bu hidronim "çuxur yerdə qaynayan bulaq" mənasındadır. Kəndlərin ərazisində eyniadlı bulaqlar olduğundan kəndlər də Çanaqbulaq adlandırılmışdır.

Çanaqçı *oyk, sadə.* Xocalı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Çanaqçı çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Kənd haqqında belə bir məlumat verilir ki, yaşayış məntəqəsini XIX əsrin ortalarında keçmiş Qaradağ kəndindən köçmüş dörd ailə salmışdır. Həmin ailələr əvvəllər ağacdan çanaq qablar düzəldib satmaqla məşğul olduqları üçün onlar çanaqçı adlanmışlar. Etnotoponimdir. Keçən əsrə aid ədəbiyyatlardan məlum olur ki, Daşkəsən r-nunun Zinzahal i.ə.v.-də Çanaxçı adlı kənd olmuşdur. Ermənistanın Ararat r-nundakı Sovetaşen kəndinin adı da 1948-ci ilə qədər Çanaxçı olmuşdur.

Çanaqçı *hidr., sadə.* Ermənistan və Azərbaycan-da (Şərur r-nu) çay. Arazın sol qoludur. Mənbəyini 2520 m. hündürlükdən alır. Yağış və qar sularından qidalanır. Tez-tez sel hadisələri baş verdiyindən *Cəhənnəmdərə* də adlanır. Suvarmada istifadə edilir. Xocalı r-nu ərazisində də eyniadlı çay var. Etnotoponimdir.

Çanaris *hidr., mü.* Qax r-nu ərazisində çay. Toponimik termin kimi *çana*, *çan* "çayın əyri yeri", "dağ tirəsi", *ris/rus* "çay" mənalarında işlənir. Hidronim "əyri çay" mənasındadır.

Çandahar *or., mü.* İsmayılı r-nu ərazisində dağ. *Çan* (dağ tirəsi) və *dahar* (alçaq dağ) komponentlərindən düzəlib, "alçaq dağ tirəsi" mənasındadır.

Çandahar *oyk., mü.* 1. Dəvəçi r-nunun Zarat i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. 1917-ci ildə Çandalar variantında qeydə alınmışdır; 2. İsmayılı r-nunun Həftəsov i.ə.v.-də kənd. Niyaldağ silsiləsinin yamacındadır. Yaşayış məntəqəsi yaxınlığında salındığı qayanın adını daşıyır. Çəndahar variantında da qeydə alınmışdır. *Çan* (dağ tirəsi) və *dahar* (Abşeronda "daşlı, çınqıllı yer") komponentlərindən düzəlib, "daşlı, çınqıllı dağ tirəsi" deməkdir.

Çanut *hidr., sadə.* Şamaxı r-nunda min. bulaq. Yerli əhalinin dilində *çanut* "bulanıq" mənasındadır.

Çapağan *hidr., sadə.* Şəki r-nu ərazisində çay. Hidronim "sürətlə axan" mənasındadır. Çapağansu variantında da işlənir.

Çapağan *oyk., sadə.* Şəki r-nunun Aşağı Küngüt i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonom eyniadlı çayın adındandır.

Çapar *oyk., sadə.* Kəlbəcər r-nunun İmarət Qərvənd i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. Yaşayış məntəqəsini 1887-ci ildə keçmiş Zəngəzur mahalının Qaraqışlaq, Zamzur və Tatev kəndlərindən çıxmış ailələr *Çaparxana* adlanan poçt məntəqəsinin yerində salmışlar. Keçmişdə poçtu aparan dövlət qulluqçularına *çapar* deyilirdi.

Çaparlı *oyk., sadə.* 1. Ağsu r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ləngəbiz silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Gorus Çaparlı olmuşdur; 2. Şəmkir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. XIX əsrdə Yelizavetpol (Gəncə) qəzasında maldarlıqla məşğul olan tayfalardan biri də *gorus çaparlı* adlanırdı. Kənd həmin nəslə mənsub ailələr tərəfindən salındığına görə belə adlandırılmışdır. Etnotoponimdir.

Çapartı *hidr., sadə.* Ağcabədi r-nu ərazisində çay. Ağcaqoşun çayının qoludur. Şapartı variantında da qeydə alınmışdır. *Ça-parlı* tayfasının adından olması ehtimalı var.

Çapayevka *oyk., sadə.* Ordubad r-nunun Vənənd i.ə.v.-də kənd. Vətəndaş müharibəsi qəhrəmanı Vasili İvanoviç Çapayevin (1887-1919) xatirəsini əbədləşdirmək məqsədi ilə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Çapılmış *or., sadə.* Qobustanda palçıq vulkanı. Oronim təbii kəsilməmiş, çapılmış şəkildə olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Çardaqlı *oyk., sadə.* 1. Qubadlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi həmin r-nun ərazisində mövcud olmuş Korcalanlı kəndindən köçüb gəlmiş ailələrin *Çardaqlı* düzü adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Yerli əhalinin verdiyi məlumatlara görə, toponim keçmişdə orada gözətçi məntəqəsi kimi mövcud olmuş *çardağın* adı ilə

bağlıdır; 2. Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidir. XIX əsrdə keçmiş Zəngəzur qəzasındakı eyniadlı kənddən gəlmiş ermənilər yaşayış məntəqəsini Maqavuz kimi rəsmiləşdirmişdilər. 1992-ci ildə kəndin keçmiş adı bərpa olunmuşdur. Biləsuvar r-nunun Aşağı Cəmənli kəndindən şm.-q.-də, Araz çayının keçmiş yatağının sol sahilində yeddi təpədən ibarət Çardaqlı adlanan qədim yaşayış yeri də mövcuddur. *Çardaqlı* "üstü örtülü, bağlı" deməkdir.

Çarhan *oyk., düz.* Şamaxı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ləngəbiz silsiləsinin ətəyindədir. Tədqiqatçılar bu oykonimi gah Orta Asiyada yaşamış türkdilli *çaruqan* tayfasının adı ilə bağlayır, gah da "dörd karvansara" mənasında izah edirlər. Əslində, kəndin adı İran dillərindəki *çaharan* (dördlər) sözünün fonetik variantıdır və Azərb. toponimiyasında Dördlər adlanan yaşayış məntəqələrinin (Gədəbəy, Neftçala) sinonimidir.

Çarhan *or., sadə.* Şamaxı r-nunun Çarhan kəndi ərazisində palçıq vulkanı. Yerləşdiyi kəndin adını daşıyır.

Çarxaçu *hidr., müir.* Quba r-nu ərazisində çay. Gilgil çayının sağ qoludur. Hidronim *çarx* (su üzərində qurulmuş dəzgah) və *çu* (tat dilində "ağac") sözlərindən düzəlib "üzərində ağacışləmə dəzgahı qurulmuş çay" mənasındadır.

Çarxaçı *oyk., sadə.* Quba r-nunun Xaltan i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. XIX əsrin əvvəllərində Xaltan kəndindən ayrılmış ailələr tərəfindən salınmış bu kənd sahilində yerləşdiyi *Çarxaçu* çayının adını daşıyır.

Çarxana *oyk, müir.* I.Qəbələ r-nunun Hacallı i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın sahilində, Hacallı düzündədir. 1846-cı ilin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrin əvvəllərində maldarlıqla məşğul olmuş və sonralar oturaq həyata keçmiş *çarxana* (dörd evli) tayfası salmış və kənd də onların adı ilə adlandırılmışdır; 2. Siyəzən r-nunun Ağbaş i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidir. Əsl adı Çaparxana olmuşdur. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, əvvəllər burada *çaparxana* (poçt məntəqəsi) var idi. Sonralar yaranmış yaşayış məntəqəsi ərazinin əvvəlki adını saxlamışdır. Çarxana *çaparxana* sözünün fonetik variantıdır.

Çarxı *oyk, sadə.* Xaçmaz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Cağacıq çayından çəkilməmiş arxın sahilində, Samur-Dəvəçi ovalığında. Oykonim *çayarxı* sözünün təhrifidir.

Çarlartəpə *or., müir.* Cəlilabad r-nu ərazisində dağ. *Çar* komponentinin İran mənşəli *çahar* (dörd) sözünün fonetik variantı olması ehtimal edilir və oronim "dördlər təpəsi" və ya "dörd təpə" kimi izah olunur.

Çartəpə *oyk., sadə.* Quba r-nunun Xucbala i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyində, Qusar maili düzənliyindədir. Oykonim *çar/çahar* (dörd) və *təpə* (müsbət relyef forması) komponentlərindən düzəlib, "dörd təpə" deməkdir. Kənd salındığı ərazinin adı ilə adlandırılmışdır. 1933-cü ildə Çahartəpə variantında qeydə alınmışdır.

Çartıxtəpə *or., mür.* Şəmkir r-nu ərazisində dağ. *Çaharlıq* (dördlük) sözünün fonetik variantı olduğu ehtimal edilir. *Çar/çahar* (dörd), *-tx* (türk mənşəli *-lıq* şəkl.-sinin fonetik variantı: *-dix/-tx*) və *təpə* (müsbət relyef forması) komponentlərindən düzəlib, "dörd zirvəli təpə" mənasındadır.

Çatax *oyk., sadə.* Tovuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Əsrıqçayının sahilində, Şahdağ silsiləsinin (Kiçik Qafqaz) ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini Yuxarı Quşçu kəndindən çıxmış ailələr iki dağın arasında yerləşən Çatax adlı yerdə salmışlar. *Çataq* Azərb. toponimiyasında "yolayıcı", "suayırıcı", "dağayırıcı" mənalarında işlənir. Oykonom kəndin yerləşdiyi coğrafi mövqeyi təyin edir.

Çatalarx *hidr., mür.* Ağdam r-nu ərazisində çay. Hidronim *çatal* (azərb. "qoşa", "bitişik", "şiddətli") və *arx* (su hövzəsi) sözlərindən düzəlib, "qoşa arx, gur axan arx" deməkdir.

Çaltəpə *or., mür.* Mil düzündə, Beyləqan r-nu ərazisində təpə. Böyük Çatal (hün. 29 m.) və Kiçik Çatal (hün. 21 m.) adlanan iki süni təpədən ibarətdir. Oronim *çatal* (haça, buynuz) və *təpə* (müsbət relyef forması) komponentlərindən düzəlib, "haça təpə" deməkdir.

Çatdaş *or., mür.* Cəbrayıl r-nunda dağ. Çaxmaq və Kiçik Həkəri (Əkərə) çaylarının suayırıcında yerləşir. Hün. 1536 m. Oronim *çalan/çatal* (qoşa, haça) və *daş* (qaya, dağ) komponentlərindən düzəlib, "haça qaya" deməkdir.

Çataşox *hidr., mür.* Yardımlı r-nu ərazisində çay. *Çat* (ayrılmış, bölünmüş) və *şox* (talış. "budaq", "buynuz"; burada "qol") komponentlərindən düzəlib (*-a* bitişdirici saitdir), "qollara ayrılmış" mənasındadır.

Çatmaçöl *or., mür.* Qazax r-nunda, Kür çayının yatağı ilə Gürcüstan sərhədi arasında çöl. Qış otlaqları kimi istifadə edilir. *Çatma* (ayrıc) və *çöl* (mənfi relyef forması) komponentlərindən düzəlib, "ayrıcda, sərhəddə yerləşən çöl" deməkdir.

Çaundur *hidr., sadə.* Arazın qollarından biridir. Tədqiqatçılara görə, çayın adı qədim türk tayfalarından olan *çavuldurların* adının təhrif olunmuş formasıdır. Ehtimal edilir ki, *çavundurlar* XI-XII əsrlərdə Səlcuq oğuzlarının tərkibində Cənubi Qafqazın işğalında iştirak etmiş və müəyyən hissəsi bu çayın axdığı ərazidə yaşamışdır. Çay həmin tayfanın adı ilə adlandırılmışdır. Etnotoponimdir. Azərb. toponimiyasında bu etnonimin Çovdar (Daşkəsən) variantı da işlənməkdədir. Şərqi Sibir dənizinin ş.-ində Çəun qubası adlı körfəz, Maqadanda Çəun çayı və Çəun adlı r-n da mövcuddur.

Çay Qaraqaşlı *oyk., mür.* Dəvəçi r-nunun Çöl Quşçu i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında. Etnotoponimdir. Çay və qaraqaşlı (etn.) komponentlərindən ibarət olan toponim "çay kənarında yerləşən Qaraqaşlı kəndi" mənasındadır. Xaçmaz r-nu ərazisindəki Qaraqaşlı kəndindən fərqləndirmək üçün belə adlandırılmışdır. *Qaraqaşlı* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmış məntəqələrdəndir.

Çay Qaraqoyunlu *oyk., mür.* Şəki r-nunun Suçma i.ə.v.-də kənd. İncəçayın sahilində, dağətəyi düzənlikdədir. Etnotoponimdir. Vaxtilə bu ərazidə maldarlıqla məşğul olan *qaraqoyunlu* tayfasının səkkiz yatağı olmuşdur. XIX əsrin ortalarında *qaraqoyunlular* bu yataqlarda yaşayış məntəqələrinin əsasını qoymuşlar. *Çay* və *qaraqoyunlu* komponentlərindən düzəlmiş toponim "çay kənarındakı Qaraqoyunlu kəndi" mənasındadır.

Çay Qurbançı *oyk., mür.* Qobustan r-nunun Qurbançı i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Etnotoponimdir. Oykonom *çay* və *Qurbançı* (etnotoponim) komponentlərindən düzəlib, "çay kənarındakı Qurbançı kəndi" mənasındadır.

Çay Qurbançı *or., sadə.* Qobustan r-nunun Çay Qurbançı kəndi ərazisində palçıq vulkanı. Qaz və neftli palçıq çıxır. Adını ərazisində yerləşdiyi eyniadlı yaşayış məntəqəindən almışdır.

Çay Tumas *oyk., mür.* Qubadlı r-nunun Həməzəli i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilindədir. Keçmiş adı Tumaslı olmuşdur. Kənd XIX əsrdə Dağ Tumas kəndindən (indiki Cəbrayıl r-nu) köçmüş ailələrin Həkəri çayı sahilində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom "çay kənarında yerləşən Tumaslı kəndi" deməkdir.

Çay Üzü *oyk., mür.* Yardımlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sahilində, Talış dağlarının ətəyindədir. Toponim *çay* və *Üzü* (kənd adı) komponentlərindən düzəlib, "çay qırağındakı Üzü kəndi" deməkdir.

Çayarxı *oyk., sadə.* Göyçay r-nunun Qarabaqqal i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Kənd Göyçay çayından ayrılan *Çayarxı* adlı arxın sahilində salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Oykonom "çayın kiçik qolunun sahilində salınmış kənd" mənasındadır.

Çayırılı *oyk., düz.* Göyçay r-nunun Qızılağac i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykonom *çayır* (sürünən yeraltı zoğları olan otdur) və *-lı* (bolluq bildirən şəkl.) komponentlərindən düzəlib, "çayır ilə zəngin olan yer" deməkdir.

Çaykənd *oyk., mür.* I.Xanlar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kürəkçayın kənarında, dərədə yerləşir; 2. Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Alxaslı olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi Alxaslı kəndindən köçüb gəlmiş ailələr tərəfindən onlara məxsus binə yerində salınmışdır; 3. Şəki r-nu ərazisində kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir; 4. Şuşa r-nunun Şırlan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqələri çay kənarında yerləşdiyinə görə Çaykənd adlandırılmışdır.

Çayqarısan *hidr., mür.* Gədəbəy r-nunda min. bulaq. Çayların qarışdığı yerdə qaynadığı üçün bu adı almışdır.

Çayqıraq *oyk., mür.* Masallı r-nunun Bədəlan i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında. Oykonom *çay* (su hövzəsi) və *qıraq* (kənar, sahil) sözlərindən düzəlib, "çayın qırağı, çay kənarında salınmış kənd" mənasındadır.

– **Çayqoşa** *hidr., mür.* Oğuz r-nu ərazisində çay. Daşağıl çayının sol qolu olub, 10 km.-ə qədər uzanaraq ana çayla qoşa axdığı üçün belə adlanır.

Çayqovuşan *oyk., mür.* 1. İsmayılı r-nunun Qalacıq i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyində, Qalacıq çayının (Göyçayın qolu) sol, Başnov çayının isə sağ sahilindədir. Kənd həmin çayların qovuşduğu ərazidə salındığı üçün belə adlandırılmışdır; 2. Kəlbəcər r-nunun Ağdaban i.ə.v.-də kənd. Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini XX əsrin əvvəllərində Dəmirçidam kəndindən çıxmış ailələr Buzluq (Qaraçay da adlanır) və Qurdulusu çaylarının qovuşduğu sahədə salmışlar. Toponim kəndin coğrafi mövqeyini təyin edir.

Çaylaq *hidr., sadə.* Xocavənd r-nu ərazisində çay. Çaylıx variantında da qeyd edilmişdir. R-nun Qarakənd və Muğanlı kəndlərində də Çaylaq yeri adlı mikrotoponimlər mövcuddur. Dilimizdə *çaylaq* müvəqqəti axarlı çay yatağına deyilir.

Çaylaqqaya *oyk, mür.* Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. XIX əsrdə burada ermənilərin məskunlaşması ilə əlaqədar kəndin adı Xtsabert (erm. "çay daşından qala") adlandırılmışdı. 1992-ci ildən kəndin adı özünə qaytarılmışdır. Oykonom *çaylaq* (çay yatağı) və *qala* (tikili) sözlərindən düzəlib, "çay yatağı yaxınlığında qala" deməkdir.

Çaylaqçay *hidr., mür.* Cəbrayıl r-nu ərazisində çay. Araz çayının sol qoludur. Araza çatmır. Başlıca olaraq yağış sularından qidalanır. Suvarma üçün geniş istifadə edilir. *Çaylaq* (burada "quru çay yatağı") və *çay* (su hövzəsi) sözlərindən düzəlib, "yatağı quru olan çay" deməkdir.

Çaylax *hidr., sadə.* İsmayılı r-nu ərazisində çay. Çayın yatağı yay fəslində quru olduğu üçün belə adlandırılmışdır. Hidronimin sonunda *q* səsi yerli tələffüzə uyğunlaşaraq *x* səsi ilə əvəz olunmuşdur.

Çaylaxlı *hidr., düz.* Göyçay r-nu ərazisində çay. Hidronim "müvəqqəti axan olan, yatağı quruyan çay" deməkdir.

Çaylıx *hidr., sadə.* Xocavənd r-nu ərazisində çay. Çaylax hidroniminin variantıdır. "Çay yatağı" deməkdir.

Çaylı *oyk., düz.* 1. Qazax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Coğaz çayının sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Kəndin ərazisi əvvəllər Qıraq Kəsəmən kəndinin qışlaq yeri olmuşdur. Sonralar bu kənddən çıxmış qızıyetərli nəslinə mənsub ailələr Çaylı kəndinin bünövrəsini qoymuşlar; 2. Şamaxı r-nunun Göylər və Dzerjinovka i.ə.v.-də iki kənd. Pirsaat çayı sahilində, dağətəyi ərazidədir. Bu kəndlər 1846-cı ildə baxşibəyli və ağaşikəbəyli adlı elatlara mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışlar; 3. Şəmkir r-nunun Seyfəli i.ə.v.-də kənd. Şəmkir çayının sahilindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini Qazax r-nunun Çaylı kəndindən gəlmiş ailələr salmışlar; 4. Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kürəkçayın sahilində, dağətəyi ərazidədir. Kənd XIX əsrdə gəlmə ermənilər orada məskunlaşdıqdan

sonra Verin Çaylı (erm. "Yuxarı Çaylı") adlandırılmışdır. 1992-ci ildən bu oykonim Çaylı kimi rəsmiləşdirilmişdir. Çaylı adlı bütün yaşayış məntəqələri çay kənarında yerləşdikləri üçün belə adlandırılmışdır.

Çaylı Kommuna *oyk., mür.* Qazax r-nunun Çaylı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Kənd XIX əsrin 30-cu illərində Qıraq Kəsəmən və b. kəndlərdən köçüb gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Coğaz çayının sahilində yerləşən və Çaylı adlanan bu kəndin adına kollektivləşmə illərində rəmzi olaraq *Kommuna* (lat. "ümumi" mənasında olan bu söz burada "icma" mənasında işlənmişdir) komponenti artırılmışdır.

Çayrab *hidr., düz.* Balakən r-nu ərazisində çay. Balakən çayının qoludur. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, çayın adı *çay* (su hövzəsi) və *ərəb* (etn.) sözlərindən düzəlib. "Ərəb çayı" mənasındadır. Əslində, *çay* (su hövzəsi) və *-rab* (avar. -lı şəkilçisi) komponentlərindən düzəlmiş bu hidronim "çaylı, çay yatağı" deməkdir.

Çay Rəsullu *oyk., mür.* Gədəbəy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Axınca çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini Düz Rəsullu kəndindən ayrılmış ailələr salmışlar. Oykonim *çay* və *Rəsullu* (etnotoponim) komponentlərindən düzəlib, "çay kənarındakı Rəsullu kəndi" mənasındadır.

Çayrud *oyk., mür.* Lerik r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim *çay* (su hövzəsi) və *rud* (talış. "çay") komponentlərindən düzəlib, "çay kəndi, çaylı kənd" mənasındadır. Toponimiyada təsadüf olunan müxtəlif dillərə məxsus iki eynimənalı sözün birləşməsidir.

Çeşman *oyk., düz.* Lerik r-nunun Osyedərə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim fars dilindəki *çeşm* (çeşmə, göz, bulaq) və *-an* (məkan və cəmlilik bildirir) komponentlərindən düzəlib, "bulaq yeri, bulaqlar" deməkdir.

Çeşməbasar *oyk., mür.* Babək r-nunun Nəhrəm i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzənlikdədir. XIX əsrin əvvəllərinə qədər kəndin ərazisi Küznüt kəndinin əkin sahəsi olmuşdur. Çeşməbasar "su basarı yer" deməkdir. Yerli sakinlər kəndin əsl adının *Çeşməsara* olduğunu söyləyirlər. *Çeşmə* (bulaq) və *sara* (xalis, saf) sözlərindən düzəlmiş bu coğrafi ad isə "saf su" kimi izah olunur və vaxtilə ətraf zonada karbonat bulaqların çox olması ilə əlaqələndirilir.

Çeşməli *oyk., sadə.* Tovuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. 1959-cu ilədək adı Çirkinli olmuşdur. *Çirkinli* türk-monqol mənşəli bir tayfanın adıdır. XIII əsrdə monqolların tərkibində Azərb.-na gəlmiş *çirkinlilər* sonralar qızılbaş hərbi ittifaqına girmişlər. 1959-cu ildən kənd adının mənası guya pis yozulduğundan kəndin ərazisindəki Çeşməli adlı bulağın adı ilə rəsmiləşdirilmişdir. Oykonim "gözlü bulaq, bulaqlar" deməkdir.

Çeyilaxtarma *or., mür.* Qobustanda palçıq vulkanı. Umbakı neft yatağından şm.-da, Ceyrankeçməz çayının sahilində, dəniz səviyyəsindən 270

m. yüksəklikdədir. Oronim *çeyil* (xırda daş) və *axtarma* (palçıq vulkanı) komponentlərindən düzəlib, "xırda daşlı palçıq vulkanı" mənasındadır.

Çeyildağ *or., mürr.* Qobustanda palçıq vulkanı. Umbakı neft yatağından şm.-dadır. Oronim *çeyil* (xırda daş) və *dağ* (müsbət relyef forması) komponentlərindən düzəlib, "xırda daşlı dağ" deməkdir.

Çeyildağ *oyk., sadə.* Bakı şəhəri, Qaradağ r-nunda ştq. Qobustandadır. Neft yataqlarının kəşfi ilə əlaqədar salınmış bu yaşayış məntəqəsi adını eyniadlı dağdan almışdır.

Çədərov tala *oyk., mürr.* Balakən r-nunun Sambul i.ə.v.-də kənd. Mazım çayının sahilindədir. Əsl adı Çederəbtaladır. Oykonom *çederab* (avar. "dar, ensiz") və *tala* (ətrafa nisbətən fərqli yer) sözlərindən düzəlib, "dar, ensiz tala" mənasındadır.

Çələbi hidr., sadə. Tovuz r-nunda çay. Axınca çayının qoludur. Etnotoponimdir.

Çələbilər *oyk., sadə.* Bərdə r-nunun Otuzikilər i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsini *çələbi* (mövləvi dərviş ordeninin başçısı) adı ilə tanınan bir qrup ailədən ibarət nəsil saldıqı üçün kənd bu nəslin adı ilə adlandırılmışdır. Etnotoponimdir. 1933-cü ildə Cəbrayıl r-nunun Dağtumas i.ə.v.-də də Çələbilər adlı kənd qeydə alınmışdır. İranda Çələbi, Kırmıda Çələbilər (Plodova), Rusiyada Çelyaba (Çelyabinsk) adlı yaşayış məntəqələrinin olduğu da məlumdur.

Çəmbərək *or., sadə.* Kiçik Qafqazda aşırım. *Çəmbərək* "halqa, dairə, qövs" deməkdir.

Çəmbərəkənd *oyk., mürr.* Bakı şəhərində coğrafi ərazi və keçmiş yaşayış sahəsi. *Çəmbərək* (dairə, əyri, qövs, halqa) və *kənd* (yaşayış məntəqəsi termini) komponentlərindən düzəlib, "dairəvari, qövsvari kənd" mənasındadır. Kənd həqiqətən də ətrafa nisbətən bir qədər yüksəklikdə, dairəvi sahədə yerləşmişdir.

Çəmbər xac *oyk., sadə.* Laçın r-nunun Köhnəkənd i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. Yaşayış məntəqəsi bəysülülər nəslinə mənsub ailələrin Çəmbərəxəç adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, burada üstündə xaç şəklində olan *çəmbərək* (yumru) formalı daş var imiş. Oykonom "üzərində xaç olan yumru daş" mənasındadır. Qəbələ r-nu ərazisində Çəmbərov (dairəvi su) bulağı adlı su obyektini qeydə alınmışdır.

Çəmən *or., sadə.* Xocavənd r-nu ərazisində dağ. Etnotoponimdir. Türkdilli xələc tayfasının *çəmənli* tirəsinin adını daşıyır. 1933-cü ildə Füzuli r-nunun Qoçəhmədli i.ə.v.-də Çimən adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır.

Çəmənli *oyk., sadə.* Ağdam r-nunun eyni-adlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Əsası 1918-ci ildə qoyulmuş bu kənd əvvəllər Qara Çəmənli adlanırdı. Yaşayış məntəqəsi türkdilli xələclərin *çəmənli* tirəsinin adını əks

ətdir. Etnotoponimdir. XIX əsrin ortalarında 59 ailədən ibarət, Mil-Qarabağ düzlərində maldarlıqla məşğul olmuş *çəmənliklər* sonralar oturaq həyata keçərək bu ərazidə Qara Çəmənli, Aşağı Çəmənli və Yuxarı Çəmənli kəndlərinin əsasını qoymuşdular.

Çəmənliçay *hidr., mür.* Laçın r-nu ərazisində çay. Qozlu kəndinin c.-undan axaraq Şəlvə (Həkəri çayının qolu) çayına tökülür. Çay öz başlanğıcını Çəmənli adlı yerdən aldığı üçün belə adlanır. Bəzən İpəkçay da adlanır. Bu da Birinci İpək kəndinin yaxınlığından axdığı üçündür.

Çəmrədərə *hidr., mür.* Balakən r-nu ərazisində çay. Katex çayının qoludur. Çay öz adını axdığı eyniadlı dərədən almışdır. Hidronim *çəmrə/çəmra* (duman, çiskin, tutqun, bulanıq) və *dərə* (mənfə relyef forması) komponentlərindən düzəlib, "dumanlı, tutqun dərə" mənasındadır.

Çənənəb *oyk., mür.* Ordubad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağ ətəyindədir. Çənənəb variantında da qeydə alınmışdır. 2003-cü ildən Çənənəb kimi rəsmiləşdirilmişdir. Türk dillərində *çən* "çəngəlin ağzı, haçalanmış bir şey" mənasında işlənir. Yaşayış məntəqəsi də Araxın qollarından birinin ikiyə bölündüyü, haçalandığı yerdə yerləşir. Oykonom "suyun haçalandığı yer, suayırıcı" mənasındadır.

Çəngələr *or., mür.* Şəki r-nu ərazisində dağ. Daşüz silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 672 m. Yerli əhalinin məlumatına görə, dağın adı *çən* (duman, çiskin) və *gələr* (*gəlmək* felindən) sözlərindən düzəlib "çənli, dumanlı" mənasındadır.

Çəpli *oyk., sadə.* Kəlbəcər r-nunun Lev i.ə.v.-də kənd. Lev çayının sahilində, dağlıq ərazidədir. Tədqiqatçıların fikrincə, toponim oğuz tayfalarından *çəpnilərin* (*cəbni/cabanı*) adı ilə bağlıdır. Etnotoponimdir.

Çərçiboğan *oyk., sadə.* Şərur r-nunun Dərvişli i.ə.v.-də kənd. Çərçiboğan çayı sahilindədir. Oykonom eyniadlı çayın adı ilə bağlıdır. Hidronim *çərçi* (xırdavatçı xırdavat alverçisi) və *boğan* (*boğmaq* telindən) komponentlərindən düzəlib, "xırdavatçı boğulan çay" deməkdir.

Çərəcə *oyk., sadə.* Göyçay r-nunun Çərəkə i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. XVIII əsrin birinci yarısında Nadir şahın Hindistana yürüşü zamanı vətəgələrdə işləmək üçün *Çərəcə* əyalətindən göndərdiyi türkləşmiş seyidlər Azərb.-nin müxtəlif r-nlarına yayılmışdılar. Güman edilir ki, yaşayış məntəqəsini həmin əyalətdən köçürülmüş ailələr saldıdığı üçün kənd belə adlanmışdır.

Çərəkə *or., sadə.* Quba r-nu ərazisində dağ. Buduq kəndindən şm.-q.-dədir. Hün. 2394 m. Dağın adının fars dilindəki *çərəgah* (otlaq, örüş yeri) sözündən olması güman edilir. Dağ keçmişdə maldarların örüş və otlaq yeri olmuşdur.

Çərəkə *oyk., sadə.* Göyçay r-nunun eyni-adlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Kəndin ərazisi keçmişdə örüş yeri olduğundan belə adlandırılmışdır.

Çərəkən *oyk., mür.* Cəbrayıl r-nunun Horovlu i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Kənd Çərə adlı sahədə salınmışdır. *Çərə* (örüş yeri) və *kənd* (*d* səsi sonralar düşmüşdür) komponentlərindən düzəlmiş bu oykonim "örüş yerində salınmış kənd" mənasındadır. 1933-cü ildə kəndin adı Çərəkənt variantında qeydə alınmışdır.

Çərəkən *hidr., sadə.* Füzuli r-nu ərazisində çay. Arazın sol qoludur. Çay ərazisindən axdığı *Çərəkən* kəndinin adını daşıyır.

Çərəkər *oyk., sadə.* Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini kolanı tayfasına mənsub ailələr *Çərəkər* adlı yerdə saldıqları üçün belə adlandırılmışdır. *Çərəkər* "icarəçi" deməkdir. Görünür, kəndin ərazisi əvvəllər əkin sahəsi kimi icarəyə verilirmiş.

Çərəkər *hidr., sadə.* Kəlbəcər r-nu ərazisində min. bulaq. Bulaq adını ərazisində yerləşdiyi eyniadlı yaşayış məntəqəsindən almışdır.

Çərəli *oyk., sadə.* Qubadlı r-nunun Hal i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini sofulu tayfasına mənsub ailələr *Çərəli adlı* ərazidə salmışlar. Etnotoponimdir. Qazax r-nunun İkinci Şıxlı kəndində *çərəlilər* nəslə yaşayır. Ağstafa r-nunun Sadıxlı kəndində Çərəlinin dəyirmanı adlı mikrotoponim qeydə alınmışdır. Cənubi Azərb.-da da eyniadlı kənd mövcuddur.

Çərəlilər *oyk., sadə.* Bərdə r-nunun Mollalı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsini Qubadlı r-nunun *Çərəli* kəndindən gəlmiş ailələrin saldığı haqqında məlumat verilir. Etnotoponimdir.

Çərmədağar *or., mür.* Abşeron r-nu ərazisində dağ. Qanlıgölün c.-q.-indədir. Hün. 1379 m. *Çərmə* (toponimik termin kimi "duman zolağı") və *dağar* (*dahar* sözünün yerli tələffüz forması olub, "daşlıq"; "alçaq, yastı dağ" deməkdir) komponentlərindən düzəlmiş bu oronim "dumanlı dağ" mənasındadır.

Çərmədin *or., mür.* Göyçay r-nunun Qaraməryəm kəndindən c.-da dağ. Hün. 351 m. Oronim *çərmə* (duman zolağı) və *din/dın* (dağ, düşərgə) sözlərindən düzəlib, "üsrü dumanla örtülmüş alçaq dağ" deməkdir.

Çərtəyaz *oyk., mür.* Kürdəmir r-nunun Mollakənd i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Oykonim *çərt* (mənbələrdə "suvarılma üçün xüsusi qurğu") və *yəz* (*yazı* sözünün təhrif olunmuş forması olub, "çöl, düzən" mənasındadır) komponentlərindən düzəlib, "suvarılma üçün qurğusu olan çöl" deməkdir.

Çətkün *oyk., sadə.* Qusar r-nunun Zindanmuruq i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. XIX əsrdə Quba qəzasının Qrız icmasına məxsus oba kimi yaranmış, sonralar daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir. *Çetkiün* avar dilində "birəli" deməkdir.

Çətindəreçay *hidr., mür.* Gədəbəy r-nu ərazisində çay. Zəyəm çayının sol qoludur. Mənbəyini 2600 m. hündürlükdən alır. Sel hadisələri müşahidə edilir. Çay öz adını Zəyəm çayının yuxarı hövzəsindəki eyniadlı dərədən

almışdır. Dərə isə Şahdağ silsiləsinin şm.-q. tərəfində, gediş-gəliş çətin olan Qanlı dağın şm. yamacında yerləşdiyi üçün *Çətindərə* adlanmışdır.

Çətirdaşdərəsi *hidr., müir.* Şahbuz r-nu ərazisində çay. Nurs kəndi ərazisindəki eyniadlı yerdən axdığı üçün belə adlandırılmışdır. Yerli əhalinin məlumatına görə, həmin yerdə iki böyük çadıra oxşar daş olduğu üçün ora *Çadırdaş dərəsi* deyilir. Hidronim sonralar Çətirdaş dərəsi formasına düşmüşdür.

Çığırğan *oyk, sadə.* Sabirabad r-nunun Azadkənd i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Bəzi tədqiqatçıların ehtimalına görə, toponim *çigir* (keçmişdə suvarma məqsədilə Kür çayı sahilində qurulan suqaldıran çarxın adı) sözündən və məkan bildirən *-qan* şəkilçisindən ibarət olub, "çigir yeri" mənasındadır. *Çığırğan* eyni zamanda bir tayfanın adıdır.

Çixmansu *hidr, müir.* Laçın r-nu ərazisində çay. Şəlvə çayının sol qoludur. Hidronim *çixman* (qalxan, pilləkən) və *su* komponentlərində düzəlib, "qalxan su" mənasındadır.

Çıldıran *oyk, sadə.* Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini 1828-ci ildə Türkiyənin Çıldıran adlı ərazisindən köçüb gəlmiş erməni ailələri salmışlar. Türkiyədə Çıldıran adlı kənd indi də qalmaqdadır. Türk dillərində *çıldır/şıldır* "çay, şələlə, suyun çırpılması, ətrafa yayılması; qəzəblənmə" mənasında işlənir. Oykonom "şələləli yer" və ya "məcrasından çıxan çay" mənasındadır.

Çılpaqdağ *or., müir.* Ağdam r-nu ərazisində dağ. Qazançı kəndindən şm.-q.-də yerləşir. Hün. 1202 m. Dağın yamaqları aşındığından orada bitki örtüyünün olmamasına görə belə adlanmışdır. Keçəldağ oroniminin sinonimidir.

Çınqıldağ *or, müir.* Tovuz r-nu ərazisində dağ silsiləsi. Murğuz dağının qoludur. Zəyəm, Əsrək və Fındıqlı çaylarının suayrıcısıdır. Dağın adı onun səthində vulkan mənşəli çınqıllıqların olması ilə bağlıdır.

Çıraç *oyk, sadə.* 1. Dəvəçi r-nunda kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi erkən orta əsrlərə aid *Çıraqqala* adlı qalanın yaxınlığında yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır. Qala qədimdə düşmənin yaxınlaşmasını ətrafdakilərə xəbər vermək üçün baş bürcün üstündə tonqal yandırılması ilə əlaqədar olaraq belə adlanmışdır. Bu müdafiə qalası erkən orta əsrə aid mənbələrdə Xurs, Xursan, Xursanqaya kimi qeydə alınmışdır; 2- Kəlbəcər r-nunda kənd. Tərtər çayının sahilindədir. Əsl adı Çıraqlıdır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Laçın r-nunun Çıraqlı kəndindən köçüb gəlmiş ailələr tərəfindən salınmış, keçmiş yaşayış məntəqəsinin adı ilə adlandırılmışdır.

Çıraqqaya *or, müir.* Dəvəçi r-nu ərazisində, Əmirxanlı kəndindən c.-da, Yan silsiləsinin c.-ş.-ində dağ. Hün. 1232 m. Keçmiş adı Xursanqaya olmuş, sonralar qayanın üstündəki erkən orta əsrlərə aid Çıraqqalanın adı ilə Çıraqqaya adlanmışdır. Ətraf kəndlərin əhalisi bu dağı Səngi Xurs (Xurs qayası) adlandırır.

Oronim VII əsrdə Xorsvem, IX-X əsrlərə aid ərəb mənbələrində Xurs (Xors, Xirs) qayası şəklində qeydə alınmışdır. Fars. *xurs* "ay" deməkdir.

Çıraqdərə *oyk, mür.* Xanlar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də qəsəbə. Qəsəbə 1930-cu ildə təşkil olunarkən bu adı almışdı. Sonralar ermənilər toponimi öz dillərinə çevirərək Çiragidzor (çıraqlı dərə) kimi rəsmiləşdirmişdilər. 1992-ci ildən qəsəbənin keçmiş adı yenidən özünə qaytarılmışdır. Etnotoponimdir.

Çıraqlı *oyk, sadə.* 1.Ağdam r-nunda kənd. Dağətəyi ərazidədir; 2. Daşkəsən r-nunda kənd. Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir; 3. Laçın r-nunda kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Toponim özündə qızılbaşların *çıraqlı* tayfasının adını əks etdirir. Etnotoponimdir. Səfəvilərin hakimiyyəti dövründə *çıraqlıların* bir hissəsi Şirvana köçürülmüşdü. XIX əsrdə onların bir qolunun Cavad qəzasında yaşaması haqqında məlumat verilir. Dağıstanda Çirak (kənd, çay), İrəvan quberniyasında Çıraxlı (iki kənd və bir kənd xarabalığı), Cənubi Azərb.-da Çıraxlı (kənd) toponimlərinin qeydə alınması bu etnotoponimin yayılma arealının genişliyindən xəbər verir.

Çıraqlıbaşı *or., mür.* Laçın r-nu ərazisində dağ. Dağ r-ndakı Çıraqlı kəndinin baş tərəfində (yuxarı hissəsində) yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Çır-çır bulaq *hidr, mür.* Oğuz r-nunda bulaq. Bulaq suyun səsinə uyğun olaraq belə adlandırılmışdır.

Çırpılıbınə *oyk, mür.* Zaqatala r-nunun Yuxarı Tala i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Kənd Çırpılı adlı yerdə salınmış binə əsasında formalaşmış, adını da buradan almışdır. *Çırpılı* "quru kol-kos", "ağacın budanmış nazik çubuqları" mənasındadır.

Çiçəkli *or., düz.* 1. Kəlbəcər r-nunda dağ; 2. Babək r-nunda dərə. Oronim "çiçəklə örtülmüş" mənasındadır. Fitotoponimdir.

Çiçəkli *oyk., düz.* 1. Gədəbəy r-nunun İnkəboğan i.ə.v.-də kənd. Haçaqaya dağının ətəyindədir. Kəndin əhalisi keçmişdə Fındıqlı kəndi yaxınlığında Arıtəpə adlı yerdə yaşamış, XIX əsrin əvvəllərində isə Anqıran çayının sahilində yerləşən indiki əraziyə köçmüşdür. Kənd çayın adı ilə Arıqıran adlandırılmışdır. Yaşayış məntəqəsinin ilk sakinləri keçmiş Qazax qəzasından, Ermənistanın Qaraqoyunlu, Gəncə qəzasının Qarasaqqal kəndlərindən köçüb gələnlər olmuşdur. 1991-ci ildən rəmzi olaraq *Çiçəkli* adlandırılmışdır; 2. Sabirabad r-nunun Muğan Gəncəli i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Keçmiş adı Çullu olmuşdur. Yaşayış məntəqəsinin adı guya yaxşı səslənmədiyinə görə dəyişdirilmişdir. Rəmzi məna daşıyır.

Çiçi *hidr., sadə.* Quba r-nu ərazisində çay. Şabran çayının sol qoludur. *Çiçi* türk dillərində "təzə, tər" mənasındadır.

Çiçi *oyk., sadə.* Quba r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Adını ərazidəki eyniadlı çaydan almışdır. Bəzi tədqiqatçılara görə, toponim tat dilindəki *çu* (ağac) və Azərb. dilindəki *-çi* (peşə-sənət bildirən şəkl.) komponentlərindən düzəlib, "odunçu, ağac məmulatı hazırlayan" mənasındadır.

Çiçibinə *oyk, mür.* Zaqatala r-nunun Matsex i.ə.v.-də kənd. "Təzə binə, təzə kənd" mənasındadır.

Çidibaş *or., mür.* Zaqatala r-nu ərazisində dağ. Əsl adı Çedibaşdır. R-nun Sabunçu kəndinin şm.-q.-ində Çedilər adlı yer var. Çedi saxur dilində bitki (qıjı bitkisi) adıdır. Oronim "Çedilər yerinin başı, yuxarısı" mənasındadır.

Çigil *hidr, sadə.* Şamaxı və Xızı r-nları ərazisində çay. Sumqayıt çayının sol qoludur. Mənbəyini Dübər dağının yamacından (1650 m. hündürlükdən) alır. Başlıca olaraq, yağış və yeraltı sulardan qidalanır. Hidronim karluqların tərkibinə daxil olan türkdilli *çigil* tayfasının adı ilə bağlıdır. Etnotoponimdir. Türkmən oğuzları Amudəryadan Çinə qədərki ərazidə yaşayan şorq türklərini *çigillər* adlandırırdılar.

Çigil *or, sadə.* 1. Xəzər dənizində, Bakı arxipelaqında ada. Bəndovan burnundan c.-ş.-də, Səngi Muğan adasından c.-q.-dədir. Palçıq vulkanları nəticəsində yaranmışdır. Sahilləri dəniz ləpələri ilə müntəzəm yuyulduğu üçün ruslar adaya Oblivnoy (şirəli, şirələnmiş) adı vermişdilər; 2. Çigil adasında eyniadlı palçıq vulkanı. Oğuzların tərkibində Azərb.-na gəlmiş *çigillərin* adı ilə bağlıdır. Etnotoponimdir.

Çiləbürt *oyk, mür.* Tərtər r-nunun Çardaqlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Caraberd, Craberd variantlarında da qeydə alınmışdır. Oykonim *çilə* (topa, yığın, nəsil) və *bürt/berd/bərd* (əslə ər. olan bu söz "qala, hasar, divar" mənalarında başqa dillərə də keçmişdir) komponentlərindən düzəlib, "insanlara aid qala və ya icma, kənd" mənasındadır. Ermənilər bu kəndi Cerabert kimi rəsmiləşdirmişdilər. 1992-ci ildən kəndin indiki adı bərpa edilmişdir.

Çiləgür *oyk., sadə.* 1. Qusar r-nunun Urva i.ə.v.-də kənd. Qusar çayının sahilində, Qusar maili düzənliyindədir; 2. Xaçmaz r-nunun Aşağı Zeyd i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır; 3. Xaçmaz r-nunun Nərcəcan i.ə.v.-də kənd. Məzarçayın sol sahilində, Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, kəndin adı XVI əsrdə Anadoluda yaranmış Boz Ulus tayfa ittifaqına daxil olan *çilaxir* tayfasının adı ilə bağlıdır. Etnotoponimdir.

Çiləgür *or., sadə.* Quba r-nu ərazisində dağ. Çağacıq çayı ilə Qaraçayın suayrıcında yerləşir. Hün. 993 m. Etnotoponimdir.

Çiləgür *hidr, sadə.* Quba r-nu ərazisində çay. Etnotoponimdir.

Çilət *or, sadə.* Kəlbəcər r-nunun Çıldırın kəndindən c.-da dağ. Hün. 1561 m. Çilet variantında da qeydə alınmışdır. *Çilət* "çiskin, sis, qatı duman" mənasındadır.

Çilgəz *or, mür.* Laçın və Kəlbəcər r-nları ərazisində dağ. Mıxtökən silsiləsinin ş. hissəsində zirvədir. Hün. 2362 m. Toponim *çil/cil* (suaq yer, bataqlıq) və *gəz* (gədiyin ən alçaq yeri, dağ belində aşırım) sözlərindən düzəlib, "ətəyində suaq yer, bulaq olan aşırım" mənasındadır. Dağın ətəyində, Laçın r-nu ərazisində eyniadlı bulaqlar var.

Çilgəz *hidr., sadə.* Laçın r-nu ərazisində, *Çilgəz* dağının ətəyində min. bulaqlar. Adını eyniadlı dağdan almışdır.

Çiliş/Çiriş *or., sadə.* Şəki r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 3242 m. *Çiliş/çiriş* dialektlərimizdə "sürüşkən", "şirəli" mənələrində işlənir. Azərb.-da *çiriş* adlı bitki növü də var.

Çilligöl *hidr., mür.* Xanlar r-nu ərazisində göl. Hidronim *çilli* (su sahəsinin ümumi zahiri görünüşü) və *göl* (su obyekt) komponentlərindən düzəlib, "səthi çilli, xalı görünən göl" deməkdir.

Çilov *or., sadə.* Xəzər dənizində, Abşeron arxipelaqında ada. Tədqiqatçıların verdiyi məlumata görə, keçmiş adı Ronis, sonralar isə Şahilan olmuşdur. Xəzər dənizi səviyyəsinin enməsi nəticəsində Ördək (Urunos) adası ilə birləşmişdir. Üç tərəfdən sualtı riflərlə əhatələnmiş adanın səthi əsasən qumluq və daşlıqdır. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, Abşeron balıqçıları, xüsusilə Zirə və Türkan kəndlərinin əhalisi buradan balıq tutmaqla yanaşı, yaz vaxtı otlaq kimi də istifadə edir. Orta əsr ərəb səyyahları bu adada ov heyvanlarının (xüsusilə ceyran) zənginliyindən və adanın qış otlağı kimi istifadə olunmasından söhbət açırlar. Oronim "çilli, xallı" mənasındadır. Bu da adadakı heyvanların zahiri görünüşünü əks etdirə bilər. Ada keçən yüzillikdə Jiloy da adlanmışdır.

Çilov *oyk., sadə.* Bakı şəhəri Əzizbəyov r-nu ərazisində ştq. Çilov adasında yerləşdiyi üçün adanın adını daşıyır.

Çimən *oyk., sadə.* Füzuli r-nunun Cuvarlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Əsl adı Çəməndir. Yaşayış məntəqəsi *çəmənlikdə* (yaşıl otlar örtülmüş sahədə) salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Oykonom *çəmənli* tayfasının adından da ola bilər. Şahbuz r-nunun Biçənək və Keçili kəndlərində Çimənyurd adlı yerlər qeydə alınmışdır.

Çimkar *or., mür.* Xanlar r-nu ərazisində dağ. Gəncə və Kürək çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 1400 m. Oronim *çim* (tamam, tamamilə) və *kar* (daş) komponentlərindən düzəlib, "daşlıq" mənasındadır.

Çinar *oyk., sadə.* Cəlilabad r-nunun Cəngan i.ə.v.-də kənd. Oykonom *çinar* ağacının adı ilə bağlıdır. Kəndin ərazisində çinar ağaclarının zəngin olduğunu bildirir.

Çinar *hidr., sadə.* Cəlilabad r-nu ərazisində min. bulaq. Eyniadlı kəndin ərazisində olduğu üçün bulaq kəndin adını daşıyır.

Çinarlar *oyk., sadə.* Dəvəçi r-nunun Düz Bilici i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Quba qəzasının Gümür kənd icmasına mənsub ailələr *Çinarlar* adlı yerdə əvvəlcə oba kimi salmış, sonralar isə daimi yaşayış məntəqəsinə çevirmişlər. Oykonom "çinar ağacı ilə zəngin" deməkdir.

Çinarlı *oyk., sadə.* 1. Biləsuvar r-nunun Mircəlal i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin sonlarında Rusiyanın mərkəzi

quberniyalarından köçürülmüş rus ailələrinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kənd əvvəllər Velikoknyazevka, bir qədər sonra Novoqrajdanovka adlandırılmışdır. Ərazisindəki çinar ağaclarının çoxluğuna görə 1991-ci ildən *Çinarlı* adı ilə rəsmiləşdirilmişdir; 2. Qax r-nunun Qum i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Yaşayış məntəqəsi XVII əsrdə Dağıstanın Saxur mahalından köçüb gəlmiş əhalinin *Çinarlı* adlanan yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmış və salındığı ərazinin adı ilə adlandırılmışdır; 3. Şəmkir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də qəsəbə. Dağətəyi düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsini XX əsrin əvvəllərində Azərb.-na köçürülmüş almanlar salmış və 1931-ci ilədək Yelenendorf, sonralar Georgiyevsk, 1941-ci ildən Leninfeld, 1962-ci ildən isə Lenin adlandırılmışdır. 1947-49-cu illərdə Ermənistandan zorla qovulmuş azərb. ailələr burada yerləşdirilmişdir. 1992-ci ildən *Çinarlı* adı ilə rəsmiləşdirilmişdir. Rəmzi mənə daşdığı güman edilir.

Çinartala *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Qusarçay i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi Quba r-nunun Qrız kəndindən gəlmiş ailələr tərəfindən *Çinarlı tala* adlanan yerdə salınmışdır. Oykonom "çinar ağacları olan tala" mənasındadır.

Çinqar *or., mür.* Böyük Qafqazda dağ. Oronim *çin* (sıra, cərgə) və *qar/kar* (yüksəklik, dağ) sözlərindən düzəlib, "dağ silsiləsi" deməkdir.

Çinqar *hidr., sadə.* Zaqatala r-nu ərazisində çay. Adını eyniadlı dağdan almışdır.

Çiraqidzor *bax:* Çıraqdərə.

Çıraqlı *oyk., sadə.* Şamaxı r-nunun Sabir i.ə.v.-də kənd. Ləngəbiz silsiləsinin ətəyində, Pirsaat çayının sahilindədir. Qızılbaşların *çıraqlı* tayfasının adını əks etdirir. Etnotoponimdir.

Çıraquz *oyk., sadə.* Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsindədir. Oykonom Çıraqlı, Çıraqlar toponimlərinin variantı olub, "çıraç tayfası yaşayan kənd, çıraqlılara məxsus kənd" deməkdir.

Çirgilçay *hidr., mür.* Zaqatala r-nu ərazisində çay. Əliabad çayının şm.-ından başlayıb, Qanıx çayına çatmamış itir. Qafqaz dillərində (lək dili) *çiri* "kiçik, balaca" deməkdir, *gil* Azərb. dilinin dialektlərində "arx, çay qolu" mənalarında işlənir. Hidronim "kiçik arx, kiçik çay qolu" mənasındadır.

Çirvalıq *hidr., sadə.* Xocalı r-nu ərazisində çay. Azərb. dilinin dialektlərində müxtəlif variantlarda işlənən bu söz "su şırnağı", "şələlə" mənasındadır.

Çitaxlı *oyk., düz.* 1. Ağdam r-nunun Qərvənd i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir; 2. Daşkəsən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir; 3. Laçın r-nunun Alxaslı i.ə.v.-də kənd. Hocaszu çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Oykonom "qarğıdan hörülmüş çəpərlə əhatələnmiş" və ya "qarğıdan hörülmüş daxmaları olan kənd" mənasındadır.

Çıtaq *oyk., sadə.* Siyəzən r-nunun Ağbaş i.ə.v.-də kənd. *Çıtaq* "qarğıdan hörülmüş çəpər"dir. Azərb.-nın bir çox kəndlərində belə çəpərlərdən indi də istifadə olunur.

Çiyni *oyk., sadə.* 1. Ağsu r-nunun Ərəb-sarvan i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 2. Ucar r-nunun Qaradağlı i.ə.v.-də kənd; 3. Ucar r-nunun Kiçik Qaladərəsi (keçmiş Kirovkənd) i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykönim *çiyni* tayfasının adını əks etdirir. Etnotoponimdir. XVI əsrdə qızılbaş tayfalarından biri olan və mənşəcə qacar tayfasına mənsub *çiyniləri* Səfəvi Şah Təhməsin (1524-76) üsyankar xarakterlərinə görə ölkənin müxtəlif ərazilərində yerləşdirmişdi. İran ərazisində *çiynilər* daha geniş yayılmışdılar.

Çoban Abdallı *oyk., mür.* Samux r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kürəkçayın sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Etnotoponimdir. Yaşayış məntəqəsi *çobanlar* və ya *çobanilərin abdallı* tirəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Çobanbaba *or., mür.* Qəbələ r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsindən ayrılmış qollardan biridir. Dağda *Çobanbaba* adlı pir mövcuddur. Dağ keçmişdə sitayiş yeri olan bu pirin adını daşıyır. Oronim "müqəddəs çoban" mənasındadır.

Çobançəşmədağ *or., mür.* Qobustan ərazisində yüksəklik. Ceyrankeçməz çayının orta axarından soldadır. Hün. 315 m. Oronim *Çobançəşmə* (dağda olan bulağın adı) və *dağ* (müsbət relyef forması) sözlərindən düzəlib, "Çoban bulağı olan dağ" mənasındadır.

Çobançuxur *or., sadə.* Babək r-nu ərazisində dağ. Dağ sahəsindəki *Çoban çuxuru* (dərəsi) oroniminin adı ilə bağlıdır.

Çobandağ *or., mür.* 1. Ağdam r-nunun Qiyaslı kəndindən şm.-q.-də dağ. Hün. 627 m.; 2. Gədəbəy r-nunun c.-unda dağ. Şəmkir çayı ilə onun qolunun suayrıcında yerləşir. Hün. 2502 m.; 3. Gədəbəy və Şəmkir r-nlarının sərhədində dağ. Hün. 1734 m.; 4. Qazax və Tovuz r-nları arasında sıra dağlar. Gürcüstanla sərhəddə, Kür və Qabırçı çaylarının suayrıcında yerləşir. Ən hündür zirvəsi Çobandağdır (894 m). Ursoğlu da adlanır. Dağın ərazisi keçmişdə Qazax qəzasında yaşayan ellərin yaylaq yerləri olmuşdur. Çobandağ oronimləri bu dağlarda çobanların yayda qoyun sürüləri saxlaması ilə bağlıdır.

Çobangərəhməz *oyk., sadə.* Kəlbəcər r-nunun Əsrək i.ə.v.-də kənd. Tutqunçayın (Tərtər çayının qolu) sahilində, Qonqur dağının ətəyindədir. Kəndin ərazisi keçmiş İrəvan quberniyasının *Çobangərəhməz* kəndinin qışlaq yeri olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi sonralar həmin kənddən ayrılmış ailələrin daimi məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. R-nun ərazisində Eyniadlı min. bulaq da vardır. Hidronim *Çobangörükməz* variantında da qeydə alınmışdır. Oykönim "çoban gərək olmayan" mənasındadır.

Çobankənd *oyk., mür.* Gədəbəy r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, inqilabdan əvvəl

Novoivanovka kəndində şəxsi təsərrüfatlarda çobanlıq edənlərə 1925-ci ildə Alağac adlanan bu yerdə torpaq sahəsi verilmişdi. 1925-1926-cı illərdə bir neçə çoban öz ailələri ilə birlikdə burada məskunlaşaraq kəndin əsasını qoydular. Ona görə də kənd *Çobankənd* adlandırılmışdır.

Çobankol *oyk., sadə.* Zaqatala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. *Çobankol* və ya *çobançökdürən* adlı kol bitkisinin adıdır. Kənd bu bitki ilə zəngin olan ərazidə salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Fitotoponimdir.

Çobansığnaq *oyk., mü.* Tovuz r-nunun Santala i.ə.v.-də kənd. Kiçik Qafqaz dağlarının ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsinin *Sığnaq dağında* çobanların yurd yeri olmuş ərazidə salındığı üçün belə adlandırılması ehtimal olunur. Oykonomi *çobanilər* tayfa adı ilə bağlayanlar da var. Kəndin adının qədim yaşayış məskəni kimi qala tikililəri ilə zəngin olan *Sığnaq dağının* və ərazidəki *Çobandağ silsiləsinin* adından olması da mümkündür.

Çobaz *hidr., sadə.* Oğuz r-nu ərazisində çay. Hidronim *çopuz* (gödəkçə, qısa yapıncı) sözünün fonetik variantı olub, "gödək çay" mənasındadır.

Çoxumərcanlı *oyk, mü.* Cəbrayıl r-nunun Çaxırlı i.ə.v.-də kənd. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Cavadağa Cavanşirə məxsus ərazidə salınmışdır. Etnotoponimdir. *Mərcanlı* tayfa adını özündə əks etdirir. Burada *çocuq* sözü yaşayış məntəqəsini Böyük Mərcanlı kəndindən fərqləndirməyə xidmət edir. Oykonom "kiçik Mərcanlı kəndi" mənasındadır.

Çoxqar *or., mü.* Şəki r-nu ərazisində dağ. Əyriçayın yuxarı axarından soldadır. Hün. 739 m. Tədqiqatçıların fikrincə, əslində Çıxqar olan bu oronim qədim türk dillərindəki *çik* (kənar, qıraq) və *kar* (dağ) sözlərindən düzəlib, "kənar dağ" mənasındadır.

Çoladağ *or., mü.* Ağdam r-nu ərazisində dağ. Qiyaslı kəndindən q.-dədir. Hün. 904 m. Oronimin etnotoponim olması və II əsrdə hunların tərkibində Qafqazda məskunlaşmış türkmənşəli *çol/çul* tayfasının adı ilə bağlılığı ehtimal edilir. Azərb. dilinin dialektlərində *çola* "hamar olmayan", "kələ-kötür yer", "təpəlik" mənalarında işlənir. Oronim "səthi hamar olmayan dağ" mənasındadır.

Çolaxlı *oyk., sadə.* Şəki r-nunun Cəfəabad i.ə.v.-də kənd. Əyriçayın sahilindədir. Əsl adı Çolaqlıdır. Etnotoponimdir.

Çolpan *or., sadə.* Gədəbəy r-nu ərazisində dağ. Azərb.-nin qərb r-nlarında *çolpan* sözü "təpəlik, kiçik dağlıq" mənasında işlənir. R-nun Eymir kəndində Çolpan qayası, Daşkəsən r-nunda Çolpan yalı, Tovuz r-nunda Çolpan dərəsi kimi mikrotoponimlər qeydə alınmışdır. Türkdilli xalqlarda *çolpan* dan ulduzu Zöhrənin (Veneranın) adıdır. Etnotoponim olması da mümkündür. Qırğızistanın Koçkar r-nunda Çolpon kəndi, İssık-Kul vi-layətində Çolpan-Ata şəhəri var.

Çolpan *hidr., sadə.* Gədəbəy r-nu ərazisində çay. Şəmkir çayının qoludur. Arıqdam kəndinin ərazisindən axdığı üçün Anqdam çayı da adlanır. Çay başlanğıcını Çolpan dağından aldığına görə belə adlandırılmışdır.

Çomaxtur *oyk., mür.* Şəhur r-nunun Yengicə i.ə.v.-də kənd. Şəhur düzündədir. Çomaxdur, Çamaxtur variantlarında da qeydə alınmışdır. Güman ki, əsl *Çamaxdar* olan bu oykonim "şadaracı" deməkdir.

Çomradərə *hidr., mür.* Zaqatala r-nu ərazisində çay. Katex çayı hövzəsindədir. Hidronim *çomra* (bulanıq) və ya *çəmrə* (dumanlı, çiskinli) və *dərə* (çay dərəsi) komponentlərindən düzəlib, "bulanıq çay dərəsi" və ya "dumanlı, çiskinli dərə" kimi izah olunur. Çay axdığı dərənin adı ilə adlandırılmışdır.

Çopaqansu *hidr., mür.* Oğuz r-nunda çay. Əsl *Çapağansudur*. Şəki r-nu ərazisində çay Çapağan adlanır. Hidronim "sürətlə axan su" mənasındadır.

Çopurlu *oyk., sadə.* Kəlbəcər r-nunun Lev i.ə.v.-də kənd. Lev çayının sahilində, Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Çopur Hüseynlidir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini Daşkəsən r-nunun Qabaqtəpə kəndindən köçmüş Çopur Hüseyn adlı şəxs saldığına görə belə adlandırılmışdır. Qazax r-nunun Qaymaqlı kəndində *çopurlular* tayfası qeydə alınmışdır. Bu səbəbdən oykonimin etnotoponim olması da mümkündür.

Çorçorbinə *oyk., mür.* Balakən r-nunun Qullar i.ə.v.-də kənd. Mazım çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Kənd əvvəllər Şorşor adlanan binənin ərazisində salınmışdır. Oykonim *çorçor* (avar. "kiçik şəlalə") və *binə* komponentlərindən ibarət olub, "kiçik şəlaləli binə" deməkdir.

Çorman *oyk., sadə.* 1. Kəlbəcər r-nunun Əsrək i.ə.v.-də kənd. Qonqur dağının ətəyindədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumatlara görə, kəndi vaxtilə indiki Xanlar r-nunun Balçılı kəndindən çıxmış ailələr Çorman meşəsi adlanan sahədə saldıqlarına görə meşənin adı ilə adlandırılmışdır; 2. Laçın r-nunun Şamkənd i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonimin türk mənşəli *orman* (meşə) sözünün variantı olduğu ehtimal edilir. Bəzi tədqiqatçılara görə, Çorman emotoponimdir, *çor* tayfasının adını əks etdirir.

Çormanlı *oyk., sadə.* Kəlbəcər r-nunun Vanklu i.ə.v.-də kənd. Xaçın çayının sahilində, Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. XIX-XX əsrlərdə Dovşanlı və Vəng kəndlərindən gəlmiş ermənilər burada məskunlaşdıqdan sonra kəndi Qarnakar (erm. *qarna* - oyuq, sərhəd nişangahı və *kardaş*) adlandırmışdılar. 1992-ci ildən kəndin adı Çormanlı kimi rəsmiləşdirilmişdir. Etnotoponimdir.

Çovdar *or., sadə.* Daşkəsən r-nu ərazisində dağ. Çovdar kəndindən c.-dadır. Hün. 1733 m. Oronim haqqında tədqiqatçılar müxtəlif mülahizələr irəli sürürlər. Bəzi tədqiqatçıların fikrincə, dağ vaxtilə burada əsasən *çovdar* bitkisi əkildiyinə görə belə adlandırılmışdır. Tədqiqatçıların bir qismi isə belə hesab edir ki, oronim *çodar* (davar alverçisi) sözü ilə bağlıdır. Guya yaylaq yeri olan bu dağa əvvəllər tez-tez çodarlar gəlmiş. Tədqiqatçıların böyük əksəriyyəti

oronimi səlcuq-oğuzların *çaudar/çovuldar/çaundur* tayfa adı ilə bağlayırlar. Zəngilan r-nunda Araza tökülən Oxcuçayın keçmiş adı da Çaundur olmuşdur. Bu çayın ətrafı keçmişdə Çaundur mahalı adlanmışdır.

Çovdar *oyk., sadə*. 1. Daşkəsən r-nunun eyniadı i.ə.v.-də kənd. Çovdar dağının şm. yamacındadır. Yaşayış məntəqəsinin 1869-cu ildə yaranması haqqında məlumat verilir. Adını ərazidəki eyniadlı dağdan almışdır. Etnotoponimdir; 2. Kəlbəcər r-nunun Başlıbel i.ə.v.-də kənd. Çovdar çayının (Tərtər çayının qolu) sahilindədir. Etnotoponimdir.

Çöflügöl *hidr., mür.* Laçın r-nu ərazisində göl. Hidronim *çöflü* (otlu) və *göl* komponentlərindən düzəlib, "otlu (yosunlu) göl" mənasındadır.

Çöhranlı *oyk., düz.* Kürdəmir r-nunun Xırdayapay i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, vaxtilə burada çoxlu ceyran sürüləri olduğundan kəndin adı *Çeyranlı* imiş, sonralar təhrif olmuşdur. Əslində, kəndin adı *Çöküranlı* olmalıdır. Oykonom *çökür* (biçilmiş taxılın yerdə qalan hissəsi), *-an* (məkan bildirən şək.), *-lu* (şək.) komponentlərindən düzəlib. Güman ki, kənd vaxtilə biçilmiş taxıl zəmisinin və ya biçənəyin yerində salınmışdır.

Çökək Xuluf *oyk., mür.* Şəmkir r-nunun Plankənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. 1917-ci ildə Gəncə qəzasında Xuluf adlı yalnız bir yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır. Oykonom "çökəkdə yerləşən Xuluf kəndi" mənasındadır.

Çökəkoba *oyk., mür.* Zaqatala r-nunun Göyəm i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Vaxtilə Car kəndinə məxsus olan bu oba kollektivləşmə illərində daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir. Kənd çökəkdə yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Çöl Ağaməmmədli *oyk., mür.* Sabirabad r-nunun Əliləmbəyli i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsinə İmişli r-nunun Ağaməmmədli kəndindən ayrılmış ailələr salmışlar. Oykonom *çöl* (bayır, əsas kənddən aralı) və *Ağaməmmədli* (əvvəlki yaşayış yerinin adı) komponentlərindən düzəlib. "kənardakı Ağaməmmədli kəndi" deməkdir.

Çöl Beşdəli *oyk., mür.* Sabirabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Oykonom *çöl* və *Beşdəli* (etnotoponim) komponentlərindən düzəlib, "kənarında olan Beşdəli kəndi" deməkdir. Burada *çöl* komponenti yaşayış məntəqəsinə r-nun ərazisindəki Beşdəli adlı kənddən fərqləndirməyə xidmət edir.

Çöl Dəllək *oyk., mür.* Sabirabad r-nunda kənd. Muğan düzündədir. Oykonom *çöl* (düzənlik) və *Dəllək* (etnotoponim) komponentlərindən düzəlib, "çöldə, düzənlikdə yerləşən Dəllək kəndi" mənasındadır. Toponimin birinci komponenti yaşayış məntəqəsinə r-nun ərazisindəki Yaxa Dəllək kəndindən fərqləndirməyə xidmət edir.

Çöl Ərəb *oyk., mür.* Kürdəmir r-nunun Muradxan i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykonom *çöl* (düzənlik) və *Ərəb* (etnotoponim)

komponentlərindən düzəlib, "düzənlikdə yerləşən Ərəb kəndi" mənasındadır. Toponimin tərkibindəki birinci komponent yaşayış məntəqəsini keçmişdə bu ərazidə mövcud olmuş çoxsaylı *ərəb* komponentli (Ərəb Qaradağ, Ərəb Çəltikçi, Ərəb Sarvan, Ərəb Mehdibəy və b.) kəndlərdən fərqləndirməyə xidmət edir.

Çöl Qubalı *oyk., mür.* Kürdəmir r-nunun Ərəbqubalı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Toponimin birinci komponenti keçmişdə burada mövcud olmuş İçəri Qubalı kənd adının birinci komponentinin qarşılığıdır və "kənar" mənasındadır. Toponimin ikinci komponenti isə, mütəxəssislərin fikrincə, *ərəbkufəli* etnoniminin təhrif olunmuş formasıdır. Ərəb işğalları dövründə (VII əsr) İraqın Kufə mahalından köçürülmüş tayfalardan biri olan *ərəb-kufəli*lər bu ərazidə məskunlaşmışdılar.

Çöl Quşçu *oyk., mür.* Dəvəçi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Keçmişdə Aşağı Quşçu da adlanmışdır. Dağ Quşçu toponiminin qarşılığıdır. Oykonom *çöl* (düzəngah, aşağı) və *Quşçu* (etnotoponim) komponentlərindən düzəlib, "düzənlikdə olan Quşçu kəndi" mənasındadır.

Çöpədərə *oyk., mür.* Zəngilan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Çöpədərə variantında da qeydə alınmışdır. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi Cənubi Azərb.-nin Çöpədərə kəndindən köçüb gəlmiş ailələr tərəfindən salınmışdır. Tədqiqatçılara görə, toponim *çəp* (türk dillərində "xırda daşlı və qumlu, bitkisiz dağ yamacı") və *dərə* (mənfə relyef forması) sözlərindən düzəlib, "xırda daşlı, qumlu, bitkisiz dərə" deməkdir.

Çörəkli *oyk., sadə.* Xocavənd r-nunun Günəşli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində İrandan gəlmiş erməni ailələrinin Çörəkli adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Ermənilər kəndi Hətsi (erm. "çörəkli") adlandırmışdılar. 1992-ci ildən kəndin adı yenidən özünə qaytarılmışdır.

Çubuqlu *oyk., düz.* Qusar r-nunun Qusar şəhər i.ə.v.-də kənd. Qusar çayı sahilində, Qusar maili düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi 1965-ci ildə Təcrübə (bağçılıq) stansiyası yanında salınmışdır. Oykonom *çubuq* (burada "şitil", "ting") sözündən və *-lu* şək.-sindən ibarət olub "şitillik, tinglik" deməkdir.

Çudulu *oyk., düz.* Qax r-nunun Turaclı i.ə.v.-də kənd. Tədqiqatçılar oykonomi *çudul* (avar dilində "xarabalıq, sahibsiz yer") sözü əsasında "sahibsiz yer" kimi izah edirlər. Əslində, *çu* (at) və *dul* (yer, dərə) komponentlərindən ibarət olan bu oykonom "atxana", "at saxlanan yer" mənasındadır. Qəbəl r-nundakı Tövlə oykonominin sinonimidir. Kənd vaxtilə salındığı ərazinin adını daşıyır. 1728-ci ildə İrəvan quberniyasının İqdir nahiyəsində eyniadlı kənd qeydə alınmışdır.

Çudulubinə *oyk., mür.* Zaqatala r-nunun Yuxarı Tala i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Kəndin ərazisi keçmişdə Yuxarı Tala kəndinin

binə yeri olmuşdur. Sonralar həmin kənddən köçən əhali binə yerində məskunlaşmışdır. Oykonom yerli əhalinin dilində Çüdülübünə kimi tələffüz olunur. *Çüdü* bu ərazidə bitən bitkinin adıdır.

"Çudulu kəndinə məxsus binə" mənasındadır.

Çuxadurmaz *or., mür.* Şəki r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 3597 m. Oronim *çuxa* (kişi üst geyimi) və *durmaz* (sürüşən, düşən) komponentlərindən düzəlib "üstündə çuxa durmayan, yəni yamacları sürüşkən, sıldırım dağ" deməkdir.

Çuxadurmaz *hidr., sadə.* Şəki r-nu ərazisində çay. Kiş çayının sol qoludur. Mənbəyini Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacından (3280 m. yüksəklikdən) alır. Tez-tez sel hadisələri olur. Adını eyniadlı dağdan almışdır.

Çuxanlı *oyk., sadə.* 1. Salyan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kürçayının sahilində, Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Keçmiş adı Süleymankənd olmuşdur. 1872-ci ildə baş vermiş zəlzələ nəticəsində Şamaxı qəzasının Çuxanlı kəndindən köçmüş ailələr burada məskunlaşmışdılar. Bu vaxta qədər kəndin ərazisi Şirvanın dağlıq zonasında yaşayan *çuxanlı* tayfasının qışlağı olmuşdur; 2. Qobustan r-nunun Təklə i.ə.v.-də kənd. Acıçayın mənbə hissəsində, dağlıq ərazidədir. *Çuxanlı* tayfasının adı ilə bağlıdır. Etnotoponimdir.

Çuxur Qəbələ *oyk, mür.* Qəbələ r-nunun Mirzəbəyli i.ə.v.-də kənd. Yaşayış məntəqəsi qədim Qəbələ şəhərinin xarabalıqlarının yaxınlığında çökək yerdə yerləşdiyi üçün Çuxur Qəbələ adlanır. Qədim şəhərin xarabalığı nisbətən yüksəkdir.

Çuxurəzəmi *oyk. mür.* Dəvəçi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonom *çuxur* (çökək) və *zəmi* (fars. "yer") sözlərindən düzəlib (-ə burada bitişdirici saitdir), "çuxur yer, çökək yer" deməkdir. Kənd həqiqətən də çökək yerdə salınmışdır.

Çuxurməhlə *oyk, mür.* Ağdam r-nunun Xıdırlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonom *çuxur* (çökək) və *məhlə* (məhəllə, kəndin bir hissəsi) komponentlərindən düzəlib, "çuxurda, çökəkdə olan məhəllə" mənasındadır.

Çuxuroba *oyk, mür.* Xaçmaz r-nunun Qımılqışlaq i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Oykonom *çuxur* (çökək) və *oba* (kəndin bir hissəsi) komponentlərindən düzəlib, "çuxurda olan oba" mənasındadır. Kənd həqiqətən də çökəkdə yerləşir. Kollektivləşmədən sonra oba daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir.

Çuxurtumas *or., mür.* Qəbələ r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 3576 m. Dağ vaxtilə burada mövcud olmuş eyniadlı kəndin adı ilə adlandırılmışdır. Oykonom Dağ Tumas (Cəbrayıl r-nu) adının qarşılığıdır.

Çuxuryurd *oyk., mür.* Şamaxı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Çuxuryurd çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin birinci yarısında rus ailələrinin köçürülməsi nəticəsində yaranmışdır. Əvvəllər yaylaq yeri olmuş bu

ərazi çuxurda, çökəklikdə yerləşir. Oykonom "çökəklikdə yurd yeri" mənasındadır.

Çuxuryurd *hidr., sadə.* Şamaxı şəhərindən şm.-da, Çuxuryurd kəndinin yaxınlığında min. bulaqlar. Müalicə üçün istifadə olunur. Adını yaxınlığındakı yaşayış məntəqəsindən almışdır.

Çuqak *or., sadə.* Balakən r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 2761 m. Avar. *çuqak* "bünövrə", "əsas", "başlangıç" deməkdir.

Çullu *oyk, sadə.* 1. Ağdam r-nunun Quzanlı i.ə.v.-də kənd; 2. Ağdam r-nunun Maqsudlu i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 3. Cəbrayıl r-nunun Dağ Tumas i.ə.v.-də kənd. Gəyən çölündədir. Tədqiqatçıların fikrincə, oykonimin düzgün variantı Çolludur və bu ad özündə hun mənşəli *çol* tayfasının adını əks etdirir. Cənubi Azərb. ərazisində də Çullu adlı kənd qeydə alınmışdır.

Çullutəpə *or., mür.* Abşeronda dağ və palçıq vulkanı. Etnotoponimdir.

Çumalar *oyk, sadə.* Bərdə r-nunun Qaradəmirçi i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Əsl adı Cumalardır. Yaşayış məntəqəsi *cumalar* nəslə təəfəndən salındığına görə həmin nəslin adını daşıyır. Etnotoponimdir.

Çurki *or., sadə.* Abşeron arxipelaqında ada. Toponimiyada *çur/çuru* "çinqıl", "qum və çinqılla örtülmüş dayaz yer" mənalarında işlənməmişdir, *ki* isə tat. "yüksəklik, dağ" deməkdir. Oronim adanın süxurlarını təyin edir.

Çuruxçuqke *or., mür.* Dağlıq Qarabağda aşırım. Oronim *çurux* (*çurka* çılpaq qayalıq) və *çuqke* (qırğız dilində *çoku*, özbək dilində *çükki* "zirvə, dağın başı" deməkdir) komponentlərindən düzəlib, "çılpaq zirvə" mənasındadır.

Çutorvaş *hidr., mür.* Qusar r-nu ərazisində çay- *Çutor* (buz, qarla örtülmüş) və *vaş* (*baş* sözünün fonetik variantı) komponentlərindən ibarət olan bu hidronim ərazidəki dağın adındandır, "buzla örtülü zirvə" deməkdir.

Çuturdağ *or., mür.* Quba r-nu ərazisində dağ. Oronim *çutur* (buzlu, qarla örtülmüş) və *dağ* (müsbət relyef forması) komponentlərindən düzəlib, "zirvəsi qarla örtülü dağ" mənasındadır.

Çuvaldağ *or., mür.* Bakı şəhərində dağ. Qədim məişət əşyası olan *çuvala* bənzədiyinə görə belə adlandırıldığı güman edilir. Etnotoponim olması da mümkündür.

Çuvaş *oyk., sadə.* Astara r-nunun Siyaku i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Etnotoponimdir.

Çükəş *oyk., sada.* Astara r-nunun Pəlikəş i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Talış dilindəki *çü* (ağac, taxta) və *kəş* (qoşqu ləvazimatı) sözlərindən düzəlib. Görünür, qoşqu ləvazimatının taxtadan olan hissəsi bu kənddə düzəltdiyi üçün kənd belə adlandırılmışdır.

Çünəxanlı *oyk., sadə.* Cəlilabad r-nunun Astanlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Əsl adı Çumaxanlıdır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin sonlarında muğanlı tayfasına mənsub *çumaxanlı* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Çünzəli bax: Cünzəli.

Dd

Dabaqlı or., sadə. Culfa r-nu ərazisində dağ silsiləsi. Şahbuz r-nu ilə sərhəddədir. Dağın zirvəsinin *tabağa* (məişətdə işlədilən ağac qab) oxşarlığı ilə əlaqədar olaraq belə adlandırılması ehtimal edilir. Güman etmək olar ki, dağın adı vaxtilə ərazidəki *dabbaqxananın* (dəri aşılana emalatxana) adından yaranmış, yaxud vaxtilə burada Dabaqlı adlı yaşayış məntəqəsi olmuş, dağ da həmin kəndin adı ilə adlandırılmışdır.

Dabaltçay hidr., mür. Zaqatala r-nu ərazisində çay. *Dabalt* (dialektlərimizdə *daval/ dabal* sözü "cəld, iti" mənalarında işlənir) və *çay* (su hövzəsi) komponentlərindən ibarət olan hidronim "sürətlə axan çay, iti çay" mənasındadır.

Dabanbulaq hidr., mür. Şamaxı r-nu ərazisində bulaq. *Daban* (dağın, qayanın aşağı hissəsi) və *bulaq* (su obyekt) komponentlərindən düzəlib, "dağın aşağı hissəsində qaynayan su" mənasındadır. *Daban* komponenti toponimiyada geniş yayılmışdır: Ağdaban, Ağdabançay, Qaynaqdaban (Kəlbəcər), Dabansar (Ermənistan), Daken-Daban, Ülan-Daban, Turgen-Daban (Çin) və s.

Daçılqan-Çaylaq hidr., mür. Cəbrayıl r-nu ərazisində çay. Hidronim *daçılqan/daşılqan* (daşan, su basan) və *çaylaq* (çaybasan yer) komponentlərindən düzəlib, "daşan, ətrafı basan çay", "məcrasından çıxan çay" mənalarındadır.

Dadaşbəyli oyk., sadə. Sabirabad r-nunun Qara Güney i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Yuxarı Dadaşbəyli və Aşağı Dadaşbəyli adı ilə iki müstəqil hissədən ibarət olmuş, Sovet hakimiyyəti illərində birləşmişdir. Oykonim ərəbbaloğlan tayfasının *dadaşbəyli* tirəsini əks etdirir. Kənddə bu tirəyə mənsub ailələr məskunlaşmışlar. Etnotoponimdir.

Dadaşlı oyk., sadə. Ağdam r-nunun Xındırstan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi *dadaşlı* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Etnotoponimdir.

Daduri or., mür. Dəvəçi r-nu ərazisində dağ. Tədqiqatçılara görə, oronim Dudahari adının təhrifə uğramış formasıdır. Dağın adı tat dilindəki *du* (iki) və *dahar* (qaya) sözlərindən düzəlib (-i mənsub. şəkilçisidir), "iki qayalı dağ" mənasındadır.

Dağ Bilici oyk, mür. Dəvəçi r-nunun Düz Bilici i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Oykonimin birinci komponenti (*dağ*) onu digər eyniadlı oykonimdən (Düz Bilici) fərqləndirməyə xidmət edir, ikinci komponent isə kəngərlilərin *bilici* tayfasının adını əks etdirir, "dağlıq ərazidə olan Bilici kəndi" deməkdir.

Dağ Cəyir *oyk, mür.* Şəmkir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Cəyir çayının (Kür çayının qolu) sahilində, dağlıq ərazidədir. Yerli əhəlinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrin əvvəllərində Ermənistan ərazisindən və Qarabağdan köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Yaşayış məntəqəsi adını yerləşdiyi dağlıq ərazidən və Cəyir çayının adından almışdır.

Dağ Xilə *oyk, mür.* Salyan r-nunun Navahı i.ə.v.-də kənd. Salyan düzündədir. XX əsrin əvvəllərində Şamaxı qəzasında *xilə* adlı köçəri maldar tayfa yaşayırdı. 1933-cü ildə Dağ Xilə və Xiləmirzəli adlı iki daimi yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır. Oykönimin birinci komponenti onu eyniasanlı digər oykonimdən (Xiləmirzəli) fərqləndirməyə xidmət edir.

Dağ Kəsəmən *oyk., mür.* Qazax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ağstafa çayının sağ sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Kənd dağa yaxın ərazidə yerləşdiyi üçün və ərazidəki Qıraq Kəsəmən kəndindən fərqləndirmək məqsədilə belə adlandırılmışdır. *Kəsəmən* qazaxların bir tayfasının adıdır. Oykönim "dağ ətəyində olan Kəsəmən kəndi" mənasındadır.

Dağ Kolanı *oyk., mür.* Qobustan r-nunun Quşçu i.ə.v.-də kənd. Pirsaat çayından 3 km. aralı, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi *kolanı* tayfasının dağlıq ərazidə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəndin ərazisində XI-XII əsrlərə aid qədim yaşayış yerinin xarabalığı qalır. Oykönim "dağlıq ərazidə yerləşən Kolanı kəndi" mənasındadır.

Dağ Qılıçlı *oyk., mür.* Kəlbəcər r-nunda kənd. Dikyard yaylasının ətəyindədir. Oykönimin birinci komponenti (*dağ*) kəndin yerləşdiyi coğrafi mövqeyi bildirir, ikinci komponent isə etnotoponimdir. "Dağlıq ərazidə, dağ ətəyində olan Qılıçlı kəndi" mənasındadır.

Dağ Quşçu *oyk., mür.* Dəvəçi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gilgilçayın sağ sahilindən 6 km. aralı, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Oykönimin birinci komponenti (*dağ*) onu digər eyniadlı oykonimdən (Çöl Quşçu) fərqləndirməyə xidmət edir. İkinci komponent isə *quşçu* tayfa adını əks etdirir. "Dağlıq ərazidə olan Quşçu kəndi" mənasındadır. Kənd Qələnov dağının yaxınlığında yerləşir.

Dağ Maşanlı *oyk, mür.* Cəbrayıl r-nunun Dağ Tumas i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi *maşanlı* (və ya *maçanlı*) tayfasının dağlıq ərazidə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykönim "dağlıq ərazidə yerləşən Maşanlı kəndi" mənasındadır. Kənd bu adla r-nun ərazisindəki Maşanlı və ya Araz Maşanlısı kəndindən fərqlənir.

Dağ Tumas *oyk, mür.* Cəbrayıl r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Tumas olmuşdur. Sonralar bu kənddən ayrılmış ailələr Tumaslı (Bərdə və Şəhur r-nları), Çaytumas (Qubadlı r-nu) kəndlərini saldıqdan sonra, birini digərindən fərqləndirmək məqsədilə dağ yamacında yerləşən bu kənd Dağ Tumas adlandırılmışdır.

Dağ Tumas *or., sadə.* Cəbrayıl r-nu ərazisində dağ. Qarabağ silsiləsinin c.-q. ətkələrində zirvədir. Hün. 1579 m. XX əsrin əvvəllərində Tumaslı dağı adı ilə qeydə alınmışdır. Sonralar Dağ Tumas kəndinin adı ilə adlandırılmışdır. Dağın yüksək yerində Tumasata adlı sərdabə - pir də var.

Dağ Üzü *oyk., mür.* Yardımlı r-nunun Çay Üzü i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Keçmiş adı İlkin Üzü olunmuşdur. İnqilabdan əvvəl burada Üzü adlı bir kənd olmuşdur. Bu kənddən çıxmış ailələr sonralar çay sahilində yeni yaşayış məntəqəsi salmış və onu Çay Üzü adlandırmışdılar. Dağ yamacındakı əvvəlki Üzü kəndi isə Dağ Üzü adını almışdır.

Dağ Üzü *hidr., sadə.* Yardımlı r-nunda çay. Dağ Üzü kəndinin ərazisindən axdığı üçün bu kəndin adını almışdır. Dağüzçay variantında da qeydə alınmışdır.

Dağaralı *or., mür.* Xızı r-nu ərazisində, Baş Qafqaz silsiləsində zirvə. Hün. 1276 m. Oronim "aralıda, kənarda yerləşən dağ" mənasındadır.

Dağayataq *hidr., sadə.* Abşeron yarımadasının şm.-q. hissəsində axarsız şor göl. Alçaq dağlıq ərazidədir. Keçmişdə həmin ərazidə qışda qoyun yataqları olmuşdur və ərazi də Dağayataq (yəni "dağ döşündə yataq") adlanmışdır. Göl öz adını yerləşdiyi ərazidən almışdır. Hidronim Dağyataq, Dağyatağı variantlarında da qeydə alınmışdır.

Dağdağan *oyk, sadə.* Xocalı r-nunun Harov i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Toponim Azərb.-da bitən və qədimdən müqəddəs, pis qüvvələrdən qoruyucu hesab edilən dağdağan ağacının adı ilə bağlıdır. Fitotoponimdir. Azərb.-da bu bitkinin adı ilə Dağdağan dağı (Xanlar və Şahbuz r-nları), Dağdağanlı dərə (Oğuz, Qəbələ, Qubadlı, Zəngilan, Qazax, Cəlilabad r-nları), Dağdağanlı Qobu (Şəki), Dağdağanlıdüz (Cəbrayıl), Dağdağan təpəsi (Xocavənd) və s. oronimlər də qeydə alınmışdır.

Dağdağan *hidr., sadə.* Ağcabədi və Ağdam r-nları ərazisində çay. Qarqar çayının qoludur. Adını ərazidəki eyniadlı kəndin adından almışdır.

Dağdöşü *oyk., sadə.* Xocavənd r-nunda kənd. Dağətəyi ərazidədir. XIX əsrə aid sənədlərdə Tağ kimi qeydə alınmış bu kəndin adı XX əsrdə Tyak variantında işlənmişdir. Bəzi tədqiqatçılar bu coğrafi adı türk dillərində "sığınacaq", "köçəbə", "oba" mənasında işlədilən *töyək* sözü ilə əlaqələndirirlər. 1992-ci ildən coğrafi mövqeyinə görə Dağdöşü adını almışdır.

Dağlı *oyk., sadə.* Quba r-nunun Qırmızı Qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Qudyal çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi Böyük Vətən müharibəsindən sonrakı illərdə dağlıq ərazidə alma bağlarının salınması ilə əlaqədar sovxoz işçiləri üçün yaradılmışdır.

Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti (DQMV) Azərb.-da, Kiçik Qafqazın ş. hissəsində yerləşir. 1923-cü il iyulun 7-də təşkil edilmişdir. Beş inzibati r-nu (Laçın, Xocalı, Şuşa, Xocavənd, Kəlbəcər), iki şəhəri, iki yüz iyirmi kənd və qəsəbəni əhatə edən dağlıq ölkədir. Dəniz səviyyəsindən orta

hündürlüyü 1100 km.-dir. Şm.-dan və q.-dən ölkənin böyük bir hissəsini tutan Murovdağ (ən hündür zirvəsi Böyük Kırşdır. Hün. 2725 m.) sıra dağları ilə əhatə olunmuşdur. Həmin sıra dağlar ş.-o doğru tədricən alçalır və çay dərələri ilə çox parçalanmış yüksəkliklər (150-500 m.) şəklində Kür-Araz ovalığına qovuşur. DQMV-də tez-tez zəlzələ hadisələri baş verir. Çayları tropik dağ çayları olub, Kürün hövzəsinə daxildir. İri çayları Tərtər, Xaçın, Qarqar, Quruçay, Köndələnçaydır.

Dağüstü *oyk., mü.* Quba r-nunun Buduq i.ə.v.-də kənd. Yan silsiləsinin (Böyük Qafqaz) yamacındadır. Oykonim "dağ üstündə salınmış kənd" mənasında olub, kəndin yerləşdiyi coğrafi mövqeyi bildirir.

Dağyurd *oyk, mü.* Xocalı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. XIX əsrin 90-cı illərində İrandan köçüb gəlmiş erməni ailələrinin Dağyurd kəndində məskunlaşmasından sonra Saruşen/Soruşen (dağkənd) adlandırılmış, 1992-ci ildən kəndin əvvəlki adı bərpa edilmişdir. Oykonim "dağda salınmış yurd" mənasındadır.

Dahar *oyk., sadə.* İsmayılı r-nunun Müdri i.ə.v.-də kənd. Girdiman çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Dahar Mulux olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi Mulux kəndindən çıxmış ailələrin Dahar adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Tat dilində *dahar* "qaya", xalq terminologiyasında isə coğrafi termin kimi "daşlı, çınqıllı yer", "təpə", "alçaq və yastı dağ" mənalarında işlənir. Dahar komponentli toponimlər r-nun ərazisində geniş yayılmışdır: Köhnədahar, Sərdahar, Dahardağ, Dahardağ dərəsi və s.

Dainakdzor *hidr., mü.* Xocavənd r-nu ərazisində çay. Kiçik Həkəri (Əkərə) çayının qoludur. Danakidzor variantında da qeydə alınmışdır. Hidronim *dainak* (*daylax* sözünün təhrif forması) və *dzor* (erm. "dərə") komponentlərindən düzəlib, "daylax dərəsi" mənasındadır. Azərb. dilində *daylaq* birillik at balasıdır. Görünür, keçmişdə bu çayın yaxınlığında daylaq yetişdirildiyi üçün çay bu adı almışdır.

Dal Dikqal *or., mü.* Şəki r-nu ərazisində dağ. Oronim *dal* (arxa tərəf, dal tərəf), *dik* (şaquli istiqamətdə olan, hündür yer, yüksəklik) və *qal* (qədim türkdilli yazılı abidələrin dilində "dik" sözünün sinonimi kimi işlənmişdir. Qafqaz dillərindəki "təpə" mənalı *kval* sözünün də bu sözdən törədiyi güman edilir) komponentlərindən düzəlib, "arxada olan dik, hündür yer" və ya "arxası hündür dağ" deməkdir.

Dalaqo *oyk., düz.* Quba r-nunun Giləzi i.ə.v.-də qəsəbə. Yaşayış məntəqəsi eyniadlı qışlaq yerində salınmışdır. Oykonim *dala* (Azərb. dilindəki "tala" sözünün tat dilində tələffüz forması) komponentindən və məkan bildirən *-qo* şəkilçisindən düzəlib, "talalıq, tala yeri" mənasındadır.

Dalgalı *oyk., düz.* Xaçmaz r-nunun Nabran i.ə.v.-də qəsəbə. Xəzər dənizinin ləpədyən sahilində yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Dalıqaya *oyk., mü.* Quba r-nunun Rük i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonom "arxası qaya olan" mənasındadır.

Damarçın *hidr., dü.* Şəki r-nu ərazisində çay. Aşağı axarında Kiş çayı adlanır. Çayda tez-tez sel hadisələri baş verir. Şəki şəhəri yaxınlığında çayın üzərində iki SES tikilmişdir. Aşağı axarında suvarma üçün geniş istifadə olunur. Hidronim *damar* (toponimik termin kimi "çay yatağı, axar su hövzəsi, çay, çay qolu, arx" mənalarında işlənir) və *-çın* (qədim element olub, *-cıq* şək.-sinə uyğundur) komponentlərindən düzəlib, "kiçik çay", "çay qolu", "çay yatağı" deməkdir.

Dambulaq *oyk, sad.* Laçın r-nunun Şəlvə i.ə.v.-də kənd. Mıxtökən silsiləsinin yamacındadır. Oykonom eyniadlı bulağın adı ilə adlandırılmışdır. Bulağın adı isə *dam* (üstü örtülü, tikili) və *bulaq* (su obyektini termini) komponentlərindən düzəlib, "üstü bağlı bulaq", "üstündə tikili olan bulaq" deməkdir.

Damcılı *oyk, sad.* Xanlar r-nunun Qızılca i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd qonşu Qızılca kəndi ilə birləşmişdir. Yaşayış məntəqəsi adını kəndin ərazisindəki Damcılı bulağının adından almışdır. Bulağın adı suyunun damcı-damcı axması ilə əlaqədardır. Qazax r-nunun Daş Salahlı kəndi ərazisində, Avey dağının lap dibində damcı-damcı axan və Damcılı adlanan bulaq da mövcuddur.

Damğalı *oyk, sad.* Kəlbəcər r-nunun Kolatağ i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. XIII əsrdə monqol yürüşlərində iştirak etmiş, sonralar Azərb. ərazisində məskunlaşmış *damğalı* tayfasının adı ilə bağlı olduğu ehtimal edilir. Etnotoponimdir.

Damlamaca *oyk, sad.* Qobustan r-nunun Dərəkənd i.ə.v.-də kənd. Kəndin ərazisində Damlamaca adlı mağara var. Yaşayış məntəqəsi həmin mağaranın adını daşıyır. Dilimizdə *damlama* sözü "daldalanacaq", "sığınacaq" mənalarında işlənir. Mağaranın adı da bu mənə ilə bağlıdır.

Danaçı *oyk, sad.* Zaqatala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarasu çayının (Qanıx çayının qolu) sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonom XII əsrin ortalarında Səlcuq oğuzlarının tərkibində Azər.-na gəlmiş türk mənşəli *dana* (özbək, qaraqalpaq, qazax, qırğız və türkmənlərdə *tana*) tayfasının adından və mənsubluq bildirən *-çı* şəkilçisindən ibarət olub, "dana tayfasına mənsub olanlar" deməkdir.

Danaçıbaşı *or., mü.* Oğuz r-nu ərazisində dağ. Daşağıl çayı ilə Xalxal çayının hövzələri arasında yerləşir. Hün. 2726 m. Oronim *Danaçı* (kənd adı) və *bas* (yuxarı tərəf) sözlərindən düzəlib (burada *-ı* mənsub.şək.-sidir), "Danaçı kəndinin yuxarı tərəfi" deməkdir.

Danaqırançöl *or., mü.* 1. Qazax r-nunun şm.-q. hissəsində dağ. Ermənistanla sərhəddədir. Hün. 608 m.; 2. Danaqırançöl dağının ətəyində çöl. Dağ öz adını ətəyindəki çölün adından almışdır. Çölün adı isə burada bitən

danaqıran otunun adıdır. *Danaqıran* soğanaqlı bitkidir. Tərkibində zəhərli alkaloid olduğundan heyvanlar onu yemir.

Danaqırt *oyk, sadə*. Ordubad r-nunun Dırnıs i.ə.v.-də kənd. Vənənd çayının (Arazın qolu) sahilində, dağətəyi ərazidədir. Danaqırd variantında da qeydə alınmışdır. *Danaqırt* xırda yabanı otdur. Kənd öz adını ərazinin bitki örtüyündən almışdır.

Danayerçay *hidr., müir*. Xanlar r-nu ərazisində çay. R-nun ərazisindəki Danayeri kəndindən axdığı üçün kəndin adı ilə adlandırılmışdır.

Danayeri *oyk, müir*. Xanlar r-nunun Qızılca i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi əvvəllər dana saxlanılan və Danayeri adlandırılan yerdə salındığı üçün həmin sahənin adını almışdır. Oykonimi türkdilli *dana (tana)* tayfasının adı ilə də bağlayırlar.

Dandix *oyk, sadə*. Qəbələ r-nunun Tikanlı i.ə.v.-də kənd. Zəngəlkaya dağının ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin əvvəllərində Tikanlı kəndindən köçüb gəlmiş ailələr Dandix adlı yerdə salmışlar. *Danlıq* coğrafi termin kimi "bozqır, otsuz yer", "quru yer", "çılpaq yer" mənasındadır. *Dan* sözünün "quru" mənasına Abşeron yarımadasındakı Danşor gölünün adında da rast gəlmək olar.

Danquli *hidr., sadə*. Xəzər hövzəsində çay. Azərb. dilinin dialektlərində *danqul/danqul/dəngil* "boş", "başdansaovdu", "hərdən-bir"; *danqır* "daz"; *danqar* "böyük vanna, hövzə" mənalarında işlənir (burada *-i* mənsubluq bildirir). Hidronim "arabir axan, müntəzəm axmayan çay" və ya "böyük hövzəyə tökülən çay" kimi izah oluna bilər.

Darçay *hidr., müir*. Xocalı r-nu ərazisində çay. Qarqar çayının sol qoludur. Çay yuxarı axınında dar dərələrdən keçdiyi üçün belə adlandırılmışdır. Hidronim *dar* (ensiz) və *çay* (su obyekt) komponentlərindən ibarət olub, "ensiz çay" mənasındadır.

Dardərə *oyk, sadə*. Daşkəsən r-nunun Əhmədli i.ə.v.-də kənd. Dəstəfur çayının (Gəncə çayının qolu) sol sahilindən 2 km. aralı, dağ ətəyindədir. Keçmiş adı Mollalı və ya Molla Məmməd olmuşdur. Kənd Dardərə adlanan yerdə salınmışdır. Oykonim kəndin yerləşdiyi ərazinin coğrafi mövqeyini təyin edir, "Dardərədə salınmış kənd" mənasındadır.

Dardoqqaz *oyk., sadə*. Zaqatala r-nunun Göyəm i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Keçmiş adı *Ulam* (qəd. türk. "keçid" mənasındadır) olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi XVIII əsrdə Dağıstandan gəlmiş avar ailələrinin Dardoqqaz adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Toponim *dar* (keçilməsi çətin olan) və *doqqaz* (qapı, keçid) sözlərindən düzəlib, "dar keçid" deməkdir.

Darğalar *oyk., sadə*. Bərdə r-nunun Kələntərli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsini *darğalar* nəslinə mənsub ailələr saldığı üçün belə adlandırılmışdır. Nəsil isə adını keçmişdə nəslə vəzifə sayılan "darğalıq"dan almışdır. *Darğa/daruğa/daruğaçı* (monqol. *daruxu* "sıxmaq", "daraltmaq",

məcəzi mənada "möhlənmək") orta əsrlərdə monqol istilasına məruz qalmış ölkələrdə, o cümlədən Azərb.-da monqol xanının vergi toplayan və əhalini siyahıya alan nümayəndəsi, inzibati məmur olmuşdur. Əsasən hökmdar tərəfindən təyin edilən *darğalar* lazım gəldikdə yerli əhalidən yardımçı hərbi hissələr təşkil edir, asayışı qoruyurdular. Qızıl Ordada onlar *baskak*, bəzi Şərq ölkələrində isə *şahnə* adlanırdılar. Vəzifə adı kimi Darğaməlik (Ordubad r-nu) oykonimində saxlanılmışdır.

Darıdağ *or., mür.* 1. Cəbrayıl r-nunun c.-q. hissəsində dağ. Hün. 765 m; 2. Culfa r-nu ərazisində dağ. Əlinçə və Gilan çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 1923 m; 3. Gədəbəy r-nu ərazisində dağ. Güman edilir ki, toponimiyada Dan qobusu (İmişli), Dan dərəsi (Füzuli), Darı düzü (Ovuz), Dan yeri (Bərdə, İmişli, Yevlax, Göyçay, Şəki) və s. mikrotoponimlər də daxil olmaqla *darı* komponentli toponimlər dənli bitki adı ilə əlaqədardır. Lakin dilimizdə "qumdaşı", "su ayrılan, su bölünən yer" mənasında da *darı* sözü işlənir ki, bu da xüsusilə oronimlərə xas xüsusiyyətlərdir.

Darıdağ *hidr., sadə.* Culfa r-nu ərazisində, Culfa şəhərindən şm.-ş.-də, Şorlu çay dərəsində min. bulaqlar. Dəniz səviyyəsindən 800-900 m. hündürlükdə, Darıdağ mərgümiş yatağı yaxınlığındadır. Yüksək minerallaşmış, karbon qazlı suyunda mərgümiş vardır. Əsəb, dəri və s. xəstəliklərin müalicəsində istifadə edilir. Hidronim ərazidə yerləşən eyniadlı dağın adından yaranmışdır.

Darıdık *oyk., düz.* Cəlilabad r-nunun Ağdaş i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə maldarlıqla məşğul olan bir qrup ailənin Danlıq adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim "dan əkilən yer" mənasındadır. Fitotoponimdir. Qax r-nunun Güllük kəndində də Darılıq sahəsi adlı yer qeydə alınmışdır.

Darquba *oyk., mür.* Lənkəran r-nunun Kərgəlan i.ə.v.-də kənd. Bəşəri çayının sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Kəndin adı XIX əsrə aid sənədlərdə Darğakənd, 1917-ci ildə Darğaoba, 1933-cü ildə isə Darquba variantında qeydə alınmışdır. Talış dilində Daqova kimi tələffüz edilir. Oykonim *darğa* (etnonim) və *oba* (el, nəsil, kənd) komponentlərindən düzəlib, "darğalar kəndi" deməkdir. Etnotoponimdir.

Darvadağ *or., mür.* Gədəbəy r-nunda dağ. Şahdağ silsiləsinin şm. yamacındadır. Hün. 1756 m. Əsli Tavuradağdır. Tədqiqatçılar bu oronimin qəd. türk dillərindəki *tavur/tabur* (köç arabalarının düşərgə yeri, dayanacaq) sözündən olduğunu söyləyirlər. Qədim türklər uşaqlar, qadınlar və qocaların mindikləri arabaları, habelə sağmal heyvanları nisbətən yüksək yerdə, çay və ya bulaq kənarında açıq və arabaları dairəvi surətdə bir-birinə bənd edirdilər. Belə düşərgə *tabur/tavur* adlanır və qəfil hücumlardan müdafiə xarakteri daşıyırdı.

Darvazbinə *oyk., mür.* Balakən r-nunun Qazma i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonim *darvaz* ("keçid", "açıq yer", "körpü", "iki bağ

arasında çəpərdən keçid yeri") və *binə* ("müvəqqəti yaşayış yeri" "alaçiq", "kənd") komponentlərindən düzəlib, "keçiddə olan binə" mənasındadır. XX əsrin əvvəllərində Gürcüstan ərazisində Darvaz (Darbazi) adlı iki yaşayış məntəqəsi, Cavanşir qəzasında (Qarabağ) isə Darvaz adlı xarabalıq qeydə alınmışdır.

Darvin Bankəsi *or., mür.* Bakıdan 45-50 km. şm.-ş.-də, Pirallahı adasından şm.-da, Xəzər dənizinin q. sahilindədir. İngilis alimi, təbiətşünas Çarlz Darvinin (1809-82) şərəfinə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Daryurd *oyk., mür.* Gədəbəy r-nunun Əliismayılı i.ə.v.-də kənd. Şahdağ silsiləsinin dağ tirələrindən birinin üstündədir. Kənd əvvəllər Salahlı adı ilə Novosaratovka kəndinin yaxınlığında olmuşdur. XIX əsrin ortalarında Novosaratovka kəndi salındıqdan sonra əhali həmin yerdən köçərək buradakı yurd yerlərində məskunlaşmışdır. Tədqiqatçılar oykonimi "darısqal, dar yurd" kimi izah edirlər. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndin əsl adı Töryurddur. *Tör* qəd. türk dillərində "yüksək dağlıq ərazidə yerləşən otlaq" mənasındadır. Bu söz Azərb. dilinin qərb dialektində "yuxarı, baş" mənasında saxlanılmaqdadır.

Daş Göytəpə *or., mür.* Mil düzünün q. hissəsində süni qurulmuş təpədir. Hün. 36 m. Oronim *daş* (təpənin süxurlarını bildirir) və *Göytəpə* (eyniadlı başqa oronimin adı) komponentlərindən düzəlib, "daşlı Göytəpə" deməkdir.

Daş Salahlı *oyk., mür.* Qazax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Avey dağının ətəyindədir. Oykonim *daş* (ağ rəngli, əhəng tərkibli daşlıq sahədə yerləşdiyinə görə) və *Salahlı* (etnotoponim) komponentlərindən düzəlib, "daşlıq sahədə yerləşən Salahlı kəndi" mənasındadır.

Daş Veysəlli *oyk., mür.* Cəbrayıl r-nunun Minbaşılı i.ə.v.-də kənd. Gəyan çölündədir. Oykonim *daş* (qayalıq, daşlıq) və *Veysəlli* (etnotoponim) komponentlərindən ibarət olub "daşlıq, qayalıq ərazidə olan Veysəlli kəndi" deməkdir. Oykonimin birinci komponenti kəndin relyefini təyin etməklə bərabər yaşayış məntəqəsini r-nun ərazisindəki Göyərçin Veysəlli kəndindən fərqləndirməyə də xidmət edir.

Daş Zirə *or., mür.* Xəzər dənizində ada. Bakı arxipelaqına daxildir. Böyük Zirə və Qum adaları yaxınlığındadır. Vulf adası da adlanır. Oronim *daş* (ərazisi daşlıq olduğuna görə) və *zirə* (er. *cəzirə* sözündən olub "ada" deməkdir) komponentlərindən ibarət olub, "daşlı ada" mənasındadır.

Daşağıl *hidr., sadə.* 1. Abşeron yarımadasının q.-ində şor göl. Gölün adı keçmişdə onun sahilindəki qışlaq yerində qoyunların salındığı daş ağılların olması ilə bağlıdır; 2. Oğuz və Şəki r-nları ərazisində çay. Yerli əhali tərəfindən *Uluçay* (qədim çay) da adlanır. Çay Baş Daşağıl kəndinin yaxınlığından axdığı üçün belə adlandırılmışdır.

Daşaltı *oyk., sadə.* Şuşa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Daşaltı (Zarışlı) çayının (Qarqar çayının qolu) sahilində, Qarabağ silsiləsinin

ətəyindədir. Daşaltı ətrafda yaşayan əhalinin Xəznədəğ adlandırdığı mağaranın adıdır. Kənd XVIII əsrdə Qarabağ xanı İbrahimxəlil xanın Zəngəzur qəzasının Düzəburd kəndindən gəlmiş erməni və azərb. ailələri Şuşa qalasının c. divarlarının ətəyindəki dərədə, *Daşaltı* ("qayaaltı" mənasında) adlanan yerdə məskunlaşdırması nəticəsində yaranmışdır. Kənd yerləşdiyi obyektin adını daşıyır.

Daşaltı *hidr., sadə.* Şuşa r-nu ərazisində çay. Qarqar çayını əmələ gətirir. Zarıslı çayı da adlanır. Çayın adı ərazisindən axdığı eyni-adlı kəndin adı ilə bağlıdır.

Daşarx *oyk., sadə.* Şərur r-nu ərazisində d.y. stansiyası və qəsəbə. Stansiya ərazidəki eyniadlı arxın adındandır.

Daşbaşı *oyk, müir.* 1. Xocalı r-nunda kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonom *daş* (burada "qaya" mənasındadır) və *başı* (üstü) sözlərindən düzəlib, "qaya üstündə kənd" deməkdir; 2. Xocavənd r-nundakənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, yaşayış məntəqəsini Xocalı r-nunun Daşbaşı kəndindən köçüb gəlmiş ailələr saldıdığı üçün kənd onların keçmiş yaşayış məntəqələrinin adını daşıyır.

Daşbaşı *or., müir.* Ordubad r-nu ərazisində dağ. Bilov kəndindən c.-da, Düylün və Vənənd çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 1707 m. Çılpaq qayalıq dağdır. Dağın zirvəsi bütöv sal daşdan ibarət olduğuna görə belə adlanmışdır. Oronim "başı, zirvəsi daş" mənasındadır.

Daşbulaq *hidr., sadə.* Xocalı r-nu ərazisində çay. Çay öz adını eyniadlı bulaqdan almışdır. Hidronim *daş* (daşlıq) və *bulaq* (su obyekt) sözlərindən düzəlib, "daşlı yerdən çıxan bulaq" mənasındadır.

Daşbulaq *or., sadə.* Xocalı r-nu ərazisində dağ. Dağ öz adını eyniadlı bulaqdan almışdır.

Daşbulaq *oyk., sadə.* 1. Xocalı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Bədərə çayının (Qarqar çayının qolu) sahilində, Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Kənd yaxınlıqdakı eyniadlı coğrafi obyektlərin adı ilə adlandırılmışdır; 2. Şəki r-nunun Qaradağlı i.ə.v.-də kənd. Daşüz silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrin əvvəllərində Qarabağdan çıxmış ailələrin Daşbulaq adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 3. Şəmkir r-nunun İrmaşlı i.ə.v.-də kənd. Dağ ətəyindədir; 4. Şəmkir r-nunun Dəllər Cəyir i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqələri ərazilərindəki eyniadlı bulaqların adı ilə adlandırılmışdır.

Daşburun *oyk., sadə.* Beyləqan r-nu ərazisində d.y. stansiyasıdır. Adını ərazidəki eyniadlı yüksəklikdən almışdır. Türkiyə ərazisində də Daşburun adlı kənd var.

Daşburun *or., müir.* Şərur r-nu ərazisində dağ. Sədərək ştq.-ndən şm.-dadır. Hün. 1240 m. Oronim *daş* (qaya) və *burun* (dağın irəli çıxmış hissəsi)

komponentlərindən düzəlib, "daşlı, qayalı dağ çıxıntısı" və ya "irəli çıxmış qaya" mənasındadır.

Daşçöllü *or., mür.* Qobustanın c.-ş. hissəsində düzənlik. Qaradağ d.y. stansiyasının şm.-ında yerləşir. Ərazisi daşlıq olduğu üçün bu adı almışdır.

Daşdəmirbəyli *oyk, sadə.* Ağsu r-nunun Çaparlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Kəndin adı keçmişdə Kür çayı sahilində və Şirvan düzündə maldarlıqla məşğul olmuş mərzili tayfasının *daşdəmirbəyli* tirəsinin adındandır. XIX əsrin 70-ci illərində 10 ailədən, əsrin sonlarında isə cəmi 7 ailədən ibarət kiçik icma olan *daşdəmirbəyililərin* adı ilə bağlı 1933-cü ildə Kürdəmir və Quba r-nları ərazisində iki kənd qeydə alınmışdır.

Daşduz *oyk., sadə.* Naxçıvan şəhər i.ə.v.-də qəsəbə. Dağətəyi ərazidədir. Daimi əhalisi yoxdur. Naxçıvan daş duz mədəni burada olduğu üçün qəsəbə belə adlanmışdır.

Daşgil *or., mür.* Abşeron yarımadasında, Ələt d.y. stansiyasından şm.-da püskürən palçıq vulkanı. Püskürmə zamanı çoxlu gil və xırda qumdaşı çıxdığına görə vulkan belə adlandırılmışdır.

Daşkənd *oyk., mür.* 1.Xocalı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsindədir. XIX əsrdə İrandan gəlmə erməni ailələri burada məskunlaşdırıldıqdan sonra kənd Daşuşen (daşlıq kənd) adlandırıldı. 1992-ci ildən kəndin keçmiş adı özünə qaytarılmışdır; 2. Yardımlı r-nunun Yardımlı qəs. i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir". Oykönim *daş* (burada "qaya") və *kənd* (yaşayış məntəqəsi) komponentlərindən düzəlib "qayada yerləşən kənd" mənasındadır. Özbəkistanda Daşkənd adlı vilayət və yaşayış məntəqəsi var.

Daşkəsən *or., mür.* 1. Cəbrayıl r-nu ərazisində dağ. Yerli əhali bu dağı Daşkəsən təpəsi adlandırır. Dağın (təpənin) üstü daşlıq və qayalıqdır. Ətraf kəndlərin əhalisi əvvəllər ev tikmək üçün bu daşlardan kəsib aparmış. Bu səbəbdən də dağ Daşkəsən adlandırılmışdır; 2. Salyan r-nu ərazisində dağ. Böyük Mişov dağından ş.-də yerləşir. Hün. 129 m. Oronim *daş* və *kəsən* (kəsilən, çıxarılan) sözlərindən düzəlib, "daş kəsilən, çıxarılan yer" mənasındadır.

Daşkəsən *oyk, mür.* 1. Azərb.-da inzibati r-n. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. 1956-cı ilədək Dəstəfur r-nu adlanmışdır. 1963-cü ildə ləğv edilərək ərazisi Xanlar r-nuna verilmiş, 1965-ci ildən isə yenidən müstəqil r-n olmuşdur. C.-q.-də Ermənistanla həmsərhəddir. Səthi şm.-dan c.-a doğru yüksək dağlıq sahədən ibarət olub, dərin dərələrlə çox parçalanmışdır. Ən hündür nöqtəsi Hinaldağdır (3373 m). Faydalı qazıntılarla çox zəngindir. Bütün Qafqazda ən böyük dəmir filizi yataqları bu r-nda yerləşir. Daşkəsən şəhəri yaxınlığında kobalt, Zəylik kəndi yaxınlığında alunit və barıt çıxarılır. R-nun ərazisindən Kür çayının sağ qolları olan Gəncə, Şəmkir, Qoşqar çaylarının yuxarı axarları keçir. Adım ərazidəki eyniadlı yaşayış məntəqəsindən almışdır; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı r-nun mərkəzi. Qoşqar çayının sol sahilində, dəniz səviyyəsindən 1600

m. hündürlükdə yerləşir. 1930-cu ildə burada dəmir filizi çıxarılması ilə əlaqədar salınmışdır. Daşkəsən kəndi əsasında yaranmışdır. Oykonom "daş (dəmir filizi) çıxarılan yer" mənasındadır; 3. Daşkəsən r-nunun eyniadlı qəsəbə i.ə.v.-də ştq. Qoşqar çayının (Kürün qolu) sahilində, Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir. 1937-ci ildə Qoşqar çayının sahilində kobalt istehsalı ilə əlaqədar salınmış və Kobalt qəsəbəsi adlandırılmışdır. 1942-ci ildən rəsmən Daşkəsən adlanır; 4. Cəbrayıl r-nunun Süleymanlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi Daşkəsən təpəsi adlı yerin ş.-ində salındığına görə belə adlandırılmışdır.

Daşkəsən *hidr., sadə*. Daşkəsən r-nu ərazisində çay. Qoşqar çayının qoludur. Daşkəsən kəndinin yaxınlığından axdığı üçün belə adlandırılmışdır.

Daşlı *or., düz*. 1. Xəzər dənizində, Bakı arxipelaqında ada. Səngi-Muşan adasından c-ş.-dədir. XVIII əsrin birinci yarısında I Pyotrın Xəzərsahili əyalətlərə hərbi səfəri zamanı rusların tərtib etdiyi xəritədə ada Kamen Svyatoqo İqnatiya (Müqəddəs İqnati dağı) adlandırılmışdı. Ada müqəddəs İqnati günündə tədqiq edildiyindən həmin adla adlandırılmışdır. Sonralar oronimin tərkibindəki "müqəddəs" sözü düşmüşdür. Daşlı adı adanın relyefi ilə əlaqədardır; 2. Gədəbəy r-nu ərazisində dağ. Yerli əhali arasında Daşdıdağ kimi tələffüz olunur. Dağın ərazisi daşlı, qayalı olduğuna görə belə adlandırılmışdır; 3. Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Yerli əhalinin dilində Daşdı variantında səslənir. Dağın adı onun ərazisinin daşlı olması ilə əlaqədardır.

Daşlı *oyk, düz*. Laçın r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şəlvə çayının (Həkəri çayının qolu) sahilində, Çalbayır silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin ərazisi XIX əsrdə Zəngəzur qəzasında yaşamış qaraçorlu tayfasının əliyanlı qolunun qışlaqlarından biri olmuşdur. Sonralar həmin tayfaya mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində qışlaq daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir. Kənd daşlı ərazidə salındığına görə belə adlandırılmışdır.

Daşlı Çalğan *oyk, mür*. Siyəzən r-nunun Yenikənd i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom *daşlı* və *Çalğan* (etnotoponim) komponentlərindən düzəlib, "daşlıq ərazidə olan Çalğan kəndi" mənasındadır. Oykonomun birinci komponenti kəndi r-nun ərazisində olan Orta Çalğan kəndindən fərqləndirməyə xidmət etməklə yanaşı, kəndin ərazisini relyef cəhətdən təyin edir.

Daşqaya *or., mür*. Abşeron arxipelaqında ada. Ada əsasən qaya süxurlarından ibarət olduğu üçün belə adlandırılmışdır. Digər adı Rifdir. *Rif* (alm. "sualtı qaya, təpə") dəniz dayazlığında bir qədər üzə çıxan sualtı qayadır. Bu ad adaya rus dənizçiləri tərəfindən verilmişdir.

Daşlibərə *or., mür*. Şəki r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Hün. 2225 m. Şəki r-nundan Dağıstana gedən keçidlərdən biridir. Oronim *daşlı* (daşlıq) və *bərə* (keçid, çıxacaq yol, aralıq) komponentlərindən düzəlib, "daşlı yol, daşlıq ərazidə olan keçid" deməkdir.

Daşlıca *oyk, düz.* Qəbələ r-nunun Zaraqan i.ə.v.-də kənd. Qaraqobu çayı sahilində, dağətəyi ərazidədir. Çox vaxt Daşca variantında işlənir. Kəndin ərazisi xırda daş və çınqıldan ibarət olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Daşlıçay *hidr., mür.* Şəki r-nu ərazisində çay. Adını ərazidəki *daşlı* komponentli oronimlərdən almışdır.

Daşlıdərə *or., mür.* Şəki r-nu ərazisində dağ. Oronim dağı relyef cəhətdən təyin edir.

Daşlıtəpə *or., mür.* 1. Bakı şəhəri, Qaradağ r-nu ərazisində yüksəklik. Zirvəsi sal daşlarla örtülü olduğundan bu adı almışdır; 2. Xocalı r-nu ərazisində dağ. Zirvəsi daşlı olduğuna görə dağa bu ad verilmişdir. Relyeflə bağlı olan *daşlı* komponenti türkdilli xalqların toponimiyasında geniş yayılmışdır.

Daşlyataq *oyk, mür.* Dəvəçi r-nunun Beynəlmiləl i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin ərazisi keçmişdə qoyun yatağı olmuşdur. Oykonom yatağın daşlıq ərazidə yerləşdiyini bildirir. Sonralar yaranmış yaşayış məntəqəsi yatağın adı ilə adlandırılmışdır.

Daşmərdan *or., mür.* Qobustanda palçıq vulkanı. Pirsaat çayının sol sahilində, Umbakı neft yatağı yaxınlığındadır. Hün. 513 m. Vulkan mənşəli daşlıq sahədən yerli əhali daş karxanası kimi istifadə etdiyi üçün Daş mədəni adlandırılmışdır. Daşmərdan Daş mədəni adının təhrif forması hesab edilir.

Daştabcar *oyk, mür.* Lənkəran r-nunun Mamusta i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında. Tədqiqatçılar bu oykonimi Daştəliğcar adının təhrifə uğramış variantı hesab edirlər. Oykonim talış dilindəki *daşt* (çöl), *lığ* (cil, bataqlıq) və *car* (yer) sözlərindən ibarət olub (-ə bitişdirici saitdir), "cillik, bataqlıq olan çöl" mənasındadır.

Daştatük *oyk., mür.* Lənkəran r-nunun Biləsər i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Bəzən Daştutak variantında da qeyd alınan bu oykonimin düzgün variantı Daştətükdür. Kəndin adı talış dilindəki *daşt* (çöl, düzən) və *tük* (çəltik sahəsi) sözlərindən düzəlib (-ə bitişdirici saitdir), "çəltik əkilən çöl" deməkdir. Keçmişdə çəltik həyatı, yaxud da kəndin kənarında əkinə yararlı sahələrdə becərilirdi. Əhali belə sahələri *daştətük* adlandırır. Tədricən həmin əkin sahəsi yaşayış məntəqəsinə çevrilmiş və kənd də əkin sahəsinin adı ilə adlandırılmışdır.

Daştəpə *or., mür.* Xocalı r-nu ərazisində dağ. Oronim *daş* və *təpə* sözlərinin birləşməsindən düzəlib, "çoxlu daş olan yüksəklik" deməkdir.

Daşuçan *or., mür.* Şəki r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 3192 m. Oronim *daş* və *uçan* (*uçmaq* felindən) komponentlərindən düzəlib, "daş düşən" mənasındadır. Görünür, dağın adı aşırma və sürüşmə nəticəsində zirvədən daşların qoparaq yerə düşməsi, aşağıya yuvarlanması ilə bağlıdır.

Daşuşen bax: Daşkənd.

Daşüz or., mür. Acınohur ön dağlığında, Alazan-Əyriçay vadisinin c. hissəsi boyunca entik istiqamətində uzanan tirədir. Hün. 600-1110 m. Tirənin orta hissəsindən Mingəçevir su anbarına tökülən Qanıx (Alazan) çayının dərəsi keçir. Qanıx və Göyçay çayları arasında yerləşən silsilənin səthi daşlıq olduğu üçün Daşüz adını almışdır. Oronim "üzü daşlı, səthi daş olan" deməkdir.

Daşüz oyk., sadə. Şəki r-nunun Qaradağlı i.ə.v.-də qəsəbə. Əyriçayın (Qanıx çayının qolu) sol sahilində, Daşüz silsiləsinin ətəyindədir. Adını ərazidəki Daşüz (bəzən Daşyüz kimi də qeydə alınır) silsiləsinin adından almışdır. XX əsrin əvvəllərində kəndin ərazisində Ədil xanın at ilxısının tövlələri olmuşdur. 1923-cü ildə burada 71 nömrəli atçılıq zavodu təşkil edilmiş, 1951-ci ildən isə buraya Samux r-nunun Qırmızı Samux sovxozundan camışlar gətirilərək camışçılıq sovxozu yaradılmışdı. Müxtəlif illərdə Tovla, Tavla, Orconikidze adına sovxozun nəzdində qəsəbə də adlandırılmışdır.

Davardibi oyk, mür. Lerik r-nunun Tikəbənd i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom *Davar* (*Tavar/Davar* dağının ətəyində olduğu üçün həmin dağın adındandır) və *dib* (ətək, aşağı hissə) komponentlərindən düzəlib (burada *-a* bitişdirici sait, *-i* mənsub.şək.-sidir), "Davar dağının ətəyi, dibi" mənasındadır. Davardibi variantında da qeydə alınan bu oykonim yerli əhalinin dilində Dəvrəbın kimi tələffüz olunur, *Bın* talış dilində "ətək, dib" deməkdir.

Davaradibi hidr., sadə. Lerik r-nu ərazisində çay. Lənkəran çayının sağ qoludur. Başlıca olaraq yağış sularından qidalanır. Aşağı axarında qismən suvarmada istifadə edilir. Davardibi, Davardış variantlarında da qeydə alınmışdır. Davaradibi kəndinin ərazisindən axdığı üçün kəndin adını daşıyır. Azərb. dilində *davar* "qoyun, keçi", "mal-qara", həmçinin "qoyunçuluqla, maldarlıqla məşğul olan adam" mənasında işlənir. Dilimizdə bu sözün Tavra variantına da təsadüf edilir.

Davarlı oyk, sadə. Daşkəsən r-nunun Qabaqtəpə i.ə.v.-də kənd. Qabaqtəpə çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Kəndin adı bu ərazidə qoyunçuluq və maldarlıqla məşğul olan əhalinin yaşaması ilə bağlı yaranmışdır.

Davidonu oyk, sadə. Lerik r-nunun Nüçi i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom David (Davud şəxs adının yerli tələffüz formasıdır) və talış dilindəki *honi* (bulaq) sözlərindən düzəlib. Yaxınlığındakı bulağın adını (Davud bulağı) daşıyır.

Davudlu oyk, düz. 1. Ağdaş r-nunun Güvəkənd i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsinin Səfəvi hökmdarı I Şah Abbasın (1587-1629) vəziri Allahverdi xanın oğlu Qarabağ bəylərbəyisi *Davuda* məxsus ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranması ehtimal olunur; 2. Qubadlı r-nunun Novlu i.ə.v.-də kənd. Gorus çayının (Bərgüşad çayının qolu) dərəsində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi Qarabağ bəylərbəyisi olmuş *Davuda* məxsus

ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Sonralar burada sofulu tayfasına mənsub ailələrin də məskunlaşması haqqında məlumat verilir.

Davudoba *oyk, mür.* Quba r-nu ərazisində kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Quba qəzasının Yergüc kəndində Davud adlı şəxsə məxsus qışlaq yerində yaranmışdır. Oykonom "Davuda məxsus oba" mənasındadır.

Davyanni *or., düz.* Şəki r-nu ərazisində, dağ. Oronim *dabanlı* sözünün yerli tələffüz forması olub, "aşırımlı", "astanalı" mənasındadır.

Dayıkazımlı *oyk., sadə.* Kürdəmir r-nunun Axtaçı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi keçmişdə Şirvan düzündə yaşamış *dayıkazımlı* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Etnotoponimdir.

Dayıkənd *oyk, mür.* Salyan r-nunun Sarvan i.ə.v.-də kənd. Salyan düzündədir. Ədəbiyyatlarda Daykənd variantında verilmişdir. Tədqiqatçıların fikrincə, kəndin əsl adı Dəyəkənddir. Azərb. dilində *dayə* "daxma, koma, yaylaq" və ya "qışlaqda müvəqqəti yaşayış evi, alaçıq" mənasındadır. Belə ehtimal edilir ki, kənd köhnə dəyələri olan qış yurd yerində salındığına görə Dəyəkənd adlanmış, sonralar isə toponim dəyişikliyə uğrayaraq indiki şəklinə düşmüşdür. Lakin keçən əsrin əvvəllərində Azərb. ərazisində Daykənd və Daylaxlı adlı bir neçə kənd qeydə alınmışdır ki, bunlar da atçılıqla bağlı yaranan coğrafi adlardır. Dayıkənd oykonomini də bu coğrafi adlardan biri hesab etmək olar. *Day* birillik at balasıdır.

Deqadi *oyk, mür.* Astara r-nunun Şuvi i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Tədqiqatçıların fikrincə, oykonom talış dilindəki *de* (iki), *qalkə* (ev) və *di* (kənd) komponentlərindən düzəlib, "iki evli kənd" mənasındadır. Kəndin əsasını iki ailə qoyduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Deqdoviz *or., sadə.* Abşeronda dağ. Oronimin rus dilindəki *deqtyavıy* sözündən olub, "qətranlı" mənasını ifadə etməsi ehtimal olunur.

Delavnabənd *or., mür.* Astara r-nu ərazisində dağ. Talış dilinin materiallarına əsasən "dağın dibi, dağın ətəyi" kimi izah olunur.

Deşdahat *oyk, mür.* Qubadlı r-nunun Başarat i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini vaxtilə Böyük "at (indiki Hat) kəndindən ayrılmış ailələr Dəşt adlanan yerdə saldığına görə belə adlandırılmışdır. Oykonom *dəşt* (İran dillərində "çöl") və *Hat* (toponim) komponentlərindən düzəlmiş bu coğrafi ad "çöldə yerləşən Hat kəndi" mənasındadır. Dəştəhat variantında da qeydə alınmışdır.

Deyindağ *or., mür.* Gədəbəy r-nu ərazisində dağ. Keçəldağın yaxınlığındadır. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, oronimin birinci komponenti qədim türk dillərindəki *teqin* (şahzadə) sözünün fonetik dəyişikliyə uğramış formasıdır, "şahzadə dağı" mənasındadır. Azərb. dilinin qərb qrupu dialektində "deyin" sözü "arzu, dilək", "günah, təqsir", "borc" mənalarında işlənir. Görünür,

qədim türklərdə olduğu kimi, müqəddəs sayılan dağa hər hansı diləklə müraciət olunduğundan dağ bu adı almışdır.

Deyran *hidr., sadə.* Şamaxı r-nu ərazisində çay. Çay başladığı yerin adı ilə adlandırılmışdır. *Deyri-muğan* (zərdüştilərin və atəspərəstlərin ibadət yeri) sözünün qısaldılmış forması olduğunu ehtimal etmək olar. Ərəb sözü olan *deyr* "monastır, kilsə", məcazi mənada "şərab satılan yer" mənalarında da işlənir. Tədqiqatçılar hidronimi "məbəd yeri" kimi izah edirlər.

Dəburçay *hidr., müir.* Lerik r-nu ərazisində çay. Hidronim *dəbur/dəbir* (talış. "əyilmək, çönmək") və *çay* (su obyektı) komponentlərindən düzəlib, "döngəli çay, əyri çay" deməkdir.

Dəcəl *oyk, sadə.* Cəbrayıl r-nunun Şükürbəyli i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumatlara görə, kəndi Şıxalığanın qardaşı Əhməd xan salmışdır. Kəndin adı 1917-ci ildə *Dejaq* variantında qeydə alınmışdır. *Dəjək* sözü dialektlərimizdə "nişangah" mənasında işlənir.

Dədəgünəş *oyk, sadə.* Şamaxı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ağsu çayının sol sahilindən bir qədər aralı, dağətəyi ərazidədir. Kənd adını oradakı *Dədəgünəş pirin*in adından almışdır. Yerli əhali bu piri Piri-Sultan Dədəgünəş adlandırır. Dədəgünəş türbəsi 1602-1603-cü illərdə tikilmişdir. Türbənin kitabəsinə görə, orada Dədəgünəş (Əfzələddin Xəqaninin əmisinin ləqəbi) nəslindən Şeyx Dədəqulunun oğlu Şeyx Məhəmməd dəfn olunmuşdur. Rəvayətə görə, Dədəgünəş quduzluğa tutulmuş xəstələri müalicə edirmiş. Odur ki, vəfatından sonra türbəsi müqəddəsləşdirilmişdir. Zəngin təbiəti və müalicə suları ilə məşhur olan Dədəgünəş orta əsrlərdə məşhur elm mərkəzlərindən biri olmuşdur və Xəqaninin əmisi Kafiəddin Ömər Osman oğlu bu mərkəzin hörmətli alimlərindən idi.

Dədəli *oyk., sadə.* 1. Ağsu r-nunun Ərəbmehdibəy i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin ortalarında *ərəbdədəli* tayfasına mənsub ailələr keçmiş qışlaq yerində salmışlar. Sonralar toponimin tərkibindəki ərəb komponenti düşmüşdür; 2. Füzuli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi *dədəli* nəslinə mənsub ailələr tərəfindən salındığı üçün belə adlandırılmışdır; 3. Xaçmaz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qusar çayının sahilində, Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Oykonom ilk dəfə XVIII əsrə aid mənbədə qeyd olunmuşdur. Əsl adının *Ərəbdədəli* olduğu söylənilir. 1933-cü ildə Astara r-nunun Şüvi i.ə.v.-də Dədəli adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır.

Dəhnə *hidr., sadə.* 1. Quba r-nu ərazisində çay. Gümür çayının qoludur; 2. Şəki r-nunun c. hissəsində çay. Aşağı axarında Qarasu adlanır. XIX əsrdə Daşaqıl çayından Acınohur çölünə çəkilmiş kanalın başlanğıcının (*Dəhnənin*) adı ilə adlandırılmışdır. Tədqiqatçılar toponimiyada dəhnə sözünü fars dilindən Azərb. dilinə keçmiş "ağız, başlanğıc" mənəli söz kimi qəbul edirlər. Dilimizdə *dəhnə* sözü coğrafi termin kimi "dərənin dar hissəsindən çayın

düzənliyə çıxdığı yer", "çayın dənizə, gölə və ya digər su obyektlərinə töküldüyü yer" mənalarında da işlənir.

Dəhnə or., sadə. 1. Dəvəçi r-nu ərazisində dağ. Dağın adı ərazidəki Ağzıbirçala (Dəvəçi, Şabran, Taxtakörpü çayları bu gölə tökülür və göldən dənizə Qaradəhnə çayı axır) gölü ilə bağlıdır; 2. Şəhur r-nunun q.-ində, Arazın yatağı yaxınlığında dağ. Hün. 1152 m. Dağ Şərqi Arpa çayının dar dərələrdən axaraq Şəhur düzünə çıxdığı yerdə yerləşdiyinə görə bu adı almışdır.

Dəhnə oyk., sadə. 1. Dəvəçi r-nunun Çuxurəzəmi i.ə.v.-də kənd. Oykonom ərazidəki Ağzıbirçala gölünün mövqeyi və ya eyniadlı dağın adı ilə bağlıdır; 2. Quba r-nunun Rustov i.ə.v.-də kənd. Rustov çökəkliyindədir. Kəndin tam adı Dəhnə Püstəqasım olmuşdur. Kənd Rustov kəndinə gedən yolun başlanğıcında, iki dağ arasından keçən yeganə keçiddir. Bu keçid eyni zamanda Qələşdov enişinin başlanğıcıdır. Kəndin adı da onun coğrafi mövqeyi ilə bağlı yaranmışdır.

Dəhnəxəlil oyk., mü. Ağdaş r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Türyançayın sahilində, Şirvan düzündədir. Oykonom *dəhnə* (ağız, başlanğıc) və *xəlil* (Şirvan zonasında geniş ərazidə yayılmış xəlilli tayfasının adından) komponentlərindən düzəlib. Türyançay Ağdaş şəhəri yaxınlığında, Bozdağdan düzənə çıxdıqdan sonra sağa burularaq indiki yatağı ilə axır. Köhnə yatağında çayın düzənə çıxdığı yer vaxtilə *Dəhnə* adlanmış, oykonomun birinci komponenti də buradan yaranmışdır. Kəndin adı "dəhnədə yerləşən Xəlilli kəndi" mənasındadır.

Dəhrəv oyk., sadə. Xocalı r-nunun Daşbulaq i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. Keçmiş adı Qayabaşı olmuşdur. Kənd coğrafi mövqeyi ilə əlaqədar olaraq belə adlandırılmışdı. XIX əsrin əvvəllərində Cənubi Azərb.-nın Dəhrəv kəndindən gəlmə erməni ailələri burada məskunlaşdıqdan sonra yaşayış məntəqəsini Dəhrəv (*daharav* sözündən olub, "təpəlik" deməkdir) adlandırmışdılar. 1992-ci ildən kəndin adı Qayabaşı kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Dəhrəz oyk., sadə. Xocalı r-nunun Ağbulaq i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. Keçmiş adı Qayabaşı olan bu kənd XVIII əsrdə Qarabağ xanlarına məxsus mülk idi. XIX əsrin əvvəllərində Cənubi Azərb.-dan gəlmə erməni ailələri burada məskunlaşdıqdan sonra yaşayış məntəqəsi bu adı almışdır. Oykonom fars dilindəki *dəhliz* sözünün variantı kimi "ensiz, dar keçid" mənasındadır.

Dəkkəoba oyk., mü. Zərdab r-nunun Dəli Quşçu i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Əvvəlki adı Məcicoba olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə indiki Böyük Dəkkə kəndindən ayrılmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom "Dəkkə kəndinin obası" mənasındadır. "Oba, oymaq" mənasında olan *dəkkə* sözü Benqaliyanın ən qədim şəhərlərindən biri və paytaxtı olan Dakka şəhərinin adında da qorunub saxlanmışdır.

Dələli *oyk, düz*. Cəlilabad r-nunun Qarakazımlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim türk mənşəli *tele* tayfasının fonetik dəyişikliyə uğramış adından və mənsubiyyət bildirən -li şəkilçisindən ibarətdir. Etnotoponimdir.

Dələyanız *or., sadə*. Qobustan r-nunda Duvannı d.y. stansiyasından c.-q.-də fəaliyyətdə olan palçıq vulkanıdır. Konusunun hündürlüyü 25 m.-ə çatır. *Dələ* (Azərbaycan dilinin dialektlərində "ayran", "pinti", "pis", "iri", "kobud", "acıq" mənalarında işlənir) *vəyanız* (bənzerlik bildirir, *qarayanız* sözündə olduğu kimi) komponentlərindən ibarət olan bu oronim "ayrana bənzer" mənasında olub, yer altından püskürüb çıxan palçığı təyin edir. Dələyanız variantında da qeydə alınmışdır.

Dələçay *hidr., mür*. Şamaxı və Xaçmaz r-nlarında çaylar. Hidronim *dəli* (burada suyun sürətini, gurultusunu göstərir) və *çay* (su obyektini) komponentlərindən ibarət olan hidronim "coşqun, əsəbi, gurultulu çay" mənasındadır.

Dəlidağ *or., mür*. I.Kəlbəcər r-nunda dağ. Mıxtökən silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 3618 m. Zirvənin şm. yamaclarında qədim buzlaşmanın izləri vardır; 2. Laçın r-nunda, Mıxtökən silsiləsinin ş. hissəsində zirvə. Hün. 2246 m; 3. Zəngilan r-nu ilə Cəbrayıl r-nu sərhədində dağ. Hün. 428 m. Bu dağlar və bu adla adlandırılmış digər yüksəkliklər dağın ərazisində tez-tez havanın dəyişməsi, gözlənilmədən yağış və qar yağması, tufan və dağ uçunlarının olması ilə əlaqədar belə adlandırılmışlar.

Dəlidağsu *hidr., mür*. Kəlbəcər r-nu ərazisində çay. Başlıbel çayının qoludur. Aşağı axarında Qaraxançay adlanır. Hidronim *Dəlidağ* (mənbəyini bu dağın ərazisindən aldığı üçün) və *su* (çay) komponentlərindən düzəlib, "Dəlidağdan başlayan çay" deməkdir.

Dəlikdaş *or., mür*. Xocalı r-nunun ş.-ində dağ - Qarabağ silsiləsinin q. yamacında zirvədir. Hün. 2304 m. Vulkan mənşəlidir. Qayalarında təbii oyuqların olması ilə əlaqədar dağ belə adlandırılmışdır. *Daş* komponenti burada "qaya" mənasındadır. Türkdilli xalqların toponimiyasında *dəlik* komponentini əvəz edən *deşik* sözünə təsadüf edilir: Deşikdaş (Özbəkistanın Surxandərya vilayətində Barsuqtaq dağında paleolit dövrünə aid mağara), Deşikqala (Qaraqalpaq Respublikasının Turtqul r-nunda qədim dövrə aid qəsr xarabalığı) və s.

Dəlikdağ *or., mür*. 1. Qobustanın c.-ş.-ində dağ. Ceyrankeçmez çayının orta axarından solda yerləşir. Hün. 328 m. Dəlikdağ da adlanır; 2. Ordubad r-nu ərazisində dağ. Yamaclarında təbii *oyuqları* (*dəliklər*) olduğu üçün dağlar belə adlandırılmışdır.

Dəliqarlıtəpə bax: Dilağardətəpə.

Dəliqobu *hidr., mür.* Xaçmaz r-nu ərazisində çay. Yaz ayları sel hadisəsi ilə əlaqədar qobuda güclü daşqınlar olduğuna görə yerli əhali çayı *dəli* (coşqun) adlandırır. Hidronim "qobudan axan coşqun çay" mənasındadır.

Dəliquşçu *oyk., sadə.* Zərdab r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayından 3 km. aralı, Şirvan düzündədir. Kəndi quşçu tayfasının *dəliquşçu* tirəsinə mənsub ailələr saldığı üçün kənd onların adı ilə adlandırılmışdır. Hazırda kəndin məhəllələrindən biri Dəliquşçu döngəsi adlanır. Etnotoponimdir.

Dəliqoşqar *hidr., mür.* Daşkəsən r-nu ərazisində çay. Hidronim *dəli* (burada "coşqun") və *Qoşqar* (çay adı) komponentlərindən düzəlib, "coşqun Qoşqar" deməkdir.

Dəliməmmədli *oyk, düz.* Goranboy r-nunda şəhər. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Şəhər 1958-ci ilədək mövcud olan eyniadlı ştq. əsasında yaranmışdır. Tədqiqatçıların məlumatına görə, toponim *dəli* (burada "igid, qoçaq"), *Məmməd* (şəxs adı) və *-li* (mənsubluq şək.-si) komponentlərindən düzəlib, "igid Məmmədin nəslindən olanlar" mənasındadır. Müxtəlif ədəbiyyatlarda Dəliməmmədli variantında da qeyd alınmışdır.

Dəlləklər *oyk, sadə.* Yevlax r-nunun Qaramanlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Keçmiş adı Vəlibəyli olmuşdur. R-nun İsmayılbad kəndində Dəlləklilər məhəlləsi, Qaraoğlan kəndində isə Dəlləkli oymağı coğrafi adlarının olması güman etməyə əsas verir ki, kənddə həmin oymaقدan və ya məhəllədən gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaşayış məntəqəsi bu adı almışdır. Etnotoponimdir.

Dəlləkli *oyk., sadə.* 1. Quba r-nunun Vladimirovka i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Çarizmin köçürmə siyasəti nəticəsində Rusiyanın mərkəzi quberniyalarından XIX əsrin birinci yarısında köçürülmüş rus ailələri burada məskunlaşdıqdan sonra kəndə Petropavlovka adı verilmişdi. 1992-ci ildən kəndin keçmiş adı bərpa edilmişdir; 2. Masallı r-nunun Qarğalı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında; 3. Tovuz r-nunun Qəribli i.ə.v.-də kənd. Kiçik Qafqaz dağlarının yamacındadır; 4. Yardımlı r-nunun Yardımlı qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Yardımlı çökəkliyindədir; 5. Zəngilan r-nunun Çəpədərə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqələrini *dəlləkli* nəslinə mənsub ailələr saldığı üçün belə adlandırılmışdır. Etnotoponimdir. Keçmişdə mərzili və ərəbbaloğlan icmalarının tərkibində *dəlləkli* tirəsi qeydə alınmışdır.

Dəllər *or., sadə.* Şərur r-nu ərazisində dağ. Keçmişdə maldar tayfaların yaylaq yeri olmuşdur. Etnotoponimdir. Dağın adı *dəllilər/dəllər* tayfasının adı ilə bağlıdır.

Dəllər *hidr., sadə.* Xızı r-nu ərazisində çay. Tuğ çayının sağ qoludur. Çayın adı *dəllər* tayfasının adı ilə bağlıdır. Etnotoponimdir.

Dəllər *oyk., sadə.* 1. Ağsu r-nunun Qaraqoyunlu i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 2. Saatlı r-nunun Nərimanov i.ə.v.-də kənd. Arazın sahilində, Mül düzündədir. Keçmiş adı Əlimirzəbəyli olmuşdur; 3. Şəmkir r-nunun eyniadlı

qəsəbə i.ə.v.-də ştq. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmiş adı Tərs Dəllər (Tərsçayın sahilində yerləşdiyinə görə) olmuşdur. Keçmişdə Qubadlı r-nundakı Həməzli kəndi də Dəllər Həməzlisi adlanmışdır. Oykonimlər özündə qədim türk tayfalarından olan *telelərin* adını əks etdirir. Telelər VII-VIII əsrlərdə tokuz-oğuz adı ilə də adlanmışlar. Qırpaqların və xəzərlərin tərkibində Azərb.-na gəlmiş telelər *dəlilər/dəllər* variantında bir çox coğrafi adlarda öz izlərini saxlamışlar. Gürcüstanda Dəllər, Telavi, Ermənistanda Dalar (Dəlilər) oykonimləri də bu tayfanın adı ilə bağlıdır.

Dəllər Cəyir *oyk., mür.* Şəmkir r-nunun i.ə.v.-də kənd. Cəyir çayının sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Kəndi Cəyir çayının yuxarı axarı boyunca, dağlıq ərazidə yerləşən Dağ Cəyir kəndindən fərqləndirmək məqsədilə yaxınlıqdakı Dəllər kəndinin adından istifadə olunmuşdur. Oykoniim "Dəllər kəndi yaxınlığındakı Cəyir kəndi" mənasındadır.

Dəllər Cırdaxan *oyk., mür.* Şəmkir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmiş adı Hacıələkbərli olmuşdur. Cırdaxan kəndini keçmiş Qazax qəzasında eyniadlı kəndlərdən fərqləndirmək məqsədilə yaxınlıqdakı Dəllər kəndinin adından istifadə olunmuşdur. Oykoniim "Dəllər kəndi yaxınlığındakı Cırdaxan kəndi" mənasındadır.

Dəlmətala *oyk., mür.* Ağcabədi r-nunda kənd. Kür-Araz ovalığındadır. Oykoniim *dəlmə* (yerli əhalinin dilində "quzu saxlanılan yer") və *tala* (ətrafa nisbətən fərqli yer) komponentlərindən düzəlib, "quzu saxlanılan tala" mənasındadır.

Dəmbəlov *oyk., mür.* Masallı r-nunun Qodman i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhali oykonimi Dəmbəlovu kimi tələffüz edir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində Cənubi Azərb.-dan gəlmiş kalışların (talışların qolu) Dəmbəlovu adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykoniim talış dilindəki *dəmbo* (xoş iy), *lev* (kənar) və *ov* (su) sözlərindən ibarət olub, "xoş iyli su kənarı" kimi izah olunur. Kəndin adı, sözsüz ki, ərazidəki istiliyi 50 dərəcə olan bulaqla bağlıdır. Oykonimi "yerdən qaynayıb çıxan su kənarı" kimi də izah etmək olar.

Dəmiraparənçay *hidr., mür.* Qəbələ r-nu ərazisində çay. Türyan çayının sol qoludur. Mənbəyini Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacından (3850 m. yüksəklikdən) ahr, bir hissəsi Türyan, digər hissəsi Göyçay çaylarına axıdılır. Tez-tez çayda sel hadisələri baş verir. Çay Qəbələ şəhəri yaxınlığında Xan yolu adlı yerdə qədimdə mövcud olmuş dəmir körpünü dağıtdığına görə belə adlandırılmışdır. Yerli əhali arasında Körpüaparan, Fil dərəsində Vəndam çayına birləşdikdən sonra Fil çayı adlanır. Şəki və Qusar r-nlarında da eyniadlı çaylar vardır.

Dəmərcik *hidr., düz.* Şəki r-nu ərazisində çay. Əsli Dəmərciçdir. Hidronim *damar* (burada "çay qolu") və *-cıq* (kiçiltmə bildirən şəkl.) komponentlərindən düzəlib, "kiçik çay qolu" deməkdir.

Dəmirçi *oyk, sadə*. 1. Sədərək r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şəhur düzündədir. Oykonimin türkdilli *dəmirçilər* tayfasının adı ilə bağlı olması ehtimal edilir; 2. Şamaxı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Pirsaat çayının sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Kənd əvvəllər Künəçayın (Dibçay) sahilində salındığına görə *Künəçay* adlanmışdır. Əhən kəndindən gəlmiş dəmirçi ailələri əvvəlcə mövsümi xidmətlə əlaqədar el yolunun kənarında müvəqqəti yurd, sonralar isə daimi yaşayış məntəqəsi salmışdılar. Kəndin adı sakinlərin məşğuliyyəti ilə əlaqədardır.

Dəmirçi *or., sadə*. Şamaxı r-nu ərazisində palçıq vulkanı. Dəmirçi kəndindən 2.5 km. c.-ş.-də yerləşir. Ərazisində yerləşdiyi kəndin adını daşıyır.

Dəmirçiçay *hidr., mür*. Şamaxı r-nu ərazisində çay. Pirsaat çayının qollarından biridir. Dəmirçi kəndinin yaxınlığından axdığı üçün belə adlandırılmışdır.

Dəmirçidam *oyk, mür*. Kəlbəcər r-nunun Seyidlər i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin əvvəllərində Gədəbəy r-nunun Şınıx kəndindən gəlmiş ailələr keçmiş *dəmirçi damının* (dəmirçixananın) yanında saldıqları üçün belə adlandırılmışdır. Köç yolunun kənarında yerləşən dəmirçixanada dəmirçilər yaylağa qalxan və qışlağa qayıdan elatlara mövsümi xidmət göstərirdilər.

Dəmirçidərəsi *hidr., mür*. Yardımlı r-nu ərazisində çay. Hidronim Talış silsiləsinin ş. yamacındakı Dıman çökəkliyində müvəqqəti axan olan dərənin adı ilə bağlıdır. Çayın sahilindəki Qaravuldaş adlı yerdə kənd xarabalığı (keçmişdə mövcud olmuş Dəmirçi kəndi) var. Çayın və dərənin adları da həmin kəndin adındandır.

Dəmirçilər *oyk, sadə*. 1. Xocalı r-nunun Qarabulaq i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir; 2. Qazax r-nunun Birinci Şıxlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir; 3. Qazax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Coğaz çayının sahilində, dağ ətəyindədir; 4. Qubadlı r-nunun Dondarlı i.ə.v.-də kənd. Bazarçayın sahilində, dağətəyi ərazidədir; 5. Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsini 1918-ci ildə baş vermiş erməni-azərbaycanlı qırğını ilə əlaqədar olaraq indiki Xocalı r-nunun Dəmirçilər kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışdılar. Yaşayış məntəqələri *dəmirçilər* nəslinə mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. XVI əsrdə qızılbaş tayfaları sırasında adları çəkilən *dəmirçilər* sonralar qazax tayfa birliyinin ən qüdrətli tirələrindən biri olmuşdur.

Dəmirçitəpə *or., mür*. Quba r-nu ərazisində dağ. Qaraçayla Qudyal çayı arasındakı sıra dağlar üstündəki zirvələrdən biridir. Tədqiqatçılar oronimi buradakı təpələrdən birində yaylağa gedən elat camaatına mövsümi xidmət göstərmək üçün dəmirçilərin müvəqqəti yurdu olması ilə əlaqələndirirlər. Etnotoponim olması da mümkündür.

Dəmirli *or., sadə.* 1. Ordubad r-nu ərazisində dağ. Ermənistanla sərhəddə, Zəngəzur silsiləsində zirvədir. Hün. 3364 m; 2. Şamaxı r-nu ərazisində sıra dağlar. Pirsaat çayının aşağı axarında, Səbətüzündən ş.-dədir. Oronimləri dağ süxurlarının *dəmirə* oxşaması, orada bitən *dəmirotu* bitkisinin adı və ya *dəmirli* nəslinin adı ilə əlaqələndirirlər.

Dəmirli *oyk, sadə.* Tərtər r-nunda kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhali arasında Dəmirilər kimi də işlənir. Digər adı Xoruzlu (kəngərliyənin bir qolu olan xoruzlu kəngərlisinin adı) olmuşdur. Oykonom orada məskunlaşmış *dəmirli* nəslinin adı ilə adlandırılmışdır.

Dəmirli *dağ or., mür.* 1. Cəlilabad r-nu ərazisində dağ; 2. Gədəbəy r-nu ərazisində dağ. Yerli əhali arasında Dəmirlik dağı adlanır. Dağın ərazisində *dəmir* qırıntılarının olması və ya burada *dəmirotu* bitkisinin bitdiyinə görə belə adlandırılması ehtimal olunur.

Dəmir *təpə or., mür.* Qazax r-nu ərazisində dağ. Oronimin birinci komponenti "məhkəm, bərk" mənasındadır. Tədqiqatçılar dağın adını *Dəmir* şəxs adı ilə də əlaqələndirirlər.

Dəmlər *or., düz.* Şərur r-nu ərazisində dağ. Oronim *dəm* (Azərbaycan dilinin Naxçıvan dialektində "dəlik, deşik" mənasında işlənir) və *-lər* (cəmlik şəkl.-si) komponentlərindən düzəlib, "qayalarında çoxlu deşik olan dağ" mənasındadır. Bu baxımdan Dəmlər Deşikdaş, Dəlikdaş, Dəlikdağ oronimlərinin sinonimidir.

Dənizkənarı *oyk, mür.* Bakı şəhəri Qaradağ r-nunun eyniadlı qəsəbə i.ə.v.-də ştq. Xəzər dənizi sahilindədir. Sahil qəsəbəsi də adlanır. Yaşayış məntəqəsi 1930-cu ildə Qaradağ Sement Zavodunun tikintisi ilə əlaqədar salınmışdır. Qəsəbə dəniz sahilində yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Dər *oyk., sadə.* Ordubad r-nunun Aza i.ə.v.-də kənd. Gilan çayının sağ sahilində, Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. Tədqiqatçılar bu oykonimi ərəb dilindəki *dəyr* (məbəd, monastır) sözü ilə əlaqələndirir və güman edirlər ki, bu coğrafi ad kəndin ərazisində qədim məbəd xarabalıqlarının olduğunu bildirir. Əslində, Zəngəzur silsiləsinin ən yüksək zirvəsi olan Qarıcıq dağının r-nun ərazisində yerləşməsi "qarı", "keçid" mənalı Dər toponiminin də yaranmasına səbəb olmuşdur. Fars dilində *dər* "qarı" deməkdir.

Dərə Cənnətli *oyk., mür.* Şəki r-nunun Suçma i.ə.v.-də kənd. Daşüz silsiləsinin yamacındadır. R-nun ərazisində *cənnətli* tayfa adı ilə bağlı digər kənd adından (Təpə Cənnətli) fərqləndirmək məqsədilə nisbətən çökəkdə olan bu kənd Dərə Cənnətli adlandırılmışdır.

Dərə Gilətağ *oyk, mür.* Zəngilan r-nunun Gilətağ i.ə.v.-də kənd. Bərgüşad silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini 1918-ci ildə Böyük Gilətağ kəndindən çıxmış ailələr salmışlar. Oykonom *dərə* (çökək) və *Gilətağ* (kənd adı) komponentlərindən düzəlib, "dərədə yerləşən Gilətağ kəndi" mənasındadır. Toponimin birinci komponenti onu eyniadlı digər yaşayış məntəqəsindən fərqləndirmək məqsədilə əlavə edilmişdir.

Dərə Zarat *oyk., mür.* Siyəzən r-nunun Zarat i.ə.v.-də kənd. Ataçayın sağ sahilindən 3 km. aralı, Yan silsiləsinin (Böyük Qafqaz) yamacındadır. XIX əsrdə Zarat kəndindən çıxmış ailələrin dərədə saldıdığı yaşayış məntəqəsidir. Bəzən Yenikənd də adlandırılmışdır. Oykonom "dərədə salınmış Zarat kəndi" deməkdir.

Dərəkənd *oyk., mür.* 1. Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrdə ermənilər burada məskunlaşdırıldıqdan sonra kəndin adı *Zamzur* (*zam/çam* qədim türk dillərində "bataqlıq" və *zur* İran dillərində "dərə") kimi rəsmiləşdirilmişdi. 1992-ci ildən kənd yerləşdiyi mövqeyə görə Dərəkənd adlandırıldı; 2. Qobustan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Mərzəli Dərəkənd olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi keçmiş Mərzə (indiki Nəriman kəndi) kəndindən köçmüş ailələrin Zəngidərə çayının (Pirsaat çayının qolu) dərəsində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 3. Şərur r-nunun Siyaqut i.ə.v.-də kənd. Şərur düzündədir. Oykonom *dərə* (çökək) və *kənd* (yaşayış məntəqəsi) komponentlərindən düzəlib, "dərədə yerləşən kənd" deməkdir. Kəndin XIX əsrdə salınması haqqında məlumat var.

Dərəqazma *or., mür.* Quba r-nu ərazisində dağ. Oronim dağın ətəyindəki dərədə keçmişdə yay mövsümündə müvəqqəti yaşayış evlərinin (qazmaların) olması ilə bağlı yaranmışdır, "dərəsində qazmalar olan dağ" deməkdir.

Dərəqışlaq *oyk., mür.* Kəlbəcər r-nunun Kəlbəcər qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Kəndin ərazisi keçmişdə Dalqılıçlı kəndinin qışlaq yeri olmuş və dərədə yerləşdiyinə görə Dərəqışlaq adlandırılmışdır. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, kəndi XIX əsrdə qılıçlı tirəndən olan Hüseynalı adlı şəxs saldığına görə bəzən Hüseynalıları da adlanır.

Dərələyəz *or., mür.* Nax.MR-in şm.-ş. hissəsində, Azərb.-nın Ermənistanla sərhədində dağ silsiləsi. Bazarçay (Bərgüşad), Şərqi Arpaçay və Naxçıvan çayı hövzələrinin suayırıcısıdır. Silsilənin ən hündür zirvəsi Qalınqayadır (2789 m). Dağlardan tarixən yay otlaqları kimi geniş istifadə olunmuşdur. Tədqiqatçıların fikrincə, dağın adı *dərə* və *Alagöz* oroniminin təhrif variantı *ləyəz* komponentlərindən düzəlib, "Alagöz dərəsi" mənasındadır. Vaxtilə dağın ətəklərində yaşamış Azərb. elləri *alagözlü* adlanırdı. Ermənistan ərazisində Ayotsdzor və ya Vayk silsiləsi adlanır.

Dərəmirzik *hidr., mür.* Daşkəsən və Xanlar r-nları ərazisində çay. Gəncə çayının sol qoludur. Mirzik kəndinin dərəsindən axdığı üçün çay bu adı almışdır.

Dərəşam *hidr., mür.* Culfa r-nu ərazisində min. bulaqlar. Araz çayının sahilində Dərəşam d.y. stansiyası yaxınlığındadır. Üç böyük və bir neçə kiçik bulaqdan ibarət olub, suyu turş-şordur. Hidronim *dərə* (çuxur) və *şam/çam*

(sacaq yer, bataqlıq) komponentlərindən düzəlib, "dərədə sucaq yer, bataqlıq" mənasındadır.

Dərəşam *or., sadə*. Culfa r-nu ərazisində dağ. Adını ərazidəki eyniadlı bulaqlardan almışdır.

Dərinaxmaz *hidr., mür.* Zərdab r-nu ərazisində göl. Mənbələrdə Dərinaxmaz variantında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılar bu hidronimi *dərin* və *axmaz* (axarsız göl) komponentlərinin birləşməsi olaraq "dərin göl, gölməçə" kimi izah edirlər.

Dərk *hidr., sadə*. 1. Quba r-nunda çay. Vəlvələ çayının sol qoludur. Azərb. dilinin dialektlərində *dər* "dar keçid", *dərgə* "çay üzərində ağacdan düzəldilmiş keçid, körpü", İran dillərində *dərg* "bənd, barı" mənalarında işlənir. Hidronim "bənd, körpü" mənasındadır; 2. Quba r-nunun Dərk kəndinin c.-q. hissəsində min. bulaq. Suyu soyuq və kükürdlüdür. Adını ərazidəki eyniadlı çaydan almışdır.

Dərk *oyk., sadə*. Quba r-nunun Yerfi i.ə.v.-də kənd. Dərk çayı sahilində, Yan silsiləsindədir. Çox vaxt Dərgavar variantında qeydə alınır. Oykonom *dərk* (bənd, körpü) və *var/vər* (qarşı tərəf) komponentlərindən düzəlib, "körpünün, bəndin qarşı tərəfi" mənasındadır.

Dərnəgül *or., mür.* Bakı şəhəri Binəqədi r-nu ərazisində coğrafi ərazi. Tədqiqatçılar bu oronimi Dərinağıl (uzaqda, kənarında mal-qara saxlanılan yer) sözünün təhrif olunmuş variantı hesab edirlər. Əslində isə bu coğrafi ad mənbələrdə qeydə alınmış Dəlannaur toponiminin Dərnigöl/Dərnəgül variantıdır və ərazidəki çoxlu göllərin olması ilə əlaqədar yaranıb, "böyük göl" deməkdir.

Dərvişlər *oyk., sadə*. Şərur r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Arpa çayının sahilində, Şərur düzündədir. Etnotoponimdir. *Dərvişlər* nəslinin bu kənddə məskunlaşması ilə bağlı yaranmışdır.

Dərvişli *oyk., sadə*. Biləsuvar r-nunun Amankənd i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Keçmişdə r-nun ərazisindəki Ağdam adlı qala xarabalıqlarının adı ilə Ağdamkənd adlanmışdır. Kəndin ərazisi əvvəllər *dərvişbəyli* tayfasına məxsus qışlaq olmuşdur. Sonralar həmin tayfaya mənsub ailələr qışlaq yerində məskunlaşaraq buranı daimi yaşayış məntəqəsinə çevirmiş, kəndə də öz adlarını vermişlər. Tədricən Dərvişbəyli adındakı *bəy* sözü düşmüş və Dərvişli şəklini almışdır.

Dəryavar *oyk., mür.* Yardımlı r-nunun Yardımlı qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Peştəşər silsiləsinin əyindədir. Yerli əhali oykonimi Dəreyəvo kimi tələffüz edir, XIX əsrə aid ədəbiyyatda isə kəndin adı Dəriki formasında qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılara görə, kəndin adı Talış zonasında XIII əsrdən məlum olan qədim *Drik* mahalının adından, *-yə* birləşdirici hissəsindən və *var* (yer, məskən) sözlərindən ibarət olub, "Drik mahalından gələnlərin məskəni" mənasındadır. Kəndin ilk sakinləri də elə Drik mahalından köçüb gəlmiş ailələr olmuşlar.

Dərzili *oyk., sadə.* Cəbrayıl r-nunun Qumlaq i.ə.v.-də kənd. Gəyan çölündədir. Oykonom XIX əsrin ikinci yarısında Zəngəzur qəzasında maldarlıqla məşğul olmuş *dərzili* tayfasının adını əks etdirir. Etnotoponimdir. XIX əsrə aid məlumatlara əsasən, *dərzili* tayfası Bəyəli, Bərnik, Gümərli, Gün, Çənsbər, Qaragöl, Kırxılı, Quşilər, Pirveysli, Razgah, Şərəkən adlı yaşayış məntəqələrində yaşayırdılar.

Dəstə *oyk., sadə.* Ordubad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Vənənd çayının (Arazın qolu) mənsəbində, Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. Tədqiqatçıların fikrincə, oykonom fars dilindəki *dəstə* sözündən olub, "kənd, bağ, mülk" deməkdir. Kənd adını ərəzidəki eyniadlı bulağın adından almışdır.

Dəstə *hidr., sadə.* Ordubad r-nunda min. bulaqlar. Dəstə kəndindən 2 km. q.-də, Arazın sol sahilində iki qrup bulaqdır. Suyu soyuq, dadı şor-turşməzdir. Azərb. dilinin dialektlərində *dəstəma/dəstəmal/dəsmal* "su arxı", "su novu" deməkdir.

Dəstəfur *hidr., müir.* Daşkəsən r-nunda çay. Gəncə çayının sol qoludur. Mənbəyini Qoşqar dağının şm. yamacından (2800 m. yüksəklikdən) alır. Dərin dar dərələrlə axır. Suvarma və dəyirmanların hərəkətə gətirilməsi üçün istifadə edilir. Hidronim *dəstə* (su arxı, çay) və *fur* (şələlə, gur su, fişqırtı ilə çıxan çay) komponentlərindən düzəlib, "gur sulu çay" mənasındadır.

Dəstəfur *oyk., sadə.* Daşkəsən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dəstəfur çayının sahilində, Başkənd-Dəstəfur çökəkliyindədir. Digər yerli adı Qızıltaxçadır. Adını sahilində yerləşdiyi eyniadlı çaydan almışdır. Dəstəfur variantında da qeydə alınmışdır. XIX əsrdə kəndin ayrımlar tərəfindən salınması haqqında məlumat verilir. Daşkəsən r-nu 1956-cı ilədək Dəstəfur adlanmışdır.

Dəstəgül *oyk., müir.* Tərtər r-nunun Çaylı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Dəstəhir kimi rəsmiləşdirilmişdi. Yerli əhali kəndin adını Tahir adlı şəxsə bağlayır. Tədqiqatçıların bir qismi toponimi XIX əsrdə qeydə alınmış qaraçorlu tayfa birliyinə daxil olan *dəstəgir* tirəsinin adı ilə, digər qismi isə alban hökmdarı Vaçaqanın (V əsr) qızı *Dəstəgülün* adı ilə əlaqələndirir və guya kəndin vaxtilə bu şahzadənin yay iqamətgahı olduğunu söyləyirlər. Əslində, oykonom *dəstə* (su arxı) və *hır* (axar) komponentlərindən ibarət olub, "axar su کنارında kənd" mənasını daşıyır. Kəndin Kürəkçayın qollarından birinin کنارında yerləşməsi və Çaylı adlanan sovetliyin tərkibində olması da bu fikri təsdiqləyir.

Dəstəmaçay *hidr., müir.* Qəbələ r-nu ərəzində çay. Vəndam çayının qoludur. Keçmiş adlarından biri Qaraçay olmuşdur. Hidronimi Dəstəmaz variantında qəbul edənlərin fikrincə, keçmişdə ziyarətə gedənlər çayın sahilində dəstəmaz aldıklarına görə çay belə adlandırılmışdır. Əslində, hidronim *dəstə* (arx, çay) və *məz* (ayrım, ayrılan yer, sərhəd) komponentlərindən düzəlib, "çaydan ayrılan qol" deməkdir. Sonralar çayın adına yenidən "çay" sözü artırılmış, bu sözün təsiri ilə "z" səsi düşmüş, "ə" səsi isə "a" səsinə keçmişdir.

Dəstər *oyk., sadə.* Lerik r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ləmər çayının (Lənkəran çayının qolu) sahilində, Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Yerli əhali Dəstər kimi tələffüz edir. Kəndin ilk sakinləri Cənubi Azərb.-dan gəlmiş talışlar olmuşlar. Tədqiqatçıların məlumatına görə, kəndin əhalisi oturaq həyata keçdikdən sonra maldarlıq məhsullarını taxıla dəyişir, taxılı əl dəyirmanında üyütdülər. Hər ailədə əl dəyirmanı olduğundan onların məskunlaşdığı ərazi də Dasdar (talış. "əl dəyirmanı, kirkirə") adlandırılmışdır.

Dəstər *oyk., sadə.* Astara r-nunun Asxanakoran i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidir. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, oykonim kəndin ilk sakinlərinin Zərdüşt dininə mənsubiyyəti ilə əlaqədardır və fars dilindəki dəstər (çalma, əmmamə) sözündəndir. Əslində, toponim Dəstər coğrafi adının yerli tələffüz formasıdır.

Dəvəbatan *hidr., mü.* İsmayılı və Göyçay r-nları ərazisində çay. Çay dərəsi kolluq və bataqlıq olmuş, sonralar üstündə Aşağı Bayramlı su anbarı tikilmişdir. Suvarma məqsədilə suyu tamamilə anbara axıdılır. Vaxtilə karvan yolu ilə Qəbələ tərəflərə gedən dəvələrin burada batması çayın belə adlanmasına səbəb olmuşdur. Şəki r-nu ərazisində isə Dəvəbatan adlı göl qeydə alınmışdır.

Dəvəboynu *or., sadə.* 1. Qax r-nunun şm.-ş.-ində dağ. Hün. 2888 m.; 2. Ordubad r-nunda dağ. Ermənistanla sərhəddə Zəngəzur silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 3560 m. 3. Yardımlı r-nunda dağ. Talış sıra dağlarından ayrılan qolun üstündə yerləşir. Hün. 2088 m. Dağlara ad xarici görünüşünə (dəvə boynuna oxşadığına) görə verilmişdir. Oronim tərkibindəki *boynu/boyun* sözü coğrafi termin kimi "dağ aşırımı" mənasını bildirir.

Dəvəboyun *or., sadə.* Acınohur ön dağlığında, Qocaşen silsiləsinin şm.-q. hissəsində aşırım. Hün. 235 m. Oronim "dağ aşırımı" mənasındadır.

Dəvəçi *oyk., sadə.* 1. Azərb.-da inzibati r-n. Şm.-dan Xaçmaz r-nu, q.-dən Quba r-nu, c.-dan Sumqayıt, ş.-dən Xəzər dənizi ilə həmsərhəddir. Samur-Dəvəçi kanalı r-nun ərazisindən keçir. R-n 1930-cu ildə təşkil edilmiş, 1963-cü ildə ləğv edilərək ərazisi Abşeron r-nuna verilmiş, 1965-ci ildən yenidən müstəqil r-n olmuşdur. Mərkəzi Dəvəçi şəhəridir; 2. Azəb.-da şəhər. Eyniadlı r-nun mərkəzidir. Dəvəçi çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Bu ərazi keçmişdə dəvə karvanlarının dayanacaq yeri olmuş və burada həftəbazar keçirilmişdir. Dəvə alveri yeri olduğu üçün 1944-cü ilədək Dəvəçibazar da adlanmışdır. Şəhər 1944-1961-ci illərdə mövcud olmuş eyniadlı ştq. əsasında yaranmışdır.

Dəvəçi *hidr., sadə.* Dəvəçi r-nundan axıb Ağzıbirçala gölünə tökülən çay. Mənbəyini Yan silsiləsindəki Gümürdağın yamaclarından (1530 m. hündürlükdən) alır. Pirəbədil və Zahlıq çaylarının birləşməsindən əmələ gəlir. Suvarma üçün istifadə edilir. Çay adını ərazisindən axdığı eyniadlı yaşayış məntəqəsindən almışdır.

Dəvəçuxur *or., sadə.* Goranboy r-nu ərazisində dağ. Adını ərazidəki eyniadlı göldən almışdır.

Dəvədaşı *oyk., sadə.* Kəlbəcər r-nunun Çıldıran i.ə.v.-də kənd. Yaşayış məntəqəsini qonşu Dovşanlı kəndindən çıxmış ailələr Dəvədaşı adlı yerdə salmışlar. Kəndə ermənilər tərəfindən Poqosoqomer (erm. "Poqosun tövlələri, pəyələri") adı verilmişdir. 1992-ci ildən kəndin keçmiş adı bərpa edilmişdir. *Dəvəgözü daşı* mineralının adı ilə bağlı olması ehtimal edilir.

Dəvəlidağ *or., mü.* Qobustanda palçıq vulkanı. Səngəçal d.y. stansiyasının şm.-q. tərəfindədir. Hün. 235 m. Davalıdağ variantında da qeyd alınmışdır. Zahirî görünüşcə ikihürgüclü dəvəyə oxşadılmasına görə vulkan belə adlandırılmışdır. Qacarların bir qolu *dəvəlilər*in adı ilə bağlı etnonim olması da mümkündür.

Dəyqarabulaq *oyk., mü.* Gədəbəy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şahdağ silsiləsinin (Kiçik Qafqaz) ətəyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndi XVIII əsrin axırlarında yaxınlıqdakı keçmiş Qarabulaq (indiki Rüstəm Əliyev) kəndindən ayrılmış ailələr yurd yerində saldığına görə belə adlandırılmışdır. *Dəyə* sözü "koma, daxma, yaylaq və ya qışlaqda müvəqqəti yaşayış evi" mənasında olub, kəndi r-nun ərazisindəki Qarabulaq adlı başqa bir kənddən fərqləndirməyə xidmət edir.

Dəyirli *or., düz.* Quba r-nu ərazisində dağ. Azərb. dilində və dialektlərində "dəyir" sözü "yumru, girdə, gödəkboylu, düyün" mənalarında işlənir. *Dəyir* və *-li* (şək.) komponentlərindən düzəlmiş oronim "yumru, girdə başlı dağ" mənasındadır.

Dəyirmandağ *or., mü.* Gədəbəy r-nu ərazisində dağ. 1940-cı illərdə burda dəyirman daşları çıxarılmış. Dağın adı da buradan yaranmışdır. Yerli əhali arasında Mədəndağ adı ilə də tanınır.

Dəyirmandağın *oyk., sadə.* Gədəbəy r-nunun Gərgər i.ə.v.-də kənd. Dəyirmandağın ətəyindədir. Keçmiş adı Kuruşdu olmuş və ərazidəki eyniadlı bulaqla birlikdə kuruşdu nəslinin adını daşımışdır. Sonralar Dərələyəz mahalından muradlı nəslinə mənsub, Qarabağdan qaraqoyunlulara mənsub, Dağıstandan gümüşlü nəslinə mənsub ailələr gələrək bu kənddə məskunlaşmışlar. Kənd ətəyində yerləşdiyi dağın adını daşıyır.

Dəyirmanlı *oyk., düz.* Kürdəmir r-nunun Yenikənd i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykönim "dəyirman olan yer" mənasındadır.

Dəyirmantəpə *or., mü.* Füzuli r-nu ərazisində dağ. Araz çayının sahilindədir. Dağın ətəyində əvvəllər dəyirman olduğundan belə adlandırılmışdır. Dağın adı buradan aparılan iri dəyirman daşları ilə də bağlı ola bilər. Xaçmaz r-nunun Maşioba və Çuxuroba kəndləri arasında iki məntəqədən ibarət orta əsrlərə aid yaşayış yeri də Dəyirmantəpə (digər adı Xırmantəpə) adlanır.

Dəyirmanyanı *oyk, mür.* Laçın r-nunun Mığıldərə i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Dəyirmandəresi olmuşdur. Kəndi XIX əsrdə Məlikpəyəsi kəndindən dənkanlı, imamverdiuşağı və Malxələf kəndindən İbrahimuşağı nəsilələrinə mənsub ailələr Dəyirman çayının (Həkəri çayının qolu) dərəsində, köhnə dəyirmanın yanında saldıqları üçün yaşayış məntəqəsi əvvəlcə Dəyirman dərəsi, sonralar isə Dəyirmanyanı adlandırılmışdır.

Dəymədağlı *oyk., sadə.* 1. Bərdə r-nunun Şirvanlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Çox vaxt Dəymədağlı variantında işlənir. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, oykonim XIX əsrdə Cavad qəzasında yaşamış kəbirilərin arıqməhəmmədli tayfasının eyniadlı tirəsinin adı ilə bağlıdır. 16 ailədən ibarət olan bu tirə Ağburun adlı yerdə yaşamışdır. XIX əsrdə Azərb.-da bu tirənin adını daşıyan 6 kənd olmuşdur; 2. Qax r-nunun Almalı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonim *dəymədağlı* tirəsinin adı ilə bağlıdır. Etnotoponimdir; 3. Oğuz r-nunun Sincan i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Keçmiş adı Dəymədağlı Molla Vəli olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi Mollalı (əsl adı Mollavəli) kəndindən çıxmış *dəymədağlı* tayfasına mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Etnotoponimdir. Mənbələrdə bu etnonimin *dəymədağlı* variantına da təsadüf olunur. *Dəymə* (əkilməmiş, xam, yüksək məhsuldarlıqlı) və *dağlı* (dağlıq ərazidə yaşayan) komponentlərdən ibarət olan bu etnonim "xam torpaqlı dağlıq ərazidə yaşayanlar" mənasındadır. Tədqiqatçılar bu sözü *dəymə* (dağ ətəyində mal-qaranın saxlandığı yer) və *dağ* komponentlərinin birləşməsi kimi qəbul edirlər.

Dəymədərə *oyk., sadə.* Oğuz r-nunun Padar i.ə.v.-də kənd. Dəymədərə çayının (Qalaçayın qolu) sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Kənd Dəymədərə adlı yerdə salındığı üçün həmin dərənin adını daşıyır. Oronim *dəymə* (mal-qaranın saxlandığı yer) və *dərə* (mənfi relyef forması) komponentlərindən düzəlib, "mal-qara saxlanan dərə" mənasındadır.

Dırnis *oyk, mür.* Ordubad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Vənənd çayının (Arazın qolu) sahilində, Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrə aid ədəbiyyatda Dərnis variantında qeydə alınmışdır. Oykonim ərəb dilindəki *der/deyr* (məbəd, monastır) və *naus* (zərdüştü qəbirləri üstündə tikili) komponentlərinin birləşməsi kimi izah olunur. Əslində, oykonim r-nun ərazisindəki Qapıcıq adlı dağ aşırımı ilə bağlı yaranmış çox qədim dil vahididir. Bir çox qədim dillərdə *dura* (yunan), *duar* (gürcü və osetin), *dvaras* (hind), *drunk* (qədim fars) və s. sözlər "qapı", "qapılar", "dağ keçidi" mənalarında işlənmişdir.

Dıryan *oyk, mür.* Lənkəran r-nunun Gəgiran i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Kəndin adı yerli əhali tərəfindən Dırion kimi tələffüz edilir. Talış dilindəki *değiron* sözündən olub, "dağa gedən yollar" və ya "iki yol" mənasında olduğu güman edilir.

Dızdılıq *or., mür.* Lerik r-nu ərazisində dağ. Veri kəndindən c.-q.-dədir. Hün. 2328 m. Oronim Dizdilin q sözünün təhrifə uğramış formasıdır. Talış dilində *diz* (qala), *di* (kənd) *linq/linc* (yüksəklik, dağ) komponentlərindən düzəlib, "qala kəndində olan dağ" mənasındadır. Dağda doğrudan da qədim qala xarabalıqları var.

Dızdıpök *oyk, sadə.* Lerik r-nunun Dəstər i.ə.v.-də kənd. Talış silsiləsinin yamacındadır. Oykonom həmin ərazidəki Dızdılıq dağının adının təhrif olunmuş formasıdır.

Diadin *oyk., mür.* Şərur r-nunun İbadulla i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, oykonim *tey* (qədim türk dillərində "təpə") və *din* (istirahət yeri, dincəlmək üçün yer) komponentlərindən düzəlib, "yaylaq təpə" mənasındadır. 1933-cü ildə kəndin adı Diyadin variantında qeydə alınmışdır.

Dib *oyk., sadə.* Siyəzən r-nunun Zarat i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Kənd Beşbarmaq (Xıdırzində) dağının ətəyində (dibində) yerləşdiyinə görə belə adlandırılmışdır. *Dib* sözü toponimiyada "ayaq", "aşağı" komponentlərinin sinonimi kimi işlənir. Müqayisə et: Dib Anzır-Baş Anzır (Naxçıvan, 1933).

Dibanaxçay *hidr., mür.* Oğuz r-nu ərazisində çay. Hidronim "dayaz çay, dibi görünən çay" mənasındadır.

Dibanbil *or., mür.* Lənkəran r-nunda, Ülyasa silsiləsində aşırım. Hün. 1890 m. Divanbil variantında da qeydə alınmışdır. Oronim *dib* (ətək, aşağı) və *ənbil* (göl) sözlərindən düzəlib, "ətəyində göl olan dağ" deməkdir.

Dibaşil *or., mür.* Lənkəran r-nunda dağ-Oronim talış dilindəki *diba/dibo* (ekiz, ikili) və *şil* (çıxıntı, buynuz, bığ) sözlərindən düzəlib, "iki çıxıntılı, haça dağ" deməkdir.

Dibətli *or., düz.* Xocavənd r-nu ərazisində dağ. Böyük Kirs dağının c.-q.-ində yerləşir. Hün. 2140 m. Əsli Dibəklidir. *Dibək* duz, yarma, çəltik və s. döymək üçün içi oyulmuş daş və ya kötürdür. Yaylaqda daşlardakı oyuqlardan heyvanlar üçün yem qabı kimi də istifadə edilirdi. Dağda belə təbii oyuqlar olduğuna görə Dibəkli adlandırılmışdır.

Dico *oyk., mür.* Lerik r-nunun Tükəbinə i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom talış dilindəki *di* (kənd) və *colqo* (yer) sözlərindən düzəlib, "kənd yeri" mənasındadır.

Didivan *or., sadə.* Qazax r-nu ərazisində dağ və həmin dağdakı pirin adıdır. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, dağın adı Didivan qalasının adındandır. Qalanın adı isə qədim İran dillərindəki *didi* (qala) və *ban* (gözətçi, keşikçi, qoruqçu) sözlərindən ibarət olub, "gözətçi qalası" mənasındadır. Lakin dağın aşağısında Didivan gölü yerləşir və dağın adı və qalanın adı da bu gölün adından ola bilər. Qədim dillərdə *didi* "böyük", *van* isə "göl" mənasındadır. Hidronim "böyük göl" kimi izah oluna bilər.

Didivar *oyk., mür.* Babək r-nunun Şıxmahmud i.ə.v.-də kənd. Naxçıvan çayı ilə Cəhriçayın qovuşduğu yerdədir. Kəndin adı XVIII əsrin əvvəllərində Didəbad variantında qeydə alınmışdır. Tədqiqatçıların bir qismi belə hesab edir ki, oykonim qədim İran dillərindəki *didi* (qala) və *var* (məhkəmləndirilmiş kənd, şəhər, yurd, məskən) sözlərindən ibarət olub, "qala kənd" mənasındadır. Bəzi tədqiqatçılar isə oykonimi fars dilindəki *didi* (görüş, görüşmə) və *var* (yer, yurd, məskən) komponentlərinin birləşməsi kimi "iki çayın görüşdüyü yerdə kənd" mənasında izah edirlər.

Digah *oyk, mür.* 1. Abşeron r-nunda ştq. Abşeron yarımadasındadır; 2. Quba r-nunun Amsar i.ə.v.-də kənd. Yan silsiləsinin ətəyindədir. Alıç Digah da adlanır; 3. Quba r-nunun Xucbala i.ə.v.-də kənd. Quruçay və Qudyal çayı arasında, düzənlikdədir; 4. Lənkəran r-nunun Kərgəlan i.ə.v.-də kənd. Ovalıqdadır. Kəndin ərazisi XIX əsrdə Şilvar kəndinin obası olmuşdur. 1870-ci ilə aid sənədlərdə burada üç ev olduğu haqqında məlumat verilir. Oykonim tat dilindəki *di* (kənd) və *gah* (yer) sözlərindən düzəlib, "kənd, kənd yeri" mənasındadır.

Digah *hidr., sadə.* Quba və Xaçmaz r-nları ərazisində çay. Adını ərazisindən axdığı eyniadlı yaşayış məntəqəsindən almışdır.

Digahoba *oyk, mür.* Xaçmaz r-nunun Köhnə Xudat i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Oykonim *Digah* (kənd adı) və *oba* sözlərindən ibarət olub, "Digah kəndinin obası, digahlılara məxsus oba" mənasındadır. Oba kollektivləşmə illərindən sonra daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir.

Digo *hidr., sadə.* Astarə r-nu ərazisində çay. Çayın adı talış dilindəki *diyo* sözünün fonetik variantı olub, "dəniz, dərya" deməkdir. Hidronimi fars dilindəki *digo* (qazan, qazıyan) sözü ilə də əlaqələndirirlər.

Digov *oyk., mür.* Lerik r-nunun Mistan i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim *Digah* coğrafi adının yerli tələffüz forması olub, "kənd yeri" mənasındadır.

Digovdərə *hidr., mür.* Lerik r-nu ərazisində çay. Digovdərə variantında da qeydə alınmışdır. Hidronim *Digov* (kənd adı) və *dərə* (çay dərəsi) komponentlərindən düzəlib, "Digov kəndinin dərəsindən axan çay" mənasındadır.

Dikdaş *or., mür.* 1. Gədəbəy və Ağdərə r-nları sərhədində dağ. Hün. 2520 m.; 2. Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ; 3. Tovuz r-nunun c.-unda, Böyük Qışlaq kəndindən q.-də dağ. Hün. 1722 m. Oronimlər dağların başındakı şaquli vəziyyətdə olan qaya parçaları ilə bağlı yaranmışdır.

Dikdaş *oyk., sadə.* Gədəbəy r-nunun Böyük Qaramurad i.ə.v.-də kənd. Şahdağ silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin əhalisinin Qazax r-nunun Dağ Kəsəmən kəndindən və Ağstafa r-nundan gəlib burada məskunlaşması haqqında məlumat var. Kənd öz adını ərazidəki eyniadlı dağdan almışdır.

Dikpilləkən *or., mür.* Kəlbəcər r-nunun q.-ində, Ermənistanla sərhəddə dağ. Hün. 3449 m. Dik pilləli qayalıqdan ibarətdir. Dik yoxuşlu dağ pilləkənə oxşadığına görə bu adı almışdır.

Diqo *oyk., mür.* Astara r-nunun Pəlikəş i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidedir. Oykonom talış dilindəki *di* (kənd) və *qo* (yer) sözlərindən düzəlib, "kənd yeri" deməkdir.

Dilağarda *oyk., sadə.* Füzuli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Köndələnçayın (Arazın qolu) sol sahilindən bir qədər aralı, Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom qaraqoyunlu tayfa ittifaqına daxil olan *dilağarda* tirəsinin adı ilə bağlıdır. Etnotoponimdir. Əsasən maldarlıqla məşğul olan *dilağardalılar* əvvəllər Cənubi Azərb. və Talış zonasında yaşayırdılar. Sonralar onların bir hissəsi Azər.-nin şm.-ində məskunlaşmışdı. Yay Talış silsiləsində, qışı isə Muğanda keçirən *dilağardalılar* Araz Dilağarda, Qobu Dilağarda kəndlərinin də bünövrəsini qoymuşlar.

Dilağardatəpə *or., mür.* Füzuli r-nu ərazisində dağ. Hün. 162 m. Bəzən səhv olaraq Dəliqarlıtəpə variantında da qeydə alınır. Dilağarda kəndi ərazisində olduğu üçün təpə kəndin adı ilə adlandırılmışdır.

Diləli Müskənli *oyk., mür.* Qubadlı r-nunun Dondarlı i.ə.v.-də kənd. Bərgüşad çayının sahilində, dağətəyi ərazidedir. R-nun ərazisindəki iki Müskənli kəndini fərqləndirmək üçün Diləli və Teymur komponentlərindən istifadə olunmuşdur. Tədqiqatçıların fikrincə, *Diləli* kürd mənşəli deləli tayfasının adını, *Müskən* isə orta əsrlərdə Özbəkistanda mövcud olmuş əyalətin adını əks etdirir. Ehtimal olunur ki, monqol işğalları və Teymurun yürüşləri zamanı Müskən əyalətinin əhalisinin bir qismi Azərb.-na köçərək burada məskunlaşmış, əyalətin adını da özləri ilə gətirmişdir.

Dilənçilər *oyk, sadə.* Bərdə r-nunun Yeni Daşkənd i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsini keçmiş Çıraqlı Qərvənd kəndindən köçmüş ailələr 1860-cı ildə xəzinə torpağına məxsus *Dilənçilər yeri* adlı ərazidə saldığına görə belə adlandırılmışdır.

Dilləvi *or., sadə.* Lerik r-nu ərazisində dağ. Lerik kəndindən c.-q.-də Peştəsər silsiləsindədir. Hün. 1662 m. Etnotoponim hesab olunur.

Dilman *oyk, sadə.* Ağsu r-nunun Kalva i.ə.v.-də kənd. Niyaldağ silsiləsinin ətəyindədir. Kənd Türkmənçay sülh müqaviləsindən (1828-ci ildən) sonra Cənubi Azərb.-nm *Dilman* mahalından köçüb gəlmiş 200 ailənin məskunlaşması nəticəsində yarandığına görə belə adlandırılmışdır.

Dilmançay *hidr., mür.* Ağsu r-nu ərazisində çay. Dilman kəndinin ərazisindən axdığı üçün həmin kəndin adı ilə adlandırılmışdır.

Dindiçay *hidr., mür.* Zaqatala r-nu ərazisində çay. Hidronim ərazidəki eyniadlı dağın adından yaranmışdır. *Dindi* (ərazidəki aşırım və zirvənin adı) və

çay (su obyektı) komponentlərindən düzəlmiş bu hidronim "Dindi dağından axan çay" mənasındadır.

Dindidağ *or., mür.* Zaqatala r-nunda dağ və dağ aşırımı. Baş Qafqaz silsiləsindən keçir və Dağıstanla sərhəddə yerləşir. Hün. 2318 m. Bu aşırımdan Muxax çayının dərəsindən keçərək Samur çayının yuxarılarına quru yol gedir. Bu əlamətinə görə tədqiqatçılar dağın adını "tinləri olan dağ" kimi izah edirlər. Əslində, oronim *din* (dincəlmək üçün yer, düşərgə), *-di* (-li şəkilçisinin variantı) və *dağ* (müsbət relyef forması) komponentlərindən düzəlib, "dincəlmək üçün yeri olan dağ" deməkdir. Komidə Din, Dinyu, Vojdin coğrafi adları qeydə alınmışdır.

Diridağ *or., mür.* Cəbrayıl r-nu ərazisində dağ. Araz çayının sahilindədir. Dağda Diri kəndinin və qalasının xarabalıqları qalır. Yerli əhalinin məlumatına görə, XVIII-XIX əsrlərdə Diri kəndinin əhalisi Cənubi Azərb.-nın Qaradağ mahalına köçmüşdür. Lakin sonralar onların bir qismi geri qayıdaraq indiki Zəngilan r-nu ərazisində Dirili adlı yaşayış məntəqəsinin əsasını qoymuşdur. Hazırda həmin kənd Muğanlı kəndinə birləşmişdir. Tədqiqatçıların fikrinə, toponim özündə Qafqaz Albaniyasında erkən orta əsrlərdə mövcud olmuş Tri əyalətinin və eyniadlı qalanın, yaxud monastırın adını əks etdirir. Zəngilan r-nunda, Oxçu çayının Araza töküldüyü yerdə Tiri adlı qala var. Sonralar burada salınmış kənd də qalanın adı ilə adlandırılmışdır. XIX əsrə aid mənbələrdə həmin kənd Diri kimi qeydə alınmışdır. Tri, Tiri və Diri toponimləri eyni mənşəlidir. Suriya dilindəki *deyrə* (kilsə, monastır; Albaniyada xristianlığı da suriyalı legionerlər yaymışdılar) sözündən olması ehtimal olunur. Mərzə r-nu ərazisində Diribaba türbəsi mövcuddur. Şirvan-Abşeron memarlığına aid edilən türbə Diribaba piri də adlanır. Türbə 1402-ci ildə nəyada oyulmuş mağarada əhəngdaşından tikilmişdir. Xalqın dilində bu türbə ilə bağlı müxtəlif rəvayətlər gəzir. Diridağ və Diribaba oronimləri sinonim toponimlərdir.

Disər *oyk, sadə.* Ordubad r-nunun Vənənd i.ə.v.-də kənd. Vənənd çayı sahilində, Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin adı onun *-ində* bir-birinə yaxın 300 m. hündürlükdə olan və Disər adlanan iki kiçik dağın adından yaranmışdır. Oronim isə İran dillərindəki *dildə* (iki) və *sər* (baş, zirvə) sözlərindən düzəlib, "iki baş, iki zirvə" deməkdir.

Divağac *oyk, mür.* Lerik r-nunun Qosmalyan i.ə.v.-də kənd. Əsl adı Dibağacdır. Oykonomim *dib* (ətək, dağın aşağı hissəsi) və *ağac* (meşə, ağaqlıq) komponentlərindən düzəlib, "dağ ətəyində meşə" deməkdir.

Divanlı *oyk, sadə.* Bərdə r-nunun Güloğlular i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Etnotoponimdir. Oykonomim türkdilli *duvanlı* tayfasının adı ilə bağlıdır.

Divanahılar *oyk., sadə.* Füzuli r-nunun Qacar i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Etnotoponimdir. Qacarların *divanahılar* tirəsinin adını əks etdirir.

Divəsi *or., mür.* Astara r-nunda dağ. Talış silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 2013 m. Təngərüd çayı hövzəsində qədim vulkanik günbəzvari dağdır. Ehtimal etmək olar ki, Dibaşil oroniminin variantıdır.

Diyallı *oyk., mür.* İsmayılı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Niyaldağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom *di* (tat. "iki") və *yal* (dağ beli) komponentlərindən ibarət olub, "iki yallı yerdə salınan kənd" mənasındadır. Kənd həqiqətən də iki qoşa zirvəsi olan dağın ətəyindədir. Cənubi Azərb. ərazisində də eyniadlı yer və vadi qeydə alınmışdır.

Diyallı *hidr., sadə.* İsmayılı r-nunun Diyallı kəndindən 1 km. şm.-q.-də min. bulaq. Suyu soyuq, dadı acı-şordur. Bulaq öz adını ərazisində yerləşdiyi yaşayış məntəqəsinin adından almışdır.

Dizavar *hidr., sadə.* Abşeron r-nu ərazisində çay. Tuğ çayının sağ qolu olub Sumqayıt ərazisindən axır. Dizəvar, Dizabar variantlarında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılar çayın adını Xızı yaxınlığında mövcud olmuş və VII əsrdə ərəblərin dağıtdığı qədim Dizəvar qalasının adı ilə bağlayırlar. Toponim *dizə* (qədim İran dillərində "qala") və *var* (yer, məskən) sözlərindən ibarət olub, "qala kənd" mənasındadır.

Dizaxlı *oyk, düz.* Qəbələ r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonom ilk dəfə Cəfərqulu xan Xoylunun 1806-cı ilə aid fərmanında qeydə alınıb. Dizaq/Dizak Qarabağın qədim əyalətlərindən birinin adı olmuşdur. N.Gəncəvinin əsərlərində Dizaknak kimi xatırlanır. Orta Asiya ərazisində də Dizak (Cizak) adlı şəhər var. Oykonom "Dizak mahalından çıxanlar, dizaqlılar məskunlaşan kənd" mənasındadır.

Dizdoni *or., mür.* Lerik r-nu ərazisində dağ. Alaşar-Burovar silsiləsinin q. yamacında zirvədir. Hün. 1058 m. Tədqiqatçıların fikrincə, oronim *dizd/dızd* (oğrun, gizli) və *honi* (bulaq) komponentlərindən əmələ gəlib, "gizli bulaq" mənasındadır. Bu izah dağın ətəyindəki bulağın yerini tez-tez dəyişməsi, itib yenidən üzə çıxması ilə əlaqələndirilir.

Dizə *oyk, sadə.* 1. Culfa r-nunun Yəyci i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Keçmiş adı Kərimqulu Dizə olmuşdur; 2. Ordubad r-nunun Vənənd i.ə.v.-də kənd. Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Cəfərxan Dizəsi olmuşdur; 3. Şərur r-nunun Cəlilkənd i.ə.v.-də kənd. Arpa çayının sahilində, Şərur düzündədir. Vaxtilə Baş Dizə, Kələntər Dizə, Qoşa Dizə, Kərimqulu Dizə, Oruc Dizə coğrafi adlarının əsasını təşkil edən *dizə* sözü qədim İran dillərində "divar, hasar", "möhkəmləndirilmiş şəhər", "qala divarı", "qala", "istehkam" mənalarında, bir sıra türk dillərinə, o cümlədən Azərb. dilinə keçərək "kənd" mənasında işlənir. Oykonomlərə əlavə edilən *baş, Kələntər, qoşa, Kərimqulu, Oruc* və s. komponentlər həmin yaşayış məntəqələrini bir-birindən fərqləndirməyə, coğrafi mövqelərini müəyyənləşdirməyə və vaxtilə kimə mənsub olduğunu göstərməyə xidmət edir.

Dizodağ *or., mür.* Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. İstisu qəsəbəsinin c.-ş.-indədir. Dizodağ oroniminin qismən təhrifə uğramış formasıdır. Oronim *diza* (fars. "qala") və *dağ* sözlərindən düzəlib, "qala dağ, qalası olan dağ" mənasındadır.

Dodustarı *or., mür.* Lənkəran r-nunda dağ. Alaşar-Burovar silsiləsinin c.-ş. qurtaracağında zirvədir. Hün. 492 m. Oronim talış dilindəki *dədə* (yüksək, böyük) və azərb. dilindəki *üstləri* sözünün yerli tələffüz forması olan *ustarı* komponentlərindən düzəlib, "dağların başı, üstü, zirvəsi" mənasında olduğunu ehtimal etmək olar.

Doqzul *or., mür.* Qusar r-nunda sıra dağlar. Baş Qafqaz silsiləsinin Tufandağ zirvəsindən ayrılıb Qusar və Qudyal çaylarının suayrıcını əmələ gəlirir. Oronim avar dilindəki *tohruzul* sözündən olub, "zirvə, baş" deməkdir.

Dolanay *or., sadə.* Şərur r-nu ərazisində dağ. Tədqiqatçılar oronimi "dolanbac, dolama, əyri-üyrü" mənasında izah edirlər. Oronim dağın relyef quruluşunu təyin edir. Etnotoponim olması da mümkündür.

Dolanlar *oyk., sadə.* Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. Keçmiş adı Ərgünəş (Argünəş) olmuşdur. Kənd 1828-ci ildən sonra Cənubi Azərb.-dan köçüb gəlmiş ailələrin Ərgünəş adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Ərgünəş ərazidəki dağın adıdır. Dolanlar oykonimi etnotoponim olub, XIII əsrdə monqol işğallarında iştirak etmiş *dolon* tayfasının adını əks etdirir. Bu tayfanın adı qırğızlar və özbəklər arasında da yayılmışdır.

Dolanlarçay *hidr., mür.* Xocavənd və Cəbrayıl r-nları arasında çay. Hidronim *Dolanlar* (etnotoponim) və *çay* (su hövzəsi) komponentlərindən düzəlib, ərazisindən axdığı Dolanlar kəndinin adı ilə bağlıdır.

Dolu *oyk., sadə.* Astara r-nunun Pəlikəş i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhalinin dilində Dələv adlanır. Tədqiqatçılar oykonimi "zəminin hündür yerindən su axıtmaq üçün açılan yer" kimi izah edirlər, *doliv* sözü ilə əlaqələndirərək "ağac yarpağı" mənasında izah edənlər də var.

Dombabinə *oyk., mür.* Zaqatala r-nunun Əli Bayramlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonim *domba* (əyri, təpə, qövsvari relyef forması) və *binə* (yaşayış məntəqəsi) komponentlərindən düzəlib "qövsvari relyef formasına malik olan yaşayış məntəqəsi" mənasındadır.

Domı *hidr., sadə.* Xocavənd r-nu ərazisində çay. Allı çayının sağ qoludur. Suvarma üçün istifadə edilir. Azərbaycan dilinin qərb qrupu dialektlərində *domı/domu* "qısa, gödəkboy", "əyri, qozbel" mənalarında işlənir.

Domı *oyk., sadə.* Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ərazisindən axdığı eyniadlı çayın əyildiyi, burulduğu yerdə yerləşdiyi üçün yaşayış məntəqəsi bu adı almışdır.

Dondar Quşçu *oyk., mür.* Tovuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. 1968-ci ilədək r-nun ərazisində Dondar Azaflı

adlı yaşayış məntəqəsinin olması məlumdur. Oykonom *Dondar* (etnotoponim) və *Quşçu* (etnotoponim) komponentlərindən düzəlib, ərazidəki Quşçu adlı kəndləri bir-birindən fərqləndirmək məqsədilə belə adlandırılmışdır.

Dondarlı *oyk., sadə.* 1. Qubadlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Bərgüşad çayının (Bazarçay) sahilində, Bərgüşad silsiləsinin ətəyindədir; 2. Tovuz r-nunun Sarıtala i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonom qədim türkdilli *dondar* tayfasının adı ilə bağlıdır. Qədim yunan müəlliflərinin məlumatına əsasən, dondarlar Şimali Qafqaz çöllərində, Azov dənizi sahillərində yaşamışlar. Sonrakı mənbələrdə dondarların Kuban çöllərində məskən salmaları haqqında məlumat verilir. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, dondarlar hunların tərkibində Albaniyaya gələrək orada məskunlaşmışlar. "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanlarında personajlardan birinin adı Dəli Dondardır. Qazax r-nunda Dondardağı, Qubadlı r-nunda Dondardərə oronimləri də bu etnonimlə bağlıdır. Türkmənistan, Özbəkistan, Qazaxıstan, Türkiyə toponimiyasında da bu etnonimlə bağlı coğrafi adlara təsadüf olunur. Udmurt MR-in Qlazov r-nunda X-XII əsrlərə aid edilən şəhər xarabalığı da Dondikar adlanır.

Donuzütən *hidr., sadə.* Masallı r-nu ərazisində min. bulaqlar. Viləş çayının sağ sahilində yerləşən 22 kükürlü bulaqdan ibarətdir. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, hidronim keçmişdə isti bulaqlardan birinə çöl donuzunun (qabanın) düşüb ütülməsi ilə əlaqədar varanmışdır. Əslində, hidronim bulaq suyunun hərəkətinin yüksəkliyini bildirir. Tədqiqatçıların məlumatına görə, Azərb. ərazisində donuz komponentli oronimlərin sayı 300-dən artıqdır.

Doorçibal *or., mür.* Balakən r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacında, Balakən və Katex çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 2041 m. Dorcabala variantında da qeydə alınmışdır. Azərb. dilinin dialektlərində *dor* "yuxarı baş", "dudkeş", *dorba/dorcabala* "camışın ikiillik balası" mənalarında işlənir. Bütün hallarda oronim "yuxarı baş, zirvə" mənası ilə bağlıdır.

Dostalı *oyk., sadə.* Cəlilabad r-nunun Bayxanlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oronim yaşayış məntəqəsinin əsasını qoymuş *dostalı* nəslinin adı ilə bağlıdır. Etnotoponimdir.

Dostluq *oyk., sadə.* Xaçmaz r-nunun Müqtədir i.ə.v.-də qəsəbə. Samur-Dəvəçi ovalığındaadır. 1965-ci ildə 6 nömrəli balıq vətəgəsi yanında salınmış və rəmzi olaraq belə adlandırılmışdır.

Dostubozu *or., mür.* Sumqayıt şəhəri ərazisində dağ. Sumqayıt çayından sağdadır. Hün. 473 m. Tədqiqatçılar oronimi *Dostu* (şəxs adı) və *bazı* (təpə) sözlərinin birləşməsi hesab edir, "Dostu təpəsi" kimi izah edirlər. Dilimizdə coğrafi termin kimi "bitkisiz sahə, yovşanlıq, boş görünən yer" mənasında *boz* sözü də işlənməkdədir.

Doşulu *oyk., düz.* Cəbrayıl r-nunun Balyand i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, vaxtilə Cənubi Azərb.-dan gəlmiş Doşu və Şəybəy adlı iki qardaş burada məskunlaşaraq indiki Doşulu və Şəybəy yaşayış məntəqələrinin əsasını qoymuşlar. Oykonom *Doşu* (ş.a.) və *-lu* (mənsüb.şək.-si) komponentlərindən düzəlib, "Doşuya məxsus kənd, doşulular" deməkdir.

Dovralı *oyk., düz.* Daşkəsən r-nunun Qabaqtəpə i.ə.v.-də kənd. Qabaqtəpə çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Azərb. dilinin qərb qrupu dialektlərində *dovra/tovra/töyrə* sözləri "təpə", "yuxarı", "baş" mənalarında işlənir. Oykonom "təpəli" mənasında olub Qabaqtəpə coğrafi adı ilə bağlıdır.

Dovşanlı *oyk., sadə.* Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Xaçın çayının sahilində, Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrdə bu kənddə yerləşmiş ermənilər onun adını dəyişib Araçadzor (ayı dərəsi) kimi rəsmiləşdirmişdilər. 1917-ci ildə Dovşanlı altı qışlağı olan böyük kənd kimi qeydə alınmışdır. Güman etmək olar ki, bu coğrafi ad *dovşanlı* nəslinin adı ilə bağlı olub, etnotoponimdir. 1992-ci ildə kəndin keçmiş adı yenidən bərpa edildi. *Dovşan* komponentli coğrafi adlar ümumtürk toponimiyasında, o cümlədən Qafqazda geniş yayılmışdır: Dovşan dağı (Qəbələ), Dovşan düzü (Şəki r-nunun Orta Zəyzit kəndi), Dovşan dərəsi (Qəbələ, Zəngilan, Laçın və Masallı), Dovşan yaylağı (Ağsu), Dovşan təpəsi (Abşeron, İmişli, Gədəbəy), Dovşanlı (Türkiyə), Dovşanlı (Ermənistan) və s.

Dozular *oyk., sadə.* Xanlar r-nunun Çaylı i.ə.v.-də kənd. Kürəkçayın sahilində, dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Birgöz Dozular olmuşdur. XIX əsrə aid sənədlərdə Yelizavetpol (Gəncə) qəzasında *birgözdozular* adlı maldar elatin adı çəkilir. Oykonom mənşəcə sofulu tayfasının tirələrindən biri olan *dozuların* adını əks etdirir.

Dönük Qırıqlı *oyk., mür.* Tovuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, yaşayış məntəqəsini XVIII əsrin axırlarında Düz Qırıqlı kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Oronimin ikinci komponenti (*qırıqlı*) oğuz tayfalarından birinin adı ilə bağlıdır. *Dönük* komponenti isə düz sözünün qarşılığı kimi "əks tərəf" və ya qədim dilimizin dil vahidi olan *tanuq* sözünün ifadə etdiyi "dik" mənası ilə əlaqədardır. 1917-ci ildə həmin komponent Danuk variantında qeydə alınmışdır.

Dördçinar *oyk., sadə.* Füzuli r-nunun Horadiz i.ə.v.-də kənd. Köndələnçayın sahilində, düzənlikdədir. Kənd əvvəllər dörd uca cinar ağacı olan ərazidə salındığı üçün belə adlandırılmışdır. 1917-ci ildə r-nun ərazisində Dördçinar Quzey və Dördçinar Üngütlü adlı iki yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır.

Dördlər *oyk., sadə.* 1. Gədəbəy r-nunun İsalı i.ə.v.-də kənd. Axınca çayının sahilində, Şahdağ silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, yaşayış məntəqəsi dörd qardaşa (Sadiq bəy, Cəlal bəy, Alı bəy,

Əmiraslan ağa) məxsus ailələrin məskunlaşması nəticəsində yarandığından belə adlandırılmışdır; 2. Neftçala r-nunun Xolqarabucaq i.ə.v.-də kənd. Salyan düzündədir; 3. Neftçala r-nunun Boyat i.ə.v.-də kənd. Salyan düzündədir. XIX əsrdə Xolqarabucaq kəndindən çıxmış bir qrup ailənin həmin kəndə məxsus pay torpağında məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Məskunlaşmış ailələr Mehdi, Zeynal, Kəlbəli Nəcəf və Xansuvar adlı dörd qardaşa məxsus olduğuna görə yaşayış məntəqəsi belə adlandırılmışdır. Oykonimin etnotoponim olması da mümkündür. Tatarıstanda Dürt Öyle, Kırmda Dört, Dört Sakal və b. coğrafi adlar qeydə alınmışdır.

Dördtəpə *or., mür.* Ağdam r-nunun Cavahirli kəndi yaxınlığında yüksəklik. Hün. 301 m. Dağ onu əhatə edən təpələrin sayına görə Dördtəpə adlandırılmışdır.

Dördüncü Barak *oyk., mür.* Ağcabədi r-nu ərazisində kənd. Yuxarı Qarabağ kanalından bir qədər aralı, Mil düzündədir. Oykonim *dördüncü* və *barak* (taxtadan tikilmiş ev) komponentlərindən düzəlib. Sovet hakimiyyəti illərində yaranmış Qırmızı Budka tipli oykonimlərdəndir.

Dövlətəlibəyli *oyk, düz.* Cəlilabad r-nunun Kürdlər i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə maldarlıqla məşğul olmuş, sahibkar *Dövlətəli* bəyə məxsus ailələr saldıqları üçün belə adlandırılmışdır. "Dövlətəlibəyə məxsus olanlar" deməkdir.

Dövlətyarlı *oyk, sadə.* Füzuli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Köndələncəyin (Arazın sol qolu) sahilində, Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Kəndi *dövlətyarlı* nəslindən olan ailələr saldığı üçün belə adlandırılmışdır. Etnotoponimdir.

Drmbon *bax:* Heyvalı.

Dulyamçay *hidr., mür.* Masallı r-nu ərazisində çay. Dulyam hidroniminin variantıdır. Hidronim *Dülyam* dağının adından və *çay* komponentindən düzəlmişdir.

Dunay *oyk, sadə.* Xaçmaz r-nunun Nabran i.ə.v.-də kənd. Avropanın ikinci böyük çayı olan Dunay çayının adı ilə adlandırılmışdır. Coğrafi ad Sovet hakimiyyəti illərində rəmzi olaraq verilmiş adlardan olub, 1960-cı illərdən məlumdur. Bəzən Duray variantında da qeydə alınmışdır.

Durandağ *or., mür.* Qobustanda dağ. Pirsaat çayının aşağı axarından solda yerləşir. Hün. 308 m. *Duran* (dik) və *dağ* (müsbət relyef forması) komponentlərindən düzəlmiş bu oronim toponimiyadakı Dikdaş oronimlərinin sinonimidir.

Durqan *oyk, sadə.* Lerik r-nunun Şingədulan i.ə.v.-də kənd. Alaşa çayının sahilində, Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Bəzi tədqiqatçılar bu oykonimi Dügön toponiminin təhrif forması hesab edir, *düg* (Zərdüşt dininin təriqət davamçılarına verilən ad) və *ən* (cəmlik bildirən şəkl.) komponentlərinə

ayıraraq izah edirlər. Əslində, bu coğrafi ad həmin ərazi üçün yad olmayan *dolan/dulan* tayfa adı ilə bağlı etnotoponimdir.

Durovdağ *or., mür.* Cənub-Şərqi Şirvan düzünün c. hissəsində fəaliyyətdə olan palçıq vulkanıdır. Hün. 30 m. Oronim *durov* (dibinə palçıq çökmüş) və *dağ* (müsbət relyef forması) komponentlərindən düzəlib, "dibinə palçıq çökmüş, ətəyinə palçıq axmış dağ" mənasındadır.

Durubahar *or., sadə.* Kəlbəcər r-nunda dağ. Dağın ətəklərində çox vaxt gül-çiçək olduğu üçün, "təmiz bahar, yaz" mənalı bu adı almışdır.

Duruca *hidr., düz.* 1. Qəbələ r-nu ərazisində çay. Dəmiraparan çayının sağ qoludur. Suvarma üçün istifadə edilir. Hidronim Duruğa variantında da qeydə alınmışdır; 2. Şəki r-nu ərazisində çay. Əyriçayın sağ qoludur; 3. Qax r-nu ərazisində çay. *Duru* (saf, şəffaf) və *-ca* (şiddətləndirmə bildirir) komponentlərindən düzələn bu hidronim "suyu şəffaf olan çay" mənasındadır.

Duruca *or., sadə.* Oğuz r-nu ərazisində dağ. Oronim ərazisindən axan Duruca çayının adı ilə adlandırılmışdır. Durucaçay variantında da qeydə alınmışdır.

Duvanni *or., sadə.* Xəzər dənizində, Bakı arxipelaqında ada. Səngəçal burnundan ş.-dədir. Vulkan mənşəli yüksəkliyin hündürlüyü 45 m.-dir. Zənbil adası da adlanır. Oronim orta əsrlərdə qıpçaqların tərkibində Azərb.-na gəlmiş türkdilli *duvan* tayfasının adını əks etdirir. İndiki Qobustan qəsəbəsinin adı da əvvəllər Duvanni (Duvanlı) olmuşdur. Etnonim Qərbi Sibir, Moңqolustan, Altay, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Özbəkistan, Krım toponimiyasında çox geniş arealda yayılmışdır.

Duvanni bax: Qobustan.

Duvaryan *oyk, mür.* İsmayılı r-nunun Axan i.ə.v.-də kənd. Girdiman çayının sahilində, Qabandağın şm.-q. hissəsindədir. Oronim tat dilindəki *duvar* (yoxuş, yamac) və *-an* (yer) komponentlərindən düzəlib, "yoxuşlu yer, maili yer" mənasındadır. Coğrafi ad obyektin relyefi haqqında məlumat verir.

Duzan *or., sadə.* Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Qozluçayla Çigil çayının suayrıcısıdır. Hün. 1238 m. Əsl adı Böyük Düzəndağdır. Dağa səthi düz, hamar olduğuna görə belə ad verilmişdir.

Duzdağ *or., mür.* 1. Babək r-nu ərazisində dağ. Zəngəzur silsiləsinin dağ ətəklərində yerləşir. Hün. 1173 m. Bu dağda böyük duz yataqları var. Arxeoloji materiallar burada hələ e.ə. I minilliyin əvvəllərində duz çıxarıldığını göstərir. Dağın adı buradakı duz yataqları ilə əlaqədar yaranmışdır; 2. Salyan r-nu ərazisində püskürən palçıq vulkanı. Kür çayının sağ sahilindədir. Hün. 12 m. Adını ərazidəki eyniadlı göldən almışdır; 3. Yevlax r-nu ərazisində dağ. Bir neçə alçaq, hamar, çox aşınılmış yüksəklikdədir. Hün. 275 m. Bəzi ədəbiyyatlarda Duzdağ variantında verilmişdir. Dağın ətrafi dümağ şoran torpaqdır. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, keçmişdə həmin torpağın şoran üzünü yığır və xüsusi üsulla duz əldə edirdilər. Buna görə də dağ Duzdağ adlandırılmışdır.

Duzdağ *oyk, sadə.* Yevlax r-nunun Nemətabad i.ə.v.-də qəsəbə. Düzənlikdədir. 1924-cü ildə salınmış bu qəsəbədəki ilk müvəqqəti evlər neft kəşfiyyatı dəstəsinə məxsus olmuşdur. Sonralar burada yerləşən 8 nömrəli sovxozun malikanəsi əsasında abad yaşayış məntəqəsi yaranmışdır. 1965-ci ildən qəsəbə yaxınlığındakı Duzdağın adı ilə adlandırılmışdır.

Duzdağ *hidr., düz.* Salyan r-nu ərazisində Şor göl. Gölün ətrafı ağ şoran torpaq örtüyündən ibarətdir. *Duzdağ* "duzlu, duzlaq, şor" mənalı *Duzlaq* coğrafi adının yerli tələffüz formasıdır.

Duzluaxmaz *hidr., mür.* Ağdaş r-nunun c.-unda axarı olmayan göldür. Hidronim *duzlu* (şor sulu) və *axmaz* (axarı olmayan göl) komponentlərindən düzəlib, "suyu şor axarsız göl" deməkdir.

Dübəndi *oyk, mür.* Bakı şəhəri Əzizbəyov r-nunun Zirə qəsəbə i.ə.v.-də qəsəbə. Keçmiş adı Təhqışlaq olmuşdur. Adını ərazidəki eyniadlı yerdən almışdır. Oykonom tat dilindəki *dü* (iki) və *bəndi* (sədd, bağlanmış yer, qarşısı alınmış yer) komponentlərindən düzəlib, "iki sədd" deməkdir.

Dübür *hidr., mür.* Lerik r-nu ərazisində çay. Lənkəran çayının sağ qoludur. Hidronim talış dilindəki *dü* (iki) və *bir* (kəsik, yarıq) sözlərindən düzəlib, "iki yatağı olan çay" mənasındadır.

Dübrar *or., mür.* Xızı r-nunun Altıağac kəndinin şm.-q. hissəsində, Baş Qafqaz silsiləsinin iki çıxıntıdan ibarət zirvəsidir. Hün. 2209 m. Bu zirvə ş.-ə doğru getdikcə qollara ayrılır. Oronim lat dilindəki *dü* (iki) və *brar* (qardaş) sözlərindən düzəlib, "iki qardaş" mənasındadır. Zirvənin qoşa çıxıntısı bir-birinə bənzədiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Dübrar *hidr., sadə.* Xızı r-nu ərazisində çay. Qızılçayın sağ qoludur. Çay öz adını ərazisindən axdığı Dübrar dağından almışdır.

Düdəngə *oyk, mür.* Şərur r-nunun Cəlilkənd i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzənlikdədir. Oykonom İran dillərindəki *dü* (iki) və *dəngə* (məhəllə, şəhərin hissəsi) sözlərindən düzəlib, "iki məhəlləli kənd" mənasındadır.

Düdükcü *oyk, sadə.* Xocavənd r-nunun Edilli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Kolatağ olmuşdur. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, yaşayış məntəqəsində *düdükcü* nəslinə mənsub ailələr məskunlaşdığı üçün belə adlandırılmışdır.

Dükanlar *oyk, sadə.* Şuşa r-nunun Xəlfəli i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, vaxtilə yaşayış məntəqəsində bir neçə dükan olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Düldül *or., sadə.* Şəmkir r-nu ərazisində dağ. Hün. 975 m. Dağın adı oradakı at ayağının izinə oxşayan daşla və homin daşın guya Həzrət Əlinin Düldül atının izi olması inamı ilə əlaqədardır.

Dülyam *or., mür.* Lerik r-nu ərazisində dağ. Oronim talış dilindəki *dü* (iki) və *lyam* (yaylaq) komponentlərindən düzəlib, "iki yaylaq" mənasındadır.

Dünyamallılar *oyk., sadə.* Beyləqan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Yaşayış məntəqəsi Mil düzündə yayılmış xələc tayfasının *dünyamallılar* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəndin keçmiş adı da Xələc olmuşdur.

Dürriyə *oyk., mür.* Astara r-nunun Pəlikəş i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Talışca Dürriyə kimi tələffüz olunur. Tədqiqatçıların fikrincə, bu oykonim talış dilindəki dü/di (iki) və riyə (yol, cığır) sözlərindən ibarət olub, "iki yol ayrıcında salınmış kənd" mənasındadır.

Düyərli *oyk., sadə.* 1. Tərtər r-nunun Səhləabad i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 2. Şəmkir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Zəyəm çayının (Kürün qolu) sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Oykonim oğuzların *dügər/düyər* tayfasının adını əks etdirir. Səlcuq oğuzlarının yürüşlərində fəal iştirak etmiş *düyərlərin* adı Türkiyə və Türkmənistan toponimiyasında da əks olunmuşdur.

Düylün *oyk., mür.* Ordubad r-nunun Aza i.ə.v.-də kənd. Düylün çayının (Arazın qolu) sahilində, dağətəyi ərazidədir. XIX əsrin ortalarında burada Düylün və Düylündizə adlı iki kənd vardı. Düylündizə kəndi hazırda Dizə adı ilə mövcuddur. Tədqiqatçıların fikrincə, oykonim *dü* (fars. "iki") və *Gilan* komponentlərindən ibarət olmalıdır. Ehtimal ki, kəndin əhalisi Gilandan gəlmədir. Ordubadın 20 km.-liyində Xarabaqılan (yerli əhali Xarabacılan adlandırır) adlı xarabalıq var. Arazın sol qollarından biri Düylün, digəri Gilan adlanır.

Düylün hidr., sada. Ordubad r-nunda çay. Arazın sol qoludur. Mənbəyini Zəngəzur silsiləsinin c.-q. yamaclarından (2400 m. hündürlükdən) alır. Aşağı hissəsində suvarma üçün istifadə edilir. Düylün kəndinin yaxınlığından axdığı üçün belə adlandırılmışdır.

Düz Bilici *oyk., mür.* Dəvəçi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dəvəçi çayının sahilində Yan silsiləsinin (Böyük Qafqaz) ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi vaxtilə Quba xanı Fətəli xanın Qarabağdan köçürüb gətirdiyi kəngərlilərin *bilici* tayfasının məskunlaşdığı kəndlərdəndir. Kənd düzənlik sahədə yerləşdiyindən və eyniadlı digər kənd (Dağ Bilici) adından fərqləndirmək üçün belə adlandırılmışdır.

Düz Cırdaxan *oyk., mür.* Tovuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. R-nun ərazisində Cırdaxan adlı iki kəndi fərqləndirmək üçün Əsrək çayının sahilindəki kənd Əsrək Cırdaxan, düzənlikdəki kənd isə Düz Cırdaxan adlandırılmışdır.

Düz Qırıqlı *oyk., mür.* Tovuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Oykonim *düz* və *Qırıqlı* (oğuz tayfalarından biri olan *qırıqların* adını əks etdirən etnotoponim) komponentlərindən düzəlib. Kənd düzənlikdə salındığına görə və Dönük Qırıqlı kəndindən fərqləndirmək məqsədilə belə adlandırılmışdır.

Düz Rəsullu *oyk., mür.* Gədəbəy r-nunun Çay Rəsullu i.ə.v.-də kənd. Kiçik Qafqaz dağlarının şm. yamacındadır. Oykönim *düz* və *Rəsullu* (r-nun ərazisində məskunlaşmış rəsullu nəslinin adını əks etdirən etnotoponim) komponentlərindən düzəlib, "düzənlikdə salınmış Rəsullu kəndi" mənasındadır. Toponimin birinci komponenti kəndin relyefini təyin etməklə onu ərazidəki Çay Rəsullu kəndindən fərqləndirməyə xidmət edir.

Düzağa *or., sadə.* Xocavənd r-nunun şm. hissəsində, Xocavənd və Xocalı r-nlarının sərhədi boyunca uzanan dağ silsiləsi. On hündür zirvəsi 1397 m.-dir. Oronimin Qarabağın qədim Dizaq mahalının adından olduğu ehtimal edilir.

Düzbilici *hidr., sadə.* Salyan r-nu ərazisində min. bulaqlar. Düzbilici kəndindən c. və ş.-də iki qrup bulaqdır. Suyu soyuqdur. Hidronim eyniadlı kəndin adından yaranmış" dır.

Düzdağ *oyk., mür.* Şərurnu ərazisində dağ. Dağın səthi hamar olduğu üçün bu adı almışdır.

Düzənlik *oyk., sadə.* Salyan r-nunun Qaraçala i.ə.v.-də qəsəbə. Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi 1 nömrəli sovxozun 6-cı şöbəsinin malikanəsi əsasında yaranmışdır. Qəsəbə düzənlik ərazidə yerləşdiyinə görə belə adlandırılmışdır.

Düzqışlaq *oyk., mür.* Ağstafa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmişdə Kor Xəlfəli də adlanırdı. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə xəlfəli nəslinin Düzqışlaq adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykönim *düz* (düzənlik) və *qışlaq* komponentlərindən düzəlib, "düzənlikdə yerləşən qışlaq" mənasındadır və ərazidəki Köhnəqışlaq kəndindən fərqləndirmək məqsədilə belə adlandırılmışdır.

Düzyurd *oyk., mür.* Gədəbəy r-nunun Dəyə Qarabulaq i.ə.v.-də kənd. Gədəbəy çayının sahilində, Başkənd-Dəstəfur çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsini XX əsrin əvvəllərində həmin r-ndakı Gərgər (əslə Qarqar) kəndindən köçüb gəlmiş huydumlu və qırtanlı nəsillərinə mənsub ailələr *Düzyurd* adlı ərazidə salmışlar. Coğrafi ad obyektini relyef cəhətdən təyin edir.

Dzerjinozka *oyk., sadə.* Şamaxı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Cabanı olmuşdur. Kənd Cabanı yaylasının yamacında yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdı. XIX əsrin 30-cu illərində burada Rusiyadan gəlmə rus ailələri məskunlaşmış, rəsmən Nikolayevsk adlandırılrsa da, yerli əhali arasında Rus Cabanısı kimi tanınmışdır. Sovet hakimiyyəti illərində dövlət və partiya xadimi F.E.Dzerjinskinin (1877-1926) şərəfinə belə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Ee

Eçarə *oyk., sadə.* Cəlilabad r-nunun Kürdlər i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin şm.-ş. ətəyindədir. Tədqiqatçılar bu oykonimi "üzüaşağı yol" mənasında izah edirlər.

Edilli *oyk., saclə.* Xocavənd r-nunun Edilli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin c.-ş. ətəyindədir. Etnotoponimdir. Toponim qırğızların *edilli* tayfa adını özündə əks etdirir. Xəzərlərin üç paytaxt şəhərindən birinin adı İdil, Volqa çayının keçmiş adlarından biri İtil olmuşdur. Hal-hazırda Türkiyənin Qars əyalətində Edilli adlanan kənd mövcuddur.

Edişə *oyk., sadə.* 1.Cəlilabad r-nunun Hovuzbulaq i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir; 2. Xocavənd r-nunun Xocavənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Etnotoponimdir. Keçən əsrdə Şimali Qafqazda Edişə adlı dörd kənd qeydə alınmışdır. Edişə adlı tayfanın XII-XIII əsrlərdə qırçaqların tərkibində Şimali Qafqazdan Azərb.-na gəlmələri ehtimal olunur. XIX əsrdə Qars əyalətində Edişə adlı yaşayış məntəqəsi olmuşdur. Gürcüstan ərazisindəki Edisə toponimi də bu etnonimlə bağlıdır.

Egeryurd *or., mür.* Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Hün. 2167 m. Oronim haqqında tədqiqatçıların bir qismi xalq etimologiyasına əsaslanaraq belə ehtimal edirlər ki, dağ uzaqdan at yəhərinə oxşadığına görə Yəhərdağ adlanmış, rusdilli xəritələrdə isə təhrif olunaraq Eqeryurd kimi qeydə alınmışdır. Tədqiqatçıların digər qismi isə bu fikirdədir ki, toponim qədim türk dillərindəki *equer* (yayda ev heyvanlarının saxlandığı düşərgə) və yurd komponentlərindən düzəlib, elatların yaylaq yurdları ilə bağlı yaranmış coğrafi adlardır.

Elabad *oyk., mür.* Ağsu r-nunun Gürcüvan i.ə.v.-də kənd. Gürcüvan platosundadır. Oykonim *el* və *abad* komponentlərindən düzəlib, "el yurdu" mənasındadır.

Eldar *or., düz.* Samux r-nu ərazisində dağ. Ellər adı ilə paralel işlənir. Mənası "elli, elləri olan" deməkdir. Acarıstanda Ellər, Ermənistanda Ellər, Elli coğrafi obyektləri qeydə alınmışdır.

Eldarçöl *or., mür.* Azərb.-da (Xanlar r-nu) və Gürcüstanda çöl. Mingəçevir su anbarından şm.-q.-də Qabırçı (İori) və Qanıx (Alazan) çaylarının aşağı axarında yerləşir. Q. hissəsi Gürcüstan ərazisinə daxildir. Qış otlakları kimi istifadə edilir. Çöl öz adını ərazidəki eyniadlı dağdan almışdır.

Eldəydaş *or., mür.* Tərtər r-nu ərazisində dağ. Murovdağ silsiləsindədir. Hün. 2150 m. Elbəydaş variantında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, dağ Elbəy adlı şəxsin yurd yeri olduğundan belə adlandırılmışdır. Oronim *el* (camaat, kökü bir nəsilədən olan əhali qrupu, regional əhali), *-dək* (gəzdək, güzdək tipli terminlərdə olduğu kimi *-laq/-lıq* şəkilçisinə uyğundur) və *daş* (burada "dağ, qaya") komponentlərindən düzəlib,

"elin cəmləşdiyi dağ", "yaylaq yurdu" mənasındadır. Qazaxıstanda Eltay, Kırmıda Eltək, Elteg toponimləri qeydə alınmışdır.

Elgədik *or., mür.* İsmayılı r-nu ərazisində dağ. Oronim *el* (camaat) və *gədik* (hündür dağlar arasında yol, dağ keçidi, aşırım) komponentlərindən düzəlib, "dağlar arasından, aşırımdan keçən el yolu" və ya "el yolunun üstündə olan dağ keçidi" deməkdir.

Ellicə *or., düz.* Xocavənd r-nu ərazisində dağ. Tədqiqatçıların fikrincə, oronim qismən təhrifə uğramış Ellicə coğrafi adıdır. Keçmişdə burada maldarlıqla məşğul olmuş ellərə məxsus yaylaqlar yerləşdiyi üçün dağ belə adlandırılmışdır. Toponim *el* (camaat) -// (varlıq, mənsubluq bildirən şəkl.) və -*cə* (burada bolluq bildirir) komponentlərindən düzəlib, "ellərin yurdu", "ellərə aid yurd" mənasındadır.

Elləroyuğu *or., mür.* Tovuz r-nu ərazisində dağ. Ceyrançöldə, Kür və Qabırrı (İori) çayları arasındadır. Hün. 610 m. Tədqiqatçılara görə, oronim *Eldaroyuğu* adının təhrif olunmuş formasıdır. Dağ oradakı nadir eldar şamı ağacının bitməsi ilə məşhurdur. *Oyuq* komponentini tədqiqatçılar "sərhəddə qoyulmuş nişangah" mənasında izah edirlər. Dağ həqiqətən də Azərb.-la Gürcüstanın sərhədində təbiətin yaratdığı dik qoyulmuş nişangahdır.

Elvar *or., mür.* Xanlar r-nunda dağ. Gəncə çayından sağ tərəfdə yerləşir. Hün. 1251 m. Keçmişdə yaylaq yeri olmuşdur. Oronim *el* (camaat) və *var* (burada "yer, məskən") sözlərindən düzəlib, "el-obanın məskəni", "elin cəm olduğu, yığıldığı yer" mənasındadır.

Elyasahılar *oyk, sadə.* Kəlbəcər r-nunun Seyidlər i.ə.v.-də kənd. Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhalinin dilində Ellazalılar variantında işlənən bu oykonim haqqında belə ehtimal edilir ki, Elyasalı (Ellazalı) adlı bir şəxs XIX əsrdə indiki Gədəbəy r-nunun Anqdam kəndindən gələrək Güneydamı adlanan bu yerdə kəndin bünövrəsini qoymuşdur. Kənd də onun adı ilə adlanmışdır. 1917-ci ildə kəndin adı Ellazallar variantında qeydə alınmışdır. Qeyd edək ki, qazax tayfalarının içərisində *ellazalı* nəslinin adına təsadüf edilir. Gürcüstanın Bolnisi r-nunda keçmiş El kəndinin 1948-ci ildən adı Elias Sopedi adlanır. Oykonim bütün hallarda etnotoponimdir.

Əmir *oyk, sadə.* Gədəbəy r-nunun Poladlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Bəzən Əmir variantında qeydə alınmışdır. Oykonim *eymur* tayfasının adı ilə bağlıdır, etnotoponimdir.

Engelskənd *bax:* İrmaşlı.

Enli *or., düz.* Goranboy r-nu ərazisində dağ. Dağ üzərindəki fərqləndirici əlamətə görə belə adlandırılmışdır. Azərb. dilinin qərb qrupu dialektlərində *en* "nişan, manşır, işarə" mənasında işlənir və heyvanların qulaqlarına vurulan *damğaya* deyilir. Oronim "damğalı dağ" mənasındadır. Qazaxıstanda Enbek, Mari Respublikasının Şemurşen r-nunda Enriyel toponimləri qeydə alınmışdır.

Erkəc/Erkeç *oyk, sadə*. Goranboy r-nu-nun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir. Tədqiqatçıların fikrincə, oykonim türk dillərindəki *erkeç/arxac* (dağın yamacı, ətəyi) sözünün fonetik şəkli olub, "dağ yamacında, arxacda salınmış kənd" mənasındadır. Azərb. dilinin dialektlərində sürünün qabağını çəkən yaşlı erkək keçiyə də *erkəc* deyilir.

Erməni Borsı bax: Börü.

Esurqi *or., sadə*. Dəvəçi r-nunda Gilgilçayın sağ sahilində zirvədir. Hün. 1420 m. Oronim, güman ki, dilimizin qədim dil vahidlərindən sayılan *esuruk/əsrük* sözünün fonetik variantıdır və "qızğın, coşqun, azğın" mənalarındadır.

Eşlə *oyk, sadə*. Lənkəran r-nunun Rvo i.ə.v.-də kənd. Lənkəran çayının sahilində, Talış dağlarının ətəyindədir. 1917-ci ildə Aşla variantında qeydə alınmışdır. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, *eşlə/əşlə* nəsil, tayfa adıdır.

Eşşəkmeydan *or., mürr*. Zəngəzur silsiləsində dağ aşırımı. Azərb.-nin Ordubad r-nu ilə Ermənistanın Qacaran r-nu arasında sərhəd təşkil edir. Keçmişdə maldar elatların yaylaq kimi istifadə etdikləri aşırımın üstü meydanı xatırladan böyük hamar sahədən ibarətdir. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, yaylağa gələnlərin qoşqu heyvanlarını əsasən eşşək təşkil etdiyi üçün aşırım belə adlandırılıb. Eşşəkləri adətən müəyyən müddətə burada dincə buraxardılar və həmin əraziyə də Eşşəkmeydanı deyirdilər. Oronim burada bitən *eşşəkotu* adlı yabanı bitki ilə də bağlı ola bilər.

Etilər *or., sadə*. Quba r-nu ərazisində dağ. Əsl adının Yeddilər olduğu söylənilir. Deyilənlərə görə, dağ öz adını vaxtilə oradakı sitayiş yeri olan Yeddilər pərinin adından almışdır.

Evoğlu *oyk, sadə*. 1. Ağdam r-nunun Qaradağlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 2. Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Etnotoponimdir. Səlcuq oğuzlarının *ivə/yivə* tayfa adından və etnonim yaradıcılığında iştirak edən *oğlu* (nəsl) komponentindən ibarətdir. 1823-cü ilə aid bir sənəddə yalnız Ağdam r-nundakı Evoğlu kəndinin adı çəkilir və bildirilir ki, bu nəsil Qaradağlı tayfasına mənsubdur. Qaradağlılar isə kəngərlilərin qaraxanlı tayfasının bir qoludur. Bu sənədə əsasən məlum olur ki, Tərtər r-nundakı Evoğlu kəndini sonralar Ağdamın eyniadlı kəndindən köçmüş ailələr salmışlar. Vaxtilə qızılbaşlar, sonralar isə şahsevən tayfa birləşməsinə daxil olan *evoğlular* Səfəvilər dövlətinin siyasi və ictimai həyatında müəyyən rol oynamışlar. Odur ki, hazırda Cənubi Azərb.-nin Xoy şəhristanında 32 kəndi əhatə edən Evoğlu dehistanı mövcuddur.

Eymur *oyk, sadə*. Ağdaş r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan üzündədir. Oykonim türkdilli *eymur* tayfasının adı ilə bağlıdır. Etnotoponimdir. *Eymurlar* və ya *emirlər/imirlər* XII əsrdə səlcuq yürüşlərində fəal iştirak etmiş, Səfəvilər dövlətinin ictimai və siyasi həyatında müəyyən rol

oynamışlar. Gədəbəy r-nunda yaşayan eymurların (emirlərin) adı ilə bağlı Emir çayı, Emir kəndi, Emir Bozdağı və s. coğrafi adlara rast gəlmək mümkündür.

Eynallı *oyk., sadə.* Ağstafa r-nunun Köçəsgər i.ə.v.-də kənd. Həsənsu çayının sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Oykonim *inallı* etnoniminin təhrif olunmuş formasıdır və özündə XII-XIII əsrlərdə Kiçik Asiyada yaranmış *inallı* (Səlcuq İbrahim İnalın adındandır) tayfasının adını əks etdirir. Etnotoponimdir.

Eynəltaxta *or., mür.* Daşkəsən r-nu ərazisində dağ. Şahdağ silsiləsindən ayrılan qoldur. Gəncə çayı ilə Dəstəfur çayının suayrıcındadır. Yay otlaqları kimi istifadə olunur. Beynəltaxta variantında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılar oronimi *Eynal* (ş.a.) və *taxta* (dağlıq ərazidə düz yer) sözlərinin birləşməsi kimi "Eynalın yaylaq yurdu" mənasında izah edirlər. Əslində, oronim *eynallı/inallı* tayfa adı ilə bağlı olub, "inallılara məxsus yaylaq yurdu" deməkdir. Etnotoponimdir.

Eynibulaq *oyk., sadə.* Siyəzən r-nunun Ağdaş i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Kənd adını ərazidəki eyniadlı bulaqdan almışdır. Hidronim isə *eyni* (ər. "göz, çeşmə") və *bulaq* (azərb. "çeşmə, qaynaq") komponentlərindən düzəlib, "gözlü bulaq" deməkdir.

Eyvazalılar *oyk., sadə.* 1. Beyləqan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir; 2. Goranboy r-nunun Cinli Boluslu i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Bəzi ədəbiyyatlarda səhvən Eyvazlılar variantında qeydə alınmışdır. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrin axırlarında indiki Qazax r-nunun ərazisindən gəlmiş Eyvazalı adlı şəxs saldıqına görə belə adlandırılmışdır. Lakin qazax tayfalarının bir qolu olan *eyvazalılar* (yerli tələffüz formasında ayvazalılar) Qazax r-nunun Xanlıqlar kəndində bu gün də yaşamaqdadır. Oykonim etnotoponim olub, *eyvazalılar* nəslinin adını əks etdirir. 1933-cü ildə Qaradonlu (İmişli) r-nu ərazisində də Eyvazallar adlı kənd qeydə alınmışdır.

Eyvazxanbəyli *oyk., sadə.* Ağdam r-nunun Maqsudlu i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. 1835-ci ildə Ərəb Eyvazxan adı ilə qeydə alınmışdır. *Eyvazxan* yerli bəylərdən Məmmədخانbəyin oğlu olmuşdur (hazırda kənddəki nəsilərdən biri məmmədخانbəyli adlanır). 1826-cı ildə İrana qaçan Eyvazxan sonralar geri qayıtmış və çar hökuməti ona məxsus olan Şəlvə, Tərnəküt, Əliməmməd kəndlərini, İsaq Pənah Sərkər köçünü yenidən özünə qaytarmışdı. Bundan sonra kənd Eyvazxanbəyli ("Eyvazxan bəyə məxsus kənd" mənasında) adlandırılmışdır.

Eyvazkəsdi *or., sadə.* Masallı r-nunun ərazisində dağ. Alaşar-Burovar silsiləsinin ş. yamacındadır. Hün. 485 m. Dağın adını yaxınlıqdakı eyniadlı meşənin adı ilə bağlayan tədqiqatçıların ehtimalına görə, Eyvaz adlı bir şəxs meşəni kəsb təmizlədiyindən meşə belə adlandırılmışdır. Əslində Eyvazkəsdi

oronimi eyvazuşağı, eyvazoğulları etnoniminin sinonimi olan *eyvazkəsli* (*eyvazın* törəməsi) nəslinin adıdır. Oronim etnotoponimdir.

Eyvazlı *oyk., sadə.* 1. Ağdam r-nunun Quzanlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir; 2. Qubadlı r-nunun Novlu i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Tədqiqatçılar bu oykonimləri oğuz tayfa ittifaqına daxil olan təklələrin (sonralar şahsevənlərin) tərkibinə daxil olmuş *eyvazlı* tirəsinin adı ilə bağlayırlar. Etnotoponimdir. Şərur r-nunun Tənənəm kəndində Eyvazlı məhəlləsi, Ağstafa r-nunun Saloğlu kəndində ayvazlı nəslə qeydə alınmışdır.

Ə

Əbilcə *oyk., düz.* Qubadlı r-nunun Kavdadıq i.ə.v.-də kənd. Qara çayın sahilindədir. Toponim *Əbil* şəxs adına *-cə* şəkilçisini əlavə etməklə yaranmışdır, "Əbilə məxsus yer" mənasındadır.

Əbilçay *hidr., mür.* Qusar r-nunda çay. Hidronim *Əbil* (ş.a.) və *çay* (su hövzəsi) komponentlərindən düzəlib. Xüsusi mülkiyyətçiliklə bağlı yaranan toponimlərdəndir.

Əbilyataq *oyk, mür.* Xaçmaz r-nunun Niyazoba i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Quba r-nunun Giləzi kəndinə məxsus yataq olmuş, sonralar daimi yaşayış məskəninə çevrilmişdir. Oykonom *Əbil* (ş.a.) və *yataq* (mal-qaranın saxlanılması üçün müxtəlif tikililəri olan xüsusi sahə) sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlmişdir.

Əbrəqunis *oyk., mür.* Culfa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Əlincə çayının (Arazın qolu) sağ sahilində, Zəngəzur silsiləsinin şm.-q. ətəyindədir. Kənddə orta əsrlərə aid qəbiristan, kilsə, qəbiristanda XV-XVI əsrlərə aid daş qoç fiqurları var. Əbrəkənis variantında da qeydə alınmışdır. Bəzi tədqiqatçılara görə, toponim fars dilindəki *bura* (qala, iç qala) və ərəb dilindəki *kunis* (*kənisə* sözündən təhrif olub, "məbəd, kilsə" mənasındadır) sözlərindən ibarətdir.

Əcəxur *oyk., mür.* Qusar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Köpərçayın sahilində, dağətəyi ərəzidədir. Əcəhur variantında da qeydə alınmışdır. Bəzi tədqiqatçılara görə, kənd ləzgi dilində *əcə* (hündür) və *xur* (kənd) sözlərindən ibarət olub, "hündürlükdə olan kənd" mənasındadır. Digər tədqiqatçılara görə, kənd şəxs adı ilə (Hacixur) bağlıdır və yaşayış məntəqəsinin vaxtı ilə konkret olaraq hansı şəxsə mənsub olduğunu göstərir.

Əcəxuroba *oyk., mür.* Qusar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Yan silsiləsinin ətəyindədir. Əcəxur kəndinə məxsus oba yerində salınmışdır. Oykonom "Əcəxur kəndinin obası" deməkdir.

Əcəldağ *or., mür.* Qəbələ r-nunda dağ. Dağdan yaylaq kimi istifadə olunur. Oronim burada baş vermiş bədbəxt hadisə ilə əlaqədar adlandırılmışdır.

Əcəmi *oyk., sadə.* Yevlax r-nunun Xaldan i.ə.v.-də kənd. Ər. *əcəmi* "ərəb olmayan adam; iranlı" deməkdir. Etnotoponimdir.

Ədilli *bax:* Edilli.

Əfəndilər *oyk., sadə.* 1. Cəbrayıl r-nunun Horovlu i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi Qubadlı r-nunun *Əfəndilər* kəndindən ayrılmış seyidlər nəslinə mənsub ailələrin Kühülyataq adlı binə yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmış və əvvəllər Kühülyataq da adlandırılmışdır; 2. Qubadlı r-nunun Həmzəli i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, İncə düzündədir. Keçmiş adı Türk Əfəndilər olmuşdur. XIX əsrdə kəndin yaxınlığında Kürd Əfəndilər adlı kənd də mövcud olmuşdur. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, vaxtilə Türkiyədən gəlmiş Məmməd Əfəndi adlı

bir nəfər bu kəndin bünövrəsini qoyduğuna görə onun adı ilə adlanmışdır. Etnotoponimdir. Bu nəslin nümayəndələrinə Qazax r-nu ərazisində də rast gəlmək olar.

Əfətli *oyk., sadə*. Ağdam r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarqar çayının sol sahilindən 2 km. aralı, Qarabağ düzündədir. Keçmiş adı Məşədilər olmuşdur. Kəndin adı *avatlı* tayfa adının təhrif olunmuş formasıdır. XIX əsrdə r-nun ərazisində *əfətililərin* adı ilə bağlı Əfətli Böyükbəy, Əfətli Müqəddəmbəy və Əfətli Əyriyataq adlı üç yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır.

Əhən *oyk., sadə*. İsmayılı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Niyaldağ silsiləsinin ş. ətəyində, Lahic çökəkliyindədir. Kəndin əhalisi Lahic kəndindən çıxmış ailələrdən ibarətdir. *Əhən* tat dilində "dəmir" deməkdir. Tədqiqatçılar kəndin adını onun əhalisinin qədimdən dəmirçiliklə məşğul olması ilə əlaqələndirirlər.

Əhmədabad *oyk., mür.* 1. Goranboy r-nunun Muzdurular i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmiş adı Tatlar olmuşdur. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, Avazlı kəndində Həsən bəy və Məşədi Möhsün bəyə Cənubi Azərb.-dan gəlib rəncbərlik edənlərə 1924-26-cı illərdə daimi məskunlaşmaq üçün torpaq sahəsi ayrılmışdı. Bu torpaq sahəsində salınmış yeni yaşayış məntəqəsi həmin rəncbərlərdən biri olan Seyid Əhmədin adını daşıyırdı; 2. Sabirabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir; 3. Tovuz r-nunun Yanıqlı i.ə.v.-də kənd. Çınqıldağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonimlər "Əhmədin saldıği kənd, Əhmədə aid kənd" mənasındadır.

Əhmədağalı *oyk., sadə*. Ağdam r-nunun Qərvənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Keçmiş adı Əhmədağalı Muğanlı olmuşdur. Kənd Xəlil, Saday və Əvəz adlı bəylərə məxsus olduğundan keçmişdə *Bəylik* də adlanmışdır. *Əhmədağalı* həmin bəylərin mənsub olduğu nəslin adıdır.

Əhmədallılar *oyk., sadə*. Füzuli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Etnotoponimdir. Kəndin ərazisində Əhmədallılar türbəsi yerləşir.

Əhmədavar *oyk., mür.* Ağdam r-nunun Qasımlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Toponim *Əhməd* şəxs adına *var* topoforantını əlavə etməklə yaranmışdır (-a mənsubluq bildirir), "Əhmədə məxsus yurd" deməkdir.

Əhmədbəyli *oyk., düz.* Füzuli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kəndlənçayın (Araz çayının qolu) sol sahilində, düzənlikdədir. Kənd *Əhməd* adlı bəyin adı ilə adlandırılmışdır.

Əhmədخان *or., sadə*. Şamaxı r-nunda dağ. Ləngəbiz silsiləsinin c.-q.-indədir. Dağ keçmişdə *Əhmədخان* adlı şəxsin yaylağı olmuşdur. Dağda Əhmədخان çadırı adlı yer də var.

Əhmədli *oyk., sadə*. 1. Daşkəsən r-nunun Əmirvar i.ə.v.-də kənd. Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir; 2. Daşkəsən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir. Şahsevənlərin *əhmədli* tirəsinin adı ilə bağlıdır; 3. Beyləqan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir.

Şahsevənlərin *əhmədli* tirəsinə mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 4. Bakı şəhəri Xətai r-nunda ştq. Abşeron yarımadasındadır. 1936-cı ildə təşkil edilmişdir. Tədqiqatçılara görə, XVIII əsrdə muğanlı tayfasının *əhmədli* tirəsinin Şorbulaq adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 5. Laçın r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ağoğlan çayının (Həkəri çayının qolu) sahilində, Qarabağ yaylasındadır. Keçmiş adı Molla Əhmədli olmuşdur. Kənd XIX əsrin ikinci yarısında Varazğun yeri adlanan ərazidən buraya köçmüşdür. Kəndin adını *Molla Əhməd* şəxs adı ilə bağlayırlar; 6. Masallı r-nunun Təzə Alvadı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Keçmiş adı Sultan Əhmədli olmuşdur. Şahsevənlərin *əhmədli* tirəsinin adı ilə bağlıdır; 7. Şamaxı r-nunun Hacılı i.ə.v.-də kənd. Pirsaat çayının sahilində, Çobançatlardan dağının ş.-indədir. XIX əsrdə salınmış olan bu kəndin adını *Əhməd* şəxs adı ilə bağlayırlar; 8. Şəmkir r-nunun Çardaqlı i.ə.v.-də kənd. Dağ yamacındadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Şiştəpə kəndindən ayrılmış *əhmədli* nəslinə mənsub ailələr tərəfindən salınmışdır.

Əhmədli *hidr., sadə*. 1. Laçın r-nunun Əhmədli kəndi yaxınlığında min. bulaq. 1635-1655 m. hündürlükdə, çoxdebitli 7 bulaqdan ibarətdir; 2. Laçın r-nunda çay. Orta axarında Ağoğlan və ya Minkənd, aşağı axarında isə Zabux adlanır. Etnotoponimdir.

Əhmədoba *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Oykonom "Əhməd məxsus oba" mənasındadır. Oba sonralar daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir.

Əxşam *oyk., sadə*. Yevlax r-nunun Havarlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Əsl adı Axşamdır. *Axşam* türkdilli xalqlarda "düşərgə, dayanacaq" deməkdir. Ərəb dilində işlənən *əxşam* sözü isə "köçəri tayfa, alaçıqda yaşayan tayfa" mənasındadır.

Əjdaha dağı *or., mür.* Şəhur r-nunda dağ. Mifozoonim əsasında formalaşmışdır.

Əjdaha qayası *or., mür.* Qubadlı və Kəlbəcər r-nlarında qaya. Mifik varlığa oxşarlığına görə adlandırılıb.

Əjdaha yalı, Əjdaha kahası *or., mür.* Laçın r-nunda yerləşən bu coğrafi obyektlərin adı mifozoonim əsasında yaranmışdır.

Əkbərməhlə *oyk, mür.* Astara r-nunun Asxanakəran i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Oykonom *Əkbər* (ş.a.) və *məhəllə* (kəndin bir hissəsi) komponentlərindən düzəlib, "Əkbərə məxsus məhəllə, yer" deməkdir.

Əkinçi *oyk, düz.* Kürdəmir r-nunun Topalhəsənli i.ə.v.-də qəsəbə. Şirvan düzündədir. Sovet hakimiyyəti illərində salınmış bu qəsəbə Azərb.-nin maarifçisi, təbiətşünas alimi H.Zərdəbinin (1842-1907) nəşr etdirdiyi "Əkinçi" qəzetinin (1875-77) şərəfinə adlandırılmışdır.

Ələhi *oyk., düz.* Ordubad r-nunun Bist i.ə.v.-də kənd. Zəngəzur silsiləsinin yamacındadır. Tədqiqatçıların fikrincə, toponim qədim türk

dillərində işlənən *əlik* (çökəklik) sözü ilə əlaqədar yaranmışdır və kəndin coğrafi mövqeyi ilə bağlıdır. Kəndin ərazisində eyniadlı bulaq da var.

Ələhi *hidr., düz.* Yardımlı r-nunda min. bulaq. Suyu soyuq, azdebitli bulaqdır. Hidronimi *əlik* (çökəklik) sözü ilə əlaqələndirirlər.

Ələkçi *oyk, sadə.* Laçın r-nunun Şamkənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd XIX əsrdə qasımuşağı (digər adı kürd-hacı) adlı tayfanın oturaqlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəndin adı həmin tayfaya məxsus olan *ələkçi* nəslinin adı ilə bağlıdır.

Ələkçi *hidr., sadə.* Kəlbəcər r-nunda çay. Etnotoponimdir.

Ələkli *oyk, sadə.* Şərur r-nunun Xanlıqlar i.ə.v.-də kənd. Şərur düzündədir. Etnotoponimdir.

Ələsgər *oyk, sadə.* Zaqatala r-nunun Gözparaq i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın sahilindədir. Yaşayış məntəqəsi XVII əsrdə Dağıstandan gəlmiş saxur ailələrinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəndin adı *Ələsgər* şəxs adı ilə bağlıdır.

Ələsgərli *oyk, sadə.* 1.Füzuli r-nunun Mirzəcəmallı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Toponim "Ələsgərin nəslindən olanlar" mənasındadır; 2. Şəmkir r-nun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Zəyəm çayının sahilində, Kiçik Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Badakənd ("samanlıqda olan kənd") olmuşdur. 1990-cı ildə kəndin adı Aşıq Ələsgərin şərəfinə Ələsgərli adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Ələt *oyk, sadə.* Bakı şəhəri Qaradağ r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də ştq. Xəzər dənizi sahilində, düzənlikdədir. Toponim türk-monqol mənşəli oyrat tayfasının *ələt* qolunun adından yaranmışdır. Etnotoponimdir.

Ələt burnu *or., mür.* Bakıda dağ tirəsi. Sanqacal və Pirsaat burunları arasında, Qaradağ ərazisində yerləşir. Dağ tirəsi Xəzər dənizinə doğru uzanır, üzərində Dilyəniz adlı palçıq vulkanı var. Oronim *ələt* etnoniminə *burun* (qurunun, dağın və ya qayanın sivri bucaq şəklində uzanmış hissəsi) sözünü əlavə etməklə yaranmışdır.

Ələtli *oyk, düz.* Hacıqabul r-nu ərazisində kənd. Kəndin ilk sakinləri *Ələt* qəsəbəsindən köçüb gəlmələrdir. Oykonom "Ələtdən olanlar, Ələtdən gələnlər" mənasındadır.

Ələzəpin *oyk, mür.* Lənkəran r-nunun Biləsər i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Oykonom talış dilindəki *ələzə* (göy ot, göyerti, yaşıllıq) və *pin/bin* (ətək, dib) komponentlərindən düzəlib, "yaşıl dağ ətəyi" mənasındadır.

Əli Bayramlı *oyk, mür.* 1. Azərb.-da şəhər. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Keçmişdə ərazisindəki kəndlərdən birinin adı ilə Ərəb Şahverdi, 1796-cı ildə Qafqaza hücum etmiş Rusiya qoşunlarının komandanı, çar generalı V.Zubovun şərəfinə Zubovka adlandırılmışdır. 1938-ci ildə ətrafdakı kəndlər və kiçik yaşayış məntəqələri birləşdirilərək ştq. elan edilmişdi.

Zubovka adı da dəyişdirilərək inqilabçı bolşevik *Əli Bayramovun* (1889-1920) adı ilə adlandırılmışdır; 2. Kəlbəcər r-nunun Zar i.ə.v.-də kənd. Keçmiş adı Mollabayramlı olmuşdur. İnqilabçı *Əli Bayramovun* adı ilə adlandırılmışdır; 3. Qazax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Keçmiş adı Aslanbəyli olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi inqilabçı *Əli Bayramovun* adı ilə adlandırılmışdır; 4. Samux r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Keçmiş adı Əhmədbəyli olmuşdur; 5. Samux r-nunun Lək i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmiş adı Şəmçizadə olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini keçən əsrin 20-ci illərində Cənubi Azərb.-dan köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. İnqilabçı *Əli Bayramovun* adı ilə adlandırılmışdır; 6. Zaqatala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. XX əsrin 30-cu illərində iki çay sovxozunun təşkili ilə əlaqədar olaraq Rusiyadan və ətraf kəndlərdən köçüb gələn ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. İnqilabçı *Əli Bayramovun* adı ilə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Əliabad *oyk, mür.* 1. Babək r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağ ətəyindədir. Sovet hakimiyyəti illərində bir müddət erməni bolşeviki A.F.Myasnikovun adı ilə adlandırılmışdı. 1991-ci ildən Əliabad adı ilə rəsmiləşdirilmişdir; 2. Biləsuvar r-nunun Xırmandalı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir; 3. Cəlilabad r-nunu Kürdlər i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir; 4. Lerik r-nunun Nüvədi i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir; 5. Lerik r-nunun Veri i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Oykonimlər "Əlinin kəndi, Əliyə məxsus yaşayış məntəqəsi" mənasındadır; 6. Zaqatala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Kənd İlisu hakimi *Əlibəy Sultannın* adını daşıyır. Sultan bu kəndin əsasını qoymuş və ingiloy ailələrini buraya yerləşdirmişdi. Sonralar azərb.-lar da burada məskunlaşmışlar.

Əliağalı *oyk., sadə.* Ağdam r-nunun Əlimədədli i.ə.v.-də kənd. Xaçın çayının sahilində, dağətəyi düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi *əliağalı* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Etnotoponimdir.

Əlibənd *or., mür.* Astara r-nunda dağ. Oronim *Əli* (ş.a.) və *bənd* (kiçik dağ, təpə) komponentlərindən düzəlib, "Əli təpəsi" mənasındadır.

Əlibəyqışlaq *oyk, mür.* Quba r-nunda kənd. Qusar maili düzənliyindədir. XIX əsrdə kəndin ərazisi Zizik kəndinin bəylərindən biri olan *Əlibəy Zizikskiyə* məxsus qışlaq yeri idi. Kəndin ilk sakinləri də Zizik kəndindən köçmüş ailələr olmuşdur.

Əlibəyli *oyk., sadə.* 1. Qax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kürmük çayının sahilində, Alazan-Həftəran vadisindədir. İlisu sultanı *Əlibəy Sultannın* (XVII əsrin sonu-XVIII əsrin əvvəli) adı ilə bağlıdır. Yaşayış məntəqəsi Əlibəyə məxsus ərazidə ingiloy ailələrinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəndin yaxınlığındakı dağ da Əlibəyli adlanır; 2. Tovuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Tovuz çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Kənd Qışlaq və Təpəbaşı

adlanan iki hissədən ibarətdir. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, yaşayış məntəqəsi *Əlibəy* adlı şəxsə aid qışlaq yerində salındığı üçün belə adlandırılmışdır; 3. Zərdab r-nunun Gəlmə i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Əsl adı Abbasəlibəylidir. Etnotoponimdir.

Əlican hidr., sadə. Oğuz, Şəki, Yevlax r-nlarında çay. Kürün sol qoludur. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacından (3500 m. hündürlükdən) başlanır. Xalxal və Oğuz çaylarının birləşməsindən əmələ gəlir. Çayın qədim adı Avant olmuşdur. *Əlican*, tədqiqatçıların fikrincə, XIII əsrdə monqolların yürüşündə iştirak etmiş *elcikin* tayfa adını təhrif olunmuş variantıdır. Hər iki halda hidronim etnotoponimdir.

Əlicanlı oyk., sadə. Sabirabad r-nunun Cavad i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Etnotoponimdir.

Əlifdağ or., mür. Abşeron r-nunda dağ. Dağın adı ərəb əlifbasındakı əlif hərfindən götürülüb. Ehtimal ki, dağın quruluşu ilə bağlıdır.

Əliismayılı oyk, düz. Gədəbəy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şahdağ silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Almatat olmuşdur. 1930-cu ilin qışında həmin kənddə öldürülmüş *Əli İsmayılovun* (bolşevik Qasım İsmayılovun qardaşı) adı ilə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Əlik oyk., sadə. Quba r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ağçayın (Qudyal çayının qolu) sağ sahilində, Yan silsiləsinin c.-q. ətəyindədir. Azərb.-nin qafqazdilli etnik qruplarından biri olan qrupların məskunlaşdığı qədim kəndlərdən biridir. Kür adlandırılan kiçik dağ çayının sahilindəki çökəklikdə salınmışdır. Tədqiqatçıların fikrincə, oykonim xakas, tuvin, şor və Sibir türklərinin dilində "kənd, aul, ulus" mənalarında işlənən *al* sözüne kiçiltmə bildirən *-ik* şəkl.-sini əlavə etməklə, yaxud "hündürlük, yüksəklik, zirvə" mənasında işlənən *alığ* sözündən yaranmışdır. Digərlərinə görə, Əlik kənd adı türk dillərində "dağlarda çuxur, çökək" mənalarında işlənən *alığ* sözü ilə bağlıdır. Bu fikir kəndin coğrafi mövqeyinə uyğundur.

Əlik hidr., sadə. Quba r-nu ərazisində çay. Çay öz adını ərazisindən axdığı Əlik kəndinin adından almışdır.

Əlikənd oyk., mür. I.Göyçay r-nunun Mırtı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 2 Ucar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 3. Ucar r-nunun Qazıqumlaq i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykonim "Əliyə məxsus kənd, Əlinin kəndi" mənasındadır.

Əlikömək təpəsi or., mür. Cəlilabad r-nunda Üçtəpə kəndində, İncəçayın sağ sahilində (e.ə. IV minilliyə aid) qədim yaşayış yeri. Oronim *Əlikömək* (ş.a.), *təpə* (müsbət relyef forması) və *-si* (mənsub.şəkl.) komponentlərindən düzəlib.

Əliqasımlı oyk., sadə. Cəlilabad r-nunda kənd. İncəçayın sağ sahilindən 4 km. aralı, Burovar silsiləsinin şm.-ş. ətəyindədir. Etnonim əsasında formalaşmışdır.

Əliqulu *oyk., sadə.* Laçın r-nunun Pircahan i.ə.v.-də kənd. Şəlvə çayının (Hökəri çayının qolu) sahilində, Mıxtökən silsiləsinin yamacındadır. Keçmiş adı Əliqulukənd olmuşdur. *Əliqulular* nəslinin adı ilə bağlıdır. Etnotoponimdir.

Əliqulular *oyk., sadə.* İmişli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Yaşayış məntəqəsinin adı mənşəcə şahsevənlərin təklə tayfasının *əliqulular* nəslinin adı ilə bağlıdır. Etnotoponimdir.

Əliquluşağı *oyk., sadə.* Qubadlı r-nunun Teymurmüskənli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Qarabaşlı olmuşdur. Kənd əvvəllər bir qədər aralıda yerləşirdi. Sonralar Qarabaşlı kəndindən *əliquluşağı* nəslinə mənsub ailələr indiki ərazidə kəndin bünövrəsini qoymuşlar. Kənd həmin nəslin adını daşıyır. Etnotoponimdir.

Əliləmbəyli *oyk, düz.* Sabirabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Kənd XIX əsrdə *Əliləmbəy* adlı sahibkara məxsus ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Əlimədədli *oyk, sadə.* 1. Ağdam r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir; 2. Xanlar r-nunun Quşqara i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqələri kolanı tayfasına mənsub *əlimədədli* obasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Etnotoponimdir.

Əliməmmədoğa *oyk, mür.* Quba r-nunun Hacıhüseynli i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi Küsnət kəndindən olan *Əliməmməd* adlı şəxsə məxsus oba yerində salınmışdır. Oykönim "Əliməmmədə məxsus oba" mənasındadır.

Əlimərdanlı *oyk, sadə.* 1. Ağdam r-nunun Şıxbaba i.ə.v.-də kənd. Qarqar çayının sahilində, Qarabağ düzündə yerləşir; 2. Tovuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Tovuz çayının sahilində, Xunan düzündədir. 1925-ci ildə Səmədbəy, 1939-cu ildə isə Mansurlu kəndlərinin əhalisi bu kəndə köçürülmüşdür. Oykönim *əlimərdanlı* nəslinin adını əks etdirir. Etnotoponimdir.

Əlinağılar *oyk, düz.* Gədəbəy r-nunun Çaldaş i.ə.v.-də kənd. Yerli əhalinin verdiyi məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrin əvvəllərində Sadıqlı (indiki Ağstafa r-nunda) kəndindən gəlmiş *Əlinağı* adlı şəxs salmışdır. Oykönim "Əlinağıya məxsus kənd" mənasındadır.

Əlincə or., düz. Culfa r-nunun ərazisində eyniadlı çayın sağ sahilində dağ. Hün. 1811 m., vulkan mənşəlidir. Dağda yerləşən Əlincə qalası da sıldırım qayalığın üstündədir. Qalanın Şahtaxtı adlanan sahəsində bişmiş kərpicdən tikilmiş binaların xarabılıqları qalmaqdadır. VII əsrə aid mənbələrdə qalanın adı Erincak, XIII əsrə aid mənbələrdə isə Alınca variantlarında çəkilir. Qala Eldəgizlər dövründə mühüm hərbi istehkam olmuşdur. "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanlarında da Əlincə qala-istehkam kimi göstərilir. Elxanilərin, Cəlairilərin, Teymurilərin, Qaraqoyunluların, Ağqoyunluların, Səfəvilərin hakimiyyəti dövründə baş verən hadisələrlə bağlı qalanın adı tez-tez çəkilir. Feodal

çekişmələri və müharibələri nəticəsində qala dağıdılmışdır. Bəzi tədqiqatçılar dağın adının monqolların yürüşündə iştirak etmiş *elcikin* tayfasının adı ilə bağlı olduğunu yazırlar. Bir qrup alimlərin fikrinə görə, toponim türk dillərindəki *alancik* (meydança, düz) sözündəndir. Oronimi *alan* tayfa adı ilə də bağlayırlar.

Əlincəçay *hidr., mür.* Culfa r-nunda çay. Arazın sol qoludur. Zəngəzur silsiləsində

Dəmirli dağın yamacından (2800 m. hündürlükdən) başlanır. Xəznədəre və Ləkətoksu çaylarının birləşməsindən əmələ gəlir. Çay adını yaxınlığındakı *Əlincə* dağının adından almışdır.

Əlinəzərli *oyk., sadə.* Beyləqan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Oykonom *əlinəzərli* nəslinin adı ilə bağlı yaranmışdır. Etnotoponimdir.

Əlisoltanlı *oyk, düz.* Saatlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Araz çayının sağ sahilində, Muğan düzündədir. Kəndin adının *Əlibəy Sultann* (İlisu sultanı) adı ilə bağlı olması ehtimal edilir.

Əliuşağı *oyk, sadə.* Xanlar r-nunun Zazalı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yerli əhali kəndin adını Aluşağı kimi tələffüz edir və həmin formada da işlədir. Oykonom *aluşağı* nəslinin adını əks etdirir, etnotoponimdir.

Əliyanlı *oyk., sadə.* Bərdə r-nunun Kələntərli i.ə.v.-də kənd. Yaşayış məntəqəsi Qubadlı r-nunda yaşayan qaraçorlu tayfasının *əliyanlı* qolunun məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Əliyanlı etnonimi hələ XII əsrdən məlumdur. Orta əsrlərdə Arazbar mahalında da bu adda kənd mövcud olmuşdur.

Əliyar *oyk., sadə.* Şəki r-nunun Aydınbulaq i.ə.v.-də kənd. Şəxs adı əsasında formalaşmışdır.

Əliyətməzli *oyk., sadə.* İmişli r-nunun Məmmədli i.ə.v.-də kənd. Oykonom muğanlı tayfasının *əliyətməzli* tirəsinin adı ilə bağlıdır. Etnotoponimdir.

Əliyoxuşu *or., mür.* Laçın r-nunda dağ. Oronim *Əli* (ş.a.) və *yoxuş* (coğrafi nomen) komponentlərindən düzəlib (-u mənsub. şək.-si), "Əlinin yoxuşu" mənasındadır.

Əlliarx *hidr., mür.* Bərdə r-nunda arx. Hidronim *əlli* miqdar sayına *arx* coğrafi nomenini əlavə etməklə yaranmışdır, çay qollarının sayının çoxluğunu bildirir.

Əlməkolu *oyk.mür.* Siyəzən r-nunun Dağ Quşçu i.ə.v.-də kənd. Əlməkolu dağının ətəyindədir. Oykonom *əlməkolu* bitkisinin adıdır.

Əlvənd *oyk, sadə.* Zərdab r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayı sahilində, Şirvan düzündədir. Keçmiş adı Böyükkənd olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi keçmişdə Beyləqan şəhəri ətrafında yaşamış *əlvənd* nəslə təəffüzdən salınmışdır.

Əmbərçay *hidr., mür.* Qax r-nunda çay. Türk dillərində *ambar* "su anbarı", "məhsuldar torpaq" və s. mənalarında işlənir. Tədqiqatlar *ambar* sözünü

etnonim hesab edirlər. Azərb. dilinin bəzi dialektlərində *əmbərə* "kiçik, dayaz arx", *əmbərçü* "bostan sulamaq üçün su şırımı" mənalarında işlənir. Hidronim *əmbər* (dayaz arx) və *çay* (su hövzəsi) komponentlərindən düzəlib, "dayaz çay, suyu az olan çay" deməkdir. Bu fikri hazırda Əmbərçayın quruyaraq Qanlı Qobu adlanması faktı da təsdiq edir. XIX əsrdə Qafqazda Kutaisi quberniyasının Raçin qəzasında Ambar, Tiflis quberniyasının Tioneti qəzasında Ambarisxevi, Tiflis quberniyasının Borçalı qəzasında Ambarlu, Zaqatala dairəsində Əmbərçay və s. toponimlər qeydə alınmışdır. Dağlıq Altayda Ambarlu adlı çay vardır.

Əmbərçay *oyk, mür.* Qax r-nunun Muğal i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonom hazırda Qanlı Qobu adlanan keçmiş *Əmbərçayın* adı ilə bağlıdır.

Əmbilgöl *hidr., mür.* Dəvəçi r-nunda göl. Şabran çayının yuxarı axını hövzəsindədir. Gölün adı ərəb dilindəki *əm* (camaat, icma), tat dilindəki *bil* (bataqlıq) və Azərb. dilindəki *göl* sözlərindən ibarət olub, "icmaya məxsus göl" mənasındadır.

Əminli *oyk, düz.* Masallı r-nunun Qarğalıq i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Oykonom *əminli/eminli* nəslinin adı ilə bağlı olub, etnotoponimdir.

Əmir bax: Emir.

Əmiranlar *oyk, sadə.* Xocavənd r-nunun Xocavənd qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Əsli Əmirahlardır. Yaşayış məntəqəsini *əmiralı* nəslinə mənsub olan ailələr saldıqı üçün belə adlandırılmışdır.

Əmirarx *oyk, sadə.* Ağdaş r-nunun Güvəkənd i.ə.v.-də kənd. Kənd XIX əsrin sonlarında Əmirarx adlı arxın kənarında bir qrup ailənin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Arxın adı Şirvan düzündə yaşamış türkdilli *eymur* tayfasının adı ilə bağlıdır. Etnotoponimdir.

Əmiraslanlı *oyk, düz.* Gədəbəy r-nunun Şəkərbəy i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini keçən əsrin 20-ci illərində Emir kəndindən çıxmış cinaboy nəslindən olan Əmiraslan adlı şəxs salmışdır. Oykonom *Əmiraslan* (ş.a.) və *-lı* (mənsubluq bildirir) komponentlərindən düzəlib, "Əmiraslana məxsus kənd" mənasındadır.

Əmircan *oyk, sadə.* 1. Bakı şəhəri Suraxanı r-nunda ştq. Abşeron yarımadasındadır. Yaşayış məntəqəsi XX əsrin əvvəllərinə qədər Xilə adlandırılmışdır. Tədqiqatçılar bu oykonimi ərəb işğalları dövründə İraqın Xilə əmirliyindən Azərb.-na köçürülmüş ərəb tayfasının adı ilə bağlayırlar. Əmircan oykonimini isə tədqiqatçılar orta əsrlərdə Şirvan dövlətində yüksək vəzifələrdən biri olan *əmirhacla* əlaqələndirirlər. Qəsəbədə XIV əsrə aid abidələrdən biri olan Nizaməddin məscidinin kitabəsində Şirvan dövlətində yüksək mənsəb sahibi olmuş Əmir Nizaməddin Əmirhac adlı şəxs haqqında məlumat verilir. Dövlət tərəfindən təsdiq olunan *əmirhac* vəzifəsinin sahibi Məkkəyə ziyarətə gedənlərə başçılıq etmiş; 2. Qax r-nunun Muğal i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. XIX

əsrə aid mənbələrdə Əmircanlı variantında qeydə alınmışdır. Yaşayış məntəqəsi XVIII əsrdə İlisu və Sarıbaş kəndlərindən çıxmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. *Əmircanlı* orada məskunlaşmış bir nəslin adıdır.

Əmircan *hidr., sadə.* Bakı şəhəri Suraxanı r-nunda müalicəvi min. bulaq. Bulağın adı Əmircan kəndinin adından götürülüb.

Əmirxanlı *oyk, sadə.* Zəngilan r-nunun Bartaz i.ə.v.-də kənd. Keçmiş adı Püşənli olmuşdur. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə püşənli tayfasına mənsub *Əmirxan* adlı bir nəfər salmışdır. Əslində, *əmirxanlı* şahsevən tayfa ittifaqına daxil olan tayfalardan birinin adı olub, Dəvəçi r-nu ərazisində də qeydə alınmışdır. Etnotoponimdir.

Əmirxanlı *or., sadə.* Dəvəçi r-nu ərazisində yüksəklik. Baş Əmirxanlı kəndində yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır. Etnotoponimdir.

Əmirxanlı *hidr., sadə.* Dəvəçi r-nunda çay. Baş Əmirxanlı kəndi yaxınlığından axdığı üçün belə adlandırılmışdır. Etnotoponimdir.

Əmirli *oyk, düz.* Bərdə r-nunun Xanərəb i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. *Emirli* tayfasının adındandır. Etnotoponimdir.

Əmirmahmud *oyk, sadə.* Ağdaş r-nunun Şəmsabad i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, yaşayış məntəqəsi XVIII əsrdə *Əmirmahmud* adlı şəxs tərəfindən salınmışdır.

Əmirtürbə *oyk, sadə.* Masallı r-nunun Güllütəpə i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətyindədir. Kənd *Əmir türbəsi* adlı türbənin yaxınlığında yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Əmirvan *oyk, mür.* Qəbələ r-nunun Məlikli i.ə.v.-də kənd. Qaraçay və Göyçay çaylarının sahilindədir. Oykonom *Əmir* (ş.a.) və *van* (burada "ev, yer" mənasındadır) komponentlərindən düzəlib, "Əmirə məxsus yer, kənd" deməkdir.

Əmirvar *oyk, mür.* Daşkəsən r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qabaqtəpə çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Oykonom *Əmir* (ş.a.) və *var* (yer) sözlərindən düzəlib, "Əmirin yeri" mənasındadır. Belə güman edilir ki, kəndin ərazisi əvvəllər Əmir adlı şəxsin köç yeri olmuş, sonralar isə daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir.

Əmirvar *hidr., sadə.* Daşkəsən r-nunda çay. Çay Əmirvar kəndinin ərazisindən axdığı üçün kəndin adı ilə adlandırılmışdır.

Əmirvarlı *oyk, sadə.* Cəbrayıl r-nunun Şükürbəyli i.ə.v.-də kənd. Yaşayış məntəqəsinin keçmiş adı Hüseynbəyli olmuşdur. Kənd *əmirvarlı* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Əmirzeyidli *oyk,* Beyləqan r-nunun Birinci Şahsevən i.ə.v.-də kənd. Əsl adı Əmirzeyidlidir. Toponim kəndin əsasını qoymuş *əmirzeyidli* nəslinin adı ilə bağlıdır. Etnotoponimdir.

Ənbigöl *bax:* Əmbilgöl.

Əncir qayası *or., mür.* Zəngilan r-nunda qaya. Fitonimik oronimdir.

Əncirdağ *or., mür.* Dəvəçi r-nunda dağ. *Əncir* (meyvə ağacı) və *dağ* (müsbət relyef forması) komponentlərindən düzəlib, "əncir bitən dağ" mənasındadır. Fitonimik oronimdir.

Əncirli dərə *or., mür.* Qaradağ r-nunda dərə; Qubadlı r-nunda dərə; Zəngilan r-nunda dərə; Cəbrayıl r-nunda dərə. Fitonimik oronimdir.

Əncirli dös *or., mür.* Cəbrayıl r-nunda dağ. Oronim bitki adına *dös* ("dağın, təpənin yuxarı hissəsi ilə ətəyi arasındakı sahə", "dağ yamacının yuxarı və orta hissələri arasında qalan hissə", "yamacın yuxarı hissəsi") sözünü əlavə etməklə yaranmışdır.

Əngəxaran *oyk., sadə.* Şamaxı r-nunun Dzerjinovka i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Əngəxaran kəndinin ərazisində orta əsrlərə aid yaşayış yeri və qəbiristanlıq mövcuddur. Kəndin əhalisi indiki əraziyə təq. 300-400 il əvvəl Şamaxının 50 km. şm.-q.-indəki eyniadlı kənddən köçüb gəlmişdir. Yerli əhali arasında keçmiş Əngəxaran kəndinin ərazisi Binə Əngəxaran adı ilə tanınır. Zarat Xeybəri kəndindən şm.-q.-də, Yeddi qardaş platosundadır. Toponim, ehtimal ki, *ahəngəran* sözündən olub, "dəmirçilər" mənasını daşıyır. Toponimi tat dilindəki *əng* (arı) sözündən və *-an* şəkl.-sindən ibarət "arı saxlanılan yer" mənasında da yozurlar. Kəndin ərazisində eyniadlı dağ və min. bulaqlar var.

Əngəxaran hidr., sadə. Şamaxı r-nunda min. bulaq. Köhnə Əngəxaran kəndinin xarabalığı yaxınlığında yerləşir. Suyu soyuq və kükürlü olub, iki bulaqdan ibarətdir. Hidronim bulağın yerləşdiyi kəndin adından yaranmışdır.

Əngəxaran *or., sadə.* Şamaxı r-nunun Əngəxaran kəndi ərazisində dağ. Hün. 1380 m. Dağın adı yerləşdiyi kəndin adından götürülmüşdür.

Əngəvül *oyk., sadə.* Yardımlı r-nunun Vərgədüz i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Bəzi tədqiqatçılar Əngəvül toponimini İran illərində "üzümlük", "üzümlü təpə" anlamında izah edirlər. Oykonomimin *əng* (İran dillərində "an", "bal arısı") və talış dilindəki *vil* (çiçək, gül) sözlərindən ibarət olub (-ə bitişdirici saitdir), "arıçıəyi (gülü) olan yer" mənasını bildirdiyini də yazırlar.

Əniq *oyk., sadə.* Qusar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qusar çayının sahilində, Yan silsiləsinin ətəyindədir. 1843-cü ilə aid sənəddə Anıxkənd formasında qeyd olunmuşdur. Oykonomin ləzg. "məskən" mənasında olan *niq* sözündən yarandığı ehtimal olunur.

Əniqoba *oyk., mür.* Qusar r-nunun Ənin i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsinin vaxtı ilə Əniq kəndindən ayrılmış ailələr oba yerində saldıdığı üçün belə adlandırılmışdır.

Ərçivan *oyk., Astara r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd.* Ərçivan çayının sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Toponimi tədqiqatçılar müxtəlif cür izah edirlər: 1. *Arçion* (*ərəqləri*) toponiminin dəyişilmiş variantı olub, "mişarçəkənlər yeri" deməkdir; 2. Talış dilindəki *ərc* (dəyirman) və *van* (məskən, ev, yaşayış

yeri) sözlərindən (-i bitişdirici saıtdır) ibarət olub, "dəyirman yeri" mənasını bildirir; 3. Türk dillərindəki *arça* (ardıc ağacı) və məkan bildiren *van* sözlərindən əmələ gəlib, "ardıc ağacı bitən yer" mənasındadır.

Ərçivan *hidr., sadə.* Astara r-nu ərazisində çay. Çay adını eyniadlı kəndin adından almışdır.

Ərçiman bax: Arçiman.

Ərdəbilə *oyk.,* Lerik r-nunun Kirəvud i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin yamacındadır. Kəndi Cənubi Azərb.-nin Ərdəbil mahalından gəlmiş ailələr salmışlar. Toponim Ərdəbil sözünə talış dilindəki -ə cəm şək.-sini əlavə etməklə yaranmışdır, "ərdəbillilər" deməkdir. Bəzi tədqiqatçılar Ərdəbil toponimini "müqəddəs su" (İran dillərində *arta/arda* - müqəddəs) mənasında izah edirlər. Qədimdə Ərdəbildə müalicə əhəmiyyətli su olmuşdur. Başqa ehtimala görə, Ərdəbil qədim türk dillərində "dağ", "dağlıq", "dağ kəndi" mənasında işlənən *art* sözünə talış dilində "bataqlıq" mənasında işlənən *bil* sözünü əlavə etməklə yaranmışdır.

Ərdəşavə *oyk., mür.* Laçın r-nunun Təzəkənd i.ə.v.-də kənd. Tədqiqatçılar toponimin kürd dilində *ardaş* (ardıc ağacı) və *va* (yer) sözlərindən ibarət olduğunu yazırlar. Toponim "ardıclı yer" mənasını daşıyır.

Ərdəşəvi bax: Ardaşava.

Ərdəşəvəsu bax: Ardaşavası.

Ərəb *oyk., sadə.* 1. Ağdaş r-nunun Kükəl i.ə.v.-də kənd. Şirvan kanalının sahilində, düzənlikdədir. Yaxınlığında XVIII əsrə aid Surxay qalasının qalıqları var; 2. Xaçmaz r-nunun Qalağan i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında; 3. Laçın r-nunun Fətəlipəyə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidir. Yaşayış məntəqəsinin bağırbəyli tayfasına mənsub ailələr *Ərəbdüzü* adlanan yerdə salmışlar; 4. Masallı r-nunun Xırmandalı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında. Yaşayış məntəqələri özündə *ərəb* etnonimini əks etdirir. VII əsrdən ərəb işğallarının başlaması ilə əlaqədar Xilafətin tərkibinə daxil olan ərazilərə, o cümlədən Azərb.-na xeyli ərəb tayfası köçürülmüşdü. Mənbələrin məlumatına görə, təkə xəzər-ərəb müharibələri dövründə Hişam ibn Mərvan 731-ci ildə şm. sərhədlərini qorumaq üçün Azərb.-da Şamdan (Suriya) gəlmiş 40 min ərəb ailəsi yerləşdirmişdi. Ərəblərin Azərb.-na köçürülməsi sonralar kütləvi hal almışdı. Gələn ərəblərin əksəriyyəti Şam, Mosul, Diar, Rəbiə, Yəmən, Xeybər, Xillə, Kufə, Bəsrə və s. dairələrdən idi. XIX əsrə aid məlumata görə, Zaqafqaziyada ərəb komponentli kənd adlarının 29-undan 19-u Bakı quberniyasında idi.

Ərəbbəsrə *oyk., mür.* Yevlax r-nunun Şilyan i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Keçmiş adı İkinci Ərəbşəki olmuşdur. Toponim *ərəb* etnonimindən və *Bəsrə* (indiki İraqda şəhər) sözlərindən ibarət olub, "bəsrəli ərəb, Bəsrədən olan ərəblər" mənasındadır.

Ərəbcəbirli *oyk., mür.* Göyçay r-nunun Şəhadət i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Kənd orta əsrlərdə *ərəb* mənşəli ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Etnotoponimdir.

Ərəbxana *oyk., mür.* Kürdəmir r-nunun Mollakənd i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Əsl adı Ərəb Xanəndədir. Oykonim *ərəb* etnoniminə *xanədan* (İran dillərində "ev, mənzil"; "nəsil") sözünü əlavə etməklə yaranmışdır, "ərəb nəsl, ərəb evi" mənasındadır. Ermənistanın Gorus r-nunda da Ərəbxana adlı kənd olmuşdur.

Ərəbqardaşbəyli *oyk., mür.* Neftçala r-nunun Cəngan i.ə.v.-də kənd. Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. VIII əsrdə Azərb.-na köçürülmüş ərəb tayfalarından biri sonralar *ərəbqardaşbəyli* adlanmışdır. Əvvəlcə Şirvanda yaşamış ərəbqardaşbəyilərin bir hissəsi XIX əsrin ortalarında bura gəlib məskunlaşmışlar.

Ərəbqədim *oyk., mür.* Qobustan r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Zəngidərə çayının (Pirsaat çayının qolu) sol sahilindən 4 km. aralıda yerləşir. Keçmiş adı Köhnə Ərəb olmuşdur. XIX əsrdə Şirvanda yaşamış 205 ailədən ibarət *ərəbqədim* tayfasının adı ilə adlandırılmışdır. Etnotoponimdir.

Ərəbqubalı *oyk., sadə.* Kürdəmir r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Tədqiqatçıların fikrincə, oykonim Ərəbkufəli adından təhrifdir. Mənşəcə VIII əsrdə İraqın Kufə mahalından Azərb.-na köçürülmüş ərəb ailələrinin bir hissəsi burada *ərəbkufəli* (Kufədən çıxmış ərəblər) adı ilə adlanmışdır. Yaşayış məntəqəsi bu ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmış üçün belə adlanır.

Ərəblər *oyk., düz.* 1. Bərdə r-nunun Güloğlular i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 2. Dəvəçi r-nunun Gəndov i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında. Yaşayış məntəqələri vaxtilə Azərb.-da məskunlaşmış ərəblərin adı ilə bağlıdır. Oykonim *ərəb* etnoniminə *-lər* şəkl.-sini əlavə etməklə yaranmışdır.

Ərəbmehdibəyli *oyk., mür.* Ağsu r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Yuxarı Şirvan kanalının sahilində, Şirvan düzündədir. XIX əsrdə Şirvanda maldarlıqla məşğul olmuş və *Mehdibəy* adlı sahibkara məxsus *ərəbmənşəli* ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Ərəbocağı *oyk., sadə.* Ağdaş r-nunun Qoşaqaovaq i.ə.v.-də kənd. Bozdağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim *ərəb* etnoniminə *ocaq* (pir, mütəəddəs yer) sözünü əlavə etməklə yaranmışdır. Yaşayış məntəqəsi Ərəbocağı adlı pirin yanında salındığına görə belə adlanmışdır.

Ərəbsarvan *oyk., sadə.* Ağsu r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Yuxarı Şirvan kanalından 4 km. aralı, Şirvan düzündə yerləşir. Toponim *ərəb* və *sarvan* (dəvə saxlayan, dəvəçi) sözlərindən yaranmışdır, "dəvə saxlayan ərəblər" mənasındadır. *Ərəbsarvan* eyni zamanda keçmişdə dəvəçiliklə məşğul olmuş ərəb mənşəli kiçik icmalardan birinin adı olmuşdur.

Ərəbşalbaş *oyk, mür.* Qobustan r-nunun Təklə i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyində, Sündü yaylasındadır. Keçmiş adı Ərəbcəbirli olmuşdur. 1853-cü ildə 50 ailədən ibarət olmuş *ərəbcəbirli* tayfası *Şalbaş* adlı xəzinə torpağında məskunlaşdığına görə belə adlandırılmışdır.

Ərəbşahverdi *oyk., sadə.* 1. Göyçay r-nunun Yeniarix i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 2. Qobustan r-nunun Qurbançı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərəzidədir. *Ərəbşahverdi* XIX əsrdə ərəb mənşəli böyük tayfalardan birinin adı idi. 1870-ci ildə 250 ailədən ibarət olan bu tayfa sonralar üç hissəyə parçalanmışdı. İki hissədən ibarət olan *ərəbşahverdi* tayfasının 70 ailəlik bir hissəsi həmin illərdə Göyçay qəzasına köçərək indiki Ərəbşahverdi kəndinin əsasını qoymuşdu.

Ərəbşəki *oyk, mür.* Ağdaş r-nunun Eymur i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Keçmiş adı Qəribli olmuşdur. XIX əsrdə Nuxa qəzasında maldarlıqla məşğul olmuş, qış Kür sahillərində, yayı isə *Şəki* ətrafında keçirmiş *ərəb* mənşəli tayfaya mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Ərəbuşağı *oyk, sadə.* Ağsu r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ağsu çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Tədqiqatçılar yaşayış məntəqəsinin XIX əsrdə Cavad qəzasında maldarlıqla məşğul olmuş 58 ailədən ibarət *ərəbuşağı* adlı elin məskunlaşması nəticəsində yarandığını yazırlar. Etnotoponimdir.

Ərəbyatağı *or., mür.* Cəbrayıl r-nunun c.-unda, Göyərçin Veysəlli kəndindən q.-də sıra dağlar. Oronim *ərəb* etnonimindən və *yataq* (mal-qaranın saxlanması üçün müxtəlif tikililəri olan sahə) sözünün birləşməsindən yaranmışdır. Güman edilir ki, dağdakı tikililərdən ərəb mənşəli ailələr yataq kimi istifadə etmişlər.

Ərəbyengicə *oyk, mür.* Şərur r-nunun İbadulla i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Oykonom *ərəb* etnonimindən və *yengicə* (yeni, təzə) sözündən ibarət olub, "təzə ərəb kəndi, yaxud yeni salınmış ərəb kəndi" mənasındadır.

Ərəfsə *oyk, sadə.* Culfa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Əlincə çayının sahilində, Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. Ermənistanın Sisyan r-nunda azərb.-lərin yaşadığı Ərəfsə adlı kənd olmuşdur. Tədqiqatçılar bu toponimin eradan əvvəl XIV əsrdə Kiçik Asiyada Xett (Het) dövlətinin hökmdarı II Murşilin bir qayaüstü yazısında kiçik ölkə və qala kimi adı çəkilən *Aripsa* ilə əlaqədar olduğunu və *Aripsa* adının yerli forması Ərəfsə (orta əsr erməni mənbələrində *Arevis*) adının Naxçıvan bölgəsinə gətirildiyini ehtimal edirlər. Digər tədqiqatçılara görə, Ermənistanın Sisyan r-nunda yerləşən Ərəfsəli kənd adı kəngərli tayfasının *ərəfsəli* tirəsinin adından əmələ gəlmişdir.

Ərəfsə *hidr., sadə.* Culfa r-nunda min. bulaq. Əlincə çayının sağ sahilində yerləşir. Az debitli içməli soyuq suyu olan bulaqdır. Hidronim Ərəfsə kəndinin adından yaranmışdır.

Ərəkit *oyk, mür.* İsmayıl r-nunun Lahıç qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Niyaldağın ətəyindədir. Tədqiqatçılar toponimin tat dilində *ərə* (daş, qaya) və

ərəb-fars mənşəli *qat* (tərəf, yer, səmt) sözlərinin fonetik formalarının birləşməsindən əmələ gəlib "qaya tərəfi, qayalıq, qaya səmti" mənasını bildirdiyini yazırlar. Lahic qəsəbəsində Ərək adlı məhəllə olduğundan kəndin həmin məhəllədən çıxmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranması güman edilir.

Ərəzin *oyk, düz.* Culfa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Əlincə çayının (Arazın qolu) sağ sahilindən 2 km. aralı, dağətəyi düzənlikdədir. Mənbələrdə Arajkan, Arajank, Arospijan, Arasank variantlarında qeydə alınmışdır. Tədqiqatçıların fikrincə, oykonim *Araz* hidronimi və *-an* şəkilçisi (fonetik dəyişikliyə uğrayaraq *-in* formasına düşmüşdür) əsasında yaranmışdır. XIX əsrdə İran və Türkiyədən buraya erməni ailələrinin köçürüldüyü haqqında məlumat verilir.

Ərik dərəsi *or., mür.* Şəmkir r-nunda dərə. Toponim fitonim əsasında yaranmışdır.

Ərikli *oyk, sadə.* Laçın r-nunun Kürdhacı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. Yaşayış məntəqəsini qasımuşağı (və ya kürdhacı) tayfasına mənsub ailələr keçmişdə ərik bağları olmuş *Ərikli* adlı yerdə saldıqları üçün belə adlanmışdır.

Əriknaz bax: Heriknaz.

Ərik təpəsi *or., mür.* Xocavənd r-nunda təpə. Fitonim əsasında yaranmışdır.

Əriktaqo *or., mür.* Tovuz r-nu ərazisində çay dərəsi. *Ərikdağ* adının təhrif olunmuş forması olduğu güman edilir.

Ərgünəş bax: Argünəş.

Ərkivan *oyk, mür.* Masallı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Oykonim İran dillərindəki *ərk* (qala) və *van* (məskən, ev, yaşayış yeri) sözlərindən düzəlib, "qala yeri" mənasındadır.

Ərkivan hidr., sadə. Masallı r-nunda min. bulaqlar. Viləş çayının hər iki sahilində yerləşir. 27 isti bulaqdan ibarətdir. Qədim zamanlardan müalicə üçün istifadə edilir. Hidronim ərazidəki eyniadlı kəndin adından yaranmışdır.

Ərməki *oyk, düz.* Quba r-nunun Amsar i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Toponim türk dillərindəki *irmak* (çay) sözünə *-i* şəkl.-sini əlavə etməklə yaranmışdır.

Ərməkiqışlaq *oyk, mür.* Quba r-nunun Hacıhüseynli i.ə.v.-də kənd. Oykonim *Ərməki* (kənd adı) və *qışlaq* sözlərindən düzəlib, "Ərməki kəndinin qışlağı" deməkdir.

Ərmənət *oyk, düz.* Oğuz r-nunun Xalxal i.ə.v.-də kənd. Qala dağının ətəyindədir. Keçmiş adı Oğuz yeri olmuşdur. Məşhur Oğuzlar qəbri bu ərazidə yerləşir. Kəndin əhalisi keçmiş Yazıqırağı kəndindən çıxmış ailələrdən ibarətdir. Oykonim, ehtimal ki, *orman* (meşə) sözünə *-ət* şəkilçisini əlavə etməklə yaranmışdır.

Ərnik *oyk, sadə.* Laçın r-nunda kənd. Türk dillərində *ərin/erin* "dincəlmək üçün yer" mənasında işlənmişdir. Oykonomimin *-ik* sonluğu isə *-lik* şəkilçisinin ixtisara uğramış formasıdır.

Ərsilə *oyk, düz.* Yardımlı r-nunun Ərus i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Tədqiqatçıların fikrincə, oykonom keçmişdə Lənkəran qəzasında maldarlıqla məşğul olmuş *ərus* adlı icmanın adından və talış dilində kiçiltmə bildirən *-lə* şək.-sindən ibarətdir.

Ərşəli *oyk, sadə.* Kürdəmir r-nunun Pirili i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsinin adı *ərşəli* tayfasının adı ilə əlaqədar yaranmışdır. Ərşəlilər keçmişdə Quba və Şirvan zonasında yaşamışlar. Cənubi Azərb.-da Ərşə adlı tarixi mahal (Ərdəbilin Şm.-q.-ində Qarasu çayı hövzəsində) mövcuddur. Şirvanda yaşayan ərşəlilərin həmin tarixi mahaldan köçüb gəlmələri güman edilir.

Ərtəpə bax: Artəpə.

Ərus *oyk, sadə.* Yardımlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrin II yarısına aid mənbələrdə Lənkəran qəzasında *ərus* tayfasının yaşadığı göstərilir. Həmin tayfanın adı qırpaqların arasında *orus* (uruz) şəklində çəkilir. Tədqiqatçılar Dədə Qorqud dastanlarının baş qəhrəmanlarından biri olan Aruz qocanı *ərus* tayfasından hesab edirlər.

Ərziküş *oyk, sadə.* Siyəzən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Ərzikuş variantında da qeydə alınmışdır. Kəndi XIX əsrin əvvəllərində Kölmə Quşçu kəndindən köçmüş ailələr özlərinə məxsus Ərsəküş adlı torpaq sahəsində salmışlar. Yerli əhalinin məlumatına görə, *Ərsəküş* "gəlin öldürülən yer" mənasındadır. Əslində, oykonom *ərz* (yer, məkan) və *küş* (yaxın) komponentlərindən ibarət olub, "yaxın yer" mənasındadır.

Ərziküş *hidr., sadə.* Siyəzən r-nunda çay. Gilgil çayının sağ qoludur. Ərazisindən axdığı kəndin adındandır.

Əsəbkəf *or., mür.* Babək r-nunda dağ. Hün. 1661 m. Oronim Asəfkəhv adından təhrif olunmuşdur. Əsədkəf variantında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçıların fikrincə, *Asəf* (*ər.* "büt") və *kəf* (*ər.* *kəhv* "təbii mağara") sözlərindən yaranan toponim "büt mağarası" mənasını ifadə edir. Yerli əhali dağdakı mağaraya qədimdən ziyarətə gedir, qurbanlar kəsir. Dağdakı mağara ilə bağlı belə bir rəvayət vardır: Yunis peyğəmbərin dövründə üç nəfər müqəddəs şəxs bir itlə həmin mağaraya girmiş və orada ölmüşdür. Uzun müddətdən sonra dirilərək möcüzə sahibi olmuşdur. Digər rəvayətə görə, islamı qəbul etmiş təqib olunan bir qrup şəxs mağaraya girmiş, 300 il yuxuya getdikdən sonra ayılmışdır. Əslində, oronim ərəb dilindəki *əshab* (bir qrup adam) və *kəf* (mağara) komponentlərindən düzəlib, "mağara adamları" mənasındadır.

Əsədabad *oyk, mür.* Yardımlı r-nunun Yardımlı qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. XX əsrin əvvəllərində kəndin adı Əsədkənd variantında qeydə alınmışdır. Mənbələrdə XIX əsrin axırlarında burada Talış dağlarında

yaşamış pirembel/perimbel tayfasına mənsub bir tirənin məskunlaşması haqqında məlumat verilir. Oykonom bu tirənin başçısı *Əsədin* adı ilə adlandırılmışdır.

Əsədli *oyk., sadə*. 1. Cəlilabad r-nunun Ləkin i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin axırlarında şahsevənlərin *əsədli* tirəsi salmışdır; 2. Sabirabad r-nunun Qaralar i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Məmişlər (indiki Qaralar) kəndindən çıxmış *Əsəd* adlı şəxs və onun övladları saldıği üçün belə adlandırılmışdır.

Əsgərabad *oyk., mür.* Biləsuvar r-nunun Aşağı Cürəli i.ə.v.-də kənd. Bolqar çayının sahilində, Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi 1920-ci ildə Cənubi Azərb.-dan gəlmiş bir qrup ailənin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Güman edilir ki, bu ailələrin başçısı *Əsgər* adlı şəxs olmuşdur.

Əsgəran *oyk., sadə*. Xocalı r-nunda şəhər. Qarqar çayının sahilində, Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Toponim XVIII əsrdə Qarabağ xanlarından birinin (Pənahəli xan və ya Mehrəli xan) tikdirdiyi Əsgəran qalasının adındandır. Qala keçmişdə Əsgəran adlanan yerdə tikilmişdir. Yer in adı isə qədim mənbələrdən məlum olan *əski* (köhnə, qədim) və *Aran* (Arran toponimi) komponentlərindən ibarət olub, "köhnə Aran, qədim Aran" deməkdir. "Alban tarixi" əsərində bu yer in adı Mets Aran (Böyük Aran) kimi çəkilir.

Əsgərbatan nohur *hidr., mür.* Abşerondakı Ataçayın mənbəyi. Hidronim baş vermiş hadisə ilə əlaqədar adlandırılıb.

Əsgərbəyli *oyk., düz.* Sabirabad r-nunun Qasımbəyli i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə *Əsgərbəy* adlı şəxsə mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Əsgülüm *or., mür.* Zəngilan r-nunda dağ. Beşdəli kəndinin şm-ında, Oxcu çayının sahilindədir. El arasında Ərzirum dağı da adlanır. Bəzi tədqiqatçılara görə, toponim Azərb. dilindəki *əski* (qədim, köhnə) və *ulum/ulam* (keçid) sözlərindən ibarət olub, "köhnə keçid" mənasındadır.

Əski İqriğ *oyk., mür.* Quba r-nunun Quba şəhər i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Oykonom *əski* (köhnə, qədim) və *İqriğ* (kənd adı) komponentlərindən düzəlib "köhnə İqriğ kəndi" deməkdir.

Əskipara *oyk., sadə*. Tərtər r-nunun Qaraağacı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir, Keçmiş adı Əskiparalı olmuşdur. XIX əsrdə bu kənd Birinci Əskiparalı və İkinci Əskiparalı adlı iki hissədən ibarət idi. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini Qazax r-nunun Əskipara kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar.

Əskipara *hidr., sadə*. Qazax r-nu ərazisində çay. Coğaz çayının (Ağstafa çayı hövzəsi) sol qoludur. Quqares çökəkliyinin yamacından (1850 m. hündürlükdən) başlanır. Hidronim Əskipara adlı yaşayış məntəqəsinin adından alınmışdır. Hal-hazırda Aşağı Əskipara və Yuxarı Əskipara adlı iki kənddən

ibarət olan qədim Əskipara kəndinin ərazisində XIV əsrə aid şəhər və ikicərgəli qala divarının xarabalıqları var. Tədqiqatçılara görə, Qafqaz Albaniyasının qədim Xalxal şəhəri burada olmuşdur. Toponim *aski* (köhnə, qədim) və *para* (hissə, kənd) komponentlərindən düzəlib, "köhnə kənd" mənasındadır.

Əspərəsti bax: Asparosti.

Əsrik *hidr., sadə.* Tovuz r-nu ərazisində çay. Axınca çayının qoludur. Mənbəyini Şahdağı silsiləsinin c. yamacından (1750 m. hündürlükdən) alır. Çaydan suvarma və dəyirmanların hərəkətə gətirilməsi üçün istifadə olunur. *Əsrik* qədim türk dillərində "coşqun, kükrəyən; sərxoş" mənalarında olub, çayın sürətli axımını əks etdirir.

Əsrik *oyk, sadə.* Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. XX əsrin əvvəllərində r-nun ərazisində Böyük Əsrik və Kiçik Əsrik adlı iki kənd qeydə alınmışdır. Yerli əhəlinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini keçmişdə Tovuz r-nunun Əsrik Cırdaxan kəndindən köçüb gəlmiş dörd ailə salmışdır.

Əsrik Cırdaxan *oyk, mür.* Tovuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Əsrik çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Oykonom "Əsrik çayı kənarındaki Cırdaxan kəndi" mənasındadır.

Əşlə bax: Eşlə.

Ətcələr *oyk, sadə.* 1. Cəlilabad r-nunun Qülməmmədli i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir; 2. Masallı r-nunun Şərəfə i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır; 3. Sabirabad r-nunun Haşımxanlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Abdulyan kəndindən çıxmış bir qrup ailənin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Tədqiqatçıların fikrincə, oykonim Azərb. ərazisində yaşamış *atçılar* adlı tayfanın adının təhrif formasıdır. Etnotoponimdir.

Ətyeməzli bax: Atyeməzli.

Əvəcük *oyk, düz.* Qusar r-nunun Köhnə Xudat i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Tədqiqatçıların fikrincə, toponim *ova* (türk dillərində "düzən") və *-cıq* kiçiltmə bildirən şək.-dən ibarət olub "kiçik düzən yer" mənasındadır. Kəndin adının *əvəyivə* tayfa adına *-cük* şək.-sini artırmaqla yarandığını da ehtimal etmək olar.

Əvcədulan *oyk, mür.* Yardımlı r-nunun Vərgədüz i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom moңqol işğalları dövründə (XIII əsr) Azərb.-na köçürülmüş türkdilli *dolon* tayfasının adı ilə bağlıdır. Oykonomin birinci komponenti *əvçə* Lənkəran zonasında "ailə, qohum, nəsil" mənasında işlənən *əvləd* sözündəndir. Beləliklə, Əvcədulan "dolonlar, dolon nəsli" deməkdir.

Əvcədulan *hidr., sadə.* Yardımlı r-nu ərazisində göl. Eyniadlı kəndin ərazisində yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Əvəyil *or., mür.* Lerik r-nunda dağ. Azərb. dilinin dialektlərində *əvə* "şiş, yumru" və *yil/il* "tira" mənalarında işlənir. Oronim "başı Şiş, yumru dağ tirəsi" deməkdir.

Əvilə *oyk, sadə.* Lerik r-nunun Livədirqə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, oykonim talış. "qıjı" və ya "ayıdöşəyi" bitkisinin adı olan *əvilə* sözündəndir. Tədqiqatçıların fikrincə, *əvilə* talış dilində "toplu, çoxluq, cəmlik" mənalarını bildirir.

Əyərək *oyk, sadə.* Laçın r-nunun Köhnəkənd i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. Əyrik, Əkərək, Aqaraq, Akarak variantlarında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçıların fikrincə, oykonim mənşəcə şumer dilinə aid olan *aqar/akar* (əkin yeri, əkilən sahə) sözü ilə bağlı olub, "sahibkar mülkü", "sahibkar təsənnüfatı" mənasındadır.

Əyin *oyk, sadə.* Qubadlı r-nunun Çardaxlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. R-nun ərazisindəki Səngər dağı keçmişdə Əyin dağı adlanırdı. Dağ öz adını buradakı bulağın adından almışdır. Əyin sözü *eyn* (ər. "göz, bulaq, çeşmə") sözünün təhrif olunmuş formasıdır. Yaşayış məntəqəsi keçmiş Hacılı kəndindən köçmüş ailələrin Əyin dağının ətəyində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır,

Əylis *hidr., sadə.* Ordubad r-nu ərazisində çay. Arazın sol qoludur. Mənbəyini Zəngəzur silsiləsinin c.-q. yamacından (Dabaxlı-dağdan 3100 m. yüksəklikdən) alır. Çayda güclü sel hadisələri baş verir. Hidronim *Əylis* adlı qədim yaşayış məntəqəsinin (indiki Aşağı Əylis və Yuxarı Əylis) adından yaranmışdır.

Əyricə *oyk, düz.* Bərdə r-nunun Yeni Əyricə i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayının sahilində, Qarabağ düzündədir. Əsli Ayricadır. Kəndin ərazisi Ağdam r-nunun Xıdırlı kəndinə məxsus əkin yeri olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi həmin kənddən çıxmış ailələrin ayrılaraq əkin yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. *Ayrica* "kənddən ayrılmış, xüsusi icma təşkil etmiş" deməkdir.

Əyriçalaşor *hidr., mür.* Abşeron yarımadasının q. hissəsində şor sulu göl. Xırdalan qəsəbəsinin q.-indədir. Əyri formalı çalada (çökəklikdə) yerləşdiyi üçün göl belə adlandırılmışdır. *Şor* komponenti Abşeron göllərinin adları üçün xarakterik olub, "göl" mənasındadır.

Əyriçay *hidr., mür.* 1. Oğuz, Şəki və Qax r-nları ərazisində çay. Qanıx çayının sol qoludur. Yuxarı hissəsində Daşağıl adlanır. Böyük Qafqazın c. yamaclarından axan Kiş, Murdal, Şin, Küngüt və s. dağ çayları bu çaya tökülür. İlk dəfə VII əsrə aid mənbələrdə Kri adı ilə qeydə alınmışdır; 2. İsmayılı r-nunda çay. Göyçay çayının sol qoludur. Mənbəyini Baş Qafqaz silsiləsinin c. ətəyindən (720 m. yüksəklikdən) alır. Hidronimlər çayların əyri formada qərbə tərəf axması ilə bağlı olaraq yaranmışdır.

Əyridağ *or., mür.* Ordubad r-nunda dağ. Relyef quruluşuna görə adlandırılıb.

Əyridərə *oyk., sadə.* Gədəbəy r-nunun Hacılar i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Hacimirzələr olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi *Əyridərə* adlı yerdə Məşədi Mamay Hacı Mirzə oğlu tərəfindən salınmışdır.

Əyriğünəy *or., sadə.* Şəki r-nu ərazisində dağ silsiləsi. R-nun şm.-ından c.-a doğru uzanır. Hün. 1658-2066 m. Dağ silsiləsi öz sahəsindəki *Əyriğünəy* adlı yerin adı ilə adlandırılmışdır. Oronim *Əyri* və *günəy* (gün düşən tərəf) sözlərindən düzəlib.

Əyrik *bax: Əyərək.*

Əyriqaya *or., mür.* Şəmki r-nunda dağ. Oronim quruluşuna görə adlandırılmışdır.

Əyritala *oyk., mür.* Balakən r-nunun Həniyə i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin sonlarında Əyriçayın sahilində yerləşən talada salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Əyriyaylaq *or., mür.* İsmayılı r-nunda sıra dağlar. Baş Qafqaz silsiləsindən ayrılıb Göyçay və Pirsaat çaylarının suayrıcını təşkil edir. Ən yüksək zirvələri Qovdağ (2435 m.) və Əyriyaylaqdır (2285 m.). Oronim relyef cəhətdən təyin olunur.

Əyriyəng *oyk., mür.* Gədəbəy r-nunun İnkəboğan i.ə.v.-də kənd. Şahdağ silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, kənd uçmuş, zəng qülləsi əyilmiş köhnə *vəngin (kilsənin)* yaxınlığında salındığına görə belə adlandırılmışdır.

Əyryubbəyli *oyk., sadə.* İsmayılı r-nunun Qubaxəlilli i.ə.v.-də kənd. Gəncə yaylasının c.-q. ətəyindədir. Keçmiş adı Bədəlli olmuşdur. Yerli məlumata görə, *bədəlli* nəslinə mənsub ailələr *Əyryubbəy* adlı şəxsin rəiyyəti olduğundan kənd sonralar belə adlandırılmışdır.

Əzgilli *oyk, düz.* 1. Xanlar r-nunun Toğanalı i.ə.v.-də kənd. Kürəkçayın sahilində, Murovdağ silsiləsinin yamacındadır; 2. Zaqatala r-nunun Əli Bayramlı i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Yerli məlumata görə, oykonimlər bu kəndlərin ərazisində *əzgil* ağacının çox olması ilə bağlı yaranmışdır. Tədqiqatçılar belə güman edirlər ki, toponim erkən orta əsrlərdə qədim bulqar tayfa birliyinə daxil olan türkdilli *eskil/əşkil* tayfasının adı ilə bağlıdır.

Əzgilli burun *or., mür.* Kəlbəcər r-nunda dağ. Fitonimik oronimdir.

Əzgilli dağ *or., mür.* Qubadlı, Qəbələ Laçın, Xocavənd r-nlarında dağ. Fitonimik oronimdir.

Əzgilli dərə *or., mür.* Ağsu, Qəbələ, Gədəbəy, Tovuz, Şəmki, Şuşa r-nlarında dərə. Fitonimik oronimdir.

Əzgilli dərə boğazı *or., mür.* Gədəbəy r-nunda dağ. Fitonimik oronimdir. Oronim "Əzgilli dərə keçidi" mənasındadır.

Əzgilli düz *or., mür.* Qubadlı r-nunun Göyərçik kəndi ərazisində düz. Fitonimik oronimdir.

Əzgili təpə *or., mür.* Qəbələ r-nunun Nic kəndi ərazisində yüksəklik. Fitonimik oronimdir.

Əzizabad *oyk, mür.* Masallı r-nunun Qodman i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Oykonim *Əziz* (ş.a.) və *abad* (kənd) komponentlərindən düzəlib, "Əzizə məxsus kənd" mənasındadır.

Əzizbəyli *oyk, sadə.* Qazax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ağstafa çayının sol sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Kənd *Məşədi Əzizbəyovun* şərəfinə adlandırılmışdır.

Əzizbəyov *oyk, sadə.* 1. Goranboy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmiş adı Böyük Dəliməmmədli olmuşdur; 2. Xanlar r-nunun Yeni Əli Bayramlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmiş adı Hacıməlik olmuşdur; 3. Şahbuz r-nunun Sələsüz i.ə.v.-də kənd. Naxçıvan çayının sahilində, dağ yamacındadır. Keçmiş adı Daylaqlı olmuşdur. Yaşayış məntəqələri *Məşədi Əzizbəyovun* şərəfinə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Əznəbürd *oyk, mür.* Babək r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzənlikdədir. Əznəbird variantında da qeydə alınmışdır. Oykonim *əznə/azna* (türk dillərində "dar keçid") və *bürd/bird* (er. "qala") komponentlərindən düzəlib, eyniadlı qala xarabalığının adıdır.

Ff

Fadıllı *oyk, sadə*. Xanlar r-nunun Lahıc i.ə.v.-də kənd. Pand silsiləsinin yamacındadır. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsinin əsasını *fadılı* nəslinə mənsub ailələr qoymuşlar. Oykönim 1917-ci ildə Fatılı variantında qeydə alınmışdır. Krımın Kuybışev r-nunda iki Fatı Sala yaşayış məntəqəsi var.

Faxralı *oyk, sadə*. Goranboy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Mənbələrin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini XVIII əsrdə baş vermiş siyasi hadisələrlə əlaqədar Gürcüstanın Borçalı mahalındakı *Faxralı* kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Köçüb gələnlər köhnə yaşayış məntəqəsinin adını məskunlaşdıqları yeni kəndə vermişlər. Azərb. dilinin dialektlərində faxralı "ağıllı, bilikli, savadlı" deməkdir.

Faldar *hidr., sadə*. Zaqatala r-nunda çay. Tala çayından ayrılıb sol tərəfdən Qarıx çayına tökülür. Suvarma üçün istifadə edilir. Çay ərazisindən axdığı *Faldarlı* kəndinin adını daşıyır. Kəlbəcər r-nunda da eyniadlı çay qeydə alınmışdır.

Faldarlı *oyk, sadə*. Zaqatala r-nunun Qandax i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Müxtəlif illərdə gah Faldar, gah da Faldarlı variantında qeydə alınmış bu oykonim, tədqiqatçıların ehtimalına görə, *faldarlı* adlı nəslin burada məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Farmaçtəpə *or., mür*. Laçın r-nu ərazisində, Qarabağ yaylasında dağ. İldırımsu (Hocazsu çayının qolu) və Minkənd (Zabux) çaylarının suayrıcısıdır. Hün. 2330 m. Yay otlığıdır. Yerli əhali bu dağı Fərməştəpə adlandırır. Dağın zirvəsi *fərməşə* (*məfrəş, döşənəcək*) oxşadığı üçün belə adlandırılmışdır.

Farux *oyk, sadə*. Xocalı r-nunda kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsinin əsasını *Farux* adlı şəxs qoyduğu üçün belə adlandırılması ehtimal edilir. Kəndin yaxınlığında Farux gölü və Farux yeri adlı obyektlər də qeydə alınmışdır. Oykönim 1907-ci və 1918-ci illərdə fəaliyyət göstərmiş müxtəlif millətlərin zəhmətkeşləri arasında beynəlmillətçiliyi möhkəmləndirmək məqsədi güdən *Faruq* (hərfi mənası "Ədalət tərəfdarı") sosial-demokrat qrupunun adı ilə də bağlı ola bilər.

Fatmabil *hidr., mür*. Abşeronda göl. Hidronim Abşerondakı *Fatmayı* kəndinin adından və *bil* ("çuxur" burada "kiçik göl" mənasındadır) komponentlərindən düzəlib, "Fatmayı gölü" deməkdir.

Fatmayı *oyk, sadə*. Abşeron r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Abşeron yarımadasındadır. Bəzi mənbələrdə yaşayış məntəqəsinin XVIII əsrdə Salyan hakiminin dul qalmış qadını *Fatma xanımın* tabeliyində olan ailələr tərəfindən salındığı üçün belə adlandırılması fikri irəli sürülür. Oykönimin Səfəvilər dövründə şiəliyin geniş yayılması ilə bağlı yaranması da mümkündür. Məlumdur ki, ərəb xəlifələri sülaləsindən biri islam dininin şiə məzhəbindən olan və Məhəmməd peyğəmbərin qızı, İmam Əlinin arvadı Fatimənin nəslindən hesab

edilən *Fatimilər* idi. İmam Əlini özlərinə rəhbər tutan qızılbaşların dövründə belə toponimlərin yaranması mümkündür. Kəndin ərazisində XVIII əsrə aid Hacı Heybət məscidinin olması da bu versiyanın mümkünlüyünü təsdiqləyir. Krımın Baydar vadisində Fatmakoba adlı mağara düşərgəsi qeydə alınmışdır.

Fazil *oyk, sadə*. Şəki r-nunun Aşağı Küngüt i.ə.v.-də kənd. Əyriçayın sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonom 1917-ci ildə Fazilli, 1933-cü ildə isə Fazilkənt variantında qeydə alınmışdır. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, yaşayış məntəqəsinin əsasını *Fazil* adlı şəxs qoyduğuna görə kənd onun adını daşıyır.

Fəxrəküş *hidr., sadə*. Şamaxı r-nu ərazisində göl. Saqiyan kəndi yaxınlığında yerləşdiyi üçün Saqiyan gölü də adlanır. 730 m. hündürlükdə yerləşir. Şirin sulu, axarsız kiçik göldür. Mal-qaranı suvarmaq üçün istifadə edilir. Vaxtilə bu gölün kənarında Fəxrəküş adlı köç olmuş, sonralar dağıdılmışdır (1917-ci ilin məlumatına görə). Göl həmin köçün adını daşıyır. Coğrafi ad *Fəxri* (fəxrəli) və *küş* (bir hissə, parça) komponentlərindən düzəlib, "fəxrəliyə bir hissəsi" deməkdir.

Fərəc *oyk., sadə*. Qubadlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Əsl adı Fərəcandır. Keçmiş adı Sarallı Fərəc olmuşdur. Kənd sarallı tayfasının qışlaq yerində *fərəc* nəslinə mənsub ailələr tərəfindən salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Fərəcan *oyk., düz*. Laçın r-nunun Aşağı Fərəcan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Tədqiqatçıların məlumatına görə, kənd keçmişdə Fərəc adlanmışdır və Səfiyan kəndindən Fərəc adlı bir şəxsin yaxın adamları ilə köçüb məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Sonralar *Fərəc* şəxs adının sonuna cəmlik bildirən *-an* şəkl.-si əlavə olunmuşdur. Oykonom "fərəclər" və ya "Fərəc yeri" mənasındadır.

Fərəcullah *oyk, düz*. Cəlilabad r-nunun Cəngan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmişdə Lənkəran qəzasında maldarlıqla məşğul olmuş pirembe tayfasının 5-ci qoluna məxsus yeddi ailənin başçısı sahibkar *Fərəculla* olmuşdur. XIX əsrin axırlarında həmin ailələrin oturaqlaşması nəticəsində yaranmış yaşayış məntəqəsi Fərəcullanın adı ilə adlandırılmışdır.

Fərəhli *oyk, sadə*. Qazax r-nunun Alpout i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin II yarısında r-nun Ağköynək kəndindən köçüb gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Bəzi tədqiqatçılar oykonomun əslinin Fəxrəli olduğunu güman edirlər. XX əsrin əvvəllərində Qazax qəzasında Fəxrəli adlı qışlaq və Fərəhli adlı kənd qeydə alındığından bunlar ayrı-ayrı toponimlərdir. Türk dillərində *fərəhli* sözü "genişlik, açıq yer" mənasında işlənir. 1917-ci ildə Cavanşir qəzasında Fərəhəqanlı adlı yaşayış məntəqəsi də qeydə alınmışdır.

Fərraş *oyk, sadə*. Laçın r-nunun Vaqazin i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Zəngəzur qəzasında maldarlıqla

məşğul olmuş sarallı tayfasına məxsus ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Tədqiqatçılar bu oykonimi *Fərraş* şəxs adı və ya orta əsrlərdə saray xidmətçisi vəzifəsi ilə əlaqələndirirlər. Əslində, *faraş* sözü Azərbaycan dilinin qərb qrupu dialektlərində heyvanlara və bitkilərə aid olub "tez böyüyən, iriləşən, vaxtından əvvəl yetişən" mənasında işlənir.

Fərraş *hidr., sadə*. Laçın və Kəlbəcər r-nları ərazisində çay. Adını ərazisindən axdığı eyniadlı yaşayış məntəqəsindən almışdır.

Fərzəli *oyk., sadə*. Gədəbəy r-nunun Arabaçı i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini Qarabağdan gəlmiş *Fərzəli* adlı şəxs saldığına görə kənd onun adı ilə adlandırılmışdır. 1917-ci ildə Cavanşir qəzasında Fərzəlibəyli (1933-cü ildə Bərdə r-nunda Fərzəllilər), Qazax qəzasında Fərzəli, (1933-cü ildə Şəmkir r-nunda Fərzah Quşçu) kəndləri də qeydə alınmışdır. Oykonim Xələc tayfalarının bir tirəsi olan *fərzəllilərin* adını əks etdirir. Etnotoponimdir.

Fərzəli *oyk., sadə*. Cəlilabad r-nunun Astanlı i.ə.v.-d kənd. Fərzəli çayının sahilində, düzənlikdədir. Tam adı Kərbəlayı Fərzəli olmuşdur. Yerli əhalinin məlumatına görə, *Kərbəlayı Fərzəli* həmin kənddə məskunlaşmış maldar ailələrin başçısının adı olmuşdur. XIX əsrin axırlarında həmin ailələrin qışlaq yerində oturaqlaşması nəticəsində yaranmış yaşayış məntəqəsi Fərzəlinin adı ilə adlandırılmışdır. Oykonim 1917-ci ildə Fərzəli variantında da qeydə alınmışdır. Kəndin adı 2003-cü ildən Fərzəli kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Fərzəli *hidr., sadə*. 1. Bərdə r-nu ərazisində göl. Keçmiş Fərzəlibəyli kəndinin ərazisində yerləşdiyi üçün göl belə adlandırılmışdır; 2. Cəlilabad r-nunun Fərzəli kəndi ərazisində çay. Adını ərazisindən axdığı kənddən almışdır.

Fərzəlioba *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Köhnə Xudat i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. 1917-ci ildə Hacı Fərzəlioba variantında qeydə alınmışdır. Oykonim *Fərzəli* (ş.a.) və *oba* komponentlərindən düzəlib, "Fərzəlinin obası, Fərzəliyə məxsus oba" mənasındadır. Keçmiş oba sonralar daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir.

Fətəllilər *oyk, düz.* Kəlbəcər r-nunun Abdullauşağı i.ə.v.-də kənd. Moz çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Qaraçanlı olmuşdur. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini Laçın r-nunun Qaraçanlı kəndindən köçüb gəlmiş *Qara Fətəli* adlı bir şəxs saldığına görə belə adlanmışdır.

Fətəlikənd *oyk, mür.* Saatlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin sonlarında çarizmin köçürmə siyasəti nəticəsində rus kəndliləri *Severskoye* (şimali) adı ilə salmışdılar. 1977-ci ildən yazıçı-dramaturq *Mirzə Fətəli Axundovun* şərəfinə Fətəlikənd adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Fətəlipəyə *oyk, mür.* Laçın r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi *Fətəli* adlı şəxsə məxsus *pəyə* (tövlə) yerində

salındığı üçün belə adlandırılmışdır. "Fətəlinin pəyəsi, tövləsi" mənasındadır. Kənddə indiyə qədər əsas təsərrüfat heyvandarlıqdır.

Fətullaqışlaq *oyk, mür.* Cəlilabad r-nunun Şiləvəngə i.ə.v.-də kənd. 1917-ci ildə Fətullalı qışlağı adı ilə qeydə alınmışdır. *Fətullalı* XIX əsrdə talış zonasında yaşamış canşalı (cahanşahlı) tayfasının tirələrindən biri olmuş, kəndin ərazisi də həmin tirəyə mənsub qışlaq yeri imiş. Sonralar daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilən kənd köhnə adını saxlamışdır.

Fındığan *or., sadə.* Xızı r-nu ərazisində dağ. Dağ eyniadlı yaşayış məntəqəsinin ərazisində yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Fındığan *oyk, düz.* Xızı r-nunun Xızı i.ə.v.-də kənd. Ataçayın sahilində, dağətəyi ərazidədir. Tat dilində Fındığan kimi tələffüz edilir. *Oykomra findıq* (meyvə ağacı) və *-an* (cəmlük, çoxluq bildirən şəkl.) komponentlərindən düzəlib, "findıq ağacları çox olan yer, findıqlıq" deməkdir.

Fındıqlı *oyk., düz.* Zaqatala r-nunun Maqov i.ə.v.-də qəsəbə. Qala və Katex çayları sahilindədir. 1965-ci ildə təşkil olunmuş 1 nömrəli findıqçılıq sovxozu fəhlələri üçün salındığına görə belə adlandırılmışdır.

Fındıqlı *hidr., sadə.* Gədəbəy r-nu ərazisində çay. Babacan (Becan, Bacanka da adlanır) çayının qoludur. Ruslar tərəfindən qeydə alınarkən Funduqlu, Fundullu kimi də yazılmışdır. Çay həmin r-nun ərazisindəki findıqlı yeri adlı sahədən (Novosaratovka kəndi yaxınlığındadır) axdığı üçün belə adlandırılmışdır. XIX əsrdə çayın sahilində salınmış Novosaratovka yaşayış məntəqəsi də bir müddət Fındıqlı adı ilə tanınmışdır. Kəndin rus əhalisi bu yerə *Orexovaya qora* da deyir.

Fındıqlıqışlaq *oyk, mür.* Yardımlı r-nunda kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacında, Salavat çayı sahilindədir. Yaşayış məntəqəsi keçmişdə Fındıqlı adlanan qışlaq yerində salındığına görə belə adlandırılmışdır.

Fırıq *oyk, sadə.* Quba r-nunun Güləzi i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Afurca kəndindən çıxmış ailələrin indiki yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Tədqiqatçılara görə, oykonim er. "təriqət", "məzhəb", "kütlədən ayrılmış bir qrup" və ya "bölük" mənasında işlədilən *fəraq* sözü ilə bağlıdır. Fırıq variantında da qeydə alınmışdır. Əslində, oykonim RSDFP-nın Bakı Komitəsi yanında bolşeviklərin qabaqcıl dağistanlı fəhlələrlə birlikdə təşkil etdikləri *Faruq* (ədalət tərəfdarları) sosial-demokrat qrupunun (1907) adı ilə bağlıdır. Bu qrupa rəhbərlik edən Qazıməmməd Ağasıyevin və Müqtədir Aydınbəyovun adları da Azərb. toponimiyasında əks olunmuşdur.

Fıstıqlı *oyk, düz.* Qax r-nunun Qum i.ə.v.-də kənd. Qarıçayın sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. *Kənd fıstıq* ağacı çox olan ərazidə salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Filfilı *oyk., sadə.* Oğuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, keçmişdə zəlzələ nəticəsində

Qaladağ yaşayış məntəqəsi dağıldıqdan sonra əhali Filfili adlı yerə köçüb məskunlaşmış və sonralar burada yaranmış kənd də həmin yerin adı ilə adlandırılmışdır. Tədqiqatçıların fikrincə, oykonim *filfil* (udin dilində "yabam istiot") sözündən və -li mənsubiyyət şəkilçisindən ibarət olub, "istiotluq" mənasındadır.

Filfili *hidr., sadə*. Oğuz r-nu ərazisində çay. Türyançayın qoludur. Ağçay, Qalaçay, Xaçmaz çayı da adlanır. Çay öz adını yaxınlığındakı eyniadlı kəndin adından almışdır.

Filizçay *hidr., mür*. Balakən r-nu ərazisində çay. Balakən çayının qoludur. Keçmiş adı Qarabçay olmuşdur. Çayın hövzəsində zəngin *filiz yatağı* aşkar edildikdən sonra Filizçay adlandırılmışdır.

Fingə *oyk., düz*. Laçın r-nunun Təzəkənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Fingən variantında da qeydə alınmışdır. XIX əsrdə Fingə dağ və qışlaq adları kimi qeydə alınmışdır. Kənd eyniadlı dağın ətəyində salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Oykonimi bitki adı kimi də izah edirlər. Tədqiqatçıların bir qismi bu fikirdədir ki, oykonim kürd dilindəki *fin* (soyuq, sərin) və *gə/gah* (yer, məkan) komponentlərindən düzəlib, "soyuq yer, sərin yer" deməkdir.

Fioletovka *oyk., düz*. Biləsuvar r-nunun Biləsuvar qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsini XX əsrin əvvəllərində Rusiyanın mərkəzi quberniyalarından köçürülmüş rus ailələri salmışlar. İnciləbçi İ.T.Fioletovun (1883-1918) şərəfinə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Firuzabad *oyk., mür*. Xanlar r-nunun Quşqara i.ə.v.-də qəsəbə. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi qoyunçuluğun inkişafı ilə əlaqədar 1949-cu ildə yaranmışdır. Qəsəbəyə akademik Firuz Məlikovun (1902-65) adı verilmişdir. Memorial toponimdir.

Fitdağ *or., mür*. İsmayılı r-nu ərazisində dağ. Başqal kəndindən şm.-ş.-də yerləşir. Hün. 1810 m. Orta əsrlərdə Şirvanşahların yay iqamətgahı və sığınacağı olmuşdur. Dağın döşündə daşdan müdafiə səddi çəkilmişdir. Dağa qalxmaq üçün Haramçayın yatağından təqr. 1 km. piyada və ya atla qalxmaq lazımdır. Burada Qanlıqaya adlanan ərazidə Şirvan xanı Mustafa xanın (1791 - 1829) tikdirdiyi qalanın xarabalıqları var. Bəzi tədqiqatçılar oronimi İran mənşəli *pət* (qoruyan, müdafiə edən) sözü ilə bağlayırlar. Qalanın adının dağın adından olması da ehtimal edilir. Oronim *fit* (uğultu, fişiltı) və *dağ* (müsbət relyef forması) komponentlərindən düzəlib, "uğuldayan, fişildayan dağ" deməkdir.

Fiy or., sadə. Oğuz r-nu ərazisində dağ aşırımı. Azərb.-la Dağıstan arasındakı sərhəddə, Baş Qafqaz silsiləsindədir. Hün. 3156 m. Bu aşırımdan keçən yol Xalxal və Samur (Dağıstanda) çaylarının hövzələrini birləşdirir. Aşırım Dağıstanın Fuy kəndi istiqamətində olduğu üçün belə adlandırılmışdır. Avar dilində *puy* "üfürmə, üfülmə, boran, çovğun" deməkdir. Kəndin mövqeyi onun adı ilə uyğundur.

Fuqanlı *oyk, düz.* Cəbrayıl r-nunun Şükürbəyli i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Keçmiş adı İmambaği olmuşdur. Bəzən İmambaş variantında da qeydə alınmışdır. Yaşayış məntəqəsini alməmmədli, alıkeyxalı, rüstəmlilər və şammədli nəsilərinə mənsub ailələr salmışlar. Belə ehtimal edilir ki, Naxçıvanda XV əsrdən məlum olan *Fəqan* qalasından köçüb gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmış bu kəndin adı "Fəqan qalasından gələnlər" mənasındadır.

Füzuli *oyk, sadə.* 1. Azərb.-nın c.-ş.-ində İranla sərhəddə inzibati r-n. Mərkəzi Füzuli şəhəridir. R-nun ərazisi çay dərələri və yarpaqlardan, hündür hamarlanmış təpəliklərdən ibarətdir. Arazın sol qolları olan Köndələnçay, Quruçay, Qozluçay r-nun ərazisindən axır. R-nun keçmiş adı Qaryagin olmuşdur; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı inzibati r-nun mərkəzi. Köndələnçayın sahilində, Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Qədim adı Qarabulaq olmuşdur. XIX əsrin 30-cu illərində çar hökumətinin köçürmə siyasəti nəticəsində mərkəzi quberniyalardan köçüb gələn malakanlar Zəngəzur qəzasının Bazarçay kəndində yerləşmişdilər. Lakin çəyirtkə onların məhsullarını məhv etdiyi üçün sonralar kütləvi olaraq Cəbrayıl qəzasının Qarabulaq kəndi ərazisində məskunlaşdılar və yaşayış məntəqəsi Malakan adlandırıldı. 1905-ci ildə kəndə 1826-1828-ci illər Rusiya-İran müharibəsinin iştirakçısı, çar ordusu polkovniki Qaryaginın adı verilmişdir. 1959-cu ildən Məhəmməd Füzulinin (1494-1556) şərəfinə Füzuli adlandırıldı; 3. Xanlar r-nunun Kolayır i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Sovet hakimiyyəti illərində bir müddət inqilabçı B.Sərdarovun adı ilə Sərdarabad, sonralar M.Füzulinin şərəfinə Füzuli adlandırılmışdır; 4. Şəmkir r-nunun Təzəkənd i.ə.v.-də qəsəbə. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmiş adı Əzizbəyov adına sovxozun 2 nömrəli malikanəsi olmuşdur. Yerli əhali arasında İkinci şöbə də adlanırdı. Yaşayış məntəqəsini 1925-ci ildə həmin r-nun Qaracəmirli kəndindən və Cənubi Azərb.-dan gəlmiş ailələr salmışlar. 1965-ci ildə M.Füzulinin adı ilə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Gg

Gaftoni bax: Haftoni.

Gamışdağ bax: Camışdağ.

Gamışovan *hidr., mür.* Lənkəran r-nunda şirin sulu göl. Cil və Gamışovan adlanan iki hissədən ibarətdir. Qumbaşı çayı vasitəsilə Qızılağac körfəzi ilə birləşir. Ləgər, Sudaşaru və Boradigah çayları bu gölə tökülür. Göldə balıq yetişdirilir. Keçən əsrdə çay əkin sahəsini artırmaq məqsədilə gölün, demək olar ki, yarısı qurudulmuşdur. Hidronim "Camış gölü" mənasındadır.

Gargar *or., sadə.* Quba r-nu ərazisində dağ. Qnz kəndi yaxınlığında, Qudyal çayının sahilindədir. Dağın yolu 92 döngədən keçib gedir. Oronim qnz dilindəki *karkar* (döngə, dolama yol) sözündən olub, "dolama dağ yolu" mənasındadır.

Garsavan *oyk., mür.* Yardımlı r-nunun Kürəkçi i.ə.v.-də kənd. Ağdağyurdu dağının ətəyindədir. Yerli əhali kəndi Gərsəvə adlandırır. 1917-ci ildə də kənd Gərsava variantında qeydə alınmışdır. Belə ehtimal edilir ki, oykonim talış dilindəki *qərs* (əkin yeri) və *ava* ("oba" sözünün təhrif variantı) sözlərindən düzəlib, "əkin yeri yanında salınmış oba" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsinin adının etnotoponim kimi "gorus oba" mənasında olması da ehtimal edilir.

Gavahın *oyk, mür.* Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin adı 1992-ci ilədək Gavahan variantında qeydə alınmışdır. XIX əsrdə Şuşa qəzasında eyniadlı dağ və yaşayış məntəqəsi olmuşdur. Oykonim qədim türk dillərindəki *gav* (dağ yamacı, eniş, sürüşkən yer) və *ahın/axun* (yüksəklik, zirvə) komponentlərindən düzəlib, "dağ ətəyi" deməkdir.

Gavan *or., sadə.* Ordubad r-nu ərazisində dağ. Bilov kəndindən şm.-da yerləşir. Hün. 1716 m. Tədqiqatçılar dağın adını orada bitən *gəvən* bitkisinin adı ilə əlaqələndirirlər. Azərb. dilinin qərb qrupu dialektlərində *gavan sözü* "uçurum", "sıldırım yer" mənasında işlənir. Dağın mövqeyi bu mənə ilə uyğun gəlir.

Gavran *oyk, mür.* Yardımlı r-nunun Şiləvəngə i.ə.v.-də kənd. Moran və Perimbel dağlarının ətəyindədir. Oykonim müxtəlif illərdə Qovran (1917), Govxan (1933), Kavran (1979) variantlarında qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılara görə, kəndin adı İran dillərindəki *gav* (öküz, mal) və *ran* (mal-qara saxlanılan yer) sözlərindən düzəlib, "maldarların yeri" mənasını bildirir. Lakin ehtimal etmək olar ki, yaşayış məntəqəsi "atəşpərəstlər" mənasında olan *Govuran* adı ilə bağlıdır.

Gecəgözlü *oyk, sadə.* Füzuli r-nunun Aybasanlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Oykonim Qarabağda yaşamış cavansir tayfasına mənsub *gecəgözlü* tirəsinin adını əks etdirir. Etnotoponimdir.

Gecəzur *oyk., mür.* Şahbuz r-nunun Gömür i.ə.v.-də kənd. Təpəlikdədir. Tədqiqatçılara görə, kəndin adı *geca* (qaranlıq) və fars dilindəki *zur* (dərə) sözlərindən düzəlib, "qaranlıq dərə" mənasındadır. 2003-cü ildən kəndin adı Ağbulaq kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Gədəmiş *oyk., düz.* Daşkəsən r-nunun Zinzahal i.ə.v.-də kənd. Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumatlara görə, kəndi vaxtilə Qazax mahalından gəlmiş ailələr salmışlar. Ehtimala görə, oykonim "çılpaq təpəyə, gədiyə çevrilmiş yer" mənasındadır. 1992-ci ildən kəndin adı dəyişdirilərək Suqovuşan olmuşdur.

Gəndərə *oyk., sadə.* 1. İsmayılı r-nunun Həftəsov i.ə.v.-də kənd. Girdiman çayının sahilində, dağlıq ərazidədir. Girdiman çayının hövzəsi kəndin yerləşdiyi sahədə daha da genişləndiyi üçün çayın həmin hissəsi Gəndərə adlanır. Kəndin adı da buradandır; 2. Yardımlı r-nunun Astanlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə mövcud olmuş Çunduza kəndinin binə yeri olmuşdur. Sonralar binə tədricən kəndə çevrilmişdir. Kənd Gəndərə (geniş dərə) adlı yerdə yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Gəndərəçay *hidr., mür.* Daşkəsən r-nu ərazisində çay. Çay axdığı geniş çay dərəsinin adını daşıyır.

Genişkənd *oyk., mür.* Saatlı r-nunun Məmmədabad i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. 1964-cü ilədək Ağayevka adlanırdı. Oykonim *geniş* və *kənd* komponentlərindən düzəlib, "böyük, geniş ərazidə yerləşən kənd" mənasındadır.

Genlik *oyk., sadə.* Zəngilan r-nunun Zəngilan şəhər i.ə.v.-də kənd. Oxcu çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Kənd salındığı Genlik adlı yerin adını daşıyır. Oykonim "geniş yer" mənasındadır.

Gədəbəy *oyk., sadə.* 1. Azərb.-nin q.-ində inzibati r-n. Şahdağ silsiləsinin şm. Yamacında, Ermənistanla sərhəddədir. Mərkəzi Gədəbəy qəsəbəsidir. Səthi dağlıqdır. Ən hündür yeri c.-da Şahdağ silsiləsinin suayrıcında Qocadağ zirvəsidir (3317 m). R-nun ərazisində mis filizi yataqları var. Ərazisindən Şemkir, Zəyəm çayları axır; 2. Eyniadlı r-nun mərkəzi, ştq. Şahdağ silsiləsinin şm. ətəyində, 1460 m. yüksəklikdə, Mis çayının sahilində yerləşir. Yaxınlığındakı Mağara dağının ətəyindən XIX əsrdən mis filizi çıxarılır. İlk dəfə XIII əsrə aid mənbədə, qədim erməni dilində Qetabak qalası şəklində qeydə alınmışdır. Həmin qalanın xarabalıqları indiki Gədəbəy yaxınlığındadır. Yaşayış məntəqəsi öz adını həmin qaladan almışdır. Toponim qədim türk dillərindəki *ket*, *gedik* (təpə) və *bək* (keşikçi, gözətçi) sözlərindən düzəlib, "müşahidə məntəqəsi", "keşikçi məntəqəsi" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi 1863-cü ildə Qazaxdan çıxmış ailələr tərəfindən salınmışdır.

Gədəbəy *hidr., sadə.* Gədəbəy r-nu ərazisində çay. Şemkir çayının sol qoludur. Mənbəyini Şahdağ silsiləsinin yamaclarından, 1770 m. yüksəklikdən alır. Çay adını eyniadlı yaşayış məntəqəsindən almışdır.

Gədəyli *bax:* Gidəyli.

Gədəzeyxur *oyk., mür.* Qusar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində Məhənəmkənddən çıxmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom *gədə* (çubuqdan hörülmüş alaçıq) və ləzgi dilindəki *zeyxur* (yeni kənd, təzə kənd) komponentlərindən düzəlib, "çubuqdan hörülmüş alaçıqları olan yeni kənd" mənasındadır. R-nun ərazisində Çubuqlu adlı kənd də var.

Gədi *or., sadə.* Abşeron r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin zirvələrindən biridir. Hün. 1223 m. Dağ adını yaxınlığında mövcud olmuş eyniadlı yaşayış məntəqəsindən almışdır. Ehtimal ki, kəndin adı Giyodi olmuş, tədricən indiki şəkildə tələffüz edilmişdir. Oykonom tat dilindəki *giyo* (ot, çəmən) və *di* (kənd) sözlərindən düzəlib, "çəmənli kənd" mənasındadır.

Gədik *oyk., sadə.* Quba r-nunun Vəlvələ i.ə.v.-də kənd. Gədik çayının (Vəlvələ çayının qolu) sahilində, dağətəyi düzənlikdədir. Keçmiş adı Gədik Seyidlər olmuşdur. Sonralar oykonimin ikinci komponenti ixtisara uğramışdır. Toponimik termin kimi *gədik* türk dillərində, o cümlədən Azərb. dilində "hündür dağ, dağ keçidi, aşırım" deməkdir. Kənd belə bir coğrafi mövqedə yerləşdiyi üçün Gədik adlandırılmışdır. Oykonom "gədikdə yerləşən Seyidlər kəndi" mənasındadır.

Gədikdağ *or., mür.* Zəngəzur silsiləsində, Şahbuz r-nu ilə Ermənistanın sərhədində aşırım. Hün. 2700 m. Oronim *gədik* və *dağ* komponentlərindən ibarət olub, "belində keçid, aşırım olan dağ" deməkdir.

Gədikdəre *hidr., mür.* Yardımlı r-nu ərazisində çay. Çayın mənbəyi gədikdən alındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Gədikqışlaq *oyk., mür.* Quba r-nunun Vəlvələ i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi Gədik kəndinə məxsus qışlaq yerində salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Oykonom "Gədik kəndinin qışlağı" mənasındadır.

Gəgəli *oyk., sadə.* Ağsu r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ləngəbiz silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhali arasında Gəyəli kimi tələffüz olunur. Göyəli variantında da qeydə alınmışdır. Keçmişdə yayı Dağlıq Şirvanda, qışı isə bu kəndin ərazisində keçirmiş *gəgəli* tayfasına mənsub ailələrin XIX əsrdə burada məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Əhalinin əsli Göylər kəndindəndir.

Gəgiran *oyk, düz.* Lənkəran r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Gəgirli variantında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçıların ehtimalına görə oykonim XIII əsrdə monqolların tərkibində Azərb.-na gəlmiş türk mənşəli *kukir* tayfasının adından və talış dilində cəmlük və məkan bildirən *-an* şəkilçisindən ibarət olub, "kukirlərin məskəni" mənasındadır. Etnotoponimdir. Talış dilində Qəqrən kimi tələffüz edilən oykonimi "əyri-üyrü yollar" mənasında da izah edirlər. Muğanda kəsilmiş ağacdan qalxan pöhrəyə də *gəgir* deyirlər. Güman ki, meşə zolağı ilə zəngin olan ərazidə yerləşən bu kənd kəsilmiş meşənin yerində salındığından belə adlandırılmışdır. *Gəgir* və *-an*

(burada yer) komponentlərindən düzəlmiş bu oykonim "kəsilmiş meşə yeri" mənasında da ola bilər.

Gəl *oyk., sadə*. Culfa r-nunun Kimə i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidir. XIX əsrə aid mənbələrdə Gal Caracur (Kiçik Gal), sonrakı ədəbiyyatlarda Qal, Hal kimi də qeydə alınmışdır. Azərb. dilinin dialektlərində *gəl, gal, qal, hal* sözlərinin hamısı qoyunçuluqla bağlı işlənilir. *Gəl* daşdan tikilmiş qoyun tövləsidir.

Gələbədın *oyk., mür.* Ağcabədi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Tədqiqatçılara görə, oykonim *qala* və *badiyə* (ər. "çöl, düzən") komponentlərindən ibarət "qala düzü" və ya *kəl* (əkindən sonra dincə qoyulmuş sahə) və *badiyə* komponentlərindən düzəlmiş "dincə qoyulmuş əkin sahəsi" mənasındadır. Oykonim Azərb. dilindəki *gələbə* (ağıl, tövlə, yataq) və *din* (düşərgə, yaylaq) komponentlərindən ibarət olub, "yatağı, tövləsi olan yaylaq" mənasında da ola bilər.

Gəlinqaya *or., mür.* 1. Daşkəsən r-nu ərazisində qaya; 2. Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ; 3. Laçın r-nu ərazisində dağ; 4. Şərur r-nu ərazisində dağ. Ermənistanla sərhəddədir. Hün. 2970 m. Salvartı dağının yaxınlığında, Salvartı gölünün ş.-ində günbəzvari dağdır. Qalınqaya variantında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılara görə, bu qayalar zahiri formasına görə gəlinə oxşadığından və ya keçmişdə bir gəlinin özünü bu qayadan atması ilə əlaqədar belə oronimlər yaranmışdır. Lakin Azərb.-da *gəlin/kəlin* buyuzlu qoyun növüdür. Uzaq keçmişdən bəri maldar ellərə yaylaq olmuş bu dağların həmin qoyun növünün adı ilə adlandırılması mümkündür.

Gəlinqaya *oyk., sadə*. Daşkəsən r-nunun Qabaqtəpə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidir. Kənd Gəlin qayasına adlı dağın yaxınlığında salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Gəlmə *oyk., sadə*. Zərdab r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarasu çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Keçmişdə Zərdab Gəlmə, Gəlməkənd də adlandırılmışdır. XIX əsrin ortalarında Zərdab kənd icmasından çıxmış rəncbər (cütçü, əkinçi) ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim "Zərdabdan gəlmə, Zərdabdan gələnlər" mənasındadır.

Gəmiqaya *or., mür.* Ordubad r-nu ərazisində dağ. Nəsirvaz kəndindən 7 km. şm.-ş.-dədir. Qədim zamanlardan Arazın sol sahilindəki düzən və dağətəyi ərazilərdə yaşamış tayfaların yaylaq yeri olmuşdur. 1968-ci ildə dağda e.ə. III-I minilliklərə aid qayaüstü rəsmlər aşkar olunmuşdur. Oronim Naxçıvan zonasında geniş yayılmış "Nuhun gəmisini" haqqındakı əfsanə ilə əlaqədar olaraq yaranmışdır.

Gəmir *or., sadə*. Oğuz r-nu ərazisində dağ aşırımı. Oğuz və Daşagıl çaylarının hövzələri arasındadır. Tədqiqatçılar oronimi türk dillərində "dağ başında dar yarıq, uçurum yeri" mənasında işlənen *kömir* sözü ilə

əlaqələndirirlər. Azərb.-nin şm. r-nlarında da *gəm* sözü "dar, kiçik" mənasında işlənir.

Gəncə *oyk., sadə*. 1. Azərb.-da şəhər. Kiçik Qafqazın şm.-ş. ətəyində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. 1804-cü ildə Gəncə rus qoşunları tərəfindən işğal edildikdən sonra şəhərin adı dəyişdirilərək çar I Aleksandrın arvadının şərəfinə Yelizavetpol (Yelizaveta şəhəri) adlandırılmışdı. Çar generalı P.D.Sisianov Gəncə adını işlədənlərə xüsusi cərimə kəsmişdi. 1918-ci ildə Azərbaycan Demokratik Respublikası dövründə şəhərin keçmiş adı Gəncə bərpa edilmişdi. 1935-ci ildə sovet partiya və dövlət xadimi S.M.Kirovun şərəfinə Kirovabad adlandırılmış, Azərb. Respublikası Ali Sovetinin 30 dekabr 1989-cu il fərmanı ilə şəhərin qədim adı yenidən bərpa edilmişdir. Azərb.-nin qədim şəhərlərindən biri olan Gəncənin adı orta əsr ərəb mənbələrində Cənzə, erməni mənbələrində Qandzak, gürcü mənbələrində Qandza kimi işlənmişdir. Gəncənin adı ilk dəfə 712/713-cü ildə kəsilmiş metal pul üzərində zərb edilmişdir. Mühüm ticarət-karvan yolu üzərində yerləşən Gəncə Bərdədən sonra Arranın ikinci şəhəri hesab olunurdu. X əsrin ortalarında Arranın paytaxtı Bərdədən Gəncəyə köçürülmüşdü. XVIII əsrin ortalarında şəhər Gəncə xanlığının mərkəzi olmuşdur. Gəncə toponiminin mənşəyi haqqında müxtəlif fikirlər mövcuddur. Tədqiqatçıların bir qismi toponimi pəhləvi dilində "xəzinə, məhsul saxlanılan yer" mənasında olan *kaznaka* sözü ilə, digər qismi isə dilimizdəki *gəncə* (genişlik) sözü ilə bağlayırlar. Son tədqiqatlara görə, Gəncə qədim türkdilli *gəncək* tayfasının adını əks etdirir. Gəncək tayfası haqqında ilk dəfə Mahmud Kaşğari (XI əsr) məlumat vermişdir. Bu tayfanın adı qırğızlarda *kenje*, türkmənlərdə *gəncik*, qazaxlarda *gəncə* şəklində əks olunur. Bu xalqların dillərində *gəncə* sözünün "yeni", "yenicə, yeni gələn" mənaları vardır. Orta Asiyada Gəncək şəhəri, Gəncəlu çayı, Gəncə çayı, Şimali Qafqazda Gəncəaul, Gürcüstanda Gənceti, Kabarda-Balkarda Gəncə çayı, Gəncə yaşayış məntəqəsi, Tacikistanda Gəncə, Qazaxistanda Kenje arık, Gəncə Kançay, Türkmənistanda Gəncə Qarabağ və s. bu etnonimin daha çox su obyektləri ilə bağlı olduğunu göstərir. Zəngilan r-nunun Rəzdərə kəndi yaxınlığında Gəncəbert adlı qala xarabalığı da mövcuddur. Gəncək tayfasının sakların tərkibində yaranmaları güman edilir. Gəncə-Qazax zonasının qədim adı da Sakasena olmuşdur; 2. Xanlar r-nunun Zurnabad i.ə.v.-də qəsəbə. Azbiokombinatın yanında salınmışdır. 1966-cı ildən Gəncə adlandırılmışdır. Qəsəbə adını yaxınlığından axan Gəncəçayın və qədim Gəncə şəhərinin adından almışdır. 2003-cü ildən qəsəbənin adı dəyişdirilərək Nizami olmuşdur.

Gəncəçay *hidr., mür.* Daşkəsən, Xanlar r-nları və Gəncə şəhəri ərazisində çay. Kürün sağ qoludur. Murovdağ silsiləsinin şm. yamacından (2814 m. hündürlükdən) başlanır. Mingəçevir su anbarına tökülür. Zivlən və Dəstəfur çayları Gəncəçayın qollarıdır. Çayın üzərində Zurnabad SES var. XIII əsrə aid mənbələrə əsasən Gəncəçayın qədim adı Daruran olmuşdur. Bu hidronimin bəzi

tədqiqatçılar İran dillərindəki *dərya* (çay) və *Arran* sözlərinin birləşməsi kimi "Arran çayı" mənasında olduğunu ehtimal edirlər. Hidronimin qədim türk dillərindəki "qəzəblənmiş, kükrəyən" mənalı *darılan* sözündən olduğunu da düşünmək olar. Müasir Azərb dilində həmin söz "darıxan, sıxılan" mənasında işlənməkdədir. Gəncəçayın adı qədim *gəncəklərin* adı ilə bağlıdır. Etnotoponimdir

Gəncəli *oyk., düz.* 1. Xaçmaz r-nunun Niyazoba i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında; 2. Salyan r-nunun Çuxanlı i.ə.v.-də kənd. Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Oykonom *Gəncə* (şəhər adı) və mənsubluq bildirən *-li* komponentlərindən düzəlib, "Gəncədən olanlar" mənasındadır. Yaşayış məntəqələrini Gəncə şəhərindən köçüb gəlmiş ailələr saldıqına görə belə adlandırılmışdır.

Gəncəli *hidr., sadə.* Lerik r-nu ərazisində çay. Lənkəran çayının sağ qoludur. Mənbəyini Kömürgöy dağının ş. yamacından (200 m. hündürlükdən) alır. Gəncəvü variantında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılar çayın adını ərəb dilindəki *kənisə* (atəşpərəst məbədi) və talış dilindəki *vü* (yer) sözləri ilə bağlayıb, "atəşpərəstlərin məbədi olan yer" kimi izah edirlər. Əslində, hidronim "gəncəklərin yeri" mənalı *Gəncəvü* adlı ərazinin adından yaranmışdır.

Gəncələr *oyk., sadə.* Quba r-nunun Hacıhüseynli i.ə.v.-də qəsəbə. Qusar maili düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi 1965-ci ildə Samur-Dəvəçi kanalının 2-ci məntəqəsi yanında, orada çalışan fəhlə və qulluqçular üçün salınmışdır. Qəsəbə kanalın çəkilişində əmək fəallığı göstərmiş Azərb. gənclərinin şərəfinə belə adlandırılmışdır.

Gəndəbil *oyk, sadə.* Zərdab r-nunun Şıxbağı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. XIX əsrin ortalarında Zərdab kəndindən çıxmış ailələrin Gəndəbil adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Gəndəbil eyni zamanda bu ərazidəki gölməçənin adıdır. Bu coğrafi ad *gənd* (fars. "pis qoxulu, iyli") və *bil* (bataqlıq, gölməçə) komponentlərindən düzəlib, "pis qoxulu gölməçə" deməkdir.

Gəndov *hidr., müir.* İsmayilli r-nunda min. bulaqlar. Gəndov kəndi yaxınlığında, Girdimançayın sağ sahilində yerləşir. Suyu soyuq və kükrüldüdür. Yerli əhali arasında Gəndob kimi tələffüz edilir. Hidronim fars dilindəki *gənd* (pis iyli, pis qoxulu) və *ov/ab* (su) sözlərindən düzəlib, "pis iyli su" deməkdir.

Gəndov *oyk, sadə.* 1. Dəvəçi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında; 2. Tədqiqatçılar kəndin adını gah yaxınlığındakı çayın suyunun yaratdığı pis qoxulu gölməçələrlə, gah da cod sulu, içməyə yararsız zəy acısı dadan bulağın suyu ilə bağlayırlar; 3. İsmayilli r-nunun Təzəkənd i.ə.v.-də kənd. Girdiman çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi yaxınlığındakı kükrüldü suyu olan Gəndov min. bulağının adı ilə adlandırılmışdır; 4. Lerik r-nunun Osyedərə i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin

ətəyindədir. Kənd öz adını yaxınlığındakı kükürd qoxulu bulaq suyundan almışdır.

Gəndu *hidr., mür.* Abşeronda çay. Hidronim tat dilindəki *gənd* (pis qoxulu, iylənmiş) və *-u* (ab sözünün yerli tələffüz forması) komponentlərindən düzəlib, "pis qoxulu su" deməkdir. Bu da çay suyunun ətrafda yaratdığı gəlməçələrlə bağlıdır.

Gənzə *hidr., sadə.* Ordubad r-nu ərazisində çay. Arazın sol qoludur. Mənbəyini Zəngəzur silsiləsinin c.-q. yamacından (2700 m. yüksəklikdən) alır. Çayda güclü sel hadisələri baş verir. Mənbələrdə Qanza variantında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılar hidronimi ərəb dilindəki *kənisə* (atəşpərəst məbədi, kilsə) sözünün təhrif olunmuş forması hesab edirlər. Hidronimin *Qanza* variantı isə qədim Azərb. dilində "coşan", "məcrasından çıxan, qəzəblənən" mənalarında işlənmişdir. Azərb. dilinin şimal qrupu dialektlərində *qanza* turşumuş qatığa deyirlər.

Gənzə *oyk, sadə.* 1. İsmayılı r-nunun Qoşakənd i.ə.v.-də kənd. Girdiman çayının sahilində, Çilbiki dağının c.-undadır. Kənd öz adını yaxınlığındakı Gənzədağın adından almışdır. Dağın başında qədim məbəd xarabalıqları qalmaqdadır. XIX əsrə aid mənbələrin məlumatına görə, r-nun ərazisindəki Ximran və Həftəsiab kəndləri yaxınlığında yanar odlar olmuş və əhali bu yerə sitayiş etmişdir. Tədqiqatçılar oykonimi ərəb dilindəki *kənisə* (atəşpərəst məbədi) sözünün təhrif olunmuş forması hesab edirlər; 2. Ordubad r-nunun Ordubad şəhər i.ə.v.-də kənd. Gənzə çayının sahilində, Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. Kənzə variantında da qeydə alınmışdır. Kəndin ərazisində qədim məbəd qalıqları var. Oykonimin məbəd qalıqları ilə bağlı yaranmış olması güman edilir.

Gənzək *hidr., düz.* Kür çayının qollarından biridir. "Kiçik Gənzə" mənasındadır. Qazax adı ilə də qeydə alınmışdır.

Gəray *oyk, sadə.* Quba r-nunun Alpan i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Keçmiş adı Girey olmuşdur. Keçən əsrin 20-ci illərinə qədərki ədəbiyyatlarda Gerey variantına da təsadüf olunur. Tədqiqatçılara görə, oykonim türk dillərindəki *girə* (əkilən, şumlanan yer) sözündəndir. Əslində, oykonim *gəraybəyli* nəslinin adını əks etdirir, etnotoponimdir.

Gəraybəyli *oyk, sadə.* İsmayılı r-nunun Qubaxəlilli i.ə.v.-də kənd. Qaraməryəm tirəsinin ətəyindədir. Digər adı Müskürlü olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi *gəraybəyli* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Gəraybəyililər Müskürlü kənd sakinlərinin təmsil olunduğu nəslin adıdır. Keçmiş Quba qəzasının dairələrindən biri də Müşkür adlanırdı və Qubadakı Gəray kəndi də bu dairəyə aid idi.

Gərçəbulaq *or., sadə.* Şəmkir r-nunun c.-unda dağ. Dağ Cəyir kəndindən ş.-də yerləşir. Hün. 1472 m. Gərçəbulaq variantında da qeydə alınmışdır. Dağ ətrafındakı eyniadlı bulağın adını daşıyır. Bulağın adı isə

Gər(cə) (cır tut ağacı) və *bulaq* (su obyektı) komponentlərindən düzəlib, "cır tut ağacı və ya cır tut meşəsi olan yerdəki bulaq" deməkdir.

Gərəkli *oyk, sadə*. Balakən r-nunun Qullar i.ə.v.-də kənd. Balakən çayının sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. 1992-ci ilədək kəndin adı Pəştbinə olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Dağıstandan gəlmiş *Gərəkxacı* adlı şəxs saldığına görə belə adlandırılmışdır. Hazırda kənddəki məhəllələrdən biri *gərəkxacılar* adlanır. Etnotoponimdir. Pəştbinə oykonimi isə vaxtilə burada olan poçt məntəqəsinin adıdır.

Gərənə *oyk, sadə*. Bərdə r-nunun Güloğlular i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Əsl adı Qaranüydür. Gərənə bu adın təhrif forması hesab olunur. Oykonim *qara* (burada "sıx" mənasındadır) və *nüy* (Azərbaycan dilinin dialektlərində "çaysahili meşəlik" deməkdir) sözlərindən düzəlib, "çaysahili sıx meşəlik" mənasındadır. XIX əsrin məlumatlarına görə, əkin və bağ üçün təmizlənmiş meşə yeri də yerli əhali arasında *nüy* adlanırdı.

Gərəgəzan *or., müir*. Qusar r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz və Yan silsiləsində, orta dağlıq qurşaqdadır. Bəzən Kərkəzan variantında da qeydə alınmışdır. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, oronim ləzgi dilindəki geger (vələmir) sözündəndir. Lakin dağın vələmir bitkisi ilə heç bir əlaqəsi ola bilməz. Oronim əslində, *gərə* (cərgə, sıra), *gəz* (gədiyin, dağ keçidinin on alçaq hissəsi) və *-an* (burada cəmlilik bildirir) komponentlərindən düzəlib, "alçaq keçidləri olan dağ silsiləsi" deməkdir.

Gərgər *oyk., sadə*. Gədəbəy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Orta dağlıq qurşaqdadır. XIX əsrdə Qarqar variantında da qeydə alınmışdır. Yaşayış məntəqəsinin eramızın əvvəllərində Qafqaz Albaniyasında yaşamış türkdilli *qarqar* tayfasının adı ilə bağlılığı ehtimal edilir.

Gərməçatax *hidr., müir*. Ermənistan ərazisindən başlayaraq Şahbuz və Naxçıvan r-nlarından axan çay. Cəhri çayının sol qoludur. Əsl adı Girməçataxdır. Hidronim *girmə* (çayın keçid yeri) və *çatax* (ikibaşlı, qoşa, bir-birinə bitişik) komponentlərindən düzəlib, "keçid yerində qoşalaşan çay" mənasındadır.

Gərməşöylü *oyk., düz*. Gədəbəy r-nunun Çay Rəsullu i.ə.v.-də kənd. Şahdağ silsiləsinin (Kiçik Qafqaz) şm. yamacındadır. Əsl adı Gərməşövlüdür. Yerli əhali arasında Gərməşöylü kimi tələffüz edilir. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndi Düzrəsullu kəndinin bünövrəsini qoymuş Rəsul adlı şəxsin oğlu Məşədi Nəbi salmışdır. Kənddəki nəsilərdən biri də rəsullu adlanır. Yaşayış məntəqəsi vaxtilə *gərməşov* ağacının çoxluq təşkil etdiyi sıx meşənin talasında salındığından belə adlandırılmışdır. Hazırda kəndin ərazisində tək-tək gərməşov ağacına təsadüf olunur. Tovuz r-nunda Gərməşöylü dağ, Gərməşövlü qobu oronimləri qeydə alınmışdır.

Gərmətük *oyk, müir*. Lənkəran r-nunun eyniadlı qəsəbə i.ə.v.-də ştq. Lənkəran çayının sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Oykonim yerli əhali tərəfindən Qamətük şəklində tələffüz edilir. Yaşayış məntəqəsinin adı talış

dilindəki *gərm* (isti) və *tük* (bıcaqlıq, çəltik əkilən yer) sözlərindən düzəlib (burada -ə bitişdirici saitdir), "isti yerdə çəltik sahəsi" deməkdir.

Gəvik *box*: Göyük.

Gəyan *or., düz.* Cəbrayıl r-nu ərazisində, Araz çayı sahilində düzənlik, Mül düzündən bir hissəsidir. Göyən çölü, Gəyən düzü də adlanır. Çölün q. hissəsi İncəçöl, ş. hissəsi isə Çaxmaqçöl adlanır. Bir fikrə görə, oykonimin əslisi Göyən olmuşdur. Kəndin ərazisi yazda və payızda göy otları zəngin olduğundan keçmişdə maldar tayfaların köç vaxtı dayanacaqları olmuşdur. Oronim *göy* ("yaşıl ot" mənasında) sözdən və məkan bildirən *-an* şəkilçisindən əmələ gəlib, "göy otlaq, göylük" mənasını bildirir. Başqa bir fikrə görə, *göyən* sözü coğrafi termin olub, "təpəliklərin üstündəki geniş sahə, çöl, düz" mənasındadır. Cənubi Azərb.-da da Göyən kəndi qeydə alınmışdır.

Gəyəçöl *oyk, sadə.* Masallı r-nunun Musaküçə i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsini təqr. XVIII əsrin ortalarında Ərkivan kəndindən çıxmış ailələr özlərinə məxsus otlaq sahəsində salmışlar. Kənd salındığı ərazinin adı ilə adlandırılmışdır. Oykonim *gəyə/gəyə* (etn.) və *çöl* (düz, otlaq sahəsi) komponentlərindən düzəlib, "gəyələrə məxsus otlaq sahəsi" deməkdir.

Gican *oyk, düz.* Qusar r-nunun Düztahir i.ə.v.-də kənd. Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Gecan variantında da qeydə alınmışdır. Oykonim *gic* (sərt tirə, dərin yarıq, burulğan) sözdən və *-an* (məkan bildirir) şəkl.-sindən ibarət olub, "sərt tirələrdən, dərin yarıqlardan ibarət yer" mənasındadır.

Gicəki *or., mür.* Bakı şəhəri, Qaradağ r-nunun q.-ində dağ. Qobustan ərazisindədir. Hün. 1050 m. Hicəki, Hicaki variantlarında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılara görə, oronim İran dillərinə məxsus *gic* (dəli), *-ə* (bitişdirici sait) və *ki/ku/kuh* (dağ) hissələrindən ibarət olub, "dəli dağ" deməkdir. Azərb. oronimiyasında *gicə* "dolanbac, burulğan" mənalarında işlənir. Dağın ərazisində eyniadlı palçıq vulkanı da vardır.

Gicəl *or., sadə.* Qax r-nu ərazisində dağ. İlisu kəndindən şm.-ş.-də, Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacındadır. Mün. 2680 m. Oronim Gicə variantında da qeydə alınmışdır. Yerli əhali arasında *gicəl* kəndalaş bitkisinə deyilir. Tədqiqatçılar oronimi bu sözlə əlaqələndirərək "kəndalaş bitən dağ" kimi izah edirlər.

Gidəyli *oyk, sadə.* İsmayıllı r-nunun Hacıhətəmli i.ə.v.-də kənd. Kəndin adı XIX əsrdə Haputlu Gidəyli kimi qeydə alınmışdır. Haputlu adlı kəndlərin əhalisi Quba qəzasından gəlmələrdir. Sonralar oykonimin birinci komponenti ixtisara uğramışdır. *Gidəyli* komponenti isə etnotoponimdir. Tədqiqatçılar göstərir ki, Orta Asiyanın ş.-ində qırğız bux qəbiləsində, həmçinin Altayda xəmçik tuva tayfası tərkibində *gedey* tayfa adına rast gəlinir.

Gigəlzirvə *or., mür.* Qax r-nu ərazisində dağ. Azərb. dilinin bir çox dialektlərində *gigəl (kükəf)* sözü "yaşillıq, otluq, alaqotu" mənasında işlənir. Oronim "zirvəsi otluq olan dağ" mənasındadır.

Gigidağ *or., mür.* Qobustanda palçıq vulkanı. Hün. 176 m. Qədim türk dillərində *gigil kiki* "uğultu, xırıltı" mənasında işlənmişdir. Dağın adı onun vulkan mənşəli olub, vaxtaşırı müəyyən səslər çıxarması ilə bağlıdır.

Gil *or., sadə.* Xəzər dənizində, Bakı arxipelaqında ada. Palçıq vulkanının püskürməsindən əmələ gəlmişdir. Gil Zirə, Süxtəki, Qlınıyanı (rus. "gil") adı ilə də qeydə alınmışdır. Ada gilli süxurlardan ibarət olduğundan belə adlandırılmışdır.

Gil Zirə bax: Gil adası.

Gilah *oyk, sadə.* Qusar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi ləzgilərin məskunlaşdığı kəndlərdəndir. Oykonom *gilək* etnoniminin bir qədər təhrifə uğramış formasıdır.

Gilahoba *oyk, mür.* Qusar r-nunun Gilah i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Kəndin ərazisi Gilah kəndinə məxsus oba yeri olmuşdur. Keçən əsrin 30-cu illərində Gilah kəndindən çıxmış bir qrup ailənin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Gilan *hidr., sadə.* Ordubad r-nunda çay. Arazın sol qoludur. Zəngəzur silsiləsinin c.-q. yamacı ilə axır. Əsl dağ çayıdır. Əsas qolu Parağadır. Mənbələrin məlumatına görə, Sasani şahı I Xosrov Ənuşirəvan (531-579) indiki Aşağı Aza, Yuxarı Aza və Dər kəndləri ərazisində İran Gilanından gətirilmiş əsirləri məskunlaşdırmışdı. Sonralar bu ərazidə (Ordubaddan 16-17 km. q.-də) Gilan şəhəri yaranmışdır. XIV əsrin sonunda Teymur Gilanı dağıtmış, I şah Abbas dövründə (1587-1629) isə şəhər tamamilə tənəzzülə uğramış, əhalisi Yuxarı Aza, Aşağı Aza və Dər ərazisinə köçmüşdü. Gilanın xarabalığı xalq arasında Xarabagilan adı ilə tanınır. Çayın adı da Gilan şəhərinin adı ilə bağlıdır. Gilançay variantında da qeydə alınmışdır. *Gilanlılar* və ya *giləklilər* İranda, Xəzər dənizinin c. sahillərində yaşayan xalqın adıdır.

Gilançay *oyk, sadə.* Ordubad r-nunun Parağa i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi adını ərazidəki Gilan çayının adından almışdır.

Gilar *oyk, sadə.* Yardımlı r-nunun Şəfəqli i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sol sahili ilə İran sərhədi arasında dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini irandilli *gil* tayfasına mənsub ailələr salmışlar. Oykonomimin tərkibindəki *-ar* cəmlik, nəslə mənsubiyyət bildirən sonluqdur. Etnotoponimdir. Qədim Volqa Bulqarıstanında XIII-XIV əsrlərdə Gilan şəhəri və gilan tayfası qeydə alınmışdır.

Gilədə *oyk, mür.* Lerik r-nunda köç yeri. Oykonom *gil* (gellər) və *dərə* (mənfi relyef forması) komponentlərindən düzəlib (-ə bitişdirici saittir), "gellərə məxsus dərə" deməkdir.

Giləpərqo *oyk, mür.* Astara r-nunun Siyəku i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində salınmışdır. Oykonomi tədqiqatçılar *qələpırqo* (talış, "qoyun sürüsü otlayan yer, örüş") və ya *viləparqo* (gül kimi yumşaq, gül kimi təmiz) sözlərinin təhrif olunmuş forması hesab edirlər. Əslində, oykonim *giləklərin* adı ilə bağlıdır.

Giləşə *oyk, sadə.* Astara r-nunun Siyaku i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında. Oykonomin Azərbaycan dilindəki *küləş* sözünün talışca "saman, samanlıq" mənasını verən *giləşə* variantında olması ehtimal edilir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi xırman olan sahədə, samanlıqda salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Ərazidəki evlərin tikilməsində saman qarışdırılmış gil kərpiclərdən istifadə olunur. Başqa bir fikrə görə, oykonim *Niləvişə* adının təhrif forması olub, "nil meşəsi" mənasındadır.

Giləzi *oyk., mür.* Xızı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Əsl adının Gilyazı olduğu göstərilir. Tədqiqatçıların fikrincə, oykonim *gilvəyazı* (düzən) sözlərindən düzəlib, "gil torpaqlı düzən" mənasındadır. XIV əsrdə Barmaq dağının yaxınlığında Giləzi adlı yer olduğu göstərilir. 1870-ci ildə kəndin yerində poçt məntəqəsi (çaparxana) vardı. Sonralar poçt məntəqəsi d.y. stansiyasına, daha sonralar isə yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir. Oykonomi "gəllərin çölü, gəllərin düzü" kimi də izah etmək olar.

Giləzi dili *or., mür.* Xəzər dənizinin q. sahilində, Samur-Dəvəçi ovalığının c.-ş. hissəsində çıxıntıdır. Giləzi düzünün adı ilə adlandırılmışdır.

Gilgil *hidr., mür.* Siyəzən və Quba r-nları ərazisində çay. Mənbəyini Gülmədustu dağının yamacından (1980 m. yüksəklikdən) alır, Xəzər dənizinə tökülür. Suyu çox gilli olub, minerallaşmışdır. Çayın hövzəsində isti və soyuq min. bulaqlar vardır. Əsl adının Gilgir olduğu söylənilir. Hidronim *gil* və *ger* (tat. "olan", "saxlayan") sözlərindən düzəlib "bulanıq, gilli çay" mənasındadır.

Gilgilçay *oyk., sadə.* Siyəzən r-nunun Həmyə i.ə.v.-də fəhlə qəsəbəsi. Samur-Dəvəçi ovalığında. Keçən əsrin ikinci yarısında yaranmışdır. Yaşayış məntəqəsinin adı Gilgilçayın adı ilə bağlıdır.

Gillikdağ *or., mür.* Xanlar r-nu ərazisində dağ. Hün. 772 m. Dağın ərazisində qədim yaşayış məskəni aşkar edilmişdir. Oronim *gillik* (gildən ibarət) və *dağ* (müsbət relyef forması) komponentlərindən düzəlmişdir. Dağın adı Kilikdağ variantında da qeyd alınmışdır.

Gilvar *oyk, mür.* Dəvəçi r-nunun PİRƏBƏDİL i.ə.v.-də kənd. Yan silsiləsinin şm.-ş. ətəyindədir. V əsrə aid erməni mənbəyində Qluar və ya Qlvar adlı yer və onun qluarlar adlanan əhalisi haqqında məlumat verilir. Tədqiqatçılar oykonimi eranın əvvəllərində Gilandan köçmüş *gəllərin* adı ilə bağlayırlar.

Gilyanov *oyk, sadə.* Quba r-nunun Zərqova i.ə.v.-də kənd. Şabran çayının sahilində Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin ərazisi keçmişdə Dərk kəndinin qışlağı olmuşdur. Qışlağın adı oradakı *Kələnov* bulağının

adındandır. Sonralar Dərk və ətraf kəndlərdən köçüb gəlmiş ailələr burada məskunlaşmışlar. Toponim tat dilində *kələ* (böyük) və *nov* (quyu, gölməçə) sözlərindən düzəlib, "böyük quyu, böyük göl" deməkdir.

Girdabad *or., mür.* Quba r-nu ərazisində dağ. Qaraçay və Babaçayın suayrıcudur. Hün. 2406 m. Oronim *girdə* (yumru) və *bad* (yüksəklik, yamac, dağ döşü, dağ ətəyi) komponentlərindən düzəlib, "yumru dağ yamacı" mənasındadır.

Girdado *or., mür.* Lənkəran r-nunda, Alaşar-Burovar silsiləsinin ş. yamacında zirvə. Hün. 824 m. Tədqiqatçılara görə, oronim talış dilindəki *girdə* (yumru, dəyirmi) və *do* (ağac) sözlərindən düzəlib, "dəyirmi meşəlik" mənasındadır. Dağ ərazisindəki yumru, *girdə* formalı hündürlükdə ağaclıq olduğuna görə belə adlandırılmışdır.

Girdalmilik *or., mür.* Oğuz r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacındakı zirvələrdən biridir. Hün. 2186 m. Oronim *girdə* (tamamilə, büsbütün, başdan-başa) və *almalıq* (alma ağacları olan yer) komponentlərindən düzəlib, "başdan-başa almaliq olan yer" deməkdir. Oronim dağın ətəyində cır alma meşəsinin olduğunu göstərir.

Girdə *oyk, sadə.* Ağsu r-nunun Gürcüvan i.ə.v.-də kənd. Dağ yaylasındadır. Kənd yaxınlığındakı Girdə dağın adı ilə adlandırılmışdır.

Girdə *or., sadə.* Şamaxı r-nu ərazisində, Ləngəbiz sıra dağlarının c.-ş.-ində zirvədir. Dağ *girdə* (yumru, dəyirmi) formalı olduğuna görə belə adlandırılmışdır.

Girdəcə *or., düz.* Qəbələ r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacında, Qum və Tikanlı çaylarının suayrıcındadır. Hün. 1584 m. Oronim *girdə* (yumru, dəyirmi) sözündən və *-cə* şəkl.-sindən düzəlib, "yumru relyef formalı yüksəklik" deməkdir.

Girdəni *oyk, düz.* Lənkəran r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Keçmiş adı Rəzi Girdəni olmuşdur. *Rəzi* talış. "tənəklik, üzümlük" deməkdir. Oykonim talış dilində Qirdəni şəklində tələffüz edilir. Bəzi tədqiqatçılar kəndin adını *qirdə* (yığılmış, yığcam) sözündən və *-ni* (*-ma*, *-mə* inkarlıq ədatı) şəkl.-sindən ibarət "evləri dağınıq, pərakəndə kənd" kimi izah edirlər. Lakin Azərb. toponimiyasında *girdə* coğrafi termin kimi dairəvi relyef formasında olan hündürlüklərə deyilir. *-ni* şəkilçisi *-li* (mənsubluq bildirir) şəkl.-sinin yerli tələffüz formasıdır. R-nun ərazisində eyniadlı çay da var.

Girdiman *hidr., sadə.* İsmayılı, Ağsu və Kürdəmir r-nları ərazisində çay. Kürün sol qoludur. Baş Qafqaz silsiləsinin, Babadağın c. yamaclarından (2900 m. yüksəklikdən) başlanıb, Qaraməryəm yaylası qarşısında bir neçə qola ayrılır və Şirvan düzünə çıxır. Aşağı axınında suyu kanalla Ağsu çayına axıdılır. Çayda sel hadisələri olur. Hidronim erkən orta əsrlərdə mövcud olmuş, Qafqaz Albaniyasının tərkibinə daxil olan Girdiman tarixi vilayətinin adıdır. Vilayətin adı isə Girdiman qalasının adından alınmışdır. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, bu qala İsmayılı r-nunun Talistan kəndi yaxınlığında, Ağçayın

sahilində, sıldırım qaya üzərində yerləşən Cavanşir qalasıdır. Fələki Şirvani (XII əsr) bu qalanı Girdimanqala adlandırmışdı. Erməni mənbələrində Qardman kimi adı çəkilən bu əyalət Uti nahiyəsinin 6 əyalətindən biri olub, Girdiman hökmdarlığının mərkəzi idi. Bəzi tədqiqatçılar toponimin İran mənşəli *karta* (qala) sözündən və məkan bildirən *-man* şəkilçisindən olduğunu söyləyirlər.

Girgican *hidr., mür.* Şuşa r-nu ərazisində Çay. Qarqar çayının sol qoludur. Hidronim *gir* (keçilməsi çətin olan, burulğan) və *gican* (suyun dərin yeri) komponentlərindən düzəlib, "dərin və ya burulğanlı çay" deməkdir.

Girik *oyk, sadə.* Qusar r-nunun Həzrə i.ə.v.-də kənd. Samur çayının sahilindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, oykonim ləzgi dilindəki *küyükü* sözündən olub, "çaytikanı" deməkdir. *Girik* sözü Azərb. dilinin dialektlərində "çayın keçid yeri", türk dillərində isə "gərilmiş, dartılmış, uzanmış" mənalarında işlənir.

Girovdağ *or., mür.* Əli Bayramlı r-nu ərazisində dağ. Kür çayından sol tərəfdə yerləşir. Hün. 128 m. Qırovdağ, Kürovdağ, Gürovdağ variantlarında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılar oronimi "qırovlı dağ" kimi izah edirlər. Əslində, dağın adı Kür çayının adı ilə bağlı olub "Kür çayının sahilindəki dağ" deməkdir.

Gomuşçu *oyk, sadə.* 1. Saatlı r-nunun Varxan i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir; 2. Salyan r-nunun Qarabağlı i.ə.v.-də kənd. Kürün sahilində, Şirvan düzündədir. Tədqiqatçılar oykonimləri şahsevənlərin *gomuşçu* tayfasının adı ilə əlaqələndirirlər.

Gomuşondərə *hidr., mür.* Lerik r-nu ərazisində çay. Yerli əhalinin dilində Qomuşondə adlanır. Hidronim *gomuş* (camış), *-on* (cəmlik şəkl.-si) və *dərə* (burada "çay dərəsi") komponentlərindən düzəlib, "camışlar dərəsi" mənasındadır. Çay öz başlanğıcını eyniadlı dərədən alır. Etnotoponim olması da mümkündür.

Goradil *or., mür.* Abşeron r-nunda dağ. Abşeron yarımadasındadır. Horadil variantında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılara görə, oronim tat dilindəki *oura* (qala) və ərəb dilindəki *tel* (təpə) sözlərindən ibarət olub, "qala təpəsi" mənasındadır.

Goradil *oyk, sadə.* Abşeron r-nunun Fatmayı i.ə.v.-də kənd. Abşeron yarımadasındadır. Yaşayış məntəqəsini vaxtilə Biləcəri və Masazırdan köçüb gəlmiş ailələr yaylaq yerində salmışlar. Oykonim ərazidəki eyniadlı dağın adındandır.

Goran *hidr., sadə.* Goranboy və Yevlax r-nları ərazisində çay. Kürək çayının sağ qoludur. Mənbəyini Gamiş dağının şm.-ş. yamacından (3100 m. yüksəklikdən) alır. Aşağı hissəsində iki qola ayrılır, qolları Qaraçay və Quru Goran adlanır. Suvarma və dəyirmanların hərəkətə gətirilməsi üçün istifadə edilir. Üzərində SES vardır. Çay adını ərazisindən axdığı qədim Goran yurdunun adından almışdır. Tədqiqatçılara görə, *goran* türk dillərindəki *quryan/qurqan* sözündən olub "düşərgə" mənasındadır.

Goran *oyk., sadə.* Goranboy r-nunun Cinli Boluslu i.ə.v.-də qəsəbə və d.y. stansiyası. Düzenlikdir. Yaşayış məntəqəsi öz adını d.y. stansiyasından, stansiya isə yaxınlığındakı çaydan almışdır.

Goranboy *oyk., sadə.* 1. Azərb.-da inzibati r-n. Kür-Araz ovalığının q.-ində yerləşir. R-n şm.-dan alçaq Bozdağ silsiləsi, c.-dan Kiçik Qafqazın ətəkləri arasındadır. Mərkəzi Goranboy şəhəridir. R-nun c.-unda böyük müalicə əhəmiyyəti olan yanmayan neft mədəni (Naftalan) yerləşir. R-nun ərazisindən Goran və Kürək çayları axır. R-n 1938-91-ci illərdə Qasım İsmayılov adlandırılmışdır; 2. Azərb.-də şəhər, eyniadlı r-nun mərkəzi. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmiş adı Boyəhmədli olmuşdur. Əvvəllər Goran Boyəhmədli adı ilə də tanınmışdır. Toponim *Goran* (coğrafi ad) və *boyəhmədli* (əhmədli tayfası) komponentlərindən düzəlib, "boyəhmədli tayfası məskunlaşdığı Goran" deməkdir. Sonralar toponimin tərkibindəki əhmədli komponenti düşmüş və Goranboy kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Goranqala *or., mür.* Şəur r-nu ərazisində dağ. Şərqi Arpaçayının sahilindədir. Keçmişdə maldar ellərin yaylaq yeri olmuş bu dağın adı kəbirli tayfasına məxsus *goran* tirəsinin adı ilə bağlıdır. Goranboy r-nundakı Goran düzü, həmin r-nun Qarqucaq kəndi ərazisindəki Goran dərəsi, Daşkəsən r-nunun Qaraqullar kəndi ərazisindəki Goranlının düzü, Şamaxı r-nunun Kolanı kəndi ərazisindəki Goran yurdu yer adları da bu tirənin adı ilə bağlı olub, etnotoponimdir.

Goranlı *oyk, düz.* Goranboy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. XIX əsrdə Qarabağ düzündə maldarlıqla məşğul olmuş *goran* tirəsinin adı ilə bağlıdır. XIX əsrdə Goran çayının sol sahilində, indiki Qayadamı deyilən yerdə yerləşən kənd Goran adlanırdı. XX əsrin əvvəllərində həmin kənd Kürəkçayın sağ sahilinə köçmüş və Goranlı (Gorandan gələnələr) adlanmışdır.

Gorazılı *oyk, sadə.* Füzuli r-nunun Qarakollu i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdir. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, oykonim etnotoponim olub, *gorazılı* nəslinin adını əks etdirir.

Gorus Ayrıbənd *oyk, mür.* Kürdəmir r-nunun Karrar i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Mənbələrin məlumatına görə, maldar tayfalardan biri olan *goruslar* XVI əsrdə qızılbaş tayfalarının tərkibində olmuş, Səfəvi şahları onların bir hissəsini Şirvanda yerləşdirdikdən sonra onlar müxtəlif zonalara yayılmışlar. XVIII əsrdə Şirvan xanlığında Sulut, Nuran və Zərqava kəndlərini əhatə edən Gorus mahalı olmuşdur. XIX əsrdə isə bu mahalın tərkibində Çaparlı, Abasxanlı, Ağarx kəndlərinin adı çəkilir. Gorusların adına Gorus təpəsi (Ağcabədi r-nu, Hindarx kəndi), Gorusqum dağı (Qazax, İmişli) və s. oronimlərdə də rast gəlmək mümkündür. Oykonim *gorus* (etn.) və *Ayrıbənd* (kanal adı) komponentlərindən düzəlib, "Ayrıbənd kənarında yaşayan goruslar" mənasındadır.

Gorusqum *or., mür.* 1. Qazax r-nu ərazisində dağ; 2. İmişli r-nu ərazisində dağ. Oronim *gorus* (etn.) və *qum* (dağın süxuru) komponentlərindən düzəlib, "goruslara aid qum dağı" mənasındadır.

Govurarx *hidr., mür.* 1. Mil düzündə qədim suvarma kanalı. Araz çayından Qarqar çayınadək uzanırdı. E.ə. I minilliyin sonuna aid edilən bu arx monqol hücumları zamanı dağıdılmış, XVI əsrin sonunda Teymur tərəfindən bərpa edildiyindən onun mənsub olduğu tayfanın adı ilə Barlas adlandırılmışdır. XVIII əsrdə Nadir şahın dövründə yenidən dağıdılmış bu arxin yatağında Sovet hakimiyyəti illərində Orconikidze adına kanal çəkilmişdir. Kanal Mil düzünün suvarılmasına xidmət edir; 2. Muğan düzündə qədim suvarma kanalı. Araz çayından başlayıb indiki Biləsuvar r-nu ərazisindən keçirdi. Sasanilər dövründə çəkildiyi ehtimal edilir. Kanalın kənarında salınmış bir neçə qədim yaşayış məskəninin qalıqları var. Əvvəllər atəşpərəstlərə verilən *kəbr* adı sonralar türkdilli xalqlarda *kafir* və ya *gavur* kimi işlənərək, ümumiyyəti "dinsiz" hesab edilən xalqlara aid edilirdi. Hidronimlər "gavurların çəkdiyi arx" mənasındadır. Azərb.-da islamdan əvvəl tikilmiş bir çox qalalar, qurğular, tikililər gavurların adı ilə adlandırılmışdır: Gavurqala (Naxçıvan, Ağdam, Oğuz, Şəki, Qəbələ), Gavurxana (Qəbələ r-nun Vəndam kəndi) və s. Türkmənistan, Qaraqalpaq Respublikasının Biruni r-nunda da Gavurqala adlı toponimlər qeydə alınmışdır.

Göbəktala *oyk, sadə.* İmişli r-nunun Rəsullu i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Keçmiş adı Talıbxanlı olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini daşqın nəticəsində Araz çayı sahilindəki Talıbxanlı kəndindən köçmüş ailələr Göbəktala adlanan ərazidə salmışlar. Oykonom *göbək* (burada "orta, mərkəz" mənələrindədir) və *tala* (ətrafa nisbətən fərqli yer) komponentlərindən düzəlib, "orta tala" deməkdir.

Gödək *or., sadə.* Tovuz r-nunun şm. hissəsində sıra dağlar. Ən yüksək zirvəsi Gürzün dağıdır. Hün. 609 m. Sıra dağlar çox hündür olmadığından belə adlandırılmışdır.

Gödəkdaş *or., mür.* Tovuz r-nunun şm. hissəsində, Kür çayından solda sıra dağlar. Oronim *gödək* (qısa, alçaq) və *daş* (burada "dağ, qaya") komponentlərindən düzəlib, obyektin hündürlüyünü təyin edir. Sıra dağlar öz adını buradakı Gödəkdaş adlı qayanın adından almışdır.

Gödəkdərə *oyk, sadə.* Gədəbəy r-nunun Şəkərbəy i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin ortalarında yaxınlıqdakı Sarıhəsənli kəndindən qarqarlı nəslinə mənsub ailələr Gödəkdərə adlı yerdə salmışlar. Sonralar Şəmkir r-nunun Qapanlı (indiki Məmmədali) kəndindən danaçılar nəslinə mənsub ailələr də buraya köçüb məskunlaşmışlar. Kənd salındığı yerin adını daşıyır. Güman etmək olar ki, bir zamanlar *gödəkli* nəslinə mənsub maldar ellər bu ərazidən otlaq kimi istifadə etmişlər.

Gödəkqobu *oyk, mür.* Zərdab r-nunun Məmmədqasımlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Keçmiş adı Gödəkqobu Müskürlüsü olmuşdur. Yaşayış

məntəqəsini XIX əsrdə qışı Gödəkqobu adlanan yerdə, yayı isə İsmayılı r-nunun Qabandağ yaylağı ərazisində keçirən müskürlü tirəsinə mənsub ailələr salmışlar. Kənd salındığı qışlaq yurdunun adı ilə adlanmışdır. Oykönim *gödək* (qısa, balaca) və *qobu* (su yığılan çökək yer, kiçik dərə) sözlərindən düzəlib "kiçik dərə, kiçik qobu" mənasındadır. Gödək komponentini xələclərin digər tirəsi olan *gödəklilərin* adı ilə də əlaqələndirmək olar.

Gödəklər *oyk, sadə*. 1. Beyləqan r-nunun Bünyadlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi keçmişdə yayı Bazarçay sahilindəki Güney adlı yerdə, qışı isə Mil düzündə keçirmiş xələclərin *gödəkli* tirəsindən kəlbəliklər və nəzərli nəsilərinin özlərinə məxsus qışlaq yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Qubadlı r-nunun Qubadlı qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Bərgüşad çayının sol sahilindədir. Yaşayış məntəqəsi keçmişdə Mil düzündə yaşamış *gödəklilərə* mənsub bir qrup ailənin burada məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. 1933-cü ildə İmişli r-nunun Xələc i.ə.v.-də Güdəklər adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır. Gödəklilər Şəkiddə və Zaqatalada məhəllə adlarıdır. Etnotoponimdir.

Gödəkli *oyk, sadə*. Xaçmaz r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. XX əsrin əvvəllərində Rusiyanın mərkəzi quberniyalarından köçürülmüş ruslar burada məskunlaşdıqdan sonra yaşayış məntəqəsi Alekseyevka adlandırıldı. 1992-ci ildə kəndin adı dəyişdirilərək xələclərin *gödəkli* tirəsinin adı ilə adlandırılmışdır.

Gödənçay *hidr., mür*. Qəbələ r-nu ərazisində çay. Hidronim *gödən* (burada "acgöz, tamahkar, qarınqulu" mənələrindədir) və *çay* komponentlərindən düzəlib, çayın daşaraq ətrafdakıları yuyub aparması ilə bağlı yaranmışdır.

Göhərli *oyk., sadə*. İmişli r-nunun Qaradonlu i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi 1826-28-ci illərdə Rusiya-İran müharibəsindən sonra Cənubi Azərb.-dan gəlmiş şəhsevənlərin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəndin adı XII-XIII əsrlərdə Ön Asiyada yaşamış, XVI əsrdə Anadoluda Boz Ulus tayfa ittifaqına daxil olmuş, sonralar şəhsevənlərə qarışmış *göhərli* tayfasının adını əks etdirir. Görünür, burada məskunlaşmış şəhsevənlərin tərkibində göhərlilər də olmuşdur.

Gölolan *oyk, sadə*. Xaçmaz r-nunun Qaraçı i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Keçmiş adı Gölolanqışlaq olmuşdur. Quba xanlarının fərmanlarında bu kəndin tam adı qeydə alınmışdır. Qışlağın ərazisində kiçik göl olduğundan belə adlandırılmışdır. Sonralar burada yaranmış daimi yaşayış məntəqəsi qışlağın adını almışdır.

Gölyeri *oyk., mür*. Yardımlı r-nunun Bercan i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin yamacındadır. Yaşayış məntəqəsi vaxtilə qurumuş gölün yerində salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Gömür *hidr., sadə.* 1. Şahbuz r-nu ərazisində min. bulaqlar. Soyuq, şor-turş sulu ("Narzan" tipli) 7 bulaqdır; 2. Şahbuz r-nunda çay. Naxçıvan çayının sol qoludur. Güclü sel hadisələri baş verir; 3. Quba r-nu ərazisində çay. Hidronimlər "pik", "zirvə", "hündürlükdə olan yer" mənalı *gömür* (*Kömür/Gümür/Qomur/Qumur* variantlarında da qeydə alınmışdır) sözündəndir. Bu coğrafi obyektlərin hamısı yüksəklikdə yerləşir.

Gömür *oyk., sadə.* Şahbuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Orta dağlıq ərazidədir. Oykonom "dağ başında, hündürlükdə olan yer" mənasındadır.

Gömüratan *hidr., mür.* Abşeron yarımadasının şm.-q.-ində şor sulu göl. Hidronim "Gömür çayı tökülən göl" deməkdir.

Gömürdağ *or., mür.* 1. Kəlbəcər r-nunun q. hissəsində dağ. İstisu qəsəbəsi yaxınlığındadır. Hün. 3037 m. Vulkan mənşəlidir; 2. Zəngəzur silsiləsinin mərkəzi hissəsində dağ. Naxçıvanla Ermənistan sərhədində Qapıcıq dağından şm.-dadır. Hün. 3364 m. Oronimlər Kəmürdağ variantında da qeydə alındığından tədqiqatçılar çox vaxt bu dağları *kömürlə* (yanacaq) əlaqələndirirlər. Əslində, bu oronimlər "pik, zirvə" mənası ilə bağlıdır və bunu həmin coğrafi obyektlərin malik olduğu yüksəklik də təsdiq edir.

Gömürdəhnə *oyk., mür.* Quba r-nunun Qonaqkənd i.ə.v.-də kənd. Kümürçayın sahilində, dağətəyi ərazidədir. Kənd əvvəllər Dəhnə adlanırdı. Yaşayış məntəqəsi Gömürçayın düzənə çıxdığı ağız hissədə salınmışdır. Oykonom *Gömür* (çayın adı) və *dəhnə* (çayın dar yerdən axaraq düzənə çıxdığı sahə, ağız) komponentlərindən düzəlib, "Gömürçayın dəhnəsi" mənasındadır.

Gömürlüdağ *or., mür.* Şərur r-nu ərazisində dağ. R-nun şm.-ində, Ermənistanla sərhəddədir. Hün. 2064 m. Oronim "zirvəli dağ" mənasındadır.

Göralx *hidr., mür.* Şəmkir r-nu ərazisində çay. Əsli *Gölarxdır*. Bu kiçik çay mənbəyini göldən götürdüyü üçün Gölarx adlandırılmışdır.

Görüşlü *or., sadə.* Qazax r-nunun c.-unda dağ. Hün. 800 m. *Görüş* qaşqayların böyük kəşküli tayfasının 26 tirəsindən biridir. Qaşqayların tərkibində olan bir çox tayfaların adına (maçanlı, zöhrablı, ariqlı, cəfərbəyli, göycəli və s.) Qazax r-nunda yaşayan əhalinin etnik adlarında təsadüf olunur. Güman etmək olar ki, Görüşlü oronimi də *görüş* etnonimi ilə bağlıdır.

Gövdadıq *oyk., düz.* Tərtər r-nunun Sarov i.ə.v.-də kənd. Kəndin ərazisi vaxtilə Qubadlı r-nundakı Kavdadıq kəndinin qışlaq yurdu olmuşdur. XIX əsrdə yaşayış məntəqəsi Bərdə r-nundan gəlmiş xəlillilər, Laçın r-nundan gəlmiş cicimilər və Şuşa r-nundan gəlmiş talalılar nəsillərinə mənsub ailələr tərəfindən salınmışdır. Tədqiqatçılar bu oykonomi fars dilindəki *gövdə* (anq at, yabı) və *-dıq* (*-lıq* şək.-sinin variantı) komponentlərindən ibarət "arıq atlar, yabılar üçün ayrılmış örüş yeri" mənasında izah edirlər.

Gövdərə *oyk., sadə.* Lerik r-nunun Qosmalıyan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Tədqiqatçılar oykonomi Göydərə coğrafi adının təhrifə uğramış forması hesab edirlər. Azərb. dilinin dialektlərində *qav/gav/göv* mal-qara yeyən

ota deyilir. Talış. *qo* sözü mal-qara mənasında işlənir. Bütün hallarda toponim "mal-qara dərəsi" mənası ilə bağlıdır. Yaşayış məntəqəsi eyniadlı dərədə salındığından belə adlandırılmışdır.

Gövər *oyk., düz.* Yevlax r-nunun Malbinəsi i.ə.v.-də kənd. Yuxarı Qarabağ kanalının sahilində, Qarabağ düzündədir. Oykonom "mal-qara üçün ayrılmış örüş yeri" mənasındadır. Kövər variantında da qeydə alınmışdır.

Gövlüc *oyk., düz.* Ağsu r-nunun Gürcüvan i.ə.v.-də kənd. Gürcüvan yastanıdadır. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, kəndin adı fars mənşəli *kevil/kühül* (süni mağara) sözündən və tat dilindəki *-üç* (bir şeyin bolluğunu bildirir) şəkl.-sindən ibarətdir. Keçmişdə kəndin ərazisində yeraltı süni mağara tipli evlər *kevil/kühül* adlanırdı. Bu tipli evlər bir zamanlar Şamaxı qəzası üçün xarakterik olmuşdur. Oykonom "kevil tipli evlərin olduğu yer" mənasındadır.

Gövşatlı *oyk., sadə.* Füzuli r-nunun Hoqa i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi *qovşutlu* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Cəbrayıl r-nunda oykonomin Qovşutlu variantı mövcuddur. Kəndin adı Kövşatlı, Kovşatlı variantlarında da qeydə alınmışdır.

Göy Bəyrinçay *hidr., mür.* Oğuz r-nu ərazisində çay. Hidronim *göy* (burada suyun rəngi), *bəyrin/bəgrin* (qəd. Azərb. dilində "kükürəyən, coşan") və *çay* (su hövzəsi) komponentlərindən düzəlib, "kükürəyən göy çay" mənasındadır.

Göyarx *oyk., sadə.* Tərtər r-nunun Şıxarx i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Kəndi XIX əsrin ikinci yarısında Goranboy r-nunun Rus Borısı kəndindən ayrılmış malakan ras ailələri Levnarx çayının kənarında salmışdılar. Sonralar ermənilər kəndin adını təhrif edərək Levonarx kimi rəsmiləşdirmişdilər. 1992-ci ildən kənd Göyarx adlandırıldı. 1933-cü ildə Kəlbəcər r-nunun Seyidlər i.ə.v.-də Lev kəndi qeydə alınmışdır. Toponimiyada *lev* "kənar" mənasında işlənir.

Göybulaq *oyk., sadə.* Şəki r-nunun Cəfərabad i.ə.v.-də kənd. Sərcəli dağının ətəyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində Qarabağdan gəlmiş ailələrin Göybulaq adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kənd adını ərazidəki eyniadlı bulaqdan almışdır. Göybulaq adlı bulaqlar Tovuz və Balakən r-nlarında da qeydə alınmışdır.

Göycəli *oyk., sadə.* Ağstafa r-nunun Vurğun və Xətai i.ə.v.-lərində iki kənd. Gəncə-Qazax düzənliyində yerləşirlər. XIX əsrdə bir qrup azərb. əhali erməni təcavüzü nəticəsində öz dədə-baba yurdları olan *Göyçə* mahalından köçməyə məcbur olmuşdu. Qazax mahalında məskunlaşan həmin əhali yeni yaşayış məntəqələrinə keçmiş yurdlarının adını vermişlər.

Göycüçay *hidr., mür.* Xanlar r-nu ərazisində çay. Suyu az olduğu üçün Göyçü (xəsis) adlandırılmışdır.

Göyçay *hidr., mür.* Qəbələ, İsmayılı, Göyçay, Ucar r-nları ərazisində çay. Mənbəyini Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacından (1980 m. yüksəklikdən)

alır, Qarasu bataqlığına tökülür. Başlıca qolları sağdan Qalacıq, Vəndam, soldan isə Əyriçaydır. Yuxarı axarında dar dərələrdən axır. Şirvan düzünə çıxdıqdan sonra bir çox qollara ayrılır. Göyçay şəhəri bu çayın suyu ilə təchiz olunur. Çayın üzərində SES tikilmişdir. Çayın adı yuxarı axınında suyunun göyümtül rəngə çalması ilə əlaqədardır.

Göyçay *or., sadə.* Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Adını ərazisindəki eyniadlı çayın adından almışdır.

Göyçay *oyk., sadə.* 1. Azərb.-da inzibati r-n. Şirvan düzünün şm. hissəsində yerləşir. R-nun mərkəzi Göyçay şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı inzibati r-nun mərkəzidir. Şirvan düzünün şm.-ında, Göyçayın sağ sahilində yerləşir. Yaşayış məntəqəsi adını ərazidəki eyniadlı çaydan almışdır. Şəhərin yerində keçmişdə Potu kəndinə məxsus bağlar olmuşdur. Aran r-nlarına yol buradan keçdiyinə görə karvansara və mal bazarı vardı. Bazar Potu kəndinin adı ilə Potubazar adlanırdı. Sonralar burada poçt məntəqəsi təşkil olunmuşdu. 1851-ci ildə Göyçay məntəqəsində 5 ev vardı. Tədricən Şamaxı qəzasından müxtəlif ailələr köçüb burada məskunlaşmışlar. 1872-76-cı illərdə Göyçay sahilində 15 desyatinlik yerdə planlı surətdə şəhərin inşasına başlanmış, tədricən inkişaf edərək abad və yaraşığılı şəhərə çevrilmişdir.

Göydağ *or., mür.* Xanlar r-nu ərazisində dağ. Sərt yoxuşlu aşırımı var. Kəpəz dağı ilə Sarısu kəndi arasındadır. Dağ alp çəmənliyi ilə zəngin olub, yaşıla (göy rəngə) büründüyü üçün belə adlandırılmışdır. Qazax, Daşkəsən, Gədəbəy, Tovuz, Oğuz (Filfil kəndi), Şəki (Aydınbulaq kəndi) r-nları ərazilərində də eyniadlı dağlar vardır. Bu oronimlərin bir qismi dağ süxurlarının göy rəngə çalması ilə bağlıdır.

Göydəlləkli *oyk., mür.* Ağsu r-nunun Ərəbsarvan i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Kəndin adı göy/köy (kənd) və *dəlləkli* (ərəbşamli tayfasının tirələrindən birinin adı) sözlərindən düzəlib, "kənd dəlləkli və ya dəlləkli kəndi" deməkdir. Kənd keçmişdə Dəlləkli adlanan digər coğrafi obyektlərdən fərqləndirmək üçün belə adlandırılmışdır.

Göydərə *oyk., sadə.* 1. Şamaxı r-nunun Ərəbqədim i.ə.v.-də kənd. Gicəki dağının q.-indədir. Dərəyurdu da adlanır. Kənd salındığı dərənin adını daşıyır. Dərə yaşıl otlaqdan ibarət olduğu üçün belə adlandırılmışdır; 2. Kəlbəcər r-nunun Çaykənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə həmin r-nun Kilsəli kəndindən gəlmiş ailələr Göydərə adlı yerdə salmışlar. Dərə isə süxurlarının rəngi göyə çaldığına görə belə adlandırılmışdır; 3. Culfa r-nunun Saltax i.ə.v.-də kənd. Əlincə çayının (Arazın qolu) sahilində, dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Qaradərə olmuşdur. XIX əsrdə Cənubi Azərb.-dan gəlmiş erməni ailələri burada məskunlaşdıqdan sonra yaşayış məntəqəsi Noraşen adlandırılmışdı. 1992-ci ildən kəndin adı dəyişdirilərək Göydərə kimi rəsmiləşdirilmişdir. Gədəbəy və Şəmkir r-nlarında eyniadlı coğrafi obyektlər qeydə alınmışdır.

Göydərəsiçay *hidr., mür.* Gədəbəy r-nu ərazisində çay. Hidronim *Göydərə* (r-nun ərazisində çay dərəsi), -si (mənsub.şək.-si) və *çay* (su hövzəsi) komponentlərindən düzəlib. Çay eyniadlı dərədən axdığı üçün belə adlandırılmışdır.

Göydüşəntəpə *or., mür.* Qusar r-nu ərazisində dağ. Əsli Gavduşantəpədir. Hündürlüyü 12 m. olan təpədən qədim yaşayış məskəninin qalıqları tapılmışdır. Gavduşan düzünün adındandır. Gavduşan düzü Samur çayının c.-ş.-ində, Xəzərboyu ərazinin, Müşkür düzünün şm. hissəsini əhatə edir. Tarixi mənbələrə görə, 1774-cü ildə Gavduşan düzündə Dağıstan feodallarının birləşmiş qüvvələri ilə Qubalı Fətəli xanın qoşunu arasında vuruşma baş vermişdi. Oronim *Gavduşan* (düzün adı) və *təpə* komponentlərindən düzəlib. Gavduşan oronimi isə *gav* (ov heyvanı), *duş* (*dəşt* sözünün təhrif forması olub, "çöl, düz" deməkdir) və *-an* (məkan bildirən formant) sözlərindən düzəlib, "ovlaq, ov heyvanları olan düz" deməkdir.

Göybaxan *oyk., sadə.* Tovuz r-nunun Qaradaş i.ə.v.-də kənd. Çıxılacaq silsiləsinin (Kiçik Qafqaz) ətəyindədir. Yerli əhalinin yozumuna görə, yaşayış məntəqəsi hər tərəfdən dağlarla əhatə olduğundan və qonşu kəndlərdən görünmədiyindən belə adlandırılmışdır. *Göybaxan* (Gora, Günəbaxan da adlanır) maldarlıqla əlaqədar təsərrüfat tikilisi olub, "yeni doğulmuş quzuların salındığı yer"ə deyilir.

Göyəli *oyk., sadə.* Gədəbəy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Orta dağlıq qurşaqdadır. Əsli Gavahlıdır. Yerli əhali arasında Göyəlli variantında işlənir. Yaşayış məntəqəsi vaxtilə Qazax r-nunun Qazaxbəyli kəndindən gəlmiş Allahyar, Alı və Tanrıverdi adlı üç qardaşın ailələri tərəfindən salınmışdır. Kənddəki nəsilərdən biri indi də Allahyarlı adlanır. Kənd *gavalı* ağaclarının çox olduğu ərazidə salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Keçən əsrdə Zəngilan r-nu ərazisində də eyniadlı kənd qeydə alınmışdır.

Göyəm *oyk., sadə.* Zaqatala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Tala çayının sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Kənd salındığı ərazidə çoxlu *göyəm* ağacları olduğundan belə adlandırılmışdır.

Göyəmli *oyk., sadə.* Gədəbəy r-nunun Çay Rəsullu i.ə.v.-də kənd. İstidərə adlanan ərazidə, Köçdəre çayının (Axınca çayının qolu) sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Düz Rəsullu kəndindən ayrılmış ailələr *Göyəmli* adlanan yerdə saldığı üçün belə adlanmışdır. Ərazidə çoxlu göyəm kolları var.

Göyəmtala *oyk., mür.* Balakən r-nunun Hənifə i.ə.v.-də kənd. Balakən çayının sahilindədir. *Oykonim göyəm* (bitki növü) və *tala* (ətrafa nisbətən fərqli sahə) komponentlərindən düzəlib. Kənd *göyəm* ağacları olan talada salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Tovuz r-nunda Göyəmli tala yer adı qeydə alınmışdır.

Göyər Abbas *oyk., mür.* Qubadlı r-nunun Göyərçik i.ə.v.-də kənd. Bərgüşad silsiləsinin yamacındadır. Oykonimin birinci komponenti Göyərçik sözünün ellipsiyaya uğramış variantıdır. İkinci komponent isə vaxtilə həmin məntəqənin adı çəkilən şəxsin tabeliyində olduğunu göstərir. Kəndin adı "Abbasa məxsus Göyərçik kəndi" deməkdir.

Göyərçik *oyk., sadə.* Qubadlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Bərgüşad silsiləsinin yamacındadır. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin ortalarında qonşu Qiyaslı kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Tədqiqatçıların bir qismi oykonimi "göylük, otluq, yaşıllıq" mənası ilə, digər qismi kürd dilindəki kuvər (arxac) sözü ilə, üçüncü qismi isə türkdilli *kuvərçi/kuarçi* tayfa adı ilə əlaqələndirir.

Göyərçin *or., sadə.* 1. Qazax r-nunda dağ; 2. Qobustanda palçıq vulkanı; 3. Cəbrayıl r-nunda dağ. Tədqiqatçılara görə, bu oronimlər peçeneq tayfalarından biri olan *küyərçilərin* adını əks etdirir. Türkiyənin Qars əyalətinin Kağızman qəzasında Göyərçin adlı iki kənd və bir dağ, keçmiş Cavad qəzasında Göyərçin adlı qışlaq, İrəvan qəzasında Göyərçin adlı xarabalıq, Quba r-nunun Gürzalı kəndində Göyərçin qayası, Laçın r-nunun Minkənd kəndində Göyərçinli təpə və s. qeydə alınmışdır.

Göyərçin Veysəlli *oyk., mür.* Cəbrayıl r-nunun Şahvəlli i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Əslə Göyərçik Veysəllidir. Oykonim *Göyərçik* (kənd adı) və *Veysəlli* (etnotoponim) komponentlərindən düzəlib, "Göyərçik kəndi yaxınlığındakı Veysəlli kəndi" deməkdir. Birinci komponent eyni zamanda kəndin adını Daş Veysəlli kəndinin adından fərqləndirməyə xidmət edir.

Göyözən *or., mür.* Qazax r-nu ərazisində dağ. Coğaz çayının sağ sahilindədir. Vulkan mənşəlidir. Morfoloji xüsusiyyətinə və gözəlliyinə görə Mon-Pele tacından (Vest-hind adalarından biri olan Martunika adasında) sonra dünyada ikinci dağ sayılır. Zirvəsi nisbətən düzən olub, geniş meydançanı xatırladır. Burada orta əsrlərə aid yeddi bürclü qala divarları və dördkünc bina qalıqları, həmçinin bir neçə mağara aşkar edilmişdir. Göyözən istehkaminin IX-XII əsrlərə aid keşikçi məntəqəsi olması güman edilir. Göyözən dağının adı IX əsrə aid gürcü mənbəyində Kavazin şəklində qeydə alınmışdır. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, oronim türk dillərindəki *kava* (qaya, sıldırım) və *sin/sin* (dağ beli) komponentlərindən düzəlib, "sıldırımlı dağ beli" deməkdir. Tovuz r-nunun Bala Şamlıq kəndində də şiş bir qaya Göyözən adlanır.

Göygöl *hidr., mür.* 1. Culfa r-nu ərazisində göl. Zəngəzur silsiləsinin c. yamacında, təqr. 3000 m. hündürlükdə yerləşir. Şirin sulu, axarlı kiçik göldür. Hər tərəfdən dağlarla əhatə olunmuşdur. Yalnız q. hissəsindəki dar çıxış yolundan Gilan çayının sol qolu Saqarsu çayı başlanır; 2. Daşkəsən r-nunda göl. Şəmkir çayı hövzəsində, Hinaldağdan təqrübən 4 km. q.-də, 2470 m. hündürlükdə yerləşir. Əsasən Göygöl çayının suyu ilə qidalanır; 3. Xanlar r-nunda göl. Murovdağ silsiləsinin şm. yamacında, 1556 m. hündürlükdə yerləşir.

Gözəl mənzərəli, şirinsulu və axarlı göldür. Gölə c. tərəfdən Maral gölündən başlanan Yuxarı Ağsu çayı tökülür. Gölün şm. tərəfindən isə Aşağı Ağsu çayı başlanır və sağ tərəfindən Kürək çayına tökülür. Göl 1139-cu il sentyabrın 30-da baş vermiş güclü zəlzələ zamanı Kəpəz dağının bir hissəsinin uçaraq Ağsu çayının qarşısını kəsməsi nəticəsində əmələ gəlmişdir. Ətrafdakı nadir və zəngin bitki örtüyünün, heyvanat aləminin və quşların qorunması, həmçinin göllərin büllur suyunun təmiz saxlanması məqsədilə 1965-ci ildə Göygöl Dövlət Qoruğu təşkil edilmişdir. Suyu şəffaf və göy rəngə çaldığına görə göl belə adlandırılmışdır; 4. Xanlar r-nunda göl. Maral gölündən q.-də yerləşir; 5. Gədəbəy r-nu ərazisində şirinsulu, axarlı göl. Şəmkir çayının yuxarı axınıdadır. Məşəl sahədə olduğuna və suyu göyümtül rəngə çaldığına görə belə adlandırılmışdır; 6. Ordubad r-nunda şirinsulu, axarlı göl. Zəngəzur silsiləsinin c. yamacında, 3065 m. yüksəklikdədir. Suyu şəffaf göyümtül rəngə çaldığına görə belə adlandırılmışdır; 7. Daşkəsən və Gədəbəy r-nları ərazisindən axan çay. Mənbəyini eyniadlı göldən aldığı üçün belə adlandırılmışdır.

Göylər Çöl *oyk., mür.* Şamaxı r-nunun Göylər i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykonimin birinci komponenti Səlcuq oğuzlarının salor tayfasına mənsub *göglər* qolunun adını əks etdirir, ikinci komponent isə kəndin düzənlikdə yerləşdiyini göstərir. XIX əsrin ortalarına aid hadisələri əks etdirən mənbələrin məlumatına görə, Pirmərdəkan dağında yarımköçəri həyat keçirən 96 ailəli *göylər* tayfasından bir hissəsinin dağlıq zonada, digər hissəsinin isə düzənlikdə (çöllükdə) məskunlaşması nəticəsində iki kənd yaranmışdır. Oykonim "düzənlikdə olan Göylər kəndi" deməkdir.

Göylər Dağ *oyk., mür.* Şamaxı r-nunun Göylər i.ə.v.-də kənd. Ləngəbiz silsiləsinin şm. ətəyindədir. Oykonim *Göylər/Göglər* (etnotoponim) və *dağ* (dağlıq ərazi) komponentlərindən düzəlib, "dağlıq ərazidə olan Göylər kəndi" deməkdir.

Göyməmmədli *oyk., sadə.* Şəmkir r-nunun Çardaqlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Şiştəpə kəndindən çıxmış ailələr salmışlar. Keçmiş adı Göyçuxa Məmmədli olmuşdur. Etnotoponimdir. Tovuz r-nunda Göyməmmədli dərəsi qeydə alınmışdır.

Göynohur *hidr., mür.* Dəvəçi r-nu ərazisində göl. Gilgil çayı hövzəsindədir. Hidronim *göy* (rəng) və *nohur* (göl) sözlərindən düzəlib, obyektin suyunun rəngini təyin edir.

Göynük *oyk., sadə.* Culfa r-nunun Qazançı i.ə.v.-də kənd. Göynüksu çayının (Əlincə çayının qolu) sahilində, Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. *Göynük* "çəmənlik, tala" deməkdir. Şəki r-nunda Göynük komponentli Baş Göynük və Aşağı Göynük adlı iki kənd var.

Göynüksu *hidr., mür.* Babək r-nu ərazisində çay. Çay adını yaxınlığındakı eyniadlı yaşayış məntəqəsindən almışdır.

Göynüyan *oyk., düz.* Goranboy r-nunun Hazırəhmədli i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Tədqiqatçılara görə, oykonimin birinci komponenti *göynük* Türkiyə toponimiyasında da yayılmış coğrafi termindir və "açıq yer, tala, çəmənlik" mənalarında işlənir. Oykonimin sonundakı *-ən* isə cəmlilik və məkan bildirən toponimantdır. Belə olduqda, Göynüyan toponimi "talalar, çəmənliklər" deməkdir.

Göyrüçük *oyk., düz.* Balakən r-nunun Xalatala i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Əsl adı Göyrüşlüdür. Kəndin adı həmin ərazidəki *göyrüş* ağaclarının bolluğu ilə əlaqədar yaranmışdır.

Göyrüşlü *or., düz.* Qazax r-nu ərazisində dağ. Qoruşlu variantında da qeydə alınmışdır. Yerli əhali arasında Göyrüşdü adı ilə tanınır. Dağa bu ad ərazisindəki *göyrüş* ağacları ilə əlaqədar verilmişdir.

Göyşaban *oyk., müir.* Lənkəran r-nunda kənd. Xəzər dənizi sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Keçmiş adı Gomuşavan olmuşdur. Yerli əhali arasında kəndin adı indi də belə adlandırılır. XIX əsrə aid mənbələrdə Gomuşavan haqqında məlumat verilir. Keçmişdə kəndin ərazisi geniş sucaqlıq və qamışlıq olduğundan burada çoxlu camış saxlanılırdı. Odur ki, kəndin adı da "camış saxlanılan yer" mənasında olan bu adla adlandırılmışdı. XIX əsrin ikinci yarısında Suxumidən gəlmiş Novo Afon monastırının keşişləri yaşayış məntəqəsinə Olxovka adı verdilər. *Olxov* bu ərazidə bitən qızılı rəngli cil bitkisinin bir növünün adıdır. İcarədar keşişlər quru balığı istehsal etmək üçün həmin bitkini yığıb yandırırıdılar. 1992-ci ildə Olxovka adı ləğv edilərək Göyşaban kimi rəsmiləşdirildi. 1933-cü ildə oykonim Gomuşavan variantında qeydə alınmışdır.

Göytala *oyk., sadə.* Şuşa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Yağlıdərə çayının (Həkəri çayının qolu) sahilində, Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. XIX əsrdə gəlmə ermənilər burada yerləşdikdən sonra kəndi Qanaçtala adlandırmışdılar (*qanaç* erm. "göy, yaşıl" deməkdir). 1991-ci ildə kəndin keçmiş adı bərpa edilmişdir. Kənd salındığı ərazinin adını daşıyır. *Göytala* "yaşıl çəmən" deməkdir.

Göytəpə *or., müir.* 1. Cəlilabad r-nu ərazisində dağ. Alaşar-Burovar silsiləsindən ayrılan qolun zirvəsidir. Hün. 250 m.; 2. Qazax r-nunun Gürcüstanla sərhədində dağ. Hün. 831 m.; 3. Mil düzünün şm.-ş. hissəsində süni qurulmuş təpədir. Hün. 3 m. Yaxınlığında Daş Göytəpə adlı başqa bir süni təpə var; 4. Tovuz r-nu ərazisində təpə. Dağ süxurları göyümtül rəngə çaldığı üçün belə adlandırılmışdır. Ağsu, Laçın, Zəngilan, Şəki, Yevlax, Dəvəçi, Biləsuvar, Zaqatala, Salyan, Abşeron r-nlarında da eyniadlı yüksəkliklər qeydə alınmışdır.

Göytəpə *hidr., sadə.* Cəlilabad və Masallı r-nları ərazisində çay. Qızılağac körfəzinin ətrafındakı çeyilliyə tökülür. Çay mənbəyini aldığı Göytəpə dağının adı ilə adlandırılmışdır.

Göytəpə *oyk., sadə.* 1. Cəlilabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır 1840-cı ildə Rusiyanın yeritdiyi siyasətin nəticəsi olaraq buradakı azərb. əhali qovulmuş, Saratov və Orenburq quberniyalarından köçürülmüş rus ailələri kənddə məskunlaşmışdılar. Gələn ruslar özləri ilə gətirdikləri Prişib adını kəndə vermişdilər. 2001-ci ildən kəndin adı Göytəpə kimi rəsmiləşdirilmişdir. Kənd ərazidəki eyniadlı dağın adını daşıyır; 2. Ağdam r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi Göytəpə adlı yüksəklikdə salındığı üçün həmin təpənin adı ilə adlandırılmışdır; 3. İsmayılı r-nunun Qalıncaq i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd Göytəpə adlı ərazidə salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Göyük *bax:* Köyük.

Göyüzbulaq *bax:* Kövüzbulaq.

Göyyal *oyk., sadə.* Qubadlı r-nunun Fərcan i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Toponim *göy* (yaşıl) və *yal* (dağ beli) komponentlərindən düzəlib, "yaşıl dağ beli" mənasındadır. Kənd salındığı ərazinin adını daşıyır.

Göyyurdçay *hidr., mü.* Gədəbəy r-nu ərazisində çay. Gədəbəy qəsəbəsi ərazisində Qarasu çayına (Şəmkir çayının qolu) qovuşur. Çay Göyyurd dağının eyniadlı dərəsindən axdığına görə belə adlanır. Dağın adı süxurlarının göy rəngli olması və buradakı yaylaqlarda əvvəllər əhalinin yurd salması ilə bağlı yaranmışdır.

Gözləcədağ *or., mü.* Göyçay r-nunda dağ. Dağın mənzərəli yamacı yaylaq kimi istifadə edildiyindən belə adlandırılmışdır. Gözləcə yaylaq kimi də adlanır.

Gözlübulaq *oyk., sadə.* Şəki r-nunun Orconikidze qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Mənbələrin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Qarabağdan buraya köçürülmüş ailələr tərəfindən salınmışdır. Bəzi tədqiqatçılara görə, kəndin əsl adı *Qozlubulaqdır*. Kəndin adı ərazidəki eyniadlı bulağın adından götürülmüşdür. Keçən əsrdə Kəlbəcər r-nunun Otaqlar i.ə.v.-də Gözlübulaq, Cəlilabad r-nunun Qoşabulaq i.ə.v.-də Gözbulaq adlı yaşayış məntəqələri qeydə alınmışdır.

Gözparaq *oyk., mü.* Zaqatala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhali arasında və həmçinin keçmiş inzibati-ərazi bölgülərində Gözbarak variantında işlənir. Tədqiqatçıların bir qisminə görə, oykonim *göz* (bulaq, qaynaq) və *paraq* (mal-qara saxlamaq üçün hasarlanmış yer) sözlərindən ibarət olub, kəndin əraisindəki Göz adlandırılan Xavə (Xavənə çayının mənbəyi) və Hamam adlı kükkürlü bulaqlarla bağlıdır. Tədqiqatçıların digər qismi isə belə hesab edir ki, kəndin adı əslində *Gəzparaq* olmalıdır və "gəzdə yerləşən paraq" mənasındadır.

Gurbulaq *oyk., sadə.* Daşkəsən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini 1922-ci ildə Zəylik kəndindən çıxmış ailələr Gurbulaq adlanan yaylaq yerində salmış, sonralar Şaumyan

adlandırılmışdı. 1991-ci ildən ərazinin keçmiş adı özünə qaytarılmışdır. Oykonom ərazidəki gur sulu bulaqlarla bağlı yaranmışdır.

Gursulu *oyk, sadə*. Ağsu r-nunun Gürcüvan i.ə.v.-də kənd. Kənd yerləşdiyi ərazidə gur sulu bulaqların olmasına görə belə adlandırılmışdır.

Güdcühür *oyk, mür*. Sabirabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Muğan düzündədir. Qaratdı da adlanmışdır. Oykonom *güdə* (qısa, gödək) və *cühür* (çayın, gölün alçaq sahili) sözlərindən düzəlib "qısa çay sahili ərazi" deməkdir. Kənd çayın alçaq sahilində yerləşdiyinə və bu sahil məsafəcə gödək olduğuna görə belə adlandırılmışdır.

Gügəvar *oyk, mür*. Yardımlı r-nunun Porsova i.ə.v.-də kənd. Meşəli dağların arasında, nisbətən düzənlik ərazidədir. Yerli əhali tərəfindən Kogavar variantında da işlənir. Oykonom "yaşillıq, otlaq" kimi izah olunur.

Gügülbənd *or., mür*. Lənkəran r-nunda dağ. Bəşəru çayının sağ sahilindədir. Hün. 529 m. Oronim *küyül* (oyuq, deşik) və *bənd* (kiçik dağ) komponentlərindən düzəlib (burada ~ə mənsubluq bildirir), "oyuqlu, deşikli dağ" mənasındadır.

Gülablı *or., sadə*. Ağdam r-nunda dağ. Qarabağ silsiləsindən Qarabağ düzünə doğru uzanan qol üstündə zirvədir. Hün. 500 m. Müxtəlif ehtimallara görə, oronim müharibə illərində sabun əvəzinə işlədilən xüsusi gil növü olan gilabının (abı gil) buradan çıxarılması ilə, Gülab adlı bir tacirin adı ilə və yaxud buradakı güllərdən xüsusi "gül suyu" hazırlanması ilə bağlı olaraq yaranmışdır. Qubadlı r-nunun Məhrizli kəndində Gülablı bağı, keçən əsrdə Ağdam r-nunda Abdal Gülablı, XIX əsrdə İrəvan quberniyasının Üçkilsə (Eçmiədzin) qəzasında azərb.-lar yaşayan Gülablı kəndinin qeydə alınması bu adın etnotoponim olmasından xəbər verir.

Gülablı *oyk., sadə*. Ağdam r-nunun Gülablı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin şm.-ş. ətəyindədir. Yerli əhali kəndin adını əkinə verilən ikinci suyun xalq arasındakı adı olan "gülab"la əlaqələndirir. Əslində, oykonim yaxınlığındakı Gülablı dağının adı ilə bağlı olub, etnotoponimdir.

Gülxılıca *or., düz*. Tovuz r-nunda dağ. Tovuz və Axınca çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 706 m. Dağın ətəyində yonca əkildiyi üçün belə adlanmışdır. Azərb.-nın kənd təsərrüfatı r-nlarında *gülah/güləh* "ikinci və üçüncü dəfə biçilən, çalınan yonca"ya deyilir. Oronim Qulaxılıca variantında da qeydə alınmışdır.

Gülanlıq *or., düz*. Quba r-nu ərazisində dağ. Buduq kəndindən ş.-də yerləşir. Hün. 2141 m. Coğrafi ədəbiyyatda Qulanlıq variantında da qeydə alınmışdır. Oronim *gülan* (yaylaqda topa halında bitən ot növü) sözündən və *-lıq* şəkilçisindən düzəlib, "gülan otu çox olan dağ, gülan bitən dağ" mənasındadır.

Gülbəxt *or., sadə*. Abşeron yarımadasının c.-q.-ində, Şonqar qəsəbəsi yaxınlığında fəaliyyətdə olan palçıq vulkanıdır. Hün. 150 m. Palçıq vulkanı

adını yaxınlığındakı Gülbaxt adlı qışlaqdan almışdır. Güman edilir ki, qışlaq vaxtilə məxsus olduğu şəxsin adını daşıyır.

Güleymar *hidr., sadə.* Culfa r-nunda min. bulaq. Hidronim "deşikdən süzülən su" mənasındadır. Yerli əhalinin dilində *külöv/külöy* sözü "aşsızən" mənasında da işlənir.

Güləbənd *hidr., sadə.* Lənkəran r-nunda min. bulaqlar. Soyuq sulu bulaqlardır. Güləbənd kəndi və yüksəkliyi yaxınlığında yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır. *Güləbənd* toponimi "güllü dağ" mənasındadır.

Güləbatlı *oyk, sadə.* Tərtər r-nunun Sancalı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. 1933-cü ildə eyniadlı kənd Bərdə r-nunun Seydimli i.ə.v.-də qeydə alınmışdır. Belə ehtimal edilir ki, kəndin ərazisi güllük, çiçəklilik olduğundan yaşayış məntəqəsi belə adlandırılmışdır.

Güləbird *oyk, sadə.* Laçın r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Qaraçanlı olmuşdur. Qaraçanlı kənddə məskunlaşmış nəslin adıdır. Yaşayış məntəqəsi yerli əhali arasında Govurqala adı ilə tanınan Güləbird qalasının yaxınlığında yerləşdiyi üçün belə adlanmışdır. Güləbird qalasının adı isə "gil qalası, gellərə məxsus qala" deməkdir.

Güləh *oyk., sadə.* 1. Dəvəçi r-nunun Ağbaş i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir; 2. Dəvəçi r-nunun Çuxurəzəmi i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqələri XIX əsrdə Quba r-nunun Xaltan kəndindən çıxmış ailələrin Güləh adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. *Güləh* "yoncalıq" deməkdir. Kəndin ərazisində eyniadlı göl və min. bulaq da vardır. Toponimi "gilli yer" kimi izah edənlər də var.

Güləsər *hidr., sadə.* Lerik r-nunda min. bulaqlar. Eyniadlı kəndin yaxınlığında yerləşdiyi üçün belə adlanmışdır. Qosələr, Kosalar variantlarında da qeydə alınmışdır. Azdebitli, soyuq sulu, və kükürlü bulaqlardır. Müalicə üçün istifadə edilir.

Güləzi *oyk., mür.* Quba r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Vəlvələçayın sahilindədir. Keçmiş adı Güləziqışlaq olmuşdur. Əvvəllər Afurca kəndinə məxsus qışlaq yeri idi. Tədqiqatçılara görə, kəndin adı *gül* (gil) və *zi* (tat. "yer", "sahil", "kənar") sözlərindən düzəlib (-ə birləşdirici saitdir), "gilli yer" mənasındadır. Kəndin ərazisinin torpağı həqiqətən gillikdir.

Gülgəzli *oyk., düz.* Bərdə r-nunun Kolayır i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, Gülgəz adlı bir qadının övladı tərəfindən salındığı üçün kənd belə adlandırılmışdır.

Güllücə *or., düz.* Xocavənd r-nu ərazisində, Qarabağ silsiləsinin c. hissəsində dağ aşırımı. Ziyarət zirvəsindən bir qədər şm.-da yerləşir. Hün. 2387 m. Maldar ellərin yaylaq yurdlarından biri olan Güllücə gül-çiçəklə zəngin olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Güllüca *oyk, sadə.* Ağdam r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi adını ərazidəki eyniadlı dağdan almışdır.

Güllük *oyk., sadə.* Qax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsi XVII əsrdə Dağıstanın Saxur kəndindən köçüb gəlmiş ailələrin Güllük adlanan yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Toponim "gül, çiçək olan ərazi" mənasındadır.

Güllülü *bax:* Külüllü.

Güllütəpə *oyk., sadə.* Masallı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrin 70-ci illərində r-nun Xallıcalı kəndindən və Cənubi Azərb.-dan gəlmiş ailələrin Güllütəpə adlı yüksəklikdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Toponim "güllü, çiçəkli təpə" mənasındadır.

Gülməmmədli *oyk., sadə.* 1. Cəlilabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Kənd burada məskunlaşmış *gülməmmədli* nəslinin adını daşıyır; 2. Goranboy r-nunun Goranlı i.ə.v.-də kənd. Keçmiş adı Eminatlı olmuşdur. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini vaxtilə Gədəbəydən gəlmiş miskinli elatına mənsub Eminatlı adlı şəxs bina etmiş və ona görə də kənd bir müddət onun, sonralar isə oğlu *Gülməmmədin* adı ilə adlandırılmışdır. Oykonom "Gülməmmədin nəslindən olanlar" deməkdir.

Gülüğlular *oyk, sadə.* Bərdə r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Əsli Güllüoğlulardır. Yaşayış məntəqəsi *güllüoğlular* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yarandığı üçün belə adlandırılmışdır. Türkiyə ərazisində də eyniadlı coğrafi obyektlər qeydə alınmışdır.

Gülövşə *oyk, sadə.* Yevlax r-nunun Aşağı Bucaq i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Keçmiş adı Gülövşə Ərəb olmuş, sonralar oykonimin tərkibindəki *ərəb* komponenti düşmüşdür. Oykonomi şəxs adı ilə də əlaqələndirirlər. *Gülövşə* eyni zamanda Şirvan zonasında yetişdirilən nar növünün adıdır.

Gültəpə *oyk, sadə.* 1. Quba r-nunun Tüləkəran i.ə.v.-də kənd. Böyük Qafqaz dağlarının ətəyindədir. Keçmiş adı Təkyə Şıxı (Şeyxlərə məxsus təkyə) olmuşdur. 1965-ci ildə kəndin adı dəyişdirilərək yaxınlıqdakı təpənin adı ilə Gültəpə (güllü-çiçəkli təpə) adlandırılmışdır; 2. Babək r-nunun Samuxlu i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzənlikdədir. 2003-cü ildən Kültəpə kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Gülşənbəd *oyk., mü.* Babək r-nunun Cəhri i.ə.v.-də kənd. Cəhri çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsinin keçmiş adı Şeytanabad olmuş, Sovet hakimiyyəti illərində dəyişdirilmişdir. Oykonom "güllük, laləzar, çəmənlik" mənələrindədir.

Gülümdostu *or., sadə.* Şamaxı və Quba r-nları sərhədində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin zirvəsindədir. Hün. 2713 m. Yerli əhalinin məlumatına görə, dağ vaxtilə *Gülümdostu* adlı bir şəxsin otlaq yeri olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Gülürdağ *or., mür.* Quba r-nu ərazisində dağ. Qonaqkənd kəndindən şm.-ş.-də yerləşir. Hün. 1621 m. Əsl adının Gülürdağ olması və *gülül* adlı bitkinin adından yaranması ehtimal edilir. Bu fikrə görə, oronim "gülüllü dağ" mənasındadır.

Gülüstan *or., sadə.* 1. Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Şamaxı şəhərinin şm.-q.-indədir. Dağın adı buradakı Şirvanşahlara məxsus qədim Gülüstan qalasının adındandır. Yerli əhalinin məlumatına görə, qalanın adı "güllük, gül bitən yer" mənasındadır. Qalanın adı XI əsrdə Kuvilmıyan kimi qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılar bu toponimi fars dilindəki *kuvil* (yeraltı sığınacaq, yeraltı ev) və *mian* (orta, mərkəz) sözlərinin birləşməsi olaraq "yeraltı sığınacaqların mərkəzi" kimi izah edirlər. Qalada yeraltı yolu olan tikili qalıqları hələ də qalmaqdadır; 2. Şəmkir r-nunda dağ. Dağ öz adını İncəçayın sahilindəki qədim Gülüstan qalasının adından almışdır.

Gülüstan *oyk., sadə.* Goranboy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Murovdağ silsiləsinin yamacındadır. Kənd İncəçayın sahilindəki qədim Gülüstan qalasının adı ilə adlanmışdır.

Gülüzənbinə *oyk., mür.* Balakən r-nunun Hənifə i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə yaranmışdır. Tədqiqatçılara görə, kəndin adı *Gülüzən* (şəxs adı) və *binə* sözlərindən düzəlib, "Gülüzənin binəsi" mənasındadır. Lakin kəndin adının buradakı ucsuz-bucaqsız gül bağları ilə əlaqədar olması da mümkündür.

Gülyataq *oyk., mür.* Tərtər r-nunun Canyataq i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Keçmişdə Külotaq variantında da qeydə alınmışdır. Oykönim *gül* və *yataq* (qoyun saxlanılan yer) sözlərindən düzəlib, "güllü, çiçəkli yataq" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi Cənubəy adlı şəxsə məxsus eyniadlı yataqda salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Gülyatan *oyk., sadə.* Astara r-nunun Kakalos i.ə.v.-də kənd. Xəzər dənizi sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Külütan variantında da qeydə alınmışdır. Güman etmək olar ki, oykonim *küləton* (meşədə yandırılmış, əkin üçün hazırlanmış yer) sözündəndir. Kənd salındığı ərazinin adı ilə adlandırılmışdır.

Gümbidağ *or., mür.* Şamaxı r-nunda dağ. Xilmilli kəndindən şm.-dədir. Hün. 1289 m. Oronim *gümbi* (daş çıxarmaq üçün istifadə edilən iri, ağır çəkil) və *dağ* komponentlərindən düzəlib "daş çıxarılan dağ" mənasındadır.

Gümgürdağ *or., mür.* Quba r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsindədir. Hün. 2713 m. Oronim *gümgür* (*güngür* sözündən olub "qozbel" deməkdir) və *dağ* komponentlərindən düzəlib, "qozbel dağ" mənasındadır.

Gümürgöy *or., mür.* Lerik r-nunda dağ. Talış silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 2494 m. Oronim *gümür* (*gömmür* sözünün yerli tələffüz formasıdır, "dağ başında dar yarıqlı, uçurumlu yer" deməkdir) və talış dilindəki *kuy* (dağ) komponentlərindən düzəlib, "dar yarıqlı dağ" mənasındadır.

Gümüşlü *oyk., sadə.* Şərur r-nunun Yəyci i.ə.v.-də qəsəbə. Dərələyəz silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi 1964-cü ildə Gümüşlü filiz idarəsi yaxınlığında salındığına görə belə adlandırılmışdır.

Gümüşlü *hidr., sadə.* Quba r-nunda çay. Cimi çayının sağ qoludur. Etnotoponimdir.

Günbəzdağ *or., mür.* Qubadlı r-nu ərazisində dağ. Bazarçaydan sol tərəfdə yerləşir. Hün. 1002 m. Dağ oradakı günbəzvari qədim tikilinin olması ilə əlaqədar belə adlandırılmışdır.

Gündüzqala *or., sadə.* Qusar r-nunda dağ. Oronim dağın ərazisindəki qədim Gündüzqalanın adından yaranmışdır. Qalanın adı isə qədim türk tayfası *gündüzlünün* adını daşıyır.

Gündüzqala *oyk., sadə.* Qusar r-nunun Gədəzeyxur i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Oykonom ərazidəki eyniadlı qalanın adını daşıyır.

Güneyçartar *oyk, mür.* Xocavənd r-nunun Güneyxırman i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Güneyçarpaz variantında da qeydə alınmışdır. Oykonom *güney* (güntutan, cənub) və *çartar/çartaz* (dağda uçurum, yarğan) komponentlərindən düzəlib, "cənubda yerləşən yarğanlı dağ" mənasındadır. Kənd yerləşdiyi ərazinin coğrafi mövqeyi ilə bağlı adlandırılmışdır.

Güneyçay *hidr., mür.* Qəbələ r-nunun ərazisində çay. Hidronim "güneydən, cənubdan axan çay" mənasındadır.

Güneyxırman *oyk, mür.* Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini Güneyçartar kəndindən çıxmış ailələr keçmiş əkin yerində salmışdılar. Gəlmə ermənilər kəndin adını Güneyqaler (*qaler* erm. "xırman" deməkdir) kimi rəsmiləşdirmişdilər. 1992-ci ildən kəndin keçmiş adı özünə qaytarılmışdır. Oykonom *güney* (gün tutan yer) və *xırman* (taxıl zəmisə, taxıl döyülən yer) komponentlərindən düzəlib, "güneydəki, cənubdakı xırman" mənasındadır.

Güneykənd *oyk, mür.* Daşkəsən r-nunun Qabaqtəpə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi güneydə, cənubda yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Güneyqaler bax: Güneyxırman.

Güneyməhlə *oyk, mür.* Quba r-nunun Rustov i.ə.v.-də kənd. Çağacıq çayının sahilindədir. Yaşayış məntəqəsi Rustov kəndinin məhəlləsi kimi yaranmış, sonra müstəqil kəndə çevrilmişdir. Oykonom "güneydə yerləşən məhəllə, kənd" mənasındadır.

Güneypəyə *oyk., mür.* Kəlbəcər r-nunun Qılıçlı i.ə.v.-də kənd. Şərqi Göyçə silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin ərazisi əvvəllər Qılıçlı kəndinin qoyun binəsi olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Qılıçlı kəndindən gəlmiş ailələrin güneydə yerləşən bu binədə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Günəbaxan *or., sadə.* 1. Gədəbəy r-nunda dağ. Şahdağ silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 2526 m.; 2. Tovuz r-nunda dağ. Böyük Qışlaq kəndindən c.-da yerləşir. Hün 2044 m. Bu yüksəkliklər üzü günəşə doğru olduğundan belə adlandırılmışdır.

Günəhır *oyk., sadə.* Lənkəran r-nunun Qəğiran i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Tədqiqatçılara görə, oykonim bir qədər təhrifə uğramış, əslində Quynahir olmalıdır. Talış dilində *quynahir* "qatı, sıx duman" deməkdir. Kəndin ərazisi ilin çox vaxtı dumanlı, çənli olduğundan belə adlandırılmışdır.

Günəş *oyk, sadə.* Beyləqan r-nunun Öranqala i.ə.v.-də qəsəbə. Mil düzündədir. Yaşayış məntəqəsini 1954-cü ildə Cəbrayıl r-nunun Sirik və Nüsüs kəndlərindən köçüb gəlmiş ailələr Komsomolun 50 illiyi adına üzümçülük sovxozunun Öranqala şöbəsinin malikanəsi yanında salmışdılar. 1965-ci ildə qəsəbəyə rəmzi olaraq Günəş adı verilmişdir.

Günəşli *oyk, sadə.* 1. Dəvəçi r-nunun Beynəlmiləl i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi keçmiş SSRİ Konstitusiyası sovxozunun 2 nömrəli malikanəsi yanında salınmışdır. 1965-ci ildə rəmzi olaraq Günəşli adlandırılmışdır; 2. Bakı şəhəri, Suraxanı r-nu ərazisində yaşayış massivi. Əhmədli yaylasındadır; 3. Xaçmaz r-nunun Nabran i.ə.v.-də kənd. Xəzər dənizi sahilində, Samur-Dəvəçi ovalığındadır. 4 nömrəli Yalama balıq vətəgəsi yanında salınmışdır. 1965-ci ildə kəndə rəmzi olaraq Günəşli adı verilmişdir; 4. Xocavənd r-nunun Xocavənd qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş Adı Noraşen ("yeni kənd" mənasında) olmuşdur. XIX əsrdə Cənubi Azərb.-nın Qaradağ mahalından köçüb gəlmiş erməni ailələrinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. 1992-ci ildən rəmzi olaraq Günəşli adlandırılmışdır; 5. Şəmkir r-nunun Saler i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin ortalarında Rusiyadan köçürülmüş kəndlilər Novotroitskoye adı ilə salmışlar. Kənd salındığı ərazinin adı ilə bir müddət Günəşli kimi tanınmışdır. Sonralar knyaz Qolitsının adı ilə Qolitsino adlandırılmışdır. Siyasi hadisələrlə əlaqədar 1918-ci ildə kəndin sakinləri Şimali Qafqaza köçmüşlər. Sonralar Ermənistanın Noyemberyan r-nundan Gədəbəyin mis mədənlərinə işləməyə gəlmiş erməni ailələri burada məskunlaşmışdı. 1929-cu ildə Qolitsinoda Martuni adına kolxoz yaradılmış və kəndə də Martuni (A.F.Myasnikovun təxəllüsü) adı verilmişdir. 1990-cı ildə yaşayış məntəqəsinin adı dəyişdirilərək yenidən Günəşli adlandırılmışdır. Oykonim oğuz türkmənlərinin tərkib hissələrindən biri olan *günəşli (gündəşli)* oymağının adı ilə bağlıdır.

Günəvşa *oyk, müir.* Siyəzən r-nunun Ərziküş i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yerli əhali kəndin adını Günəşə variantında tələffüz edir. Tədqiqatçılara görə, oykonim tat dilindəki *kun* (dib, alt) və *üşə* (meşə) sözlərindən düzəlib, "meşənin ətəyi, dibi" mənasındadır.

Günəyaydağ *or., mür.* Qax r-nunda dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacındadır. Əslü Günəxaydağdır. Bəzi tədqiqatçılara görə, Günəxay oronimi qədim türk dillərindəki *gün* və *axay* (batan yer) sözlərindən düzəlib, "günbatan" deməkdir. Başqa bir fikrə görə, toponim qismən təhrifə uğramış, əslində Günəyaxay olmalıdır. Türk dillərindəki *güney* və ləzgi dilindəki *xay* (uçurum) sözlərindən düzəlmiş bu oronim "güneydə olan uçurumlu dağ" mənasındadır.

Güngörməz *or., sadə.* Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Dağın şm. tərəfinin Pirsaat çayına baxan hissəsi dik qayadan ibarət olduğu üçün burada günəşin qabağı tutulduğundan və xeyli ərazi daim kölgədə qaldığından belə adlanır. Dağda eyniadlı müdafiə istehkamı və qala qalıqları var. Ağdərə r-nunda eyniadlı dağ, Zəngilan r-nunun Qarababa kəndində isə eyniadlı dərə mövcuddur.

Günqışlaq *oyk., mür.* Zəngilan r-nunun Canbar i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Əsl adı Günəyqışlaqdır. Keçmiş adı Düşmənlü olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi günəşli qışlaq yerində salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Günnüt *oyk., sadə.* Şərur r-nunun Cəlilkənd i.ə.v.-də kənd. Şərur düzündədir. Keçmiş adı Günnüt Cəfərli olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini cəfərli nəslinə mənsub ailələr Günnüt adlı yerdə salmışlar. Toponimiyada *günnüt* sözünü "çəmən, düzən", *günnük* sözünün təhrif forması kimi "gün vuran yer", "güzdək, son bahar yaşıllığı, payız otlağı" mənaları və nəhayət monqolların tərkibində Naxçıvana gəlmiş *günnüt* tayfasının adı ilə bağlayırlar.

Gürcə *or., sadə.* Oğuz r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacındadır. Hün. 2587 m. Oronim Gürcü etnoniminin təhrif variantı hesab edilir. "Gürcü dağı" kimi izah olunur.

Gürcülü *oyk., düz.* Qubadlı r-nunun Novlu i.ə.v.-də kənd. Bərgüşad silsiləsinin yamacındadır. Yaşayış məntəqəsinin salınması haqqında iki ehtimal mövcuddur. Bir ehtimala görə, kəndin ilk sakinləri vaxtilə Gürcüstandan gəlmiş azərb. ailələr olduğu üçün belə adlandırılmışdır. Digər ehtimala görə, mülkədarlar gürcü əsirlərini öz torpaq sahələrində işlətməmiş, sonralar onların geri qayıtmasına baxmayaraq, kənd Gürcülü adlandırılmışdır.

Gürcüva *oyk., mür.* Ağdaş r-nunun Məşədi i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Əsl adı Gürcüobadır. 1917-ci ildə Gürcüabad variantında qeydə alınmışdır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində Nuxa qəzasından gəlmiş ingiloy ailələrinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonomin tərkibindəki *gürcü* etnik adı da əslində gürcü dilinin dialektində danışan ingiloylara aiddir.

Gürcüvan *oyk., mür.* Ağsu r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gürcüvan yastanındadır. Mənbələrin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini Gürcüstandan gəlmiş erməni ailələri saldığı üçün belə adlandırılmışdır.

Gürdəh *oyk., mür.* Quba r-nunun Rük i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə sahibkar Ağabəy Sadıqova məxsus qışlaq yerində əhalinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. *Gürdəh*

Girdəxarı adının təhrif olunmuş formasıdır. Oykonom *girdə* (yumru, dairəvi) və tat dilindəki *xari* (yer, torpaq, sahə) sözlərindən düzəlib, "yumru yer" deməkdir.

Gürgan *oyk., sadə*. Bakı şəhəri Əzizbəyov r-nunda ştq. Xəzər dənizi sahilində, Abşeron yarımadasındadır. Qəsəbə Zirə kəndindən ş.-də yerləşən Gürgan burnunun adı ilə adlandırılmışdır. Qədimdə bu ərazidə Gürgan şəhəri olmuşdur. Xəzər dənizinin suyunun qalxması ilə şəhər suya qərq olmuş, sonralar suyun səviyyəsinin enməsi ilə yenidən üzə çıxmışdır. Zirədən ş.-ə gedən qədim yol Gürgan yolu, yaxınlıqdakı üzümlüklər isə Gürgan bağları adlanır. Şəhər *girgan* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Girganlar Xəzərin c.-q. sahilində yaşamışlar. Belə ehtimal edilir ki, girganların müəyyən hissəsi Xəzər sahili boyu hərəkət etmiş və Abşeronda məskunlaşmışlar.

Gürgan burnu *or., mür.* Abşeron yarımadasının ş.-ində, Zirə kəndindən təqr. 5 km. ş.-də burnu. Yerli əhali Şəhri Girgan da adlandırır. Burnun adı vaxtilə burada mövcud olmuş qədim Gürgan şəhərinin adıdır.

Gürzalılar *oyk., sadə*. Goranboy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini Qazax mahalından köçüb gəlmiş *gürzallar* nəslinə mənsub ailələr saldıği üçün belə adlandırılmışdır.

Gürzəçixtəpə *or., mür.* Biləsuvar r-nunda dağ. Oronim "gürzə çıxan təpə" mənasındadır.

Gürzün *or., sadə*. Tovuz r-nunda dağ. Gödəkdaş silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 609 m. Ədəbiyyatlarda Gürzundağ, Gürzan zirvəsi variantlarında da qeydə alınmışdır. Oronim ərazidəki *Kürsan* kəndinin adının təhrif formasıdır. Bu qədim kəndin adı da mənbələrdə Gırzan, Kirzan, Krzan və s. kimi qeyd olunur.

Güvədiçay *hidr., mür.* Lənkəran r-nu ərazisində çay. Əsli Güvənliçaydır. Hidronim *güvəndli* (etn.) və *çay* komponentlərindən düzəlib, "güvəndlilərə məxsus çay" deməkdir. Etnotoponimdir.

Güvəndik *oyk., sadə*. Tovuz r-nunun Çeşməli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonomi *göyənlik* (otluq) sözü ilə və ya *Güvəndik* şəxs adı ilə bağlayırlar. Əslində, kəndin adı *güvəndli/güvəndlik* nəsil adı ilə bağlıdır. 1933-cü ildə kəndin adı Güvəndilər variantında qeydə alınmışdır.

Güvənil *oyk., sadə*. Lənkəran r-nunun Aşağı Nüvədi i.ə.v.-də kənd. Lənkəran çayının sahilindədir. *Güvəndli* nəsil adı ilə bağlı olub, etnotoponimdir. 1933-cü ildə Gədəbəy r-nunda Güvənil adlı kənd qeydə alınmışdır.

Güvinni *or., sadə*. Abşeronda dağ. *Güvəndli* nəslinin adı ilə bağlı olub, etnotoponimdir.

Güyüm *oyk., sadə*. İsmayılı r-nunun Diyallı i.ə.v.-də kənd. Niyaldağ silsiləsinin ətəyindədir. *Güyüm* su daşımaq üçün istifadə edilən "mis səhəng"dir. Bir çox sənətkarlıq sahələrinin inkişaf eldiyi İsmayılı r-nunun bu kəndində, güman ki, güyüm düzəltməklə məşğul olmuşlar.

Güzdək *oyk, sadə*. Bakı şəhəri Abşeron r-nunda ştq. və d.y. stansiyası. Qəsəbə 1959-cu ildə neft yataqlarının istismar edilməsi ilə əlaqədar olaraq salınmışdır. Qəsəbənin ərazisi Abşeron kəndlərinin qışda qoyun saxladığı yer olmuşdur. Buradakı ağıllar (yerli əhali arasında *xəmbək* adlanır) indi də qalmaqdadır. Oykönim türk dillərində geniş yayılmış *güz/küz* (payız) sözündən və məkan bildirən *-dək/lək* şəkl.-sindən ibarət olub, "payız otlağı, payız binəsi, payızlıq" deməkdir.

Güzəndağ *or., mür.* Qazax r-nu ilə Ermənistanın sərhədində dağ. Oronim *güz/küz* (qəd. türk dillərində "payız"), *-ən* (yer, məkan) və *dağ* (müsbət relyef forması) komponentlərindən düzəlib, "payız otlağı olan dağ" mənasındadır.

Güznüt *oyk, sadə*. Babək r-nunun Nehrəm i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Naxçıvan dialektində *güznüt* "payız əkinini" deməkdir. Kəndin ərazisində payızlıq əkin aparıldığından belə adlandırılmışdır.

Hh

Hacallı *oyk., sadə.* 1. Goranboy r-nunun Qarqucaq i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir; 2. Qəbələ r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şəki-Qəbələ yaylasının Hacallı düzündədir; 3. Samux r-nunun Lək i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. 4. Tərtər r-nunun Soyulan i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 5. Tovuz r-nunun Əlibəyli i.ə.v.-də kənd. Tovuz çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Şəmşədil olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi 1515-ci ildə qızılbaşların zülqədər tayfasının şəmsəddinli qolunun məskunlaşması nəticəsində yarandığı üçün XIX əsrin əvvəllərinə qədər Şəmşədil adlanmışdır; 6. Zəngilan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqələri *hacillı/hacialılı* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Etnotoponimdir.

Hacallı *oyk, sadə.* Bərdə r-nunun 1. Mehdixanlı i.ə.v.-də kənd; 2. Xəsili i.ə.v.-də kənd; 3. Şatırlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yerli əhali arasında Hacallı formasında işlənir. Yaşayış məntəqələrini *hacialılı* tayfasına mənsub ailələr saldıği üçün belə adlandırılmışdır.

Hacı Qaraqaşlı *oyk., mür.* Dəvəçi r-nunun Çöl Quşçu i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. XVIII əsrin axırlarında Quba xanı Fətəli xanın (1757-89) Qarabağdan köçürüb gətirdiyi *qaraqaşlı* tayfasına mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. *Hacı* həmin ailələrin başçısının adı olmuşdur.

Hacı Zeynalabdin *oyk, sadə.* Sumqayıt şəhər i.ə.v.-də qəsəbə. Xəzər dənizi sahilindədir. 1911-ci ildə Xaçmaz r-nunun Şollar kəndindən Bakıya su kəmərinin çəkilməsi ilə əlaqədar Qumlu-təpə adlı ərazidə suvarma üçün nasos stansiyasının tikintisinə başlanmışdı. Stansiyaya xidmət edənlər məskunlaşdıqdan sonra yaşayış məntəqəsini Nasoslu adlandırmışdılar. Su kəməri çəkilməsindən, layihələşdirilməsindən tutmuş nasos stansiyasının tikilməsinə qədər Bakı milyonçusu *Hacı Zeynalabdin Tağıyevin* (1838-1924) vəsaiti hesabına başa gəlmişdi. Buna görə də 1990-cı ildə qəsəbəyə H.Z.Tağıyevin adı verildi.

Hacıağabəyli *oyk., sadə.* Göyçay r-nunun Yeni-arx i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Şirvanda yaşayan *ağabəyli* elatına mənsub və başçısı *hacı* olan ailələr saldığına görə belə adlandırılmışdır. Oykonom "ağabəyilərin hacıya mənsub hissəsi" mənasındadır.

Hacıağalar *oyk, sadə.* Quba r-nunun Rustov i.ə.v.-də kənd. Rustov çökəkliyindədir. Kəndi XIX əsrin ortalarında *Hacıağa* adlı bir nəfər saldığı üçün onun adı ilə adlandırılmışdır.

Hacıahılar *oyk, sadə.* 1. Gədəbəy r-nunun Poladlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir; 2. Şəmkir r-nunun Çardaqlı i.ə.v.-də kənd. *Hacıahılı* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmış yaşayış məntəqələridir.

Hacıalmuradlı *oyk., sadə.* İmişli r-nunun Xəlfəli i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Oykonom *hacıalmuradlı* nəslinin adını daşıyır.

Hacıbəbir *oyk., sadə.* Sabirabad r-nunda kənd. Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin ortalarında *Hacı Bəbir* adlı şəxsın başçılıq etdiyi tirəyə mənsub ailələr saldığı üçün belə adlandırılmışdır.

Hacıbədəlli *oyk, sadə.* Ağcabədi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi kəbirli tayfasının *hacıbədəlli* tirəsinin özlərinə məxsus qışlaq yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Etnotoponimdir.

Hacıbəyli *oyk., sadə.* Bərdə r-nunun Qaradəmirçi i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayının sahilində, Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin axırlarında *Hacıbəyə* məxsus torpaq sahəsində salındığı üçün belə adlanmışdır. Bayat tayfasının tirələrindən biri də *hacıbəyli* adlanır.

Hacıcavadlı *oyk, düz.* Cəlilabad r-nunun Ağdaş i.ə.v.-də kənd. Göytəpə çayının sahilindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə yaşayış məntəqəsini XVIII əsrdə Cənubi Azərb.-dan gəlmiş İbrahim, Hacı Cavad və İsrafil adlı üç qardaş salmışdır. Kənd əvvəllər İbrahimli, sonralar isə Hacı Cavadlı adlanmışdır. Oykonom "Hacı Cavada məxsus kənd mənasındadır.

Hacıəbdürrəhimoba *oyk, mür.* Xaçmaz r-nunun Dədəli i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsini Quba r-nunun Qrız kəndindən olan Hacı Əbdürrəhim adlı şəxs keçmiş qışlaq yerində salmışdır. Qışlaq kollektivləşmədən sonra daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir. Oykonom *Hacı Əbdürrəhim* (ş.a.) və *oba* komponentlərindən düzəlib, "Hacı Əbdürrəhimə məxsus oba" mənasındadır.

Hacıələkbərli *oyk, düz.* Gədəbəy r-nunun Gərgər i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndi vaxtilə Gəncə şəhərinin ətrafındakı kəndlərin birindən gəlmiş *Hacı Ələkbər* adlı şəxs yaylaq yurdunda saldığına görə həmin şəxsın adı ilə adlandırılmışdır.

Hacıəhmədli *oyk, düz.* Bərdə r-nunun Otuzikilər i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Oykonom *Hacı Əhməd* (ş.a.) və -li (mənsub.şək.-si) komponentlərindən düzəlib, "Hacı Əhmədə məxsus kənd" mənasındadır.

Hacıəhmədoba *oyk, mür.* Xaçmaz r-nunun Əhmədoba i.ə.v.-də kənd. Məzarçayın sahilində, Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin ortalarında Quba r-nunun Qrız kəndindən olan *Hacı Əhməd* adlı bir şəxs keçmiş qışlaq yerində salmışdır. Kollektivləşmədən sonra daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir. Oykonom "Hacı Əhmədə məxsus oba" mənasındadır.

Hacıəlibəy *oyk, sadə.* Xaçmaz r-nunun Yergüc i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Keçmiş adı Hacıəlibəyqışlaq olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Yergüc kəndindən çıxmış ailələr salmışlar. Kənd *Hacıəlibəyə* məxsus ailələrin məskunlaşması nəticəsində yarandığına görə belə adlandırılmışdır.

Hacıəmir aşırımı *or., mür.* Astara r-nu ərasində dağ aşırımı. Belə ehtimal edilir ki, aşırım vaxtilə yaxınlığında *Hacı Əmir* adlı şəxsin yurd yeri olmasına görə belə adlandırılmışdır.

Hacıhəsənli *oyk, sadə.* Tovuz r-nunun Kirən i.ə.v.-də kənd. Əsrlik çayının sahilində, dağlıq ərazidədir. Oykonom *hacıhəsənli* nəslinin adını əks etdirir.

Hacıhətəmli *oyk, sadə.* İsmayılı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. XIX əsrin əvvəllərində Quba r-nunun Hapıt kəndindən çıxmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Hacı Hətəm bu məntəqənin əsasını qoymuş haputluların başçısının adı olmuşdur. Əvvəllər maldar həyat tərzini keçirən *hacıhətəmlilər* 1846-cı ildə oturaqlaşmış və məntəqə də onların adı ilə adlandırılmışdır.

Hacıhəseynli *oyk, sadə.* Quba r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. XIX əsrdə Rusiyadan gəlmiş rus ailələri burada məskunlaşdıqdan sonra kəndə Yelenovka adı verilmişdi. 1992-ci ildə kəndin keçmiş adı bərpa edilmişdir. *Hacıhüseynli* yaşayış məntəqəsinin əsasını qoymuş nəslin adıdır.

Hacıxanlı *oyk, sadə.* Laçın r-nunun Şəlvə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. XIX əsrin əvvəllərində gəlmə ermənilər yerləşdirildikdən sonra salındığı ərazinin adı ilə *Zorkeşin/Zorkeşiş* adlandırılmışdı. Kəndin ərazisi əvvəllər mənşəcə qarabayramlı tayfasının *hacıxanlı* tirəsinin qışlaqlarından biri olmuş, sonralar daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir. 1992-ci ildə kəndin adı dəyişdirilərək Hacıxanlı olmuşdur.

Hacısaoba *oyk, mür.* Xaçmaz r-nunun Qımılqışlaq i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Quba r-nunun Qrız kəndindən köçmüş ailələrin keçmişdə *Hacı İsa* adlı bir şəxsə məxsus qışlaq yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom "Hacı İsayə məxsus oba" mənasındadır.

Hacıiskəndərli *oyk, düz.* Dəvəçi r-nunun Ağbaş i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Keçmişdə Hacıiskəndərqışlaq adlanırdı. Yaşayış məntəqəsi Hacı İskəndər adlı bir şəxsin keçmiş qışlaq yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom "Hacı İskəndərə məxsus kənd" deməkdir.

Hacısmayılı *oyk, sadə.* Cəlilabad r-nunun Xəlilli i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində Şatırlı kəndindən köçmüş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. *Hacısmayılı* kəndin əsasını qoymuş nəslin adıdır.

Hacıkənd *oyk., mür.* Gəncə şəhəri tabeliyində ştq. Dağətəyi ərazidə, meşə içərisində iqlim kurortudur. Yaşayış məntəqəsi 1870-ci ildə Hacı Mirqasım və onun qardaşlarının malikanəsi əsasında salınmışdır. Sonralar indiki Xanlar şəhərində yaşamış alman kolonistləri burada tikinti-abadlıq işləri apararaq onu

öz yaylaq-kurort məskənlərinə çevirmişdilər. Oykonom *Hacı* (Mirqasımın titulu) və *kənd* komponentlərindən düzəlib, "Hacının kəndi, Hacının mülkü" deməkdir.

Hacıqabul *oyk., sadə.* Azərb.-da inzibati r-n. Şirvan düzündədir. Mərkəzi Qazıməmməd (keçmiş Hacıqabul) şəhəridir. Yerli əhalinin məlumatına görə, Məkkədən (Həcc ziyarətindən) gələn hacıların burada qarşılınması və qəbul edilməsi ilə əlaqədar yaşayış məntəqəsi belə adlandırılmışdır.

Hacıqabul *hidr., sadə.* Şirvan düzünün ş. hissəsində, Kür çayının sol tərəfində göl. Gölə su Qarasudan və Kür çayından buraxılır. C. hissəsində Şorşor kanalı vasitəsilə Kür çayı ilə birləşir. Gölün ətrafı bataqlıq və qamışlıqdır. Göl yaxınlıqdakı Hacıqabul (indiki Qazıməmməd) yaşayış məntəqəsinin adı ilə adlanmışdır.

Hacıqayıb *oyk., sadə.* Quba r-nunun Hacıhüseynli i.ə.v.-də kənd. Qudyal çayının sahilində, Qusar maili düzənliyindədir. Keçmiş adı Hacıqayıbqışlaq olmuşdur. XIX əsrin ortalarında Qrız kəndindən köçüb gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. *Hacı Qayıb* yaşayış məntəqəsini salmış şəxsin adıdır.

Hacıqazma *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Əhmədoba i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. XIX əsrin ortalarında Sumaqova kəndindən köçmüş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom *Hacı* (ş.a.) və *qazma* (qəd. ev tipi) komponentlərindən ibarət olub, "Hacıya məxsus qazma" mənasındadır.

Hacıqədirlilər *oyk., sadə.* 1. Ağsu r-nunun Ərəbsarvan i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 2. Şamaxı r-nunun Bağırılı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. XIX əsrdə Şamaxı qəzasında maldarlıqla məşğul olmuş 84 ailədən ibarət bir elat *hacıqədirlilər* adlanırdı. Onlar yayı Dağlıq Şirvanda, qışı isə Şirvan düzündə keçirirdilər. XIX əsrin sonlarında oturaqlaşmağa başlayan *hacıqədirlilər* bu yaşayış məntəqələrində məskunlaşmışdılar.

Hacıqəhrəmanlı *oyk., sadə.* Əli Bayrartılı r-nunun Əli Bayramlı şəhər i.ə.v.-də ştq. Kür çayının sahilində, düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsini 1870-ci ildə burada oturaqlaşmış *hacıqəhrəmanlı* nəslı saldığına görə belə adlandırılmışdır.

Hacıqərvənd *oyk., sadə.* Tərtər r-nunun Seydimli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Keçmiş adı Acı Kərvənd olmuşdur. Kənd əvvəllər *Acıdüzü* adlanan yerdə *qərvənd* tayfasına mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmış, sonralar acı komponentinin əvvəlinə tələffüzdə *h* səsi artırılmışdır.

Hacıqurbanoba *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunda kənd. Qudyal çayının sahilində, Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Oykonom *Hacı Qurban* (ş.a.) və *oba* komponentlərindən düzəlib, "Hacı Qurbana məxsus oba" mənasındadır. Kəndi XIX əsrin ortalarında Quba r-nunun Qrız kəndindən olan Hacı Qurban adlı şəxs keçmiş qışlaq yerində salmışdır.

Hacılar *oyk., sadə.* 1. Ağdaş r-nunun Yuxarı Nematabad i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 2. Ağcabədi r-nunun Boyat i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir; 3. Bərdə r-nunun Mustafaağalı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yerli əhali arasında Hacallı kimi işlənir;

4. Gədəbəy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini İmamverdi oğlu *Hacı Həzrətqulu* adlı şəxs saldıği üçün belə adlanır. Hacınin babası Qüdrətquluxan İranın Güney kəndindən gəlidiyi üçün kəndin adı el arasında Güneykənd kimi də işlənir;

5. Xaçmaz r-nunun Qalağan i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır; 6. Laçın r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ yaylasındadır. XIX əsrdə Qarıqışlaq kəndinin binə yerlərindən biri olan bu ərazidə Hacı qəbri adlanan yer də var; 7. Tovuz r-nunun Çatax i.ə.v.-də kənd. Əsrək çayının (Axınca çayının qolu) sahilində, Kiçik Qafqaz dağlarının yamacındadır. Yaşayış məntəqələri qızılbaşların zülqədər tayfasının *hacılar* tirəsinə mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yarandıği üçün belə adlandırılmışdır. Etnotoponimdir.

Hacılı *oyk., sadə.* 1. Cəbrayıl r-nunun evniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi *hacılı* tirəsinə mənsub ailələrin Dübar adlı sahədə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Füzuli r-nunun göyükl Bəhmənlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. 3. Şamaxı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi təklə tayfasının tağıbəyli, şəkərbəyli, odaqlı, seydəhmədli, mehralı, mollaməhərrəmli və mahmudlu tirələrindən ibarət olmuş *hacılı* qoluna mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Hacılkənd *oyk., mür.* Göyçay r-nunun Qarabaqqal i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Tədqiqatçılara görə, oykonim XVI əsrdə Şirvanda məskunlaşmış qızılbaşların zülqədər tayfasına mənsub *hacılar* tirəsinin adını əks etdirir. Hacılkənd variantında da qeydə alınmışdır.

Hacımahmudlu *oyk, düz.* Yevlax r-nunun Qaramanlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Kəndi *Hacı Mahmud* adlı şəxs saldığına görə belə adlandırılmışdır.

Hacıman *oyk, mür.* Ağsu r-nunun Kalva i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi Cənubi Azərb. ərazisindən köçüb gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonimin *Hacı* (ş.a.) və *man* (ev, mənzil, məskən) komponentlərindən ibarət olub, "Hacınin mülkü" mənasını ifadə etməsi ehtimal edilir. Lakin kəndin adının etnotoponim olması da istisna deyil.

Hacıməmmədli *oyk, sadə.* Ağdam r-nunun Əfətli i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi kəbirlilərin ulubabalı qoluna mənsub *hacıməmmədli* (tam adı *hacıməhəmmədhiüseynli*) tirəsinin Ağburun adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Cəlilabad r-nunun Şiləvəngə i.ə.v.-də

kənd. Lənkəran ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi *hacıməmmədli* tirəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Etnotoponimdir.

Hacıməmmədoba *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Pirquluoba i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Kənd XIX əsrdə Quba r-nunun Hanıt kəndindən olan *Hacı Məmməd* adlı bir şəxsə məxsus keçmiş qışlaq yerində salınmışdır. Kollektivləşmədən sonra qışlaq daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir. Oykonim "Hacı Məmmədə məxsus oba" deməkdir.

Hacımərdan *or., sadə.* Hacıqabul r-nunda, Qobustanın c.-ş. Hissəsində fəaliyyətsiz palçıq vulkanıdır. Hacı Mərdan adlı şəxsin adı ilə bağlılığı ehtimal edilir. Əslində oronim ərazidəki *Mərdan* komponentli (Daşmərdan, Pəşmərdan) yüksəklik adlarından biridir. Oronimin birinci komponenti isə Hacıqabul adı ilə bağlıdır.

Hacımustafalı *oyk., sadə.* İmişli r-nunun Cəfərli i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Muğan düzündədir. Oykonim *hacımustafalı* (və ya *mollamustafalı*) nəslinin adındandır.

Hacısamlı *oyk., sadə.* Laçın r-nunun Kürdhacı i.ə.v.-də kənd. Şəlvə çayının sahilindədir. Kənd qədimdən Qarabağda yaşamış qaraçorlu tayfasına mənsub *hacısamlı* tirəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Mənbələrin məlumatına görə, XIX əsrin 30-cu illərində *hacısamlıların* bir hissəsi Naxçıvanda yaşayırdı.

Hacıselli *oyk., sadə.* Yevlax r-nunun Havarlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yerli əhali tərəfindən Hajselli, Hayselli kimi də tələffüz edilir. Kəndin adı *hacıselli* nəslinin adı ilə bağlıdır.

Hacısəmədli *oyk., düz.* Ağsu r-nunun Qaraqoyunlu i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Oykonim Hacı Səməd (ş.a.) və -li (mənsub.şək.-si) komponentlərindən düzəlib, "Hacı Səmədə məxsus kənd" mənasındadır.

Hacışəkər *oyk., sadə.* Siyəzən r-nunun Ərziküş i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Hacışəkərqazma olmuşdur. Kənd vaxtilə *Hacı Şəkər* adlı şəxsin qazması (binəsi) əsasında yarandığından belə adlandırılmışdır.

Hacıtəpə *oyk., sadə.* Masallı r-nunun Xırmandalı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Tədqiqatçılara görə, oykonim təhrifə uğramış *Haçatəpə* oronimindən olub, ərazidəki haça (qoşa zirvəli) toponim adından yaranmışdır.

Hacıturalı *oyk., düz.* Ağdam r-nunun Əfətli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yerli əhəlinin məlumatına görə, kəndin adı qismən təhrifə uğramış, əslində Hacıturalı olmuşdur. Oykonim *Hacı Turab* (ş.a.) və -li (mənsub.şək.-si) komponentlərindən düzəlib, "Hacı Turaba məxsus kənd" mənasındadır.

Hacıuşağı *oyk., sadə.* Ağsu r-nunun Kənd-oba i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Kəndi *hacıuşağı* nəslinə mənsub ailələr saldığı üçün belə adlandırılmışdır.

Hacıvar *oyk., mür.* Babək r-nunun Yarımcə i.ə.v.-də kənd. Naxçıvan çayının sahilində, Arazboyu düzənlikdədir. Oykönim *Hacı* (ş.a.) və İran mənşəli *var* (yer, kənd) komponentlərindən düzəlib, "Hacıya məxsus kənd" mənasındadır.

Hacıvəlli *or., sadə.* Şamaxı r-nu ərazisində palçıq vulkanı. Etnotoponimdir.

Haçadağ *or., mür.* Qazax r-nu ərazisində yüksəklik. Həsənsu çayından sol tərəfdədir. Hün. 298 m. Dağın adı zirvəsinin haça formalı olması ilə bağlıdır.

Haçaqaya *or., mür.* Gədəbəy r-nu ərazisində dağ. Şahdağ silsiləsinin şm. yamacında zirvədir. Hün. 2124 m. Dağın zirvəsi uzaqdan haça şəklinə göründüyünə görə belə adlandırılmışdır. Dağda eyniadlı pır də var.

Haçaqaya *oyk, sadə.* Xanlar r-nunun Bolçalı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi yaxınlığındakı Haçaqaya dağının adı ilə adlandırılmışdır.

Haçatala *oyk, mür.* Qusar r-nunun Gilah i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Oykönim *haça* (ikiyə ayrılan) və *tala* (meşədə açıq sahə) sözlərindən düzəlib "haçalanan tala" mənasındadır.

Hadrut *oyk, mür.* Xocavənd r-nunun eyniadlı qəsəbə i.ə.v.-də ştq. 1939-cu ilədək adı Dizaq olmuşdur. Qozluçayın dərəsində, Arqu dağının ətəyindədir. XIX əsrdə Ağoğlan kimi qeydə alınmışdır. Oykönim İran dillərindəki *ha* (ara), *du* (iki) və *rud* (çay) komponentlərindən düzəlib, "iki çayın arası" mənasındadır.

Haftoni *hidr., mür.* Lənkəran r-nu ərazisində min. bulaqlar. Lənkəran şəhərindən 12 km. şm.-q.-də, Talış dağlarının ətəyindədir. Yeddi bulaqdan ibarətdir. Müalicə məqsədilə istifadə olunur. Hidronim talış dilindəki *haft* (yeddi) və *honi* (bulaq) sözlərindən düzəlib, "yeddi bulaq" deməkdir. Gaftoni variantında da qeydə alınmışdır.

Haftoni *oyk, sadə.* 1. Lerik r-nunun Nücu i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir; 2. Lənkəran r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də ştq. Dağətəyi ərazidədir; 3. Lənkəran r-nunun Girdəni i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Bu kəndlər ərazidəki Haftoni min. su bulaqlarının adını daşıyır.

Haqnəzər *oyk, sadə.* Laçın r-nunun Təzəkənd i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. Kəndin keçmiş adı Haqnəzərdəkənd olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini Ərdəşəvə kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. *Haqnəzər* orada ilk dəfə məskunlaşmış şəxsin adıdır.

Hal *oyk, sadə.* Qubadlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Ədəbiyyatlarda Kol, Gal, Gəl, Xal, Qal variantlarında da qeydə alınmışdır. Bax: Gəl (Gülfa).

Hallavar *oyk, mür.* Oğuz r-nunun Qumlaq i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yerli məlumata görə, oykönim "hündür yer" mənasındadır.

Hamamçay *hidr., mür.* 1. Daşkəsən r-nu ərazisində çay, Qoşqar çayının qoludur; 2. Quba r-nu ərazisində çay. Qaraçayın sağ qoludur. Çaylar suyunun isti və buxarlı olduğuna görə belə adlandırılmışlar; 3. Qax r-nu ərazisində çay. Kürmük (Qurmux) çayının sol qoludur. Mənbəyini Baş Qafqaz sıra dağlarının c. yamaclarından (3350 m. yüksəklikdən) alır. İsti sulu min. bulaqlardan (Maqbulaq, Oğlanbulaq, Qızbulaq) qidalandığına görə çay belə adlandırılmışdır.

Hamamdağ *or., mür.* 1. Bakı yaxınlığında, Ələt d.y. stansiyasından c.-q.-də fəaliyyətdə olan palçıq vulkanı. Hün. 22 m.; 2. Hacıqabul r-nu ərazisində dağ. Pirsaat burnu yaxınlığında yerləşir. Hün. 59 m. Oronimlər burada qaynayaraq çıxan vulkanların istiliyinə görə belə adlandırılmışlar.

Hamamdüzü *or., mür.* Daşkəsən r-nu ərazisində düzənlik. Hamamçay bu düzənlikdən axdığı üçün belə adlandırılmışdır.

Hamarat *oyk, sadə.* Lerik r-nunun Dəstər i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətayindədir. Kənd salındığı ərazinin adı ilə adlandırılmışdır. *Hamarat* toponimik termin kimi düzən, səthi hamar və ya hamarlanmış yer mənasındadır.

Hamarkənd *oyk, mür.* Yardımlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətayindədir. Oykonom *hamar* (düzən) və *kənd* sözlərindən düzəlib, "düzənlikdə yerləşən kənd" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi həqiqətən də düzənlikdə salınmışdır.

Hamarqışlaq *oyk., mür.* Cəlilabad r-nunun Xəlilli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Hamarava variantında da qeydə alınmışdır. Yaşayış məntəqəsini Burovar kəndindən çıxmış ailələr XIX əsrin ortalarında salmışlar. Oykonom *hamar* (düzənlik) və *oba*, yaxud *qışlaq* (maldarların müvəqqəti yaşayış yeri) komponentlərindən düzəlib, "düzənlik sahədə salınmış oba, qışlaq" mənasındadır.

Hamarmeşə *oyk, mür.* Lerik r-nunun Vizəzəmin i.ə.v.-də kənd. Lənkəran çayının sahilindədir. Keçmiş adı *Otuzuncu kilometr* olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi Lənkəran-Lerik avtomobil yolunun 30 km.-liyində yerləşdiyinə görə belə adlandırılmışdır. Oykonom "düzənlikdə olan meşə" mənasındadır.

Hamoşam *oyk, mür.* Astara r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Bəşəri çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Oykonom *hamo* ("hamar" sözünün talış dilindəki tələffüz forması) və *şam* (talış. "çayın burulduğu yerdə yaranmış qövsvari yer") sözlərindən düzəlib, "çayın burulduğu yerdə yaranmış qövsvari hamar yer" mənasındadır.

Hapıt *oyk, sadə.* Quba r-nunun Əlik i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Azərb.-nin qafqazdillik etnik qrupu olan qızların məskunlaşdığı kəndlərdəndir. Özlərini *hər* adlandırırlar. Kəndin adı Ptolemeyin (II əsr) Albaniya şəhərləri sırasında qeyd etdiyi Xabota ilə əlaqələndirilir. Azərb. dilinin dialektlərində həm *hapıtdı*, həm də *hər* sözü "tələsik, vaxtından tez" mənalarında işlənir.

Hapıt *hidr., sadə.* Quba r-nu ərazisində, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyində min. bulaq. Bulaq yaxınlığındakı eyniadlı kəndin adını daşıyır.

Hapıtlı *oyk, sadə.* 1. Ağdaş r-nunun Aşağı Ləki i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Quba r-nunun Hapıt kəndindən çıxmış ailələr tərəfindən salınmışdır. Mənbələrin verdiyi məlumata görə, XIX əsrin ortalarında Göyçay qəzasında 736 *haputlu* ailəsinin məskunlaşdığı Haputlu I Məlikli, Haputlu Gideyli, Haputlu Nətəs Qacar, Haputlu Hacıhətəmli, Haputlu Mollaqasimli kəndləri var idi.

Haputuçuran *or., sadə.* Oğuz r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsində, Dağıstanın sərhədindədir. Hün. 4032 m. Qədim zamanlardan Quba r-nunun Hapıt kəndinin əhalisinin Azərb.-nın şm.-q. zonasına getmək üçün istifadə etdiyi dağ yolunun üstündədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, bir nəfər hapıtlı buradan yıxılıb həlak olduğu üçün dağ belə adlanmışdır.

Haramı *or., sadə.* Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Udullu kəndinin c.-q.-indədir. Yaxınlığında qədim yaşayış məskəni mövcuddur. Dağ vaxtilə bu ərazidə məskən salmış qaçaqların yurdu olduğu üçün belə adlandırılmışdır. Haramı ər. "yolkəsən, soyğunçu, quldur" deməkdir.

Haramtala *or., mür.* Quba r-nu ərazisində dağ. Qudyal çayının sağ sahilindədir. Hün. 1539 m. Oronim *haram* ("haramı" sözündən olub, "quldur, qaçaq" mənasındadır) və *tala* (meşədə açıq sahə) komponentlərindən düzəlib, "qaçaq talası" mənasındadır.

Haran bax: Aran (Lerik).

Harov *oyk, sadə.* Xocalı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi Cənubi Azərb.-nın Horov kəndindən gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Tədqiqatçılara görə, İran dillərindəki *hor* (isti) və *ov* (su) sözlərindən düzəlmiş bu toponim "isti su" mənasındadır.

Hasıllı *oyk, sadə.* Cəlilabad r-nunun Xəlilli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Belə güman edilir ki, oykonim şamlı tayfalarından olan *asıllı/osolluların* adı ilə bağlıdır. Həmin tayfalar Quba və Şirvan zonasında da yaşamışlar. Zaqatala r-nunun Çobankol kəndində Asıllar məhəlləsi, Muğanlı kəndində asıllı nəslə, Qazax r-nunda hasıllı tayfası qeydə alınmışdır.

Haşımخانlı *oyk, düz.* Sabirabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsinin adı Şamaxı xanı Mustafa xanın (1790/91-1820) qardaşı *Haşım xanın* adı ilə bağlıdır. Rusiya-İran müharibəsindən (1826-28) sonra Cənubi Azərb.-dan köçüb gəlmiş və Rusiya tərəfdarı olan Haşım xanın tabeliyinə verilmiş bir qrup ailə burada məskunlaşmış və kənd onun adı ilə adlanmışdır. R-nun ərazisində eyniadlı göl də var. 2004-cü ildə kəndin adı Həşimxanlı kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Hat *oyk., sadə.* Qubadlı r-nunun Başarat i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Böyük Hat olmuş, yaxınlığındakı Kiçik Hat

kəndinin əhalisi buraya köçürüldükdən sonra, *böyük* komponenti ixtisara uğramışdır. Yaşayış məntəqəsini əliyanlı tayfasına mənsub ailələr salmışlar. Tədqiqatçılara görə, oykonim *həd* (kənar, qıraq) sözündəndir.

Hatsi bax: Çörəkli.

Havalı *oyk., sadə.* Zəngilan r-nunun Məmmədbəyli i.ə.v.-də kənd. Araz çayının sahilində, düzənlikdədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Cənubi Azərb.-dan gəlmiş Hava (Həvva adının yerli tələffüz forması) adlı bir qadının övladları bina etdiyi üçün belə adlandırılmışdır. Oykonimi Azərb. toponimiyasında "yaxşı iqlimli" mənasında işlənən *yelli* topokomponentinin sinonimi kimi də qəbul etmək olar.

Havarlı *oyk., düz.* Yevlax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Kəndin ərazisində *havar* adlanan qamış növünün bitməsi ilə əlaqədar olaraq yaşayış məntəqəsi belə adlandırılmışdır.

Havuslu *oyk., sadə.* Cəbrayıl r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini *havuslu* tirəsinə mənsub ailələr saldığına görə belə adlanmışdır. Havıslı, Hovuzlu variantlarında da qeyd alınmışdır. Azərb. dilinin dialektlərində *havis* kotanın açdığı şırıma deyilir.

Havzova *oyk., mür.* Lənkəran r-nunun Girdəni i.ə.v.-də kənd. Talış dağlarının ətəyindədir. 1917-ci ildə Havzaul variantında qeydə alınmışdır. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim *havza* (talış. "yaşıl") və *oba/ova* sözlərindən düzəlib, "yaşıl oba, yaşıl kənd" deməkdir. Lakin güman etmək olar ki, kənd adını ərazidəki eyniadlı mineral bulaqdan almışdır.

Havzova *hidr., mür.* Lənkəran r-nunun Havzova kəndi yaxınlığında min. bulaq. Talış dağlarının ətəyindədir. Hələ qədimdən yerli əhali dəri xəstəliklərinin müalicəsində bu sudan istifadə edir. Son vaxtlar burada pansionat, müalicə tikililəri salınmışdır. Əsəb yel və dəri xəstəliklərinin müalicəsində istifadə olunur. Hidronim "su hövzəsi" mənasındadır.

Hayad *oyk., sadə.* Kəlbəcər r-nunun Dovşanlı i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Ayad variantında da qeydə alınmışdır. Keçmiş adı Axmaxlı olmuşdur. Bu ad axmaxlı nəslinin adı ilə bağlı idi. *Ayalılar* isə elmi ədəbiyyatda tatarların tərkib hissəsi kimi göstərilir. Qubadlı r-nu ərazisində Ayadı Tağa adlı dağ qeydə alınmışdır.

Hazırəhmədli *oyk., sadə.* Goranboy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Oykonim qızılbaşların zülqədər tayfasının *hazırlı* qolunun və həmin qolun *əhmədli* tirəsinin adını əks etdirir. Etnotoponimdir.

Herher ba x: Qarqar.

Heriknaz *oyk., sadə.* Gədəbəy r-nunun Şəkərbəy i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Tərtər çayı boyundan gəlmiş və kolanı tayfasından olan Ocaqqulu adlı

şəxs salmışdır. Sonralar kənd onun arvadı *Heriknazın* (*Ərkinazın*) adı ilə adlandırılmışdır. Kəndin adı Əriknaz variantında da qeydə alınmışdır.

Heşan *oyk, sadə.* Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. 1992-ci ilədək adı Aşan olmuşdur. *Heşan* "taxıl dərzlərinin vəllə döyülməsi, dərzlərin döyüldüyü yer, xırman" deməkdir. Kənd xırman yaxınlığında salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Hetavan *bax:* Qozlukörpü.

Hetovlar *oyk, sadə.* Balakən r-nunun Qalalar i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsi Talalar kəndindən köçüb gəlmiş *hetov* nəslinə mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Etnotoponimdir.

Heybət *oyk, sadə.* Bakı şəhəri Qaradağ r-nunun Şubanı qəsəbə i.ə.v.-də qəsəbə. Yaşayış məntəqəsi adını ərazidəki *Bibiheybət məscidinin* adından almışdır.

Heydərlı *oyk., sadə.* Gədəbəy r-nunun Şəkərbəy i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrin axırlarında həmin r-nun ərazisindəki Dikdaş kəndindən köçüb gəlmiş *heydərlı* nəslinə mənsub ailələr saldığı üçün belə adlandırılmışdır.

Heyran *hidr., sadə.* Şamaxı r-nu ərazisində çay. Kələnov yaylasından başlanır. Çay hazırda həm də Hacıməmmədin yaylağı adlanan Heyran yaylağının adı ilə adlandırılmışdır. Oronim və hidronim oğuzların *heyranlı* tayfasının adını əks etdirir.

Heysugözəl *or., mür.* Ordubad r-nunda dağ. Oronimin "canlı suyu olan gözəl dağ" mənasında olması ehtimal edilir. Güman ki, dağ buradakı min. bulaqlara görə belə adlandırılmışdır.

Heyvalı *oyk., düz.* Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrdə Cənubi Azərb.-dan gəlmiş erməni ailələri burada yerləşdikdən sonra kənd Drmbon (Heyvalı toponimindən erm.-yə kalkadır) kimi rəsmiləşdi. 1992-ci ildə kəndin keçmiş adı bərpa edildi. Oykonom "heyva ağacları olan yer" mənasındadır.

Heyvanohur *or., sadə.* İsmayılı r-nunda dağ. Göyçay çayının sol sahilindədir. Hün. 813 m. Oronim ərazidəki eyniadlı gölün adını daşıyır. Hidronim *heyva* (meyvə ağacı) və *nohur* (göl) komponentlərindən düzəlib, "heyvalı göl" deməkdir.

Həbibkənd *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Pirquluoba i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında. Oykonom *Həbib* (ş.a.) və *kənd* sözlərindən düzəlib, "Həbibə məxsus kənd" mənasındadır.

Həftəxuni *bax:* Haftoni.

Həftəsov *hidr., mür.* İsmayılı r-nunun Həftəsov kəndi yaxınlığında, Girdimançayın sağ sahilində min. bulaqlar. Suyu soyuq və kükürlüdür. Yerli əhali tərəfindən müalicə məqsədilə istifadə edilir. Hidronimin düzgün

variantının Həftəsiyab olduğunu söyləyirlər. Hidronim *həft* (yeddi), *-ə* (bitişdirici sait), *siyab* (qara su) komponentlərindən düzəlib, "yeddi qara su mənbəyi, bulağı" mənasındadır.

Həftəsov *oyk., sadə*. İsmayılı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Girdiman çayının sahilində, Niyaldağ silsiləsinin yamacındadır. Yaşayış məntəqəsi kəndin ərazisindəki eyniadlı min. bulaqların adını daşıyır.

Həkəri *hidr., sadə*. Laçın, Qubadlı və Zəngilan r-nları ərazisində çay. Arazın sol qoludur. Mənbəyini Mıxtökən silsiləsinin c.-ş. yamaclarından (2580 m. yüksəklikdən) alır. Bərgüşad (Bazarçay) çayı ilə birləşərək Araza tökülür. Üzərində üç SES tikilmişdir. Yuxarı axarında Şəlvə (eyniadlı kəndin adından) adlanır. Keçmiş adı Alban (Ağvan) olmuşdur. IX-XII əsrlərə aid ərəb mənbələrində Arran-çay adlanır və Araza töküldüyü göstərilir. Əkərə də adlanır. Görünür, sonralar kürddilli *həkəri* tayfasının ətraf ərazidə məskunlaşması ilə əlaqədar tədricən həmin tayfanın adı ilə tanınmağa başlamışdır.

Həkəri *oyk., sadə*. 1. Qubadlı r-nunun Muradxanlı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Həkəri adı hələ qədim mənbələrdən məlumdur. Alban (Qafqaz) tarixçisi Movses Kalankatlı Babək hərəkəti ilə əlaqədar 831-ci il hadisələrindən bəhs edərkən Həkəri qalasının adını çəkib. Həmin qala hazırda Qalacıq adı ilə məlumdur. *Həkəri* kürddilli tayfa adıdır. Hazırda həkərilər əsasən Türkiyə və İranda yaşayırlar; 2. Zəngilan r-nunun Hacallı i.ə.v.-də qəsəbə. Göyən çölündə, Həkəri çayının Araza töküldüyü yerin yaxınlığındadır. Qəsəbə 1950-ci illərdə Həkəri d.y. stansiyası yanında salınmış və həmin stansiyanın adı ilə adlandırılmışdır.

Həmənçay *hidr., mü.* Daşkəsən r-nu ərazisində çay. Əsl adının Əmənçay olduğu göstərilir. Tədqiqatçılara görə, çay öz adını Səfəvilər dövlətinin həyatında mühüm rol oynamış türkdilli otuzikilər tayfasının *əmə*n qolunun adından almışdır. Çay əmənlilərin yaylaq yerlərindən axdığı üçün belə adlandırılmışdır.

Həmənli *oyk., sadə*. Goranboy r-nunun Xınalı i.ə.v.-də kənd. Kürəkçayın sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndin adı mənşəcə Qazax mahalından olan *həmənli* nəslinin burada məskunlaşmasından yaranmışdır. *Həmənli* keçmiş Gəncə xanlarının nəslindən olub, Qaramusalı kəndində yaşayan Məmməd xana məxsus Xanlıq adlanan bu ərazidən ilxı saxlamaq üçün qışlaq kimi istifadə edilirdilər. Sonralar həmənliyə bu ərazini xandan satın alaraq XIX əsrdə burada daimi məskunlaşmışlar.

Həmşəri *or., sadə*. Şəmkir r-nu ərazisində dağ. Oronim Cənubi Azərb.-dan gəlmiş ailələrin bu ərazidə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. *Həmşəri* (həmşəhərli) gəlmələrin bir-birinə müraciət forması olmuş, sonralar isə ətrafdakı əhali də onlara bu adla müraciət etmişdir. Ərazidə Tatlar adlı yaşayış məntəqəsi də var.

Həmşirə *hidr., sadə.* Cəlilabad r-nu ərazisində çay. Həmşəri, Astraxanka, Amşarinka, Həmşərə variantlarında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılara görə, düzgün variant Həmşərədir. Hidronim Lənkəran qəzasının Səbidağ nahiyyəsində yaşamış *həməsərə* tayfasının adı ilə bağlıdır. XIX əsrin axırlarında azərb.-lardan ibarət olan həmin tayfa icması 7 kənddən 366 evdən təşkil olunmuşdu. Hasıllı (indiki Cəlilabad şəhəri) yaxınlığındakı Həmşərə kurqanı da bu tayfanın adı ilə bağlıdır.

Həmyəli *oyk., sadə.* Şamaxı r-nunun Dzerjinovka i.ə.v.-də kənd. Pirsaat çayının sahilində, dağlıq ərazidədir. Keçmiş adı Ərəb Həmyə olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi bura köçürülmüş ərəb tayfalarının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. *Həmyə* sözünün ərəb dilindəki *həmyun* (müdailə etmək, himayə etmək) sözündən olması ehtimal edilir. Görünür, toponimin ilkin mənası "müdafiəçi ərəblər" mənasında olmuşdur.

Həmzəqor *or., mür.* Zaqatala r-nunda dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacında zirvədir. Hün. 1910 m. Oronim *həmzə* (həmzəli nəslinin adı) və *qor/qar* (dağ) komponentlərindən düzəlib, "həmzəli dağı" deməkdir.

Həmzəli *hidr., sadə.* Qəbələ r-nu ərazisində çay. Dəmiraparan çayının sağ qoludur. Mənbəyini Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacından (3140 m. yüksəklikdən) alır. Tez-tez sel hadisələri baş verir. Keçmiş adı Qulçay olmuşdur. Belə ehtimal edilir ki, bu ad qədim türk mənşəli *qul* tayfasının adından və *çay* sözündən düzəlmişdir. Keçmişdə çayın suyundan Həmzəli kəndinin əhalisi suvarmada istifadə etdiyindən çay yaşayış məntəqəsinin adı ilə adlandırılmışdır.

Həmzəli *oyk., sadə.* 1. Qəbələ r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Həmzəli çayının sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsi *həmzəli* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəndin ərazisindəki Şeyx Molla Məhəmməd və Qeybi baba adlı müqəddəs sayılan pirlərin övladları hesab edilən *həmzəlilər* keçmişdə əvvəlcə Şəhna yolu və Yurd yeri adlı yerlərdə yaşamış, sonra indiki kəndin ərazisində məskunlaşmışlar; 2. Qubadlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilindədir. Dəlilər Həmzəlisi adı ilə də tanınır. Yaşayış məntəqəsini vaxtilə indiki Qarakişilər kəndinə birləşmiş Həmzəli (Korlar Həmzəlisi) kəndindən çıxmış ailələr saldıği üçün belə adlanmışdır; 3. Şərur r-nunun Axura i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzənlikdədir. Kəndi *həmzəli* nəslinə mənsub ailələr saldıği üçün belə adlandırılmışdır. Etnotoponimdir.

Hənifə *oyk., sadə.* Balakən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Balakən çayının sahilindədir. Oykönim kəndin ilk sakinlərindən olan *Hənifə* adlı bir şəxsın adı ilə bağlıdır.

Hərtis *oyk., sadə.* Qubadlı r-nunun Fərcan i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi öz adını ərazidəki Hərtis dağının adından almışdır.

Hərtis *or., sadə.* Qubadlı r-nu ərazisində, Bərgüşad silsiləsinin c.-ş. qurtaracağında zirvə. Qartikiz, Xartüz variantlarında qeydə alınmışdır. Oronimin metal alətləri itiləmək üçün istifadə edilən xart, yaxud *qart* (bülöv) daşının adından və *üz* (üst) sözlərindən ibarət olub, "xartdaşı olan dağ" mənasında olduğu ehtimal edilir.

Həsənabad *oyk., mür.* Neftçala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də ştq. Kür çayı sahilində, Salyan düzündədir. Sovet hakimiyyəti illərində Sovetabad adlandırılmışdı. 1992-ci ildə Sovetabad qəsəbəsinə 26 Bakı Komissarları qəsəbəsi də birləşdirilərək Həsənabad kimi rəsmiləşdirilmişdir. Oykönim Həsən (ş.a.) və *abad* (kənd) komponentlərindən düzəlib, "Həsənə məxsus kənd" deməkdir.

Həsənbinə *oyk., mür.* Zaqatala r-nunun Əli Bayramlı i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın sahilindədir. Yaşayış məntəqəsinin yerində əvvəllər Yuxarı Tala kəndindəki əncələr (mənsəcə qırpaqların encə tayfasına mənsub) tabunundan (nəslindən) *Həsən* adlı şəxsin binəsi olmuş və həmin ərazi Həsənbinəsi adlanmışdır. Sonralar həmin tabundan bir sıra ailələr burada həmin adla daimi yaşayış məntəqəsi salmışlar.

Həsənخانlı *oyk., sadə.* Ağdam r-nunun Əfətli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Kəndi *həsənخانlı* nəslinə mənsub ailələr saldığına görə belə adlandırılmışdır. Etnotoponimdir.

Həsənqala *oyk., sadə.* 1. Qusar r-nunun Bala Qusar i.ə.v.-də kənd. Qusar çayı sahilində, Qusar maili düzənliyindədir. Oykönim ərazidəki eyniadlı qədim qalanın adından yaranmışdır; 2. Xaçmaz r-nunun Qusarçay i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında. Yaşayış məntəqəsi Qusar r-nunun Həsənqala kəndindən köçmüş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yarandığı üçün belə adlandırılmışdır.

Həsənqaya *oyk., sadə.* 1. Bərdə r-nunun Mehdixanlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Böyük Vətən müharibəsi illərində kənd dağıdılmışdı. 1948-1949-cu illərdə Ermənistandan zorla qovulmuş azərb. ailələr burada məskunlaşmış və yaradılmış yeni yaşayış məntəqəsi köhnə kəndin adını qəbul etmişdir; 2. Tərtər r-nunun Şıxarx i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Buruc olmuşdur. Yaşayış məntəqələri Həsənqaya adlı yerdə salındığına görə belə adlandırılmışdır.

Həsənqaya *or., mür.* Daşkəsən r-nunda dağ. *Həsən* (ş.a.) və *qaya* (daş, dağ) komponentlərindən düzəlib, "Həsən qayası" deməkdir.

Həsənqaydı *oyk., mür.* Cəbrayıl r-nunun Şükürbəyli i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Vəlixanlı adı ilə də tanınır. Kəndi XIX əsrdə maldarlıqla məşğul olan vəlixanlı tirəsinə mənsub ailələr salmışlar. Yaşayış məntəqəsi Həsənqaydı adlı köhnə kənd yerində salmışdır. Toponimin Həsənqayadın oroniminin təhrif forması olduğu güman edilir. *Həsən* (ş.a.), *qaya* (yüksəklik, dağ) və *din* (yaylaq, düşərgə) komponentlərindən düzəlib, "Həsənqaya yaylağı" mənasındadır.

Həsənqoca *oyk., sadə.* Xaçmaz r-nunun Susayqışlaq i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsinin adı ərazisindəki eyniadlı pirin adından götürülmüşdür.

Həsənlər *oyk., düz.* Kəlbəcər r-nunun Keşdək i.ə.v.-də kənd. Şərqi Göyçə silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhalinin verdiyi məlumatlara görə, yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Keşdək kəndindən *Qara Həsən* adlı bir şəxs (Vəlioğlu kimi də tanınırdı) ona məxsus binə yerində saldığına görə belə adlanmışdır. Hazırda kənddə yaşayan nəsilərdən biri *həsənuşağı* adlanır. Kəndin ərazisində eyniadlı çay da var.

Həsənli *or., sadə.* Gədəbəy r-nunda dağ. Şəmkir və Mahu çaylarının suayrıcısıdır. Hün. 2596 m. Dağ həmin sahədə yaylaq yurdu olmuş *həsənli* tirəsinin adı ilə adlandırılmışdır.

Həsənli *oyk., sadə.* 1. Bərdə r-nunun Qaradəmirçi i.ə.v.-də kənd. Yuxarı Qarabağ kanalının sahilində, Qarabağ düzündədir; 2. Cəbrayıl r-nunun Soltanlı i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzənlikdədir. Kənd yerli əhali arasında Hasanlı adı ilə tanınır. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini əfşar tayfasından olan Cəbrayıl (XVI əsrdə yaşamışdır) adlı şəxsin altı oğlundan biri *Həsən* salmışdır; 3. Cəlilabad r-nunun Astanlı i.ə.v.-də kənd. Həsənli çayının sahilində, Burovar silsiləsinin ətəyindədir; 4. Masallı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır; 5. Sabirabad r-nunun Cavad i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvanı düzündədir; 6. Salyan r-nunun Yenikənd i.ə.v.-də kənd.

Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir; 7. Tovuz r-nunun Çeşməli i.ə.v.-də kənd. Əsrək çayının sol sahilində, Göyəbaxan silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqələri *həsənli* nəslinin

məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Etnotoponimdir.

Həsənriz *oyk., sadə.* Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayının sol tərəfində, Həsənriz çökəkliyindədir. Keçmiş adı *Aterk/Haterk* qalası olmuşdur. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, *aterk* türk dillərindəki *atrak* (çayın mənsəbə töküldüyü yer) sözünün fonetik variantıdır. XIII əsrdən sonra Xaçın knyazı Həsən Cəlalin adı ilə Həsənriz adlanmışdır. 1992-ci ildə kəndin adı Həsənriz kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Həsənsu *hidr., mür.* Qazax r-nu ərazisində çay. Kür çayının sağ qoludur. Mənbəyini Murğuz sıra dağlarının şm. yamacından (2660 m. yüksəklikdən) alır. Hidronim *həsən/əsən* (sağlam, içməyə yararlı) və *su* komponentlərindən düzəlib, "sağlam su" deməkdir.

Həsənsu *oyk., sadə.* Ağstafa r-nunun Vurğun i.ə.v.-də kənd. Keçmiş adı Alekseyevka, Sovet hakimiyyəti illərində S.M.Kirovun (1886-1934) şərəfinə Kirovka adlanmışdır. 1942-ci ildən buraya ətraf kəndlərdən yerli əhali köçmüşdür. 1991-ci ildən kəndin adı dəyişdirilərək yaxınlıqdakı çayın adı ilə Həsənsu adlandırılmışdır.

Həsin *oyk., sadə.* Astara r-nunun Siyaku i.ə.v.-də kənd. Pensər çayının sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Tədqiqatçılar bu oykonimi "möhkəmləndirilmiş yer" kimi izah edirlər.

Həşəmədi *or., sadə.* Şamaxı r-nu ərazisində sıra dağlar. Pirsaat çayının orta axarından ş.-də yerləşir. Tədqiqatçılara görə, oronim qismən təhrifə uğramışdır. Əslində *Xoşaməddin* olmalıdır. Yerli əhalinin verdiyi məlumata görə, Xoşaməddin və Kəmaləddin qardaş olmuş və sonralar onlara məxsus yaylaqların yerləşdiyi bu dağlar onların adları ilə adlanmışdır.

Hətəmlər *oyk., sadə.* 1. Laçın r-nunun Daşlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir; 2. Tovuz r-nunun Qəribli i.ə.v.-də kənd. Zəyəm çayının sahilində, dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqələri *hətəmlər* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yarandığı üçün belə adlandırılmışdır.

Həzi Aslanov *oyk, sadə.* Ağstafa r-nunun Köçvəlli i.ə.v.-də qəsəbə. Ceyrançöldədir. Meyvə tingliyi sovxozu yanında salınmışdır. Tank qoşunları qvardiya general-mayoru, iki dəfə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı *Həzi Aslanovun* (1910-45) şəərəfinə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Həziabad *oyk., mür.* Cəlilabad r-nunun Komanlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin yamacındadır. Oykonim *Həzi* (Həzi Aslanov) və *abad* (kənd) komponentlərindən düzəlib "Həzi kəndi" deməkdir. Memorial toponimdir.

Həzrə *oyk, sadə.* 1. Qəbələ r-nunun Vəndam i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Keçmiş adı Vəndam Həzrəsi olmuşdur. Kənddə yerli əhalinin Övliya türbələri adlandırdığı, XIV əsrə aid müqəddəs hesab edilən Şeyx Bədrəddin və Şeyx Mənsur türbələri var. Kəndin adı həmin türbələrlə bağlıdır. Ərəb dilində *həzr* "ocaq, pir" deməkdir; 2. Qusar r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Keçmiş adı Quryan olmuşdur. Yaşayış məntəqəsinin adı ərəb dilindəki *həzr* (ocaq, pir) sözü ilə bağlıdır. Oykonim kəndin ərazisindəki məscidlə və bu məsciddə dəfn edilmiş Şeyx Cüneydin qəbri ilə əlaqədardır. Qızılbaş tayfalarına arxalanan Şeyx Cüneyd (1447-60) "din uğrunda mübarizə" şüarı ilə Dağıstana hərbi yürüşlər təşkil edirdi. 1460-cı ildə Samur çayı sahilində, bu kəndin yerində Şirvanşah I Xəlilullahın (1417-62) qoşunları onu məğlub etdi, şeyx öldürüldü. Şiələr Şeyx Cüneydi orada dəfn etdilər. Səfəvilər hakimiyyətə keçdikdən sonra 1544-cü ildə Şeyx Cüneydin qəbri üstündə məscid tikdirmişdilər. Sonralar Səfəvi I Təhmasibin (1524-76) orada saldıdığı kənd də Həzrə adlandırılmışdı.

Həzrəoba *oyk, mür.* Qusar r-nunun Həzrə i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Kənd keçmişdə Həzrə kəndinə məxsus qışlaq yerində salınmışdır. Kollektivləşmədən sonra daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir. Oykonim "Həzrə kəndinin obası" mənasındadır.

Hıramo *oyk., mür.* Lerik r-nunun Lerik qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Oykonim talış dilindəki *hur* (əkin) və *hamo* (hamar yer) sözlərindən

ibarət "hamar sahədə əkin yeri" və ya talış dilindəki hır (duman, çən), -ə (bitişdirici sait) və *mo* (çökmüş) komponentlərindən ibarət "dumanlı, çənli" mənalarında olan söz kimi izah olunur.

Hicaki bax: Gicəki.

Hil *oyk., sadə*. Qusar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim özündə qədim Qafqaz Albaniyasında yaşamış *gel* tayfasının adını əks etdirir. XIX əsrdə Hiloba, Tulab, Köçərqaş, Tumalar, Tamuskən, Survanbəy, Xıdırbəy qazmaları, Gileykək, Əttək və s. obaların əraziləri bu kəndə məxsus olmuşdur.

Hiloba *oyk., mür.* Qusar r-nunun Hil i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Oykonim *Hil* (kənd adı) və *oba* komponentlərindən düzəlib, "Hil kəndinin obası, qışlağı" deməkdir. Kənd keçmişdə Hil kəndinə məxsus qışlaq yeri olmuşdur. Kollektivləşmədən sonra daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir.

Hindəli *or., mür.* Şəur r-nu ərazisində dağ. Tananam kəndindən şm.-ş.-də yerləşir. Hün. 2098 m. Belə ehtimal etmək olar ki, oronim Hindilli adının təhrif forması olub, "böyütkənli dağ" mənasındadır.

Hindəğ *or., mür.* Daşkəsən r-nu ərazisində dağ. Şahdağ silsiləsinin c.-ş. qurtaracağındadır. Bu zirvədən ş.-də Murovdağ silsiləsi başlanır. Hün. 3373 m. Oronimin türkdilli *inal* etnonimi ilə əlaqədar olması ehtimal edilir.

Hindarx *oyk., sadə*. Ağcabədi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Oykonimin yaranması ilə bağlı bir çox rəvayətlər mövcuddur. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi XVI əsrdə yaranmışdır. Guya dahi Azərb. şairi Füzulinin yeznəsi olan bir nəfər hindli Boyat kəndinin yaxınlığından bu kəndin ərazisinə arx çəkirmiş və həmin arxın ətrafında yaranan yaşayış məntəqəsi də onun şərəfinə Hindarx adlanmışdır. Sonralar guya Füzulinin atası Süleyman kişi ilə hindarxlılar arasında nifaq düşdüyündən o, kürəkəninin bələdçiliyi ilə ailəsini də götürüb İraqa köçmüşdür. Füzulinin o vaxt beş yaşı olduğu söylənir. Digər yerli məlumatlara görə, Hind Vəli adlı bir nəfər arx çəkmiş və arx sonralar onun adı ilə Hindarx adlanmışdır. Arxın bir nəfər hindistanlı mühəndisin çəkməsi ilə əlaqədar belə adlandırılması haqqında da rəvayət vardır. Bəzi tədqiqatçıların fikrincə, hidronim sanskrit dillərindəki *ind* (böyük çay, əsas çay) sözündəndir. *Hind* sözü dilimizdə tarixən "qara" mənasında işlənmişdir. Kəndin yaxınlığından axan arx da hazırda Qarasu adlanır. Əslində, Hindarx Qarasu hidroniminin sinonimidir. Kənd də öz adını həmin arxın adından almışdır.

Hinqar *oyk., sadə*. Ağsu r-nunun Gürcüvan i.ə.v.-də kənd. Keçmiş adı İnarq olmuşdur. Oykonim *anqar* sözünün Azərb. dilinin fonetik qanunlarına uyğunlaşdırılmış formasıdır. Tədqiqatçılara görə, bu söz türk-moңqol dillərində "yarıq", "ağız", "qapı", "keçid", "dərə" mənalarında işlədilmişdir. Türk dillərində *anqar* "geniş vadi" mənasındadır.

Sözün əvvəlinə "h" samitinin artırılması Azərb. dilinin dialekt və şivələrində təsadüf olunan fonetik hadisədir.

Hintağlar bax: Köhnə Tağlar.

Hişgədərə *oyk., sadə*. Masallı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında. Oykönim İran dillərindəki *hişk/xişk* (quru) və Azərb. dilindəki *dərə* (çay dərəsi) komponentlərindən düzəlib, "quru dərə, quru çay dərəsi" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi eyniadlı dərənin yaxınlığında yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır. Eyniadlı yaşayış məntəqəsi Siyəzən r-nunda da qeydə alınmışdır.

Hivəri *oyk., mü.* Lerik r-nunun Qosmalyan i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Hovarı, Hovəri variantlarında da qeydə alınmışdır. Belə ehtimal edilir ki, oykonim talış dilindəki *hü* (dağıdılmış, uçurulmuş) və *var* (yer, kənd, qala, möhkəmləndirilmiş yer) sözlərindən düzəlib, "dağıdılmış kənd" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi köhnə kənd yerində salındığına görə belə adlandırılmışdır.

Hocaz *oyk., sadə*. Laçın r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Hocaz çayının sahilində, Qarabağ yaylasındadır. Kəndin q.-ində Hocazdaşı adlı dağ da var. Kənd öz adını eyniadlı çaydan almışdır.

Hocazsu *hidr., mü.* Laçın r-nu ərazisində çay. Həkəri çayının sağ qoludur. Yuxarı axınında İldırımsu, aşağı axınında Qaranlıqçay adlanır. Çay öz başlanğıcını Hocaztəpə dağından alır. Hidronimin ərazidəki Qoşasu adının variantı olması ehtimal edilir.

Hocaztəpə *or., mü.* Laçın r-nu ərazisində dağ. Yerli əhali arasında Hocazdaşı adı ilə tanınır. Oronim Hoçaz çayının adı ilə bağlıdır.

Hoqa bax: Üçbulaq.

Honuba *oyk., mü.* Yardımlı r-nunun Porsova i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykönim talış dilindəki *honu* (bulaq) və *uba* (Azərb. dilindən həmin dilə keçmiş *oba* sözünün fonetik şəkli) sözlərindən ibarət olub, "bulaq yaxınlığındakı oba" mənasındadır.

Honuba Şıxlar *oyk, mü.* Yardımlı r-nunun Porsova i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Honuba kəndindən çıxmış *şıxlar* nəslinə mənsub ailələrin bu ərazidə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Hopurlu *oyk, sadə*. Kəlbəcər r-nunun Zəylik i.ə.v.-də kənd. Qarabağ yaylasındadır. Toponimin kürd mənşəli şeylanlı tayfasının *hopurlu* tirəsinin adından olduğu ehtimal edilir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Laçın r-nunun Mirik kəndindən köçüb gəlmiş Hopur Hüseyn adlı şəxs saldığına görə belə adlandırılmışdır. Çopurlu variantında da qeydə alınmışdır.

Horadil *or., mü.* Şamaxı r-nu ərazisində dağ silsiləsi. Qozluçay və Çigil çaylarının suayrıcındadır. Dağ silsiləsi oradakı eyniadlı zirvənin adı ilə

adlandırılmışdır. Tədqiqatçıların fikrincə, oronimin əsli Ouratel olmalıdır. Bu coğrafi ad fars dilindəki *oura* (qala) və *ərəb* dilindəki *tel* (təpə) sözlərindən düzəlib, "qala təpəsi" mənasındadır.

Horadiz *oyk., mür.* Füzuli r-nunun eyniadlı qəsəbə i.ə.v.-də ştq. Araz çayının sol sahilində, düzənlikdədir. Oykonim İran dillərindəki *oura* (qala, möhkəmləndirilmiş yer) və *dizə* (qala) sözlərindən ibarətdir, "qala kənd" mənasındadır.

Horavar *oyk, mür.* Yardımlı r-nunun Vərgədüz i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Oykonim fars dilindəki *oura* (qala) və *var* (yer, məskən) sözlərindən düzəlib, "qala yeri" mənasındadır. Hırvavar variantında "dumanlı yer" mənasında da izah olunur.

Horid *or., sadə.* Balakən r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin zirvələrindən biridir. Hün. 3005 m. Oronim Azərb. toponimiyasındakı coğrafi terminlərdən biri olan *hert/hort* sözüdür və "yarğanın, uçurumun yuxarı hissəsi" mənasındadır.

Horonu *oyk, sadə.* Yardımlı r-nunun Yolocaq i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sahilində Qələbəşi dağının yamacındadır. Oykonim talış dilindəki *hor* (mal yemləmək üçün təknə) və *honi* və ya *honu* (bulaq) sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlib, "təknəli bulaq" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi salındığı ərazidəki bulağın adı ilə adlandırılmışdır.

Horovlu *oyk, düz.* Cəbrayıl r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Cənubi Azərb.-nin Horov kəndindən gələn ailələr saldıqı üçün belə adlanmışdır. Xocalı r-nunda Harov adlı kənd var.

Hovari bax: Hivəri.

Hovil *oyk, sadə.* Lerik r-nunun Siyov i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim talış. Hiyovil kimi tələffüz edilir. Tədqiqatçılara görə, talış dilindəki *hi* (zəmi), *-yə* (birləşdirici şək.) və *vil* (gül) komponentlərindən ibarət olan oykonim "gül zəmisi" mənasındadır.

Hovuzbulaq bax: Kövüzbulaq.

Hovuzlu bax: Havuslu.

Hökməli *oyk, sadə.* Abşeron r-nunun eyniadlı qəsəbə i.ə.v.-də ştq. 1937-ci ildə salınmışdır. Belə ehtimal edilir ki, yaşayış məntəqəsi vaxtilə orada məskən salmış *Hökməli* adlı şəxsin adını daşıyır.

Hövsan *oyk, sadə.* Bakı şəhəri Suraxanı r-nunda ştq. Xəzər dənizi sahilindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, keçmişdə kəndin ərazisində iki hovuz olduğuna görə Hövuzan adlandırılmışdır. Mənbələrə görə, oykonim *hovuz* sözü və məkan bildirən *-an* şək.-sindən ibarət olub, "hovuzlar" və ya "hovuz yeri" mənasındadır. Bəzi tədqiqatçılara görə, yaşayış məntəqəsinin adı ərəb dilindəki *hisn* (qala, istehkam) sözüdür. Əslində, kənd dəniz sahilində, hövzədə yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Hövsan burnu *or., mür.* Abşeron yarımadasının c.-unda, Hövsan kəndindən c.-da dənizə uzanan çıxıntı. Oronim ərazidəki eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından və *burun* (çıxıntı) sözündən düzəlmişdir.

Hübü *oyk, sadə.* Lerik r-nunun Tülüconi i.ə.v.-də köç. Ləgər çayının sahilində, Talış silsiləsinin yamacındadır. Oykonomin *Hübeydə* şəxs adının qısaldılmış şəkli olması güman edilir.

Hücü *oyk, sadə.* Lerik r-nunun Çayrud i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Qucu variantında da qeydə alınmışdır. Kənd XIX əsrdə salınmışdır. Oykonomi talış. "su arxları çəkilmiş yer" və ya "yeni arx" mənalarında izah edilir.

Hülövlü *oyk, sadə.* Xaçmaz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın sahilində, Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Bəzi tədqiqatçılara görə, toponim təhrifə uğramışdır. Oykonomi özündə qəd. türkdilli karluqların *gelo* (gelu) tayfasının (üç oğuz da adlanırdılar) adını əks etdirir (*-lu* mənsub.şək.-sidir). XIII əsrdə monqol yürüşlərində iştirak etmiş karluqların bir hissəsi sonralar Azərb.-nın şm.-ş. zonasında məskunlaşmışdı. Bunu Sumqayıt çayının bir qolu olan Çigil çayının adı da sübut edir. Çigil karluqların başqa bir qolunun adıdır. *Gelu* tayfasının adını Şəki şəhərindəki Güleyli məhəlləsinin, Abşeron yarımadasındakı Küleyli dağının adı ilə də bağlayırlar. Türkiyədə bu etnonim Gelubolu toponimində özünü göstərir.

Hürüuşağı *oyk, sadə.* Yevlax r-nunun Tanrıqulular i.ə.v.-də kənd. Kürəkçayın sahilində, düzənlikdədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi Qazax r-nu ərazisindən köçüb gəlmiş *hürüuşağı* adlı nəslin məskunlaşması nəticəsində yarandığı üçün belə adlandırılmışdır.

Hüseynabad *oyk, mür.* Lerik r-nunun Qosmalyan i.ə.v.-də oba. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. 1886-cı ilə aid mənbədə Kəlvəz icmasının tərkibində yeddi tüstüdən ibarət kiçik kənd kimi qeydə alınmışdır. Yaşayış məntəqəsini vaxtilə *Hüseyn* adlı şəxs və onun övladları saldığına görə belə adlandırılmışdır.

Hüseynalılar *oyk, sadə.* I. Bərdə r-nunun Mustafaağalı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yerli əhali arasında Söynaklılar kimi də işlədilir. *Hüseynalılar* nəslinin adını daşıyır; 2. Cəbrayıl r-nunun Hacılı i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi inqilabdan əvvəl Cəbrayıl qəzasının hacılı icmasına mənsub *hüseynalılar* tirəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Etnotoponimdir.

Hüseynallar *oyk, sadə.* Ağdam r-nunun Əlimədədli i.ə.v.-də kənd. Xaçın çayının sahilindədir. Keçmiş adı Hüseynalı olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi boyəhmədli tayfasının *hüseynalı* tirəsinə mənsub ailələrin özlərinə məxsus qışlaq yerində daimi məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Hüseynbəyli *oyk, düz.* Bərdə r-nunun Şirvanlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə *Hüseyn* bəy adlı şəxsə məxsus qışlaq yerində maldarlıqla məşğul olan ailələrin məskunlaşması nəticəsində

yararmışdır. Əvvəllər həmin ərazi Hüseynbəy Tərəkəmə adlanırdı. Füzuli r-nu ərazisində də eyniadlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır.

Hüseynhacılı *oyk, düz.* Masallı r-nunda kənd. Viləş çayının sahilində, Lənkəran ovalığında. Yaşayış məntəqəsi *hacılı* tayfasından *Hüseynağa* adlı şəxsə məxsus ailələrin məskunlaşması nəticəsində yararmışdır. Keçmişdə Hüseynhacıyan da adlanırdı.

Hüseynxanlı *oyk, düz.* Zərdab r-nunun Gəlmə i.ə.v.-də kənd. Türyan çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Kəndi vaxtilə *Hüseynxan* adlı şəxs saldığına görə onun adı ilə adlandırılmışdır. Burada *-lı* mənsubluq bildirən şəkilçidir.

Hüseynqulular *oyk, sadə.* Tovuz r-nunun Qaradaş i.ə.v.-də kənd. Axınca çayının sahilində, Çinqıldağ silsiləsinin (Kiçik Qafqaz) ətəyindədir. Kənd *hüseynqulular* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yarandığı üçün belə adlandırılmışdır.

Hüseynli *oyk, düz.* Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Kəndin əhalisi oykonimi Hüsənnili kimi tələffüz edir. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndi vaxtilə şahsevən *Məşədi Hüsən* adlı şəxs saldığına görə belə adlanmışdır. Məşədi Hüsənin qəbri hazırda kəndin köhnə qəbiristanındadır. Kəndin yaxınlığındakı köhnə qışlaq yurdu da Məşədi Hüsənlər qışlağı adlanır.

Hüseynuşağı *oyk., sadə.* Qubadlı r-nunun Kavdadıq i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, Yazı düzündədir. Yaşayış məntəqəsini *hüseynuşağı* (hazırda xudavərdilər adlanır) nəslindən olan ailələr saldığı üçün belə adlanmışdır. Sonralar Qarabağdan əbilli və Dağıstandan xələfilər nəslinə mənsub ailələr də köçüb bura gəlmişdilər.

Hüsülü *oyk, sadə.* 1. Ağcabədi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. XIX əsrin əvvəllərində *hüsülü* Qarabağda maldarlıqla məşğul olan 13 ailədən ibarət kiçik elat olmuşdur. *Hüsülü* mənşəcə qızılbaşların ustacılı tayfasının tirələrindən biri idi. XVII əsrdə bu tirəyə mənsub ailələr şahsevənlərə qarışmış və Qarabağda yaşamağa başlamışdılar. Yayı Sarıyer və Qırxqız yaylaqlarında, qışı isə Qarabağ düzündə keçirən hüsülülər əvvəlcə indiki kənddən 1 km. aralıdakı Məşədi Ələkbər Suatı (*suat* "su götürülən yer" deməkdir) adlı yerdə məskunlaşmışdılar. XIX əsrin ortalarında Hacı Həsən adlı bir nəfər indiki kəndin yerində kəhriz qazmış və əhali də buraya köçüb məskunlaşmışdır; 2. Laçın r-nunun Malıbəy i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Sultanlar (Sultanlı, Sultankənd kimi də qeydə alınmışdır) olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi qaraçorlu tayfasından Həməzə Sultanın (hazırda onun XVIII əsrə aid malikanəsi qorunur) adı ilə adlandırılmışdır. 1931-ci ildə burada Kürdüstan Qəza İcraiyyə Komitəsinin sədri olmuş *Hüsü Hacıyevin* (1897-1931) adına kolxoz yaradılmışdır. Yaşayış məntəqəsi də həmin vaxtdan onun adı ilə adlandırılmışdır.

Hüşün *oyk., sadə.* Ağdaş r-nunun Kükəl i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykonimin monqol dilinə mənsub *xuşun/xoşun* sözündən olub, "feodal malikanəsi, feodal mülkü" mənasında olması ehtimal edilir.

Xaçal Kəkər *or., mür.* Balakən r-nu ərazisində dağ. Oronim avar dilindəki *xaçal* (kvadrat formalı) və Azərb. dilinin dialektlərində işlənən *kəfər/kəkər* (su süzmək üçün xüsusi daş növü) komponentlərindən düzəlib, "dördkünc daş" deməkdir.

Xaçbulaq *hidr., sadə.* Daşkəsən r-nunda çay. Qoşqar çayının sol qoludur. Çay öz adını ərazidəki eyniadlı bulağın adından almışdır. Ərazidəki Xaçbulaq yaylağının adı da buradandır. *Xaç* (dörd guşəli, dörd gözlü) və *bulaq* komponentlərindən düzəlmiş bu hidronim "dörd gözü olan bulaq" mənasındadır.

Xaçbulaq *oyk., sadə.* Daşkəsən r-nunun Zağalı i.ə.v.-də kənd. Qoşqar çayının sahilində, Şahdağ silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin ərazisi keçmişdə Yelizavetpol (Gəncə) qəzasına daxil olan Əhmədli, Alabaşlı, Kamanlı, Hacallı, Qarabağlar, Lək, Şadılı və b. kəndlərin yaylaq yeri olmuşdur. Sonralar burada yaranan yaşayış məntəqəsi də yaylağın adını almışdır. 1991-ci ildən kəndin adı Xoşbulaq kimi rəsmiləşdirilmiş, *xaç* sözünün qədim türk sözlərindən biri kimi Azərb. toponimiyasında özünəməxsus yeri olması unudulmuşdur.

Xaçın *hidr., sadə.* Kəlbəcər, Ağdam və Bərdə r-nları ərazisində çay. Kür çayının sağ qoludur. Mənbəyini Qarabağ silsiləsindən (Uyuxlu dağından c.-da, 2100 m. yüksəklikdən) alır. Mühüm qolu Kolatağdır. Məcrasında Xaçınçay su anbarı yaradılmışdır (1964). Hidronim Qafqaz Albaniyasının Xaçın əyalətinin adından yaranmışdır. Bu əyalətin adı ilk dəfə mənbələrdə VII-X əsrlərin hadisələri ilə bağlı çəkilir. XII əsrdə Arsaxda (Yuxarı Qarabağ) Xaçın hökmdarlığı yaranmış, tarixi Xaçın qalası bu hökmdarlığın ərazisində olmuşdur. XIII əsrdə monqollar həmin qalanı dağıtmış və Xaçın hökmdarlığına son qoymuşdular.

Xaçmabad *oyk., mür.* Beyləqan r-nunun Kəbirli i.ə.v.-də kənd. Xaçın çayı sahilində, Mil düzündədir. Kənd əvvəllər el arasında Xaçınstroy (Xaçintikinti) adlanırdı. Oykonom *Xaçın* (yaxınlığındakı çayın adı) və *abad* komponentlərindən düzəlib, "Xaçın kəndi" deməkdir.

Xaçınçay *hidr., mür.* Ağdam r-nu ərazisində su anbarı. Xaçın çayının məcrasında yaradılmış, 1964-cü ildə istifadəyə verilmişdir. 8 min ha.-dan çox sahənin suvarılmasında istifadə edilən bu anbarı Xaçın çayının adı ilə adlanmışdır.

Xaçındərbətli *oyk, mür.* Ağdam r-nunun Əlimədədli i.ə.v.-də kənd. Xaçın çayı sahilində, dağətəyi ərazidədir. 1917-ci ildə r-nun ərazisində Xaçın Dərbatlı və Cinli Dərbatlı adlı iki kənd qeydə alınmışdır. Bu kəndlərdən birincisi Xaçın çayı kənarında yerləşdiyi üçün, ikincisi isə Cinli kəndinin yaxınlığında salındığı üçün belə adlanırdı, *Dərbatlı/dorbətli* oryat tayfasının qollarından birinin adıdır. Oykonomi kəndin ərazisində daşdan tikilmiş XIV əsrə

aid xaçvari 12 üzli, piramida formalı günbəzi olan türbə ilə bağlayanlar onun Xaçıntürbətli variantında olmasını ehtimal edirlər.

Xaçıntak *hidr., sadə.* Xocalı r-nu ərazisində çay. Çay mənbəyini aldığı eyniadlı yüksəkliyin adını daşıyır.

Xaçınyalı *oyk., sadə.* Laçın r-nunun Kürdhacı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə bir qrup ailənin Xaçınyalı adlı yüksəklikdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim "Xaçının üstü" mənasındadır.

Xaçısər *or., mür.* Şəmkir r-nunda dağ. Çardaqlı kəndindən c.-ş.-də yerləşir. Hün. 1581 m. Oronim *xaçı* (xaçabənzər, dörd guşəli, dörd) və İran dillərindəki *sər* (baş) komponentlərindən düzəlib, "dördbaşlı, dörd zirvəli dağ" mənasındadır.

Xaçmaç *oyk, sadə.* Xocalı r-nunun Qızıloba i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi Bərgüşaddan və Zəngəzurda hazırda dağıdılmış Köhnə Kotuk kəndindən çıxmış erməni ailələrinin Xaçmaç adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Tədqiqatçılara görə, toponim bu ərazidə mövcud olan sütun üzərində xaç formalı daşların olması ilə bağlı yaranmışdır.

Xaçmaz *or., sadə.* Xocavənd r-nu ərazisində dağ. Tədqiqatçılar oronimin V əsrdə Qafqaz Albaniyasının şm.-ş.-ində yaşamış *xaçmatan* (xaçpərəstlər) tayfasının adı ilə bağlı olduğunu ehtimal edirlər.

Xaçmaz *hidr., sadə.* Quba r-nu ərazisində çay. Qudyal çayının sağ qoludur. Ərazisindən axdığı Xaçmaz şəhərinin adı ilə adlandırılmışdır. Yerli əhali bu çayı Ağçay da adlandırır.

Xaçmaz *oyk., sadə.* 1. Azərb.-da inzibati r-n. Şm.-q.-dən Dağıstan, q.-dən Qusar və Quba r-nları, c.-dan Dəvəçi r-nu və ş.-dən Xəzər dənizi ilə sərhədlənir. R-n əsasən Samur-Dəvəçi düzənliyində qismən Qusar maili düzənliyinin bir hissəsində yerləşir. Mərkəzi Xaçmaz şəhəridir. 1930-cu ildə təşkil edilmiş, 1963-cü ildə ləğv edilərək ərazisi Quba və Qusar r-nlarına verilmiş, 1965-ci ildən yenidən müstəqil r-n olmuşdur; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı inzibati r-nun mərkəzi. Qudyal çayı sahilində, Samur-Dəvəçi ovalığında. Yaşayış məntəqəsi kimi əsrin əvvəllərindən məlumdur. Şəhər əsrin 80-ci illərində tikilmiş d.y. stansiyası əsasında yaranmışdır. Stansiya isə yaxınlığındakı Xaçmaz (hazırda Köhnə Xaçmaz) kəndinin adı ilə adlanırdı. Hazırda şəhərə birləşdirilmiş Xaçmaz kəndinin əhalisi vaxtilə tat dilində danışan xristianlar olmuşdur. Bu əhalinin qədim *xaçmalak* (xaçpərəst xalq) tayfasından olması ehtimal edilir; 3. Oğuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qalaçayın sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Yaşayış məntəqəsi və mahal kimi ilk dəfə VII əsrə aid mənbələrdə adı çəkilir. Xaçmatak tayfa adından yaranması ehtimal edilir. Kəndin şm.-ində, Qaladağın zirvəsində orta əsrlərə aid Gavurqala yerləşir.

Xaçmazqışlaq *oyk., mü.* Oğuz r-nunun Xaçmaz i.ə.v.-də kənd. Qalaçayın sahilində Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin ərazisi vaxtilə Xaçmaz kəndinə məxsus qışlaq yeri olmuş, tədricən daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir. Oykonim "Xaçmaz kəndinə məxsus qışlaq" mənasındadır.

Xaxaper *or., mü.* Xocalı r-nunun şm.-q.-ində yerləşir. Hün. 1773 m. Oronim *xaxa/ kaxa* (kiçik tikili, türbə) *veper* (pir sözünün tələffüz forması) komponentlərindən düzəlib, "türbə, pir" mənasındadır. Görünür, dağın adı ərazisindəki qəbir pirin adındandır Dağın başqa bir adının Qarqar dağı olması haqqında mülahizələr mövcuddur.

Xakeqan *or., mü.* Xocalı r-nunda dağ. Oronim türk dillərindəki *kaka/xaka* (yarğan) və *qan* (dağlıq ərazi, zirvə) komponentlərindən düzəlib, "yarğanlı dağ" deməkdir.

Xalaxı *hidr., mü.* Zaqatala r-nunda, Xalaxı dağının ətəyində, 2800 m. yüksəklikdə şirin sulu, axarlı kiçik göl. Muxax çayının başlanğıcını təşkil edən Xalaxı çayı bu göldən axır. Hidronim avar dilindəki *xala* (uzun) və *xe* (su) sözlərindən düzəlib, "uzun çay" mənasındadır. Göl öz adını çayın adından almışdır.

Xalaxı *or., sadə.* Zaqatala r-nu ərazisində dağ. Oronim ərazidəki eyniadlı su obyektlərinin adından yaranmışdır.

Xalatala *oyk., mü.* Balakən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonim avar dilindəki *xala* (uzun) və Azərb. dilindəki *tala* (meşəliklə əhatə olunmuş açıq sahə) komponentlərindən düzəlib, "uzun tala" mənasındadır. Keçən əsrdə Ermənistan ərazisində də Uzuntala adlı kənd qeydə alınmışdır.

Xalatalabinə *oyk., mü.* Zaqatala r-nunun Danaçı i.ə.v.-də kənd. Kəndin ərazisi bir zamanlar Balakən r-nundakı Xalatala kəndinə məxsus binə yeri olmuşdur. Sonralar həmin kənddən çıxmış ailələrin burada məskunlaşması nəticəsində daimi yaşayış məntəqəsi yaranmışdır.

Xaldan *oyk., düz.* Yevlax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kürsahili düzənlikdədir. Keçmiş adı Ərəş (qədim Ərəş şəhərinin xarabalığı Xaldan yaxınlığındadır) olmuşdur. Ərəş oykonimi ərəb dilindəki "qala, tikili" mənalı *ərəş* sözündən hesab edilir. Xaldan adı ilk dəfə XIX əsrin 20-ci illərində çəkilir. Mənbələrin məlumatına görə, 1827-ci ildə Cənubi Azərb.-nin Urmiya mahalından köçüb gəlmiş və özlərini *xalde* adlandıran aysor ailələrindən bir qismi burada məskunlaşdıqdan sonra Ərəş həm də Xaldan adlanmağa başladı. Oykonim *xald* etnonimindən, cəmlik və məkan bildirən *-an* şəkl.-sindən düzəlib, "xaldlar yaşayan yer" deməkdir.

Xalxal *hidr., sadə.* 1. Oğuz r-nunda min. bulaqlar. Xalxal kəndindən şm.-da, Kordərə çayının sol sahilində yerləşir. Suyu isti və kükürlü olub 3 bulaqdan ibarətdir. Əhali tərəfindən müalicə məqsədilə istifadə edilir; 2. Oğuz r-nu ərazisində çay. Əlican çayının sağ qoludur. Təngətin və Buqdaq çaylarının

birlişməsindən yaranmışdır. Həmin çayların mənbəyi Xalxal dərəsindən başlanır. Aqlux çayının bu çaya töküldüyü yerdən Xalxal adlanır. Hidronimlər Xalxal kəndinin və Xalxal dərəsinin adından yaranmışdır.

Xalxal *oyk., sadə*. 1. Babək r-nunun Alagözməzrə i.ə.v.-də kənd. Naxçıvan çayının sahilində, Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir; 2. Oğuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Qədim mənbələrdə V əsr hadisələri ilə əlaqədar Albaniya (Qafqaz) hökmdarlarının qış iqamətgahı Xalxal şəhərinin (xarabalığı Qazax r-nunun Yuxarı Əskipara kəndinin ərazisindədir) adı çəkilir. Cənubi Azərb.-də Xalxal şəhəri, Xalxal Məhəllə, Xalxal Kuçək yaşayış məntəqələri mövcuddur. XIX əsrdə İrəvan quberniyasında Xalxallı adlı iki dağ, Gürcüstan ərazisində Xalxal dağı qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılar bu toponimi Azərb. dialektlərində "açıq hava şəraitində mal-qara saxlamaq üçün ətrafı hasarlanmış yer, ağıl" mənasında işlənən *xalxal* sözü ilə bağlayırlar.

Xalxalqışlaq *oyk., mür*. Oğuz r-nunun Xalxal i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd keçmişdə Xalxal kəndinə məxsus qışlaq yeri olmuş, kollektivləşmədən sonra daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir.

Xalidli *oyk., sadə*. Göyçay r-nunun Yeniərx i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. XIX əsrin birinci yarısında Çərəkə kəndindən ayrılmış *xalidli* nəslinə mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yarandığına görə belə adlandırılmışdır.

Xallava *oyk., mür*. Qubadlı r-nunun Çardaqlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonomim "hündür yer" kimi izah olunur. Oğuz r-nunda bu oykonimin Hallavar variantı qeydə alınmışdır.

Xallanlı *oyk., sadə*. Kəlbəcər r-nunun Başlıbel i.ə.v.-də kənd. Başlıbel çayının sahilində, Dəlidağın (Kiçik Qafqaz) ətəyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə indiki Laçın r-nu ərazisindəki Bozlu və Kamallı kəndlərindən köçmüş ailələr salmışlar. Həmin ailələr *xallanlı* kürd tayfasının ilyaslar və şükürləri tirələrinə mənsub idilər. Kənd həmin tayfanın adını daşıyır.

Xallicəli *oyk., düz*. Masallı r-nunun Qarğalıq i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında. XIX əsrə aid mənbədə Xallicəli variantında qeydə alınmışdır. Bəzi tədqiqatçılara görə, yaşayış məntəqəsi gözəl təbiətinə görə belə adlandırılmışdır. Oykonomimin "boş, istifadəsiz torpaq sahəsi" mənasında işlənən *xalı* sözündən düzəldiyini də ehtimal etmək olar.

Xaltan *hidr., mür*. 1. Quba r-nu ərazisində, Xaltan kəndinin şm.-ş.-ində Gilgilçayın hər iki sahilində çoxdebitli, isti kükürlü bulaqlar. Qədimdən yel və dəri xəstəliklərinin müalicəsində istifadə olunur. Tədqiqatçılara görə, bulağın adı qədim İran mənşəli *xar* və ya *gar* ("isti" deməkdir; sonralar *r* səsi *l* səsinə keçmişdir) və *dan* (su) sözlərindən düzəlib (osetin dilində *qardan* "istisu" mənasındadır). Hidronimdəki *dan* (su) sözünün *tan* formasına düşməsi isə tat

dilinin Xaltan şivəsində *d* səsinin *t* kimi tələffüz olunması ilə əlaqələndirilir. Don çayının adı da tarixən Tan variantında işlənmişdir; 2. Quba r-nu ərazisində çay. Gilgil çayının sağ qoludur. Yaxınlığındakı eyniadlı min. bulaqların adı ilə adlanır.

Xaltan *oyk., sadə*. Quba r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi Gilgilçayın sahilindəki Xaltan min. bulaqlarının adı ilə adlandırılmışdır.

Xaltan *or., sadə*. Quba və Şamaxı r-nları arasında dağ aşırımı. Oronim ərazidəki eyniadlı bulağın adı ilə adlandırılmışdır.

Xamlıdağ *or., mür.* Ordubad şəhərindən ş.-də, Zəngəzur silsiləsində zirvə. Hün. 2690 m. Tədqiqatçılara görə, oronim fars dilindəki *xam* (əyilmiş, qıvrılmış) sözündən, Azərb. dilindəki *-lı* şəkl.-sindən və *dağ* komponentindən ibarət olub, "əyilmiş dağ, əyri dağ" mənasındadır. Oronimi Azərb. dilindəki *xam* (otarılmamış, ayaq dəyilməmiş yer) sözü ilə də əlaqələndirənlər var.

Xanabad *or., sadə*. Şəki r-nunda, Xanabad kəndindən c.-da yüksəklik. Hün. 192 m. Oronim eyniadlı kəndin adından yaranmışdır.

Xanabad *oyk., mür.* I.Xocalı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir; 2. Yevlax r-nunun Aşağı Bucaq i.ə.v.-də kənd. Düzlükdədir. XIX əsrdə Şəki əyalətinə məxsus olmuşdur. Yaşayış məntəqələri vaxtilə Qarabağ xanlarına məxsus olduğundan belə adlandırılmışdır. Oykönim "xana məxsus kənd" mənasındadır.

Xanadzax bax: Xanyurdu.

Xanəgah *or., sadə*. Kür sahilində palçıq vulkanı. Oronim ərazidəki xanəgahların adından yaranmışdır.

Xanəgah yolu *oyk., mür.* Quba r-nunun Güləzi i.ə.v.-də kənd. Cağacıq çayı sahilindədir. Oykönim *Xanəgah* (kənd adı) və *yol* komponentlərindən düzəlib, "Xanəgah kəndinə gedən yol" mənasındadır. Kənd XX əsrin əvvəllərində Xanəgah kəndindən ayrılmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Xanağa hidr., sadə. Quba r-nunda min. bulaqlar. Yuxarı Xanağa və Aşağı Xanağa kəndləri arasındadır. Suyu soyuq, kükürlü, çoxdebitli 2 bulaqdan ibarətdir. Yerli əhali tərəfindən bir qədər qızdırılıb müalicə məqsədilə istifadə edilir. Hidronim eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır.

Xanağa *or., sadə*. 1. Culfa r-nu ərazisində dağ. Xanağa kəndindən ş.-də yerləşir. Hün. 191 m; 2. Qubadlı r-nu ərazisində dağ. Əsl adı Xanəgahdır. Tarovlu kəndinin q.-ində Xanəgah yeri adlı sahə var. Dağ onun ərazisindəki *xanəgahla* (dini tikili, zaviyə, təkyə) əlaqədar belə adlandırılmış, sonralar isə adı təhrif olunmuşdur.

Xanağalı *oyk, düz*. Bərdə r-nunun Alpout i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Xanəgahlı variantında da qeyd edilmişdir. Yaşayış məntəqəsi

Xanəgah kəndindən köçüb gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Xanahı *oyk., sadə.* Şuşa r-nunun Şırlan i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Əsl adı Xanahılar olmuşdur. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini Araz çayı sahilində yerləşən Xələfli kəndindən köçüb gəlmiş *xanahılar* nəslinə mənsub ailələr salmışlar.

Xanallar *oyk., sadə.* Laçın r-nunun Aşağı Fərcan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Əsl adı Xanahılardır. Kəndin c.-q.-ində Xanahı dərəsi də var. Oykonom *xanahılar* nəslinin adından yaranmışdır. Etnotoponimdir.

Xanalyan *oyk., düz.* Masallı r-nunun Böyük Kolatan i.ə.v.-də kənd. Xanalyan çayı sahilində, Lənkəran ovalığındadır. XIX əsrin əvvəllərində Bədəlan kəndindən ayrılmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. 1870-ci ildə kənddə cəmi 3 ailə yaşayırdı. Kəndin əsasını Xanəli adlı şəxsin qoyduğu söylənilir. Oykonom *Xanəli* şəxs adından və talış dilində cəmlilik bildirən *-ən* şəkl.-sindən düzəlib, "xanəlilər" mənasındadır.

Xanarx *hidr., mür.* Qusar r-nunda arx. Samur çayından başlanır. Qusar r-nunun şm.-ş. hissəsini suvarır. Hidronim xan və *arx* komponentlərdən düzəlib, "xan tərəfindən çəkilmiş arx" mənasındadır.

Xanaşençay *hidr., mür.* Xocavənd və Ağcabədi r-nlarından axan çay. Orconikidze adına kanala çatmadan quruyur. Xonaşen variantında da qeydə alınmışdır. Hidronim *xona* (hündür yer, yüksəklik), *şen* ("ev"; burada "mənbə") və *çay* (su hövzəsi) komponentlərindən düzəlib, "mənbəyini yüksəklikdən alan çay" mənasındadır.

Xanbulaq *or., sadə.* Xanlar r-nunda dağ. Murovdag silsiləsinin şm. yamacında, Qoşqar və Gəncə çaylarının suayrıcındadır. Hün. 1422 m. Dağ oradakı bulağın adı ilə belə adlandırılmışdır. Bulaq isə vaxtilə Gəncə xanlarına məxsus yurd yerlərindən birinin yaxınlığında yerləşməsinə görə Xanbulağı adlandırılmışdır.

Xanbulaq *hidr., sadə.* Xanlar r-nunda çay. Gəncə çayının sol qoludur. Hidronim ərazidəki eyniadlı bulağın adından yaranmışdır.

Xanbulaq *oyk., sadə.* 1. Ağsu r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini XVIII əsrdə Gürcüstanın Qurcani r-nundan gəlmə erməni ailələri qədim Xanbulaq adlı yerdə salmış və gəldikləri ərazinin adı ilə Gürcüvan adlandırmışdılar. 1988-ci ildə ermənilər kəndi tərk etdilər. Vaxtilə Gürcüstandan Orta Asiyaya sürgün edilmiş, 1989-cu ildə Özbəkistandan qovulmuş türklərin bir hissəsi bu kənddə məskunlaşdı. Kənd 1990-cı ildən yerləşdiyi ərazinin adı ilə Xanbulaq adlandırıldı; 2. Yardımlı r-nunun Şəfəqli i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Kənd adını ərazidəki eyniadlı bulağın adından almışdır.

Xanbulanı *hidr., sadə.* Lənkəran r-nunda çay. Tədqiqatçılar bu hidronimi xanbulan (sığın) zoonimi ilə bağlayırlar. Lakin çayın adını "bulanıq çay" kimi də izah etmək olar.

Xanbulanı *oyk, sadə.* Lənkəran r-nunun Avrora qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Oykonim ərazidəki eyniadlı çayın adından yaranmışdır.

Xandabənd *or., mür.* Astara r-nu ərazisində dağ. Oronim *xanda* (yüksək yer) və *bənd/hand* (dağ, zirvə) komponentlərindən düzəlib, "dağ zirvəsi" və ya "yüksək dağ" deməkdir.

Xəndan *oyk, sadə.* Bakı şəhəri Əzizbəyov r-nunun Qala qəsəbə i.ə.v.-də qəsəbə. Yerli əhali arasında Seyid Xəndan adı ilə tanınır. Qəsəbə vaxtilə mövcud olmuş *Seyid Xəndan obası* adlı yaşayış məntəqəsi əsasında yarandığına görə həmin obanın ixtisar olunmuş adını daşıyır. Fars. *xəndan* "gülən, şad" deməkdir.

Xandək *oyk., sadə.* 1. Dəvəçi r-nunun Ərziküş i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir; 2. Qubadlı r-nunun Muradxanlı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini Cənubi Azərb.-nin Xandək kəndindən gəlmiş Hacı Məmməd adlı şəxsin salması və hazırda kənddəki nəsilərdən birinin hacıməmməduşağı adlanması haqqında məlumat verilir. Tədqiqatçılar bu oykonimi X əsrdə Orta Asiyada Çu çayı vadisində və Talas Alatausu ərazisində yaşamış və sonralar Səlcuq oğuzlarına qoşulmuş türk mənşəli *xandək* tayfasının adı ilə bağlayırlar. XIX əsrin əvvəllərində Şəki əyalətində Kandak, Gürcüstan ərazisində Aşağı Xandək və Yuxarı Xandək kəndləri qeydə alınmışdır. Oykonim Xəndək variantında da işlənir.

Xanəgah *oyk, sadə.* 1. Bərdə r-nunun Alpout i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 2. Cəlilabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin yamacındadır; 3. Culfa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Əlincə çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir; 4. İsmayılı r-nunun Qalıncaq i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir; 5. Quba r-nunun Rustov i.ə.v.-də kənd. Çağacıq çayı sahilindədir; 6. Lerik r-nunun Osyedərə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oronimlər ziyarətəgah, pir və müqəddəs qəbirlərin ətrafında qurulmuş tikililər və ya zəvvarlara məxsus tikili qurumlarına verilən ümumi ad *Xanəgahla* bağlıdır. Xanəgahlar ümumiyyətlə "dərvişlərin məskəni" mənasında olub, müqəddəs yerlərin üstündə tikilirdi. Culfadakı Şeyx Xorasan (Fəzlullah Nəimi), Lerikdəki Xoca Seyid türbələri belə xanəgahlardandır.

Xanərəb *oyk., mür.* Bərdə r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi ərəb mənşəli tayfaların məskunlaşması nəticəsində yaranmış, Qarabağ xanlarına məxsus mülk olmuşdur. Bir müddət Bəylik də adlanmışdır. Oykonim *xan* (titul) və *Ərəb* (etnotoponim) komponentlərindən düzəlib, "xana məxsus Ərəb kəndi" mənasındadır.

Xanxanlı *oyk, düz.* Bərdə r-nunun Şirvanlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi vaxtilə Azərb. xanlarından birinin xanımına

məxsus olduğundan belə adlandırılmışdır. Oykönim "xanın xanımına məxsus" deməkdir.

Xanlı *oyk., sadə.* Cəlilabad r-nunun Kürdlər i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçən əsrin əvvəllərində Xanlıarkənd variantında qeyd alınmışdır. Yaşayış məntəqəsini *xanlı* (və ya *xanılar*) nəslinə mənsub ailələr bina etdiyinə görə belə adlanmışdır.

Xankeçən *oyk., sadə.* Sabirabad r-nunun Azadkənd i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi Kür çayı üstündəki keçid yaxınlığında yerləşdiyinə görə belə adlandırılmışdır. Həmin keçid xalq arasında *Xankeçən* (Şamaxı xanı Mustafa xanın qardaşı Haşım xan nəzərdə tutulur) adı ilə məşhurdur. 1968-1969-cu illərdə Kür çayının daşması ilə əlaqədar Böyükəndin əhalisinin bir hissəsi bu kəndə köçürülmüşdü.

Xankəndi *oyk., mü.* 1. Azərb.-da şəhər. Qarqar çayı sahilində, Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsini Qarabağ xanı Pənahəli xanın oğlu Mehdiqulu xan saldığına görə 1923-cü ilədək Xankəndi adlanırdı. Xana məxsus cins atlar və sağmal inəklər burada saxlanırdı. Qarabağ xanlığı Rusiyaya birləşdirildikdən sonra kənd Mehdiqulu xanın arvadı Pəricahan bəyimə bağlılanmışdı. Rusiya ordusunun Sünjen polku orada yerləşdirildikdən sonra bu polka məxsus tikililərin hesabına kənd xeyli böyümüşdü. Odur ki, yaşayış məntəqəsi bəzən "ştəb" da adlanırdı. Sonralar gəlmə ermənilər burada yerləşdirilmiş, kəndin adı da dəyişdirilərək Stepan Şaumyanın adı ilə Stepanakert adlandırılmışdı. 1991-ci ildən yaşayış məntəqəsinin tarixi adı özünə qaytarılmışdır; 2. İsmayilli r-nunun Başqal i.ə.v.-də kənd. Xankəndi çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində Şirvan xanı Mustafa xana məxsus ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 3. Şamaxı r-nunun Mədrəsə qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Ləngəbiz silsiləsinin ətəyindədir. Kənd vaxtilə Şirvan xanlarına məxsus olduğundan Xankəndi adlanırdı. Kollektivləşmə illərindən sonra S.G.Şaumyanın adı ilə Şaumyanabad adlanmışdır. 1990-cı ildən kəndin keçmiş adı özünə qaytarılmışdır. Oykönim "xana məxsus kənd" mənasındadır.

Xanqərvənd *oyk., mü.* Goranboy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi XVIII əsrdə Qarabağ xanı İbrahimxəlil xanın göstərişi ilə Qərvənd adlı ərazidə salındığına görə belə adlandırılmışdır. "Xanın saldırdığı, xana məxsus Qərvənd kəndi" mənasındadır. Oykönimin birinci komponenti bu kəndi Qərvənd adlı digər yaşayış məntəqələrindən fərqləndirməyə xidmət edir.

Xanlar *oyk., sadə.* 1. Azərb.-nın q.-də inzibati r-n. Murovdağ silsiləsinin şm. yamacı ətəklərində yerləşir. R-nun ərazisi şm.-dan 500 m. hündürlükdən başlayaraq c.-a doğru yüksəlir. Ən yüksək hissəsi Gamişdağ zirvəsidir (3722 m.). Gəncə və Kür çayları r-nun ərazisindən axır. Mərkəzi Xanlar şəhəridir. 1930-cu ildə təşkil olunmuşdur; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı

inzibati r-nun mərkəzi. Gəncə çayının sahilində, Kiçik Qafqaz dağlarının ətəyindədir. Keçmişdə bu ərazidə azərb. ailələrin yaşadığı Xanlıqlar kəndi mövcud idi. 1818-ci ildə Almaniyanın Vürtemburq əyalətindən köçmüş alman kolonistləri burada yerləşdirildikdən sonra yaşayış məntəqəsi çar I Aleksandrın (1801-25) arvadı Yelizavetanın şərəfinə Yelenendorf adlandırıldı. Keçən əsrin 20-ci illərində yaşayış məntəqəsinə N.Nərimanovun (1870-1925) adı verilmişdi. 1938-ci ildən peşəkar inqilabçı *Xanlar Həsən oğlu Səfərəliyevin* adı ilə Xanlar adlandırılmışdır; 3. Bakı şəhəri Səbail r-nunun ərazisində ştq. 2001-ci ildən Bibiheybət kimi rəsmiləşdirilmişdir; 4. Xanlar r-nunun eyniadlı şəhər i.ə.v.-də qəsəbə. Ərazisinə daxil olduğu şəhərin adını daşıyır. Memorial toponimdir.

Xanlar *or., sadə.* Bakı körfəzində ada. Quş adası da adlanır. Hövsan burnundan 3 mil c.-da Qum adasından ş.-də yerləşir. Ada *Xanlar Səfərəliyevin* adını daşıyır. Memorial toponimdir.

Xanlarkənd *oyk., mür.* Saatlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi Böyük Vətən müharibəsindən sonrakı illərdə salınmışdır. İnqilabçı *Xanlar Səfərəliyevin* (1885-1907) adı ilə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Xanlıq *oyk., düz.* Qubadlı r-nunun eyni-adlı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Xanlıq əvvəllər kəndin ərazisində yerləşən Qarabağ xanı Pənəhəli xanın oğlu Mehreləli bəyin malikanəsinin adı olmuşdur. Sonralar mülkün ətrafında salınan kənd də mülkün adı ilə adlanmışdır. Oykonom "xana məxsus mülk" mənasındadır.

Xanlıqlar *oyk., düz.* 1. Qazax r-nunun Ağköynək i.ə.v.-də kənd. Ağstafa çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Bir müddət Musaköy adlanmışdır. Yerli əhali kəndin adını Musa adlı türk sərkərdəsinin burada dəfn olunması və ya XVIII əsrdə qazaxların tərkibində olan *musalı* elatının burada məskunlaşması ilə bağlayır. 1994-cü ildən kənd öz qədim adını almışdır. Kəndin ərazisi Qazax xanlarına məxsus mülk yeri olduğundan belə adlandırılmışdır; 2. Şərur r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şərur düzündədir. Yaşayış məntəqəsi vaxtilə Naxçıvan xanlarına məxsus Xanlıq adlanan mülk yerinin ərazisində salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Xanlıqlı *oyk., düz.* Lənkəran r-nunun Haftoni qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi vaxtilə burada talış xanlarına məxsus torpaq sahəsinin olmasına görə belə adlandırılmışdır. Kənd hazırda Haftoni qəsəbəsi ilə birləşmişdir.

Xanlıqoba *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Çarxı i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Quba r-nunun Qrız kəndindən ayrılmış ailələrin *Xanlıq* adlı ərazidə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Həmin ərazi isə vaxtilə Quba xanlarına məxsus mülk yeri olmuşdur. Oykonom *xanlıq* və *oba* komponentlərindən düzəlib, "xanlara məxsus oba yeri" deməkdir.

Xanlıqpəyə *oyk, mür.* Şuşa r-nunun Şırlan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsinin ərazisi vaxtilə Qarabağ xanlarının yurd yeri olmuşdur. Burada xanlara məxsus at ilxıları saxlandığından kənd belə adlandırılmışdır.

Xanmədbinə *oyk., mür.* Zaqatala r-nunun Əli Bayramlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsinin salındığı ərazidə əvvəllər Aşağı Tala kəndindəki *xanmədlər* (*xəmmədlər*, əsl *xanməmmədlər*) tabununa (nəslinə) məxsus binə olmuş, sonralar bu nəsilədən bir neçə ailə köçərək həmin ərazidə daimi yaşayış məntəqəsi salmışdır.

Xanməmmədli *oyk., sadə.* 1.Neftçala r-nunun Qaçaqkənd i.ə.v.-də kənd. Bala Kür çayının sahilində, Salyan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin birinci yarısında Şorsulu kəndindən ayrılmış *xanməmmədli* nəslinə mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Zərdab r-nunun Gəlmə i.ə.v.-də kənd. Türyan çayının sahilində, Kür-Araz ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi *xanməmmədli* nəslinə mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Xanoba *oyk., mür.* Xocavənd r-nunun Kiş i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi Qarabağ xanlarına məxsus məntəqələrdən biri olmuş, XIX əsrin 20-ci illərində İrandan köçüb gəlmiş erməni ailələrinin məskunlaşmasından sonra Xnuşinak (erm. Xanoba) adlandırılmışdı. 1992-ci ildən kəndin keçmiş adı bərpa edilmişdir.

Xantsk bax: Xanyeri.

Xanyaylağı *or., mür.* Şəki r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsindən ayrılan qoldadır. Hün. 2087 m. Oronim *xan* və *yaylaq* komponentlərindən (-*t* mənsub.şək.-sidir) düzəlib, "xana məxsus yaylaq" mənasındadır.

Xanyeri *oyk., mür.* Xocalı r-nunun Daşbulaq i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrdə gəlmə ermənilərin məskunlaşması nəticəsində kəndin adı Xantsk olmuşdu. 1992-ci ildə yaşayış məntəqəsinin Xanyeri adı bərpa edildi. Oykonom "xana məxsus yer" mənasındadır.

Xanyurdu *oyk, mür.* Xocalı r-nunun Ballıca i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd XIX əsrdə Zəngəzur qəzasından köçmüş erməni ailələri tərəfindən Xanyurdu adlanan yerdə Xanadzax adı ilə salınmışdı. 1992-ci ildən kənd salındığı yerin adı ilə adlandırılmışdır.

Xaraxoba *oyk, mür.* Xaçmaz r-nunun Dədəli i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. XIX əsrin əvvəllərində Dağıstanın Xarax kəndindən köçüb gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom "Xarax kəndinə məxsus oba" mənasındadır. *Xarax* avar dilində "köhnə, əski" deməkdir.

Xarataq *or., mür.* Qax r-nu ərazisində dağ aşırımı. Oronim qəd. türk dillərindəki *xara* (torpaq) və *taq* (dağ) komponentlərindən düzəlib, "torpaq dağ" mənasındadır. Oronimi Torpaqtəpə toponiminin sinonimi hesab etmək olar.

Xarxaput *oyk, mür.* Goranboy r-nunun Qaraçınar i.ə.v.-də kənd. Murovdəğ silsiləsinin ətəyindədir. Tədqiqatçıların bir qismi bu oykonimin erkən orta əsrlərdə Qafqaz Albaniyasının Arsax əyalətində mövcud olmuş Xarx qəlasının adı ilə eyni mənşədən olmasını güman edir, digər qismi isə türk dillərindəki *karqa* (daş) və *bud* (təpə) sözlərindən yarandığını söyləyir. Əslində, oykonim Azərb. dilinin dialektlərində işlənən qəd. türk dillərindəki *xarxa* (kimsəsiz, dərin) və *bud/put* (ağac, meşə) komponentlərindən düzəlib, "dərin meşə" mənasındadır. 1992-ci ildə kəndin adı dəyişdirilərək Meşəli olmuşdur.

Xarxar *oyk, sadə.* Gədəbəy r-nunun Zəhmətkənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini 1904-cü ildə Azərb.-na köçürülmüş moldavan ailələri Novoalekseyevka adı ilə salmışdılar. 1916-1917-ci illərdə onlar gəriyə qayıtdıqdan sonra burada azərb. ailələr məskunlaşmış və Xarxar adlı dərədə yerləşən bu kəndi Xarxar adlandırmışlar. Tədqiqatçılara görə, toponim qəd. alban tayfalarından olan *qarqarların* adı ilə bağlıdır.

Xarxar *hidr., sadə.* 1. Gədəbəy r-nu ərazisində min. bulaqlar. Xarxar kəndinin c.-ş.-ində, Cəyir çayının dərəsindədir. Yaxınlığındakı eyniadlı kəndin adı ilə adlandırılmışdır; 2. Şəmkir r-nu ərazisində çay. Etnotoponimdir.

Xarxatan *oyk, sadə.* Lənkəran r-nunun Şağləsər i.ə.v.-də kənd. Lənkəran düzündədir. Belə ehtimal edilir ki, oykonim XIII əsrdə Yaxın Şərqi, o cümlədən Cənubi Qafqazın işğallarında iştirak etmiş monqol tayfalarından olan *xartaqanların* adı ilə bağlıdır. Güman ki, Hülakülərin talış zonasına köçürdüyü monqol tayfaları içərisində *xarlaqanlar* da olmuşdur. Kəndin adı XIX əsrdə Xortaqaq variantında qeydə alınmışdır. Rusiya ərazisində eyniadlı göl mövcuddur.

Xarkıştey *or., mür.* Dəvəçi r-nu ərazisində dağ. Belə güman edilir ki, oronimin əslisi Xərküşteydir. Bu coğrafi ad tat dilindəki *xər* (eşşək) və *küştey* (uçan, ölən) sözlərindən düzəlib, "eşşək uçan, eşşək yığılıb öldüyü yer" mənasındadır.

Xarüşə *oyk, mür.* Quba r-nunun Talabı i.ə.v.-də kənd. Vəlvələ çayının sahilində, Qusar maili düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin birinci yarısında Talabı kəndindən çıxmış ailələrin Xarüşə adlı qışlaqda məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim tat dilindəki *xar* (düzən yer, güneyin ətəyi) və *üşə* (meşə) sözlərindən düzəlib, "düzənlikdə meşə" və ya "meşənin düzən yeri" mənələrindədir. Kənd üç tərəfdən meşə ilə əhatə olunmuşdur.

Xasabağ *oyk, sadə.* Samux r-nunda qəsəbə. Gəncə şəhəri yaxınlığındadır. Qəsəbəni 1960-cı illərdə Nizami adına sovxozun üçüncü şöbəsi yanında vaxtilə Gürcüstandan Orta Asiyaya sürgün edilmiş və sonralar Azərb.-na gəlib burada məskunlaşmış türklər Xasabağı adlı ərazidə salmışlar. Yerli əhalinin məlumatına görə, *Xasa* buradakı bağın sahibinin adı olmuşdur. Oykonim "Xasanın bağı" mənasındadır.

Xasıdərə *oyk, sadə*. Ağsu r-nunun Nuran i.ə.v.-də kənd. Ağsu çayının sahilindədir. Keçmiş adı Qubalı olmuşdur. *Oykonim Xası* (ş.a.) və *dərə* komponentlərindən düzəlib, "Xasıya məxsus dərə" mənasındadır. Kənd yerləşdiyi dərənin adını daşıyır.

Xaspolad *oyk, sadə*. Quba r-nunun Zərqova i.ə.v.-də kənd. Yan silsiləsinin (Böyük Qafqaz) ətəklərindədir. Kəndin keçmiş adı Xaspolad qışlağı olmuşdur. Kəndin ərazisi XVIII əsrdə *Xaspolad* adlı şəxsə məxsus qışlaq yeri olmuş, sonralar daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir və kəndin adındakı *qışlaq* sözü də ixtisara uğramışdır.

Xaspoladoba *oyk, mür*. Xaçmaz r-nunda kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. *Oykonim Xaspolad* (ş.a.) və *oba* komponentlərindən düzəlib, "Xaspolada məxsus oba" mənasındadır.

Xaşaxut *or., mür*. Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Oronim *xaşa* (r-nun ərazisində əkilən qiymətli yem bitkisi) və *xut* (topa, qalaq, təpə) komponentlərindən düzəlib, "xaşa təpəsi" mənasındadır. Dağın yamacında bu bitki becərilirdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Xaşı hidr., mür. Quba r-nu ərazisində min. bulaqlar. Xaşı kəndindən c.-da, Xaldan çayının hər iki sahilində yerləşir. Suyu isti və kükürdlüdür. Yeni əhali tərəfindən müalicə məqsədilə istifadə edilir. Tədqiqatçılara görə, hidronim *xaş* (tat. "xoş") və *-i/-u/ov* (su) sözlərindən düzəlib, "xoş su" mənasındadır. Xaşı variantında da qeydə alınmışdır.

Xaşı *oyk, sadə*. Quba r-nunun Qonaqkənd qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Cimi çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Kənd yaxınlığındakı eyniadlı bulağın adı ilə adlandırılmışdır.

Xaşı *or., düz*. Ordubad r-nu ərazisində dağ. Azərb.-nin Ermənistanla sərhədində, Zəngəzur silsiləsindədir. Hün. 2686 m. Oronim "zirvəli, başlı" mənasındadır. Bəzən Xamlıdağ variantında da qeydə alınmışdır.

Xaşvaxt *or., mür*. Xocavənd r-nunun c.-ş.-ində sıra dağlar. Cəbrayıl r-nunun sərhədi yaxınlığında yerləşir. Oronim *xaş/qaş* (axşam, tutqun) və *vaxt* (zaman) sözlərindən düzəlib, "qaranlıq" mənasındadır. Vaxtilə ərazidə mövcud olmuş Qaranlıq (Martuni) yer adının sinonimidir.

Xatınbəyli *oyk, sadə*. Tərtər r-nunun Canyataq i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. *Oykonim xatınbəyli* nəslinin adını əks etdirir, etnotoponimdir.

Xatınbulaq *oyk, sadə*. Füzuli r-nunun Qarakollu i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. *Oykonim* kəndin ərazisindəki Xatın bulağının adından yaranmışdır.

Xatıncan *oyk, sadə*. Tovuz r-nunun Kirən i.ə.v.-də kənd. Orta dağlıq qurşaqdadır. Yaşayış məntəqəsi Əsrik Cırdaxan camaatına məxsus keçmiş binə yerində salınmışdır. Yerli əhalinin məlumatına görə, kənd xalq təbabəti ilə məşğul olmuş *Xatıncan* adlı qadının adı ilə adlandırılmışdır.

Xatınlı *oyk, sadə*. Tovuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi Kür çayı sahilində olan Xatınlı kəndinin əhalisinin 1930-1936-cı illərdə Xunni düzündə həmin kəndə məxsus əkin yerlərində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Tədqiqatçıların bir qismi oykonimi etnotoponim hesab edir. Bəzi tədqiqatçılar isə oykonimi Atabəy Özbəyin sonralar isə Cəlaləddin Xarəzmşahın zövcəsi Mehri Cahan Xatunun (XIII əsr) adı ilə bağlayırlar. *Xatun* "xan arvadı, xan qadını" mənasındadır.

Xatınlı *hidr., sadə*. Tovuz r-nunda su anbarı. Xatınçay su anbarı da adlanır. Xatınlı kəndinin ərazisindədir. Su anbarına su Xanım arxı vasitəsilə daxil olur. Eyniadlı kəndin adını daşıyır.

Xatman *oyk, mürr.* Ağsu r-nunun Kalva i.ə.v.-də kənd. Niyaldağ silsiləsinin ətəyindədir. XVIII əsrdə Azərb.-nin c.-undan köçüb gəlmiş azərb. ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmış Dilman, Hacıman və Xatman yaşayış məntəqələrindən biridir. Azərb. dilinin dialektlərində *xolman* quru ot tayasına deyilir. Oykonim *xat/hat* (kiçik təpə) və *man* (yer) komponentlərindən düzəlib, "kiçik təpəli yer" mənasındadır.

Xersonovka bax: Nəsimi.

Xervəsər *or., mürr.* Lerik r-nu ərazisində dağ silsiləsi. Oronim İran dillərindəki *xervə* (zirvə) və *sər* (baş) komponentlərindən düzəlib, "zirvəli dağ" mənasındadır.

Xev *or., sadə*. Qusar r-nu və Dağıstan ərazisində dağ silsiləsi. Oronim ləzgi dilində "dağ, aşırım" mənasındadır. Gürcü dağlıları da Xevsurlar adlanır.

Xeyrə *hidr., sadə*. Daşkəsən və Xanlar r-nları ərazisində çay. Qoşqar çayının sol qoludur. Keçmişdə dəyirmanların hərəkətə gətirilməsi üçün istifadə edilirdi. Türk dillərində *xiyrə* "tutqun, bulanıq", "arıq, nazik" mənalarında işlənir. Hidronimi fars dilindəki *xərə* (mərmər), *Xeyrə* şəxs adı və "xeyir verən, bərəkətli" mənası ilə də bağlayırlar.

Xeyrimli *oyk, sadə*. Qazax r-nunun Əskipara i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Keçmiş adı Deli Xeyrimli olmuşdur. Tədqiqatçılara görə, oykonim əvvəllər *deli* və *xeyirli* adlı iki etnonimin birləşməsindən düzəlmiş, sonralar bu etnonimlərdən birincisi ixtisara uğramışdır.

Xələc *or., sadə*. 1. Sədərək r-nu ərazisində dağ; 2. Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Dağ vaxtilə *xələc* tayfasına mənsub yaylaq yeri olduğu üçün belə adlandırılmışdır. Xələc variantında da qeydə alınmışdır; 3. Şərur r-nu ərazisində dağ. Hün. 813 m. Oronim Səlcuq oğuzlarının *xələc* tayfasının adını əks etdirir. Mənbələrdə XVII əsrdə Muğanda, XIX əsrin sonlarında Cavad qəzasında xələclərin yaşaması və maldarlıqla məşğul olması haqqında məlumat verilir.

Xələc *oyk, sadə*. 1. Xızı r-nunun Xızı i.ə.v.-də kənd. Böyük Qafqaz dağlarının yamacındadır; 2. Qubadlı r-nunun Çardaqlı i.ə.v.-də kənd. Bərgüşad çayının sahilində, dağlıq ərazidədir; 3. Salyan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Əvvəllər iki müstəqil kəndlərdən - Aşağı Xələc

(1965-ci ildə Yenikənd) və Yuxarı Xələc (1965-ci ildən Xələc) ibarət olmuşdur. Mənbələrə görə, kəndin əhalisi XVIII əsrin 20-ci illərində Şamaxıdan köçüb gəlmişdir. Onlar əvvəllər köçəri həyat sürmüş, yazı Zəngəzürdə, Üçtəpə yaylaqlarında, qışı Mil və Muğan düzlərində keçirmişlər; 4. Şəhur r-nunun Yengicə i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzənlikdədir; 5. Ucar r-nunun Lek i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykonomlər Səlcuqoğlu tayfa birliyinə daxil olmuş *xələclərin* adından yaranmışdır. Yaxın Şərqi işğallarında (XII-XVIII əsrlər) iştirak etmiş xələclərin bir hissəsi indi də İranda və Türkmənistan ərazisində yaşayırlar.

Xələfli *oyk, düz.* 1. Cəbrayıl r-nunun Sirik i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini vaxtilə *Xələf* adlı şəxs salmış və hazırda onun qəbri Xələf piri adı ilə kəndin ş.-indədir; 2. Cəbrayıl r-nunun Qumlaq i.ə.v.-də qəsəbə. Araz çayı sahilində, düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsini Xələfli kəndindən çıxmış ailələr salmışlar. 1965-ci ildən qəsəbə adlanır.

Xələfşə *oyk, sadə.* Füzuli r-nunun Cuvanlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini *Xələfşah* adlı şəxs saldığına görə kənd onun adı ilə adlandırılmışdır. Xələfşə variantında da qeydə alınmışdır.

Xələftala *oyk., sadə.* Qax r-nunun Qax İngiloy i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi Qax İngiloy kəndinin Çayqırağı adlı məhəlləsindən (və ya tabunundan) köçüb gətirmiş ailələrin Xələftala adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom "Xələfin talası" mənasındadır.

Xələncəçay *hidr., mür.* Abşeron r-nu ərazisində çay. Ataçayın sağ qoludur. Əsli Xələncəçaydır. Çay Xələc kəndi yaxınlığından axdığı üçün belə adlandırılmışdır. Hidronim "Xələc kəndi yaxınlığından axan çay" mənasındadır.

Xələfhonu *oyk., sadə.* Lerik r-nunun Siyov i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi ərazisindəki eyniadlı bulağın adını daşıyır. Hidronim *xələfə* (*xələfəli* etn.-nin qısaldılmış forması) və talış dilindəki *honu* (bulaq) komponentlərindən düzəlib, "xələfəliyə məxsus bulaq" mənasındadır.

Xələfküçə *oyk, mür.* Lerik r-nunun Bilabənd i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində Lerik kəndindən köçüb gəlmiş ailələr tərəfindən salınmışdır. Oykonom *xələfə* (*xələfəli* etn.-nin qısaldılmış forması) və talış dilindəki *küçə* (məhəllə) sözlərindən düzəlib, "xələfəli məhəlləsi" deməkdir.

Xələflər *oyk., sadə.* 1. Dəvəçi r-nunun Düz Bilici i.ə.v.-də kənd. Yan silsiləsinin (Böyük Qafqaz) ətəyində, düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin sonlarında Quba xanı Fətəli xanın (1758-1789) Ərdəbil səfəri (1784) zamanı Azərb.-nin c.-undan gətirdiyi şahsevənlərə mənsub *xələflər* nəslinin bir

hissəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Masallı r-nunun Yeyənkənd i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Keçmiş adı Milli Xəlfələr olmuşdur. Sonralar oykonimin birinci komponenti düşmüşdür. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin sonlarında Muğanın şm.-ində yaşamış şahsevənlərə mənsub *xəlfələr* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Xəlfəli *hidr., sadə.* Xocalı və Şuşa r-nları ərazisində çay. Qarqar çayının sol qoludur. Mənbəyini Sarı Baba dağının şm.-ş. yamacından (2100 m. yüksəklikdən) alır. Çay öz adını ərazisindən axdığı Xəlfəli kəndinin adından almışdır.

Xəlfəli *oyk., sadə.* 1. İmişli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir; 2. Sabirabad r-nunun Şəhriyar i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqələri XIX əsrin ortalarında Muğanın şm. hissəsində maldarlıqla məşğul olmuş *xəlfəli* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. 250 ailədən ibarət olan *xəlfələr* oturaqlaşdıqdan sonra bir neçə kənd yaratmışdılar; 3. Şuşa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsindədir. Kəndin adı keçmişdə Qarabağda yaşamış *xəlfəli* tayfasının adı ilə bağlıdır. Keçmiş adı Milli Xəlfəli olmuşdur. Mənşəcə şahsevənlərdən olan xəlfəliyə Qarabağ xanı Mehdiqulu xana məxsus olmuş, xan İrana qaçdıqdan sonra oturaqlaşmışdılar.

Xəlfəlikənd *oyk, mür.* Lerik r-nunun Mistan i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Oykonim xəlfəli (etn.) və *kənd* komponentlərindən düzəlib, "xəlfəliyə məxsus kənd" deməkdir.

Xəlilabad *oyk., mür.* Cəlilabad r-nunun *Xəlilli* i.ə.v.-də kənd. Oykonim *xəlil* (*xətm* etn.-nin qısaldılmış forması) və *abad* (kənd) komponentlərindən düzəlib, "xəlillilərin məskunlaşdığı kənd" mənasındadır.

Xəlilli *oyk., sadə.* 1. Ağsu r-nunun Ərəbmehdibəy i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 2. Babək r-nunun Şıxmahmud i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzənlikdədir; 3. Cəlilabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir; 4. Dəvəçi r-nunun Çöl Quşçu i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi Quba xanı Fətəli xanın (1759-1789) 1781-ci ildə Qarabağdan köçürdüüyü *xəlilli* tayfasına mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 5. Xocalı r-nunda kənd. Dağətəyi ərazidədir; 6. İsmayılı r-nunun Qubaxəlilli i.ə.v.-də kənd. Girdiman çayının sahilində, dağətəyi düzənlikdədir. Tam adı Xəlilli Qasımbəydir. Kənd *xəlilli* tayfasından Qasımbəyə məxsus ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Mənşəcə türkdilli qayıların tərkibinə daxil olan *xəlillilər* XIII əsrdə Qərbi Türkiyədən köçürülmüş, bir qismi Şirvan zonasında yaşamışdır.

Xəliloba bax: Xallava.

Xəlsə *oyk., sadə.* Kürdəmir r-nunun Qocalı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Oykonimin ərəb dilindəki *xəlisə* (xanın bəylərə bağışladığı mülk) sözündən olması ehtimal edilir.

Xəndək bax: Xəndək.

Xərə Zirə *or., mür.* Xəzər dənizində ada. Bakı arxipelaqında ən böyük adalardan biridir. Ələt burnundan ş.-dədir. Oronim *Xərə* (fars. *xara* "mərmər" deməkdir) və *zirə* (ərəb dilindəki *cəzirə* "ada" sözünün qısaltılmış forması) komponentlərindən düzəlib, "mərmər ada" deməkdir. XVIII əsrin əvvəllərində Xəzərin q. sahillərinə, Bakı üzərinə yürüş edən I Pyotrun hərbi gəmiləri Bakı arxipelaqına daxil olduqda topoqraflar bu adanı Fin körfəzindəki (Baltik dənizi) Bulla adasına oxşadıb, Bulla adı ilə qeydə almışdılar. Sonralar bu ad xəritələrdə də belə rəsmiləşdirilmiş, XX əsrin sonlarına qədər ada bu adı daşımışdır.

Xərxa *oyk., düz.* Xocavənd r-nunun Herher i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom erkən orta əsrlərdə Qafqaz Albaniyasının Arsax əyalətində (indiki Ağdərə r-nu ərazisində) mövcud olmuş Xarx qəlasının adındandır. Bu qalanın adı ilk dəfə XIII əsrə aid mənbədə çəkilmişdir. Xərxa yaşayış məntəqəsi kimi əvvəlcə Ağdərə r.-nu ərazisində olmuş, orta əsrlərdə dağıdılmış, əhalisi Xocavənd və Şuşa r.-nları ərazisində Xərxa adlı iki kənd salmışdır. Oykonom türk dillərindəki *xarz* (boş, kimsəsiz) və İran dillərindəki *-an* (yer) komponentlərinin birləşməsindən düzəlib, "kimsəsiz, boş yer" mənasındadır. Görünür, qala XIII əsrdə artıq boşalmış və kimsəsiz olduğu üçün bu adla qeydə alınmışdır.

Xəsədərli *oyk., sadə.* Goranboy r-nunun Əzizbəyov i.ə.v.-də kənd. Qarasu çayının dərəsində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Tədqiqatçılara görə, oykonimin əslisi Xəsədərli olmalıdır. Onların fikrincə, *xasa* (Azərbaycan dilinin bəzi dialektlərində "yaşillıq, göylük" mənasında işlənir) və *dərə* komponentlərindən düzəlmiş bu oykonim "yaşıl dərə" mənasındadır. Lakin eyni zamanda, dialektlərimizdə "çirkli, bulanıq" mənasında *həsə* sözü də işlənir ki, bu da Xəsədərli (Həsədərli) toponiminin Qarasu çay dərəsi coğrafi adı ilə eyni mənanı daşdığını söyləməyə əsas verir.

Xəsili *oyk., sadə.* Bərdə r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Əslisi Xəsilidir. Yaşayış məntəqəsini *xəsili* nəslinə mənsub ailələr saldıqı üçün belə adlandırılmışdır.

Xətai *oyk., sadə.* I.Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adları Arakül, Hərəkül olmuş, hətta ermənilər tərəfindən Arakel də adlandırılmışdır. 1988-ci ildə Ermənistandan qovulmuş azərbaycanlı ailələri kənddə məskunlaşdıqdan sonra əhalinin xahişi ilə yaşayış məntəqəsi Azərbaycan şairi və Səfəvilər dövlətinin görkəmli xadimi *Şah İsmayıl Xətəinin* şərəfinə Xətai adlandırılmışdır; 2. Şərur r-nunun Siyaqut i.ə.v.-də kənd. Şərur düzündədir. Yaşayış məntəqəsi 1930-cu illərdə Naxçıvan MSSR-in 10 illiyi adına sovxozun malikanəsi yanında salınmış və Sovxoz adlandırılmışdı. 1991-ci ildə şair və dövlət xadimi *Şah İsmayıl Xətəinin* adı ilə Xətai adlandırıldı. Memorial toponimdir.

Xəzər *oyk., sadə.* 1. Lənkəran r-nunda şəhər. Xəzər dənizi sahilindədir. 1922-ci ildə burada neft daşımaq üçün port salınmış və V.İ.Leninin şərəfinə Port

İliç adlandırılmışdı. 1992-ci ildə Xəzər dənizi sahilində yerləşdiyi üçün şəhərin adı Xəzər adı ilə dəyişdirildi; 2. Nevçala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də qəsəbə. Bala Kür çayı sahilində, Salyan düzündədir. Keçən əsrdə M.Qasımov adına sovxozun malikanəsi yanında yaradılmış, Xəzər dənizi yaxınlığında salındığı üçün Xəzər adlandırılmışdır.

Xəzər *or., sadə.* Füzuli r-nu ərazisində dağ. Oronim özündə *xəzər* etnonimini əks etdirir. Görünür, Azərb.-da məskunlaşmış xəzər ailələri əvvəlcə maldarlıqla məşğul olmuşlar və həmin dağlarda onların yaylaqları yerləşmişdir. Etnotoponimdir.

Xəzər dənizi *hidr., mür.* Azərb., Rusiya, Qazaxıstan, Türkmənistan və İran ərazilərində dəniz. Dünyada ən böyük qapalı su hövzəsi və göldür. Avropa ilə Asiyanın sərhədindədir. Tarixi mənbələrdə Xəzərin yüzədək adına (Əkfudə, Cürcan, Təbəristan, Alban, Abəskun, Qunduz, Quz, Xvalis, Bakı, Quzğun, Saray, Bab əl-Əbvab və s.) rast gəlinir. Hələ eramızın I əsərində yaşamış Roma müəllifi Plini göstərirdi ki, sahilboyunda yaşayanlar arasında dənizin çoxlu adı vardır. Bu adların yaranması müəyyən tarixi-siyasi şəraitlə bağlı olmuşdur. Dəniz çox vaxt onun sahilində yaşayan xalqların [kaspi, xəzər, alban, quz (oğuz), türkmən, bəhr əl-ətrak (er. "türklərin dənizi" deməkdir)], yaxud yaxınlığındakı ölkə, tarixi vilayət və yaşayış məntəqələrinin (Şirvan, Dərbənd, Abeskun, Təbəristan, Xorasan, Muğan, Bakı, Saray, Deyləm, Gilan və s.) adı ilə adlanmışdır. Lakin bu adlardan yalnız Kaspi və Xəzər adı daha çox işlənmişdir. Kaspi dənizin qədim və ən çox yayılmış adlarından biridir. Toponim özündə Qafqaz Albaniyasında yaşamış *kaspi* tayfasının adını əks etdirir. Onların adı ilk dəfə e.ə. V əsrdə yaşamış Herodotun "Tarix" əsərində çəkilmişdir. Xəzər isə orta əsrlərdən başlayaraq Şərq mənbələrində dənizin ən çox işlədilən adlarından biridir. Dəniz öz adını erkən orta əsrlərdən Şimali Qafqazın ş.-ində və Volqa çayının aşağı axarında yaşamış və qüdrətli Xəzər xaqanlığı yaratmış türkdilli *xəzər* tayfasının adından almışdır. Xəzərlər başqa türkdilli tayfalarla (suvar, bulqar, hun və b.) birlikdə Azərb. xalqının etnogenezində mühüm rol oynamışlar. Onların Cənubi Qafqaz ərazisində görünmələri barədə tarixi mənbələrdə müxtəlif məlumatlara təsadüf edilir. "Kartlis Sxovrebo" ("Gürcüstanın həyatı") adlı qədim gürcü mənbəsində e.ə. IV əsrdə Kartlidə əhalinin altı dildə, o cümlədən xəzər dilində danışdığı qeyd olunub. Xəzərlərin Azərb.-na axını I-III əsrlərdə daha da gücləndi. Sasani hökmdarı II Şapur (309-379) və Xosrov Ənuşirəvan (531-579) dövründə on minlərlə xəzər ailəsi Azərb.-da yerləşdirildi. 679-cu ildə xəzərlər Arranı tutaraq yüz əlli ildən çox burada hökmranlıq etmişlər. Azərb.-ni işğal etməyə çalışan ərəblərlə xəzərlər arasında təqr. yüz il davam edən müharibə Xilafətin xeyrinə nəticələndi. 965-ci ildə Kiyev knyazı Svyatoslav Xəzər xaqanlığına son qoyduqdan sonra xəzərlər siyasi fəaliyyət meydanından çıxdılar və tədricən

müxtəlif türk xalqları, o cümlədən azərb.-larla qaynayıb-qarışdılar. Azərb.-da xəzər etnonimi ilə bağlı bir çox toponim mövcuddur.

Xəzərdərə *or., mür.* Babək r-nu ərazisində dağ. Oronim özündə türkdilli qədim *xəzər* tayfasının adını əks etdirir, "xəzərlərin dərəsi" mənasındadır.

Xəzərli *oyk, düz.* Xaçmaz r-nunun Uzunoba i.ə.v.-də qəsəbə. Xəzər dənizi sahilində, Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi Böyük Vətən müharibəsindən sonrakı illərdə yaranmışdır. Xəzər dənizi sahilində salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Xəzəryurd *or., mür.* Ordubad r-nu ərazisində dağ. Tivi kəndindən şm.-ş.-dədir. Hün. 3168 m. Çox güman ki, dağın ərazisində erkən orta əsrlərdən Azərb.-da məskunlaşmış *xəzərlərin* yurd yeri olduğu üçün belə adlanmışdır. Oronim "xəzərlərin yurdu" mənasındadır.

Xəznədərə *hidr., mür.* Culfa r-nu ərazisində çay. Əlincə çayının sağ qoludur. Hidronim *xəznə* (örüş, otlaq) və *dərə* (çay dərəsi) komponentlərindən düzəlib, "otla zəngin çay dərəsi" mənasındadır. Çay bu dərədən axdığı üçün belə adlandırılmışdır.

Xəznəvarsu *hidr., mür.* Laçın r-nu ərazisində çay. Zabux çayının sağ qoludur. Əsl adı Xəzinəvarsudur. Hidronim *xəznə/xəzinə* (Azərb. dilinin dialektlərində "otla zəngin örüş", "otlaq"), *var* (kürd dilində "binə", "yurd", "köç", "düşərgə", "qışlaq") və *su* (burada "çay") sözlərindən düzəlib. Çay başlanğıcını otla zəngin olan yurd yerinin yaxınlığından aldığı üçün belə adlandırılmışdır.

Xəzrəarx *hidr., mür.* Xaçmaz r-nu ərazisində çay. Əslə Həzrəarxdır. Çay Qusar r-nundakı Həzrə kəndinin ərazisindən axdığı üçün belə adlanmışdır.

Xəzrəkəndçay *hidr., mür.* Abşeronda çay. Əslə Həzrəkəndçaydır. Hidronim *Həzrəkənd* (oyk.) və *çay* komponentlərindən düzəlib, "Həzrə kəndindən axan çay" mənasındadır.

Xıçaso *oyk., mür.* Astarə r-nunun Kijoba qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Təngərüd çayının sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Yerli əhalinin dilində Xıçaso kimi tələffüz edilir. Oykonimi talış dilindəki *xıç* (armud), *-ə* (bitişdirici sait) və *sə* (həyət) komponentlərinin birləşməsindən ibarət "armudluq", "armud bağı" və ya *xıçə* (budaq) və *sə* (baş) komponentlərindən ibarət "budaq başı" mənasını bildirən söz kimi izah edirlər.

Xıdırli *or., sadə.* 1. Ağdam r-nunda dağ; 2. Salyan r-nu ərazisində palçıq vulkanı. Kürün sahilinə yaxındır. Yüksəkliklər ərazisində yerləşdikləri Xıdırli kəndinin adı ilə adlandırılmışdır.

Xıdırli *oyk., sadə.* 1. Ağdam r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Cavad qəzasında yaşamış *xıdırli* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Qubadlı r-nunun Teymurmüskənli i.ə.v.-də kənd. Bərgüşad çayının sahilində,

dağlıq ərazidədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndi Xıdır, Məhərrəm və Həsən adlı şəxslər salmışlar. Hazırda kənddə xıdırli, məhərrəmli və həsənlı nəsiləri yaşayır. Oykonom *xıdırli* nəslinin adını daşıyır; 3. Salyan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Cavad qəzasında Mişovdağın ətəyində qışlayan 46 ailədən ibarət maldar *xıdırli* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Etnotoponimdir.

Xıdırzində *or., sadə.* Dəvəçi r-nu ərazisində palçıq vulkanı. Vulkan Beşbarmaq qayasındakı *Xıdırzində* (Diri Xıdır) *pirinin* adı ilə adlandırılmışdır. Pir qayanın başında indi də mövcud olan və Dirilik suyu adlanan bulaqdan su içdiyinə görə guya diri qalmış Xıdır (Xızır) peyğəmbər haqqındakı rəvayətlə bağlıdır. Bu bulaq haqqında hələ IX-X əsrlərdə ərəb coğrafiyaşünas-səyyahları öz əsərlərində məlumat vermişlər. Dağ Beşbarmaq dağı da adlanır.

Xıl *oyk, sadə.* Masallı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Tədqiqatçıların bir qismi oykonimi talış dilindəki *xil* (çayda çökək yer, dərə, su yığılan çala) sözü ilə bağlayır və bunu yaşayış məntəqəsinin çökəklikdə yerləşməsi ilə əlaqələndirirlər. Bəzi tədqiqatçıların fikrinə görə, kəndin adı ərəb mənşəli *xil* tayfasının adından yaranıb.

Xılxına *oyk., mür.* Ağstafa r-nunun Düzqışlaq i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. 1808-ci ilə aid arxiv sənədlərində kəndin adı Xılxınna variantında qeydə alınmışdır. Oykonom *xil* (tat. "dərə" deməkdir) və *xınna* ("xunan" sözünün tarixən dəyişmiş forması) komponentlərindən düzəlib, "xunan dərəsi" mənasındadır. Tarixi mənbələrin məlumatına görə, xunanlar hələ çox qədimdən Azərb.-nın q. bölgəsində, Kür çayı boyunca yaşamışlar. Tədqiqatçılar Tovuz r-nu ərazisindəki Torpaqqalada və onun ətrafında qədim Xunan şəhərinin və Xunan qalasının yerləşdiyini iddia edirlər. Bu gün Tovuz ərazisində mövcud olan Xunanyurd, Xunanarx, Xunanyol, Xunan təpəsi, Xunan dərəsi, Xunan düzü, Ulu Xunan düzü kimi coğrafi obyektlər xunanların bu ərazidə yaşadıklarından xəbər verir. Mənbələrə görə, moңqol istilaları zamanı Xunan şəhəri viran edilmiş, əhalisi Tovuzun başqa yerlərinə səpələnmişdi. Xunan qaçqınlarının bir hissəsi Xınna dərəsi adlanan ərazidə məskunlaşmışdı. Xılxına toponimi Xınna dərəsi oroniminin sinonimidir. Güman etmək olar ki, yaşayış məntəqəsini Xınna dərəsindən köçüb gəlmiş ailələr saldıqı üçün belə adlandırılmışdır.

Xıllı *oyk, sadə.* 1. Neftçala r-nunda kənd. Kür çayı sahilində, Salyan düzündədir; 2. Salyan r-nunun eyniadlı qəsəbə i.ə.v.-də qəsəbə. Salyan düzündədir. Bəzi tədqiqatçılara görə, yaşayış məntəqələrinin adı ərəb işğalları dövründə İraqın Xilə əyalətindən Azərb.-na köçürülmüş və sonralar *xıllı* adlandırılmış tayfanın adını əks etdirir.

Xınaxlı *oyk, sadə.* Ağdaş r-nunun Kotavan i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Əsli Xınalıqlıdır. XIX əsrin ortalarında Quba r-nunun Xınalıq kəndindən çıxmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində

yararmışdır. Həmin ailələr həpət tayfaları içərisində kiçik köç şəklində buraya gəlmişlər.

Xınalıq *oyk., düz.* Quba r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsi ilə Yan silsiləsi arasındadır. Azərb.-nin ən yüksək dağ kəndidir. Qafqazdilli xınalıqlıların yaşadığı yeganə kənddir. Yaşayış məntəqəsinin erkən orta əsrlərdə salındığı ehtimal edilir. Xınalıq, əsasən, dağ kəndləri üçün səciyyəvi üslubda planlaşdırılmışdır; bir evin damı o birisi üçün həyət kimi istifadə olunur. Xınalıqlılar digər yaşayış məntəqələri ilə əsasən yay aylarında əlaqə saxlayırlar. İlk dəfə haqqında XIII əsrə aid mənbələrdə məlumat verilir. Tədqiqatçıların fikrincə, oykonim *xeni* sözündən və Azərb. dilində mənsubiyyət anlayışı bildirən *-lıq* şəkl.-sindən düzəlib, "Xenidən olanlar, xenililər" mənasındadır. Xınalıqlılar özlərini *kəttid*, kəndlərini isə *Kətiş* adlandırırlar. Yerli əhalinin məlumatına görə, əhali indiki yaşayış yerinə çox qədim zamanlarda zəlzələdən dağılmış Xenə şəhərindən köçüb gəlmişdir. Qafqaz Albaniyasının şm.-q.-ində erkən orta əsrlərdə Xenə əyaləti mövcud olmuşdur. Güman edilir ki, Xına komponenti Xenə toponiminin dəyişikliyə uğramış formasıdır. Xenə/Xeni toponiminin antik və erkən orta əsr müəlliflərinin III və IV əsrlərdə Dağıstan düzlərində və Azərb.-nin şm. bölgəsində, Xəzər sahilı boyunda yaşayan hunlarla bağlı olmasını ehtimal etmək olar.

Xınalıq *or., sadə.* Quba r-nunda dağ. Baş Qafqaz silsiləsindən şm. istiqamətində ayrılan qolun zirvəsidir. Qudyal çayı və onun sağ qolu olan Ağçayın mənbəyi buradadır. Hün. 3730 m. Dağ adını ərazidəki eyniadlı yaşayış məntəqəsindən almışdır.

Xınalıq *hidr., sadə.* Quba r-nunda min bulaq. Xınalıq kəndindən 1.5 km. c.-q.-də yerləşir. Suyu soyuq və kükürlüdür. Bulaq adını yaxınlığında yerləşdiyi kəndin adından almışdır.

Xındırstan *oyk, mür.* Ağdam r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarqar çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Bəzi mənbələrə görə, toponim erməni dilindəki *xndzor* (alma) və fars dilindəki *stan* (yer, ölkə, məkan) sözlərindən ibarət olub, "almalıq" mənasındadır. Oykonimin ərəb dilindəki *Xinzır* (donuz) və *stan* (məkan) komponentlərindən ibarət olması haqqında da məlumat verilir. Oykonimi Xındzortuman toponiminin variantı kimi qəbul etmək olar. XIX əsrin əvvəllərində Qarabağ xanı Mehdiqulu xan (1806-1822) bu kəndi şair Qasım bəy Zakirə bağışlamışdı. Bu zaman kənddə cəmi 8 erməni ailəsi yaşayırdı. Sonralar gəlmə erməni ailələri burada məskunlaşmışdılar.

Xındzortuman *hidr., sadə.* Xocalı r-nu ərazisində min. bulaq. Bulaq vaxtilə bu ərazinin daxil olduğu eyniadlı mahalın adını daşıyır. Toponim *xın/xun* (hun), *dzor* (erm. dərə) və *tuman/tümən* (monq. hərfi mənası "on min"; Elxanilər dövründə inzibati ərazi vahidi, mahal, dairə) komponentlərindən düzəlib, "hun dərəsi mahalı" mənasındadır.

Xınıslı *oyk., sadə*. Kürdəmir r-nunun Karrar i.ə.v.-də kənd. Yaşayış məntəqəsi XVI əsrdə qızılbaşların tərkibində adı çəkilən *xınıslı (xunuslu)* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Mənbələrdə Xınıslı XIX əsrin ortalarında Girdimançay ətrafında yaşamış 19 tüstüdən ibarət köç kimi qeyd olunur. Şamaxı r-nunda Böyük Xınıslı və Dərə Xınıslı kəndləri qeydə alınmışdır. Ərazidə eyniadlı çay da var.

Xınnakirən *oyk., mür.* Tovuz r-nunun Kirən i.ə.v.-də kənd. Zəyəm çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Keçən əsrin əvvəllərində r-nun ərazisində Xınna Kirən və Quşçu Kirən adlı iki kənd qeydə alınmışdır. Tədqiqatçıların bir qismi *kirən* sözünü türk dillərindəki *kir/gir* (yamac, yoxuş) və İran dillərindəki cəmlik bildirən *-ən* şəkl.-sinin birləşməsi, digər qismi isə ərazidəki meşəliklə əlaqədar (tir, pərdi) sözü ilə əlaqələndirirlər. Oykönim "xunanlara məxsus Kirən kəndi" mənasındadır. Mənbələrin məlumatına görə, Ağstafa çayının hövzəsində qədim monastırın adı da Kirən olmuşdur. Xınnagirən variantında da qeydə alınmışdır.

Xınnalı *oyk., sadə*. Goranboy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsini vaxtilə indiki Tovuz r-nundakı Zəyəm çayı boyunca yerləşən *Xınna dərəsi* adlı ərazidəki kəndlərdən köçüb gəlmiş ailələr saldıqına görə belə adlandırılmışdır.

Xırdalan *oyk., mür.* 1. Abşeron r-nunda ştq. Abşeron yarımadasındadır. 1936-cı ildə təşkil olunmuşdur. Oykönim *xırda (xurt/qurd)* türk dillərində "yaşayış məntəqəsi, yurd, məskən" və *alan* (etn.) komponentlərindən düzəlib, "alanların məskəni" mənasındadır. 2007-ci ildən qəsəbəyə şəhər statusu verilmişdir.

Xırdaoymaq *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Çarxı i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Oykönim *xırda* (kiçik) və *oymaq* (kənd, el, oba) komponentlərindən düzəlib, "kiçik kənd" mənasındadır.

Xırdapay *oyk., sadə*. Kürdəmir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. XIX əsrin ortalarında Muğan düzündün şm.-ində yaşayan şahsevənlərin tərkibində xəlfəli, muğanlı tayfaları ilə yanaşı *xırdapay* adlanan tayfanın da adı çəkilir. Kəndin həmin tayfaya məxsus ailələr tərəfindən salındığı ehtimal edilir. Etnonim *xırda* (kiçik) və *pay* (hissə) komponentlərinin birləşməsi kimi "kiçik hissə" mənasındadır.

Xırxatala *oyk., mür.* Qəbələ r-nunun Həməzəli i.ə.v.-də kənd. Qul çayı sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykönim Yerli əhalinin dilindəki *xırxax/xırxıra* (çayın iki dağ arasından axıb düzənliyə çıxdığı yer) və *tala* komponentlərindən düzəlib, Qul çayının coğrafi mövqeyini bildirir.

Xırmancıq *oyk., sadə*. Xocavənd r-nunun Bulutan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi Rusiya-İran müharibəsindən (1826-28) sonra Cənubi Azərb.-nin varadağ mahalından gəlmə ermənilərin Xırmancıq adlı

yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Tədqiqatçılara görə, oykonim "kiçik xırman" mənasındadır. Etnotoponim olması da mümkündür.

Xırmancıq *or., sadə.* Şərur r-nu ərazisində dağ. Yuxarı Yaycı kəndindən şm.-da yerləşir. Hün. 1703 m. Xırmancıq variantında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılara görə, oronimin əslisi Karmancıqdır. Toponim *karman* və ya *kermen* (qəd. türk dillərində "qala") sözündən və *-cıq* şəkl.-sindən ibarət olub, "kiçik qala, qalacıq" mənasındadır. Oronimin etnotoponim olması da mümkündür.

Xırmandalı *oyk, sadə.* 1. Biləsuvar r-nu-nun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir; 2. Masallı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Yaşayış məntəqələrinin adı türkdilli *xırmandalı* tayfasının adı ilə bağlıdır. Mənbələrdə *harmandalu/xarmandalu/xərbəndəlu/xudabəndəlu* kimi qeydə alınan xırmandalıların adı bayat tayfasının tərkibində çəkilir və Səfəvilər dövrünün siyasi həyatında mühüm rol oynadıqları göstərilir. Bu tayfanın adına İran və İraq toponimiyasında da rast gəlmək mümkündür. Qubalı Fətəli xan dövründə (1758-89) xırmandalıların bir hissəsi Cənubi Azərb.-nin Ərdəbil əyalətindən köçüb Quba xanlığının Müşkür və Şabran mahallarına gəlmişlər. Füzuli r-nundakı Mandlı oykonimi də Xırmandalı adının təhrif olunmuş formasıdır.

Xırmandalı *or., sadə.* Füzuli r-nunda, Qarabağ silsiləsinin c.-ş. qurtaracağında zirvədir. Hün. 1813 m. Oronim eyniadlı tayfanın adını daşıyır, etnotoponimdir.

Xırmanqaynarbinə *oyk, mür.* Zaqatala r-nunun Yuxarı Tala i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsi Qaynarbinə və Yuxarı Tala kəndlərinə məxsus xırman yerində salınmışdır. Oykonim *xırman* (taxıl döyülən yer, zəmi), *Qaynarbinə* (əslində Qaynaqbinə - kənddə iki bulaq olduğundan belə adlanır) komponentlərindən düzəlib. Binə sonralar daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir.

Xırmanlar *oyk, sadə.* Laçın r-nunun Qarıkaha i.ə.v.-də kənd. Qarabağ yaylasındadır. Keçmişdə köhnə *xırmanların* (taxıl döymək, təmizləmək və qurutmaq üçün hazırlanmış düzən yer, meydança *xırman* adlanır) yanında Xırmanlar adlanan binə XX əsrin 30-cu illərində daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmiş, kənd həmin adı saxlamışdır.

Xırstan *or., düz.* Qazax r-nu ərazisində dağ. Oronim *xır* (çınqıl, çay daşı) sözündən və *-stan* şəkl.-sindən düzəlib, "çınqıllıq", "səthi çay daşı ilə örtülmüş dağ" mənasındadır.

Xırt *oyk., sadə.* Quba r-nunun Güləzi i.ə.v.-də kənd. Yan silsiləsinin ətəyindədir. Tədqiqatçılara görə, oykonimin əslisi Sırttır. Qədim türk dillərində *sirt* "sıra dağlar", "yal", "yayla", "qaya", "yüksək sıldırım sahil" və s. mənaları bildirir. Bu coğrafi termin Orta Asiya, Qazaxıstan, Sibir, Volqaboyu, Ural, Qafqaz, Kiçik Asiya, Balkan toponimiyasında da işlənir. *Xırt* tat dilinin

Qonaqkənd ləhcəsində "sıldırım qaya, dağ" mənasını bildirir. Lakin Quba r-nunun toponimiyasında "sirt" termini (Sirt Çiçi) olduğu kimi də işlənməkdədir. *Xirt* isə qəd. türk dillərində "köhnə" mənasını, müasir türk dillərində isə *xirt/xurt/qurt* variantında "yaşayış məntəqəsi" mənasını bildirir.

Xışqalası *or., sadə.* Xocavənd r-nu ərazisində dağ. Əsl adının Kiş qalası olması söylənilir. Dağ adını zirvəsində xarabalıqları mövcud olan Kiş adlı erkən orta əsr alban monastırından almışdır.

Xızı *oyk., sadə.* 1. Azərb.-da inzibati r-n; 2. Xızı r-nunda ştq. Eyniadlı r-nun mərkəzi. Xızı platosundadır. Kəndin əhalisinin erkən orta əsrlərdə Sasanilərin şm. sərhədlərini qorumaq üçün İranın Xuzistan əyalətindən buraya köçürüldüyü güman edilir. Ehtimal ki, toponim həmin əyalətin adı ilə bağlıdır. Ərəb işğallarına qədər Xizan kiçik Xizanşahlığın mərkəzi olmuşdur. İlk dəfə VII əsrə aid mənbələrdə Əhli-Xizan kimi qeydə alınıb. IX əsr ərəb mənbələrində Xizan qalasının və xizan tayfasının adı çəkilir. Xarabalıqları hazırda Dizəvar ("qala yeri") adı ilə məlumdur. Bəzi tədqiqatçılar Xızı toponimini türk dillərindəki *xız/qız* (od, istilik) sözü ilə bağlayırlar.

Xilmilli *oyk., mür.* Şamaxı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qozluçayın sahilində, dağətəyi ərazidədir. Keçmişdə Qozluçay da adlanırdı. Oykonom *xil* (*xil* Azərb. dilinin dialektlərində "dəstə, sürü, qrup" mənalarında işlənir) və *milli* (etn.) komponentlərindən düzəlib, "milli tayfası" mənasındadır Görünür, millilər bu kəndin ilk sakinləri olmuşlar. Ərazidə onların adlarını əks etdirən min. bulaq da var. Hilmilli variantında da qeydə alınmışdır.

Xilmilli hidr., sadə. Şamaxı r-nunda min bulaq. Xilmilli kəndi yaxınlığında, Qozluçayın sağ sahilindədir. Soyuq, acı-turş-şor sulu bulaqdır. Hidronim eyniadlı oykonimdən yaranmışdır.

Ximran *oyk., düz.* İsmayılı r-nunun Əhən i.ə.v.-də kənd. Niyaldağ silsiləsinin yamacındadır. Yerli əhali kəndi Ximrun adlandırır. Zəngi çayının sahilində yerləşdiyi üçün keçmişdə həm də Xumran Zəngi adlanmışdır. Yaşayış məntəqəsini Əhən kəndindən çrxmış ailələr Kələküz dərəsinin sol tərəfində daşlıq ərazidə salmışlar. *Ximrun* tat dilində "çökəklik, uçqun" deməkdir.

Xincab *oyk., sadə.* Babək r-nunun Əznəbirt i.ə.v.-də kənd. Dərələyəz silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom eyniadlı hidronimdən yaranmışdır. Hidronim fars dilindəki *xinq* və ya *xinq* (boz, tutqun, bulanıq) və *ab* (su) sözlərindən düzəlib, "bulanıq su, tutqun çay" mənasındadır. Kənd keçmişdə mövcud olmuş suyu bulanıq arx sahilində yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Xirsakulya *or., mür.* Dəvəçi r-nu ərazisində dağ. Oronimin əsli Xürsəkuevliyadır. Tədqiqatçılar bu oronimi tat dilindəki *xürs* (ay), *ku* (dağ) və *övlüyə* (pir) komponentlərinin birləşməsindən ibarət "ay dağı övliyası" və ya "pir olan ay dağı" mənalı söz kimi izah edirlər. Dağın ərazisində keçmişdə sitayış yeri olan pir (övliya) var. Oronimi "səbir dağı piri" kimi də izah etmək olar.

Xişgədərə *oyk., sadə*. Dəvəçi r-nunun Zarat i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında. Oykönim tat dilindəki *xişk/xişg* (quru), *-ə* (bitişdirici sait) və *dərə* (çay dərəsi) komponentlərindən düzəlib, "quru dərə" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi quru çay dərəsində yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır. Hişgədərə variantında qeydə alınmışdır.

Xndzristan *bax*: Almalı.

Xnuşinak *bax*: Xanoba.

Xocadoy *oyk., sadə*. Lerik r-nunun Qosmalyan i.ə.v.-də qəsəbə. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Qoşatürbə olmuşdur. 1886-cı ilin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi 21 tüstüdən ibarət icma imiş. Tədqiqatçılara görə, oykonim *Xiçədoy* adının təhrif formasıdır. Talış dilindəki *xıçə* (qoşa) və *doy* (ağac, baş ağacı, türbə) komponentlərindən ibarət olan bu coğrafi ad Qoşa türbə toponiminin kalkasıdır.

Xocahan *oyk., düz*. Qubadlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilindədir. Oykönim *xoca* (orta əsrlərdə ticarətlə məşğul olan tacir, habelə məşhur din xadimləri *xoca* adlanırdı) sözündən və *-an* (məkan və cəmlilik bildirir) şəkl.-sindən (*h* iki *a* səsinin arasına əlavə edilmişdir) ibarət olub "xocalar; xocaların məskunlaşdığı yer" mənasındadır. Yerli əhalinin məlumatına görə, kənd tarixən ticarət yeri olmuşdur. Oykönim Xocaxan variantında da qeydə alınmışdır.

Xocalı *hidr., sadə*. Xocavənd r-nu ərazisində çay. Badara çayının sol qoludur. Çay Xocalı şəhəri yaxınlığından axdığı üçün belə adlandırılmışdır.

Xocalı *or., sadə*. Füzuli r-nu ərazisində dağ. Oronim *xocalı* nəslinin adıdır, etnotoponimdir.

Xocalı *oyk., sadə*. 1. Azərb.-da inzibali r-n; 2. Azərb.-da şəhər. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir; 2. Salyan r-nunun Kürqaraqışlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Salyan düzündədir. Yaşayış məntəqələrini *xocalı* nəslinə mənsub ailələr saldığı üçün belə adlandırılmışdır.

Xocasən *hidr., sadə*. Abşeron r-nu ərazisində göl. Xocasən qəsəbəsi yaxınlığında yerləşdiyindən qəsəbənin adı ilə adlandırılmışdır.

Xocasən *oyk., sadə*. Bakı şəhəri Binəqədi r-nunun Biləcəri qəsəbə i.ə.v.-də stq. Abşeron yarımadasındadır. Əsli Xocahəsəndir. Orta əsrlərə (XIV-XVII) aid mənbələrdə adı çəkilir. Yaşayış məntəqəsinin adı Xoca Həsən şəxs adı ilə bağlıdır.

Xocaşen *or., sadə*. Qax r-nu ərazisində dağ silsiləsi. Bozdağ silsiləsinin q. qurtaracağındadır. Acınohur çölü ilə Mingəçevir su anbarı arasında yerləşir. Dağ vaxtilə burada mövcud olmuş Xocaşen kəndinin adını daşıyır. Kəndin adı isə *Xocalı* (etn.) və *şen/şin* (yer, kənd, yurd) komponentlərindən düzəlib, "xocalıların yurd yeri" mənasındadır.

Xocavənd *oyk., sadə*. 1. Azərb.-da inzibati r-n; 2. Ağcabədi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 3. Xocavənd r-nunun eyniadlı

i.ə.v.-də ştq. Qədim adı Qaranluq olmuşdur. XIX əsrin sonlarında Türkiyədən köçüb gəlmiş ermənilər məskunlaşdıqdan sonra Nijni Qaranluq, Cüməbazarı, bir müddət Xonaşen adlandırılmışdır. 1940-cı ildə A.F.Myasnikovun təxəllüsü ilə Martuni, 1991-ci ildən isə Xocavənd kimi rəsmiləşdirilmişdir. Xocavənd "xocalı nəslı" deməkdir.

Xocayurd *or., mür.* Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Çilgəz dağ tirəsində zirvədir. Tərtər və Xaçın çaylarının suayırıcında yerləşir. Hün. 2397 m. Keçmişdə maldar ellərin yaylaq yeri olmuş bu dağ *xocalı* nəslinin adını daşıyır. Oronim "xocalıların yurdu" mənasındadır.

Xocik *oyk., sadə.* Qubadlı r-nunun Bala Soltanlı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilindədir. Yaşayış məntəqəsini Cənubi Azərb.-nın Xocik kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Oykönimin "kiçik kənd" mənasında olması ehtimal edilir.

Xocqayadikçay *hidr., mür.* Qubadlı r-nu ərazisində çay. Hidronim "haça qayadan üzüyuxarı axan çay" mənasındadır.

Xok *oyk., sadə.* Şərur r-nunun Qıvrıq i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzənlikdədir. Qədim yaşayış məntəqələrindədir. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim türk dillərindəki "çəmən, otlaq" mənasında işlənən *xok/xak* sözü ilə əlaqədardır. Toponimin İran dillərindəki *xak* (torpaq) sözündən olmasını da güman etmək olar.

Xok *or., sadə.* Şərur r-nu ərazisində dağ. Dərələyəz silsiləsinin c. qurtaracağında zirvədir. Hün. 1060 m. Oronim yaxınlığındakı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır.

Xol Qarabucaq *oyk., mür.* Neftçala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Salyan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Qarabucaq kəndindən köçmüş ailələrin Bala Kür (Aquşa) çayı sahilində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. *Xol* sözü dilimizə monqol dilindən keçmiş termin olub "quru çay yatağı", "çay qolu" mənalarında işlənir. *Qarabucaq* isə türk-monqol mənşəli tayfanın adıdır.

Xol Qaraqaşlı *oyk, mür.* Neftçala r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Salyan düzündədir. Oykönim "çay qolu sahilində yerləşən Qaraqaşlı kəndi" mənasındadır. Oykönimin ikinci komponenti türk-monqol tayfalarından hesab olunan *qaraqaşlıların* adını əks etdirir.

Xolçay *hidr., mür.* Abşeron r-nunda çay. Hidronim *xol* (qurumuş çay qolu) və *çay* (su hövzəsi) komponentlərindən düzəlib, "qurumuş qolu olan çay" mənasındadır.

Xoləzəy Alxaslı *oyk, mür.* Kəlbəcər r-nunun Orta Qaraçanlı i.ə.v.-də kənd. Uluxan çayının (Tərtər çayının qolu) sahilində, dağətəyi ərazidədir. Oykönimin birinci komponenti r-nun ərazisindəki Alxaslı adlı iki yaşayış məntəqəsini bir-birindən fərqləndirməyə xidmət edir. *Xoləzəy* (əslı *Xolasay*)

"çayın qolu" deməkdir. Oykonim "çay qolu kənarındakı Alxaslı kəndi" mənasındadır.

Xolmili *oyk, mür.* Lənkəran r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Oykonim *xol* (çay qolu, çayın qurumuş qolu) və Milli (etnotoponim) komponentlərindən düzəlib, "çay qolu sahilindəki Milli kəndi" mənasındadır.

Xoltəzəkənd *oyk, mür.* Neftçala r-nunun Xolqarabucaq i.ə.v.-də kənd. Salyan düzündədir. 1918-20-ci illərdə ətraf kəndlərdən köçüb gəlmiş ailələr Xol adlanan sahədə məskunlaşmış və yeni yaranmış yaşayış məntəqəsi Xoltəzəkənd adlanmışdır. Oykonim "Xolda salınmış təzə kənd" mənasındadır.

Xonaşen *hidr., sadə.* Xocavənd və Ağcabədi r-nları ərazisində çay. Orconikidze adına kanala çatmadan quruyur. Çay öz adını keçmişdə Xonaşin adlanmış böyük yaylaq yurdunun adından almışdır. Yaylağın adı isə, tədqiqatçılara görə, V əsrdə Azərbaycanda məskunlaşmış türkdilli *hun* tayfasının adından və *şen/şin* (yer, ölkə) sözlərindən düzəlib, "hun ölkəsi, hunlar yaşayan ərazi" mənasındadır.

Xonaşenyeri *or., mür.* Şəki r-nu ərazisində dağ. Oronim XIX əsrdə mövcud olmuş, sonralar dağılmış *Xonaşin* adlı kəndin adı və *yeri* sözündən düzəlib. "Xonaşen kəndinin yurd yeri" mənasındadır. Görünür, dağın ərazisi bu kəndə məxsus yaylaq yeri olmuşdur.

Xoruzlu *oyk, sadə.* Tərtər r-nunun eyni adlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Oykonim kəngərli tayfa birliyinə daxil olan *xoruzlu* tirəsinin adı ilə bağlıdır.

Xosrov *oyk, sadə.* Ağdaş r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yerli əhəlinin məlumatına görə, kəndin əsasını *Xosrov* adlı şəxs qoyduğu üçün kənd onun adını daşıyır.

Xoşaxuna *or., mür.* Bakı şəhəri Əzizbəyov r-nu ərazisində yüksəklik. Əsli Qoşaxunadır. Oronim *qoşa* (cüt, iki) və tat dilindəki *xuna* (ev, tikili) komponentlərindən düzəlib, "qoşa qüllə, qoşa bürc" mənasındadır.

Xoşavənd *or., mür.* İsmayılı r-nu ərazisində dağ. Bozavənd kəndindən c.-dədir. Hün. 717 m. Əsli Xaçabandır. Oronim *xaç* və tat dilindəki *band* (təpə, kiçik dağ) sözlərindən düzəlib, "xaç daşı olan dağ" mənasındadır. Dağın başında alban xristian dini tikililərinin qalıqları var.

Xoşçobanlı *oyk, sadə.* 1. İmişli r-nunun Murquzalı i.ə.v.-də kənd. Araz çayı sahilindədir; 2. Masallı r-nunun Təklə i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Hal-hazırda yaşayış məntəqəsi Təklə kəndi ilə birləşdirilmiş və Təklə adlanır; 3. Neftçala r-nunun Aşağı Surra i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Salyan düzündədir. Yaşayış məntəqələri Şirvanda yaşamış qədim ellərdən biri olan *xoşçobanlı* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. XIX əsrdə xoşçobanlıların adı təklə tayfasının tirələrindən biri kimi çəkilir və

onların Şirvandan gələrək maldarlıqla məşğul olmaları haqqında məlumat verilir. Bəzi mənbələrdə tayfanın əsl adının *xançobanı* olduğu söylənilir.

Xoşgədik *or., mür.* Laçın r-nu ərazisində dağ. Oronim türk dillərindəki *kes* (müvəqqəti yurd, köç) və Azərb. dilindəki *gədik* (keçid) sözlərindən düzəlib, "köç olan dağ keçidi" mənasındadır.

Xoşgədik *hidr., sadə.* Laçın r-nu ərazisində çay. Həkəri çayının sol qoludur. Suvarma və dəyirmanları hərəkətə gətirmək üçün istifadə edilir. Çayın adı Xoşgədik dağının adından alınmışdır.

Xoşkeşin *oyk, mür.* Culfa r-nunun Xanağa i.ə.v.-də kənd. Əlincə çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Oykonim türk dillərindəki *koş* (çobanların müvəqqəti yaşayış yeri, yurd, dayanacaq, köç) və *kezen* (aşırım, dağ yalı) sözünün fonetik forması olan *kesin/keşin* sözlərindən düzəlib, "dağ yalında çobanların dayanacaq yeri" mənasındadır.

Xoşkeşin *hidr., sadə.* 1. Culfa r-nunda çay. Əlincə çayının sol qoludur; 2. Culfa r-nunda min. bulaq. Xoşkeşin kəndindən ş.-də, İlanlı dağının şm. qurtaracağında yerləşir. Suyu mülayim-istidir. Tərkibində karbon qazı vardır. İçməyə yararlıdır. Yerli əhali tərəfindən müalicə məqsədilə istifadə edilir. Su obyektləri Xoşkeşin kəndinin adını daşıyır.

Xoylu *oyk, düz.* Goranboy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd, Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin əvvəllərində Rusiya təbəəliyini qəbul etmiş Xoy əyalətinin hakimi Cəfərqulu xanla birlikdə Cənubi Azərb.-dan gələnlər salmışlar. Oykonim "Xoy şəhərindən gələnlər", "xoylular" mənasındadır. 1998-ci ildə kəndin adı dəyişdirilmiş, Şirvanlı kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Xozavi *oyk, mür.* Lerik r-nunun Bilabənd i.ə.v.-də köç. Yerli əhali tərəfindən Həzovi kimi tələffüz edilən bu oykonimi tədqiqatçılar talış dilindəki *həzo* (min) və *vi* (söyüd ağacı) komponentlərindən ibarət "söyüdlük", "çoxlu söyüd olan yer" mənalı söz kimi izah edirlər.

Xoznavarçay bax: Xəznəvarsu.

Xram *hidr., sadə.* Gürcüstan və qismən Azərb. ərazisində (Qaxax r-nundan keçir və İkinci Şıxlı kəndi yaxınlığında Kürə tökülür) çay. Kürün sağ qoludur. Gürcülər bu çayı Xrami, azərb.-lar isə Təvədöy adlandırırlar. *Təvədöy* "sahilə çırpılan, sahili döyərək axan" mənasındadır. Azərb. ilə Gürcüstanı birləşdirən məşhur Qırmızı körpü (və ya Sınıq körpü) bu çayın üzərindədir. *Xram* gürcü dilində "dərədə axan çay, dərin yataqlı dağ Çayı, dərin yarpaqlı yataqla axan çay" mənasındadır. Çay həqiqətən də Gürcüstan ərazisində başdan-başa dərin dərə ilə axır.

Xramort *oyk, mür.* Xocalı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim *Xram* (yarğan) və *art* (arxa tərəf, aşırım) komponentlərindən düzəlib, "yarğanın arxa tərəfi" deməkdir.

Xrsa Güney *or., mür.* Qax r-nu ərazisində dağ. Daşüz silsiləsinin q. qurtaracağında, Qanıx çayından sol tərəfdə zirvədir. Hün. 586 m. Oronim *Xrsa*

(avar. "qotur") və *güney* komponentlərindən düzəlib, "Gündöyən Qotur dağı" mənasındadır. Qəbələ r-nunda Qoturdağ, Şəki r-nunda Qonurçay toponimləri qeydə alınmışdır.

Xtsabert bax: Çaylaqqala.

Xubyarlı *oyk, sadə*. 1. Cəbrayıl r-nunun Cəbrayıl qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir; 2. İmişli r-nunun Məzrəli i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Tədqiqatçılara görə, oykonim özündə qəd. türkdilli bulqarların *kuyyar* tayfasının adını əks etdirir. Tarixi mənbələrin məlumatına görə, V əsrin sonu - VI əsrdə dəfələrlə Cənubi Qafqaz hücum etmiş bulqarların bir qismi bu ərazidə məskunlaşmışdır.

Xucbala *oyk, mür.* Quba r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Keçmiş adı Yuxarı Xuc olmuşdur. Oykonim *Xuc* (qıpçaqların kuç tayfa adını əks etdirən etnotoponim) və *bala* (kiçik) komponentlərindən düzəlib, "kiçik Xuc kəndi" mənasındadır. Buradakı *bala* komponenti yaşayış məntəqəsini Orta Xuc və Aşağı Xuc kəndlərindən fərqləndirməyə xidmət edir.

Xudat *oyk, sadə*. Xaçmaz r-nunda şəhər. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Oykonim türk dillərindəki *xod/xud* (tərəvəz) və *-at* (yer) komponentlərindən düzəlib, "bostan yeri" mənasındadır. Quba xanlığının ilk mərkəzi Xudat olmuşdur.

Xudavərdili *oyk, düz.* Cəbrayıl qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini vaxtilə qonşu Hacılı kəndindən köçüb gəlmiş *Xudaverdi* adlı şəxs saldıqına görə kənd onun adı ilə adlandırılmışdır.

Xudayarlı *oyk, sadə*. Cəbrayıl r-nunun Qumluq i.ə.v.-də kənd. Araz çayı sahilində, düzənlikdədir. *Xudayarlı* kənddə yaşayan dörd nəsilədən birinin adıdır. Böyük Vətən müharibəsi illərində kənd əhalisinin bir hissəsi Xələfli qəsəbəsinə, qalan hissəsi isə Xudafərin körpüsünün yanına köçmüşdür. Odur ki, kənd bəzən Xudafərin də adlanır.

Xuluq *oyk., sadə*. Qusar r-nunun Gilah i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Tədqiqatçılara görə, oykonim ləzgi dilindəki *qulux* (arxa tərəf, dalda, dal tərəf) sözündəndir. Kəndin coğrafi mövqeyi bu mənaya uyğundur.

Xuluqoba *oyk., mür.* Qusar r-nunun Əniq i.ə.v.-də kənd. Yan silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim *Xuluq* (kənd adı) və *oba* komponentlərindən düzəlib, "Xuluq kəndinin obası" mənasındadır.

Xumarlı *oyk, sadə*. Zəngilan r-nunun Alıbəyli i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilindədir. Tədqiqatçıların bir qismi oykonimi XIII-XIV əsrlərdə adı çəkilən *qumar* tayfasının adı ilə, digər qismi isə *Xumar* şəxs adından yaranmış nəsil adı ilə əlaqələndirir. Hər iki halda etnotoponimdir.

Xumarta *oyk., mür.* Laçın r-nunun Köhnəkənd i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. Əsli Xumartıdır. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini atlıxan nəslə salmışdır. Oykonim *Xumar* (ş.a.) və *tu/ti* (kürd

dilində "kənd" deməkdir) sözlərindən düzəlib, "Xumara məxsus kənd" mənasındadır.

Xurama *oyk., sadə.* Zəngilan r-nunun Hacallı i.ə.v.-də kənd. Araz çayı sahilində, düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsini XVIII əsrdə Cənubi Azərb.-nin Xurama kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmış və köhnə yaşayış məntəqəsinin adını da buraya vermişlər. Azərb. dilinin q. qrupu dialektlərində *xıram* "qumlu yer" mənasında işlənir. Oykonomimin həmin sözlə bağlılığı güman edilir.

Xuray *or., sadə.* Baş Qafqaz silsiləsində dağ aşırımı. Qax r-nu ilə Dağıstan arasında yerləşir. Oronimin ərazidəki eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adı ilə bağlılığı güman edilir.

Xuray *oyk., sadə.* 1. Qusar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Yan silsiləsinin ətəyindədir. Kənd yaxınlığındakı dağ aşırımının adını daşıyır. Oykonomimin ləzgi dilindəki *xur/xiür* (kənd) sözü və *-ay* (ismin çıxışlıq hal şəkl.-si) topoformantının birləşməsi kimi "kənddən olan" mənasında olduğu da ehtimal edilir; 2. Xaçmaz r-nunun Susayqışlaq i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Keçmiş adı Xurayqışlaq olmuşdur. Kəndin ərazisi əvvəllər Qusar r-nundakı Xuray kəndinə məxsus qışlaq olmuş, XIX əsrin ortalarında həmin kənddən gələn ailələr burada məskunlaşmışlar.

Xurəl *oyk., mür.* Qusar r-nunun Avaran i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Oykonom ləzgi dilindəki *xur/xiür* (kənd) və *əl/el* (üst) sözlərindən düzəlib, "kəndin üstü" mənasındadır. Kəndə bu ad başqa kəndin üst tərəfində yerləşdiyinə görə verilmişdir.

Xurlu *or., düz.* Qax r-nu ərazisində dağ. Dağıstanla sərhəddə, Ağbulaq dağından şm.-dədir. Hün. 3187 m. Dağın adı fars dilindəki *xur* (duman, çiskin) sözündən və Azərb. dilindəki *-lu* şəkl.-sindən düzəlib, "dumanlı" deməkdir.

Xurs *oyk., sadə.* Ordubad r-nunun Bist i.ə.v.-də kənd. Gilan çayı sahilindədir. Tədqiqatçılar bu oykonimi Gorus etnoniminin variantı hesab edirlər.

Xursən *or., sadə.* Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. X əsrə aid mənbədə Xursan Dərbəndlə Şirvan arasında yerləşən knyazlığın adı kimi yad olunur. Tədqiqatçılar bu toponimi *xorus/gorus* etnonimi ilə bağlayırlar. Oronim "goruslar" mənasındadır.

Xurşud *oyk., sadə.* Salyan r-nunun Arbatan i.ə.v.-də kənd. Salyan düzündədir. XIX əsrdə balıq vətəgəsinin adı olub. Vətəgənin adı *Xurşud* şəxs adı ilə bağlıdır. Yaşayış məntəqəsinin ilk sakinləri Cənubi Azərb.-dan gəlib balıq vətəgəsində muzdlı işləyən ailələr olmuşdur.

Xustumtok *or., mür.* Yuxarı Qarabağda dağ. Oronimin qədim türk dillərindəki *Kustun* (inləyən, nəfəs alan) və *tok* (dağ) sözlərindən düzəlib, "inləyən dağ" mənasını bildirməsi ehtimal edilir.

İbadisu hidr., mür. Lənkəran r-nu ərazisində min. bulaqlar. Havzaqya çayının yatağında yerləşir. 11 bulaqdan ibarətdir. Çoxunun suyu isti və kükürlüdür. Qədim zamandan yerli əhali tərəfindən müalicə üçün istifadə edilir. Tədqiqatçılar hidronimi "İbadın suyu" mənasında izah edirlər. Lakin Azərb. dilinin bəzi dialektlərində *ibi/iba* "kiflənmiş, xarab olmuş, pis qoxulu" mənalarında işlənir. Güman etmək olar ki, hidronim *İbalisu/İbilisu* adının təhrif formasıdır və "pis qoxulu su" mənasındadır.

İbadulla *oyk., sadə.* Şərur r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Arpa çayının sahilində, düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi vaxtilə *İbadulla* adlı şəxs tərəfindən salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

İbaxlı *oyk., düz.* Qax r-nunun Əlibəyli i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay vadisindədir. Tədqiqatçılar bu oykonimi qəd. türk dillərindəki "yüksək yer, yüksəklik" mənalı *obux* sözü ilə əlaqələndirirlər. Keçən əsrdə Qəbələ r-nu ərazisində Obuxlu adlı kənd qeydə alınmışdır.

İbrahimhacılı *oyk., mür.* Tovuz r-nunun Alakol i.ə.v.-də kənd. Zəyəm çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini *hacılı* tirəsinə mənsub ailələrin başçısı *İbrahim* adlı şəxs saldığı üçün kənd belə adlandırılmışdır. Oykonim "hacılı tayfasından olan İbrahimin kəndi" mənasındadır.

İbrahimhapıt *oyk., mür.* Quba r-nunun Vəlvələ i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi Yuxarıqışlaq, Aşağıqışlaq və Qabaqqışlaq adlı üç kiçik obanın birləşməsi əsasında yaranmışdır. Kəndin bünövrəsini isə *Hapıt* kəndindən köçüb gəlmiş ailələrin başçısı *İbrahim* adlı şəxs qoyduğu üçün kənd belə adlandırılmışdır. Oykonim "hapıtlı İbrahimin kəndi" mənasındadır.

İbrahimkənd *oyk, mür.* Şəki r-nunun Aşağı Küngüt i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonim *İbrahim* (ş.a.) və *kənd* komponentlərindən düzəlib, "İbrahimə məxsus kənd" mənasındadır.

İçəri Muşlan *oyk., mür.* Zəngilan r-nunun Zəngilan i.ə.v.-də kənd. Oxcu çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Muşlan olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini Türkiyənin *Muş* əyalətindən köçüb gəlmiş ailələr saldığına görə belə adlandırılmışdır. Bu kənddən çıxmış ailələr Oxcu çayının sağ sahilində Qıraq Muşlan kəndini saldıqdan sonra buraya İçəri Muşlan, yeni "əsas, iç Muşlan" deyilmişdir.

İdrisqışlaq *oyk., mür.* Quba r-nunun Vəlvələ i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Quba qəzasındakı *İdrisi* kəndindən çıxmış ailələrin həmin kəndə məxsus qışlaq yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim "İdrisi kəndinə məxsus qışlaq" mənasındadır.

İdrisoba *oyk., mür.* Xaçmaz r-nunun Köhnə Xudat i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi keçmişdə Qrız kəndindən olan İdris adlı şəxsin obası olmuş, sonralar daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir. Oykonim "İdrisə məxsus oba" mənasındadır.

İğahçayı bax: Allı.

İki qardaş *or., mür.* Xəzərdə ada. Siyəzən r-nu ərazisində Beşbarmaq dağı ilə üzbəüz, dənizin ortasında yanaşı görünən iki qayadan ibarətdir. Mütəxəssislərin məlumatına görə, bu qaya parçaları dənizin dibində bir kökə bağlıdır. Ona görə də iki qardaş adını almışdır.

2 №-li Mayak *oyk, mür.* Neftçala r-nunun Bankə qəsəbə i.ə.v.-də qəsəbə. Düzənlikdədir. Əslİ İkinci mayak qəsəbəsidir. Yaşayış məntəqəsi 2 №-li Mayak vətəqəsi yanında salındığına görə belə adlandırılmışdır.

İkinci Ağalı *oyk, mür.* Zəngilan r-nunun Ağalı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, dağətəyi düzənlikdədir. Keçmiş adı Hüseynxanlı olmuşdur. Yerli əhali arasında Orta Ağalı da adlanır. Oykonimin birinci komponenti r-nun ərazisindəki Ağalı adlanan üç yaşayış məntəqəsini bir-birindən fərqləndirməyə xidmət edir.

İkinci Alxasova bax: Alxasova.

İkinci Alıbəyli *oyk, mür.* Zəngilan r-nunun Alıbəyli i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, Bərgüşad silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Balabəyli olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini Ağdam r-nunda vaxtilə mövcud olmuş Alıbəyli kəndindən köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Kəndin ərazisi əvvəllər Alıbəyli kəndinə məxsus yaylaq yeri olmuşdur.

İkinci Alıcanlı *oyk., mür.* Zərdab r-nunun Çalı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Qarabağdan gəlmə ailələrin məskunlaşması nəticəsində yarandığından Qarabağ Alıcanlısı da adlanır. Oykonimin birinci komponenti ərazidəki Alıcanlı adlanan yaşayış məntəqələrini bir-birindən fərqləndirməyə xidmət edir.

İkinci Aral *oyk., mür.* Ağdaş r-nunun Xosrov i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Şəmsabad kəndindən çıxmış ailələrin Aral adlanan torpaq ərazisində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Bu torpaq sahəsi xəzinə torpağı olduğundan *Aral* (yəni "fərqli, ayrılmış") adlanırdı. Oykonimin birinci komponenti kəndi eyniadlı digər yaşayış məntəqəsindən fərqləndirməyə xidmət edir.

İkinci Aratkənd bax: Aratlı-Curuğlu.

İkinci Aşıqlı *oyk, mür.* Beyləqan r-nunun Eyvazalılar i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Yaşayış məntəqəsi keçmiş Aşıqlı (indiki Birinci Aşıqlı) kəndindən çıxmış ailələrin burada məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim şəhsevənlərin *aşıqlı* tirəsinin adını əks etdirir.

İkinci Biləcik *oyk., mür.* Şəki r-nunun Aşağı Göynük i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Biləcik (indiki

Birinci Biləcik) kəndindən çıxmış ailələrin pay torpaqlarında məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonimin birinci komponenti onu eyniadlı digər kənd adından fərqləndirmək üçün əlavə edilmişdir.

İkinci Çağan *oyk., mür.* Şamaxı r-nunun Dədəgünəş i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi keçmiş Çağan Məmmədsəlimli (indiki Birinci Çağan) kəndindən çıxmış ailələrin burada məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

İkinci Dərəşam *oyk, mür.* Babək r-nunun Nehrəm i.ə.v.-də qəsəbə. Araz çayı dərəsindədir. Yaşayış məntəqəsi 1964-cü ildə Dərəşam d.y. platforması yanında salınmış və eyniadlı kənddən fərqləndirmək üçün İkinci Dərəşam adlandırılmışdır.

İkinci Ərəbcəbirli *oyk, mür.* Göyçay r-nunun Şəhadət i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi r-nun ərazisində məskunlaşmış *ərəbcəbirli* tayfasına məxsus kəndlərdəndir. Oykonimin birinci komponenti fərqləndirici xüsusiyyətə malikdir.

İkinci İmamverdili *bax:* Qaralılar.

İkinci Qala *oyk, mür.* Bakı şəhəri, Əzizbəyov r-nunda qəsəbə. Yaşayış məntəqəsi Böyük Vətən müharibəsindən sonrakı illərdə Bakı-Sabunçu d.y. xəttindəki stansiya əsasında yaradılmış və Qala qəsəbəsindən fərqləndirmək üçün İkinci Qala adlandırılmışdır.

İkinci Qaradəmirçi *oyk., mür.* Bərdə r-nunun Qaradəmirçi i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Oykonimin birinci komponenti r-nun ərazisində *qaradəmirçi* tayfasının məskunlaşdığı eyniadlı yaşayış məntəqələrini fərqləndirməyə xidmət edir.

İkinci Qaralı *oyk, mür.* Neftçala r-nunun Yuxarı Qaramanlı i.ə.v.-də kənd. Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi r-nun ərazisində məskunlaşmış *qaralı* tayfasının saldığı kəndlərdən biridir.

İkinci Mahmudlu *oyk, mür.* Füzuli r-nunun Əhmədbəyli i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi keçmiş *Mahmudlu* kəndindən ayrılmış ailələrin saldığı üç kənddən biridir. Oykonimin birinci komponenti yaşayış məntəqəsini Birinci Mahmudlu və Üçüncü Mahmudlu kəndlərindən fərqləndirməyə xidmət edir.

İkinci Meyniman *oyk, mür.* Hacıqabul r-nunun Kalinovka i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Keçmiş adı Binə Meyniman olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi Meyniman (indiki Birinci Meyniman) kəndindən ayrılmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

İkinci Milli *oyk, mür.* Kəlbəcər r-nunun Sınıqkilsə i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayının sahilində, Qoçdaş dağımın yamacındadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin sonunda Milli (indiki Üçüncü Milli) kəndindən ayrılmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonimin birinci komponenti fərqləndirici xüsusiyyətə malikdir. İkinci komponent isə etnotoponimdir.

İkinci Nügədi *oyk, mür.* Quba r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qaraçayın sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi r-nun ərazisində nisbətən yeni salınan kəndlərdəndir. *Nügədi* tat dilində "yeni kənd" deməkdir. Oykonimin birinci komponenti fərqləndirici xüsusiyyətə malikdir.

İkinci Paşalı *oyk, mür.* Hacıqabul r-nunun Udullu i.ə.v.-də kənd. Pirsaat çayının sahilində, Ləngəbiz silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin axırlarında Paşalı (və ya Paşalıkənd) kəndindən köçmüş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmış və İkinci Paşalı adlandırılmışdır. Keçmiş kəndin adı isə Birinci Paşalı kimi rəsmiləşdirilmişdir.

İkinci Səmədxanlı *oyk, mür.* Masallı r-nunun Şərəfə i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Səmədxanlı (indiki Birinci Səmədxanlı) kəndindən çıxmış bir qrup ailənin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

İkinci Şahsevən *oyk, mür.* Beyləqan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi Qarabağda məskunlaşmış Şahsevən tayfa birliyinə mənsub ailələrin saldıqları kəndlərdəndir. Oykonimin birinci komponenti bu kəndi Ağcabədi r-nundakı eyniadlı (Birinci Şahsevən) kənddən fərqləndirməyə xidmət edir.

İkinci Şıxlı *oyk, mür.* Qazax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. 1950-ci ildə r-nun ərazisindəki Sarıvəlli və Dəllər kəndlərinin genişlənərək birləşməsi nəticəsində yaranmış bu yaşayış məntəqəsi yaxınlığındakı eyniadlı kəndin adı ilə Şıxlı adlandırılmış, sonralar bu kəndlər birinci və ikinci komponentləri ilə fərqləndirilmişdir. Oykonimin ikinci komponenti etnotoponimdir.

İkinci Şordəhnə *oyk, mür.* Ağdaş r-nunun Qəsil i.ə.v.-də kənd. Kür-Araz ovalığında. Yaşayış məntəqəsi keçmiş Şordəhnə (sonralar Birinci Şordəhnə) kəndindən ayrılmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. 1992-ci ildən kəndin adı Bəylik oykonimi ilə əvəz olunmuşdur.

İkinci Tığık *oyk, mür.* Laçın r-nunun Qankaha i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Tığıq dağının ətəyində yerləşən iki yaşayış məntəqəsi dağın adı ilə Birinci Tığıq və İkinci Tığıq adlandırılmışdır.

İkinci Tiyaqanı *oyk, mür.* Masallı r-nunun Hişkədərə i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında. Yaşayış məntəqəsini keçmiş Tiyaqanı (indiki Birinci Tiyaqanı) kəndindən ayrılmış ailələr salmışlar. Oykonimin birinci komponenti fərqləndirici xüsusiyyətə malikdir, ikinci komponenti isə tədqiqatçılar tərəfindən talış dilindəki "teğoni" sözünün "tikanlıq" və ya "tiyəhoni" sözünün "əyri bulaq" mənası ilə izah olunur.

İkinci Udullu *oyk, mür.* Hacıqabul r-nunun Udullu i.ə.v.-də kənd. Pirsaat çayının sahilində, Ləngəbiz silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Udullu (indiki Birinci Udullu) kəndindən köçmüş bir qrup ailənin

burada məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Şahsevənlərin *udullu* tayfasının adı ilə bağlı olan kəndlərdəndir.

İkinci Yeddioymaq *oyk, mür.* Masallı r-nunun Yeddioymaq i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin sonlarında Yeddioymaq (indiki Birinci Yeddioymaq) kəndindən çıxmış ailələrin burada məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Birinci və ikinci komponentləri eyniadlı iki kəndi bir-birindən fərqləndirməyə xidmət edir.

İkinci Yeniyoł *oyk, mür.* İsmayılı r-nunun Təzəkənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi XX əsrin ortalarında Yeniyoł (indiki Birinci Yeniyoł) kəndindən çıxmış ailələrin burada məskunlaşması nəticəsində yaranmış və İkinci Yeniyoł adlandırılmışdır. *Yeniyoł* komponenti rəmzi olaraq verilmiş adlardandır.

İkinci Yüzbaşılı *oyk, mür.* Ağdam r-nunun Xındırstan i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Yüzbaşılı (indiki Birinci Yüzbaşılı) kəndindən çıxmış ailələrin burada məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonimin ikinci komponenti etnotoponimdir.

İkinci Zabrat *oyk, mür.* Bakı şəhəri Sabunçu r-nunda kənd və d.y. stansiyası. Abşeron yarımadasındadır. Yaşayış məntəqəsi XX əsrin 30-cu illərində elektrik d.y. xəttinin istismara verilməsi nəticəsində yaranmış, kənd eyniadlı digər yaşayış məntəqəsindən fərqləndirmək üçün İkinci Zabrat adlandırılmışdır.

İqal-Kit *hidr., mür.* Ordubad r-nu ərazisində çay. Hidronim, qəd. türk dillərinin materiallarına görə, "silib aparən" kimi izah olunur. Güman ki, bu ad çayın tez-tez daşaraq ətrafı dağıtması ilə əlaqədar verilmişdir.

İqnati daşı *or., mür.* Bakı arxipelaqının adalarından biri. Səngi-Muğan adasından c.-ş.-də yerləşir. Oronim Xəzəri tədqiq edən rus dənizçiləri tərəfindən müqəddəs İqnatinin şəərəfinə adlandırılmışdır.

İqondunax *hidr., mür.* Laçın r-nu ərazisində çay. Hidronim ərazidəki Ağbulaqçay su hövzəsinin kürd dilinə tərcümə olunmuş adıdır.

İqriğ *oyk., sadə.* Quba r-nunun Alekseyevka i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Oykonimi tədqiqatçıların bir qismi qəd. rürk dillərində "düşərgə, dayanacaq yeri" mənasında işlənən *uqrug* sözü ilə, başqa bir qismi isə qəd. türk tayfalarından biri olan *ıqrak/uqrak* tayfasının adı ilə əlaqələndirir.

İlanca *or., düz.* Şəmkir r-nu ərazisində dağ. Oronimin əslİ İlanlıcadır. Dağın adı "ilan çox. olan" mənasındadır.

İlandağ *or., mür.* 1. Culfa r-nu ərazisində dağ. Hün. 2412 m. Qədim adı Saltağ olmuşdur. Bu ad onun dörd tərəfdən sıldırım sal qayadan ibarət olması ilə əlaqədardır. Zirvəsi haça olduğuna görə Haçadağ, bəzi ədəbiyyatlarda isə İlanlıdağ adlanır; 2. Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Ağcakənd kəndindən c.-da yerləşir. Hün. 2467 m. Dağlarda tez-tez görünən ilanlara görə dağlar belə adlandırılmışdır. Oronimlərin *ilanlı* tayfa adı ilə bağlı olması da istisna deyil.

İlanlı *oyk, sadə.* Qobustan r-nunun Dərəkənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, oykonim türkdilli *ilanlı* tayfasının adı ilə bağlıdır. Türkmənlərin ersarı tayfasının bir qolu da *ilanlar* adlanır. Belə güman etmək olar ki, həmin tayfanın totemi ilan olduğu üçün bu adı daşımışdır. Eyniadlı yaşayış məntəqələri Cənubi Sibirdə, Səmərqənd vilayətində və Ermənistanda da qeydə alınmışdır.

İlanlı *or., sadə.* Füzuli r-nu ərazisində dağ. Dağın adının etnotoponim olduğu güman edilir.

İldərəsiçay *hidr., mürr.* İsmayilli r-nu ərazisində çay. Çay öz adını eyniadlı dərədən almışdır. Dərə isə buradakı isti sulu min. bulaqlar olduğu üçün belə adlandırılmışdır. Türk dillərində ili "ilıq", "isti" deməkdir.

İldırım *or., sadə.* Laçın r-nu ərazisində Mıxtökən silsiləsində zirvədir. Yerli əhali tərəfindən formasına görə Yeddiböyük də adlanır. Dağ burada tez-tez ildırım çaxması ilə əlaqədar belə adlandırılmışdır.

İldırımsu *hidr., mürr.* Laçın r-nu ərazisində çay. Hocası çayının sağ qoludur. Dar dərələrdən axır. Başlanğıcını İldırım dağından aldığı üçün belə adlandırılmışdır.

İldırımvurandağor., mürr. Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Dağın üzərində tez-tez ildırım çaxdığından dağ belə adlandırılmışdır.

İləcə *hidr., düz.* Lerik r-nu ərazisində çay. Gəncəvi çayının qoludur. Çay axdığı ilə dərəsinin adı ilə İldərəçayı da adlanır. Hidronim qəd. türk dillərindəki *iləcə* (aydın, şəffaf, çox təmiz) sözündən olub, "şəffaf sulu çay" mənasını ifadə edir.

İlxıçı *or., sadə.* Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Pirsaat çayının sol sahilindədir. Hün. 673 m. Dağ keçmişdə Şamaxı qəzasında maldarlıqla məşğul olmuş *ilxıçı* tayfasına məxsus yaylaq yurdu olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

İlxıçı *oyk, sadə.* 1. Ağsu r-nunun Qaraqoyunlu i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Keçmiş adı İlxıçı Əlicanlı olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi şahsevən tayfa birliyinə daxil olan *ilxıçıların* bir qrupuna başçılıq edən Əlican adlı şəxs tərəfindən salındığı üçün belə adlandırılmışdır; 2. Xaçmaz r-nunun Qalaqan i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Kəndin keçmiş adı İlxıçı Həsən Əfəndi olmuşdur. Quba xanları tərəfindən xanlığın qazısı Həsən Əfəndiyə bağışlanmış və vergilərdən azad edilmiş *ilxıçı* tayfasının məskunlaşdığı kənd olmuşdur. Sonralar oykonimin tərkibindəki Həsən Əfəndi komponenti atılmışdır; 3. Xaçmaz r-nunun Niyazabad i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Kəndin keçmiş adı Məmmədخان İlxıçı olmuşdur. Məmmədخان həmin kənddə məskunlaşmış *ilxıçı* tayfasına mənsub ailələrin başçısının adı olmuşdur.

İlxıçılar *oyk., sadə.* 1. Ağdam r-nunun Güllücə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir; 2. Tərtər r-nunun Azad Qaraqoyunlu i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi

ərazidədir. Yaşayış məntəqələri *ilxıçılar* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

İlxıdaş *or., mür.* Sumqayıt şəhəri ərazisində dağ. Sumqayıt çayının sol sahilində yerləşir. Hün. 336 m. Dağ bu ərazidə bir zamanlar at ilxılan saxlandığı üçün belə adlandırılmışdır.

İlxıdərə *hidr., sadə.* Xanlar r-nu ərazisində çay. Kürəkçayın sağ qoludur. Çay axdığı İlxıdərənin adı ilə adlandırılmışdır. İlxıdərə bir zamanlar Gəncə xanlığına məxsus at ilxılarının saxlandığı yer olmuşdur.

İlxısu *hidr., mür.* Laçın r-nu ərazisində Minkənd min. bulaqlarının digər adıdır. Tədqiqatçılar bu hidronimi İlxısu adının təhrif olunmuş forması hesab edirlər.

İlis *hidr., sadə.* Xocalı r-nu ərazisində çay. Qarqar çayının hövzəsindəki iki kiçik dağ çayının qovuşaraq birgə axdığı çayın adıdır. Qəd. türk dillərində *ilis/ilış* "bir-birinə sarılmaq, görüşmək" mənasında işlənmişdir.

İlis *oyk., sadə.* Xocalı r-nunun Almalı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Cənubi Azərb.-nın Qaradağ mahalından köçüb gəlmiş erməni ailələrinin İlis adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. İlis Qarqar çayı hövzəsindəki iki çayın qovuşduğu yerin adıdır. Bu yerdən başlanan çay da eyni adı daşıyır. 1992-ci ildən kəndin adı Qarakötük kimi rəsmiləşdirilmişdir.

İlisu *or., sadə.* Qax r-nu ərazisində dağ. Dağın adı yaxınlığındakı kəndin adından alınmışdır.

İlisu *hidr., mür.* Qax r-nu ərazisində min. bulaqlar. İlisu kəndindən 5 km. ş.-də Hamam-Çay dərəsində Moxbulaq, Oğlanbulaq və Qızbulaq adlı hərərətləri 30 dərəcəyə çatan kükürlü 3 isti bulaqdır. Bu bulaqların suyu birləşərək Hamamsu çayını əmələ gətirir. Qədimdən qadınların (Qızbulaq) və kişilərin (Oğlanbulaq) yel xəstəliyindən müalicə olunduğu yerdir. Hidronim qıpçaq sözü olan *ili* (isti) və *su* sözlərindən düzəlib, "isti su" deməkdir. Türk dillərində *ilisu* həm də "yel suyu" mənasındadır.

İlisu *oyk, sadə.* Qax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kürmük çayının sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacındadır. Azərb.-mn qəd. yaşayış məntəqələrindən olan bu kənd bir zamanlar Dağıstanın Saxur r-nundan köçüb gəlmiş saxurların və yerli azərb.-ların İlisu adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. 1562-ci ildə Səfəvi hökmdarı I Təhmasibin (1524-76) fərmanı ilə İlisu sultanı hüququ alan Saxur bəyləri XVII əsrdən sultanlığın mərkəzini İlisuya köçürmüşdülər. Yaşayış məntəqəsi buradakı İlisu bulaqlarının adı ilə adlandırılmışdır.

İliç *bax: Şəhur.*

İliç buxtası *or., mür.* Xəzər hövzəsindədir. Keçmiş adı Bibiheybət buxtası olmuşdur. Bu ərazidə neft istismarına hələ inqilabdan əvvəl təşəbbüs göstərilmişdi. Sovet dövründə buxta primitiv əl üsulu ilə torpaqla

doldurulmuşdu. 1923-cü ilin aprelinə burada ilk neft quyusu fontan vurmuşdu. Bolşeviklərin təşəbbüsü ilə buxta V.İ.Leninin şərafinə adlandırılmışdı. Memorial toponimdir. *Buxta* kiçik körfəzdir.

İliç portu bax: Port İliç.

İlyashılar bax: Elyashılar.

İmambaği *oyk., sadə*. Cəbrayıl r-nunun Cəbrayıl qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. İmanbaği şəklində də işlənir. Yaşayış məntəqəsini keçmiş Mirzəcanlı kəndindən köçmüş ailələr *İmamqulubəy* adlı şəxsə məxsus İmambaği adlanan ərazidə saldıqları üçün belə adlandırılmışdır.

İmambinəsi *oyk, mür.* Kəlbəcər r-nunun Orta Qaraçanlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Əsli İmanbinəsidir. Yaşayış məntəqəsi *İman* adlı şəxsə məxsus binə yerində salındığına görə belə adlandırılmışdır. 1961-ci ildən kənd yerini dəyişərək Tərtər çayının sahilindəki Əhmədöglunun şamı deyilən yerə köçmüşdür. Ona görə də kənd yerli əhali arasında Əhmədöglunun şamı da adlanır.

İmamqulubəyli *oyk., sadə*. 1. Ağcabədi r-nunun Hındarx i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 2. Ağdam r-nunun Quzanlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 3. Bərdə r-nunun Yeni Daşkənd i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. XIX əsrin əvvəllərində 104 ailədən ibarət olan qaradolaq tayfasına mənsub ailələr indiki Ağdam r-nu ərazisində məskunlaşmışdı. Çar hökuməti həmin ailələrin idarəsini 5 il ərzində *İmamqulu bəyə* vermişdi. Bundan sonra İmamqulubəyli adlanan həmin qaradolaq ailələri sonralar müxtəlif yerlərdə məskunlaşaraq bir neçə eyniadlı kənd yaratmışdılar.

İmamquluçay *hidr., mür.* Şahbuz r-nu ərazisində çay. Hidronim *imamqulular* nəslinin adı ilə bağlı olub, etnotoponimdir.

İmamqulukənd *oyk., mür.* Qusar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsini *İmamqulu* adlı şəxs saldığı üçün belə adlandırılmışdır. Eyniadlı çay Xaçmaz r-nundan axıb Xəzər dənizinə tökülür. Oykonom və hidronim İmamqulukənd variantında da qeydə alınmışdır.

İmamqulular *oyk., sadə*. Şuşa r-nunun Şırlan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi *imamqulular* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Həmin ərazidə bu nəslin adı ilə bağlı olan meşə və min. bulaq da var.

İmamlı *oyk, sadə*. Qəbələ r-nunun Mirzəbəyli i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsini *imamli* nəslinə mənsub ailələr saldığı üçün belə adlandırılmışdır.

İmamverdili *oyk, sadə*. Beyləqan r-nunun Bünyadlı i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir. Keçən əsrin 90-cı illərindək r-nun ərazisində Birinci və İkinci İmamverdili adı ilə iki kənd olmuşdur. 1991-ci ildən İkinci İmamverdili kəndi Qaralılar adı ilə rəsmiləşdirildikdən sonra Birinci İmamverdili kəndi də

İmamverdili adlandırılmışdı. Yaşayış məntəqələri *imamverdili* nəslinə mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

İmanlar *oyk, sadə*. Laçın r-nunun Şəlvə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kəndin adı orada məskunlaşmış *imanlar* nəslinin adı ilə bağlıdır.

İmanlı *oyk, sadə*. Masallı r-nunun Çaxırlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Keçmişdə Talış-Lənkəran zonasında maldarlıqla məşğul olmuş *pirembel* (pirimbəl) tayfasının beşinci qoluna məxsus altı ailənin başçısı *Kərbəlayı İman xan* adlı şəxs olmuşdur. XIX əsrdə həmin ailələrin oturaqlaşması nəticəsində yaranmış kənd də bu ailələrin mənsub olduğu qolun adı ilə *imanlı* (Kərbəlayı İmanın adından) adlandırılmışdır.

İmarət Qərvənd *oyk, mür*. Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ağdaban çayının sahilində, Murovdağ silsiləsinin ətəyindədir. Kəndi Qarabağda yaşamış *qərvənd* tayfasına mənsub ailələr salmışlar. Oykonimin birinci komponenti *imarət* (vaxtilə burada mövcud olmuş mülkə işarədir) sözü yaşayış məntəqəsini eyniadlı digər kəndlərdən fərqləndirmək üçün artırılmışdır.

İmdərəçay *hidr., mür*. Lerik r-nu ərazisində çay. Hidronim *İmdərə* (çayın axdığı dərənin adı) və *çay* komponentlərindən düzəlib, çayın axdığı dərənin adını daşıyır. Qəd. türk dillərində *im* "xalq təbabətinə aid dərman, türkəçarə, təbii dərman" mənasında işlənir. Görünür, bu dərədə müalicəvi otlar, bitkilər yetişdiyindən dərə belə adlandırılmışdır.

İmirli *oyk., sadə*. Bərdə r-nunun Xanərəb i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Əmirli variantında da qeydə alınmışdır. Yaşayış məntəqəsi 1948-ci ildə dağıdılmışdı. 1951-52-ci illərdə Ermənistandan qanunsuz olaraq köçürülmüş azərb. ailələri orada məskunlaşdıqdan sonra dağılmış kəndin adı yeni yaşayış məntəqəsinə verilmişdi. *İmirli* əfşar tayfasının bir qolu olan *eymurların* adının yerli tələffüzə uyğunlaşmış formasıdır.

İmişli *oyk. sadə*. 1. Azərb.-da inzibati r-n. Kür-Araz ovalığının c. hissəsində, Mil və Muğan düzlərində yerləşir. R-nun ərazisi hamar ovalıq olub, əsasən Arazın çöküntülərindən əmələ gəlmişdir. R-nun ərazisindən Araz çayı keçir. Keçmiş adı Qaradonlu olmuşdur. Mərkəzi İmişli şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı inzibati r-nun mərkəzi. Araz çayının sahilində, Mil düzündədir. Şəhər d.y. stansiyası əsasında yaranmışdır. Stansiya isə XIX əsrin ortalarında yaxınlıqdakı İmişli obasının adı ilə adlanmışdır. 1938-ci ildə r-n mərkəzinin Qaradonludan İmişliyə köçürülməsi ilə əlaqədar yaşayış məntəqəsi ətraf kəndlərdən köçüb gəlmiş ailələr hesabına böyümüş, əvvəlcə ştq., sonra isə şəhər olmuşdur. R-n və şəhər türk mənşəli *imişli* tayfasının adını daşıyır.

İncə *oyk, sadə*. 1. Göyçay r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 2. Şəki r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqələri qıpçaqların öncə tayfa adı ilə bağlıdır.

İncəçay *hidr., mür*. 1. Cəbrayıl r-nu ərazisində çay. Arazın sol qoludur. Mənbəyini Qarabağ silsiləsinin c. qurtaracağından (1370 m. yüksəklikdən) alır;

2. Cəlilabad r-nu ərazisində çay. Mənbəyini Alaşar-Burovar silsiləsindən (600 m. yüksəklikdən) alır, Kirov körfəzinin çiyilliklərində itir. Yayda quruyur; 3. Tərtər və Yevlax r-nları ərazisində çay. Mənbəyini Murovdağ silsiləsinin ş. yamacından (2580 m. yüksəklikdən) alır. Yuxarı axarında dərin dar dərələrdən axır. Kür çayına çatmır. Çayın üstündə Gülüstan kəndi yaxınlığında kicik SES tikilmişdir. Hidronimlərin qırpaqların *əncə* tayfa adından yarandığı güman edilir.

İncəçöl *or., mür.* Cəbrayıl r-nu ərazisində, Kiçik Qafqazın c.-ş. ətəyində düz. Gəyan çölünün q. hissəsini təşkil edir. Düz İncəçayın (Arazın qolu) sahili boyunca uzandığı üçün belə adlandırılmışdır.

İncədağ *or., mür.* Şəki r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacında, Şin və Kiş çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 1750 m. Oronim *incə/əncə* (etn.) və *dağ* komponentlərindən düzəlib, etnotoponimdir.

İncəqol *hidr., mür.* Cəbrayıl r-nu ərazisində çay. İncə çayının qoludur. Hidronim *İncə* (çay adı) və *qol* (çay qolu) komponentlərindən düzəlib, "İncə çayının qolu" mənasındadır.

İncəsu *hidr., mür.* Qazax r-nu ərazisində çay. Kürün sağ qoludur. İkinci Şıxlı kəndi yaxınlığında Kürlə birləşir. Çay axdığı İncə dərəsinin adı ilə adlandırılmışdır. Yerli əhalinin məlumatına görə, çaya bu ad dayaz, xırda olmasına və yay aylarında qurumasına görə verilmişdir. Tədqiqatçılar isə İncə dərəsinin adını qədimdən burada məskunlaşmış qırpaqların *əncə* tayfası ilə bağlayırlar.

İncilli *oyk, sadə.* Cəlilabad r-nunun Xəlilli i.ə.v.-də kənd. Qarabalaca çayının sahilində, Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Hüseyn Əncəlu olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Cənubi Azərb.-dan çəltik tarlalarında muzdla işləməyə gəlmiş mənşəcə qırpaqların *əncə* tayfasına mənsub ailələr salmışdılar. Bu ailələrin başçısı isə Hüseyn adlı şəxs olmuşdur.

İncir *oyk., sadə.* Bakı şəhəri Əzizbəyov r-nu ərazisində, Bakı-Mərdəkan elektrik d.y. xəttində stansiya. Abşeron yarımadasındadır. Əsli *Əncirlikdir*. Ərazidəki əncir bağlarının çoxluğuna görə stansiya belə adlandırılmışdır.

İncəboğan *oyk, sadə.* Gədəbəy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şahdağ silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi həmin ərazidən axan eyniadlı çayın adını daşıyır.

İncəboğançay *hidr., mür.* Gədəbəy r-nu ərazisində çay. Zəyəm çayının qoludur. Yerli əhalinin məlumatına görə, çaya ad keçmişdə daşqın zamanı çayın naxırı aparması və inəklərin boğulması hadisəsi ilə bağlı verilmişdir.

İncəkçay *hidr., mür.* Laçın r-nu ərazisində çay. Çay öz başlanğıcını İncədağ zirvəsindən aldığı üçün belə adlandırılmışdır.

İncədağ *or., mür.* Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Ağcakənddən c.-dadır. İlandağ da adlanır. Dağ ərazidəki İncək qayası adlı orografik obyektin adını

daşıyır. Çox güman ki, dağın ərazisi inəklər üçün otlaq yeri olduğundan bu adı almışdır.

İngiloy Kötüklü *oyk., mür.* Qax r-nunun Əlibəyli i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Keçmişdə r-nun ərazisində Kötüklü adlı üç kənd olmuşdur: İngiloy Kötüklü, Ləkit Kötüklü və Əli Sultan Kötüklüsü. Kötüklü komponenti Azərb.-nın şm. bölgəsində və Qarabağda yayılmış qəd. türk mənşəli *kötük/kötək/kätük* tayfa adı ilə bağlıdır. *İngiloy* isə Azərb.-nın şm.-q. zonasında yaşayan və gürcü dilində danışan etnik qrupun adıdır. Əsl adı *jeni geloy* olan bu etnik qrup keçmişdə xristian olmuş, XVIII əsrdə islam dinini qəbul etmişdir. Tədqiqatçılara görə, geloylar I əsrdən Albaniyada məlum olan *gel* tayfasının varisləri hesab olunurlar. Geloyların yaşadığı ərazi erkən orta əsr mənbələrində Gelavu kimi qeydə alınıb. Hazırda azərb.-lar ingiloyları *qeloy*, saxurlar *gelavu*, avarlar isə *geloyu* adlandırırlar.

İnlidağ *or., mür.* Goranboy r-nu ərazisində dağ. Oronim *in* (türk dillərində "yarğan", "mağara", "heyvan yuvası") və *dağ* sözlərindən düzəlib (burada -li mənsubluq bildirir), "mağaralı dağ, mağarası olan dağ" mənasındadır.

İnilli *oyk., sadə.* Cəlilabad r-nunun Şiləvəngə i.ə.v.-də kənd. Ovalıqdadır. Əsli İnallıdır. XII-XIII əsrlərdə oğuz tayfalarından biri kimi adı çəkilən *inallılar* Səlcuq hökmdarı İbrahim İnalin (XII əsr) nəslə hesab edilir. Orta əsrlərdə Cənubi Azərb. ərazisində yaşayan inallılar XVII əsrdə şahsevənlərin dəmirçili qolunun tərkibinə daxil olmuşlar. XIX əsrdə Lənkəran qəzasında 12 ailədən ibarət bir el olan inallılar, görünür, bu yaşayış məntəqəsində məskunlaşmışlar.

İnjenertəpə *or., mür.* Cəlilabad r-nu ərazisində Alaşar-Burovar silsiləsinin şm.-q. qurtaracağında zirvə. Bolqarçayın sağ sahilindədir. Hün. 625 m. Oronim dağda mühəndislərin apardıqları geoloji axtarışlara görə belə adlandırılmışdır.

İnstitut *oyk., sadə.* Samux r-nunun Çoban Abdallı i.ə.v.-də fəhlə qəsəbəsi. Gəncə çayının sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Pambıqçılıq İnstitutunun və Zaqafqaziya Maşın-Sınaq Stansiyasının birləşmiş qəsəbələrindən ibarət olub, 1964-cü ildən ərazisindəki elmi-tədqiqat institutunun adı ilə adlandırılmışdır.

İolada *hidr., mür.* Lerik r-nu ərazisində çay. Hidronim *io* (türk dillərində "təmiz su, bulaq suyu, mənbə") və *lada/loda* (talış. "anq") komponentlərindən düzəlib, "anq su" mənasındadır.

İori *bax:* Qabırçı çayı.

İori *or., sadə.* Xanlar r-nu ərazisində dağ. Oronim eyniadlı çayın adından yaranmışdır.

İranlı Bankəsi *or., mür.* Xəzərdə dayazlıq. Qonşu İran İslam Respublikasının adından yaranmışdır.

İrçan *oyk., sadə.* Laçın r-nunun Köhnəkənd i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Oykonim *arçan* (ardıc ağacı) sözündən olub, "ardıclı yer" mənasındadır. Türk dillərində ardıc ağacına "arça" da deyilir. Türkdilli xalqların toponimiyasında Arçan toponimi geniş areala malikdir.

İrmaşlı *oyk., sadə.* Şəmkir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kəndin ərazisi *irmaşlı* tayfasına mənsub olduğundan həmin tayfanın adı daşıyırdı. XIX əsrdə burada yerləşən alman ailələri onu Enğenfeld, 1930-cu illərdə isə Engelskənd adlandırmışdılar.1992-ci ildən kəndin əvvəlki adı bərpa olunmuşdur.

İsa bulağı *hidr., mür.* Şuşa r-nu ərazisində bulaq. Şuşa şəhərindən 2 km., aralı, dəniz səviyyəsindən təq. 1500 m. hündürlükdə, meşədədir. Azərb. təbiətinin incilərindən sayılır. Yerli əhalinin məlumatına görə, bulaq XVIII əsrdə ilk dəfə onu qalın meşəlikdə üzə çıxarmış *İsa* adlı biçinçinin adı daşıyır.

İsakənd *oyk., mür.* Tovuz r-nunun Qəribli i.ə.v.-də kənd. Zəyəm çayının sahilində, Kiçik Qafqazın yamacındadır. Oykonim *İsa* (ş.a.) və *kənd* komponentlərindən düzəlib, "İsanın kəndi" mənasındadır. Yerli əhali kəndi qeyri-rəsmi olaraq Aşağı və Yuxarı İsakənd adı ilə adlandırır.

İsaqbağı *hidr., sadə.* Zərdab və Ağcabədi r-nlarının ərazisində göl. Su hövzəsi adını ərazidəki eyniadlı yaşayış məntəqəsindən almışdır.

İsaqbağı *oyk., sadə.* Zərdab r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi Kür çayı sahilində yerləşən çəkiliyin (cır tut bağı) *İsaq* adlı şəxsə məxsus hissəsində yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır. İsaqbağı variantında da qeydə alınmışdır.

İsaqlı *oyk., sadə.* Cəbrayıl r-nunun Havuslu i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi Ermənistanın Dəstəkert kəndinin zəlzələ nəticəsində dağılmasından sonra (1931-ci il) əhalinin köçüb gəlməsi nəticəsində yaranmışdır. Kənd XIX əsrdə Zəngəzur qəzasında yaşayan *xocaisaqlı* tayfasına mənsub olan *İsaqlı qışlağında* salındığı üçün qışlağın adı ilə adlandırılmışdır.

İsaqlıgirmə *oyk., sadə.* Balakən r-nunun Şəmbul i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. İsaqlıgirmə variantında da qeydə alınmışdır. Yerli əhalinin məlumatına görə, vaxtilə kəndin ərazisində Mazım çayının keçidi (yerli əhali çay keçidini *girmə* adlandırır) yaxınlığında *İsaq* adlı şəxsin binəsi olmuş və keçid də onun adı ilə İsaqlıgirmə adlanmışdır. Sonralar burada salınan kənd də həmin adı qəbul etmişdir.

İsalar *oyk., sadə.* Ağdam r-nunun Əfətli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Kənd *isalar* nəslinə mənsub ailələr tərəfindən məskunlaşdığı üçün belə adlandırılmışdır.

İsahı *oyk., sadə.* Gədəbəy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Axınca çayının sahilində, Şahdağ silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, XIX əsrin ortalarında Qazax qəzasının Qıraç Salahlı kəndindən *İsa* adlı şəxs bir qrup ailə ilə birlikdə Gədəbəyə qaçmış və Qızıltorpaq adlı yerdə

məskunlaşmışdı. Bir qədər sonra oraya köçürülən ruslar Saratovka və İvanovka kəndlərini yaratdılar. İsa isə öz övladları ilə oranı tərk edərək indiki kəndin ərazisində məskunlaşmış və yeni yaranmış yaşayış məntəqəsi də onun adı ilə adlandırılmışdı. Kəndin əhalisinin böyük əksəriyyəti İsanın oğullarının nəsiləridir.

İsgəndərbəyli *oyk., sadə.* Zəngilan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidir. Keçmiş adı Dəmirçilər olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi dəmirçilər nəslinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. *İsgəndərbəy* kənddə məskunlaşmış dəmirçilərin başçısı olmuşdur. Kənd sonralar onun adı ilə adlandırılmışdır.

İsi *oyk., sadə.* Masallı r-nunun Qodman i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sahilində, Lənkəran ovalığında. Keçmiş adı *İsibəy* olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi İsibəyə məxsus ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Yerli əhali tərəfindən Bəykəndi də adlanırdı. Sovet hakimiyyəti illərində oykoniminin tərkibindəki "bəy" sözü atılmışdır.

İstilikçay *hidr., mür.* Ağsu r-nu ərazisində çay. Əslə İstilikçay olmalıdır. Hidronim *istili* (kiçik qol) və *çay* komponentlərindən düzəlib (-lik burada çoxluq bildirir), "çoxlu kiçik qolları olan çay" mənasındadır.

İskəndərli *oyk., sadə.* Şəmkir r-nunun Təzəkənd i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. İnciləbdən əvvəl Cənubi Azərb.-nin Qaradağ və Məşkin əyalətindən gələrək ətraf kəndlərdə rəncbərlik edən əhaliyə 1925-ci ildə kənd salmaq üçün mülkədar Qasımın yeri adlanan ərazidə torpaq sahəsi verilmişdi. Yaşayış məntəqəsi Sovet hakimiyyəti illərində V.İ.Leninin şəərəfinə Leninabad adlanırdı. 1994-cü ildən kəndin adı İskəndərli kimi rəsmiləşdirilmişdir.

İskot *or., sadə.* Xocalı r-nu ərazisində dağ. Oronim türk dillərindəki *iskit* (fit, fit çalan) sözünün yerli tələffüz variantı olub, Fitdağ (İsmayılı r-nu) oroniminin sinonimidir.

İslamdağ *or., mür.* Sumqayıt şəhəri ərazisində dağ. Pirəkəşkül kəndindən q.-də yerləşir. Hün. 317 m. Oronim *İslam* (ş.a.) və *dağ* komponentlərindən düzəlib. Çox güman ki, dağın ərazisi İslam adlı şəxsə məxsus otlaq yeri olmuşdur.

İsmayılbad *oyk., mür.* Yevlax r-nunun Nemətabad i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsini 1918-ci ildə Ermənistanın Ozan, Veri, Toxaçar kəndlərindən milli qırğın zamanı qaçıb gəlmiş və bir müddət Tovuz r-nunda yaşadıqdan sonra 1928-ci ildə indiki ərazidə məskunlaşmış azərb. ailələr salmışlar. Kənd vaxtilə oranın abadlaşmasında xidməti olmuş İsmayılın (Bərdə r-n sovetinin sədri) adı ilə adlandırılmışdır.

İsmayılbəy Qutqaşınlı gölü *hidr., mür.* Qəbələ r-nu ərazisində göl. Göl Azərb. yazıçısı, general İsmayılbəy Qutqaşınlının (1806-69) adı ilə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

İsmayılbaşlı *oyk., düz.* 1. Ağdam r-nunun Bağbanlar i.ə.v.-də kənd. Dağ ətəyindədir. Keçmiş adı Mərzili İsmayılbaşlı olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi Cavanşir qəzasında yaşamış mərzili tayfasına mənsub ailələrin başçısı *İsmayıl başlı* adı ilə adlandırılmışdır; 2. Tərtər r-nunun Evoğlu i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsini Laçın r-nunun Zerti kəndindən gəlmiş *İsmayıl başlı* adlı şəxs saldıdığı üçün onun adı ilə adlandırılmışdır. Kənddəki nəsilərdən biri hazırda zertilər adlanır. Sonralar ətrafdakı Daşarlı, İsgəndərbəyli və Sarvanlar kəndləri də bu kəndə birləşdirilmiş, kəndin ərazisini genişləndirmişlər.

İsmayılı *oyk., sadə.* 1. Azərb.-də inzibati r-n. Baş Qafqaz sıra dağlarının c. yamacında yerləşir. Səthi dağlıqdır. Şm. hissəsi Baş Qafqazın suayırıcı xəttinə qədər (Babadağ, 3632 m.) yüksəlir. R-nun ərazisindən Göyçay, Girdimançay, Əyriçay, Vəndam çayı və bir neçə xırda çay axır. Mərkəzi İsmayılı şəhəridir; 2. Azərb.-də şəhər, eyniadlı r-nun mərkəzi. Böyük Qafqazın ətəyində, Əyriçayın üzərindədir; 3. İsmayılı r-nunun Mican i.ə.v.-də kənd. Əyriçayın sahilindədir; 4. Kürdəmir r-nunun Qarasaqqal i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 5. Neftçala r-nunun Tatarməhlə i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykonomiya yaşayış məntəqələrinin əsasını qoymuş *ismayılı* nəslinin adından yaranmışdır.

İsmətli *oyk., sadə.* Biləsuvar r-nunda kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Rusiyadan köçürülmüş rus kəndliləri Konstantinovka adı ilə salmışdılar. 1992-ci ildən kəndə *İsmət Qayıbovun* şərəfinə İsmətli adı verilmişdir.

İsnov *oyk., sadə.* Quba r-nunun Zərqova i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. İstinov adının təhrif formasıdır. Kəndin ərazisində müalicə əhəmiyyətli çoxlu min. bulaq var. Keçmişdə bu bulaqların yaxınlığında müalicə üçün hovuzu əvəz edən novlar düzəldilirdi. Bunun üçün çala qazılır, içərisi daşla hörülürdü. Bulaqların suyu arxla bu novlara doldurulur, kənarda qızdırılmış daşlar oraya tökülürdü. Yel xəstəliyi olan adamlar həmin novlarda uzanırdılar. Tatlar belə novları *vərov*, azərb.-lar isə *istinov* adlandırırdılar. Kənd belə novun yaxınlığında salındığına görə İstinov adlandırılmışdır.

İsnovqışlaq *oyk.* Quba r-nunun Vəlvələ i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Oykonomiya İsnov (kənd adı) və *qışlaq* komponentlərindən düzəlmişdir, "İsnov kəndinin qışlağı" mənasındadır. Kənd əvvəllər İsnov kəndinə məxsus qışlaq yeri olmuş, sonralar daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir.

İspik or., sadə. Quba r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin şm.-ş.-ində, Qudyalçay ilə Ağçayın suayırıcısında yerləşir. Hün. 1101 m. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, oronim türk dillərindəki *əspək* və ya *aspak* (aşırımlı dağ, keçidli dağ) sözünün fonetik variantıdır.

İspik *oyk., sadə.* Quba r-nunun Tüləkəran i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kəndin adı eyniadlı dağdan alınmışdır.

İstibulaq *oyk, sadə.* Kəlbəcər r-nunun Çaykənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi qonşu Çaylı kəndindən köçmüş ailələrin İstibulaq adlı min. bulağın yaxınlığında məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Bir məlumata görə, kəndin adı əvvəllər Üstübulaq olmuşdur.

İstisu *hidr., mü.* 1. Astara r-nu ərazisində müalicəvi min. bulaqlar. Astara ş.-dən 13 km. aralıdır. Suyunun termik olması ilə əlaqədar belə adlandırılmışdır; 2. Astara r-nu ərazisində çay. Astara çayının sol qoludur. Çayın dərəsində min. bulaqlar vardır. İstisudərə çayı da adlanır; 3. İsmayılı r-nu ərazisində çay. Qalacıq çayının qoludur. Çayın adı onun yuxarı axarı boyunca İstisu bulaqlarının olması ilə əlaqədardır; 4. Kəlbəcər r-nu ərazisində min. bulaqlar. Tərtər çayının hər iki sahilində yerləşir. Yuxarı və Aşağı İstisu bulaqlarına bölünür. Aşağı İstisu bulaqları çoxdebitli 8 bulaqdır. Suyunun dadı turşməzədir. İçmək və müalicə üçün istifadə edilir. Yuxarı İstisu bulaqları 23 bulaqdan ibarətdir. Müalicə və içmək üçün istifadə edilir. Ətrafında kurort salınmışdır. Salyan, Dəvəçi, Quba r-nlarında da eyniadlı termik min. bulaqlar var.

İstisu *oyk, sadə.* 1. İsmayılı r-nunun Qalacıq i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Qalacıq çayının qollarından biri olan İstisu çayının sahilində yerləşdiyinə görə belə adlandırılmışdır; 2. Kəlbəcər r-nunun eyniadlı qəsəbə i.ə.v.-də ştq.; balneoloji kurort. Qarabağ yaylasında, Tərtər çayının vadisində, 2100-2200 m. yüksəklikdədir. Yaşayış məntəqəsinin adı buradakı İstisu min. bulaqlarının adı ilə bağlıdır. Min. bulaqlar isə 1139-cu ildə güclü zəlzələ zamanı yerin çatlaması nəticəsində əmələ gəlmişdir.

İşğınçay *hidr., mü.* Dəvəçi r-nu ərazisində çay. Hidronim Azərb. dilindəki *uçqun* (tat. *işqın* formasında tələffüz edilir) və *çay* sözlərindən ibarət olub, "sahilləri uçqun çay, yağanlı çay" mənasını bildirir.

İşxan *hidr., mü.* Xocavənd r-nunda çay. Quruçayın sol qoludur. Hidronimin *işğın* sözünün təhrif forması olduğu güman edilir.

İşıqlı *or., sadə.* Laçın r-nu ərazisində dağ. Qarabağ silsiləsinin ən hündür zirvələrindən biridir. Ermənistanla sərhəddə yerləşir. Hün. 2520 m. Tədqiqatçılara görə, dağın başının qarlı olması və qarın gün işığında parıldaması bu adın yaranmasına səbəb olmuşdur. Oronimi *şıxlı* nəslinin adı ilə də bağlayırlar.

İşıqlı *oyk, sadə.* 1. Qubadlı r-nunun Muradxanlı i.ə.v.-də kənd. Həkəri çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Ciyiciyi olmuşdur. Zəngilan r-nunda Ciyiciyi dərəsi adlı yer də qeydə alınmışdır. Kənd sonralar Şeyx Şərif adlı şəxsin adı ilə *şıxlı* adlanmış, sonralar tələffüzdə *İşıqlı* formasına düşmüşdür. 1937-ci ildə yaxınlığındakı Binəderəsi, Damlanıç və Narcaq kəndləri də bu kəndə birləşdirilmiş, kəndin ərazisi xeyli böyümüşdür. Kəndin ərazisindəki köhnə qəbiristanlıq hazırda Şeyx Şərif qəbiristanı adlanır; 2. Füzuli r-nunun

Dədəli i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzənlikdədir. Oykonim *şıxlı* nəslinin adı ilə bağlıdır.

İtbaşı *or., sadə.* Cəlilabad r-nu ərazisində yüksəklik. Alaşar-Burovar silsiləsinin q. yamacındadır. Hün. 211 m. Yüksəkliyin başı it başına oxşadığına görə belə adlandırılmışdır.

İtdişi *or., sadə.* Xəzər dənizinin adalarından biridir. Vaxtilə burada aparılan ekspedisiya zamanı it kəllələri tapıldığı üçün belə adlandırılmışdır.

İtitala *oyk, mür.* Balakən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Katex çayının sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Kəndə belə ad onun yerləşdiyi talanın iti bucağa oxşamasına görə verilmişdir. Yaşayış məntəqəsini Zaqatala r-nunun Əliabad kəndindən çıxmış ailələr salmışlar.

İvanovka *oyk, sadə.* İsmayılı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Acınohur ön dağlığındadır. Kənddə 1840-cı ildə çar hökumətinin Rusiyanın mərkəzi quberniyalarından köçürüb gətirdiyi müxtəlif dini təriqətlərə mənsub rus ailələri məskunlaşmışdılar. Yaşayış məntəqəsi köçürmə kampaniyasına başçılıq edən rus polkovniki P.N.İvanovun adını daşıyır.

26 Bakı komissarı *r-n.* bax: Səbail.

26 Bakı komissarı *ştq.* b a x: Həsonabad.

28 Aprel bax: Aran.

İyirminci bax: Piran.

İzmara *oyk, düz.* Dəvəçi r-nunun Pirəbədil i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim ərəb dilindəki *izmi* (sümüklər) və fars dilindəki *ara* (sakinləşmək) sözlərindən düzəlib, "sümüklülər sakin olduğu yer" mənasındadır. *Sümüklülər* və ya *üstüxanlılar* Azərb. ərazisində yayılmış tayfalardan birinin adıdır.

J j

Janjaru *hidr., mür.* Lənkəran r-nunda çay. Bəşərü çayının sağ qoludur. Hidronim İran dillərindəki jənga (pas, paxır, cəng; mis pası) və *ru* (su, çay) komponentlərindən düzəlib, "paxırlı su, sarı suyu olan çay" mənalarını bildirir. Bu baxımdan hidronim Missuyu (Gədəbəy) çayının adı ilə sinonimdir.

Jarski bax: Şirvanlı.

Jdanov bax: Biləsuvar.

Jiloy bax: Çilov.

Jindi *oyk., mür.* Lerik r-nunun Bilabənd i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Oykonom talış dilindəki jin (aşağı) və *di* (kənd) sözlərindən düzəlib, "aşağı kənd" mənasındadır.

Jiy *oyk., sadə.* Yardımlı r-nunun Ərus i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Oykonom talış dilindəki "alt", "aşağı" mənasında işlənən *jiy* sözündəndir. Kənd dağ silsiləsinin aşağı hissəsində yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Kk

Kabarrıdağ *or., mür.* Xanlar r-nu ərazisində dağ. Oronim Qarabarrıdağ variantında da qeydə alınmışdır. Dağın ərazisi bir zamanlar *kəbirli* (kabarlı, kəbərlı) tayfasına mənsub yaylaq yerlərindən olduğu üçün belə adlandırılmışdır. Oronim *kabbarı* (etn.) və *dağ* komponentlərindən düzəlib, "kəbirliərə məxsus dağ" mənasındadır.

Kabeddağ *or., mür.* Ordubad r-nu ərazisində dağ. Azərb.-la Ermənistan sərhədindədir. Oronimin *gəbə* (xalı, zəngin, bəzəkli, əlvan) və *dağ* komponentlərindən ibarət olub, dağın adının əlvan bitki örtüyü ilə əlaqədar yaranması ehtimal edilir.

Kaftarandağ *or., mür.* Qobustanda palçıq vulkanı. Ceyrankeçməz çayının orta axarından solda yerləşir. Hün. 377 m. Palçıq vulkanının adı buradakı eyniadlı dağdan alınmışdır. Oronim *kaftar* (goreşən), *-an* (İran dillərinə mənsub cəmlək və məkan anlayışı bildirən şəkl.) və *dağ* komponentlərindən düzəlib, "kaftarlı dağ" mənasındadır.

Kaftarlı *or., düz.* Xocavənd r-nu ərazisində dağ. Əmiranlar kəndindən şm.-dədir. Dağın ərazisi keçmişdə sıx meşəlik olduğundan orada tez-tez yırtıcı heyvan olan *kaftara* (goreşənə) təsadüf edildiyinə görə dağ belə adlandırılmışdır.

Kaftarı *or., düz.* Qazax r-nunun c.-ş.-ində dağ. Hün. 627 m. Kaftarı variantında da qeydə alınmışdır. Əsli *Kaftarlıdır*. Dağın ərazisində kaftara təsadüf edildiyindən dağ belə adlandırılmışdır.

Kaha *oyk, sadə.* 1. Kəlbəcər r-nunun Keşdək i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kəndin ərazisi əvvəllər Keşdək kəndinin binəsi olmuşdur. Sonralar həmin kənddən ayrılmış ailələr burada daimi məskunlaşmışlar. Kənd öz adını ərazisindəki qəd. *kahadan* (zağadan) almışdır; 2. Laçın r-nunun Daşlı i.ə.v.-də kənd. Çalbayır silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı İsgəndər kahası olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə qarabayramlı tirəsinə mənsub ailələrin özlərinə məxsus qışlaqlardan birində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom kəndin ərazisindəki qədim kaha qalıqları ilə əlaqədardır.

Kahab *hidr., mür.* Şahbuz və Babək r-nları ərazisində çay. Naxçıvan çayının sol qoludur. Kahab kəndindən aşağıda Naxçıvan düzünə çıxır və suvarmada geniş istifadə edilir. Hidronim *kaha* (mağara) və *ab* (İran dillərində "su") komponentlərindən düzəlib, "mağara suyu" mənasındadır.

Kalafalıq *oyk, sadə.* Laçın r-nunun Vaqazın i.ə.v.-də kənd. Ərdəşəvə çayının (Şəlvə çayının qolu) sahilində, Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. Yaşayış məntəqəsi keçmişdə r-nun ərazisində mövcud olmuş Birinci Çağazur kəndindən çıxmış ailələrin Kalafalıq adlanan yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. *Kalafa* köhnə kəndin, yaxud mal-qara saxlamaq üçün tikilmiş pəyələrin xarabalığına; quyuya, qazılmış çökək yerə deyilir. Oykonomin tərkibindəki *-lıq* şəkl.-si çoxluq və məkan anlayışı ifadə edir.

Kalağaylı *oyk, düz.* Ağsu r-nunun Padar i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Tədqiqatçıların fikrincə, oykonimin əslisi Qalaqayındır, kəndin əhalisinin Sabirabad r-nundakı Qalaqayın kəndindən olduqlarını bildirir. 1917-ci ildə tərtib olunmuş inzibati ərazi bölgüsündə Göyçay qəzasında *Kalaqa* (İsmayılı) və *Kalaqaylı* (Kürdəmir) adlı iki kənd qeydə alınmışdır. Bunlardan biri indiki Qalagah, digəri isə Qalagahlı (Kalağaylı) kəndləridir. Oykonim "Qalagahdan gəlmişlər" mənasındadır.

Kalininkənd bax: Vurğun.

Kalinovka *oyk, sadə.* 1. Masallı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Viləş çayı sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Keçmiş adı Nikolayevka olmuşdur. 1843-cü ildə Volqaboyundan köçüb gələn rus kəndlilərinin məskunlaşması nəticəsində yaranmış yaşayış məntəqəsi Sovet hakimiyyəti illərində sovet dövlət xadimi M.İ.Kalininin şərəfinə Kalinovka adlandırılmışdır; 2. Sabirabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. XIX əsrdə rus kəndlilərinin məskunlaşdığı yaşayış məntəqəsi Sovet hakimiyyəti illərində M.İ.Kalininin şərəfinə Kalinovka adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Kalmıçkov Bankəsi *or., müir.* Xəzərdə dayazlıq. Kalmıqların adı ilə bağlıdır.

Kalva *oyk., müir.* Ağsu r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Niyaldağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim *kələ* (tat. "böyük") və *va* (*ova/oba* sözlərinin ixtisar olunmuş forması) komponentlərindən düzəlib, "böyük oba" mənasındadır.

Kamal *hidr., sadə.* Quba r-nu ərazisində çay. Çağacıq çayını əmələ gətirən qollardan biridir. Türk dillərində *kamal* sözünün mənələrindən biri "axın"dır. Çayın mövqeyi bu mənaya uyğundur.

Kamallı *oyk., düz.* 1. Laçın r-nunun Alxaslı i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Keçmiş adı Bozlu olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini Dərələyəz mahalından gəlmiş bozlu tayfasına mənsub ailələr salmışlar. Kəndin q.-indəki əkin sahələrindən biri Kamalın çuxuru adlanır; 2. Saatlı r-nunun Hacıqasımlı i.ə.v.-də kənd. Araz çayı sahilində, düzənlikdədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini *Kamal* adlı şəxs qoyduğundan kənd onun adını daşıyır. Güman etmək olar ki, bu kəndlər ya Dərələyəz mahalında vaxtilə mövcud olmuş Kamal kəndindən köçüb gəlmiş ailələrin gətirdiyi adla, ya da *kamallı* nəslinin adı ilə adlandırılmışdır. Keçən əsrdə Tatarıstan ərazisində də Kamallı adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır. Türk dillərində *kamal* sözü "qala", "səngər", "axın" mənələrində işlənir.

Kamandar *oyk, sadə.* Şəmkir r-nunun Badakənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə *Kamandar meşəsi* adlanan ərazidə salınmışdır. Yerli əhəlinin məlumatına görə, Kamandar həmin meşənin sahibinin adıdır.

Kamıqaya *or., mür.* Qax və Şəki r-nları ərazisində dağ. Acınohur gölündən şm.-da yerləşir. Hüün. 460 m. Qamıqaya variantında da qeydə alınmışdır. Oronim *komqaya* sözünün təhrif olunmuş forması hesab edilir. Dağın adı türk dillərindəki *kom* (çökək, oyuq) və *qaya* sözlərindən düzəlib, "oyuqlu qayası olan dağ" mənasındadır. Ordubad r-nunda bu oronimin Gəmiqaya variantı qeydə alınmışdır.

Kamlakan *oyk., mür.* Astara r-nunun Həmoşəm i.ə.v.-də kənd. Həmoşəm çayı sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, oykonim Kamalakəon adının təhrif formasıdır. *Kamal* (ş.a.) və talış dilindəki *kəon* (evlər) komponentlərindən düzəlmiş bu toponim "Kamala məxsus evlər" mənasındadır. Tədqiqatçılara görə, *kəmləkan* talış dilində "böyükdə salınmış evlər, azlıqda qalan evlər" mənasındadır.

Kamo *oyk., sadə.* Xanlar r-nunun Azad i.ə.v.-də kənd. Azad çayının sahilində, Sarıyalın ətəyindədir. Keçmiş adı Hacıkönd olmuşdur. Yerli əhalinin məlumatına görə, əvvəllər burada Gəncə əsilzadələrindən Hacı adlı bir şəxsin yaylaq yurdu olduğuna görə kənd belə adlandırılmışdır. XIX əsrdə burada gəlmə erməni ailələri yerləşdirildikdən sonra onlar kəndin adını Hacışen adlandırmış, 1939-cu ildə isə erməni inqilabçısı S.A.Ter-Petrosyanın inqilabi ləqəbi olan Kamo adı ilə əvəz etmişdilər. Yaşayış məntəqəsinin keçmiş adı özünə qaytarılmışdır.

Karaçayev Bankəsi *or., mür.* Xəzərdə dayazlıq. Qaraçaylıların adı ilə bağlıdır. Etnotoponimdir.

Karaqlux *or., mür.* Xocalı r-nu ərazisində dağ. Keçmiş adı Daşbaşı olmuşdur. Ədəbiyyatda Karitaşlux variantında da qeydə alınmışdır. Oronim "səthi daşlıq olan dağ" mənasındadır.

Karxulu *oyk, sadə.* Cəbrayıl r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Qarabağdan gəlmiş Allahverdi və Xudaverdi adlı qardaşlar Karxulu adlanan yerdə salmışlar. Yerli əhalinin məlumatına görə, oykonim Kar Qulu şəxs adı ilə bağlıdır. Lakin keçən əsrin əvvəllərində Tiflis quberniyasında Karxun adlı dağ və çayın, Krımda Karqulu toponiminin qeydə alınması bu fikri təkzib edir. Qəd. türk dillərində *karqu/karxu* sözü "gözetçi məntəqəsi" mənasında işlənmişdir. Oykonimin "gözetçi məntəqəsi olan yer" mənasında olmasını ehtimal etmək olar.

Karrar *oyk, sadə.* Kürdəmir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykonim şahsevənlərin *karrar* tayfasının adı ilə bağlıdır. Karrar adı nəsil kənddə bu gün də yaşamaqdadır.

Karvansara *hidr., sadə.* 1. Naxçıvan MR ərazisində çay. Axınca çayının qoludur; 2. Şahbuz r-nu ərazisində min. bulaqlar. Kömür kəndindən 7 km. ş.-də yerləşir. İki bulaqdan ibarətdir. Bulaq keçmişdə həmin ərazidə mövcud olmuş qəd. karvansaraya görə belə adlandırılmışdır.

Kasapat bax: Qasapet.

Kaspi dənizi *hidr., mü.* Xəzər dənizinin qədim və çox yayılmış adlarından biri. Hidronim Qafqaz Albaniyasında Xəzər dənizi sahilində yaşamış kaspi tayfasının adı ilə bağlıdır. Kaspilərin adı ilk dəfə yunan tarixçisi Herodotun (e.ə. V əsr) "Tarix" əsərində çəkilir. Antik dövr müəllifləri onlar haqqında geniş məlumat vermişlər. Kaspi tayfaları Makedoniyalı İsgəndərin qoşunlarına qarşı döyüşlərdə (e.ə. IV əsr) İran hökmdarı Daranın tərəfində iştirak etmişdir. Kaspilərin yaşadıkları tarixi vilayət Kaspiana adlanırdı. Bu vilayət indiki Şimali Azərb.-nin ərazisində Kürün Arazla birləşdikdən sonra Xəzərədək olan hissəsindən c.-da yerləşən dənizətrafi sahəni əhatə edirdi. Şərqi Avropanın c.-unu Yaxın Şərq ölkələri ilə birləşdirən ticarət karvan yolu Kaspiana ərazisindən keçirdi. III əsrdən sonra bu vilayət Bala-Sakan, sonralar isə həm də Muğan adlandırıldı.

Kass *bax:* Qas.

Katex *hidr., mü.* Zaqatala və Balakən r-nları ərazisində çay. Qanıx çayının qoludur. Tədqiqatçıların bir qismi hidronimi avar dilindəki *kats* (keçid) və *udin* dilindəki *xe* ("su" mənasını bildirən *ex* sözünün dəyişikliyə uğramış forması) sözlərinin birləşməsi kimi "keçiddən axan su", yaxud "su keçidi" mənaları ilə izah edirlər. Bəzi tədqiqatçılara görə isə, çayın adı Azərb. dilindəki gədik (dağ belində keçid, alçaq yer) sözü ilə bağlıdır. Hidronimin "yüksəkdən axan su" mənasında olduğunu da düşünmək olar.

Katex *oyk, sadə.* Balakən r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Katex çayı sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. XVII əsrdə Cənubi Dağıstandan gəlmiş avarların Katex adlanan yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Ərazi adını buradan axan Katex çayının adından almışdır.

Katos *oyk, sadə.* Laçın r-nunda kənd. Dağ yamacındadır. Yaşayış məntəqəsini XX əsrin əvvəllərində yaxınlıqdakı Şeylanlı kəndindən köçüb gəlmiş ailələr (nəbilər, xudular və əsədlər nəslinə mənsub) Katos meşəsi adlanan yerdə salmışlar. Qəd. türk dillərində *kats* "birləşmək, qarışmaq", *kadus* "gözellik", "sənət əsəri" mənalarında işlənmişdir.

Kavdadıq *oyk, mü.* Qubadlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Bərgüşad və Həkəri çaylarının birləşdiyi yerdədir. Yerli əhali kəndin adını *kovxalıq* (kəndxudaya məxsus) kimi izah edir. Oykonomin ilkin variantının Kavdoabdıq olduğunu iddia edən tədqiqatçılara görə, *kav* (fars. "dağ keçidi, aşırım"), *doab* (iki çay) və *-dıq* (Azərb. dilindəki məkan bildirən *-lıq* şək.-sinin variantı) komponentlərindən ibarət olan bu söz "dağ keçidində iki çayın birləşdiyi yer" mənasındadır. Başqa bir mülahizəyə görə isə, kəndin adı *kavda* (fars. "yabı" mənalı *gövdən* sözündən) və *-dıq* (-lıq şək.-si) komponentlərindən düzəlib, "yabılar saxlanan yer" və ya "arıqlamış atlar üçün ayrılmış otlaq, örüş sahəsi" deməkdir.

Kavdar *oyk, sadə.* Cəbrayıl r-nunun Hacılı i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzənlikdədir. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, kəndin adı qədim türkdilli *qovlar*

tayfasının adını əks etdirir. Peçeneq tayfalarından biri olan qovların adına Tovuz, Sabirabad, İsmayılı, Samux və b. r-nların toponimiyasında da rast gəlmək mümkündür. Kavdar qovlar etnoniminin yerli tələffüz formasıdır.

Kavran bax: Gavran.

Kazımabad *oyk, mür.* Cəlilabad r-nunun Svetlaya Zarya i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndin əsasını Kazım adlı şəxs qoyduğu üçün belə adlandırılmışdır. Oykonom *Kazım* (ş.a.) və *abad* (kənd) komponentlərindən düzəlib, "Kazımın kəndi" mənasındadır.

Kazımlı *oyk, düz.* Tovuz r-nunun Çatax i.ə.v.-də kənd. Çınqıldağ silsiləsinin yamacındadır. Əsrək çayı kəndi iki hissəyə ayırır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Aşağı Quşçu kəndindən olan *Kazım* adlı şəxsə məxsus yurdun yerində salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Kəbəloba *oyk, mür.* Zaqatala r-nunun Car i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Mənbələrin məlumatına görə, təqr. XVI-XVII əsrlərdə Dağıstanın Kabal kəndindən köçüb gəlmiş *kabal* (*kebel*) nəslinə mənsub ailələr Zaqatala r-nunun Car kəndində məskunlaşmış, Kebeloba kəndinin ərazisi isə onların müvəqqəti binə yeri olmuşdur. Sonralar isə kebellər burada daimi məskunlaşmış, kəndə də bu adı vermişdilər. Oykonom "kebellərin obası" mənasındadır.

Keçdəre *hidr., mür.* Gədəbəy r-nu ərazisində çay. Hidronim türk dillərindəki *keşl keç/köş* (yaylaq düşərgəsi, qoyunlar üçün qışlaq yeri) və *dərə* (çay dərəsi) komponentlərindən düzəlib, "ərazisində yaylaq düşərgəsi olan dərədən axan çay" mənasındadır.

Keçəlçay bax: Keçəldağ çayı.

Keçəldağ *or., mür.* 1. Abşeron yarımadasında palçıq vulkanı. Masazır gölündən q.-də yerləşir. Hün. 114 m.; 2. Ağdam r-nu ərazisində dağ; 3. Gədəbəy r-nunda sıra dağlar. Ermənistanla sərhəd boyu uzanaraq Şahdağ sıra dağlarını Murquzdağ sıra dağları ilə birləşdirir; 4. Gədəbəy r-nunun q.-ində dağ. Ermənistanla sərhəddə yerləşir. Hün. 2435 m.; 5. Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Qarabağ yaylasındadır. Keçəldağ çayı mənbəyini buradan alır; 6. Qəbələ r-nu ərazisində dağ. Bum çayı ilə Qaraçayın suayrıcında yerləşir. Hün. 2873 m.; 7. Şahbuz r-nunda dağ. Zəngəzur silsiləsinin ən yüksək zirvələrindən biridir. Naxçıvan və Şərqi Arpa çaylarının suayrıcında, Dərələyəz silsiləsində zirvədir. Hün. 3115 m. Zirvənin c.-q. yamacında yüksək dağ gölü olan Qanlı göl yerləşir; 8. Şuşa r-nu ərazisində aşırım. Qarabağ silsiləsindədir. Yevlax-Laçın avtomobil yolu bu aşırımdan keçir; 9. Tərtər r-nu ərazisində dağ. Murovdağ silsiləsində, Tərtər çayının sol sahilində yerləşir. Hün. 2292 m. Bu dağların səthi çılpaq, bitki örtüyündən məhrum olduğuna görə belə adlandırılmışdır.

Keçəldağ çayı *hidr., mür.* Kəlbəcər r-nu ərazisində çay. Qaraxaç çayının sağ qoludur. Mənbəyini Keçəldağın yamacından (3080 m. yüksəklikdən)

alan bu çay tipik dağ çayı olub, dar dərələrdən axır. Çay eyniadlı dağın adı ilə adlandırılmışdır. Keçəlçay kimi də qeydə alınmışdır.

Keçələkəran *oyk, mür.* Yardımlı r-nunun Vərgədüz i.ə.v.-də kənd. Maman dağının yamacındadır. Kəndin adı yerli camaat arasında "keçəllər məhəlləsi" kimi izah olunur. Oykonimin, əslində, Gəcələkəran variantında olduğunu iddia edən tədqiqatçılar onu talış dilindəki *kə* (ev), *cəl* (dərin) və *kəran* (kənd) sözlərindən (-ə bitişdirici saittir) ibarət, Talış zonasına məxsus xüsusi ev tipinin adı kimi yozurlar. Bəzi tədqiqatçılara görə isə, oykonim "damı olmayan, üstü açıq evlər" mənasındadır.

Keçəlmuradlı Qalası bax: Hacıalmuradlı.

Keçəltəpə *or., mür.* Şəhur r-nu ərazisində dağ. Dərələyəz silsiləsinin ən yüksək zirvələrindən biridir. Hün. 2740 m. Dağın başı çılpaq, bitkisiz olduğuna görə belə adlandırılmışdır.

Keçibelli *or., mür.* Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ zirvəsi. Dağın dərəsi keçilər üçün otlaq olduğundan belə adlandırılmışdır. Oronim *keçi* və *bel* (dağın üstü) sözlərindən və -i mənsub.şək.-sindən düzəlmişdir.

Keçikli *oyk., düz.* Zəngilan r-nunun Zəngilan şəhər i.ə.v.-də kənd. Əsgülüm dağının yamacındadır. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Cənubi Azərb.-nin Qaradağ mahalından gəlmiş məmmədkərimli tirəsinə mənsub ailələr və Naxçıvanın Hüsülü kəndindən çıxmış ailələr tərəfindən dağda keçid yerində salınmışdır. Oykonim *keçik* (keçid) sözündən və -li mənsubluq şəkilçisindən düzəlmişdir. Bəzi tədqiqatçılar isə kəndin adını mənşəcə oğuz tayfalarından olan *keçililərin* adı ilə bağlayırlar.

Keçiqıran *or., sadə.* Yardımlı r-nu ərazisində dağ. Yerli əhalinin məlumatına görə, dağın əsl adı Keçiqırlandıdır. Oronimin vaxtilə burada dağ keçilərinin çox ovlanıb qırılması ilə bağlı yarandığı güman edilir. Azərb. dilində çox soyuq iqlim şəraitinə də *keçiqıran* deyirlər. Yəqin ki, dağın iqliminin çox soyuq olması ilə əlaqədar dağ belə adlandırılmışdır.

Keçili *hidr., sadə.* Kəlbəcər r-nu ərazisində çay. Tutqunçayın qoludur. Əsl adı Keçiliqayadır. Aşağı axarında Altıkövşən adlanır. Çay öz mənbəyini *Keçiliqaya* adlanan ərazidən aldığı üçün belə adlandırılmışdır.

Keçili *oyk, sadə.* 1. Şahbuz r-nunun Külüs i.ə.v.-də kənd. Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. XIX əsrə aid (1816-cı il) mənbələrdə Naxçıvan zonasında (Araxın sol sahilində) *tayfaye-keçililərin* yaşadığı və onların Səfəvilər dövründə kəngərlilərlə qaynayıb-qarıxdığı qeyd olunmuşdur. Mənbələrdə oğuz mənşəli qayı tayfa birliyinə daxil olan qızılkeçili qolundan bəhs edilmişdir. Türkmənlərin yersan tayfasının qollarından biri də keçili adlanırdı. Keçili tayfasının adı Türkiyədəki yürüklərin arasında da qeydə alınmışdır; 2. Şəmkir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidedir. Yerli məlumata görə, yaşayış məntəqəsini XVII əsrdə Naxçıvan mahalının Keçili kəndindən gəlmiş ailələr salmışlar. 1954-cü ildə kənd planlaşdırılaraq köhnə ərazidən bir qədər aralıda

indiki yerində salındığı üçün Plankənd adlanmışdır. 1994-cü ildə kəndə öz köhnə adı qaytarıldı.

Keçiliçay bax: Keçəldağ çayı.

Keçiliqaya *oyk., sadə.* Kəlbəcər r-nunun Zülfüqarlı i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Keçmiş adı Qoşunlilər olmuşdur. Kəndi qoşunlilər nəslinə mənsub ailələr Keçiliqaya deyilən yerdə saldığına görə belə adlandırılmışdır. Oronim *keçili* (etnonim) və *qaya* sözlərindən düzəlib, keçili tayfasının adı ilə bağlıdır.

Kekonu *oyk, sadə.* Lerik r-nunun Osyedərə i.ə.v.-də kənd. Alaşa çayının mənbəyi yaxınlığında, dağlıq ərazidədir. Oykonom *kek/kök* (Azərb. dilindəki *göy* sözü) və *honi* (talış. "bulaq") sözlərindən ibarət toponim kimi "göybulaq" mənasında izah olunur. Kəndin adını "birəli bulaq" kimi izah edənlər də var. Hər iki halda kənd ərazisindəki bulağın adı ilə adlandırılmışdır.

Kemraquç *oyk., mü.* Xocavənd r-nunun Xocavənd qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi Ermənistanın Qafan r-nundan köçüb gəlmiş ailələrin Kemraquç adlı ərazidə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Tədqiqatçılara görə, bir qədər təhrifə uğramış oykonim Azərb. dilindəki *kəmrə* (heyvan ağılı) və *qoç* (erkək qoyun) sözlərindən düzəlib, "qoç saxlanılan ağıl" mənasındadır.

Ker *oyk., sadə.* Lerik r-nunun Mistan i.ə.v.-də köç. Oykonomin türk dillərindəki *kör/ker* sözündən olub, "qoruq, gözətçi məntəqəsi" mənasında olması ehtimal edilir.

Kergəzan *or., mü.* Qusar r-nu ərazisində dağ. Oronim *kör/ker* (gözətçi məntəqəsi), *gəz* (dağ silsiləsində gədiyin ən alçaq hissəsi) və *-an* (İran dillərində məkan və cəmlilik anlayışı bildirən şəkl.) komponentlərindən düzəlib, "gözətçi məntəqəsi olan alçaq dağ aşırımı" mənasındadır.

Kerkəsik *or., mü.* Gədəbəy r-nu ərazisində dağ. Oronim türk dillərindəki *kör/ker* (məhkəmləndirilmiş yer, gözətçi məntəqəsi, pusqu) və *kəsik* (aşırım, dağ sırasının alçaq yeri) komponentlərindən düzəlib, "gözətçi məntəqəsi olan aşırım" mənasındadır.

Kert bax: Quzumkənd.

Keskon *oyk., mü.* Lerik r-nunun Osyedərə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonom talış dilindəki *kes/qes/ges* (yapışmış, yaxın) və *kəon* (məhəllə, evlər) sözlərindən düzəlib. Kənddəki evlər bir-birinə yaxın olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Keş hidr., sadə. Dəvəçi r-nu ərazisində çay. Sumqayıt ərazisindən axıb Xəzər dənizinə tökülür. İlin çox vaxtı quru olur. Xızı r-nu ərazisində Keçiçay adlanır. Dağlıq ərazidə kiçik, dar dərələrlə axan dağ çayına *keş* deyilir.

Keşbaş hidr., sadə. Quba r-nunda çay. Çagaçıq çayının sol qoludur. Hidronim *Keş* (Dəvəçi r-nundakı çayın adı) və *baş* (yuxarı) sözlərindən ibarət olub, "Yuxarı Keş, Keş çayının başı" mənasındadır.

Keşdək *oyk, düz.* Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə keçmiş Dərələyəz mahalından gəlmiş fərruxxanlı tayfasına mənsub ailələr *Keşdək* adlı yerdə salmışlar. Yerli əhali kəndin adını "keçid, keçid olan yer" kimi izah edir. Tədqiqatçılar isə oykonimi "elat düşərgəsi", "köç", "sıldırım eniş", "hündür yer", "çox da böyük olmayan dik" mənaları ilə bağlayırlar.

Keşdiməz *oyk., düz.* Ağsu r-nunun Bico i.ə.v.-də kənd. Ləngəbiz silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin ərazisində Kişdeməz adlı pir də var. Yerli əhali oykonimi bu pirin adı ilə bağlayır. Rəvayətə görə, burada yaşayan mömin şəxs hətta toyuğa da "kiş!" deməzmiş. Ona görə də ləqəbi Kişdeməz qalmışdır. Pirə

"yara piri" kimi müraciət olunur. Tədqiqatçılar bu oykonimi toponimik termin olan və "bərk dərə" mənasında işlənən *keçirtməz* sözü ilə bağlayırlar.

Keşxurt *oyk., müir.* İsmayilli r-nunun Qubaxəlilli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhali tərəfindən Keşqurt kimi tələffüz edilir. Yaşayış məntəqəsi XVIII əsrin sonlarında Qarabağdan gəlmiş ailələrin Xorsor dağının ətəyindəki Pəribulaq adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonim *Keş* (dar dərədən axan kiçik dağ çayı) və *xurt* (kənd) komponentlərindən düzəlib, "kiçik dağ çayının sahilində kənd" mənasındadır. Oykonimi "dərədə yurd", "qurd tayfasına mənsub kənd" kimi də izah edirlər.

Keşətpə *or., müir.* Qazax r-nunda dağ. Kür çayının sol sahilindədir. Hün. 277 m. XIX əsrdə Keşətpə variantında qeydə alınmışdır. Oronim türk dillərindəki *köş* (elat düşərgəsi) və *təpə* komponentlərindən düzəlib, "elat düşərgəsi olan təpə" mənasındadır.

Keşişkənd *hidr., sadə.* Kəlbəcər r-nunda çay. Tərtər çayının sol qoludur. Aşağı axarında qismən suvarma və dəyirmanların hərəkətə gətirilməsi üçün istifadə edilir. Çay vaxtilə bu ərazidə mövcud olmuş *Keşişkənd* adlı yaşayış məntəqəsinin adından yaranmışdır. Tovuz r-nunda da eyniadlı kənd var.

Keşiştəpə *or., müir.* Laçın r-nunun şm.-ində dağ. Şəlvə kəndindən ş.-də yerləşir. Hün. 2292 m. Oronim *keşiş* (xristian ruhanisi) və *təpə* komponentlərindən düzəlib, ərazidəki *keşiş* komponentli yaşayış məntəqələrinin adı ilə bağlı yaranmışdır.

Keşkir *hidr., müir.* Kürdəmir r-nu ərazisində göl. Hidronim *keş* (kiçik dağ çayı, dar dərələrdən axan çay) və *kir/gir* (dolmaq, yığılmaq) komponentlərindən düzəlib, "çayın dolduğu, yığıldığı yer" mənasındadır.

Keşkü *oyk., sadə.* Xanlar r-nunun Aşıqlı i.ə.v.-də kənd. Sarıyal dağının ətəyindədir. Əslinin Köşkü olması ehtimal edilir. Yaşayış məntəqəsi keçmişdə yaylaq köçlərinin dayanacaq yerində salınmışdır. Oykonim *köçkü* sözündən olub, "köç yeri, müvəqqəti dayanacaq" mənasındadır.

Keşqutan *oyk., sadə.* Qax r-nunun Qax İngiloy i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi meşəlik ərazidədir. Əsli Keşkutandır. Oykonim *Keşqutan* hidronimindən yaranmışdır.

Keşqutan *hidr., müir.* Quba r-nu ərazisində çay. Hidronim *keş* (kiçik dağ çayı) və *qutan/kutan* (etn.) komponentlərindən düzəlib, "kutan çayı" mənasındadır.

Keşlə *oyk., sadə.* Bakı şəhəri, Nizami r-nu ərazisində ştq., d.y. stansiyası. Keşlə adı mənbələrdə ilk dəfə XVII əsrdən çəkilir. Keçmiş adı Keşləqışlaq olmuşdur. Oykonom türk mənşəli *keşli/keşlə* tayfasının adını əks etdirir. XVIII əsrə aid sənəddə keşlilərin və qaramanlı tayfalarının Qazaxlı, Ələslı və Borçalı yaylaqlarından istifadə hüququ haqqında məlumat verilir.

Keşməddin *oyk., sadə.* Şamaxı r-nunun Qalaybuğrut i.ə.v.-də kənd. Buğurt çayının (Ağsu çayının qolu) sahilində, dağlıq ərazidədir. Keşməddin variantında da qeydə alınmışdır. Yerli əhalinin məlumatına görə, kəndin adı Keçmədin olmalıdır. Ərazi sıx meşəlik və dağlıq olduğundan vaxtilə guya toqquşma zamanı qoşun Qaladərəsi kəndi istiqamətinə keçə bilmədiyü üçün kənd belə adlandırılmışdır. Kəndin ərazisindəki Davalı nova, Yaralı düzü kimi mikrotoponimləri də kəndin adı ilə əlaqələndirirlər. Lakin güman etmək olar ki, kəndin adı qədim türk dillərindəki *keşməl keçmə* (körpü) və *din* (dağlıq ərazidə yaylaq, dayanacaq) komponentlərindən düzəlib, "körpü yaylaq" mənasındadır.

Keştaz *oyk., müir.* Şərur r-nunun Dərvişlər i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzənlikdədir. Oykonom qəd. türk dillərindəki *keş* (kəmər, qurşaq) və Azərb. dialektlərində izi saxlanmış qəd. *taz* (uzun) sözlərindən düzəlib, "uzun qurşaq" mənasındadır və kəndin yerləşdiyi ərazini təyin edir. 2003-cü ildən kəndin adı Çəmənli kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Keştazlı *oyk, düz.* Ağdam r-nunun Qiyaslı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi vaxtilə Şərur əyalətinin Keştaz kəndindən köçüb gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom "Keştazdan olanlar, keştazlılar" mənasındadır.

Keşunkar *or., müir.* Oğuz r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacında zirvədir. Hün. 2808 m. Oronim *keşun* (monqol dilindən Azərb. dilinə keçmiş *xuşun/qoşun* variantlarında işlənən "sıldırım qaya" mənasını ifadə edən sözdür) və *kar* (ucalıq, yüksəklik) sözlərindən düzəlib, "sıldırım qayalı yüksəklik" mənasındadır.

Ketam *or., sadə.* Ordubad r-nu ərazisində dağ. Oronimi bəzi tədqiqatçılar Kuhitam toponiminin təhrif olunmuş variantı hesab edir və bu sözü İran dillərindəki *kuh* (dağ) və türk dillərindəki *tam/dam* (ev, tikili, hasar) sözlərinin birləşməsi olaraq "ev olan, tikili olan dağ" kimi izah edirlər. Türk dillərində, o cümlədən Azərb. dilinin dialektlərində *kat/ket/kot/köt/kut/küt* "alçaq boylu", "qısa", "kök", "yığm, topa", "qurğu", "var-dövlət" mənalarında işlənir, -*am* isə sözdüzəldici şək.-dir. Bu baxımdan oronimi "alçaq boylu dağ", "təpə" kimi də izah etmək olar.

Ketam *hidr., sadə.* Ordubad r-nu ərazisində çay. Araz çayının sol qoludur. Çay ərazidəki eyniadlı dağın adını daşıyır.

Ketam *oyk., sadə.* Ordubad r-nunun Ordubad şəhər i.ə.v.-də kənd. Ketam çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yerli əhali arasında Kotam variantında da işlənən bu ad Ketam dağının adından yaranmışdır.

Keytıdağ *or., müir.* Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Azərb.-la Ermənistanın sərhədindədir. Yerli əhali tərəfindən Keyti dağı adlanır. Dağla bağlı xalq arasında bir çox əfsanə və rəvayətlər mövcuddur. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, oronim türk dillərindəki *kat* (dağın meşəsiz, gündüşən tərəfi, pilləvari, sıra) sözündən əmələ gəlmişdir.

Keyban-Ləkit *or., müir.* Lerik r-nu ərazisində dağ. Oronim *key* (hündür, yüksək), *ban* (baş, zirvə) və *Ləkit* ("ləklərə aid yer" mənalı etnotoponim) komponentlərindən düzəlib, "ləklərə məxsus dağ zirvəsi" mənasındadır. Dağın ərazisi vaxtilə talış zonasında yaşayan ləklərə məxsus yaylaq yurdu olduğu üçün dağ belə adlandırılmışdır. Cəlilabad r-nunda da ləklərin adı ilə bağlı olan Ləkin kəndi mövcuddur.

Keymərəz *oyk., sadə.* Xaçmaz r-nunun Qalağan i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Keçmiş adı Ərəb Keymuraz olmuşdur. Kəndin *Keymuraz* adlı bəyə məxsus ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranması ehtimal edilir.

Keyrəki *or., düz.* Bakı şəhəri yaxınlığında, Binəqədi qəsəbəsindən c.-q.-də palçıq vulkanı. Tədqiqatçılara görə, oronim tat dilindəki *korəku* ifadəsinin təhrif olunmuş variantıdır. *Koor* (yaşıl, göy) və *ku* (dağ) sözlərindən düzəlmiş bu coğrafi ad "yaşıl dağ" mənasında izah olunur və kəsik konus formalı vulkanın kraterindən çıxan tavanın açıq yaşıl və ya göyə çalan rəng alması ilə əlaqələndirilir. Əslində, oronim Azərb. dilinin dialektlərində "qaynar, dağ olmuş" mənasında işlənən *keyrək* sözündən və İran dillərində mənsubluq bildirən *-i* şək.-sindən düzəlib, Abşerondakı Yanardağ oroniminin sinonimidir.

Keyrəkli *or., düz.* Gədəbəy r-nunda dağ. Oronim *keyrək* (yanan, püskürən) və *-li* (şək.) komponentlərindən düzəlib, "yanan, püskürən dağ" mənasındadır. Dağın adı vaxtilə burada baş vermiş vulkanlarla əlaqədar yaranmışdır.

Keyvəndi *oyk., müir.* İsmayilli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Kənd keçmişdə Dağıstanın c.-undakı Keyvən kəndindən gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Tədqiqatçılar bu oykonimi *Keyvən* (kənd adı) və *di* (tat. "kənd") komponentlərinin birləşməsi kimi "Keyvən kəndi" mənasında izah edirlər. Azərb. dilinin bir çox dialektlərində heyvanların belinə qoyulan çula, yük daşımaq üçün işlənən haça ağaca və ya qırılmayıb saxlanılan bir parça yuna da *keyvənd* deyilir. Bu mənada oykonimi "dağ kəndi", "yüksəklikdə olan kənd" kimi də izah etmək olar.

Kəbər Zəyzi *oyk., müir.* Şəki r-nunun Zəyzi i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonim Kəbər Zəyzi variantında da qeydə alınmışdır. *Kəbər* komponenti yaşayış məntəqəsini

r-nun ərazisindəki Baş Zəyzit və Orta Zəyzit kəndlərindən fərqləndirməyə xidmət edir. Oykonom *kəbər* (xəzərlərin *kəbir* tayfa adı) və *zəyzit* (*zəkzit/zəqzit* variantlarında da təsadüf edilən bu ad monqol tayfalarından birinə məxsusdur) komponentlərindən düzəlib, "kəbirilərə məxsus Zəyzit kəndi" deməkdir.

Kəbirli *oyk., sadə*. 1. Beyləqan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Mil düzündədir; 2. Tərtər r-nunun Xoruzlu i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqələrinin adı qədim xəzərlərin *kəbər* (*kəbirli*) tayfasının adı ilə bağlıdır. Məlumdur ki, xəzərlər eranın əvvəllərindən bəri Qafqaz Albaniyası ilə əlaqədə olmuş, erkən orta əsrlərdə buraya dəfələrlə xəzər ailələri köçürülmüşdü. Xanlıqlar dövründə Azərb.-da Kəbirli mahalı mövcud olmuş, sonralar Cavad qəzasında Kəbərri, Ərəş qəzasında Gəndə Kəbərri (aralı Kəbərri) kəndləri, Cavanşir qəzasında Kəbərdi çayı qeydə alınmışdır. XIX əsrin axırlarında Qarabağın qədim tayfalarından biri olan kəbirilələrin 4 qoldan (qərvəndli, qızıl-məhəmmədli, ariqməhəmmədli və ulubabalı) və 36 nəsiləndən ibarət olması haqqında məlumat verilir.

Kəbləhmədli *oyk., düz*. Tovuz r-nunun Yanıqlı i.ə.v.-də kənd. Zəyəm çayının hər iki sahilində, dağətəyi ərazidədir. Əsli Kərbəlayı Əhməddir. Yerli əhali arasında Əhmədli də adlanır. Yaşayış məntəqəsini *Kərbəlayı Əhməd* adlı şəxs saldıği üçün kənd onun adı ilə adlandırılmışdır. Oykonom Kəbləhmədli variantında da qeydə alınmışdır.

Kəbləhüseynli *oyk, sadə*. 1. Ağdam r-nunun Xındırstan i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 2. Masallı r-nunun Çaxırlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqələri *kəbləhüseynli* (Kərbəlayi Hüseyn şəxs adı ilə bağlıdır) nəslə tərəfindən salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Oykonom Kəbləhüseynli variantında da qeydə alınmışdır.

Kəcavənd *oyk., sadə*. Tovuz r-nunun Yanıqlı i.ə.v.-də kənd. Zəyəm çayının sahilindədir. Yaşayış məntəqəsi nisbətən yüksək dağlıq ərazidə yerləşən kiçik kənd olub, əlverişli mövqeyə, təbii gözəlliyə malikdir. Kəndin ərazisində Sultan səkisi adlı yer də mövcuddur. Yerli əhalinin məlumatına görə, əvvəllər burada Türkiyə sultanına məxsus istirahət yeri olmuş, çadır və kəcavə qurulduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Kəhriz dərəsi *hidr., mür*. Şərur r-nu ərazisində çay. Hidronim *kəhriz* (quyu, bulaq) , və *dərə* (çay dərəsi) komponentlərindən düzəlib (burada -(s) i mənsub.şək.-sidir), "bulağı olan çay dərəsi" mənasındadır.

Kəhrizoba *oyk., mür*. Şəki r-nunun Cəfərabad i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonom *kəhriz* (içməli suları toplayıb yer səthinə çıxarmaq üçün yeraltı quyu) və *oba* sözlərinin birləşməsindən düzəlib, "kəhriz yanında oba" mənasındadır.

Kəkildağ *or., mür*. 1.Qazax r-nunun şm.-q.-ində dağ. Gürcüstanla sərhəddə yerləşir. Hün. 730 m.; 2. Gədəbəy r-nu ərazisində dağ. Dağların zirvəsində kəkilə oxşar dik qaya olduğuna görə belə adlandırılmışdır.

Kəkilnohur *hidr., mür.* Şamaxı r-nu ərazisində göl. Astraxanka (Qızmevdanı) kəndindən şm.-da yerləşir. Şirinsulu, axarlı kiçik göldür. Keçmişdə ətraf maldar ellərin yaylaq yeri olmuşdur. Nohurun ortasında kəkilo oxşar qamış topası olduğuna görə belə adlandırılmışdır.

Kəl *or., sadə.* İsmayilli r-nu ərazisində dağ. Oronim "baş, zirvə" mənasındadır.

Kəlbəcər *oyk., mür.* 1. Azərb.-nin q. hissəsində inzibati r-n. Tərtər çayının yuxarı axarındadır. R-n şm.-da Murovdağ silsiləsi ilə c.-da Mıxtökən silsiləsi arasında qalan dağlıq ərazini tutur. R-nun q.-ində Ermənistan sərhədi boyunca Zəngəzur sıra dağları uzanır. Vulkan mənşəli süxurlar geniş yayılmışdır. Min. bulaqları çoxdur (İstisu və b.). R-nun ərazisindən Tərtər çayı və onun qolları olan Tutqun və Lev çayları axır. Mərkəzi Kəlbəcər şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər, eyniadlı r-nun mərkəzi. Tərtər çayının sahilində, sıldırım qayalıq üstündə 1560 m. yüksəklikdə yerləşir. Bəzi tədqiqatçılar oykonimin ilkin variantının Kevliçer olduğunu güman edir və onu qəd. türk dillərində "çay üstündə qala" (*kevli-* "çayın üstü" və *çericar* - "qala") kimi izah edirlər. Yaşayış məntəqəsinin yerləşdiyi qayada Tərtər çayı boyunca cərgə ilə düzülmiş qədim süni mağaraların mövcudluğuna əsaslanan bir qrup tədqiqatçı oykonimi *kevil* (fars. "mağara"; Azərb. dilində *kühül* kimi də işlənir) sözü ilə əlaqələndirib onun *kəvl* və qəd. türk dillərindəki *cər* (qaya, yarıq) komponentlərindən ibarət "kühüllü yarıq, mağaralı yarıq" mənasında olduğunu iddia edirlər. Bəzi tədqiqatçılara görə isə, toponim qəd. türk dillərindəki *kevli* (çayın ağzı) və *car* (dərə, yarıq, əks tərəf) sözlərindən düzəlib, "çay ağzının əks tərəfi" mənasındadır və əvvəllər Kəlbəcər formasında olmuş, sonralar tədricən cildini dəyişmişdir.

Kəlbənd *or., mür.* Astara r-nunda dağ. Oronim *kəl* (baş, zirvə) və *band* (kiçik dağ) sözlərindən düzəlib, "dağ başı, dağ zirvəsi" deməkdir.

Kəlbənd *oyk., sadə.* İsmayilli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Burnovuldağ silsiləsinin ətəyindədir. Kənd yaxınlığındakı dağa görə "dağ başı, dağ zirvəsi" mənalı bu adı almışdır. Tədqiqatçılar bu toponimi "məbəd dağı, məbədi olan dağ" kimi də izah edirlər.

Kələbağ *oyk., mür.* Quba r-nunun Rustov i.ə.v.-də kənd. Kamalçayın sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsinin ərazisi əvvəllər Rustov kəndinə məxsus meyvə (alma) bağları olmuşdur. Müharibədən sonrakı illərdə Rustovun müxtəlif məhəllələrindən çıxmış ailələr burada məskunlaşdıqdan sonra daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmiş bağlar bu adı almışdır. Oykonim *kələ* (tat. "böyük") və *bağ* sözlərindən düzəlib, "böyük bağ, iri bağ" deməkdir.

Kələdəhnə *hidr., mür.* Astara r-nu ərazisində, Xəzər dənizi sahilində şirin sulu, axarlı göl-bataqlıq. Hazırda qurudulmuşdur. Keçmişdə bu gölə Lovaynam, Daqabım və Şuaçay adlı çaylar tökülürdü. Buraya tökülən çayların

Xəzər dənizinə bilavəsitə çatması üçün kanal qazılmışdır. Tədqiqatçılara görə, hidronimin əsli Qaladəhnədir. Hidronimin *qala* və fars dilindəki *dəhnə* (ağız, başlanğıc) sözlərindən düzəlib, "qala yaxınlığında çayların töküldüyü su hövzəsi" mənasında olduğu güman edilir. Gölün yaxınlığında qədim qala xarabalığı var. Hidronim Kəllədəhnə variantında da qeydə alınmışdır.

Kəlfərəc *oyk., sadə*. İsmayılı r-nunun Tağlabiyan i.ə.v.-də kənd. Niyaldağın yamacındadır. Kəlfərəc variantında da qeydə alınmışdır. Kəndin adı ərazisindəki Kəlfərəc dağının adından yaranmışdır. Yaşayış məntəqəsi Kələkənd də adlanır. Oykonomi ərəb dilindəki *kelə* (sərdaba, zaviyə) sözündən və *Fərəc* şəxs adından düzəlmişdir, "Fərəcin sərdabası" deməkdir.

Kələxan *oyk., mür.* Lerik r-nunun Qosmalıyan i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Tədqiqatçılara görə, oykonim *kəl* (yekə, güclü, zorba) və *Əxan* (Ağaxan adının qısaldılmış forması) sözlərindən və yaxud *kələ* (camış) və *xan* (*xanə* sözünün qısaldılmış forması olub, "ev", "tikili" mənasındadır) komponentlərindən düzəlib, "güclü Ağaxan" və ya "camış saxlanılan yer" mənasındadır.

Kələxana *oyk, sadə*. Şamaxı r-nunun Şamaxı şəhər i.ə.v.-də kənd. Şamaxı platosundadır. Tarixi-memarlıq kompleksi olan Kələxana türbələri buradadır. Kəndin adı bu türbələrin adından alınmışdır. Toponim ərəb dilindəki *kələ* (məbəd, sərdaba, zaviyə) və fars dilindəki *xana* (bina, ev, tikili) komponentlərindən düzəlib, "məbəd, sərdaba, kompleks tikili" mənasındadır.

Kələxana *hidr., sadə*. Şamaxı r-nunda çay. Kələxana kəndinin ərazisindən axır. Çay eyniadlı kəndin adını daşıyır.

Kələk *oyk, sadə*. Goranboy r-nunun Xınalı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsinin əsasını keçmiş Tiflis quberniyasının Axalkalaki r-nundan gəlmiş ailələr qoymuş, yeni yaşayış məntəqəsinə də keçmiş yurdlarının adını vermişlər. Sonralar toponimin tərkibindəki *axal* komponenti və *kalaki* sözündən isə *i* saiti düşmüşdür. Tədqiqatçılara görə isə, oykonim İran dillərində "qala" mənasında işlənən *kalak/kələk* sözündəndir, yaxud XIX əsrdə Gəncə qəzasında maldarlıqla məşğul olmuş *kələk* adlı icmanın adını əks etdirir.

Kələki *or., mür.* Dəvəçi r-nunda dağ. Dağ Quşçu kəndindən c.-q.-də yerləşir. Hün. 403 m. Tədqiqatçılara görə, dağın adı ərəb dilindəki *kelə* (məbəd, zaviyə, sərdabə) və tat dilindəki *ki* (dağ) sözlərindən düzəlib, "məbəd dağı" deməkdir.

Kələki *oyk, sadə*. Ordubad r-nunun Dırnis i.ə.v.-də kənd. Vənənd çayının sahilində, Uçurdağın ətəyindədir. Kənd öz adını yaxınlıqdakı məbəd xarabalığından almışdır. Oykonomi ərəb dilindəki *kələ* (məbəd) və fars dilindəki *kuh* sözünün fonetik variantı olan *ki* (dağ) sözlərindən düzəlib, "məbəd dağı" mənasındadır.

Kələqoparan *or., sadə.* Quba r-nunda dağ. Yerfi kəndindən şm.-ş.-də yerləşir. Hün. 2070 m. Əslə Kələqoparandır və həmin dağın ətəyində və yamaclarındakı çox soyuq sulu bulaqların ümumi adıdır. İsti havada içildikdə dərhal başağrısı verdiyinə görə belə adlandırılmışdır. Dağ öz adını həmin bulaqlardan almışdır. Yerli əhalinin məlumatına görə, keçmişdə ətraf r-nların əhalisi yay vaxtı Baba dağına ziyarətə gedərkən həmin bulaqlardan ehtiyat su götürürdülər. Oronim Qalaqoparan variantında da qeydə alınmışdır.

Kələqova *or., mür.* Quba r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin şm.-ş. yamacında, Qaraçayın sağ sahilində yerləşir. Hün. 2334 m. Tədqiqatçılara görə, oronim *Qəleyi-Quba* (Quba qalası) adından yaranmışdır.

Kələman *oyk., sadə.* Gədəbəy r-nunun Poladlı i.ə.v.-də kənd. Kələman çayının (Zəyəm çayının qolu) dərəsində, dağlıq ərazidədir. Yerli əhali arasında Kalaman kimi tələffüz olunur. Yaşayış məntəqəsi el arasında Kalaman adlanan və "qala, istehkam yeri" mənasında izah olunan qədim yaşayış yerində salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Kələməddin *or., sadə.* Şamaxı r-nu ərazisində dağ və palçıq vulkanı. İncəbel dağının c.-q. davamıdır. Oronim Qalaməddin, Malaməddin variantlarında da qeydə alınmışdır. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, əsl adı Kəmaləddin olan bu dağın ərazisi keçmişdə *Kəmaləddin* adlı şəxsin qışlağı olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Kələncə *or., mür.* Quba r-nu ərazisində dağ. Qaraçay və Ağçayın suayrıcında yerləşir. Hün. 2559 m. Oronim *qala* və *əncə* (qırpaq tayfalarından biri) sözlərindən və ya *kəl* (baş, zirvə) və *əncə* komponentlərindən düzəlib, "əncələrin qalası" və yaxud "əncələrə məxsus dağ zirvəsi" mənasındadır. Ehtimal ki, dağın ərazisi *əncə* tayfasına mənsub ailələrin yaylaq yeri olmuşdur.

Kələnov *oyk, mür.* Quba r-nunun Zərqova i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonom *kələ* (tat. "böyük") və *nov* (çökək yer, qobu, kiçik dərə) sözlərindən düzəlib, "böyük nov böyük qobu" mənasındadır. Toponim kəndin salındığı ərazini relyef cəhətdən təsvir edir.

Kələntər *hidr., sadə.* Quba r-nunda çay. Cimi çayını əmələ gətirən qollardan biridir. Azərbaycan dilinin dialektlərində *kələntər* "yoğun", "sağlam" mənasında işlənir. Görünür, çay enli, güclü olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Kələntər Dizə *oyk., mür.* Ordubad r-nunun Aza i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonom *kələntər* (orta əsrlərdə bəylərbəyi tərəfindən təyin edilmiş ticarət və sənətkarlığa nəzarət edən şəxs; nəslə vəzifə adı) və *Dizə* ("kənd", "yaşayış məntəqəsi" mənası bildirən kənd adı) komponentlərindən düzəlib, "kələntərə məxsus Dizə kəndi" mənasındadır. XVI əsrdə Hətəm bəy Ordubadının I nəslindən kələntərlərin irsən seçilməsi haqqında məlumat verilir. Güman etmək olar ki, bu kənd də həmin nəslin nümayəndələrinə məxsus olmuşdur.

Kələntərli *oyk., sadə.* Bərdə r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi ilk dəfə həmin ərazidə məskunlaşmış *kələntərli* nəslinin adını daşıyır. Etnotoponimdir.

Kələntəröba *oyk., mü.* Qusar r-nunun Şirvanovka i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Oykonim *Kələntər* (ş.a.) və *oba* komponentlərindən düzəlib, "Kələntərə məxsus oba, Kələntərin obası" mənasındadır. Kollektivləşmədən sonra daimi yaşayış yerinə çevrilmişdir.

Kələt *or., sadə.* Qusar r-nu ilə Dağıstanın sərhədində aşırım. Sarıqaya dağından keçir. Hün. 2708 m. Oronim fars dilindəki *kələt* (qala) sözündəndir. Dağın adı oradakı qədim qala xarabalığı ilə bağlı yaranmışdır.

Kələzeyvə *oyk., mü.* İsmayılı r-nunun Sulut i.ə.v.-də kənd. Niyaldağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim *kələ* (tat. "böyük, baş") və *Zeyvə* (kənd adı; ər. zaviyə "hücrə" deməkdir) komponentlərindən düzəlib, "böyük Zeyvə kəndi" mənasındadır.

Kəlgəz *or., mü.* Quba və Şamaxı r-nları sərhədində Baş Qafqaz silsiləsinin zirvəsidir. Hün. 2135 m. Əsli Kələgəzdür. Oronim tat dilindəki *kələ* (böyük, baş) və Azərb. dilindəki *gəz* (aşırım) komponentlərindən düzəlib, "böyük dağ aşırımı" mənasındadır.

Kəlikdağ *or., mü.* Zəngilan r-nunda zirvə. Oronim *kəlik* (üstü yastı) və *dağ* komponentlərindən düzəlib, "üstü yastı dağ zirvəsi" mənasındadır.

Kəlvəştə *or., sadə.* Lerik r-nu ərazisində dağ. Cənubi Azərb.-la sərhəddədir. Hün. 1905 m. Dağın adı Qələpeştə toponiminin təhrif olunmuş forması hesab edilir. Oronim yerli danışığı dilində Kəlvəştə formasında işlənir. Oronimin Kyalvaştə variantına da təsadüf edilir. Bu variant coğrafi adın rusca tələffüz formasıdır. Dağın adı *kəl* (yaşlı erkək camış) və talış dilindəki *vaştə* (tullanan, atlanan) sözlərindən düzəlib, "kəl tullanan dağ" mənasındadır.

Kəlvəz *oyk., mü.* Lerik r-nunun Qosmalyan i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin adı XVI əsrə aid "Şeyx Səfi təzkirəsi"ndə Kələvəz kimi qeydə alınmışdır. Yerli əhəlinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini güclü, qüvvətli, azman olan *Əvəz* adlı şəxs saldıqı üçün Kələvəz adlandırılmışdır.

Kəlvəzçay *hidr., mü.* Lerik r-nu ərazisində çay. Çay Kəlvəz kəndi ərazisindən axdığı üçün belə adlandırılmışdır.

Kəlvəzin *hidr., düz.* Lerik r-nunda çay. Hidronim *Kəlvəz* (kənd adı) və *-in* (yiyəlik hal şək.-si) komponentlərindən düzəlib, "Kəlvəz kəndinə məxsus çay" mənasındadır.

Kəmçə *or., sadə.* Xızı r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin c.-ş. qurtaracağında zirvədir. Hün. 1028 m. Tədqiqatçılara görə, dağın adı tat dilindəki *qəmçə* (düzən sahədə çay yatağı) sözü ilə bağlıdır. Lakin Azərb. dilində "kəsik, başı kəsik", "ucu kəsilmiş" mənalarında *kəmçə/kəmçik* sözü də işlənməkdədir ki, dağın adı da məhz bu sözlə bağlı ola bilər.

Kəməndqaya *or., müir.* Qazax r-nu ərazisində dağ. Ermənistanla sərhəddə yerləşir. Hün. 921 m. Keçmişdə maldar ellərin yaylaq yeri olmuşdur. Oronim *kəmənd* (heyvan tutmaq üçün uzaqdan atılan ucu ilməklili uzun kəndir) və *qaya* sözlərindən düzəlib, "kəmənd atmaq üçün əlverişli qayası olan dağ" mənasındadır.

Kəmərli *oyk., sadə.* Qazax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. İncəçayın sahilində, dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi Qazax tayfa ittifaqına daxil olan *kəmərli* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Mənsəbə qırpaq tayfalarından olan kəmərliyərin adına İrandakı qaşqayların tərkibində, Ermənistan, Türkiyə toponimiyasında da rast gəlmək mümkündür. Tədqiqatçılar kəmərli etnonimini mənsəbə e.ə. VII əsrdə Cənubi Qafqaza gəlmiş *kimmerilərlə* də əlaqələndirirlər.

Kəmərli *or., sadə.* Daşkəsən r-nunda dağ. Zəylik kəndindən c.-dədir. Kəmərdaş, Kəmərçaya variantlarında da qeydə alınmışdır. Etnotoponimdir.

Kəmərliçöl *or., müir.* Qazax r-nu ərazisində dağ. Ermənistanla sərhəddədir. Dağın ərazisi Kəmərli kəndində yaşayan maldar ellərin yaylaq yurdu olduğundan belə adlandırılmışdır.

Kənərçay *oyk, müir.* Qusar r-nunun Sudur i.ə.v.-də kənd. Sudur çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Oykonom *kənar* (burada "sahil" mənasındadır) və *çay* sözlərindən düzəlib, "çay sahil" deməkdir. Yaşayış məntəqəsi Böyük Vətən müharibəsindən sonra müxtəlif kəndlərdən gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəndin adı Qənərçay variantında da qeydə alınmışdır.

Kənərmeşə *oyk, müir.* Lənkəran r-nunun Aşağı Nüvədi qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Xəzər dənizi sahilində, Lənkəran ovalığında. Kənərmeşə variantında da qeydə alınmışdır. Oykonom *kənar* (qırağ) və *meşə* sözlərindən düzəlib (burada -ə mənsubluq bildirir), "meşə kənarı" mənasındadır. Kənd həqiqətən də meşənin kənarında yerləşir.

Kənda *hidr., müir.* Xızı r-nu ərazisində çay. Sumqayıt çayının sol qoludur. Əsl adı Kəndodur. Çayın adı tat dilindəki *kənd/gənd* (bulanıq, pis qoxulu, çirkli) və *o/ov* (su) sözlərindən düzəlib, "bulanıq, qoxulu su, çirkli su" mənasındadır.

Kəndaxan *oyk., müir.* Ağsu r-nunun Gürcüvan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Keçmişdə Kəndüvan da adlanmışdır. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini *Kəndaxan* adlı bir şəxs saldıği üçün kəndə onun adı qoyulmuşdur. Əslində, istər yaşayış məntəqəsinin keçmiş adı, istərsə də indiki adı "kənd yeri" mənasındadır.

Kəndxurd *oyk., müir.* Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Kəndin əhalisi XIX əsrdə Cənubi Azərbaycanın Qaradağ mahalından, Türkiyənin Qars, Muş və Sarıqamış əyalətlərindən köçüb gəlmiş ailələrdən ibarətdir. Oykonom *kənd* və bəzi türk dillərində "kənd"

mənasında işlənən *xurd* sözlərindən düzəlib, "kənd" deməkdir. Oykonomi "yüksəklikdə yerləşən kənd" mənasında da izah edirlər.

Kəndi *or., sadə.* Şəmkir r-nu ərazisində dağ. Axınca və Əsrək çaylarının suayrıcında yerləşir. Hün. 1600 m. Dağ uzaqdan *kəndiyə* (keçmişdə taxıl və un saxlamaq üçün gildən düzəldilmiş xüsusi qab) oxşadığına görə belə adlandırılmışdır.

Kəndoba *oyk., müir.* Ağsu r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi vaxtilə Qaraağac kəndinin yaxınlığında oba (müvəqqəti yaşayış məntəqəsi) olmuş, daimi yaşayış məntəqəsinə çevrildikdən sonra Qaraağac kəndi də ona birləşdirilmişdir. *Kənd* və *oba* komponentlərinin birləşməsindən düzəlmiş oykonim də buradan yaranmışdır.

Kəndyeri *oyk, sadə.* Kəlbəcər r-nunun Çaykənd i.ə.v.-də kənd. Tərtər çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsinə XIX əsrdə Laçın r-nunun Alxaslı kəndindən köçmüş ailələr qədim kəndin xarabalıqlarının qalıqları olan və *Kəndyeri* adlanan ərazidə salmışlar. Həmin ərazinin adı da yeni kəndə verilmişdir.

Kənə *oyk, müir.* İsmayılı r-nunun Lahıç qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Kənəgə olmuşdur. Oykonom Kənəgah adının təhrif olunmuş forması hesab edilir. Tədqiqatçılara görə, toponim tat dilindəki *kənə* (mədən, yataq) və *gah* (məkan yer) sözlərindən ibarət olub, "mədən olan yer" mənasındadır.

Kəngərli *oyk., sadə.* 1. Ağdam r-nunun Göytəpə i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 2. Tərtər r-nunun Qaradağlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Oykonomilər peçeneqlərin tərkib hissəsi olan qədim türk mənşəli *kəngərli* tayfasının adı ilə bağlıdır. Mənbələrə görə, eramızın əvvəllərində hunların tərkibində Cənubi Qafqaz ərazisinə gəlmiş kəngərlər Azərb. ərazisində əsasən iki zonada - Naxçıvanda və Azərb.-nin q.-ində məskunlaşmışlar. V əsrə aid mənbədə kəngərlərin Ermənistan-Albaniya sərhədində, Albaniyanın q. sərhədində və indiki Qukasyan (Ermənistan) ərazisində yaşamaları göstərilir. Kəngərlər Ermənistan ərazisindəki Kəngər dağları (hazırda Qukasyan r-nu ərazisində Kəngərdağ adlı dağ var) ətrafından Kür vadisinə - Kəngər əyalətinə gəlmişlər. VII əsr erməni mənbəyinə əsasən, İberiyada (güman ki, Albaniyanın Gürcüstanla sərhədində) Kəngər əyaləti olmuşdur. Erkən orta əsrlərdə həmin zonada yaşayan qazaxların tayfa birliyinə *kəngərli* tirəsi də daxil idi. Kəngərlərin başqa hissəsi isə hələ qədimdən Naxçıvan bölgəsində yaşamışdır. Erkən orta əsr erməni mənbələrində Ararat vilayətində Kəngər mahalı haqqında məlumat verilir. Kəngərlər orta əsrlərdə Naxçıvanda daha çox müstəqilliklərini və etnik mənsubiyyətlərini saxlamışdılar. Kəngərlilərin müxtəlif ərazilərdə məskunlaşması məlumdur. XVIII əsrdə Qarabağ xanı Pənahəli xan Cavanşir (1747-60) Naxçıvandan kəngərlilərin bir hissəsini Qarabağa köçürmüşdü.

Buradan isə onların bir hissəsini Quba xanı Fətəli xan (1758-89) Quba xanlığına aparmışdı.

Kəngərli *or., sadə.* Ağdam r-nu ərazisində dağ. Boyəhmədli kəndindən şm.-ş.-də yerləşir. Hün. 318 m. Oronim Qarabağda yaşamış *kəngərli* tayfasının adı ilə bağlıdır.

Kəngərli düzü *or., mür.* Şərur r-nu ərazisində maili düzənlik. Oronim Naxçıvan ərazisində yaşamış *kəngərlilərin* adı ilə bağlıdır.

Kənizdağ *or., mür.* Qaradağ r-nu, Qobustan qəsəbəsi yaxınlığında palçıq vulkanı. Duvannı d.y. stansiyasından c.-dadır. Hün. 393 m. Dağın başında qədim xarabalıq mövcuddur. Oronim ərəb dilindəki *kənisə* (kilsə, məbəd) və Azərb. dilindəki *dağ* sözlərindən düzəlib, "məbəd olan dağ, kilsəli dağ" mənasındadır.

Kənzə bax: Gənzə.

Kəpənəkçi *oyk., sadə.* Zaqatala r-nunun Mosul i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəliyindədir. Oykonom *kəpənəkçi* tayfa adı ilə bağlıdır. Vaxtilə yarıncı düzəldən adamları yerli əhali *kəpənəkçi* adlandırmırdı. Gürcüstan ərazisində də azərb.-lar yaşayan Kəpənəkçi kəndi var.

Kəpəz *or, sadə.* Kiçik Qafqazda dağ. Xanlar r-nu ərazisində, Murovdağ silsiləsinin şm. yamacındadır. Ağsu çayının mənbəyi buradadır. Hün. 3030 m. Güclü zəlzələlər nəticəsində dağda bir neçə dəfə uçqunlar olmuşdur. 1139-cu il sentyabrın 30-da baş vermiş zəlzələ nəticəsində bu dağdan böyük qaya parçaları qoparaq Ağsu çayının dərəsinə tökülmüş və çayın qabağını kəsmişdir. Nəticədə çayın yatağında Göygöl, Maralgöl və b. göllər əmələ gəlmişdir. Bəzi tədqiqatçılara görə, *kəpəz* sözü türk dillərində "qaya" və ya "su kənarında qaya" mənasındadır. Bir qrup tədqiqatçılar isə oronimin *kəp* (Azərb. dilinin bəzi dialektlərində "pillə", "pilləli qaya") və *kəz/gəz* (dağ başında batıq, çökək) komponentlərindən ibarət olub, "zirvəsi çökəkli, pilləli, qayalı dağ" mənasını bildirdiyini göstərirlər. Dağın bu adı alması, görünür, onun zəlzələdən sonra pilləli, qayalı şəkli düşməsi ilə əlaqədardır. XII-XIII əsr müəllifləri (N.Gəncəvi, Zəkəriyyə Qəzvini və b.) dağın adını Hərək kimi qeydə almışlar. Türkmənistan ərazisində də Hərəkdağ adlı dağ mövcuddur. Dağın zəlzələdən əvvəlki adı olan *Hərək* türk dillərində "ikihürgüclü dəvə" mənasında izah edilir. Belə güman edilir ki, zəlzələdən əvvəl bu dağın görünüşü ikihürgüclü dəvəyə bənzədiyinə görə belə adlandırılmışdır.

Kərgəlan *oyk, mür.* Lənkəran r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında. Yerli əhali arasında Kaqolon kimi tələffüz edilir. Oykonomi talış dilindəki *kağ* (toyuq) və *lona* (hin) komponentlərindən ibarət "toyuq hini" mənalı söz kimi izah edirlər. Bəzi tədqiqatçılara görə isə, kəndin əsl adı Kəqolondur və "ev tikmək üçün əkilməmiş, münbit torpaq, düzən" mənasını bildirir (talış. *kə* - "ev", *qo* - "yer", *lon* "əkilməmiş, münbit torpaq" deməkdir).

Kərimbəyli *oyk., sadə.* 1. Bərdə r-nunun Yeni Əyricə i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 2. Füzuli r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir; 3. Salyan r-nunun Qarabağlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Kəndin ilk sakinləri Kərimbəyov, Şıxlıbəyov və Hüseynbəyovların tarlalarında muzdla işləyən ailələr olmuşlar. Kəndin adını *Kərimbəyovun* adı ilə bağlayırlar. Lakin oykonimin Qarabağdan gəlmiş *kərimbəyli* tayfası ilə əlaqədar olması da istisna deyil; 4. Sədərək r-nunun Dəmirçi i.ə.v.-də kənd. Araz çayının sahilində, Arazboyu düzənlikdədir. Yaşayış məntəqələri qazaxlı tayfa birliyinə daxil olan *kərimbəyli* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kərimbəyililər Qazax mahahndan Qarabağa köçüb gəlmiş, sonralar bir sıra yaşayış məntəqələrinin əsasını qoymuşlar.

Kərimqulu Dizə *oyk., mür.* Culfa r-nunun Yəyci i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Oykonim *Kərimqulu* (ş.a.; kəndin vaxtilə kimə mənsub olduğunu göstərmək, həm də onu eyniadlı digər kənd adlarından fərqləndirmək üçün toponimə əlavə olunmuşdur) və *Dizə* (*oyk.*; "kənd", "qala", "istehkam", "məhkəmləndirilmiş şəhər") komponentlərindən düzəlib, "Kərimquluya məxsus Dizə kəndi" mənasındadır.

Kərimli *oyk, sadə.* Gədəbəy r-nunun İnkəboğan i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir; 2. Oğuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Keçmiş adı Vardanlı olmuş, 1991-ci ildən Kərimli kimi rəsmiləşdirilmişdir. Yaşayış məntəqələri şahsevənlərin *kərimli* tirəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır və həmin tirənin adını daşıyır.

Kərkənc *oyk, sadə.* Şamaxı r-nunun Mədrəsə qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Kərkənc yaylasındadır. Oykonim qıpçaqların *kərki* və *əncə* tayfa adlarını əks etdirir. XIX əsrdə Altayda tubaların və toqusların yaşadığı Kərkəc adlı əyalət qeydə alınmışdır.

Kərkəncək *hidr., sadə.* Kəlbəcər r-nu ərazisində çay. Tutqunçayın sol qoludur. Tipik dağ çayı olub, dərin dərələrdən axır. Hidronim qıpçaqların *kərki* və *əncə* tayfa adlarından düzəlib, etnotoponimdir.

Kərki *oyk., sadə.* Sədərək r-nunun Sədərək i.ə.v.-də kənd. Arpa çayı sahilində, düzənlikdədir. Oykonim *kərki* tayfasının adı ilə bağlıdır. Mənbələrdə kərkilərin Azərb.-na erkən orta əsrlərdə qıpçaqların tərkibində gəldiyi göstərilir. XIX əsrin əvvəllərində qazaxlı tayfasının tərkibində *kərkibaşlı* adlı tirənin olması haqqında məlumat verilir. Türkmənlərin ersarı tayfasının bir qolu da *kərki* adlanırdı. *Kərki* tayfaları Türkiyə, Özbəkistan ərazisində də qeydə alınmışdır. Türkmənistan ərazisində *Kərki* adlı şəhər, r-n, qəsəbə və Kərkidağ adlı dağ mövcuddur.

Kərkicahan *oyk., düz.* Xocalı r-nunun Xankəndi şəhər i.ə.v.-də ştq. 1960-cı illərdə vilayətin millətçi erməni rəhbər orqanları qəsəbənin adını yaşayış məntəqələrinin rəsmi siyahısından çıxarıb özünü Stepanakert (Xankəndi) şəhərinə birləşdirmişdilər. Azərb.-lar yaşayan bu qədim kəndə ştq. statusu

verilmişdi. Xankəndi şəhərini vaxtilə Qarabağ xanı Pənahəli xanın oğlu Mehdiqulu xan Kərkicahan yaxınlığında salmışdı. Oykonim mənbələrdə Kərkican və ya Kirkican kimi qeydə alınmışdır. Əsli Kərkican olan bu etnotoponim *kərki* tayfa adından və yer, məkan bildirən *-can* topoforantından ibarət olub, "kərki tayfasının məskəni" mənasındadır. 1992-ci ildə kənd ermənilər tərəfindən yandırılmışdır.

Kərməçatax bax: Gərməçatax.

Kəsəmən *oyk, sadə*. 1. Gədəbəy r-nunun Böyük Qaramurad i.ə.v.-də kənd. Şahdağ silsiləsinin (Kiçik Qafqaz) şm. yamacındadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin birinci yarısında Qazax r-nunun Qıraq Kəsəmən kəndindən çıxmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Samux r-nunun Poylu i.ə.v.-də kənd. Qabırçı (İori) çayının sahilində, düzənlikdədir. Oykonimlər *kəsəmən* tayfasının adı ilə bağlıdır. Kəsəmənlər qazax tayfa birliyinə daxil olmuşlar. Mənbələrin məlumatına görə, XVIII əsrin axırlarında Kartli Kaxeti çarı İrakli dövründə Qazax və Şəmsədil mahallarından poylu, salahlı, kəsəmən tayfalarına mənsub azərb. ailələri Gəncə xanlığına köçürülmüşdü.

Kəsəndağ *or., mür.* Culfa r-nu ərazisində dağ. Culfa şəhərindən şm.-dədir. Hün. 1099 m. Bir ehtimala görə, dağın əsl adı Kəsəyəndağdır, *kəsəyən* (çölsiçanı) və *dağ* komponentlərindən ibarət olub, "kəsəyən çox olan dağ" mənasındadır. Əslində *kəsən* türk dillərində "kəsik", "parça", "kəsilmiş, çapılmış" mənalarında işlənir. Odur ki, oronimi "kəsik dağ, çapılmış dağ" kimi izah etmək daha məqsədəuyğundur.

Kətəlparaq *oyk., sadə*. Bərdə r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Kalboyəhmədli də adlanır. Yaşayış məntəqəsi 1949-50-ci illərdə indiki Ermənistan ərazisindəki qədim Azərb. torpaqlarından köçürülmüş azərb. ailələrin Kətəlparaq adlı yerdə məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Toponim azərb. dilinin dialektlərindəki *kətəl* (dik yer, kotan tutmayan yer) və *paraq* (mal-qara saxlamaq üçün hasarlanmış yer, ağıl) komponentlərindən düzəlib, "dik yerdə düzəlmiş ağıl" mənasındadır.

Kətəndağ *or., mür.* Dəvəçi və Quba r-nları sərhədində sıra dağlar. Hün. 1481 m. Əsli Kotandağdır. Oronim *kolan* (türk dillərində "əhatə olunmuş yer") və *dağ* komponentlərindən düzəlib, "divar dağ, dağ silsiləsi" deməkdir. Oronimin etnotoponim olması da mümkündür.

Kətidağ *or., mür.* Kəlbəcər r-nunun q. hissəsində dağ. Tərtər çayının yuxarı axarında yerləşir. Alagöl çökəyini Tərtər çayının yuxarı axarından ayırır. Hün. 3437 m. Oronim *kəti* (türk dillərində "hamar, çıxıntısı olmayan") və *dağ* komponentlərindən düzəlib, "hamar dağ" mənasındadır.

Kətikdağ *or., mür.* Xocalı r-nu ərazisində dağ. R-nun şm.-ş. hissəsində yerləşir. Hün. 1375 m. Bəzi tədqiqatçılara görə, oronim qədim türk dillərindəki *kətik* (Azərb. dilində *gədik*) və *dağ* sözlərindən düzəlib, "iki dağ arası, gədik" mənasındadır. Oronimin kətik komponentini Qafqaz Albaniyasındakı məşhur

Ketik məbədinin adı ilə də əlaqələndirirlər. Qazaxıstan ərazisində Ketik adlı yer qeydə alınmışdır.

Kətişen *oyk, mür.* Daşkəsən r-nunun Çovdar i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini vaxtilə Qarabağdan və Gürcüstandan köçmə erməni ailələri salmışlar. Oykonim *qet* (erm. "çay") və *şen* (kənd) sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlib, "çay sahilindəki kənd" mənasındadır. 1992-ci ildən kəndin adı Çaykənd kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Kətük *oyk., sadə.* Xocalı r-nunun Xanabad i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Əsli Kətikdir. Keçmiş adı Ağdar olmuşdur. Bəzi tədqiqatçılar kəndin adını Qafqaz Albaniyasındakı məşhur Kətik məbədinin (XII əsr) adı ilə bağlayırlar.

Kınçvo *oyk., mür.* Lerik r-nunun Vizəzəmin i.ə.v.-də kənd. Gəncəvi çayının sahilində, Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Tədqiqatçılara görə, oykonim *Kincəvo* sözündən olub, "küncdən, böyükdən əsən külək yeri" (burada Xəzri küləyi nəzərdə tutulur) mənasındadır.

Kiçan bax: Ballıqaya.

Kiçik Alagöl *hidr., mür.* Kəlbəcər r-nunda 2780 m. yüksəklikdə göl. Alagöllər qrupuna daxildir. Şirin sulu, axarsız göldür. Suyunun bir hissəsi boğaz vasitəsilə Böyük Alagölə axıdılır. Hidronim Böyük Alagöl coğrafi adının qarşılığıdır.

Kiçik Alatəmir *oyk., mür.* Qax r-nunun Qax İngiloy i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim Böyük Alatəmir kənd adının qarşılığıdır.

Kiçik Arzanax *or., mür.* Qax r-nu ərazisində dağ. Qaşqaçay kəndindən şm.-ş.-də yerləşir. Hün. 2094 m. Oronim Böyük Arzanax dağ adının qarşılığıdır.

Kiçik Balakən *hidr., mür.* Balakən r-nu ərazisində çay. Balakən çayından ayrılan və sərbəst olaraq sağ tərəfdən Katex çayına tökülən qoldur. Hidronim böyük, əsas çayın qolu olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Kiçik Baraxum *oyk, mür.* Xaçmaz r-nunun Dədəli i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Vaxtilə Baraxum kəndindən ayrılmış ailələr tərəfindən salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Kiçik Bozdağ *or., mür.* Qax r-nu ərazisində dağ. Əyriçayın aşağı axarından sol tərəfdə yerləşir. Hün. 337 m. Oronim Bozdağ dağ adının qarşılığıdır.

Kiçik Dəhnə *oyk, mür.* Şəki r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Acınohur ön dağlığındadır. Yaşayış məntəqəsi keçən əsrdə Dəhnə (indiki Böyük Dəhnə) kəndindən çıxmış ailələr tərəfindən salınmışdır. Oykonim Böyük Dəhnə kənd adının qarşılığıdır.

Kiçik Düzyurd *oyk, mür.* Gədəbəy r-nunun Qumlu i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Kəndin ərazisi əvvəllər Şəmkir r-nunun Dəllər kəndinə məxsus yurd yeri olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi 1922-ci ildə Düzyurd adlanan bu

sahədə salınmışdır. R-ndakı eyniadlı digər kənddən fərqləndirmək üçün oykonimin əvvəlinə *kiçik* sözü əlavə edilmişdir. Oykonim Düzyurd kənd adının qarşılığıdır.

Kiçik Əmili *oyk, mür.* Qəbələ r-nunun Zalam i.ə.v.-də kənd. Daşüz silsiləsinin ətəyində, Ərəş düzündədir. Oykonim özündə qədim türkdilli qırpaqların *imi* tayfasının adını əks etdirir və r-nun ərazisindəki Böyük Əmili kənd adının qarşılığıdır.

Kiçik Həkəri *hidr., mür.* Xocavənd və Qubadlı r-nları ərazisində çay. Həkəri çayının sol qoludur. Mənbəyini Qarabağ silsiləsinin c.-q. yamaclarından (1810 m. yüksəklikdən) alır. Böyük çayın qolu olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Kiçik Hərəmi *or., mür.* Əli Bayramlı r-nu ərazisində dağ silsiləsi. Böyük Hərəmi silsiləsinin c. davamıdır. Mişovdağın ş.-indən başlayaraq getdikcə alçalan dağlardır. Pirsaat düzünü Şirvan düzündən ayırır. *Kiçik* sözü fərqləndirici xüsusiyyət daşıyır.

Kiçik İşıqlı *or., mür.* Laçın r-nu ərazisində, Qarabağ yaylasında dağ. Ermənistanla sərhədin yaxınlığında, Böyük İşıqlı dağından şm.-dadır. Hün. 3455 m. Böyük İşıqlı dağından (3552 m.) nisbətən alçaq olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Kiçik Kirs *or., mür.* Şuşa r-nu ərazisində dağ. R-nun c.-ş.-ində yerləşir. Hün. 1800 m. Ərazidəki Böyük Kirs dağından (2725 m.) nisbətən alçaq olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Kiçik Kuda *or., mür.* Qusar r-nu ərazisində dağ. Hün. 2430 m. Kiçik Kuza variantında da qeydə alınmışdır. Dağıstan ərazisindəki eyniadlı dağ adının qarşılığıdır.

Kiçik Kulagin *or., mür.* Xəzərdə ada. Bakı arxipelaqındadır. Akad. V.K.Abixin ekspedisiyalarında iştirak etmiş gəmi kapitanı *Kulagin*in adı ilə adlandırılmış Kulagin adasının adının qarşılığıdır.

Kiçik Qafqaz *or., mür.* Cənubi Qafqazda dağ sistemi. Qara dənizlə Araz çayı arasındadır. Kiçik Qafqaz bir sıra dağ silsilələri və yaylalardan ibarətdir. Azərb.-da Kiçik Qafqazın başlıca orografik obyektləri bunlardır: Şahdağ, Murovdağ, Qarabağ, Zəngəzur, Mıxtökən, Dərələyəz sıra dağları və Qarabağ yaylası. Ən hündür nöqtəsi Qarıcıq dağıdır. Kiçik Qafqazın səthi Kür çayının sağ qolları: Ağstafa, Gəncə, Tovuz, Zəyəm, Şəmkir, Qoşqar, Kürək çaylarının, habelə Tərtər və Qarqar çayının, Arazın sol qolu olan Həkəri (Əkərə) çayının dərələri ilə xeyli parçalanmışdır. Kiçik Qafqaz oronimi Böyük Qafqaz cağrafi adının qarşılığıdır.

Kiçik Qarabəy *oyk, mür.* Tərtər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. XIX əsrdə Cavanşir qəzasında Böyük Qarabəy və Kiçik Qarabəy adlı iki kənd qeydə alınmışdır. Çar Rusiyası Azərb.-nın şimalını işğal etdikdən sonra XIX əsrdə İrandan köçüb gəlmiş erməni ailələri Kiçik Qarabəy

kəndində məskunlaşaraq kəndi Möhrətağ (palçıqdan tikilmiş barılı məhəllə) adlandırmışdılar. 1992-ci ildə kəndin keçmiş adı bərpa edildi.

Kiçik Qaramurad *oyk, mür.* Gədəbəy r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Orta dağlıq qurşaqdadır. Mənbələrin məlumatına görə, Qaramurad adlı kənd 1828-ci ildə yaranmışdır. 1826-28-ci illər Rus-İran müharibəsi dövründə Gürcüstandan İrəvana qaçmış 400 azərb. ailəsini İrəvanlı Hüseynqulu xan Zəngi çayının sağ sahilində sərhəddə məskunlaşdıraraq bir neçə kəndlə (Mürsəlli, Barath, Ardışlı, Qarakeşiş) birlikdə Qaramurad kəndini də yaratmışdı. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrin axırlarında Qaramurad (indiki Böyük Qaramurad) kəndindən çıxmış ailələr salmışlar. Oykönim Böyük Qaramurad kənd adının qarşılığıdır.

Kiçik Qaramurad *hidr., sadə.* 1. Gədəbəy r-nu ərazisində min. bulaqlar. Kiçik Qaramurad kəndindən c.-ş.-də yerləşir. Suyu soyuq və turşməzə olub, bir neçə bulaqdan ibarətdir; 2. Gədəbəy r-nu ərazisində çay. Zəyəm çayının sol qoludur. Hidronimlər Kiçik Qaramurad kəndinin adı ilə bağlıdır.

Kiçik Qızılqaya *or., mür.* Kəlbəcər r-nu ərazisində dağ. Çalbayır silsiləsində zirvədir. Oronim ərazidəki Qızılqaya (Laçın r-nu) dağ adının qarşılığıdır.

Kiçik Qubalı *or., mür.* Balakən r-nu ərazisində, Baş Qafqaz silsiləsinin qolu üstündə zirvədir. Hün. 1855 m. Oronim r-nun ərazisindəki Qubalı dağının adının qarşılığıdır.

Kiçik Mişov *or., mür.* Əli Bayramlı r-nu ərazisində dağ. Hün. 250 m. Yanaşı duran iki eyniadlı dağın kiçiyinin adıdır.

Kiçik Pirəli *oyk, mür.* Qəbələ r-nunun Böyük Pirəli i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. XIX əsrdə keçmiş Qədim Pirelili kəndindən ayrılmış ailələr yeni yaşayış məntəqəsi yaratmış və onu Cocuq Pirəlili adlandırmışdılar. Sonralar *cocuq* sözü *kiçik* sözü ilə əvəz olunmuşdur. Qədim Pireli isə Böyük Pirəli adlanmışdır.

Kiçik Samur *hidr., mür.* Xaçmaz r-nunda çay. Samur çayından ayrılıb bilavasitə Xəzərə tökülür. Samurun qolu olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Kiçik Siyəki *or., mür.* Şamaxı r-nu ərazisində dağ. Siyəki Cəngi çayının dərəsindən şm.-da iki zirvənin adıdır: Böyük Siyəki (792 m.), Kiçik Siyəki (787 m.). Oronim tat dilindəki *siyə* (qara) və *kü* (dağ) sözlərindən düzəlib, "qara dağ" mənasındadır.

Kiçik Tava *or., mür.* Abşeron arxipelaqı adalarından biridir. Böyük Tava adasından 4 km ş.-dədir. Ərazisi kiçik qaya parçalarından (tavalardan) ibarət olduğu üçün belə adlandırılmışdır. Kiçik Plita (tava) variantında da qeydə alınmışdır.

Kiçik Udabno *or., mür.* Qazax r-nunda dağ. Gürcüstanla sərhəddə yerləşir. Hün. 764 m. Ərazidəki Udabno (hün. 871 m.) adlı dağdan nisbətən alçıq olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Kiçik Zirə *or., mür.* Xəzərdə ada. Bakı körfəzini dənizdən ayıran adalardan biridir. Ərazisində daş karxanası olduğundan Daş Zirə də adlanır. Vaxtilə rus dənizçiləri adaya Vulf adı vermişdilər. Böyük Zirə adasının adının qarşılığıdır.

Kiçikdağ *or., mür.* 1. Xanlar r-nu ərazisində dağ. R-nun c.-ş.-ində yerləşir. Hün. 1158 m.; 2. Qobustanda dağ. Duvannı d.y. stansiyasından c.-q.-də yerləşir. Hün. 176 m. Oronimlər "balaca dağ" mənasındadır. Bu dağlar ətrafındakı orografik obyektlərə nisbətən alçaq olduqları üçün belə adlandırılmışlar.

Kiçikdaş *or., mür.* Qaradağ r-nu ərazisində dağ. Qobustan qəsəbəsindən 3 km. c.-q.dədir. Qobustan qaya təsvirləri kompleksinə daxildir. Burada üzərində qədim rəsmlər aşkar olunmuş 200-ə qədər qaya qeydə alınmış üç qədim yaşayış məskəni və Tunc dövrünə aid 10-dan çox kurqan tipli qəbir abidəsi öyrənilmişdir. Dağdakı tapıntılar göstərir ki, qədim qobustanlılar hələ e.ə. VIII minillikdən başlayaraq burada məskunlaşmışlar. Dağ yaxınlığındakı Böyükdaşdan kiçik olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Kiçikli oyk, sadə. Ağdam r-nunun Üçoğlan i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Kənd həmin ərazidə məskunlaşmış *kiçikli* nəslinin adı ilə adlanmışdır.

Kijəba oyk, mür. Astara r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də ştq. Lənkəran ovalığının Talış dağlarına qovuşduğu yerdədir. Əvvəllər burada eyniadlı kənd olmuş, sonralar subtropik bitkilər sovxozu salındıqdan və çay fabriki tikildikdən sonra kənd qəsəbəyə çevrilmişdir. Oykonomi talış dilindəki *kijə* (cücə) və *oba* komponentlərindən düzəlmiş, "cücə obası" və ya *kijə* (quş) və *hə* (qapı) sözlərindən düzəlmiş "quş damı" mənası ilə bağlayırlar. Bu oykonimi *Kijə* ləqəbli tarixi şəxsiyyətin adı ilə də əlaqələndirirlər.

Kilisasur hidr., mür. Tovuz r-nu ərazisində çay. Hidronim *kilisa* (kilsə; xristian məbədi) və *sur* (şeypur, kərənay; məcazi mənada "uzun, uzanıb gedən") komponentlərindən düzəlib, "kilsə olan ərazidən axan çay" mənasındadır.

Kilit or., sadə. Quba r-nu ərazisində dağ. Afurca kəndindən c.-ş.-dədir. Dağın başında qədim qala xarabalıqları var. Dağın adı da buradan yaranmışdır. Oronim İran dillərindəki *kəlat* (qala) sözündəndir.

Kilit oyk, sadə. Ordubad r-nunun Ordubad şəhər i.ə.v.-də kənd. Kilit çayının sahilində, Arazboyu düzənlikdədir. Hər tərəfdən sıldırım yamaclı dağ və dərələrlə əhatə olunan kəndin c.-ş.-ində iki karst mağarası, yaxınlığındakı İldərəsi adlanan yerdə orta əsrlərə aid yaşayış yerlərinin qalıqları və qəbir abidələri var. Oykonom *kəlat* (qala) sözündəndir.

Kilit hidr., sadə. 1. Ordubad r-nu ərazisində çay. Arazın qoludur; 2. Ordubad r-nunun Kilit kəndi ərazisində min. bulaqlar. Azdebitli iki bulaqdır. Suyu soyuq, tərkibində karbon qazı vardır. Hidronimlər Kilit kəndinin adından yaranmışdır.

Kilsə *oyk, sadə*. Kəlbəcər r-nunun Çaykənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə indiki Laçın r-nunun Alxaslı kəndindən gəlmiş Qasım Məhərrəmoğlu saldıqına görə ona Qasımlı da deyilir. Kənd meşənin ortasında, köhnə kənd yerində, qədim alban kilsəsinin ətrafında salındığına görə belə adlandırılmışdır.

Kilsəbuqov *oyk, mür*. Balakən r-nunun Şambul i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yaşayış məntəqəsi alban kilsəsi olan ərazi yaxınlığında salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Oykonim *kilsə* (xristian məbədi) və *buqov* (avar. "künc", "bucaq") sözlərindən düzəlib, "kilsə olan künc, bucaq" mənasındadır.

Kilsəçay *hidr., mür*. Oğuz r-nu ərazisində çay. Hidronim *kilsə* (ərazidəki xristian məbədinə işarədir) və *çay* komponentlərindən düzəlib, "kilsə olan ərazidən axan çay" mənasındadır.

Kilsədəğ *or., mür*. Qəbələ r-nu ərazisində dağ. Böyük Əmili kəndi yaxınlığındadır. Dağ burada erkən orta əsrlərə aid alban (Qafqaz) məbədinin qalıqlarının olmasına görə belə adlandırılmışdır. Tədqiqatçıların 1971-ci ildə qeydə aldığı bu məbədin əsl adı unudulduğuna görə, onun qalıqları yerli əhali arasında sadəcə olaraq Kilsə, elmi ədəbiyyatda isə dağın adı Kilsədəğ məbədi adlandırılmışdır.

Kilsəli *oyk, düz*. 1. Gədəbəy r-nunun Çayrəsullu i.ə.v.-də kənd. 1992-ci ildən Turşsu adlandırılmışdır; 2. Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Kənd qədim kilsə yanında salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini XIX əsrin əvvəllərində Dağıstanın Çardinsk r-nundan gəlmələr saldığı üçün bəzən kəndə Ləzgilər Kilsəsi də deyilir.

Kilsəli *hidr., sadə*. Gədəbəy r-nunun Kilsəli (indiki Turşsu) kəndindən c.-ş.-də min. bulaqlar. Suyu soyuq və turşməzə olub, 3 bulaqdan ibarətdir. Yaxınlığındakı eyniadlı yaşayış məntəqəsinin adı ilə adlandırılmışdır.

Kilsəlidağ *or., mür*. Kəlbəcər r-nunda dağ. Əsrək kəndindən c.-ş.-də yerləşir. Hün. 2301 m. Oronim *Kilsəli* (ərazidəki kənd adı) və *dağ* komponentlərindən düzəlib, "Kilsəli kəndi yaxınlığındakı dağ" mənasındadır.

Kilsəsuyu *hidr., mür*. 1. Kəlbəcər r-nu ərazisində çay; 2. Tovuz r-nu ərazisində çay. Zəyəm çayının ağ qoludur. Hidronim *kilsə* (çayın yaxınlığındakı məbəd xarabalığına işarədir) və *su* (çay) komponentlərindən düzəlib (-u mənsub.şək.-sidir), "kilsə yaxınlığında olan çay" mənasındadır.

Kimil *bax*: Qımıl.

Kirən *oyk., sadə*. Tovuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Əsrək və Zəyəm çaylarının suayrıcında, orta dağlıq qurşaqdadır. Keçmiş adı Quşçu Kirən olmuşdur. Keçmişdə burada Kirən adlı iki kənd vardı. Bir-birindən fərqləndirmək məqsədilə biri Xınna Kirən, digəri Quşçu Kirən adlandırılmışdı. Quşçu Kirən kəndi quşçu tayfasına mənsub ailələrin Kirən adlı yerdə

məskunlaşması ilə əlaqədar yaranmışdı. Fıstıq, vələs meşəliyi olan bu yerdə keçmişdə *kəran* (tir, pərdi) kəsildiyi üçün Kirən (yerli əhali arasında Kəran) adlandırılmışdır. Oykonomi qədim *kiran/kürən* tayfa adı ilə də əlaqələndirir, "yamaclar" kimi də izah edirlər.

Kirəvud *oyk., mür.* Lerik r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin yamacındadır. Kəndin adı talış dilindəki *gir* (əyri) və *vud* (yer) sözlərindən düzəlib (-ə bitişdirici saittir), "əyri yerdə salınmış kənd" mənasındadır. Oykonomi "kiçik yer", "çəmənlik", "kiçik təpə" kimi də izah edirlər.

Kirk *oyk., sadə.* İsmayılı r-nunun Kəlbənd i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsini XVIII əsrin axırlarında Qarabağdan köçüb gəlmiş ailələr salmışlar. Keçmişdə r-nun ərazisində Kirk və Kirk Güzəran adlı iki kənd mövcud olmuşdur. Yerli əhali arasında Ləngəbiz dağları Qaş dağları, onun yamacında olan kəndlər isə Qaş kəndləri adlanır. Kirk kəndi də Qaş kəndlərindən biridir. Oykonomi tədqiqatçılar türk dillərində "dağlıq ərazi" mənasında işlənən *kırka* sözü ilə bağlayırlar.

Kirməgiz *or., mür.* Abşeron yarımadasının mərkəzi hissəsində dağ. Balaxanı qəsəbəsindən şm.-q.-də yerləşir. Hün. 105 m. Oronim *girmə* (burada "keçid") və *giz/gəz* (aşırım) komponentlərindən düzəlib, "aşırımlı keçid" mənasındadır.

Kirməki *or., mür.* Abşeron yarımadasında, Böyükşor gölündən şm.-da təpə. Hün. 100 m. Oronim *kirmə/girmə* (kolluq) və *ki/ku* (tat. "dağ") komponentlərindən düzəlib, "ətəyi kolluq olan təpə, dağ" mənasındadır. Təpənin yaxınlığında eyniadlı göl də var.

Kirnə *oyk., sadə.* Culfa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Zəngəzur silsiləsinin ətəyindədir. 2003-cü ildən Kirna kimi rəsmiləşdirilmişdir. Oykonomi qəd. türk dillərindəki *kırna* (yan, böyür, kənar, qıraq) sözündəndir.

Kirov *ştq.* Bax: Binəqədi (Binəqədi r-nu).

Kirov *ştq.* Bax: Qızıllağac (Lənkəran r-nu).

Kirov bax: Kiçik Qaladərəsi (Şuşa).

Kirov adına ştq. bax: Yeni Suraxan.

Kirov körfəzi bax: Qızıllağac körfəzi.

Kirovabad bax: Gəncə.

Kirovka bax: Həsənsu (Qazax r-nu).

Kirovka *oyk., sadə.* 1. Biləsuvar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi Rusiyanın köçürmə siyasəti nəticəsində rus kəndlilərinin Azərb.-da yerləşdirilməsi ilə əlaqədar olaraq 1905-ci ildə yaranmış və Alekseyevka adlandırılmışdı. Sovet hakimiyyəti illərində S.M.Kirovun (1886-1934) adı ilə Kirovka adlandırılmışdır. 1998-ci ildən kəndin adı Azərb. yazıçısı M.C.Paşayevin şərəfinə Mircələl kimi rəsmiləşdirilmişdir. Memorial toponimdir; 2. Şamaxı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Orta dağlıq

qurşaqdadır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ikinci yarısında Rusiyanın köçürmə siyasəti ilə əlaqədar rus kəndlilərinin Azərbaycanda yerləşdirilməsi nəticəsində Nağaraxana adlı yerdə salınmış və Madiyevka adlandırılmışdı. Sovet hakimiyyəti illərində kəndə S.M.Kirovun şərəfinə Kirovka adı verilmişdir. Memorial toponimdir.

Kirovkənd *oyk, mür.* 1. Qax r-nunun İlisu i.ə.v.-də kənd. Kürmük çayının sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacındadır; 2. Saatlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir; 3. Ucar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Sovet hakimiyyəti illərində bu yaşayış məntəqələri sovet partiyası və dövlət xadimi S.M.Kirovun şərəfinə belə adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Kirs *hidr., sadə.* Xocavənd r-nu ərazisində min. bulaq. İşxan çayının dərəsində yerləşir. Soyuq sulu, azdebitli turş bulaqdır. Bulaq yaxınlığındakı Kirs dağının adı ilə adlanmışdır. Kirs "yumru, şiş" deməkdir.

Kiryapanıt *or., sadə.* Quba r-nu ərazisində dağ. Qaraçayla Qudyal çayının suayrıcısıdır. Hün. 3380 m. Güman etmək olar ki, oronim Kirnaqamıt adının təhrif formasıdır və "yana əyilmiş, kənara çıxmış" mənasındadır.

Kirzan *oyk., düz.* Tovuz r-nunun Əlimərdanlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayı sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Tarixi mənbələrdə kəndin adı Krzan variantında da qeydə alınmışdır. Bəzi tədqiqatçılar oykonimi Kür çayının adı ilə əlaqələndirərək "Kür sahil, Kür qırağı" kimi izah edirlər. Lakin tədqiqatçıların araşdırmalarına görə, kəndin əsl adı Kürsandır. Kəndin sakinləri udinlər olmuşdur. XIX əsrə aid arxiv sənədlərində Kürsanda cəmi 32 udin ailəsinin yaşadığı göstərilir. *Kürs* qədim türk dillərində "yad, qohum olmayan" mənasında işlənmişdir. Deməli, oykonim "yadlar, qohum olmayanlar" mənasındadır. Ruslarda Kirsanov soyadı və Tambov vilayətində bu soyadla bağlı şəhər də qeydə alınmışdır.

Kiş *oyk, sadə.* 1. Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Qiş (Qişi) variantında da qeydə alınmışdır. 1992-ci ildən kəndin adı Kis kimi rəsmiləşdirilmişdir; 2. Şəki r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kiş çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Qədim yaşayış məntəqələrindəndir. Alban tarixçisi Movses Kalankatlının "Alban tarixi" əsərində adı Kis kimi çəkilir. Onun yazdığına görə, ilk xristian missionerlərindən biri olan Yenisey təqr. 74-cü ildə Uti vilayətinin Kis kəndinə gəlib kilsə tikmişdir. Bu, bütün Cənubi Qafqaz ərazisində ilk xristianlıq məbədi idi. Kilsə əvvəllər burada mövcud olmuş qədim sitayiş yerində tikilmişdir. *Kiş* fars dilində "kult, sitayiş yeri" mənasındadır. Erkən orta əsrlərdə Albaniyada (indiki İsmayılı və Xocavənd r-nları ərazisində) Kiş adlı başqa obyektlər də qeydə alınmışdır.

Kiş *hidr., sadə.* Şəki r-nu ərazisində çay. Əyriçayın (Qanıx hövzəsi) sağ qoludur. Mənbəyini Baş Qafqaz silsiləsindəki Seyidyurd dağının c. yamacından (2900 m. yüksəklikdən) ahr. Cənubi Qafqazın on selli

çaylarındandır. Yuxarı axınında Damarçın (Damarcıq) adlanır. Kiş kəndinin adı ilə adlanmışdır.

Kişt *or., sadə.* Quba r-nu ərazisində dağ. Əsli Keştdir. Bəzi tədqiqatçılara görə, oronim İran mənşəli *keş/kaşt* sözündən olub, "əkin sahəsi, şum yeri" deməkdir. Dağın maili yamaclarında əkin sahəsi olduğuna görə ona belə ad verilmişdir. Türkmənistandakı Kiştan və İrandakı Keştan toponimlərini də keşt sözü ilə bağlayırlar.

Klınbi *oyk., sadə.* Astarə r-nunun Həmoşam i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Belə güman edilir ki, oykonimin əslisi Qılınbi olmuşdur. Oykonim talış dilindəki *qılın* (sıx) və *bi* (heyva) sözlərindən düzəlib, "heyvalıq, heyva ağaclarının sıx olduğu yer" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi heyva ağaclarının çox olduğu ərazidə salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Oykonimi "kol dibi", "kol-kosdan kənar yer" mənalarında da izah edirlər.

Koxanəbi *oyk, sadə.* Tovuz r-nunun Əsrək Cırdaxan i.ə.v.-də kənd. Əsrək və Zəyəm çayları arasında, dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi keçmiş Ocaqlı kəndindən çıxmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kəndin adı *koxa* (kovxa) və *Nəbi* (ş.a.) sözlərindən ibarət olub, "kəndxuda Nəbiyə məxsus" mənasındadır. "Kəndxuda" sözünün sinonimi olan *kovxa* XVI-XIX əsrlərdə Azərb.-da və qonşu ölkələrdə inzibati vəzifə olmuşdur. Kovxalar mahal bəyinə tabe idilər. Hər kəndin ayrıca kovxası olurdu. Bu kənd də tabeliyində olduğu kovxanın adını daşıyır.

Koxoir *or., mür.* Quba r-nu ərazisində dağ. Cimi çayı ilə Babaçayın suayrıcısıdır. Hün. 1776 m. Dağın adının əslinin Kuyəxir olduğu göstərilir. Tədqiqatçılara görə, oronim tat dilindəki *ku* (dağ) və *xür* (dumarı) sözlərindən düzəlib, "dumanlı dağ" deməkdir.

Kokolos *oyk, sadə.* Astarə r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığında. Kokalos variantında da qeyd alınmışdır. Kəndi XIX əsrdə Lənkəran qəzasının Butasar kənd icmasına məxsus bir neçə ailə daimi yaşayış məntəqəsinə çevirmişdir. Oykonimin *koko/koka* (qədim türk dillərində "vəhşi", "qəzəbli, quduz") və *los/lüs* (talış. "çölpişiyi") sözlərindən ibarət olub, "vəhşi çölpişiyi" mənasını bildirdiyi güman edilir. Yəqin ki, kəndin ərazisində vaxtilə bu heyvanlar görüldüyü üçün ərazi belə adlandırılmışdır.

Kolabağ *hidr., mür.* Xocalı r-nu ərazisində çay. Hidronim türk dillərindəki *kola* ("səs-küylü"; "üzüsağrı axan") və *bağ* (qol, hissə) komponentlərindən düzəlib, "üzüsağrı axan çay qolu" mənasındadır. Qarqar çayını əmələ gətirən kiçik dağ çaylarından olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Kolanı *oyk, sadə.* 1. Hacıqabul r-nunun Abdulyan i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Kənd vaxtilə Cavad qəzasında yaşamış *kolanı* tayfasına mənsub 71 ailənin Toyuqçlov adlı qışlaq yerində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Salyan r-nunun Qarabağlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. XIX əsrdə Dağ Kolanı adı ilə Quşçu-Şamaxı yolu üstündə

yaşayan kolanılar suyun olmaması üzündən Pirsaat çayının sol sahilinə köçərək indiki kəndin əsasını qoymuşlar. Yerli əhali yaşayış məntəqəsini Arxapası da adlandırır. Oykonom *kolanı* tayfasının adı ilə bağlıdır; 3. Siyəzən r-nunun Yenikənd i.ə.v.-də kənd. Dəniz sahilindədir. Keçmiş adı Kolanıqışlaq olmuşdur; 4. Şahbuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Naxçıvan çayının sahilində, orta dağlıq qurşaqdadır; 5. Yevlax r-nu Malbinəsi i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsini vaxtilə Ağdam r-nunun Kolanı kəndindən gəlmiş ailələr salmışlar. Kolanılar qədim türk tayfalarındandır. XVIII əsrin ortaları - XIX əsrin birinci yarısında Qarabağ xanlığında yaşayan kolanıların ərazisi Kolanı mahalı adlanırdı. XIX əsr Azərbaycan tarixçisi Mirzə Adıgözəl bəy Uşacıq kəndindən Göyçə sərhədinə qədər uzanan Tərtər çayı hövzəsini kolanıların məskəni adlandırır. XIX əsrdə Cavad qəzasında 282 ailəli Kolanı eli yaşayırdı. Sonralar onlar müxtəlif yerlərdə məskunlaşmışlar. Mənbələrə görə, Ağa Məhəmməd şah Qacarın Qarabağa hücumu zamanı Qarabağ elatlarının bir qismi, o cümlədən kolanılar köçüb Naxçıvanda, Şirvanda və b. yerlərdə məskunlaşmışlar.

Kolandağ *or., mü.* Xanlar r-nu ərazisində dağ. Gəncə və Kürək çaylarının suayırıcında yerləşir. Hü. 1157 m. Oronim Kolandağ variantında da qeydə alınmışdır. Dağın adı keçmişdə burada *kolanı* tayfasına məxsus yaylaqların olması ilə əlaqədar yaranmışdır.

Kolatağ *oyk., mü.* Kəlbəcər r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. Əsli Kolatəkdir. Oykonom *kol* (meşəlik, xırda meşə) və *ətək* komponentlərindən düzəlib, "meşə ətəyi" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi meşə ətəyində salındığı üçün belə adlandırılmışdır. Bəzi tədqiqatçıların fikrinə görə, toponim əslində Gülyataq olub, "güllü, çiçəkli yataq" mənasındadır.

Kolatağ *hidr., sadə.* Xocalı r-nunda çay. Xaçın çayının sağ qoludur. Mənbəyini Alaqaya dağı yamacından (2500 m. yüksəklikdən) alır. Dəyirmanların hərəkətə gətirilməsində və suarmada istifadə edilir. Çayın adı ərazidəki Kolatağ kəndinin adından yaranmışdır.

Kolayır *oyk., sadə.* I.Ağstafa r-nunun Düzqışlaq i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Kəndin adı yerli əhəlinin dilində Koləir kimi tələffüz edilir. Bəzi tədqiqatçıların ehtimalına görə, oykonim qismən

təhrifə uğramış, əslində Kolayır olmalıdır. Oykonomun tərkibindəki *kol* sözü "xırda meşə, meşəlik" mənasındadır. Kəndin adı "meşə yeri, meşəli yer" kimi izah edilir. Toponimi tayfa adı ilə əlaqələndirənlər də var. Lakin türk dillərində *kolayi* sözü işlənir ki, bu da "əlverişli, rahat" mənalarını ifadə edir. Kəndin Düzqışlaq adlı i.ə.v.-in tərkibində olması da ərazinin hamar, rahat bir yer olduğunu bildirir. Azərbaycan dilinin dialektlərində "hamar, çıxıntısı olmayan" mənasında *kola* (buynuzsuz keç) sözü işlənir. Odur ki, oykonimi "hamar, düz, əlverişli yer" kimi izah etmək daha məqsədəuyğundur; 2. Bərdə r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yerli əhəlinin məlumatına görə, yaşayış

məntəqəsi vaxtilə Qazax mahalındakı Kolayır kəndindən gəlmiş ailələr tərəfindən salındığı üçün belə adlandırılmışdır; 3. Samux r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yaşayış məntəqəsi Qazax mahalındakı Kolayır kəndindən gəlmiş ailələr tərəfindən salınmışdır.

Kolxəlfəli *oyk.*, Ağstafa r-nunun Pirili i.ə.v.-də kənd. Ağstafa çayının sahilində, Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Oykonom *kol* (əslində *xol* "delta, axar suyun böyük su hövzəsinə töküldüyü yer") və *Xəlfəli* (etnotoponim) komponentlərindən düzəlib, "deltada yerləşən Xəlfəli kəndi" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi Ağstafa çayının sağ tərəfdən Kürə töküldüyü yerdə yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Kolxozaşen bax: Arpadüzü.

Kolxozkənd bax: Bayramlı.

Kolqışlaq *oyk. mü.* Ağdam r-nunun Qərvənd i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Oykonom *kol* (burada "düz, hamar") və *qışlaq* komponentlərindən düzəlib, "hamar, düz qışlaq" mənasındadır. Qışlaq sonralar daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir.

Kollu *oyk., düz.* 1. Daşkəsən r-nunun Zinzahal i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Köhnəqışlaq olmuşdur. Yaşayış məntəqəsinə XIX əsrin sonunda Qarabağdan köçüb gəlmiş Məhərrəm adlı şəxs salmışdır. Hazırda kənddə məhərrəmli nəslə mövcuddur. Sonralar kənd əhalisi q.-ə doğru 1-2 km. kəndin yerini dəyişmiş, əvvəlki yer isə Köhnəqışlaq adlanmışdır. Yaşayış məntəqəsi kolluq ərazidə bina edildiyi üçün belə adlandırılmışdır; 2. Gədəbəy r-nunun Göyəli i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Kəndi XIX əsrdə Qazax mahalının Dəmirçilər kəndindən gəlmiş Mahmud adlı şəxs kolluq sahədə saldığı üçün belə adlandırılmışdır. Hazırda kənddəki nəsilərdən biri mahmudlu adlanır. Kəndin şm.-q.-ində isə Mahmudun yeri adlı sahə var.

Kolluqışlaq *oyk., mü.* Zəngilan r-nunun Rəzdərə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Əvvəllər burada Pirdavudan kəndinin (İrəvan quberniyası) qışlağı olmuşdur. Qışlaq kollu-koslu olduğu üçün belə adlandırılmışdır. Sonralar burada salınmış kənd də həmin adı almışdır.

Koltış *or., sadə.* Xəzərdə ada. Abşeron yarımadasının Abşeron arxipelaqına daxildir. Oronim toponimikada "körfəz" mənasını bildirən *koltık/kultuk* sözündəndir.

Koman *oyk., sadə.* Lerik r-nunun Şingədulan i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonom minilliyin ortalarından kaymakların (kimakların) tərkibində olmuş *koman/ kuman* türk tayfasının adını əks etdirir. Komanlar rus mənbələrində 1078-ci ildən *poloves* adı ilə məlumdur. X əsrdə Volqanı keçərək Qara dəniz sahillərinə köçmüşlər. Komanların bir qismi qırpaqların tərkibində Azərb.-na gələrək burada məskunlaşmışlar.

Komanlı *oyk., sadə.* Cəlilabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin yamacındadır. Yaşayış məntəqəsi türk mənşəli *koman/kuman* tayfalarının Azərb.-da məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Komintern bax: Soyuqbulaq.

Komsomol *qəsbəbə.* Bax: Yuxarı Aran.

Komsomol bax: Ərəbqardaşbəyli (1939-cu ilədək kəndin adı olmuşdur).

Komsomol bax: Qaralar.

Konstantinovka bax: İsmətli.

Kontavurçay *hidr., mür.* Lerik r-nu ərazisində çay. Hidronim *kont* (dialektlərdə "tərs" mənasında işlənir), *avur* (gur sulu) və *çay* komponentlərindən düzəlib, "gur sulu tərs çay" mənasındadır.

Kopiton *hidr., mür.* Sabirabad r-nu ərazisində göl. Kürboyu ərazidə yerləşən axmazlardan biridir. Hidronim *kopi* (yerli dialektdə "toplanmaq" mənasında işlənən *kopalanmaq* sözüdür) və *ton* (türk dillərində "çay") komponentlərindən düzəlib, "çaydan toplanmış" mənasındadır.

Korax *oyk., sadə.* Ağdaş r-nunun Pirkəkə i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Kənd vaxtilə mövcud olmuş *Korax* (tutulmuş, batmış arx) adlı arxın kənarında salındığına görə belə adlanmışdır. Gürcüstanın Marneuli r-nunda Dəmyə Korax adlı kənd var.

Korazılı *oyk., düz.* Füzuli r-nunun Qarakollu i.ə.v.-də kənd. Qozluçayın (Arazın qolu) sahilində, Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonominin "körpə quzular üçün ağılların olduğu yer" mənasında olan *koracıl* sözündən və -li mənsubluq bildirən şəkilçidən düzəltdiyi güman edilir.

Korcabulaq *oyk., sadə.* Laçın r-nunun Qarabəyli i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ikinci yarısında Korcabulaq adlı bulağın yanında salınmışdır. Kənd həmin bulağın adı ilə adlandırılmışdır. Bulaq quraqlıq olanda quruyur, yağmurlu vaxtlarda isə gözü açılır. Ona görə də gözü tez-tez tutulan, yəni susuz qalan belə bulaqlara xalq arasında *korbulaq* və ya *korcabulaq* deyilir.

Korcabulaq *or., sadə.* Şəmkir r-nu ərazisində dağ. Dağ Cəyir kəndindən ş.-dədir. Dağın adı ərazidəki eyniadlı bulağın adı ilə bağlıdır.

Korçay *hidr., mür.* Goranboy və Yevlax r-nları ərazisində çay. Kürəkçayın sol qoludur. Çay başlanğıcını Xanlar r-nunun Yuxarı Ağasıbəyli kəndi yaxınlığındakı Korbulaqlar adlanan bulaqlardan götürdüyünə görə belə adlanmışdır.

Kordərə *hidr., sadə.* Oğuz r-nu ərazisində çay. Əlican çayının sol qoludur. Çay axdığı Kordərə adlı dərənin adı ilə adlanmışdır. Dərənin adı isə Koradərə adının təhrif olunmuş variantıdır. Toponim türk dillərindəki *kora* (quzu saxlanan yer) və *dərə* sözlərindən düzəlib, "kora olan dərə" mənasındadır.

Korgöz *oyk., sadə.* Bakı şəhəri Qaradağ r-nunun Qızıldaş qəsəbə i.ə.v.-də ştq. Qəsəbə öz adını yaxınlığındakı eyniadlı vulkanın adından almışdır. Sovet hakimiyyəti illərində neft yataqlarının aşkar edilməsi ilə əlaqədar yararlanmışdır.

Korgöz *or., mür.* Qaradağ r-nu ərazisində, Abşeron yarımadasının c.-q.-ində sönmüş palçıq vulkanı. Hün. 398 m. Dağın adı *kor* (tutmuş, fəaliyyətdən qalmış, batmış) və *göz* (burada "vulkanın ağzı" mənasında) sözlərindən ibarətdir. Kərkəs variantında da qeydə alınmışdır.

Koroğludağ *or., mür.* Tovuz r-nu ərazisində dağ. Yerli əhali arasında Koroğlu qalası dağı da adlanır. Qalanın xarabalığı həmin r-ndakı Yuxarı Öysüzlü kəndi yaxınlığındakı Giləncə dağındadır. Rəvayətə görə, qalanı xalq qəhrəmanı Koroğlu tikdirmişdir.

Koroğluqobu *hidr., mür.* Bərdə r-nu ərazisində çay. Oykönim *Koroğlu* (xalq qəhrəmanı Koroğlunun adı) və *qobu* (yarğan, dərə, çay dərəsi) komponentlərindən düzəlib, "Koroğlu dərəsi" mənasındadır.

Kortala *oyk., mür.* Balakən r-nunun Püştətala i.ə.v.-də kənd. Katex çayının sahilində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Kəndin adı türk dillərindəki *kora* (təzə doğulmuş quzuların saxlandığı yer) və *tala* (meşədə açıq sahə) komponentlərindən düzəlib. Kəndin ərazisi keçmişdə maldarların qışlaq yeri olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Kosacan *oyk., sadə.* Şərur r-nunun Siyaqut i.ə.v.-də kənd. Arpa çayının sahilində, Şərur düzündədir. Bəzi tədqiqatçılara görə, XIII əsrdə Türkiyə ərazisində monqolların dağıtdığı *Kusakan* şəhərindən gəlmiş ailələrin gətirdiyi addır. Lakin bu oykonimin Azərb. ərazisində də özünəməxsus arealları vardır: Kosakan (Zəngilan), Kəsəkan/Kəsəkəran (Lerik). Türkiyədə, Sivasın 80 km.-liyində Kosadağ oronimi qeydə alınmışdır.

Kosagül *oyk., sadə.* Masallı r-nunun Banbaşı i.ə.v.-də kənd. Lənkəran ovalığındadır. Yerli əhəlinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi XVI əsrdə salınmış, XVIII əsrdə isə Talış xanı Mir Mustafaxan bu kəndi qızına bağışladığı üçün bir müddət Xanıməkənd adlanmışdır. Oykönim *kosalar* nəslinin adından olub bu etnonimin Kosagül variantıdır.

Kosakan *oyk., sadə.* Zəngilan r-nunun Cahangirbəyli i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Keçmiş adı Kosakan Tatar olmuşdur. Əhali arasında Tatar Kosalar, Əhmədbəy Tatar da adlanır. Yaşayış məntəqəsini XIX əsrdə Qubadlı r-nunun Tatar kəndindən gəlmiş ailələr Kosakan adlı kəndin ərazisində məskunlaşaraq salmışdılar. Bu kəndin əvvəlki sakinləri isə vaxtilə Cənubi Azərb. ərazisinə köçərək orada məskunlaşmışlar. Oykönim qəd. türk dillərindəki *kosak* (bağlanmış, birləşmiş) sözlərindən və *-an* (yer, məkan) şə.k.-sindən düzəlib, insanların oturaq həyata keçməsi ilə əlaqədar yararlanmışdır.

Kosalar *oyk., sadə.* 1. Ağdam r-nunun Göytəpə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Oykönim XIX əsrin əvvəllərində Qarabağ xanı Mehdiqulu xana mənsub xəlfəli tayfasının *kosalar* tirəsinin adı ilə bağlıdır; 2.

Xocalı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsini keçmiş Zəngəzur qəzasının Kosalar (indiki Ağoğlan) kəndindən köçmüş ailələr salmışlar; 3. Qazax r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzəliyindədir. Yaşayış məntəqəsi kəndin əsasını qoymuş *kosalar* nəslinin adını daşıyır; 4. Lerik r-nunun Qosmalıyan i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi *kosalar* nəslinin məskunlaşması nəticəsində yarandığı üçün belə adlandırılmışdır; 5. Lənkəran r-nunun Gərmətük qəsəbə i.ə.v.-də kənd. Lənkəran çayının sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Oykonom yaşayış məntəqəsinin əsasını qoymuş *kosalar* nəslinin adını əks etdirir. Keçən əsrdə Krım vilayətində Kosalar və Kosa Eli adlı yaşayış məntəqələri qeydə alınmışdır.

Kotal *oyk., sadə*. Bakı şəhəri Qaradağ r-nunun Ələt qəsəbə i.ə.v.-də köçəbə. Xəzər dənizi sahilində, düzənlikdədir. Tədqiqatçılar bu oykonimi İran dillərindəki "hündür tərə", "kurqan", "dağ keçidi" mənalı *kotal* sözü ilə əlaqələndirirlər. Dialektlərimizdə də bu söz "dik yer" mənasında işlədilir. Lakin bu mənalardan heç biri obyektin yerləşdiyi məkanın coğrafi mövqeyi ilə müqayisədə özünü doğrultmur. Türk dillərində və Azərb. dilinin dialektlərində "var-dövlət" mənasında *kotal* və müxtəlif mənalara yanaşı "təkərli böyük araba", "kənd, köç" mənalarda *kotan* sözləri işlənir ki, bu da köçəri həyat şəraiti ilə bağlıdır.

Kotanarx *oyk., sadə*. Ağdaş r-nunun Nehrəxəlil i.ə.v.-də kənd. Türyan çayının sahilində, Şirvan düzündədir. XVIII əsrə aid mənbədə kəndin adı çəkilir. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, oykonim qədim arxçəkmə üsulunun adı ilə bağlıdır. Belə ki, keçmişdə torpağı bərk olan yerlərdə arx çəkmək üçün əvvəlcə kotanla dərin şırımlar açılır, sonra onun içərisinin torpağı çıxarılaraq daha da dərinləşdirilirdi. Belə arxlara adətən *kotan-arxı* deyilirdi. Yaşayış məntəqəsi kotan arxının dalında salındığına görə belə adlandırılmışdır. Yevlax r-nunun Hürüuşağı kəndində də Kotanarx hidronimi qeydə alınmışdır. Lakin istər Azərb., istərsə də türkdilli xalqların toponimiyasında *kotan* komponentli toponimlərin geniş arealı göstərir ki, bu coğrafi adlar etnotoponimdir. Babək r-nunun Nəzərabad kəndində yaşayan *kotanni* tayfasının qeydə alınması da bunu sübut edir.

Kotandağ *or., mür.* 1. Babək r-nu ərazisində dağ. Sirab kəndindən c.-dadır. Hün. 1267 m.; 2. Qazax r-nunun c.-ş.-ində dağ. Hün. 1100 m. Oronim *kotan* (etn.) və *dağ* komponentlərindən düzəlib, etnotoponimdir.

Kotanqaya *or., mür.* Laçın r-nu ərazisində dağ. Oronim *kotan* (etn.) və *qaya* komponentlərindən ibarət olub, etnotoponimdir. Kotanlar çöli (Qax və Zaqatala r-nları), Kotanlar (Oğuz r-nu), Kotan dərəsi (Qubadlı r-nu), Kotanlı (Ermənistan) və s. toponimlər də etnonim mənşəlidir. *Kotan* eyni zamanda keçmişdə Azərb.-da, eləcə də bir sıra Yaxın Şərq ölkələrində sahə ölçü vahidini bildirən termdir. Adətən kotanla bir gündə əkilən torpaq sahəsi *kotan yeri*

adlanırdı. Abşeronda mövcud olan Kotan əkin yerinin adı həmin məna ilə bağlıdır. Oronimi türk dillərində "qoyun saxlamaq üçün dairəvi ağıl" mənasında işlədilən *kutan* sözü ilə də bağlayırlar.

Kotavan *oyk., mür.* Ağdaş r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Keçmişdə həm də Elavlı (elavlı nəslin bu kənddə məskunlaşdığı üçün) adlanmışdır. Yerli əhalinin məlumatına görə, kənd əvvəlcə Qarabağda olmuş, XVIII əsrdə indiki yerə köçürülmüşdür. Hazırda Ağdam r-nunun Boyəhmədli kəndinin ərazisində Kotavan arxı adlı yer mövcuddur. Bəzi tədqiqatçılara görə, kəndin adı fars dilindəki *qut* (qala) sözündən və məkan bildirən *-van* şəkl.-sindən ibarət olub (-i bitişdirici saitdir), "qala yeri" mənasındadır. A.Bakıxanov keçmişdə kənddə möhkəm qalanın olduğunu yazırdı. İstər yazılı abidələrin, istərsə müasir monqol, buryat, uyğur dillərində *xota/xotan/xoton/xot* sözləri "şəhər", "kənd", "şəhər divarı", "ağıl", "tövlə" mənalarını ifadə edir. *Van* komponenti isə Qafqaz, Yaxın və Orta Şərqi toponimiyasında "ev", "yer", "ölkə", "yaşayış məntəqəsi" və s. mənalarda işlənir. Odur ki, kəndin adını "kənd yeri", "yaşayış məskəni" kimi də izah etmək olar.

Köbər Zəyzit *oyk., mür.* Şəki r-nunun Zeyzit i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyində, Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Həmin r-nda Baş Zəyzit və Orta Zəyzit kəndləri də mövcuddur. Oykonom *köbər* ("düzenlik, ərazidə bir qədər hündür, dik yer", "alçaq təpəlik" mənasını bildirən coğrafi termin) və *Zəyzit* (monqol tayfalarından birinin adını əks etdirən etnotoponim) komponentlərindən düzəlib, "hündür, dik yerdə yerləşən Zəyzit kəndi" mənasındadır.

Köbər kənd *oyk., mür.* Bərdə r-nunun Birinci Qaradəmirçi i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Oykonom "dik yerdə salınmış kənd" mənasındadır.

Köçdərə *hidr., sadə.* Gədəbəy r-nu ərazisində çay. Axınca çayının qoludur. Çay öz adını ərazisindən axdığı eyniadlı dərənin adından almışdır. Dərə isə həmin r-ndakı Düz Rəsullu kəndinin əhalisinin əvvəllər Keçəldağ yaylağına gedərkən həmin dərədə müvəqqəti köç (düşərgə) saldıqları üçün belə adlandırılmışdır. Zamanlı kəndinin ərazisindəki İstidərə adlı yerdən axdığına görə burada İstidərə çayı da adlanır.

Köçəkli *oyk., sadə.* Masallı r-nunun Xırmandalı i.ə.v.-də kənd. Taxtaçayın sahilində, Lənkəran ovalığındadır. Yerli əhali oykonimi "köç əhli" kimi izah edir. Tədqiqatçılara görə, kəndi *köçəkli* nəslinə mənsub ailələr saldığına görə belə adlandırılmışdır.

Köçərli *oyk., sadə.* Tərtər r-nunun Azad Qaraqoyunlu i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində Qarabağda yaşamış 52 ailədən ibarət *köçərli* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Köçərli tayfası isə mənşəcə qədim türk tayfalarından olan *koçarlar*a mənsubdur. Karluk və uyğurların tərkibinə daxil olan koçarların adına VIII-IX əsrlərə aid Kuçar adlı uyğur şəhərinin adında da rast gəlmək

mümkündür. Keçən əsrdə Ermənistan ərazisində Köçərli adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır.

Köçəsgər *oyk.*, Ağstafa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Oykönim *köç* sözündən və *Əsgər* şəxs adından ibarət olub, "Əsgərin köç yeri" mənasındadır.

Köçvəlili *oyk, sadə.* Ağstafa r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarayazı düzündədir. Yaşayış məntəqəsi 1920-ci illərdə Birinci Şıxlı kəndinin *köçvəlili* (*köçvəlli*) nəslindən ayrılmış ailələrin Kürün sol sahilində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Yerli əhalinin verdiyi başqa bir məlumata görə, vaxtilə bu ərazidə Vəli adlı bir şəxsin köçü yerləşmiş, sonralar burada salınmış kənd də belə adlandırılmışdır.

Köhnə Alvadı *oyk, mür.* Masallı r-nunun Banbaşı i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sahilində, Lənkəran ovalığında. Qədim adı Alvadı olmuşdur. XIX əsrdə bu kənddən yeni yaşayış məntəqəsi yarandıqdan sonra əvvəlki kənd Köhnə Alvadı, yeni məntəqə isə Təzə Alvadı adlandırılmışdır. Yerli əhalinin dediyinə görə, bu ərazi qırmızı lələlərlə örtüldüyündən onu Alvadı (qırmızı çöl) adlandırmışlar.

Köhnə Bilgəh burnu *or., mür.* Bakı şəhəri Sabunçu r-nu ərazisində çıxıntı. Abşeron yarımadasının şm. hissəsindədir. Digər adı Amburandır. Köhnə Bilgəh kəndinin yaxınlığında olduğu üçün kəndin adı ilə adlandırılmışdır.

Köhnə Çorman *oyk., mür.* Laçın r-nunun Şamkənd i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi yaxınlığındakı Çorman kəndindən (Kəlbəcər r-nu) fərqləndirmək məqsədilə belə adlandırılmışdır.

Köhnə Gəgir *oyk, mür.* Lənkəran r-nunun Gəgiran i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin ətəyindədir. Keçmiş adı Gəgir olmuşdur. XIX əsrdə bu kənddən çıxmış bir qrup ailə yeni yaşayış məntəqəsi yaradaraq onu Gəgiran adlandırmışlar. Keçmiş kənd isə Köhnə Gəgir adlandırılmışdır. Tədqiqatçıların ehtimalına görə, oykonim XIII əsr moңqol işğallarında iştirak etmiş türkdilli *kukir* tayfasının adını əks etdirir.

Köhnə Xaçmaz *oyk, mür.* Xaçmaz r-nunun Pavlovka i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında. 1900-cü ildə Biləcəri-Dərbənd d.y. xəttinin çəkilişi ilə əlaqədar burada tikilən stansiyaya Xaçmaz adı verilmişdi. Xaçmaz kəndi yeni yaradılmış stansiyadan əvvəl salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Köhnə Xudat *oyk., mür.* 1. Xaçmaz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığında; 2. Qusar r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. 1900-cü ildə Biləcəri-Dərbənd d.y. xəttinin çəkilişi ilə əlaqədar burada tikilən stansiyaya Xudat adı verilmişdi. Xudat kəndi yeni yaradılmış stansiyadan əvvəl salındığı üçün Köhnə Xudat adlandırılmışdır. Sonradan yarandığı üçün kənd əhli arasında Törəmə də adlanır.

Köhnə Xudat qazmalar *oyk., mür.* Qusar r-nunun Bala Qusar i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. *Oykomra Köhnə Xudat* (kənd adı) və *qazmalar* (müvəqqəti yaşayış evi) komponentlərindən ibarət olub, "Köhnə Xudat kəndinə məxsus qazmalar" mənasındadır. Kollektivləşmədən sonra qazmalar daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir.

Köhnə Quşçu *oyk., mür.* Siyəzən r-nunun Ərziküş i.ə.v.-də kənd. Aydınlar çayının (Gilgilçayın qolu) sahilində, Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin əvvəllərində Dağ Quşçu kəndindən çıxmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Çöl Quşçu kəndindən fərqləndirmək üçün və həmin kənddən əvvəl yarandığına görə Köhnə Quşçu adlandırılmışdır. Oykonim *quşçu* tayfasının adını əks etdirir.

Köhnə Orand *oyk., mür.* Lerik r-nunun Nüravud i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Bu kəndin əsasında yaranmış yeni yaşayış məntəqəsi Orand adlandırıldığından keçmiş kənd Köhnə Orand adını almışdır. Yaşayış məntəqəsi XIII əsrdə moңol noyonlarının talış zonasına köçürdüyü *oyrat* tayfasının məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Köhnə Vayxır *oyk, mür.* Azərb.-da orta əsrlərə aid yaşayış yeri. Naxçıvan şəhərindən 16 km şm.-da, Vayxır kəndindən 1 km. ş.-də aşkar edilmişdir. Oykonim "Vayxır kəndinin keçmiş yeri" mənasındadır.

Köhnədəhar *oyk, mür.* İsmayılı r-nunun Təzəkənd i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi həmin r-ndakı Dəhar və Çəndəhar kəndlərindən fərqləndirmək məqsədilə Köhnədəhar adlandırılmışdır. Kəndin adı "qədim Dəhar kəndi" mənasındadır. *Dahar* sözü tat dilində "qaya" deməkdir.

Köhnəkənd *oyk., mür.* 1. Gədəbəy r-nunun Gərgər i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Keçmiş adı Qaraqoyunlu olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi qədim Göycə mahalının Qaraqoyunlu kəndindən ermənilərin zorla didərgin saldığı azərb. ailələr tərəfindən salınmışdır. 1919-cu ildə yaxınlığındakı Yenikənd kəndi bina edildikdən sonra bu kənd Köhnəkənd adı ilə tanınmışdır; 2. Laçın r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kiçik Kirs dağının ətəyindədir. Keçmiş adı Kirs olmuşdur. Yerli əhalinin məlumatına görə, Kirs kəndi XV əsrdə teymurilərin işğalı zamanı tamamilə dağıdılmışdı. Sonralar Xocavənd r-nunun Susanlıq kəndindən çıxmış ailələrin buradakı köhnə kəndin yerində məskunlaşması nəticəsində yaranan yeni yaşayış məntəqəsi ərazinin adı ilə Köhnəkənd adlandırılmışdır.

Köhnəqala *oyk, mür.* Tovuz r-nunun Alakol i.ə.v.-də kənd. Orta dağlıq qurşaqdadır. Kənd oradakı köhnə (qədim) qalanın adı ilə adlandırılmışdır.

Köhnəqışlaq *oyk., mür.* 1. Ağstafa r-nunun Tatlı i.ə.v.-də kənd. Həsənsu çayının sahilində, dağotəyi ərazidədir. Kənd köhnə qışlaq yerində salındığı üçün belə adlandırılmışdır; 2. Gədəbəy r-nunun İnekboğan i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə İnekboğan kəndindən

ayrılmış ailələr tərəfindən *Köhnə qışlaq* adlı yerdə salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Köhnətağlar *oyk, mür.* Xocavənd r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsindədir. Sonralar burada yerləşən ermənilər kəndin adını Hinttağlar adlandırmışdılar. Oykonim *köhnə* və *tağlar* (silsilələr) komponentlərindən düzəlib, "silsilədə yerləşən köhnə kənd" mənasındadır. Kənd yerləşdiyi ərazinin coğrafi xüsusiyyətinə görə belə adlandırılmışdır.

Köhünlü *oyk., sadə.* Kürdəmir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Keçmiş adı Şilyan Köhünlü olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Fətixan adlı şəxsə mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yarandığı üçün Fətixanlı da adlanırdı. *Köhünlü* mənşəcə şahsevənlərin novruzəlilər tayfasının iki qolundan (köhünlü və pirheybətli) birinin adıdır.

Kömür bax: Gömür.

Kömürdağ bax: Gömürdağ.

Kömürdəhnə bax: Gömürdəhnə.

Kömürlüdağ bax: Gömürlüdağ.

Köndələn *oyk., sadə.* Şəki r-nunun Aşağı Göynük i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Kəndin adı "eninə istiqamətdə olan, əyri, tərs" mənasında olub, yerləşdiyi çökəkliyin adı ilə bağlıdır. Azərb. ərazisində *köndələn* komponenti geniş areala malikdir: Köndələnarx (Göyçay r-nu), Köndələn əkin yeri (Qəbələ r-nu), Köndələnyer (Oğuz, Füzuli r-nları), Köndələnyol (Qax r-nu), Köndələncöl (Zaqatala r-nu) və s.

Köndələncay *hidr., mür.* 1. Xocalı, Xocavənd və Füzuli r-nları ərazisində çay. Arazın sol qolu olub, mənbəyini Çaxmaqdağın ş. yamacından (1780 m. yüksəklikdən) alır. Yuxarı axarında su anbarı salınmışdır. Yayda aşağı axarında su olmur; 2. Füzuli şəhəri yaxınlığında su anbarı. Köndələn çayın yatağında düzəldilmiş süni göldür. Göldən kanallar başlanır və əkin sahələri suvarılır. Hidronim "eninə istiqamətdə axan, tərs, əyri çay" mənasındadır. Çay yerləşdiyi mövqeyinə görə belə adlandırılmışdır.

Könüllü *oyk, sadə.* Şəmkir r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Gəncə-Qazax düzənliyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, 1920-ci illərdə yeni yaşayış məntəqəsi salmaq üçün dövlət Qarayir adlı ərazidə torpaq sahəsi ayırsa da, oraya heç kim köçmürdü. 30-cu illərin əvvəllərində şair Əhməd Cavad (1892-1937) burada ilk dəfə özünə ev tikdirmiş, bir qədər sonra isə onun təşəbbüsünə könüllü qoşulan Seyfəli camaatının Abbaslı kəndinin Kələntərli məhəlləsi buraya köçmüş və kənd Körpüqıran adlandırılmışdır. *Könüllü* eyni zamanda bir tayfanın adıdır.

Körnədi *oyk, mür.* Lerik r-nunun Vizəzəmin i.ə.v.-də kənd. Gəncəvü çayının (Lənkəran çayının qolu) sahilində, Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Kəndin adı yerli əhalinin dilində Kornədi kimi tələffüz edilir. Tədqiqatçılara

görə, oykonim talış dilindəki *kornə* (iş-güc) və *di* (kənd) komponentlərindən düzəlib, "iş-güclü kənd, fəaliyyətdə olan kənd" mənasındadır.

Körpükənd *oyk, mür.* Zərdab r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Şirvan düzündədir. Kəndin ərazisində körpü olduğu üçün "körpüsü olan kənd" mənalı oykonimlə adlandırılmışdır.

Körpüsündiran *oyk, sadə.* Bərdə r-nunun Kələntərli i.ə.v.-də kənd. Yaşayış məntəqəsi r-nun ərazisindən axan Tərtər və ya Xaçın çayının güclü sel nəticəsində kəndin ərazisində dağıtdığı körpüyə görə belə adlandırılmışdır.

Köryədi *oyk, mür.* Yardımlı r-nunun Vəlixanlı i.ə.v.-də kənd. Burovar və Peştəsər silsilələri arasında, çökəklikdədir. Tədqiqatçılar bu oykonimi "ocaqxana olan kənd", "yarğanda, dərədə olan kənd" kimi izah edirlər. Bu mənalardan ikincisi kəndin coğrafi mövqeyinə uyğundur.

Kötüklü *oyk, sadə.* Qəbələ r-nunun Mıxlıqovaq i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, yaşayış məntəqəsi vaxtilə əkin məqsədilə ağaclardan təmizlənmiş *Kötüklü* adlanan sahədə salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Küvdadıq bax: Gövdadıq.

Kövlüc bax: Gövlüc.

Kövər bax: Gövər.

Kövşatlı bax: Gövşatlı.

Köynük bax: Göynük.

Krasnı Stan *oyk, sadə.* Neftçala r-nunun Bankə qəsəbə i.ə.v.-də qəsəbə. Kür çayının sahilində, Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi eyniadlı balıq vətəgəsinin yanında salınmışdır. Keçmiş adları Sibirko (Sibirka) və Qırmızı Urxana olmuşdur. Oykonim rus dilindəki *krasnı* (qırmızı) və *stan* (dayanacaq, düşərgə) sözlərindən düzəlib, "qırmızı düşərgə, qırmızı kənd" mənasındadır.

Krasnı Xutor *oyk, mür.* Xaçmaz r-nunun Uzunoba i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yerli əhali tərəfindən Şıxdanovka adlandırılır. Oykonim rus dilindəki *krasnı* (qırmızı) və *xutor* (yaşayış yeri) sözlərindən düzəlib, "qırmızı qəsəbə, kənd" mənasındadır.

Krasnoselski bax: Qara Nuru.

Krestovi dili *or., mür.* Salyan r-nunda Qızılağac körfəzinin şm.-ş. sahilində çıxıntı. Oronim XVIII əsrdə rus dənizçilərinin Xəzər dənizində apardıqları ekspedisiyaların nəticəsi kimi meydana çıxmışdır.

Kubin *oyk., mür.* Masallı r-nunun Hişkədərə i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Oykonim talış dilindəki *ku* (dağ) və *bin* (alt, dib) komponentlərindən düzəlib, "dağın ətəyi, dağın dibi" mənasındadır.

Kufoba *oyk, mür.* Qusar r-nunun Şirvanovka i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Bəzi tədqiqatçılara görə, oykonim ləzgi dilində "qıraq" mənasında

işlədilən *kuf/kyuf* və *oba* sözlərindən ibarət olub, "qıraq oba, ucqar oba" mənasındadır. Digərlərinə görə isə, *kuf* sözü ləzg. "başlanğıc, birinci" deməkdir.

Kulagin *or., sadə.* Xəzər dənizində ada. Bakı arxipelaqına daxildir. Sarı yarımadası yaxınlığındadır. Keçmiş adı Əllibulaq olmuşdur. Adaya akademik V.G.Abixin ekspedisiyalarında iştirak etmiş gəmi kapitanı Kulaginın adı verilmişdir.

Kuleymar *hidr., Culfa r-nu ərazisində min. bulaqlar.* Kuleymar kəndi yaxınlığında, Əlincə çayının sol sahilində yerləşir. Soyuq sulu bir qrup bulaqdır. Hidronim *kuley/qullay* (Azərb. dilinin dialektlərində "su saxlamaq üçün qazılmış xüsusi yer, hovuz, anbar") və *mar/mora* (arx, şırnaq) komponentlərindən düzəlib, "axarı olan su hövzəsi" mənasındadır.

Kulibinka *bax: Ovçudərə.*

Kuman *or., sadə.* Dəvəçi r-nu ərazisində dağ. Oronim özündə qədim türk mənşəli *kuman/koman* tayfasının adını əks etdirir.

Kumani *or., sadə.* Xəzər dənizində ada. Bakı arxipelaqının c. adalarından biridir. Bəndovan burnundan 20 km. c.-ş.-dədir. Ada 1861-ci ildə akademik V.G.Abix ilə birlikdə Xəzər dənizində tədqiqat aparmış gəmi kapitanı M.İ.Kumaninin adını daşıyır.

Kunxırt *oyk., mür.* Quba r-nunun Güləzi i.ə.v.-də kənd. Yan silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi r-nun ərazisindəki Xırt kəndinin aşağısında yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır. Oykonom tat dilindəki *kun* (aşağısı, ətəyi) və *Xırt* (kənd adı) komponentlərindən düzəlib, "Xırt kəndinin aşağısı, ətəyi" mənasındadır.

Kuropatkin *oyk, sadə.* Xocavənd r-nunda kənd. Dağətəyi ərazidir. 1960-cı illərdə vilayətin millətçi erməni rəhbər orqanları kəndin adını yaşayış məntəqələrinin rəsmi siyahısından çıxarıb, onu keçmiş Martuni (Xocavənd) qəsəbəsi ilə birləşdirmişdilər. Yaşayış məntəqəsinə 1990-cı ildə yenidən kənd statusu verilib yaşayış məntəqələrinin rəsmi siyahısına daxil edilmişdir. Yerli əhalinin məlumatına görə, kənd bu ərazidə çoxlu *kəklik quşu* (rus. *kuropatka*) olduğuna görə belə adlandırılmışdır. Bəziləri toponimi *Kuropatkin* rus familiyası ilə bağlayırlar.

Kuybişev *oyk, sadə.* Ağcabədi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Keçmiş adı Qaradolaq olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi kəngər tayfalarının bir qolu tərəfindən salındığı üçün belə adlandırılmışdı. 1935-ci ildən kənd sovet partiya və dövlət xadimi V.V.*Kuybişevin* (1888-1935) xatirəsinə Kuybişev adlandırılmışdır. Memorial toponimdir.

Kuybişev (İmişli) *bax: Ölçələr.*

Kuybişevkənd *oyk, mür.* Dəvəçi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Yaşayış məntəqəsi 1958-ci ildə keçmiş Qalagah i.ə.v.-nə daxil olan dağ kəndlərindən köçürülmüş əhali üçün salınmış və V.V.*Kuybişevin* xatirəsinə Kuybişevkənd adlandırılmışdır.

Kuzun *oyk., sadə.* Qusar r-nunun Zindanmuruq i.ə.v.-də kənd. Qusar çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. Tədqiqatçıların fikrincə, oykonim türk dillərində coğrafi termin kimi işlədilən *kəzen* (dağın beli, yayla, aşırım) sözündəndir. Yaşayış məntəqəsi salındığı ərazinin adını daşıyır.

Kuzunqışlaq *oyk., mü.* Qusar r-nunun Bala Qusar i.ə.v.-də kənd. Samur-Abşeron kanalının sahilində, düzənlikdədir. Oykonim *Kuzun* (kənd adı) və *qışlaq* komponentlərindən ibarət olub, "Kuzun kəndinin qışlağı" mənasındadır. Qışlaq kollektivləşmədən sonra daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir.

Küçayi *oyk., sadə.* Quba r-nunun Talabı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Tədqiqatçılara görə, kəndin əsl adı Küçeye-qışlaq olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə həmin r-nun Talabı kəndinə məxsus qışlaq yerində yaranmışdır. Oykonim tat dilindəki *küçeye* (balaca) və *qışlaq* sözlərindən ibarət olub, "balaca, kiçik qışlaq" mənasındadır. Əslində, oykonim hələ XIII əsrdə Rəşidəddinin "Cami-ət təvarix" əsərində qələmə aldığı türkdilli *küçayların* adı ilə bağlı olub, etnotoponimdir. 1933-cü ildə Xızı r-nu ərazisində də Küçeyri adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır.

Küçəkənd *oyk., mü.* Ucar r-nunun Pirkənd i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Qədim adının Kəçəkənd olduğu söylənilir. Tədqiqatçılar oykonimi "köç kəndi" kimi izah edirlər. Yaşayış məntəqəsi keçmişdə maldarlıqla məşğul olmuş beşevli, kəbləsadıqlı, məhərrəmli və əsgərli nəsillərinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Küdab-qara-bezer *or., mü.* Balakən r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacında zirvədir. Avar dilinin materiallarına əsasən oronimi "böyük, nəhəng tutqun çaylar, sular" kimi izah etmək olar. Görünür, r-nun ərazisindən axan böyük çayların bir neçəsi bu dağdan başlanır.

Küdürdüzü *or., mü.* Ağsu, Kürdəmir və Şamaxı r-nları ərazisində düz. Küdrü düzü variantında da qeydə alınmışdır. Oronim "quru, susuz yer, çöl" mənasındadır. Azərb.-da axar suyu olmayan quru subtropik iqlimli çölə *küdrü* deyilir. Maştağa ilə Buzovna yaşayış məntəqələri arasındakı geniş çölə yerli əhali Küdrü deyir. H.Zərdabi öz yazılarında Şirvanın aran hissəsini Küdrü Şirvan adlandırır. Azərb.-da bu coğrafi terminlə düzəlmiş Uzun küdrü sıra dağları (İmişli r-nu) Ləmbəran küdrisi (Ağdam r-nu) və b. yer adları da qeydə alınmışdır.

Küdürlü *oyk., düz.* 1. Ağdam r-nunun Əfətli i.ə.v.-də kənd. Qarabağ düzündədir; 2. Şəki r-nunun Qaradağlı i.ə.v.-də kənd. Alazan-Əyriçay çökəkliyindədir. Oykonim Azərb. dilinin dialektlərində işlənən *küdür/küdrü/küdrü* (quru iqlimli yer, su çıxmayan ərazi) sözündən və *-lü* şəkilçisindən düzəlib, ərazinin coğrafi mövqeyini təyin edir.

Kükəl *oyk., sadə.* Ağdaş r-nunun Eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Xalq etimologiyasına görə, oykonim şəxs adı ilə bağlıdır. Türk

dillərində *kükəl* "alaqoru, qaramuq otu", Azərb. dilinin dialektlərində *kükən* "boş, mənasız, lazımsız" mənalarında işlənir, *kükü* isə "gicitkənə oxşar xoş ətirli bitki" adıdır. Şərqi Sibir toponimiyasında *kükü* "göy, yaşıl rəng" mənalarında, Qərbi Sibir toponimiyasında isə *kikke* "çay, çay qolu, su" mənalarında işlənir. Deməli, *kükəl* "yaşillıq, otluq" mənasındadır.

Kükü *or., sadə.* Şahbuz r-nunun şm.-ında dağ. Ermənistanla sərhəddə yerləşir. Hün. 3113 m. Küküdağ variantında da qeydə alınmışdır. Vaxtilə dağın ərazisində kəngərli tayfasına məxsus ailələrin məskunlaşdığı Kükü adlı kənd olmuşdur. XX əsrin əvvəllərində Quba qəzasında Kuki dağı, Tillis qəzasında Kuki gölü, Zəngəzur qəzasında Kukulu dağı, Kuban vilayətində Kukuoba dağı, Batumi dairəsində Kukuti kəndi, Tatarıstanda Kuku kəndi, Ermənistanında Kükü çayı və s. qeydə alınmışdır. Dağın adı ərazidəki eyniadlı çaydan götürülmüşdür.

Kükü *oyk., sadə.* Şahbuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dərələyəz silsiləsinin c.-q. yamacındadır. Kənd ərazidən axan eyniadlı çayın adını daşıyır.

Küküçay *hidr., mür.* Şahbuz r-nu ərazisində çay. Naxçıvan çayının sağ qoludur. Mənbəyini Küküdağın ş. yamacından (2500 m. yüksəklikdən) alır. Dəyirmanların hərəkətə gətirilməsi və suvarma üçün istifadə edilir. Hidronim *kükü* (göy su) və *çay* komponentlərindən düzəlib, "göy su çayı" mənasındadır.

Kükürdsu *hidr., mür.* Gədəbəy r-nu ərazisində çay. Şəmkir çayının sol qoludur. Hidronim *kükürd* (kimyəvi element) və *su* (burada "çay" deməkdir) sözlərindən düzəlib, "kükürlü çay" mənasındadır.

Külaza *hidr., sadə.* Qazax r-nunda çay. Qanıx çayının sol qoludur. Türk dillərində *külas* "qaynaq, mineral su mənbəyi" mənalarında işlənmişdir. Görünür, çayın hövzəsində min. bulaqlar olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Küləməsar *or., mür.* Lerik r-nu ərazisində dağ. Daşkəsən kəndindən şm.-da yerləşir. Hün. 863 m. Tədqiqatçılar oronimi Qulamser sözünün təhrif olunmuş forması hesab edərək onu *Qulam* (ş.a.) və talış dilindəki *sər* (baş, zirvə, təpə) komponentlərindən ibarət "Qulam təpəsi" mənalı toponim kimi izah edirlər. Əslində, *küləm* yabani bitki adıdır və oronim də "küləm bitən təpə, küləmli zirvə" mənasındadır.

Külüllü *oyk., düz.* 1. Ağsu r-nunun Padar i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir; 2. İsmayılı r-nunun İvanovka i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yaşayış məntəqələri keçmişdə bu zonada istifadə edilən yeraltı yaşayış evlərinin adı (*kühül*) ilə bağlıdır. Bu tipli evlər Azərb.-nin şm. r-nlarında *qazma* da adlanır. Bu kəndlər vaxtilə kühüllərin mövcud olduğu Kühüllü adlanan yerdə salınmışdır. Oykonomlərin *külül* adlı bitkinin adından və ya *Qulu(lu)* şəxs adının təhrif formasından ibarət olduğunu güman edənlər də var.

Külüs *oyk., sadə.* Şahbuz r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Orta dağlıq qurşaqdadır. Yaşayış məntəqəsi kəngərli tayfasının seleykə qolunun məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Tədqiqatçılar oykonimin *kühül* (mağara) sözündən düzəldiyini ehtimal edirlər. Altay dillərində, o cümlədən

monqol dilində *kuluz* "qamış" mənasında işlənir. Güman etmək olar ki, kəndin ərazisi qamışlıq olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Künəxəydağ *or., mür.* Qax r-nu ərazisində dağ. Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacında yerləşir. Hün. 2833 m. Oronim *künə* (yastı), *xay* (tərəf; *solaxay* sözündə olduğu kimi) və *dağ* komponentlərindən düzəlib, "dağın yastı tərəfi" mənasındadır.

Künaxaysu *hidr., mür.* Qax r-nu ərazisində çay. Qurmux çayının sağ qoludur. Hidronim *Künəxay* (dağ adı) və *su* (çay) komponentlərindən düzəlib. "Künəxay dağından axan su, çay" mənasındadır.

Küngüt *hidr., sadə.* Şəki r-nu ərazisində çay. Əyriçayın sağ qoludur. Mənbəyini Saylaxan dağının yamacından (3200 m. yüksəklikdən) alır. Aşağı axarında (Alazan-Əyriçay vadisində) suvarma üçün geniş istifadə edilir. Çay keçmiş Küngüt (indiki Yuxarı Küngüt) kəndinin adı ilə adlanmışdır. Kəndin adı isə XIII əsrdə monqolların işğallarında iştirak etmiş *kingit* tayfasının adını əks etdirir. Etnotoponimdir.

Künüdağ *or., mür.* Şahbuz r-nu ərazisində dağ. Oronim türk dillərindəki *küni* (alçaq, yastı) və *dağ* sözlərindən düzəlib, "alçaq, yastı dağ" mənasındadır.

Küpçal *oyk., sadə.* Quba r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qudyal çayının sahilindədir. Kəndin adı türk dillərindəki *qapçal* (keçilməz yer, sıldırım dik qaya) sözündən yaranmış, yaşayış məntəqəsinin yerləşdiyi coğrafi mövqeyi təyin edir. Kənd Qudyal çayının əmələ gətirdiyi uçurumun, sıldırımın yaxınlığında salındığı üçün belə adlandırılmışdır.

Küpçalqışlaq *oyk., mür.* Quba r-nunun Hacıhüseynli i.ə.v.-də kənd. Qudyal çayının sahilində, Qusar məli düzənliyindədir. Kəndin ərazisi vaxtilə Küpçal kəndinə məxsus qışlaq yeri olmuş, XIX əsrdə həmin kənddən çıxan ailələr qışlaqda məskunlaşmış, kollektivləşmədən sonra qışlaq daimi yaşayış məntəqəsinə çevrilmişdir. Oykonom "Küpçal kəndinin qışlağı" mənasındadır.

Kür *oyk., sadə.* Şəmkir r-nunda ştq. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi 1975-ci ildə Şamxor SES-in tikintisi ilə əlaqədar olaraq, həmin tikintidə çalışan mühəndis-fəhlə işçiləri üçün salınmış, 1978-ci ildən isə rəsmi olaraq Kür qəsəbəsi adlandırılmışdır. Qəsəbənin adı Kür çayının adından götürülmüşdür.

Kür *hidr., sadə.* Gürcüstan, Azərb. və Türkiyə ərazisində çay. Qafqazda ən böyük çaydır. Mənbəyini Türkiyədəki Qızılgedik dağının şm.-ş. yamacından (2740 m. yüksəklikdən) alır. Xəzər dənizinə tökülür. Azərb. ərazisində Kür çayının başlıca qolları sağdan Ağstafa, Həsənsu, Tovuz, Zəyəm, Şəmkir, Gəncə, Kürək, İncə, Tərtər, Araz; soldan isə Qabırır, Qanıx, Göyçay və Türyan çaylarıdır. Kür çayı haqqında bir çox antik və orta əsr müəlliflərinin əsərlərində məlumat verilmişdir. Qədim yunan, latın, ərəb, fars, türk, erməni, gürcü mənbələrində Kor, Kur, Kir, Kiri, əl-Kurr, Mtkuari və s. kimi adı çəkilir. Tədqiqatçılara görə, "su, çay" mənası verən *kür* sözü yerli alban (Qafqaz)

tayfalarının birinin dilindən götürülmüşdür. Azərb.-da yaşayan qızların və buduqların dillərində indi də *kur* sözü "su, çay" mənasında işlədilir. Türk dillərində isə bu sözün "sürətli, inadkar, güclü" mənaları vardır. "Dədə Qorqud" dastanlarındakı "kür qopdu, ərcil qopdu" ifadəsində də *kür* eyni mənada işlənmişdir.

Kür-Araz ovalığı *or., mür.* Azərb.-nın mərkəzi hissəsində Kür və Araz çaylarının aşağı axarları boyunca yerləşir. Kür-Araz ovalığı q.-də Mingəçevir su anbarından başlayaraq ş.-də Xəzər dənizindəkə uzanır. Ovalığın mərkəzi hissəsində Kür çayı ilə Araz qovuşur. Çaylar ovalığı Şirvan, Qarabağ, Mil, Muğan və Salyan düzlərinə ayırır. Oronim Kür və Araz çaylarının adından yaranmışdır.

Kür Qaraqaşlı *oyk, mür.* Salyan r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayının sahilində, Salyan düzündədir. Yaşayış məntəqəsi keçmişdə Şirvanda yaşamış qaraqaşlı tayfasına mənsub ailələrin Kür çayı sahilində məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom *Kür* hidronimindən və *Qaraqaşlı* (etnotoponim) kənd adından ibarət olub, "Kür çayı sahilindəki Qaraqaşlı kəndi" mənasındadır.

Kür Qarabucaq *oyk, mür.* Neftçala r-nunun Aşağı Qaramanlı i.ə.v.-də kənd. Kür çayı sahilindədir. Keçmişdə burada mövcud olmuş Qarabucaq adlı iki kəndi bir-birindən fərqləndirmək üçün biri Kür çayı sahilində yerləşdiyi üçün Kür Qarabucaq, digəri isə Kürün qollarından birinin üzərində yerləşdiyi üçün Xol Qarabucaq adlanmışdır. Oronimin ikinci komponenti bucaqların bir qolu olan *qarabucaqların* adı ilə bağlıdır.

Kürd *oyk., sadə.* 1. Göyçay r-nunun Potu i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Kəndi vaxtilə kürd ailələri saldıqına görə belə adlandırılmışdır; 2. Qəbələ r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Ərəş düzündədir. Yaşayış məntəqəsi özlərini *kurmanç* adlandıran və XIX əsrdə bu ərazidə maldarlıqla məşğul olan icmaya məxsus ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Etnotoponimdir.

Kürd Çullu *oyk, mür.* Şərur r-nunun Şəhriyar i.ə.v.-də kənd. Arazboyu düzənlikdədir. Keçmiş adı Çullu olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi digər eyniadlı kəndlərdən (Ağdam, Cəbrayıl r-nlarında, Cənubi Azərb.-da) fərqləndirmək üçün yaxınlıqdakı Kürdkəndin adı ilə Kürd Çullu, yəni "Kürdkəndin yaxınlığındakı Çullu kəndi" mənasındadır. 2003-cü ildən kəndin adı Kürdçülü kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Kürd Mahrızlı *oyk, mür.* Qubadlı r-nunun Zilanlı i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi düzənlikdədir. Əsl adı Kürd Mafruzlu olmuşdur. Yaşayış məntəqəsi 1820-ci ildə İrandan köçüb gəlmiş mafruzların bir qolunun adından yaranmışdır.

Kürdaşı *or., mür.* Xəzər dənizində Bakı arxipelaqı adalarından biri. Kür dili yarımadası yaxınlığında yerləşir. Adada fəaliyyətdə olan bir neçə kiçik

palçıq vulkanı vardır. Oronim *Kür* çayının adı ilə bağlıdır. Səngi Müzəffər (Müzəffər daşı), Səngi Kür (Kür daşı) adası da adlanır.

Kürdboraki *oyk., mür.* Bərdə r-nunun Şatırlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Əslə Kürdparaqı olmuşdur. Oykonom *kürd* (etn.) və *paraq* (heyvan saxlamaq üçün hasarlanmış, çəpərlənmiş yer) sözlərindən düzəlib, "kürd pəyəsi, kürd tövləsi" mənasındadır.

Kürdçü *oyk, düz.* Hacıqabul r-nunun Atbulaq i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Tədqiqatçılara görə, oykonim *kürd* (etn.) və *-çü* (türk dillərində mənsubiyyət bildirən şəkilçi) komponentlərindən düzəlib, "kürdlər kəndi" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsini vaxtilə kürdməşəli ailələr saldığına görə belə adlanmışdır. Oykonomun Kürçü adının təhrif variantı kimi "Kür çayı sahilində gələnlər" mənasında olması da güman edilir.

Kürdeldərbəyli *oyk., düz.* İsmayılı r-nunun Hacıhətəmli i.ə.v.-də kənd. Göyçayın sahilində, təpəlikdədir. Kürd adı ilə də tanınır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrdə Eldərbəy adlı kürdə mənsub, maldarlıqla məşğul olan ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom "kürd Eldərbəyə məxsus kənd" mənasındadır.

Kürdəbazlı *oyk., sadə.* Masallı r-nunun Qarğalıq i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. XIX əsrə aid mənbələrə əsasən kəndin əsl adının Kürdəbaşlı olduğu məlum olur. Oronim kənddə məskunlaşmış *kürdəbaşlı* nəslinin adı ilə bağlıdır.

Kürdəxam *oyk., mür.* Bakı şəhəri, Sabunçu r-nunun eyniadlı qəsəbə i.ə.v.-də ştq. Abşeron yarımadasındadır. Oykonom *girdə* (dəyirmi) və fars məşəli *xanə* (ev, bina) sözlərindən ibarət olub, "girdə evlər" mənasını bildirir. XVI əsrdə qızılbaşların tərkibindəki *kürd* tayfalarına mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində kəndin yaranması ehtimalı da mövcuddur. Bu ehtimala görə, kəndin yaxınlığındakı Kürdlər burnu adlı kiçik yarımada və kəndin yerini həmin ailələrə Səfəvi hakimləri vermişlər.

Kürdəmir *oyk, mür.* 1. Azərb.-nin mərkəzi hissəsində inzibati r-n. Mərkəzi Kürdəmir şəhəridir; 2. Azərb.-da şəhər. Eyniadlı r-nun mərkəzidir. Şirvan düzünüdür; 3. Zaqatala r-nunun Verxiyan i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Adm Zaqatala r-nu ərazisinə "gətirilmə" olduğu güman edilir. Tədqiqatçıların bir qismi Kürdəmir toponimini "kürd Əmir", "qurd Əmir" şəklində izah etmişlər. Bəzi tədqiqatçılara görə, Kür ovalığındakı ərazilər çoxlu çay daşqınlarına məruz qaldığından "Kürün dəymədiyi yer" kimi, yəni "su basmasından kənar qalan sahə" kimi Kürdəmir adı formalaşmışdır. Oykonomun *kür* (dilimizin qədim dövrlərində "hirsli, qəzəbli, dəliqanlı, coşqun") və *temir/dəmir* (etn.) sözlərindən düzəlib, "qəzəbli dəmir, dəliqanlı dəmir" mənasında olması da güman edilir. 1728-ci ildə İrəvan əyalətinin Dərələyəz nahiyəsində də Kürdəmir adlı kənd qeydə alınmışdır.

Kürdəmir *hidr., sadə.* Girdiman çayından Kürdəmir şəhərinə çəkilmiş arxın adıdır. Arx eyniadlı şəhərin adını daşıyır.

Kürdəmiş *oyk., mü.* Göyçay r-nunun Qızılağac i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Oykonom *kür* (çay, su) və *dəmi/demi* (dəmyə, su çıxmayan yer) sözlərindən, -ş (burada şiddətləndirmə bildirir) şək.-sindən ibarət olub, "tamamilə su çıxmayan yer, dəmyə, əkilməyən sahə" mənasındadır. 1917-ci və 1933-cü illərdə Şamaxı r-nu ərazisində də eyniadlı kənd qeydə alınmışdır. Oronim keçən əsrdə Kürdəmiş, Kürdəmic variantlarında işlənmişdir.

Kürddərəsi *hidr., sadə.* Gədəbəy r-nu ərazisində çay. Şamxor çayının yuxarı hövzəsindədir. Araşdırmalara görə, çay başlanğıcını Şahdağ silsiləsinin yamacındakı *Qurdərəsi* deyilən yerdən aldığı üçün həmin dərənin adını daşıyır. Oronim təhrif olunaraq hidronimə keçmişdir.

Kürdəsər *oyk, mü.* Lerik r-nunun Nüvədi i.ə.v.-də kənd. Dağlıq ərazidədir. Kəndin əhalisi talış dilində danışan kürdlərdən ibarətdir. Bu fakta istinad edən tədqiqatçılar oykonimi "kürdlər yaşayan yüksəklik, təpə" kimi izah edirlər. Yerli əhali kəndin adını *Qurdəsə* kimi tələffüz edir və oykonimi "qurd kəndi" mənasında izah edir. Başqa bir ehtimala görə isə, kəndin adı talış dilindəki *kirdə* (Azərbaycan dilində girdə, yumru, dəyirmi) və *sər* (baş) sözlərindən ibarət olub, "dəyirmi başlı" mənasındadır. Kəndin coğrafi mövqeyini əks etdirir.

Kürdhacı *oyk, sadə.* Laçın r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Kürdhacı çayının sahilində, Qarabağ silsiləsinin yamacındadır. Keçmiş adı Qasımuşağı olmuşdur. Oykonom yerli əhalinin dilində *Qurdqajı* kimi tələffüz edilir və "qurd aşırımı" şəklində izah olunur. Kəndin adının belə dəyişməsi rus dilində olan ədəbiyyatdan uğursuz tərcümənin nəticəsidir.

Kürdhacı *hidr., sadd.* Laçın r-nu ərazisində çay. Çay adını ərazisindən axdığı Kürdhacı kəndindən almışdır.

Kürdili *or., mü.* Xəzər dənizi ilə Qızılağac körfəzi arasında yarımada. Oronim *Kür* çayının adından və coğrafi termin olan *dil* (dəniz, göl və çayların sahil zonasında qum və çınqıllardan ibarət alçaq, hamar səthli uzunsov quru zolağı) sözlərindən ibarətdir.

Kürdili *oyk., sadə.* Neftçala r-nunun Şirvanlı i.ə.v.-də kənd. Xəzər dənizi sahilindədir. Kənd Kürdili yarımadasının adı ilə adlanmışdır.

Kürdkənd *or., mü.* Şərur r-nunun Şəhriyar i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Oykonom *kürd* (etn.) və *kənd* sözlərinin birləşməsindən düzəlib, "kürdlərin kəndi" mənasındadır. 1933-cü ildə Kürtkənd variantında qeydə alınmışdır. 2003-cü ildən kəndin adı Kürkənd kimi rəsmiləşdirilmişdir.

Kürdqobu *hidr., mü.* Ağsu və Kürdəmir r-nları ərazisində çay. Girdiman çayından ayrılıb bilavasitə Qarasuya tökülür. Tədqiqatçılara görə, hidronim Qurdqobu (canavar dərəsi) adından təhrifdir. Hidronimin *kürd* etn.-indən və *qobu* (kiçik dərə, yarğan, çay dərəsi, dərən arx və s.) sözündən düzəlib, "kürdlərə məxsus çay dərəsi" mənasında olması da ehtimal edilir.

Kürdlər *oyk., sadə.* 1. Ağcabədi r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Qarqar çayının sahilində, Qarabağ düzündədir. Kənd musanlı tayfasının *kürdlər* tirəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Ağdam r-nunun Əlimədədi i.ə.v.-də kənd. Dağətəyi ərazidədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, vaxtilə kürddilli ailələrin məskunlaşması nəticəsində yarandığına görə belə adlandırılmışdır; 3. Cəbrayıl r-nunun Sirik i.ə.v.-də kənd. Qarabağ silsiləsinin ətəyindədir. Yerli əhalinin məlumatına görə, keçmiş adı Hacısaqlı olmuşdur. Əvvəllər bu ərazidə Zəngəzur qəzasındakı şotlanlı kürd tayfasına məxsus qışlaq yeri (Kürdlər qışlağı adlanırdı) olmuşdur. Sonralar burada salınmış yaşayış məntəqəsi köhnə qışlağın adı ilə tanınmışdır. Əslində isə kənd sakinlərinin kürdlərlə heç bir etnik əlaqəsi yoxdur. 1922-ci ildə çap edilmiş yaşayış məntəqələrinin siyahısında da kəndin adı Hacısaqlı kimi qeydə alınmışdır; 4. Cəlilabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Burovar silsiləsinin şm.-ş. ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında panavand tayfasının *kürdlər* tirəsinin oturaqlaşması nəticəsində yaranmışdır; 5. Füzuli r-nunun-Əbdürrəhmanlı i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Mehdibəy Kürdü də adlanır. Yaşayış məntəqəsi Mehdibəy adlı şəxsə məxsus *kürd* ailələrinin məskunlaşması nəticəsində yaranmış və məskunlaşan ailələrin ümumi adını qəbul etmişdir. Etnotoponimdir.

Kürdmahmudlu *oyk., sadə.* İmişli r-nunun Xəlfəli i.ə.v.-də kənd. Düzənlikdədir. Yaşayış məntəqəsi *kürdmahmudlu* tayfasının burada məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Kənd bu tayfanın adını daşıyır.

Kürdmaşı *oyk., sadə.* İsmayılı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Dəvəbalan çayının sahilində, dağətəyi ərazidədir. XIX əsrdə kəndin adı rusca Kurtmaşı variantında qeydə alınmışdır. Tədqiqatçılara görə, oykonim *Qurd* ləqəbli *Maşı* adlı şəxsin adından yaranmışdır. Oykonimin bitki adından yarandığını da güman etmək olar.

Kürdeşaban *oyk., sadə.* Göyçay r-nunun Məlikkənd i.ə.v.-də kənd. Şirvan düzündədir. Oykonim *kürd* (etn.) və *Şaban* (ş.a.) sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlmişdir. Yaşayış məntəqəsi ilk dəfə orada məskən salmış *Kürd Şabanın* nəslinin adını daşıyır.

Kürdüvan *oyk., düz.* İsmayılı r-nunun Basqal i.ə.v.-də kənd. Niyaldağ silsiləsinin ətəyindədir. Oykonim *kürd* (etn.) və *-van* (məkan bildirən şəkl.) komponentlərindən düzəlib, "kürdlər olan yer" mənasındadır. 1917-ci ildə kəndin adı Kürdivan variantında qeydə alınmışdır. Oykonimin *kür* (çay, su) sözündən və *divan/duvan* türkdilli tayfa adından yaranması da mümkündür.

Kürdyurd *or., mür.* Goranboy r-nu ərazisində dağ. Goran və Buzluq çayları arasında yerləşir. Hün. 2190 m. Oronim *kürd* (etn.) və *yurd* (məskən) komponentlərindən düzəlib. Görünür, dağın ərazisi maldar kürdlərin yaylaq yeri olduğundan belə adlandırılmışdır.

Kürəkçay *hidr., mür.* Xanlar, Yevlax və Goranboy r-nları ərazisində çay. Kürün sağ qoludur. Mənbəyini Murovdağ silsiləsinin şm. yamacından

(3100 m. yüksəklikdən) alır. Ən böyük qolları sağdan Ağsu, Sarısu, Buzluq və ya Balakürək çayları, soldan isə Azad və Korçaydır. Çaykənd kəndindən aşağıda suvarma üçün istifadə edilir. Çayın üstündə kiçik SES tikilmişdir. Hidronim mənbələrdə XIV əsrdən məlumdur. Tədqiqatçılara görə, çayın adı qəd. türk dillərindəki *kürək/kürək* (qaçan, sürətlə axan; yuyub aparən) sözü ilə bağlı olub, "sürətli çay, iti axan çay" mənasındadır.

Kürəkçay *oyk., mü.* Goranboy r-nunun Goranlı i.ə.v.-də qəsəbə, d.y. stansiyası. Düzənlikdədir. Kürəkçay d.y. stansiyası yanında salınmışdır. D.y. stansiyası 1908-ci ildə tikilmiş, yaxınlıqdan axan Kürəkçayın adı ilə adlandırılmışdır. Yaşayış məntəqəsinin adı da çayın adındandır.

Kürəkçi *oyk., sadə.* Yardımlı r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Viləş çayının sahilində, Peştəsər silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi pirembel tayfasının *kürəkçi* tirəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır.

Kürəkçidağ/Kürəkçidağ *or., mü.* Abşeron r-nu ərazisində dağ. Veqver çayının sol sahilində yerləşir. Hün. 521 m. Əsl adının Kürgəcə olduğu söylənilir. Tədqiqatçılar oronimi tat dilindəki *kürg/qurq* (canavar) və *cə* (yer) sözlərinin birləşməsi hesab edərək "canavar yaşayan yer" kimi izah edirlər. Azərb. dilinin Bakı dialektində *kürgə* "qotman, ot tayası" mənasında işlənir. Odur ki, oronimi "qotmana bənzər dağ" kimi də izah etmək olar.

Kürəkəndi *oyk., mü.* Sabirabad r-nunun eyniadlı i.ə.v.-də kənd. Muğan düzündədir. Oykonom *Kür* (çayın adı) və *kəndi* sözlərindən düzəlib, "Kür keçən kənd, Kürün yaxınlığındakı kənd" mənasındadır.

Kürkün *oyk., sadə.* Quba r-nunun Alpan i.ə.v.-də kənd. Qusar maili düzənliyindədir. Tədqiqatçıların fikrincə, oykonom ləzgi dilindəki *kürkün* sözündən olub, "yüksəkliyin yamacı" mənasını bildirir. Yaşayış məntəqəsi təbii-coğrafi mövqeyinə görə belə adlandırılmışdır.

Kürküt *hidr., sadə.* Qax r-nunda çay. Əyriçayın qollarından biridir. Böyük Qafqazın c. yamacından axır. Hidronim türk dillərindəki "kükrəyən, uğuldayan" mənalı *küküröt* sözündəndir.

Kürmük/Qurmux *hidr., sadə.* 1.Qax r-nunda çay. Qanıx çayının sol qoludur. Mənbəyini Baş Qafqaz silsiləsinin c. yamacından (3280 m. yüksəklikdən) alır. Alazan-Əyriçay vadisinə çıxdıqdan sonra bir çox qollara ayrılır. Çayda güclü sel hadisələri baş verir; 2. Qax r-nunun İlisu kəndi yaxınlığında min. bulaqlar. Qurmux çayının sağ və sol sahilində yerləşir. Az minerallı olub, suyu mülayim-isti iki bulaqdan ibarətdir. Hidronimə ilk dəfə XI əsr gürcü mənbəyində təsadüf edilmişdir. Tədqiqatçılar belə hesab edirlər ki, hidronim qədim türk dillərindəki *körmük* (gölməcə) sözündəndir. Çayın adı mineral bulaqlardan alınmışdır.

Kürsəngi *oyk., sadə.* Salyan r-nunun Qaraçala qəsəbə i.ə.v.-də qəsəbə. Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Keçən əsrin ortalarında 1 №-li sovxozun 3 №-li şöbəsinin malikanəsi yanında salınmış qəsəbə 1965-ci ildən yaxınlığındakı

Kürsəngi dağının adı ilə adlandırılmışdır. Dağ keçmişdə maldar ellərin qışlaq yeri olmuşdur.

Kürsəngi *or., mür.* Salyan r-nu ərazisində dağ və sönmüş palçıq vulkanı. Cənub-Şərqi Şirvan düzündədir. Kür-Araz ovalığının ən böyük palçıq vulkanlarından biridir. Hün. 77 m. Oronim *Kür* (çayın adı) və fars dilindəki *səng* (daş, qaya) sözlərindən düzəlib (burada *-i* mənsub.şək.-sidir), "Kür daşı" mənasındadır.

Kürtport *or., mür.* Goranboy r-nu ərazisində dağ. Murovdağ silsiləsinin şm. yamacındadır. Hün. 2190 m. Oronim türk dillərində, o cümlədən Azərb. dilinin dialektlərində "qar, qar yığını" mənalarında işlənən *kiürt* və *pərt/port* (parıldayan, işıldayan) sözlərindən düzəlib, "qarı parıldayan dağ" mənasındadır.

Küsəkəran *oyk., mür.* Lerik r-nunun Veri i.ə.v.-də kənd. Peştəsər silsiləsinin yamacındadır. Yerli əhali arasında Küsəkən şəklində işlənir. Oykonom talış dilindəki *kü* (dağ), *sə* (üst) və *kəran* (burada "kənd" mənasındadır) sözlərindən düzəlib, "dağın üstündə, dağın zirvəsində salınmış kənd" mənasındadır. Yaşayış məntəqəsi təbii-coğrafi mövqeyinə görə belə adlandırılmışdır.

Küsənət *oyk., sadə.* 1. Qəbələ r-nunun Qəbələ şəhər i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin yamacındadır. Kənd Quba r-nunun Küsnət kəndindən çıxmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır; 2. Quba r-nunun Küpçal i.ə.v.-də kənd. Baş Qafqaz silsiləsinin ətəyindədir. Yaşayış məntəqəsi əvvəlcə indiki Vladimirovka kəndinin yerində idi və Dağıstanın Küsnət kəndindən qədimdə gəlmiş ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdı. Rus ailələri ora köçürüldükdən sonra küsnətlilərin bir hissəsi indiki Küsnət kəndinin əsasını qoymuş, digər hissəsi isə Qəbələ r-nuna gedərək Küsnət kəndini yaratmışdılar. Küsnət sözü Ağdaş r-nunda "ağır-xasiyyətli, qaraqabaq" mənalarında işlənir. Bu sözün türk dillərində "payızlıq", "dağlıq ərazi". "quzey" mənaları da vardır.

Küsənəqazma *oyk., mür.* Quba r-nunun Küpçal i.ə.v.-də kənd. Qızılqaya yaylağının ətəyindədir. Keçmişdə Qazma Küsnət, Küsnət qazmaları, Küsnət qışlaq da adlanmışdır. Yaşayış məntəqəsi XIX əsrin ortalarında Küsnət kəndinə məxsus pay torpağında həmin kənddən çıxmış ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Oykonom *Küsənət* (kənd adı) və *qazma* (ev tipi) komponentlərindən düzəlib, "Küsənət kəndinin qazmaları" mənasındadır.

Kyunçal/Günçal/Künçal *oyk., mür.* Siyəzən r-nunun Ağbaş i.ə.v.-də kənd. Samur-Dəvəçi ovalığındadır. Əsli Günçaldır. Yerli əhali arasında Güneyçal da adlanır. Oykonom "Güneydəki çalda, yalda yerləşən kənd" mənasındadır. Oykonom 1917-ci ildə də Günçal variantında qeyd alınmışdır. Kyunçal (Qyunçal) bu coğrafi adın rusca tələffüz formasıdır.

MÜNDƏRİCAT

ÖN SÖZ.....	3
ŞƏRTİ İXTİSARLAR.....	4
Aa	6
Bb	96
Cc	164
Çç	180
Dd.....	205
Ee.....	245
Əə	250
Ff	271
Gg.....	277
Hh.....	310
Xx.....	332
İi	361
J j.....	377
Kk.....	378

Buraxılışa məsul:

Əziz Güləliyev

Texniki redaktor:

Rövşən Ağayev

Kompyuter səhifələyiciləri:

Ələkbər Kərimov

Aslan Almasov

Korrektor:

Kəmalə Cəfərli

Yığılmağa verilmişdir 17.04.2007.

Çapa imzalanmışdır 19.07.2007.

Formatı 60x90 ^{1/16}. Fiziki çap vərəqi 19.

Ofset çap üsulu. Tirajı 10000. Sifariş 104.

DÜST 5773-90, DÜST 4.482-87

Kitab “CBS-PP” MMC mətbəəsində çap olunmuşdur.

Bakı, Şərifzadə küçəsi, 3.